

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ : ความหมายและการประกอบสร้าง

วิทยานิพนธ์
ของ
กิตติยา คุณารักษ์

พหุฯ ปทุมธานี ชีวะ

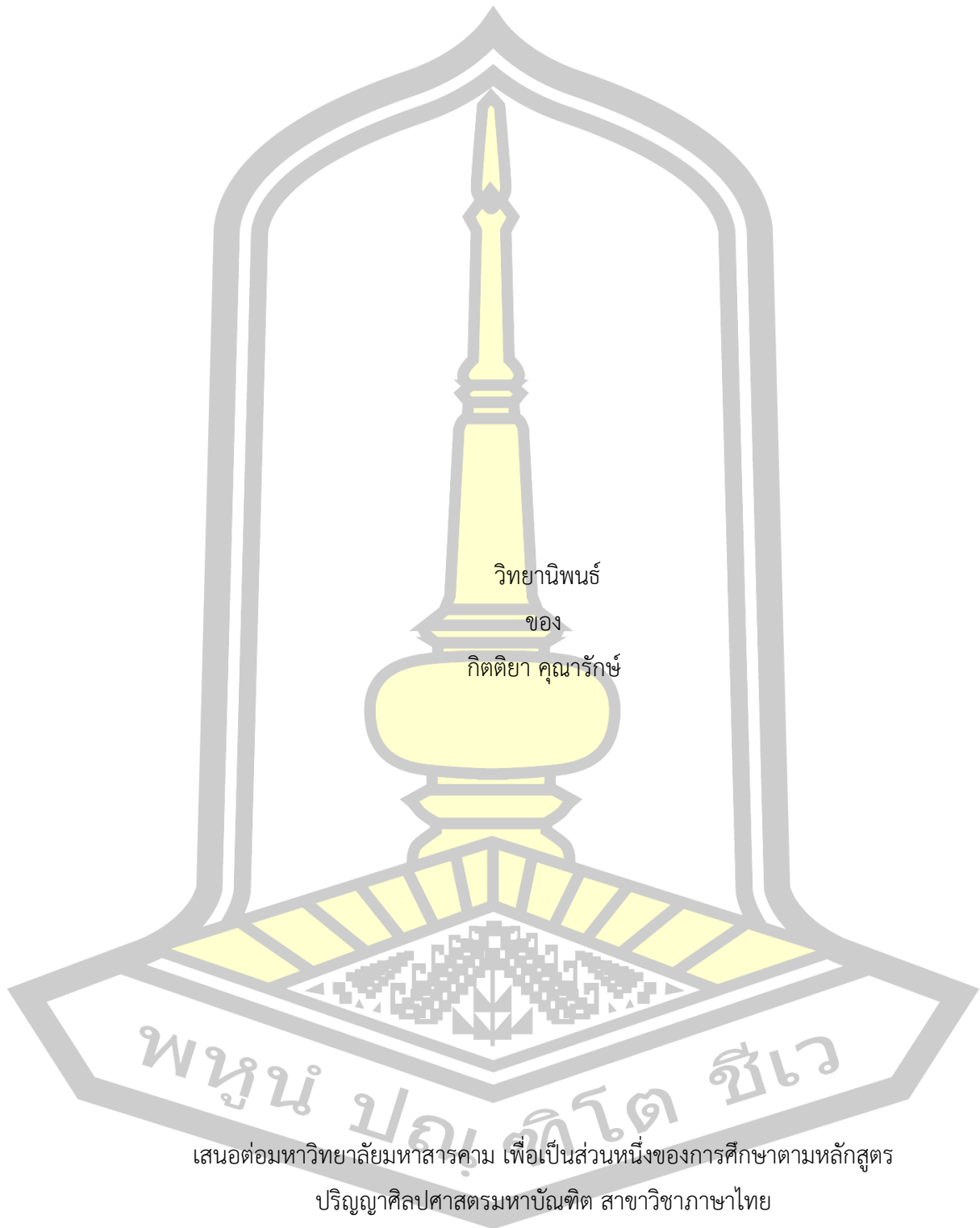
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ธันวาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

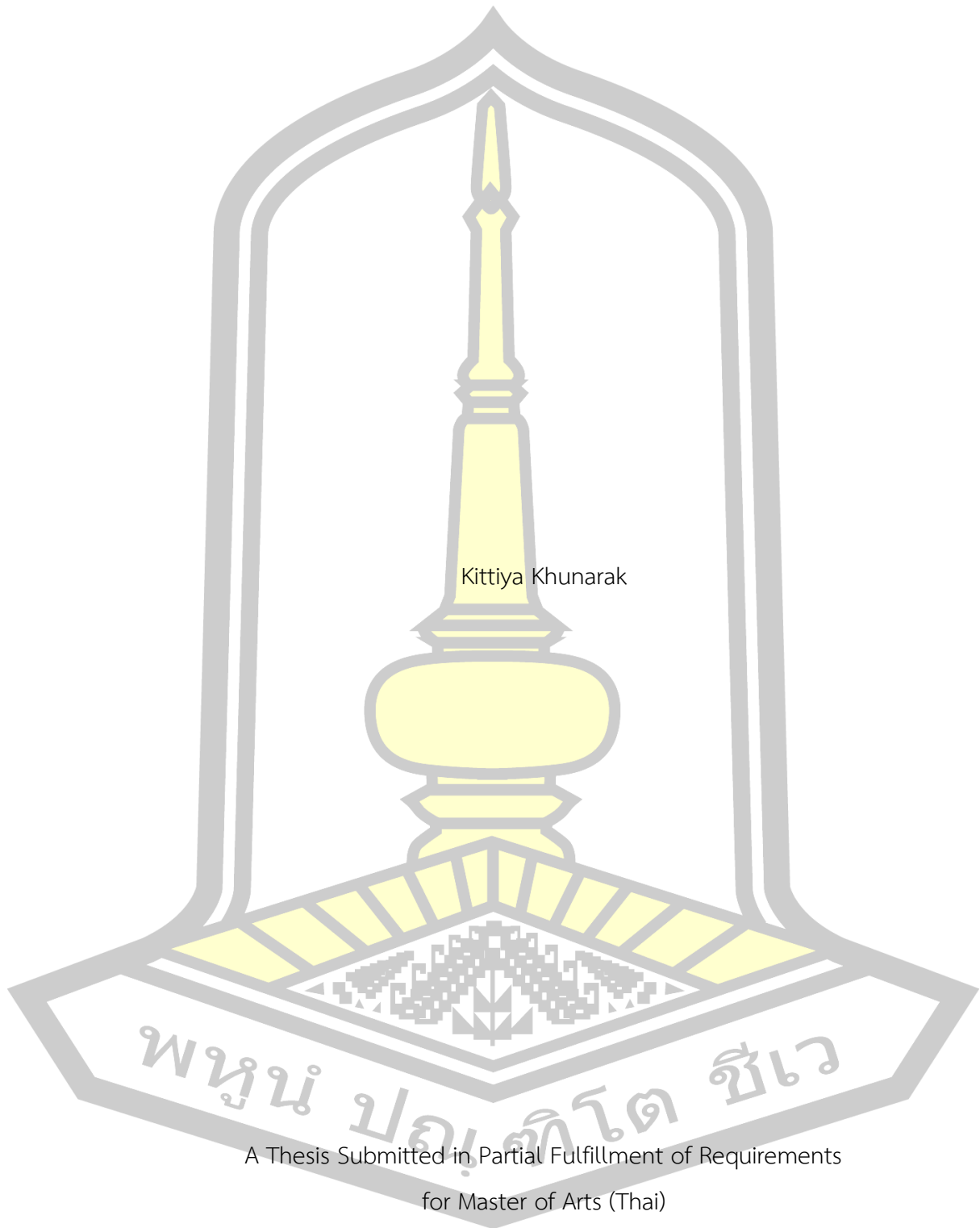
พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ของ ตรี อภิรุณ : ความหมายและการประกอบสร้าง

ธันวาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Sacred Space in Magical Realistic Novels of Tree Apirum : Meaning and Construct

Kittiya Khunarak

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Arts (Thai)

December 2020

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวกิตติยา คุณารักษ์
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รศ. ดร. นิตยา วรรณกิติร์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รศ. ดร. จารุวรรณ ธรรมวัตร)

..... กรรมการ

(ผศ. ดร. กীরติ ธนะไชย)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(อ. ดร. แก้วตา จันทรานุสรณ์)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(รศ. ดร. นิตยา วรรณกิติร์)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

.....
(รศ. ดร. กฤษณ์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ : ความหมายและการประกอบสร้าง		
ผู้วิจัย	กิตติยา คุณารักษ์		
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. จารุวรรณ ธรรมวัตร		
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	ภาษาไทย
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2563

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ : ความหมายและการประกอบสร้าง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ รวมถึงศึกษากลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมมหัศจรรย์ ขอบเขตข้อมูลที่ศึกษาวิเคราะห์คือ นวนิยายจำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแก้วขนเหล็ก ทายาทอสูร นาดี นาดี ภาค 2 จินตวานี ลูกสาวชาตาน นางพญาอสรพิษ ภูตพยัคฆ์ มฤตยูผยอง มิตินี่สาม และเรื่องบาดาลดิน ประพันธ์โดย ตริ อภิรุณ โดยใช้แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (sacred space) แนวคิดสังคมนิยมมหัศจรรย์ (magical realistic) เป็นกรอบหลักในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ตริ อภิรุณ หรือ เทพ ชุมสาย ณ อยุธยา มีต้นตระกูลคือกรรมขุนราชสีหวิกรม หรือพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าชุมสาย มีอัตลักษณ์พิเศษคือ ยึดมั่นเชื่อถือในหลักคำสอนพุทธศาสนาและด้วยพลังสร้างสรรค์ที่ตั้งบนรากฐานของ ความดี ความงาม ความจริง จุดก่อเกิดของนวนิยายแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ สรรค์สร้างจากการรับแรงบันดาลใจเกี่ยวกับเรื่องเล่าโจรขมังเวทย์ มีอุปราชพุทธบุตร และเรื่องผีในวัง เหล่านี้คือตัวตนของผู้เขียนที่เป็นราชินิกุลในตระกูลเจ้า

การศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ พบว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในนวนิยายมีปริบทสัมพันธ์กับสังคมทั้งต่อชุมชน การท่องเที่ยว และธุรกิจบันเทิง ส่วนลักษณะด้านเนื้อหาของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมมหัศจรรย์ พบว่า ปรากฏพื้นที่ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ 1) พื้นที่ความขัดแย้งทางชนชั้น เป็นความขัดแย้งของชนชั้นสูงกับชนชั้นกลางและชนชั้นล่างหรือสามัญชน 2) พื้นที่ปะทะประสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท เป็นการผลัดไสความรู้แบบท้องถิ่นให้เป็นความแปลกประหลาด ความต้อยต่ำ ความไร้เหตุผล แล้วนำเสนอชุดความรู้ความทันสมัยแบบทุนนิยมแทนที่ 3) พื้นที่การต่อสู้ต่อรองระหว่างบุรุษเพศและสตรีเพศ นำเสนอพลังอำนาจที่ก้าวร้าวรุนแรงของบุรุษเพศ และเสนอพลังสตรีหลายลักษณะตามกาลเทศะ 4) พื้นที่ความหลากหลายทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเสนอประวัติศาสตร์

ท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเสนออัตลักษณ์ชุมชนชายขอบที่มีทั้งความดีและความชั่ว 5) พื้นที่ของการผลิตซ้ำแนวคิดแบบไตรภูมิและพุทธศาสนา นำเสนอปรัชญาชีวิตแบบจิตนิยมตะวันออก มีอุดมการณ์สำคัญคือความเชื่อกฎแห่งกรรม ความศรัทธาในศีล สมาธิ ปัญญา ที่แสดงผ่านเหตุการณ์และการดำเนินเรื่อง โดยมีความขัดแย้ง การต่อสู้ต่อรอง ทางความคิดและพฤติกรรมของตัวละคร

การศึกษากลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ พบว่า นวนิยายทั้ง 11 เรื่อง มีกลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านกลวิธีทางภาษา คือ ภาษาเล่าความจริง ภาษาสร้างความเหนือจริง ภาษาสร้างอารมณ์ ภาษาสื่อความก้าวร้าวรุนแรง ภาษาสื่อความคิดทางการเมือง ภาษาคำยืม และผ่านกลวิธีทางบทสนทนา โดยใช้ตัวละครที่มีญาณพิเศษ เช่น พระสงฆ์ แม่ชี ผู้นำ และตัวละครอาวุโสเป็นผู้เล่าเรื่อง กลวิธีเหล่านี้เป็นลักษณะพิเศษสื่อสัญญาณผ่านภาษา ส่วนการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรม พบว่า ประกอบสร้างผ่านสถานที่และเวลา เป็นชุมชน ศาสนสถาน และแหล่งธรรมชาติ เป็นการประกอบสร้างผ่านพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ผ่านบทสวดมนต์และคัมภีร์โบราณ ผ่านวัตถุมงคล การประกอบสร้างผ่านตัวละครศักดิ์สิทธิ์ นำเสนอพลังอำนาจผ่านตัวละครคนสองร่าง ตัวละครคนร่างเดียว และตัวละครอมมนุษย์ และการประกอบสร้างผ่านเหตุการณ์และพฤติกรรมหัตถกรรม

กลวิธีและการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านกระบวนการดังกล่าวข้างต้น สื่อสะท้อนว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ ถ่ายทอดนัยสำคัญจากปรากฏการณ์ทางภาษา วรรณกรรมชุดนี้นำไปสู่ข้อสรุปตามการศึกษาตัวบทและแนวคิดทฤษฎี ด้วยการนำเสนอสารผ่านโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ฉาก และตัวละคร ซึ่งเป็นความพิเศษที่สื่อแสดงความจริงและความเหนือจริง ลักษณะพิเศษ คือมุ่งสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับอำนาจอิทธิพลความศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติเป็นหลัก ลักษณะทั่วไป คือการปฏิสัมพันธ์ปะทะสังสรรค์ ยอมรับ ตอบโต้ ผสมผสาน แสดงให้เห็นความพยายามครอบงำของวัฒนธรรมกระแสหลัก และลักษณะสากล คือมุ่งต่อต้านและปลดปล่อยตนเองจากการครอบงำทางวัฒนธรรม ไม่สยบอยู่ใต้อำนาจของแบบแผนตะวันตกที่ทำตัวเป็นเจ้าของอำนาจนิยม เหล่านี้เป็นส่วนสนับสนุนการสร้างนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ จากรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับความจริงและความมหัศจรรย์เป็นพื้นฐาน

คำสำคัญ : พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์, นวนิยายสังคมนิยมหัตถกรรม, นวนิยายของตริ อภิรุณ, การประกอบสร้าง

TITLE	The Sacred Space in Magical Realistic Novels of Tree Apirum : Meaning and Construct		
AUTHOR	Kittiya Khunarak		
ADVISORS	Associate Professor Jaruwat Thammawatra , Ph.D.		
DEGREE	Master of Arts	MAJOR	Thai
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2020

ABSTRACT

The thesis on "The Sacred Space in Magical Realistic Novels of Tree Apirum: Meaning and Construct" aims to study the sacred space in the magical realistic novels, including studying strategies for constructing sacred spaces in magical realistic novels. The scope of the data analysis has eleven novels, namely the story of the glass wool steel, Tayard Asoon, Nakee Nakee part 2, Chintawanee, the daughter of Satan, Nang Phaya snake, Phutphayak, Marityu Phayong, the serpent, the third dimension, and Grounddin story written by Tree Apirum using the concept of sacred space (sacred space), and the magical realistic concept is the main framework for the study. The results of the study showed that Tree Apirum, or Thep Chum Sai at Ayudhya, had an ancestor, Krom Khunrat Sihavikrom or the Phra Borom her royal highness Chum Sia, who has a particular identity adhering to the doctrine of Buddhism and with creative power based on goodness, beauty, and truth, the origin of Tree Apirum's magical realistic novels. This creativity was inspired by the story of the magical thief, Phuttabut, and the ghost in the palace, which is the author's identity, who is the royal family.

The study of the sacred space in magical realistic novels of Tree Apirum found that the sacred space that appeared in the novel interacts with both society and community, traveling, and entertaining business. Whereas content characteristics of the sacred space in the magical realistic novels, it was found that the spaces appeared in various ways: 1) the class of conflict space which is a conflict between

the upper class with the middle class and the lower class or the ordinary people; 2) the clashing spaces between urban and rural, which are the relegation of local knowledge to strangeness, humility, absurdity instead, presentation of the capitalist modern knowledge package; 3) the debating spaces between men and women which presents the aggressive and violent power of men and demonstrating women's power in various aspects according to the circumstances; 4) the various spaces based on the local history of the major ethnic groups in the northeast and north which are the local wisdom presenting marginalized community identities of good and evil; 5) Spaces of re-production, tribal and Buddhist concepts presenting western philosophy of life. There is an important ideology that is a belief, the law of karma, faith in the precepts, meditation, and wisdom expressed through events and actions without conflict, bargaining thinking, and behavior of the characters.

A study of the strategy for constructing sacred spaces in magical realistic novels of Tree Apirum articulated that all 11 novels contain strategies for constructing sacred spaces through language strategies, namely, the narrative of the truth, creating surrealism, emotion, offensive language, communication, political thought, borrowing languages and through conversational strategies. These can be done by using characters with particular consciousness such as priests, nuns, leaders, and senior characters to tell the story. The strategies of narrating this story are a unique characteristic of the senses through language. As for the construction of sacred spaces in the magical realistic novels, it was found that it was created through places and time as a community, religious places and natural sources, which as an assembly through a sacred ritual, ancient prayers, and scriptures, sacred objects constructing through sacred characters, representing power through two different characters: One character is a human and another is inhuman and assembly through phenomena and magical behavior.

Strategies and construction of the sacred space passed through the processes. The information reflects that the sacred space in magical realistic novels of Tree Apirum conveys the significance of phenomenal language. The series of this

literature leads to conclusions based on the study of texts and theoretical concepts. By presenting the message through the plot, story, scene, and characters, which is a unique way of expressing truth and surrealist, the special feature is to insert stories about power, miracle, holiness, and mainly supernatural power. The general characteristics of interaction, collision, acceptance, response, mixture manifest the dominance of mainstream culture. The universal characteristics are to resist and liberate oneself from cultural domination, which is not subdued under the colonial Western stereotype's power. These are the contributions to creating the magical realistic novels of Tree Apirum, based on cultural roots that are based on truth and miracle.

Keyword : Sacred space, Magical realistic novels, Novels of Tree Apirum, Construct

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลุล่วงมิได้หากไม่ได้รับความเมตตาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.จรรุวรรณ ธรรมวัตร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้คอยให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลด้านศาสตร์ทางวรรณกรรมและคติชนวิทยา รวมถึงวิธีคิดต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการศึกษา อาจารย์กรุณาสละเวลาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องให้งานวิจัยนี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและอบอุ่นใจทุกครั้งที่ได้รับคำปรึกษาชี้แนะจากท่านอาจารย์ จึงขอกราบขอบพระคุณ ผู้เป็น “ครู” ด้วยความเคารพรักมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงส์สุวรรณ “ครู” ผู้จุดประกายให้ผู้วิจัยมองเห็นว่าตนเองมีความชอบเกี่ยวกับศาสตร์เรื่องสัจนิยมหัตถกรรม การศึกษานี้เสมือนเปิดโลกทรรศน์ให้ผู้วิจัยพบความสุข ความตื่นเต็นมหัตถกรรมใจ และได้องค์ความรู้ใหม่นานัปการ

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา วรรณกิติร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิริติ ณะไชย อาจารย์ผู้ช่วยประสาทความรู้ กรุณาให้คำแนะนำและช่วยตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่ กราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.แก้วตา จันทรานุสรณ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่กรุณาชี้แนะแนวทางทั้งยังให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์ ผู้เป็น “ครู” ที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำ ติดตามถามไถ่ให้กำลังใจด้วยความห่วงใยเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณนายเทพ ชุมสาย ณ อยุธยา หรือเจ้าของนามปากกา ตรี อภิรัม ผู้ที่คอยให้กำลังใจถามไถ่ ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลต่าง ๆ อย่างครบถ้วน และคอยให้คำปรึกษาแนะนำ ด้วยความห่วงใยเอื้ออาทรเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณนายเดชา ปัสสราญ คุณพ่อที่แสนดีผู้เป็นทุกอย่างให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอบพระคุณคุณยายบัว คุณารักษ์ นางสาวอุทัย คุณารักษ์ และญาติ ๆ โดยเฉพาะนางสาวนันทวดี คุณารักษ์ ที่คอยเป็นกำลังใจและแรงผลักดันให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จด้านการเรียนการศึกษา

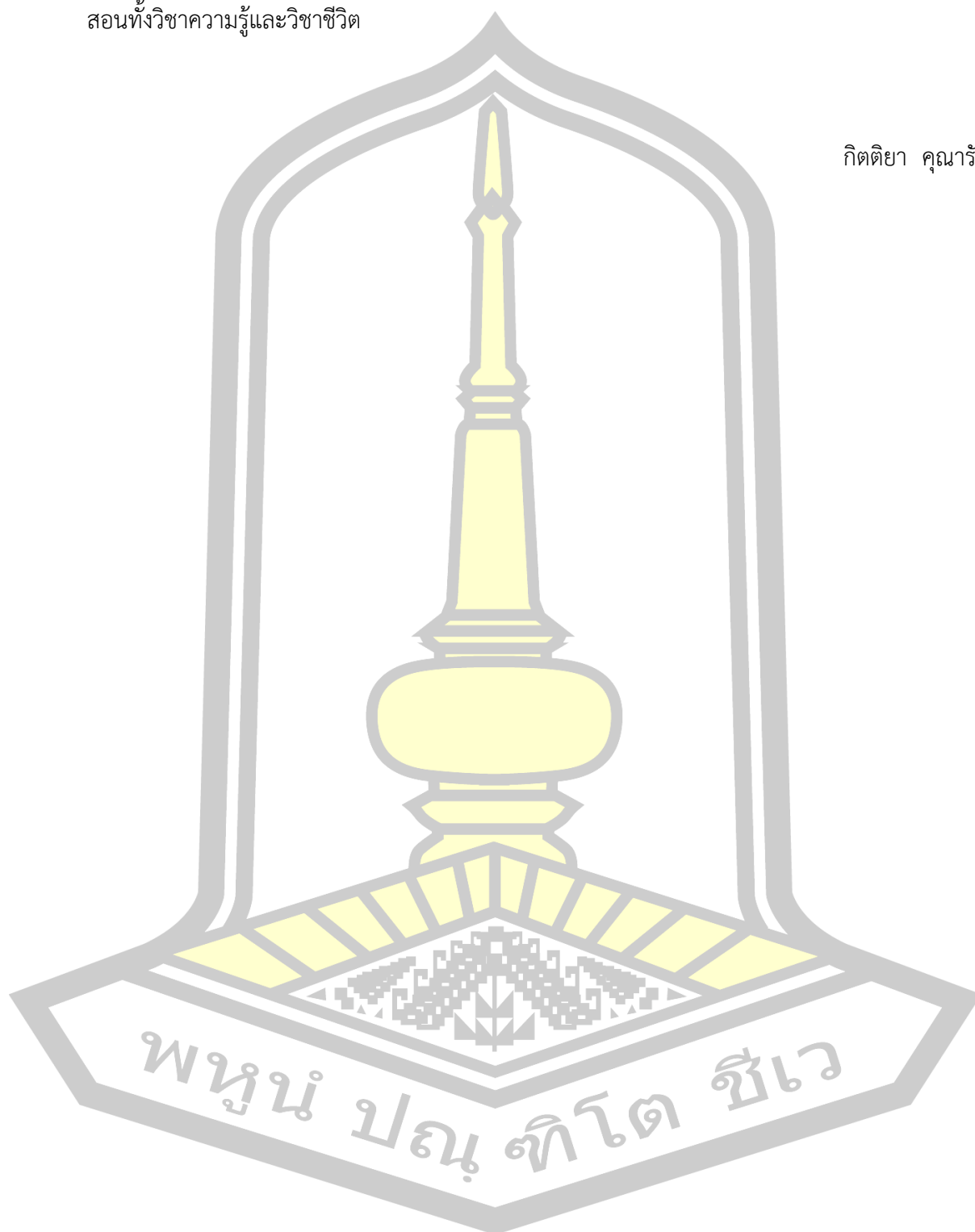
และที่ขาดไม่ได้เลย ลูกขื่อน้อมนารำลึกและกราบขอบพระคุณ คุณบิดา คุณมารดา พ่อผู้บังเกิดเกล้าและผู้ต่อลมหายใจ บุคคลผู้อุทิศชีวิตเพื่อลูก ผู้มีพระคุณยิ่งแล้วในชีวิตลูก ผู้เป็นดวงใจของลูก ผู้ที่ทำเพื่อลูกให้ประสบความสำเร็จด้านการศึกษาอีกขั้นด้วยความภาคภูมิใจ

อนึ่ง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา (ระดับปริญญาโท) ประจำปีงบประมาณ 2562 ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่ผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไป

แล้ว ได้แก่ นายอด อ่อนนนท์ (พ่อ) นายเพียร คุณารักษ์ (ตา) และครูบาอาจารย์ทุกท่านผู้เคยอบรมสั่งสอนทั้งวิชาความรู้และวิชาชีวิต

กิตติยา คุณารักษ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ฎ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญรูปภาพ.....	ด
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ภูมิหลัง.....	1
1.2 ความมุ่งหมายการวิจัย.....	4
1.3 คำถามหลักการวิจัย.....	4
1.4 ความสำคัญของการวิจัย.....	5
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
1.7 กรอบแนวคิดหลักในการวิจัย.....	6
1.7.1 กรอบแนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์.....	6
1.7.2 กรอบแนวคิดวรรณกรรมสังนียมมหัศจรรย์.....	7
1.7.3 กรอบแนวคิดสัตววิทยา.....	9
1.7.4 กรอบแนวคิดการประกอบสร้างความหมาย.....	10
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
1.9 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
1.9.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในวรรณกรรมและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์.....	12

1.9.1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพื้นที่ในวรรณกรรม.....	12
1.9.1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์	18
1.9.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสังนิมมหัสจรรย์.....	28
1.9.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตรี อภิรัม	33
1.9.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการประกอบสร้างความหมาย.....	38
บทที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมสังนิมมหัสจรรย์.....	44
2.1 สังนิมมหัสจรรย์ : กำเนิดและพัฒนาการ	44
2.1.1 สังนิมและวรรณกรรมแฟนแทสติก.....	45
2.1.2 ความหมายของวรรณกรรมสังนิมมหัสจรรย์.....	49
2.1.3 สังนิมมหัสจรรย์ในวรรณกรรมไทย.....	52
2.2 ความเชื่อและพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ	58
2.2.1 ความเชื่อ	58
2.2.2 พลังอำนาจเหนือธรรมชาติ	61
2.2.3 ผีและสิ่งเร้นลับ	64
2.2.4 การผสมผสานทางความเชื่อ.....	72
2.2.4.1 ศาสนากับไสยศาสตร์	72
2.2.4.2 ศาสนาพุทธกับความเชื่อเรื่องผี.....	73
2.2.4.3 ผีในคัมภีร์ศาสนาพุทธ	75
2.2.4.4 การผสมผสานทางความเชื่อผีกับพุทธ.....	78
2.3 ชีวิตและผลงานนวนิยายของ ตรี อภิรัม.....	81
2.3.1 ชาติกำเนิด.....	81
2.3.2 รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ	86
2.3.3 แนวการเขียน	90
2.3.4 นวนิยายของ ตรี อภิรัม.....	92

2.3.5	ปริทัศน์นวนิยายของ ตริ อภิรัม	95
2.3.5.1	แก้วชนเหล็ก	95
2.3.5.2	ทายาทอสูร	97
2.3.5.3	นาคี	99
2.3.5.4	นาคี ภาค 2	101
2.3.5.5	จินตวานี	103
2.3.5.6	ลูกสาวซาตาน	104
2.3.5.7	นางพญาอสรพิษ	106
2.3.5.8	ภูตพยัคฆ์	108
2.3.5.9	มฤตยูผยอง	110
2.3.5.10	มิตีที่สาม	112
2.3.5.11	บาดาลดิน	113
บทที่ 3	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังนิมมหัสจรรย์ของ ตริ อภิรัม	116
3.1	นวนิยายแนวสังนิมมหัสจรรย์ของ ตริ อภิรัม	116
3.1.1	การก่อเกิด จากชีวิต จากจินตนาการสู่ต้นธารนวนิยายแนวสังนิมมหัสจรรย์	116
3.1.2	บริบทของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังนิมมหัสจรรย์	121
3.1.2.1	บริบทต่อชุมชน	121
3.1.2.2	บริบทต่อการท่องเที่ยว	123
3.1.2.3	บริบทต่อธุรกิจบันเทิง	127
3.2	ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังนิมมหัสจรรย์ของ ตริ อภิรัม	128
3.2.1	พื้นที่ความขัดแย้งทางชนชั้น	129
3.2.2	พื้นที่ปะทะประสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท	132
3.2.3	พื้นที่การต่อสู้ต่อร่องระหว่างบุรุษเพศและสตรีเพศ	136
3.2.4	พื้นที่ความหลากหลายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น	138

3.2.5	พื้นที่ของการผลิตซ้ำความคิดแบบไตรภูมิและพุทธธรรม.....	148
บทที่ 4	กลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรัม	163
4.1	กลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรัม	163
4.1.1	กลวิธีทางภาษา.....	163
4.1.1.1	ภาษาเล่าความจริง.....	163
4.1.1.2	ภาษาสร้างความเหนือจริง.....	165
4.1.1.3	ภาษาสร้างอารมณ์.....	166
4.1.1.4	ภาษาสื่อความก้าวร้าวรุนแรง.....	167
4.1.1.5	ภาษาสื่อความคิดทางการเมือง.....	167
4.1.1.6	ภาษาจากคำยืม.....	169
4.1.2	กลวิธีทางบทสนทนา.....	171
4.2	การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรัม	174
4.2.1	การประกอบสร้างผ่านสถานที่และเวลา.....	174
4.2.1.1	ชุมชนและศาสนสถาน.....	176
4.2.1.2	แหล่งธรรมชาติ.....	199
4.2.2	การประกอบสร้างผ่านพิธีกรรม บทสวดมนต์ และสิ่งของศักดิ์สิทธิ์.....	202
4.2.2.1	การประกอบสร้างผ่านพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์.....	203
4.2.2.2	การประกอบสร้างผ่านบทสวดมนต์และคัมภีร์โบราณ.....	210
4.2.2.3	การประกอบสร้างผ่านวัตถุมงคลและสิ่งของศักดิ์สิทธิ์.....	214
4.2.3	การประกอบสร้างผ่านตัวละครศักดิ์สิทธิ์.....	219
4.2.3.1	ตัวละครคนสองร่าง.....	220
4.2.3.2	ตัวละครคนร่างเดียว.....	226
4.2.3.3	ตัวละครมนุษย์.....	233
4.2.4	การประกอบสร้างผ่านเหตุการณ์และพฤติกรรมหัตถกรรม.....	235

บทที่ 5 สรุปรูป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 245

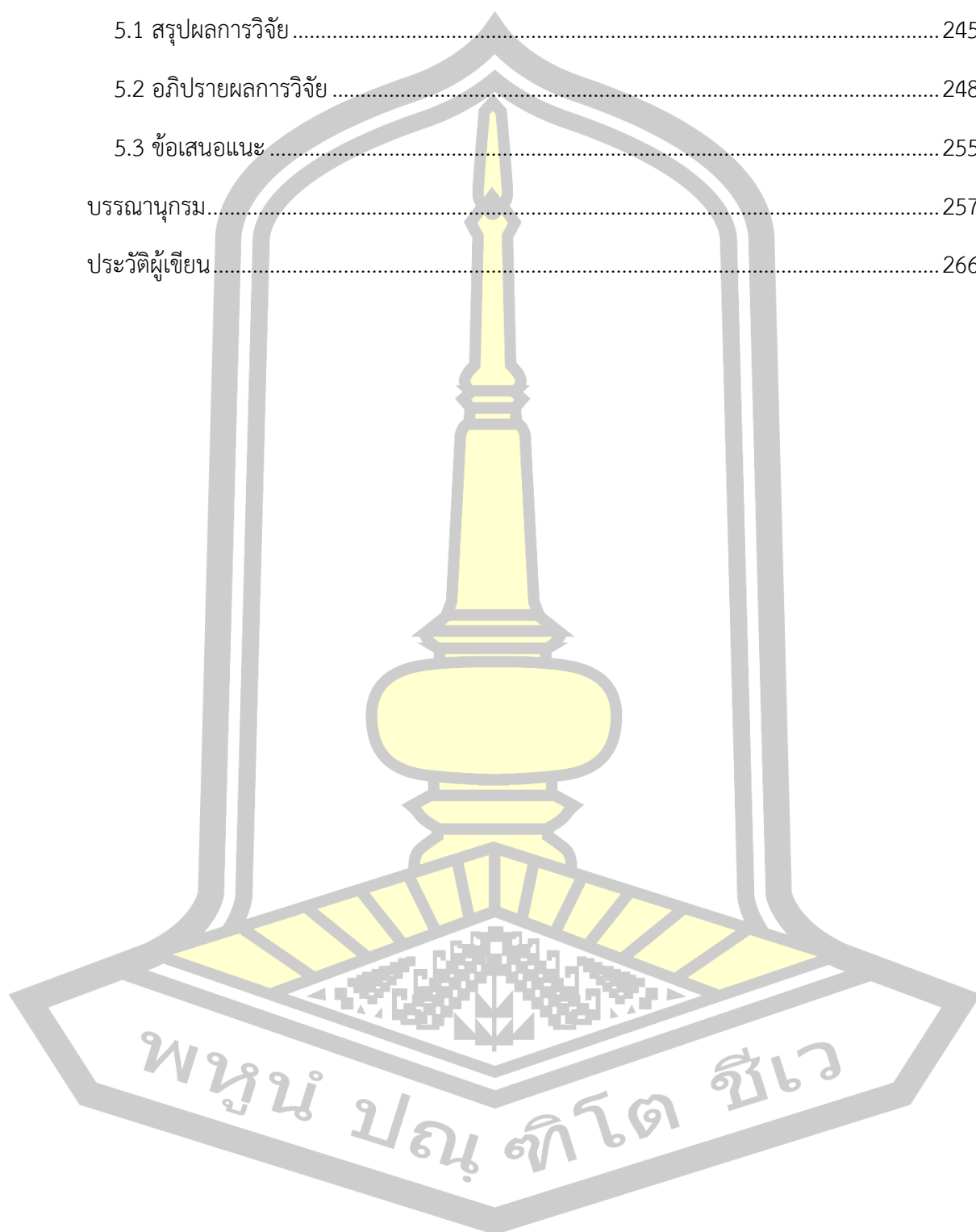
 5.1 สรุปรูปผลการวิจัย 245

 5.2 อภิปรายผลการวิจัย 248

 5.3 ข้อเสนอแนะ 255

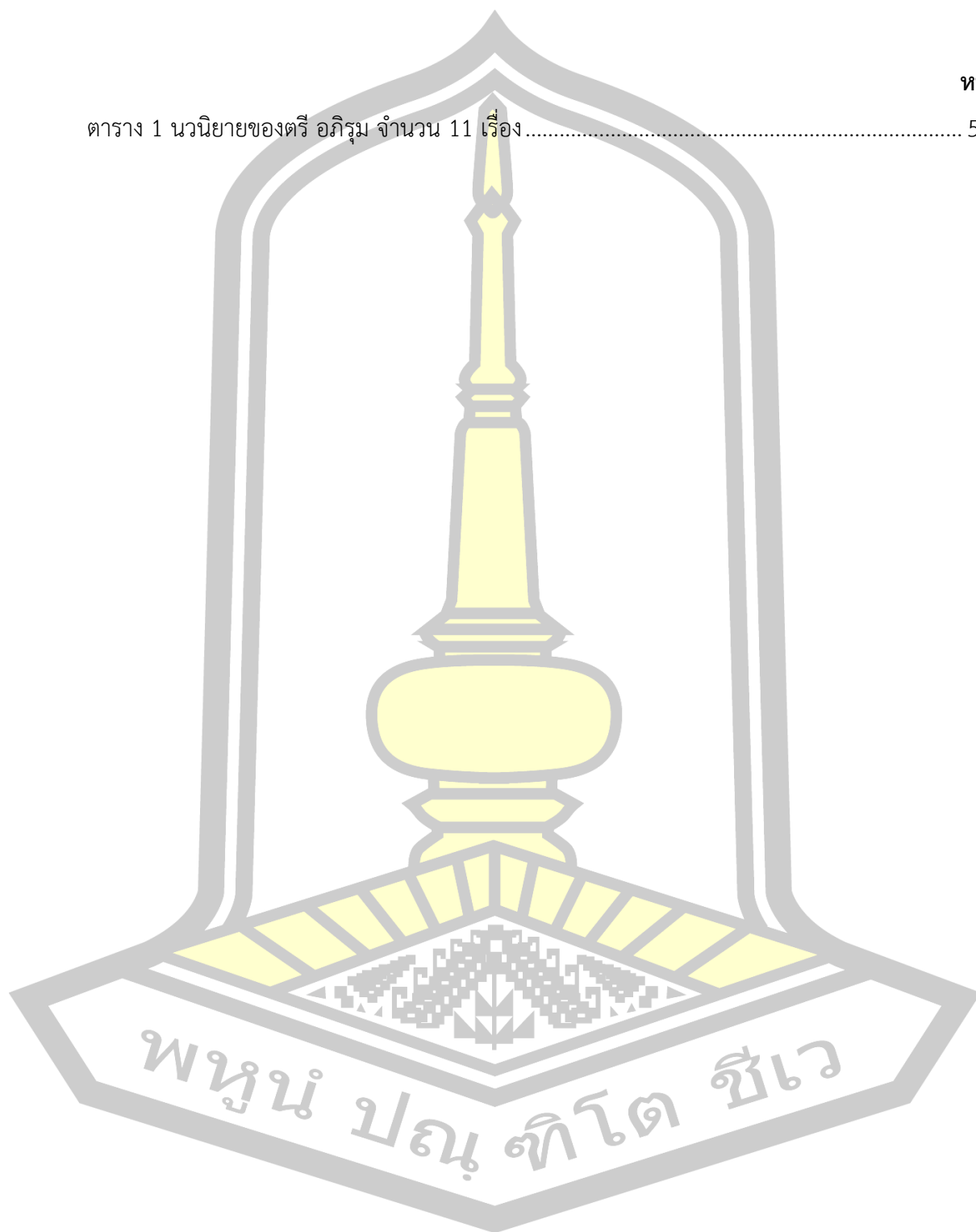
บรรณานุกรม 257

ประวัติผู้เขียน 266

สารบัญตาราง

ตาราง 1 นวนิยายของตรี อภิรุณ จำนวน 11 เรื่อง.....	หน้า 5
---	--------

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 ภาพตรี อภิรุ้ม (เทพ ชุ่มสาย ณ อยู่ธยา).....	81
ภาพประกอบ 2 ภาพเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484	82
ภาพประกอบ 3 ภาพประกาศรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ปี พ.ศ. 2562	88
ภาพประกอบ 4 ภาพโปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่องแก้วชนเหล็ก.....	93
ภาพประกอบ 5 ภาพหน้าปกละครเรื่องทนายทอสูร	93
ภาพประกอบ 6 ภาพนวนิยายเรื่องแก้วชนเหล็ก.....	95
ภาพประกอบ 7 ภาพนวนิยายเรื่อง ทนายทอสูร	97
ภาพประกอบ 8 ภาพนวนิยายเรื่อง นาคี	99
ภาพประกอบ 9 ภาพนวนิยายเรื่อง นาคี ภาค 2.....	101
ภาพประกอบ 10 ภาพนวนิยายเรื่อง จินตวานี.....	103
ภาพประกอบ 11 ภาพนวนิยายเรื่อง ลูกสาวชาตาน	104
ภาพประกอบ 12 ภาพนวนิยายเรื่อง นางพญาอสรพิษ	106
ภาพประกอบ 13 ภาพนวนิยายเรื่อง ภูตพยัคฆ์	108
ภาพประกอบ 14 ภาพนวนิยายเรื่อง มฤตยูผยอง	110
ภาพประกอบ 15 ภาพนวนิยายเรื่อง มิติที่สาม	112
ภาพประกอบ 16 ภาพนวนิยายเรื่อง บาดาลดิน	113
ภาพประกอบ 17 ภาพป่าคำชะโนด.....	124
ภาพประกอบ 18 ภาพการแสดงในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ปี พ.ศ.2561	125
ภาพประกอบ 19 ภาพยนตร์นาคีภาค 2.....	128
ภาพประกอบ 20 ภาพท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4	154

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

วรรณกรรมเป็นผลงานที่รังสรรค์ขึ้นจากจินตนาการความคิดของผู้เขียน การศึกษาวรรณกรรมทำให้เข้าใจพลวัตของพื้นที่ต่าง ๆ มากขึ้น เนื่องจากผู้เขียนเป็นผู้พำนักอาศัยในพื้นที่นั้น วรรณกรรมจึงส่งผลต่อจินตนาการของมนุษย์ วรรณกรรมประเภทนวนิยาย (Novel) เป็นงานเขียนประเภทหนึ่งของบันเทิงคดีประเภทเรื่องเล่า ถือกำเนิดขึ้นในประเทศแถบตะวันตกเมื่อช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 ได้รับความสนใจและความนิยมจากนักอ่านชนชั้นกลางอย่างมาก เนื่องจากวรรณกรรมประเภทนี้เป็นงานเขียนที่นำเสนอเรื่องราวใกล้เคียงกับความเป็นจริงของชนชั้นกลางในแต่ละยุคสมัย (วนิดา บำรุงไทย, 2544: 14) นวนิยายกับสังคมมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อกัน ในประเทศไทยนวนิยายเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (เจือ สตะเวทิน, 2517: 35)

นวนิยายจำแนกได้หลายประเภทตามลักษณะของการเขียนและเนื้อหาที่ปรากฏ เช่น นวนิยายอัตชีวประวัติ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายสะท้อนสังคม นวนิยายผจญภัย นวนิยายอาชญากรรม นวนิยายจิตวิทยา นวนิยายวิทยาศาสตร์ นวนิยายพาฝัน และนวนิยายที่ได้รับความนิยมอีกประเภทหนึ่ง คือ นวนิยายเหนือธรรมชาติหรือนวนิยายแนวมหัศจรรย์ เป็นเรื่องเร้นลับ มีเรื่องราวความเชื่อทางไสยศาสตร์และคาถาเวทย์มนตร์ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนอาจจินตนาการเอาเอง โดยมีเป้าหมายให้เกิดความเพลิดเพลินและจินตนาการแปลก ๆ แก่ผู้อ่านมากกว่าสาระอื่น (ขวัญจิตร นุชชำนาญ, 2555: 2) เช่น เรื่องเกี่ยวกับผีดิบคินซีฟ วิญญาณพยาบาล อำนาจพลังศักดิ์สิทธิ์ของตัวละคร หรือความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่ต่าง ๆ วนิดา บำรุงไทย (2544: 78-79) กล่าวว่า นวนิยายแนวเหนือธรรมชาติหรือนวนิยายแนวมหัศจรรย์คือ วรรณกรรมที่เนื้อหาเกี่ยวกับความน่าสะพรึงกลัวของภูตผีปิศาจ ความเร้นลับมหัศจรรย์หรืออำนาจของดวงวิญญาณและพลังจิต นวนิยายเหนือธรรมชาติให้ความบันเทิง ความเพลิดเพลินในจินตนาการโลดโผน สาระของนวนิยายประเภทนี้อยู่ที่ความเชื่อตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา และเรื่องของกฎแห่งกรรมโดยปริยาย สาระของนวนิยายประเภทลึกลับสยองขวัญของไทยจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะที่น่าสนใจ

แม้นวนิยายเป็นเรื่องสมมติ บุคคลและพฤติกรรมไม่ได้เกิดขึ้นจริง แต่ตัวละครก็เป็นที่ยอมรับว่ามาจากแบบฉบับบุคคลมีชีวิตจริง พฤติกรรมตัวละครสอดคล้องกับลักษณะที่ปรากฏจริงในสถานที่และยุคสมัยนั้น ๆ ฉากหรือพื้นที่ (setting หรือ space) เป็นส่วนประกอบสำคัญสนับสนุนการ

ดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านวาทมนโภาพ เกิดอารมณ์เป็นพลังให้เกิดพฤติกรรมตามโครงเรื่อง (จิตรลดา สุวัติกุล, 2526: 22-23) นักวิชาการหลายท่านสนใจศึกษาพื้นที่ในวรรณกรรม เช่น วัลยา วัฒนศรี (2541) เรื่องมิติสถานที่ในนวนิยายของ ฟร็องซัวส์ โมเรียค สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2562) เรื่อง the spatial turn : วิธีวิทยาการศึกษาพื้นที่ในวรรณกรรม เป็นต้น ปัจจุบันการศึกษา “พื้นที่” (space) มีมโนทัศน์ต่างจากอดีตที่มองพื้นที่เป็นเพียงลักษณะทางกายภาพเท่านั้น แต่พื้นที่ในมโนทัศน์ใหม่หมายถึงสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่บรรจุด้วยความหมาย (coded space) คือไม่มองเป็นเพียงพื้นที่เชิงประจักษ์เห็นด้วยตาเปล่าหรือเป็นวัตถุเท่านั้น แต่หมายถึง “พื้นที่” ในความหมายนามธรรมหรือผลผลิตจากความคิดของมนุษย์ที่สะท้อนออกมาด้วย (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2543: 66)

วรรณกรรมสังคมนิยมหัตถ์จรรยาเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการของพื้นที่มีปฏิสัมพันธ์ของตัวละคร ด้วยเหตุนี้การศึกษาพื้นที่ในวรรณกรรมจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับภาษา ภาพพจน์ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่นักเขียนใช้ เนื่องจากสัมพันธ์เชื่อมโยงกับโลกทัศน์และค่านิยมที่นักเขียนต้องการนำเสนอกระบวนการทำให้เป็นอุปลักษณ์ (metaphorization) เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้สึก ผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในโลกของวรรณกรรม (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559: 99) ฉะนั้นพื้นที่ในฐานะที่เป็นตัวสร้างความหมายคือการสร้างเอกลักษณ์และตัวตนให้กับคนในสังคมผ่านการสร้างพื้นที่เฉพาะแบบต่าง ๆ อองรี เลอเฟบ (henri lefebvre) อธิบายและแบ่งความหมายพื้นที่ 3 ระดับ คือ 1) พื้นที่ทางจินตนาการ หรือพื้นที่ทางความรู้สึกนึกคิด (Mental Space) เป็นการรับรู้พื้นที่ทางจิตใจ เช่น ประเพณีพิธีกรรม 2) พื้นที่ทางสังคม (social space) คือพื้นที่ที่ถูกประกอบขึ้นด้วยกิจกรรม ปฏิบัติการ การใช้สัญลักษณ์ การสร้างอุดมคติ จึงมีความหมายครอบคลุมกว้างขวางทุกแห่งหนของสังคม และ3) พื้นที่ทางกายภาพ (physical space) หมายถึงพื้นที่ทางธรรมชาติ รวมทั้งบ้านเรือน วิถีชีวิตของผู้คน พื้นที่ท่าอากาศยานและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (นราธร สายเส็ง, 2560: 24)

“พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” คือคติความเชื่อดั้งเดิม เป็นพื้นที่หรืออาณาบริเวณเกี่ยวกับประวัติตำนานทางศาสนา เป็นปริมณฑลที่ประวัติศาสตร์ชุมชนให้ความหมายผูกโยงกับเรื่องราว เหตุการณ์ สถานที่ รูปเคารพ บุคคล และสิ่งเหนือธรรมชาติในอดีตและปัจจุบัน เป็นได้ทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือศาสนสถานที่คนในสังคมให้ความสำคัญและยกย่องให้ศักดิ์สิทธิ์ นำไปสู่ประเพณี พิธีกรรมและกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นการสร้างอัตลักษณ์และความหมายให้กับชุมชน ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม (2542) แบ่งลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ 3 ลักษณะคือ 1) ลักษณะเชิงพื้นที่มักอยู่ในตำแหน่งภูมิประเทศที่เด่น อาทิ เนินเขา หรือสถานที่มีร่องรอย ไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ศาสนสถานของบรรพบุรุษที่เสียชีวิต หรือลักษณะทางธรรมชาติที่แปลกประหลาด 2) พื้นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า ตำนานของชุมชน เป็นเรื่องเล่าขานต่อกันมากลายเป็นความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งตำนานได้ผูกโยงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนเข้ากับพลังอำนาจบางอย่างที่ไม่สามารถ

อธิบายได้ระหว่างความสัมพันธ์มนุษย์กับธรรมชาติ และ3) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จะมีร่องรอยหรือสัญลักษณ์ที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นร่องรอยศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่ เกี่ยวข้องกับตำนานในพื้นที่

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่คู่สังคมไทยมานาน จึงมีวรรณกรรมที่นำเสนอเรื่องความลึกลับศักดิ์สิทธิ์อยู่พอสมควร ทั้งนิทานชาดก บ้านเมือง วัด ประวัติศาสตร์ และนวนิยายเหนือจริง เช่น เรื่องมณีสวาทของจินตวีร์ วิวัธน์ เป็นแนวสยองขวัญที่ยกเรื่องผี ตำนานความเชื่อโบราณผูกเป็นเรื่องราว ความนิยมนี้ส่งผลให้มีผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวศักดิ์สิทธิ์ในแง่มุมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ความนิยมจากผู้อ่านนำไปสู่การสร้างบทละครโทรทัศน์และภาพยนตร์ อาทิ หุบเขากินคน ของมาลา คำจันทร์, เรือนมยุราของแก้วแก้ว, บ่วงบรรจถรณ์ ของกิริติ ชนา รวมทั้งเรื่องนาคี ของตรี อภิรัม เนื้อเรื่องมีฉากสถานที่ตัวละคร และวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่ลึกลับศักดิ์สิทธิ์ ผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างโลกศักดิ์สิทธิ์กับโลกธรรมดาสามัญอย่างน่าติดตาม ลักษณะเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในรูปแบบของนวนิยายแนวมหัศจรรย์หรือสัจนิยมมหัศจรรย์ (magical realism) เริ่มนิยมในทวีปลาตินอเมริกา จากงานเขียนของกาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ หรืองานเขียนของนักเขียนคนอื่นในทวีปเดียวกันช่วงทศวรรษของค.ศ.1960 เป็นต้นมา มีผู้นิยมน่านวรรณกรรมดังกล่าวในประเทศสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรปจำนวนมาก ชื่อว่า ยุคบูม (el Boom) จากนั้นนักเขียนในทวีปต่าง ๆ รอบโลกเริ่มเขียนตามแนวสัจนิยมมหัศจรรย์มากขึ้น รวมทั้งนักเขียนไทยหลายคนต่างทดลองใช้รูปแบบดังกล่าวกับบริบทสังคมไทยอย่างน่าสนใจ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2554:5-6)

สัจนิยมมหัศจรรย์เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์หรือวิธีการมองเห็นพื้นที่สำหรับพลังที่มองไม่เห็นเป็นพลังขับเคลื่อนโลกทั้ง ความฝัน ตำนาน ปกรณัม อารมณฺ์ แรงปรารถนา และประวัติศาสตร์ การมองเห็นชีวิตเช่นนี้พบในวรรณกรรมแอฟริกัน เอเชีย และประเทศกำลังพัฒนาทุกแห่ง สัจนิยมมหัศจรรย์จึงมีอยู่ทั่วโลก เป็นความสามารถที่เขียนเกี่ยวกับทุกมิติของความเป็นจริง การประพันธ์แนวนี้เป็นการผสมผสานลักษณะความเป็นพื้นถิ่นผูกโยงกับความมหัศจรรย์ในพื้นที่นั้น ๆ นวนิยายสัจนิยมมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติเป็นจินตนาการลึกลับจากสังคมโบราณมาเป็นโครงเรื่อง ผู้เขียนสอดแทรกความจริงของสังคมและมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความเพลิดเพลิน เช่น นวนิยายเรื่องราชนิบัดของสุวัฒน์ วรดิลก, เปลวสุริยาและจุฬาทรีคุณของพนมเทียน, ธนูทอง ของอิงอร, โรงแรมผีของอ.อรรถจินดา, ทิพย์ของหมยันดี, ฟ้าจรดทรายของโสภาค สุวรรณ รวมทั้งนวนิยายเรื่องแก้วขนเหล็ก ของตรี อภิรัม หรือ เทพ ชุมสาย ณ อยุธยา (สะอาด รอดคง, 2533: 12)

ตรี อภิรัม มีผลงานนวนิยายมากมาย ด้วยความที่มารดาเป็นครูจึงได้รับการปลูกฝังการอ่านตั้งแต่เด็ก เริ่มส่งผลงานเข้าประกวดในสนามต่าง ๆ จนกลายเป็นนักเขียนอาชีพ พ.ศ. 2505 เริ่มเขียนในนิตยสารบางกอก ในแนวลึกลับเหนือธรรมชาติ ผลงานหลายเรื่องบ่งบอกถึงประสบการณ์ด้านภาษาตรงกับนิสัยรักการอ่าน เรื่องเป็นจินตนาการลุ่มลึกเหนือความคาดหมายแต่ไม่หลุดจากสังคมไทยมาก ฉากและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีมิติที่น่าติดตาม พ.ศ. 2513 ตรี อภิรัม รัับอิทธิพลจาก

นวนิยายฝั่งตะวันตก อย่างอมตะนิยายเรื่อง “แก้วขนเหล็ก” ที่สร้างชื่อเสียง เป็นอัจฉริยะทางจินตนาการและความสามารถที่นำแก่นเรื่องของอีกวัฒนธรรมมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย เรื่องราวเป็นแนวไสยศาสตร์ ซ่อนปริศนาให้ผู้อ่านหาคำตอบ ตัวละครเป็นภูตผีปีศาจ ฉากและสถานที่เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น วัด โบสถ์ เทวาลัย และพื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่ทางพิธีกรรม ความนิยมจากผู้อ่านทำให้นวนิยายของ ตริ อภิรุณ ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์หลายเรื่อง บางเรื่องสร้างขึ้นมากกว่าหนึ่งครั้ง เช่น เรื่อง “นาศิ” ออกอากาศทางช่องสาม พ.ศ. 2558 เป็นที่นิยมของผู้ชมทุกเพศทุกวัย

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเกิดประเด็นคำถามว่านวนิยายของ ตริ อภิรุณ มีบทบาทและลักษณะด้านเนื้อหาของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสัจนิยมมหัศจรรย์อย่างไร และการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีกลวิธีอย่างไร อีกทั้งฉากหรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวมีการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับวิถีความเชื่อและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับพื้นที่ในมิติทางสังคมวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า นวนิยายแนวดังกล่าว มีการศึกษาอยู่บ้างแล้ว แต่การศึกษานวนิยายของตริ อภิรุณ ในประเด็นดังกล่าวมีไม่มาก และการศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวรรณกรรมไทยมีไม่มากเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษานวนิยายแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ และลักษณะด้านเนื้อหาของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งศึกษากลวิธีการประกอบสร้างความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ ของ ตริ อภิรุณ

1.2 ความมุ่งหมายการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสัจนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ
- 1.2.2 เพื่อศึกษากลวิธีประกอบสร้างความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสัจนิยมมหัศจรรย์ของตริ อภิรุณ

1.3 คำถามหลักการวิจัย

- 1.3.1 นวนิยายสัจนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ มีการก่อกำเนิดและมีลักษณะเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างไร
- 1.3.2 พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสัจนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ มีกลวิธีและการประกอบสร้างความหมายอย่างไร

1.4 ความสำคัญของการวิจัย

1.4.1 ทำให้ทราบถึงการก่อกำเนิดและลักษณะด้านเนื้อหาของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยาย สัจนิยมมหัศจรรย์ของตรี อภิรัม

1.4.2 ทำให้ทราบถึงกลวิธีและการประกอบสร้างความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยาย สัจนิยมมหัศจรรย์ของตรี อภิรัม

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยอ่านและคัดเลือกนวนิยายของ ตรี อภิรัม จำนวน 11 เรื่อง ที่มีลักษณะ ด้านเนื้อหาเป็นสัจนิยมมหัศจรรย์และมีลักษณะความศักดิ์สิทธิ์ทั้งด้านตัวละคร มิติสถานที่ต่าง ๆ ผู้วิจัยเห็นว่าฉากและสิ่งมหัศจรรย์เหล่านี้มีความน่าสนใจ สามารถนำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ได้ ดังนี้

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	พิมพ์ครั้งแรก	เล่มที่ใช้ใน วิทยานิพนธ์
1	แก้วขนเหล็ก	2513	2525
2	จินตวาณี	2521	2550
3	ลูกสาวซาตาน	2524	2550
4	นางพญาอสรพิษ	2524	2551
5	นาคี	2525	2559
6	ภูตพยัคฆ์	2526	2551
7	มฤตยูผยอง	2527	2551
8	ทนายทอสูร	2534	2543
9	มิติที่สาม	2543	2551
10	บาดาลดิน	2551	2551
11	นาคี ภาค 2	2560	2560

ตาราง 1 นวนิยายของตรี อภิรัม จำนวน 11 เรื่อง

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

- 1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในวรรณกรรมและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์
- 1.2 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรม
- 1.3 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตรี อภิกรม
- 1.4 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยแนวความคิดการประกอบสร้างความหมาย

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 2.1 นำข้อมูลที่ได้มาจัดให้เป็นระบบ เพื่อการศึกษาวิเคราะห์
- 2.2 วิเคราะห์ข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

3. ขั้นนำเสนอผลการวิจัย

- 3.1 สรุปรูป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
- 3.2 นำเสนอโดยใช้รูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1.7 กรอบแนวคิดหลักในการวิจัย

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตรี อภิกรม : ความหมายและการประกอบสร้าง ที่ผู้วิจัยนำมาประกอบใช้ในการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนวนิยาย ลักษณะด้านเนื้อหาของนวนิยายสังคมนิยมหัตถกรรม และกลวิธีการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ สามารถสรุปพอสังเขป โดยแบ่งออกได้เป็น 4 แนวคิด ดังนี้

1.7.1 กรอบแนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ผู้วิจัยใช้แนวคิดของนักวิชาการคนสำคัญที่มีความสนใจศึกษาเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2542) อธิบายลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ว่าสามารถสรุปความได้ 3 ลักษณะคือ 1) ลักษณะเชิงพื้นที่ ซึ่งมักอยู่ในตำแหน่งภูมิประเทศที่เด่น อาทิ เนินเขา หรือเป็นสถานที่ที่มีร่องรอยที่ไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ศาสนสถานของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว หรือมีลักษณะทางธรรมชาติที่แปลกประหลาด 2) พื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า ตำนานของชุมชน เป็นเรื่องราวเล่าขานต่อกันมาจนกลายเป็นความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จนถึงปัจจุบัน ซึ่งตำนานได้ผูกโยงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนเข้ากับพลังอำนาจบางอย่างที่อธิบายไม่ได้ระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ และ 3) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จะมีร่องรอยหรือสัญลักษณ์ที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นร่องรอยศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่โดยมีความเกี่ยวข้องกับตำนานในพื้นที่

ทางด้าน ปรีตดา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล (2546: 2-3) ให้ความหมายของคำว่า “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือโลกศักดิ์สิทธิ์” (the sacred) ไว้ว่า คือเหตุการณ์ ปริมาณ พื้นที่และเวลาที่แตกต่างจากโลกของชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความพิเศษตรงที่สามารถเผยให้มนุษย์ประจักษ์ถึงสิ่งที่สูงส่ง ซึ่งในที่นี้ครอบคลุมทั้งโลกหน้า โลกของเทพ ผี วิญญาณ และสังขารม นอกจากนี้ โลกศักดิ์สิทธิ์ยังอาศัยอยู่ในหลายรูปแบบหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการสถิตในสิ่งธรรมชาติ เช่น ต้นน้ำ หุบเขา หรืออยู่ในสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สิ่งก่อสร้าง การท่องเที่ยว ถ้อยคำ สัญลักษณ์ต่าง ๆ พิธีกรรม หรือการแสดงออกทางสุนทรีย์ เป็นต้น

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ เรื่องพื้นที่ (space) ของ อองรี เลอเฟบ (Lefebvre, h. 1991) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ซึ่งรับอิทธิพลส่วนใหญ่จากแนวคิดของ Marx ในกลุ่มนักวิชาการ Neo-Marxist แนวคิดของ Lefebvre ให้ความสำคัญกับการอธิบายเรื่องพื้นที่และเวลาไว้อย่างน่าสนใจจากผลงานที่มีชื่อว่า the production of space ในปี 1974 อองรี เลอเฟบ ได้แบ่งความหมายของพื้นที่เป็น 3 ระดับ ดังนี้ 1) พื้นที่ทางกายภาพ (physical space) หมายถึงพื้นที่ด้านกายภาพ ทั้งพื้นที่ธรรมชาติ รวมทั้งบ้านเรือนและวิถีชีวิตผู้คน ปรากฏทั้งพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ท่าอากาศยานและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ 2) พื้นที่จินตนาการหรือพื้นที่ทางความรู้สึกนึกคิด (mental space) เป็นการรับรู้พื้นที่ทางจิตใจ เช่น ประเพณีพิธีกรรม ความรู้สึกผูกพันกับพื้นที่ ความรู้ถึงความสะดวกสบายปลอดภัย 3) พื้นที่ทางสังคม (social space) คือพื้นที่ที่ถูกประกอบขึ้นด้วยกิจกรรม ปฏิบัติการ การใช้สัญลักษณ์ การสร้างอุดมคติ จึงมีความหมายครอบคลุมกว้างขวางทุกแห่งหนของสังคม (ศุภมณฑา สุภานันท์, 2554: 187) จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาวิเคราะห์ประเด็นการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ต่อไป

1.7.2 กรอบแนวคิดวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรม

ขณะที่กระแสทัศนศิลป์แนวสังคมนิยมหัตถกรรมยังไม่ค่อยได้รับความนิยม เนื่องจากการเติบโตของกระแสศิลปะแนวใหม่ซึ่งเข้ามาแทนที่ แต่ในวงการวรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถกรรมในฐานะที่เป็นแนวทางของการประพันธ์ค่อย ๆ เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยการสนับสนุนจากกลุ่มนักคิดลาตินอเมริกานับตั้งแต่ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา ทั้งมีการถกเถียงในเชิงวิชาการและมีการสร้างสรรค์งานประพันธ์ จะเห็นว่า กลุ่มนักเขียนลาตินอเมริกานักสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถกรรมอย่างต่อเนื่องและแพร่หลายจนเป็นที่รู้จักในทศวรรษ 1960-1970 อาจกล่าวได้ว่า ทศวรรษ 1970-1980 เป็น “ยุคเฟื่องฟูของวรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถกรรม” จวบจนปัจจุบันสังคมนิยมหัตถกรรมยังคงเป็นแนวทางการประพันธ์กระแสหลักในวงการวรรณกรรมโลก (หัตถกาญจน์ อารีศิลป์, 2556: 27)

“สัจนิยมมหัศจรรย์”เป็นรูปแบบผสมผสานระหว่าง “ความเป็นจริง” และ “ความมหัศจรรย์” คือ วรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์ ฉากมักเป็นโลกที่เรารู้จักมักคุ้นเป็นอย่างดี แต่อาจมีเหตุการณ์แปลกประหลาดคาดไม่ถึง ทำให้หวนคิดถึงสิ่งที่เราเรียกว่า “ความเป็นจริง” หรือ “ความมหัศจรรย์” ที่ต่างเป็นคำที่มีความหมายเลื่อนไหลและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททั้งทางด้านเวลาและสถานที่ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2554: 7) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2559: 20) กล่าวว่า สัจนิยมมหัศจรรย์ (magic realism) คือการหลอมรวมของวรรณกรรมสองประเภทที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน นั่นคือ คำว่า “realism” อ้างอิงถึงวรรณกรรมแนวสัจนิยมที่มุ่งถ่ายทอดความเป็นจริงของชีวิตและสังคมโดยยึดหลักความเหมือนจริงและความสมจริง ตั้งอยู่บนหลักของเหตุและผลตามแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติในแนวปฏิฐานนิยม ส่วนคำว่า “magic” อ้างอิงถึงวรรณกรรมในแนวแฟนตาซีเกี่ยวกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติหรือเหนือจริงพบทั่วไปในงานวรรณกรรมพื้นบ้านหรือตำนานท้องถิ่น กล่าวอีกนัยหนึ่ง “สัจนิยม” มีนัยถึง “โลกที่สาม” วรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์จึงเป็นความเชื่อที่ดูมองว่างมาย

นอกจากนี้ เวนดี บี. ฟาริส อ้างถึงใน หัตถกาญจน์ อารีศิลป์ (2556: 6) เสนอลักษณะสำคัญของวรรณกรรมแนวสัจนิยมมหัศจรรย์หลายประการ สรุปได้ว่า สัจนิยมมหัศจรรย์เป็นกลวิธีหรือแนวทางการประพันธ์ที่ผสมความเป็นจริงบนหลักการเหตุผลและความมหัศจรรย์เหนือจริงหลอมรวมไว้ในองค์ประกอบต่าง ๆ ผู้อ่านจะไม่สามารถจำแนกโลกของความเป็นจริงออกจากโลกมหัศจรรย์ได้อย่างชัดเจน และเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ปรากฏการณ์มหัศจรรย์ในเรื่องจะเกิดขึ้นในโลกที่ตนอาศัยอยู่ นั่นเป็นเพราะ “การผสมผสาน” และ “การหลอมรวม” ระหว่างแนวทางการประพันธ์ที่ผูกโยงกับโลกทัศน์คนละแบบซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน สัจนิยมมหัศจรรย์ทำให้พรมแดนที่เคยใช้จำแนกความจริงและความมหัศจรรย์พร่าเลือนและเลื่อนไหล ด้วยเป็นกลวิธีการประพันธ์ที่มีความเหลื่อมล้ำอยู่เบื้องหลังทำให้สัจนิยมมหัศจรรย์มีบทบาทสำคัญในการเผยความไม่เท่าเทียมในสังคม เกิดการตั้งคำถามและวิพากษ์ต่อระบบความคิดความเชื่อแบบเดิม

ดังนั้นหากศึกษาวรรณกรรมชิ้นหนึ่ง ๆ ว่าเป็นสัจนิยมมหัศจรรย์หรือไม่ จึงไม่ดูเพียงว่างานชิ้นนั้นมีกลิ่นอายของตำนานพื้นบ้านที่เต็มไปด้วยเหตุการณ์มหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ ตัวละครมีพฤติกรรมแปลกประหลาดสักกี่ มีอำนาจอิทธิฤทธิ์ผิดคนธรรมดาเท่านั้น แต่ต้องศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ในความหมายของวรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยจะนำแนวคิดนี้ศึกษาวิเคราะห์ด้านประวัติผลงาน และลักษณะด้านเนื้อหาของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสัจนิยมมหัศจรรย์ของตรี อภิรุณ

1.7.3 กรอบแนวคิดสัญวิทยา

มโนทัศน์เรื่องสัญญาของโซซูร์ คือ การมองภาษาคือ “ระบบของสัญญาแบบหนึ่งซึ่งสื่อถึงความคิดต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันไปจากระบบของงานเขียน ตัวหนังสือที่ไม่มีเสียง พิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์ต่าง ๆ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับมารยาทในสังคม แต่ภาษาเป็นระบบสัญญาที่มีความสำคัญสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับระบบสัญญาอื่น ๆ” ส่วนศาสตร์ที่ศึกษาความเป็นไปของสัญญาและองค์ประกอบของสัญญา โซซูร์เรียกว่า “สัญวิทยา” (semiology) ในทฤษฎีของนักทฤษฎีทางด้านสัญวิทยา คืออะไรก็ได้ที่ก่อให้เกิดความหมาย โดยการเทียบเคียงถึงความแตกต่างจากสิ่งอื่นและคนในสังคมยอมรับหรือเข้าใจ ในนัยนี้สัญญาจำเป็นต้องเป็นเครื่องหมายในภาษาแต่เพียงอย่างเดียว เช่น ภาพยนตร์ การเดินทางของคนเมือง หรือภาพ ต่างเป็นสัญญา (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2555: 99-100) สัญญาเป็นหน่วยพื้นฐานที่สุดของภาษาคือระบบของความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนที่เชื่อมโยงระหว่าง (1) รูปสัญญา หรือตัวสื่อ/ตัวหมาย(signifier) กับ (2) ความหมายสัญญาหรือความคิดที่รูปสัญญาต้องการจะสื่อ (signified)

นอกจากนี้โซซูร์ชี้ให้เห็นว่า แม้รูปสัญญาเป็นการเลือกโดยจงใจสื่อถึงความคิดหรือจินตภาพเฉพาะแบบหนึ่ง แต่ไม่ได้หมายความว่ารูปสัญญาจะสามารถล่องลอยอย่างอิสระเสรีได้ (free-floating) ตรงกันข้ามรูปสัญญาที่ใช้ต้องขึ้นกับการยอมรับของชุมชนที่ใช้ภาษานั้น ๆ ผู้ใช้ภาษาไม่ได้มีส่วนในการเลือกหรือกำหนดรูปสัญญา แต่ภาษาและระบบภาษาเป็นผู้เลือก เมื่อเลือกแล้วจะใช้เป็นอย่างอื่นมาแทนไม่ได้ ส่วนการใช้ต้องใช้ภายใต้กฎเกณฑ์ของภาษานั้น ๆ เป็นสำคัญ นั่นคือ ภาษาเป็นเรื่องของการส่งต่อจากคนรุ่นแล้วรุ่นเล่า หารากฐานหรือต้นตอไม่พบ เมื่อเราเกิดมาภาษามีอยู่แล้ว ทำให้เรามักลืมและคิดไปว่าภาษาเป็น “ธรรมชาติ” คำต่าง ๆ ในภาษาเป็นธรรมชาติในความหมายของการเป็นตัวแทนโลกวัตถุ โลกแห่งความเป็นจริงมองไม่เห็นลักษณะที่ถูกกำหนดให้เป็นของภาษา คือมองไม่เห็นภาษาเกิดจากการประกอบกันขึ้นของรูปสัญญากับความหมายสัญญา (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2555: 22-24)

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของมโนทัศน์สัญวิทยา คือ “ทุกสิ่งในโลกสามารถทำให้เป็นสัญญาได้ หากมีการ “มอบหมาย”(assign) ความหมายให้” โดยสัญญาต้องมี 3 ประการ คือ 1) สัญญาต้องมีรูปธรรม 2) สัญญาต้องมีความหมายมากกว่าตัวของมัน และ 3) ผู้ใช้สัญญาจะต้องตระหนักว่ารูปธรรมดังกล่าวเป็นสัญญา ในทางเดียวกัน “สัญญา” ที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ถูกมนุษย์ประกอบสร้าง (construct) ความหมายขึ้นทั้งสิ้น ในมิติทางวัฒนธรรมทุกการดำรงอยู่ของมนุษย์จะมีการต่อสู้ทางความหมายเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ความหมายนั้นจะแปรเปลี่ยนตลอดเวลา มโนทัศน์เรื่องสัญวิทยาสามารถนำมาเป็นเครื่องมือใช้วิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง กล่าวคือ ขอบเขตของการศึกษาสัญญา เป็นการนำไปสู่การวิเคราะห์ในเรื่องของความหมาย ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาในสื่อแขนงต่าง ๆ โดยทุกสิ่งที่นำมาศึกษา จะเรียกว่า “ตัวบท”

(text) ดังนั้นผู้วิจัยจะนำแนวคิดนี้มาศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นลักษณะด้านเนื้อหาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และกลวิธีการประกอบสร้างความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายของ ตรี อภิรุณ

1.7.4 กรอบแนวคิดการประกอบสร้างความหมาย

การประกอบสร้าง คือ ทฤษฎีการประกอบสร้างความจริงทางสังคม (social construction of reality) เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจความหมาย ตามความเชื่อของกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาที่ว่า "ความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา" แนวคิดหลักของกลุ่มทฤษฎีวัฒนธรรมก็คือ แนวคิดที่ว่าสิ่งที่เรียกว่า "ความเป็นจริง" (reality) นั้น มิใช่เป็นสิ่งที่มียู่อยู่แล้ว (given/out there) แต่ความเป็นจริงนั้น เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา (construct) หรือถูกนิยามว่า "อะไรเป็นอะไร" (definition) กระบวนการ สร้างความรู้/ความจริงดังกล่าวเรียกกันว่าเป็น "การสร้างความเป็นจริงทางสังคม" (social construction of reality) แนวคิดนี้เริ่มจากข้อเสนอที่ว่า โลกที่แวดล้อมรอบตัวบุคคลนั้นมีอยู่ 2 โลก โลกแรกเป็นโลกทางกายภาพ อันได้แก่ วัตถุ สิ่งของ บุคคล บรรยากาศด้านกายภาพทั้งหลายที่ แวดล้อมบุคคล โลกนี้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ส่วนอีกโลกหนึ่งมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น โลกทางสังคม (social world) สิ่งแวดล้อมเชิงสัญลักษณ์ (symbolic environment) หรือความเป็นจริงทางสังคม (social reality) โลกนี้เกิดจากการทำงานของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ที่ทำงาน รัฐ และสื่อมวลชน (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 238-253)

การประกอบสร้าง เป็นจริงตามการอธิบายของทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม โดยเชื่อว่าความรู้ที่ มนุษย์ได้รับการถ่ายทอดจากผู้อื่นและสังคมเป็นความรู้ที่ไม่ได้รับรู้โดยตรง ฉะนั้นมนุษย์ควรรับรู้โลก และสังคมด้วยตนเองและสละทิ้งประสบการณ์ที่ได้ผ่านผู้อื่น คือ รับรู้ประสบการณ์สำนึกค่านิยมโลก ที่ศรัทธาเฉพาะตัวจากการได้สัมผัสกับโลกโดยตรง และเมื่อมนุษย์มีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ แล้ว มนุษย์ก็จะให้ความหมายแก่สิ่งเหล่านั้นและโลกตามการรับรู้ของตน พฤติกรรมและการกระทำของ มนุษย์จึงเป็นวิธีการที่มนุษย์ให้ความหมายแก่โลก จะเห็นได้ว่ามนุษย์สร้างโลกทางสังคม (social world) ด้วยตนเอง ความรู้ของมนุษย์จึงเกิดจากการสร้างโลกทางสังคมจากการสร้างความหมายให้แก่ การกระทำของตนเองและผู้อื่น ความเป็นจริงจึงเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยสำนึก (consciousness) ของบุคคลแล้วเชื่อมโยงเข้ากับความคิดและการกระทำลักษณะสำคัญของมนุษย์ คือ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (นิมิตรชัย ชูบุ, 2559: 4) ดังนั้นผู้วิจัยจะนำแนวคิดนี้มาศึกษาวิเคราะห์ ประเด็นกลวิธีการประกอบสร้างความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายของ ตรี อภิรุณ

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง พื้นที่ที่เป็นสถานที่และบุคคล ซึ่งเชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ รวมถึงการประพฤติปฏิบัติในเชิงประเพณีและพิธีกรรมที่เชื่อมโยงกับมิติของความเชื่อทางศาสนาในชุมชนท้องถิ่น หรือเป็นอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนนับถือศรัทธา อีกทั้งยังมีความหมายต่อวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้สามารถบันดาลคุณและโทษให้เกิดขึ้นแก่ผู้คนและชุมชนได้

นวนิยายแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ หมายถึง งานเขียนที่มีกลวิธีหรือแนวทางการประพันธ์ที่ผสมผสานความเป็นจริงบนหลักการเหตุผลและความมหัศจรรย์เหนือจริงหลอมรวมไว้ในองค์ประกอบต่าง ๆ ผู้อ่านจะไม่สามารถจำแนกโลกของความเป็นจริงออกจากโลกมหัศจรรย์ได้อย่างชัดเจนและเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ปรากฏการณ์มหัศจรรย์ในเรื่องจะเกิดขึ้นในโลกที่ตนอาศัยอยู่ ถือเป็นวิธีการเขียนแบบเดียวที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวในชีวิตที่แลดูเหลือเชื่อยิ่งกว่านวนิยายใด ๆ ซึ่งเป็นประเด็นเรื่องความจริงและความมหัศจรรย์ ตลอดจนประเด็นเรื่องราวของประวัติศาสตร์และตำนาน

นวนิยายของ ตริ อภิรุณ หมายถึง นวนิยายแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ที่แต่งโดยตริ อภิรุณ หรือเทพ ชุมสาย ณ อยุธยา มีเนื้อหาเกี่ยวกับคติความเชื่อทางศาสนา ฉากหรือสถานที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เรื่องราวในนวนิยายสื่อถึงบริบทของสภาพสังคมบ้านเมือง

การประกอบสร้างความหมาย หมายถึง การสื่อสารที่เป็นกระบวนการของมนุษย์แต่ละคนที่ใช้เพื่อประกอบสร้างความหมายขึ้นมา ไม่จำเป็นต้องเป็นความหมายหรือความจริงชุดเดียวกัน กล่าวคือ รับรู้ประสบการณ์สำนึกค่านิยมโลกทัศน์เฉพาะตัวจากการได้สัมผัสกับโลกโดยตรง และเมื่อมนุษย์มีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ แล้วมนุษย์ก็จะให้ความหมายแก่สิ่งเหล่านั้นและโลกตามการรับรู้ของตน พฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์จึงเป็นวิธีการที่มนุษย์ให้ความหมายแก่สิ่งนั้น

1.9 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยค้นคว้าเอกสารตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ของตริ อภิรุณ โดยผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1.9.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในวรรณกรรมและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์
- 1.9.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์
- 1.9.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ตริ อภิรุณ
- 1.9.4 เอกสารและงานวิจัยแนวความคิดการประกอบสร้างความหมาย

1.9.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในวรรณกรรมและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

1.9.1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพื้นที่ในวรรณกรรม

การศึกษาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถ์จรรยาของ ศรี อภิรุณ เป็นการศึกษาพื้นที่ในวรรณกรรม มีความสำคัญต่ออิทธิพลของโลกโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่อสังคมไทยในระดับกายภาพและระดับจิตใจ ที่นอกจากกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงอันซับซ้อนผ่านกระบวนการกลายเป็นพื้นที่เมืองแล้ว โลกาภิวัตน์ยังเปลี่ยนแปลงวิธีการที่คนไทยพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมโดยรอบ นวนิยายไทยร่วมสมัยเป็นประจักษ์พยานต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในระดับหนึ่ง การดำเนินเรื่องในวรรณกรรมกลุ่มนี้มักจะมีตัวละครที่เดินทางข้ามชาติและได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมมาสู่ภูมิทัศน์ทางกายภาพในบ้านเกิดเมืองนอน ไม่ว่าจะเป็นภูมิทัศน์ในชนบทหรือในเมือง ซึ่งส่งผลทางจิตใจต่อคนในท้องถิ่น วรรณกรรมดังกล่าวเกี่ยวพันกับกระบวนการทำให้เป็นอุปลักษณ์ (metaphorization) อันเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในโลกของวรรณกรรม (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559: 99)

วรรณกรรม (literary work) หมายถึง งานเขียนทั่วไปในกิจกรรมต่าง ๆ หลายรูปแบบของงานเขียนทุกชนิด อาทิ งานเขียนประเภทบันเทิงคดี (fiction) หมายถึงเรื่องที่มีสมมติขึ้นหรือเรื่องที่ใช้จินตนาการสร้างขึ้นโดยมีเจตนาให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ ในขณะที่อีกนออาจสอดแทรกความรู้ แนวคิดต่าง ๆ เข้าไว้ด้วย ซึ่งนวนิยาย (novel) เป็นหนึ่งในประเภทของงานเขียนประเภทบันเทิงคดี จิตรลดา สุวัตติกุล (2526: 22-23) สรุปความหมายและลักษณะของนวนิยายว่าเป็นเรื่องสมมติขึ้น ถึงแม้ว่าบุคคลและพฤติกรรมต่าง ๆ จะไม่ได้เกิดขึ้นจริง แต่ตัวละครในเรื่องเป็นที่ยอมรับว่ามาจากแบบฉบับของบุคคลที่มีชีวิตจริง และพฤติกรรมของตัวละครสอดคล้องกับลักษณะความเป็นไปที่ปรากฏขึ้นจริงในสถานที่และยุคสมัยนั้น ๆ ฉาก หรือพื้นที่ (setting หรือ place) เป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในหลายๆ องค์ประกอบของวรรณกรรม ฉากหรือพื้นที่คือเครื่องสนับสนุนการดำเนินเรื่องเพื่อทำให้เห็นจริงขึ้น เป็นถ้อยคำสำนวนให้ผู้อ่านวาดมโนภาพหรือบอกกล่าวประวัติของบุคคลหรือสถานที่ และเป็นส่วนทำให้เกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งและเป็นพลังให้เกิดพฤติกรรมตามโครงเรื่อง

.ในอดีต “พื้นที่” ในวรรณกรรมมักถูกเรียกว่า สถานที่ และถูกพิจารณาในฐานะที่เป็น “ฉาก” ดังที่ วัลยา วิวัฒน์ศร (2538) กล่าวว่า สถานที่เป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์ประกอบหนึ่งของนวนิยาย ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับสถานที่ที่ปรากฏตัวย่อมมีความหมายต่อโครงเรื่องและต่อบุคลิกลักษณะของตัวละครนั้น ๆ นอกจากนี้ วัลยา วิวัฒน์ศร (2541: 2) ยังกล่าวว่า ในการศึกษาเรื่องมิติสถานที่นั้น ควรจะได้ศึกษาวิเคราะห์ในความสัมพันธ์ของสถานที่กับองค์ประกอบอื่น ๆ ของนวนิยาย อันได้แก่ ตัวละคร โครงเรื่อง และมิติเวลา จึงจะทำให้เห็นบทบาทและหน้าที่สถานที่ของนวนิยายเรื่องนั้น ๆ ได้ครบถ้วน

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543: 110) ได้ให้ความหมายของฉากว่า หมายถึง สถานที่ เวลา และสภาพแวดล้อมทุกอย่างที่ปรากฏในเรื่อง เพื่อเป็นการบอกให้ผู้อ่านได้ทราบว่าตัวละครกำลังแสดงบทบาทในชีวิตของเขาในสิ่งแวดล้อมอย่างไร และได้กล่าวถึงองค์ประกอบของฉากว่า ประกอบด้วย ส่วนต่าง ๆ คือ 1. เวลา หมายถึง ช่วงเวลาที่เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนาฬิกา ชั่วโมง วัน เดือน ปี ยุคสมัยหรือภพชาติ 2. สถานที่ หมายถึง ที่ที่เกิดเหตุการณ์ 3. สภาพแวดล้อม หมายถึง รายละเอียดต่าง ๆ ของสถานที่ของตัวละครที่แวดล้อมอยู่ 4. บรรยากาศ หมายถึง กลิ่น สี แสง เสียง และสัมผัสที่สามารถทำให้ผู้อ่านเห็นสภาพเหตุการณ์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นหรือเกิดอารมณ์คล้อยตามได้

เช่นเดียวกับ สุจิตรา จรจิตร (2547) กล่าวใน มนุษย์กับวรรณกรรมว่า ในทฤษฎีวรรณกรรม มีองค์ประกอบพื้นฐานทั้งหมด 6 อย่าง ประกอบด้วย เนื้อเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแก่นเรื่อง ซึ่งในองค์ประกอบทั้งหมดมีความสำคัญต่อวรรณกรรมอย่างมากต่อการสร้างอารมณ์ในการรับรู้ของผู้อ่าน สำหรับฉาก (setting) หมายถึง สถานที่ เวลา และบรรยากาศ เป็นที่เกิดพฤติกรรมของตัวละคร หรือเหตุการณ์ ช่วยให้พฤติกรรมของตัวละครน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น หรือกระทั่งช่วยส่งเสริมจุดประสงค์ของเรื่องหรือของผู้เขียนที่ต้องการให้ผู้อ่านรับรู้ให้ชัดเจนขึ้น ฉากในเรื่องได้แก่ สถานที่ หรือพื้นที่ที่ปรากฏในเรื่องนั้นสามารถสร้างขึ้นจากจินตนาการหรืออ้างอิงจากสถานที่จริงได้ เช่นเดียวกัน แต่หากใช้สถานที่จริงมาเป็นฉากของเรื่อง สถานที่นั้นจะต้องใส่ข้อมูลของที่แห่งนั้นให้ถูกต้องตามความเป็นจริง การเขียนฉากโดยอ้างอิงจากสถานที่จริงก็เพื่อสร้างอารมณ์ให้แก่ผู้รับสารได้ เข้าใจเนื้อเรื่องที่คุณเขียนต้องการจะสื่อมากขึ้นเนื่องจากฉากและตัวละครในเรื่องมีความสัมพันธ์กัน หากเป็นสถานที่ที่ผู้อ่านเคยมีประสบการณ์ร่วมด้วยจะยิ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจในเนื้อหาและความรู้สึกที่สื่อออกมาจากวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539: 191-193) แบ่งฉากออกเป็น 5 ประเภท คือ 1) ฉากที่เป็นธรรมชาติ 2) ฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ได้แก่อาคารบ้านเรือน วัตถุข้าวของเครื่องใช้ที่มนุษย์เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นมา 3) ฉากที่เป็นเวลาหรือยุคสมัย 4) ฉากที่เป็นสภาพการดำเนินชีวิตของตัวละคร 5) ฉากที่เป็นสภาพแวดล้อมเชิงนามธรรม เช่น ศาสนา จารีตประเพณี ค่านิยม รวมไปถึงสภาพอารมณ์และความรู้สึกของตัวละคร

นอกจากนี้ ปวีวัฒน์ คำเจริญ (2543: 64) กล่าวว่า ประเภทของฉากจากความเห็นของ ฌ็อง-ปีแยร์ โกลเตนชไตน์ แบ่งได้อีกลักษณะ คือ 1) ฉากปิด หมายถึง ฉากที่ถูกจำกัด ถูกล้อมรอบหรือปิดบังด้วยอะไรบางอย่าง หรือติดต่อกับสื่อสารกับภายนอกไม่ได้ หรือฉากที่ตัวละครคับข้องใจ ตัวละครจึงมีความปรารถนาจะไปอยู่ที่อื่นไม่สามารถข้ามขอบเขตของฉากที่กำหนดไว้ได้ 2) ฉากเปิด หมายถึง ฉากที่ไม่จำกัดขอบเขตและบริเวณ ตัวละครมีอิสระที่จะไป ๆ มา ๆ เดินทาง หรือแม้แต่ร่อนเร่พเนจร 3) ฉากที่เล่าถึง หรือฉากในจินตนาการ ขณะที่ตัวละครอยู่ในฉากปิดหรือฉากเปิด ตัวละครอาจคิดคำนึงหรือจินตนาการไปถึงสถานที่อีกแห่งหนึ่ง อาจเป็นการระลึกถึงสถานที่ที่ตัว

ละครเคยอยู่อาศัยในอดีต หรือเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะทำสิ่งใดในอนาคตในสถานที่ที่จินตนาการถึง ในนวนิยายจึงมีทั้ง “ที่นี่” และ “ที่อื่น” ที่นี่ คือฉากที่ตัวละครแสดงบทบาทตามโครงเรื่อง “ที่อื่น” คือฉากในความคิดคำนึงหรือความใฝ่ฝันของตัวละคร ฉากที่เป็น “ที่อื่น” นี้จึงเป็นฉากที่เกิดซ้อนในกรอบของเหตุการณ์

ปัจจุบันความหมายของคำว่า “พื้นที่” ที่นักสังคมศาสตร์นิยมใช้ มีอย่างน้อย 3 ลักษณะคือ ความหมายในลักษณะที่ 1 เป็นความหมายของพื้นที่ในเชิงภูมิศาสตร์ (space) ที่เป็นที่ตั้ง (setting, locale) และบริบทของการกระทำและปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ นักมานุษยวิทยามักใช้พื้นที่ในความหมายของ “สนาม” หรือพื้นที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมและปฏิบัติการที่ปรับเปลี่ยนได้ ความหมายในลักษณะที่ 2 พิจารณาจากทัศนะของ “ผู้ที่อยู่ในพื้นที่” เป็นหลัก นั่นคือการทำความเข้าใจพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อคนใช้ประโยชน์และดัดแปลงสร้างพื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง การให้ความสำคัญกับคนที่อยู่ในพื้นที่ทำให้มองเห็นคนผูกโยงพื้นที่กับความคิดและปฏิบัติการทางสังคมกับการตั้งถิ่นฐานและเคลื่อนย้ายของชุมชน เมื่อผู้คนมีความทรงจำและมีความผูกพันกับพื้นที่ จึงให้ความหมายและสร้างตำนานเรื่องราว และกำหนดขอบเขตพื้นที่ของตนเองขึ้นมา นอกจากนี้การให้ความหมายของพื้นที่ยังรวมถึงความหมายทางจิตวิญญาณและภูมิปัญญา ซึ่งคนในพื้นที่สร้างขึ้น และสืบทอดให้กับคนรุ่นหลัง ความหมายในลักษณะที่ 3 มาจากแนวคิด “พื้นที่ที่สาม” (third space) ที่ foucault และ lefevre พัฒนาขึ้น โดย lefevre แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ประเภท คือ พื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางความคิด และพื้นที่ทางสังคม lefevre อธิบายว่า third space เป็นส่วนที่เกิดมาจากปฏิสัมพันธ์ของพื้นที่ 2 ประเภท นั่นคือ พื้นที่ทางความคิด เป็นสิ่งที่เกิดจากการตีความ หรือให้ความหมายพื้นที่ทางกายภาพที่เรามองเห็น นำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมที่มีทั้งส่วนที่เป็นความจริง และที่เป็นเพียงจินตนาการอันสลับซับซ้อน มีการช่วงชิง ชัดแย้ง และการแทรกแซงอยู่ตลอดเวลา กล่าวอีกนัยหนึ่ง สำหรับนักทฤษฎีทางด้านพื้นที่แล้ว พื้นที่ทั้งสองแบบก็เป็นเพียงผลผลิตของเทคนิควิทยาของการสร้างพื้นที่ (technologies of spaces) และผลอันเนื่องจากแนวคิดดังกล่าว ต่อมาได้มีผู้นำแนวคิดเรื่องพื้นที่ไปวิเคราะห์ปรากฏการณ์อีกหลายลักษณะ เช่น พื้นที่ทางการเมือง (political space) พื้นที่ทางวัฒนธรรม (cultural space) และพื้นที่ทางจิตวิญญาณ (spiritual space)

ส่วนการศึกษา spiritual space ของนักคิดสายทฤษฎีหลังสมัยใหม่ อย่าง michel foucault นักคิดนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสนั้น ได้เสนอว่า เวลา (time) ของนักประวัติศาสตร์เป็นเส้นตรง และต่อเนื่อง อย่างเช่น เวลาที่ลากผ่านอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต ขณะที่แนวคิดของกลุ่มนักคิดหลังสมัยใหม่ เวลาไม่ได้เป็นเส้น ตรง หากเป็นรอยแตกหัก/ ปริ๊ว/ ขาดตอน และไม่ต่อเนื่อง ในทัศนะของ postmodern “เวลา” จะสัมพันธ์กับ “พื้นที่” เสมอ โดยสรุป “พื้นที่” (space) ในนิยามของนักภูมิศาสตร์หมายถึงระบบกายภาพ เช่น ภูเขา ที่ราบสูง กลุ่มน้ำ ที่โคก ที่ดอน หรือถ้อยคำ/ข้อความที่แสดงถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ ขณะที่ “พื้นที่” ในนิยามของ postmodern จะหมายถึง ปฏิสัมพันธ์

ทางสังคม (social interaction) ดังที่ Foucault สรุปความหมายไว้ว่า “พื้นที่” เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคม/ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมในรูปของสภาพแวดล้อมทางกายภาพแบบต่าง ๆ ที่ห้อมล้อมเราอยู่ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ : 2538)

งานวิจัยทางด้านการศึกษาพื้นที่ในวรรณกรรม วัลยา วิวัฒน์ศร (2541) ศึกษาเรื่องมิติสถานที่ใน นวนิยายของ ฟร็องซัวส์ โมริแยค โดยกล่าวถึงวิธีการนำเสนอสถานที่ในนวนิยาย ศึกษาหลากหลายวิธีการต่าง ๆ ของนักเขียนในการเสนอสภาพสถานที่ว่าเป็นอย่างไร ได้แก่ การจัดองค์ประกอบมุมมอง มิติ โทณสี เป็นต้น นอกจากนี้หน้าที่ของสถานที่ในนวนิยาย เป็นการศึกษามาจากความสัมพันธ์ของสถานที่กับตัวละครและสถานการณ์ และเพราะเหตุใดนักเขียนจึงเลือกสถานที่นั้น ๆ ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านรู้สึกอย่างไร มีผลทางจิตวิทยาต่อตัวละครอย่างไรหรือไม่ ธรรมชาติและเนื้อหาของสถานที่ ศึกษาว่าสถานที่ให้บรรยากาศอย่างไรแก่เรื่อง แก่ตัวละคร เป็นเพียงฉากหรือกรอบ หรือสิ่งแวดล้อมให้แก่ตัวละคร กล่าวได้ว่า สถานที่ที่เป็นประหนึ่งเป็นตัวละครอีกตัว หากไม่มีสถานที่ก็ไม่มีตัวละคร เหตุการณ์ และเรื่องแต่ง มิติสถานที่ในนวนิยายของ ฟร็องซัวส์ โมริแยค ของวัลยา วิวัฒน์ศร จากการศึกษาวเคราะห์มิติสถานที่ในนวนิยายของโมริแยค วัลยา วิวัฒน์ศร สรุปผลว่าการมององค์ประกอบสถานที่ ในนวนิยายทำให้สามารถระบุแก่นเรื่องพื้นฐานของนวนิยายของโมริแยคได้ว่าเป็น terroir อันเป็นคำที่ ครอบคลุมและเหมาะสมกับแก่นเรื่องในนวนิยายของโมริแยค

การศึกษาเรื่องพื้นที่ในมุมมองแบบหลังสมัยใหม่นี้ สอดคล้องกับคำอธิบายเรื่องพื้นที่ในงานศึกษาของ อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2543) ศึกษาเรื่อง “พื้นที่ในทฤษฎีสังคมศาสตร์” โดยการวิจัยครั้งนี้ ใช้แนวคิดเรื่องพื้นที่และเวลา และแนวคิดเครือข่ายทางสังคม มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า โดยได้ให้ความหมายของพื้นที่ไว้ว่า “พื้นที่”(space) เป็นแนวคิดของนักคิดสายทฤษฎีหลังสมัยใหม่ (postmodernism) โดยก่อนหน้าทิมโนทส์นเรื่อง “พื้นที่” จะเข้ามายึดครองพื้นที่ในทฤษฎีสังคมศาสตร์นั้น พื้นที่ถูกมองในเชิงที่เป็นความจริงทางเรขาคณิตซึ่งสามารถวัดได้ด้วยมิติความกว้างความยาวและความลึก ดังนั้นสิ่งที่บรรยายเกี่ยวกับพื้นที่จึงเป็นภาษาเชิงปริมาตร (volumetric language) แต่ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องพื้นที่และเวลา ตามข้อเสนอของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538) ที่ได้อธิบายว่า มนุษย์มีชีวิตรอยู่ท่ามกลางพื้นที่ (space) และเวลา (timing) ฉะนั้นในทุกวัฒนธรรม มนุษย์จึงมีความคิดว่าพื้นที่คืออะไร และเวลาคืออะไร โดยอ้างถึง อองรี เลอเฟบvre (henri lefebvre) นักวิชาการทางสังคมศาสตร์ซึ่งได้แบ่งความหมายของพื้นที่เป็น 3 ระดับ ดังนี้

- 1) พื้นที่ทางกายภาพ (physical space) หมายถึงพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติด้านกายภาพ
- 2) พื้นที่ทางความรู้สึกนึกคิด (mental space) เป็นการรับรู้พื้นที่ทางจิตใจ เช่น ความรู้สึกผูกพันกับพื้นที่ ความรู้ถึงความสะดวกสบาย ปลอดภัย

3) พื้นที่ทางสังคม (social space / social practice) คือพื้นที่ที่ถูกประกอบขึ้นด้วยกิจกรรม ปฏิบัติการ การใช้สัญลักษณ์ การสร้างอุดมคติ จึงมีความหมายครอบคลุมกว้างขวางทุกแห่งหนของสังคม

บทความวิจัยของ เสาวณิต จุลวงศ์ (2545) เรื่อง “นวนิยายเรื่องปลายเทียนในฐานะพื้นที่แห่งจินตนาการ” โดยวิเคราะห์นวนิยายเรื่องปลายเทียน ของแก้วเก้า ในสถานะพื้นที่ปรากฏของเรื่องเล่า และอธิบายการมองสถานที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แนวคิดนี้ได้รับความสนใจในแวดวงการศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ปัจจุบันในฐานะของ “พื้นที่” คือเป็นการมองพื้นที่ในฐานะ “ตัวบท” ชนิดหนึ่ง โดยกล่าวว่าพื้นที่ทางจินตนาการในเรื่อง โลกของขุนช้างขุนแผนในฐานะโลกของเรื่องแต่งหรือโลกแห่งจินตนาการ ถูกนำเสนอตามมโนทัศน์หลักของการสร้างศิลปะในอดีต คือทำให้มีความงามสมบูรณ์แบบ ความงามสมบูรณ์แบบในศิลปะเกิดจากการลดทอนความเป็นจริงบางประการ และถ่ายทอดสิ่งที่เกินจริง การถ่ายทอดนั้นกระทำผ่าน “สายตา” ของศิลปะ ทำให้โลกของศิลปะที่สร้างขึ้นไม่เหมือนกับโลกของความเป็นจริง ภาพป่าเขาลำเนาไพรในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีความงามซึ่งกวีสร้างขึ้นให้งามกว่าความเป็นจริง แสดงให้เห็นว่าโลกที่แตกต่างกันและมีอาจปรากฏร่วมกันได้ในโลกความเป็นจริงของผู้อ่าน แต่สามารถ “เป็นจริง” ได้บนพื้นที่ของปฏิบัติการทางภาษา คือไม่ว่าโลกของเรื่องแต่งจะเป็นแบบจินตนาการหรือแบบเหมือนจริง ต่างเป็น “จินตนาการ” ที่ปรากฏร่วมกันในโลกภายในของเรื่องแต่ง ดำรงอยู่ด้วยระบบตรรกะภายในและเป็นอิสระจากการอ้างอิงความหมายเข้ากับโลกภายนอก นวนิยายเรื่องปลายเทียนจึงมีสถานะเป็นพื้นที่ที่ปรากฏของเรื่องเล่า การบรรจบของโลกความเป็นจริงกับโลกจินตนาการผ่านรูปแบบจินตนิยาย (fantasy) และยืนยันว่าปฏิบัติการทางภาษาในโลกของหนังสือ ย่อมเป็นพื้นที่ปฏิบัติการของจินตนาการด้วยเช่นกัน

ทางด้าน สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ (2554) ศึกษาเรื่อง “พื้นที่” ในเรื่องสั้นดรชนีนาง ของอิงอร โดยวิเคราะห์พื้นที่ที่อยู่ในเรื่องสั้น "ดรชนีนาง" และอธิบายความหมายของพื้นที่ว่า การให้ความหมายของพื้นที่แต่เดิม มักเข้าใจว่าเป็นลักษณะทางกายภาพในทางภูมิศาสตร์ โดยรวมไปถึงอาณาเขต การปกครอง ขนาด หากแต่ในอีกความหมายหนึ่ง “พื้นที่” คือสิ่งประดิษฐ์ในฐานะทางวัฒนธรรมที่บรรจุด้วยความหมายโดยอธิบายจาก อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2543: 66) ที่มีได้มองพื้นที่ในลักษณะเชิงประจักษ์หรือมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าหรือมองว่าเป็นวัตถุเท่านั้น แต่มองพื้นที่ในลักษณะของความคิดมนุษย์ที่สะท้อนต่อพื้นที่ รวมถึงการใช้พื้นที่เป็นภาพตัวแทนของผลิตผลกฎเกณฑ์ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น การทำความเข้าใจเรื่อง “พื้นที่” ที่ปรากฏในสังคมและวัฒนธรรมนั้นมีได้หมายถึง “พื้นที่” เชิงวัตถุหรือรูปธรรมหรือองค์ประกอบทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ แต่หมายถึง “พื้นที่” ในความหมายนามธรรมหรือผลผลิตจากความคิดของมนุษย์ที่สะท้อนออกมา รวมถึงมองว่าพื้นที่กำลังทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดและมีปฏิสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางสังคม ดังนั้นความสำคัญของพื้นที่ในการตีความและวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องหนึ่ง ต้องพิจารณาฉากหรือพื้นที่ในวรรณกรรมนั้น

เป็นสำคัญ ทำให้เห็นความนึกคิดที่แฝงไว้ในวรรณกรรมของผู้แต่งได้อีกวิธีหนึ่ง การศึกษาเรื่อง “พื้นที่” ในเรื่องสั้นดรชนินางของอิงอร ชี้ให้เห็นว่าดรชนินางอาจจะไม่ใช่วรรณกรรมเรื่องรักเพียงอย่างเดียว แต่มีสัญลักษณ์ซ่อนอยู่ในตัวบท และสัญลักษณ์นี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้สามารถอ่าน “ดรชนินาง” และเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครบางตัวที่แสดงความรู้สึกหรือการกระทำที่ผู้อ่านเกิดความรู้สึกฉงนได้

นอกจากนี้ เสาวณิต จุลวงศ์ (2561) ศึกษาเรื่อง พื้นที่เรือนไทยในนวนิยายเรื่องแม่เปี้ย โดยศึกษาใน 3 ประเด็น คือ 1) เรือนไทยกับการแสดงออกและการควบคุมเรื่องเพศ 2) เรือนไทยกับการค้นพบตัวตน และ 3) เรือนไทยกับความลึกลับมหัศจรรย์ ผลการศึกษาพบว่า เรือนไทยซึ่งเป็นฉากเด่นในเรื่องแม่เปี้ย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีความหมายแฝง ผู้แต่งเสนอภาวะเป็นสองแบบ คือเป็นพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางจิตวิญญาณ ภาวะพื้นที่ทั้งสองแบบมิได้ขัดแย้งกัน แต่ส่งเสริมกันทำให้เรือนไทยมีภาพเป็นพื้นที่ลึกลับมหัศจรรย์ เรือนไทยคือสถานที่เก่าแก่โบราณลึกลับ เป็นสถานที่เกิดเรื่องราวและเหตุการณ์อันลึกลับ แฝงความรู้สึกถึงความทำผิดและการละเมิด กลวิธีการเสนอฉากเรือนไทยและประสบการณ์ของตัวละครที่มีกับเรือนไทยเปิดเผยให้เห็นเรือนไทยเป็นพื้นที่ที่มีพลังในการสร้างตัวตนและการเรียนรู้ตัวเองด้วยจิตใจและอารมณ์ความรู้สึก

ไชยรัตน์ เจริญสินโอบาร (2560 : 199) กล่าวว่า พื้นที่และวิถีคิดเกี่ยวกับพื้นที่ตามทัศนะของฟูโกต์ มี 2 ชนิด คือ 1) พื้นที่ในอุดมคติ (the utopias) เป็นพื้นที่ในจินตนาการที่เชื่อมโยงหรือไม่ก็ขัดแย้งกับพื้นที่จริงในสังคม แต่เป็นพื้นที่ที่ไม่มีที่ตั้งจริงในสังคม (the unreal spaces) และ 2) พื้นที่แบบพิเศษ (heterotopias) เป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยง สะท้อน หรืออยู่ระหว่างพื้นที่ในอุดมคติอยู่ด้วยกัน เป็นพื้นที่อีกชนิด/อีกแบบ (other spaces) ที่แตกต่างไปจากทั้งพื้นที่ในอุดมคติกับพื้นที่จริง ความสำคัญของพื้นที่แบบพิเศษนี้อยู่ที่ว่า เป็นพื้นที่ที่มนุษย์ในสังคมใช้ชีวิตอยู่เป็นส่วนใหญ่ คือเป็นทั้งพื้นที่จริงและพื้นที่ที่สังคมสร้างขึ้นมาอยู่ด้วยกัน

สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2562) ศึกษาเรื่อง the spatial turn : วิถีวิทยาการศึกษาพื้นที่ในวรรณกรรม โครงการ “วิถีวิทยาร่วมสมัยในการศึกษาวรรณกรรมไทย” ชุดโครงการเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย โดยกล่าวว่า การนิยามและวิถีวิทยาการศึกษาสถานที่ ลุกเกอร์มันน์ ลินน์ เอ.สแตเฮลลี (Lynn A. Staeheli, 2546: 159-163) ได้นิยาม “สถานที่” ออกเป็น 5 ข้อ ดังนี้ 1) สถานที่ในฐานะที่เป็นตำแหน่งแห่งที่ทางกายภาพ (physical location or site) ในแง่นี้สถานที่ที่มีความเป็นรูปธรรมจับต้องได้ มีตำแหน่งแห่งที่ที่วัดคำนวณได้ มีขอบรอบเฉพาะ 2) สถานที่ในฐานะที่เป็นตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมหรือวัฒนธรรม (cultural or social location) ในแง่นี้เป็นการพิจารณาว่ามนุษย์ต่างถูกยึดโยงในเครือข่ายของความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญในการหล่อหลอมอัตลักษณ์และจุดยืน 3) สถานที่ในฐานะบริบท (context) ในแง่นี้ เป็นการมองว่าความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้นผูกพันกับสถานที่อย่างไรสถานที่จึงเป็นเครื่อง

อธิบายถึงจุดยืนทางสังคมของหน่วยพื้นที่ (areal unit) รวมถึงสถานที่แวดล้อม 4) สถานที่ในฐานะที่ถูกรวบรวมสร้างขึ้นผ่านกาลเวลา (socially constructed through time) ในแง่นี้ สเตเฮลอ้างถึง ดอริน แมชชีย์ นักวิชาการภูมิศาสตร์ชาวอังกฤษซึ่งเคยกล่าวว่าระยะเวลาของกิจกรรมมนุษย์เป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดรูปแบบต่าง ๆ ทางสังคมที่ประกอบขึ้นเป็นสถานที่ การที่จะเข้าใจสถานที่หนึ่งๆได้นั้นจะต้องเข้าใจประวัติศาสตร์ หรือกระบวนการทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ประกอบสถานที่หนึ่งๆขึ้นจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน 5) สถานที่ในฐานะกระบวนการทางสังคม (social process) ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่อยู่นิ่ง แง่สุดท้ายนี้อาจเป็นการรวมเอาานิยามในแง่อื่น ๆ มาศึกษารวมกัน อาทิ เป็นการมองสถานที่ในฐานะตำแหน่งแห่งที่ทางกายภาพและสังคม ในฐานะ “อัตลักษณ์ภายในสถานที่” และ “อัตลักษณ์ของสถานที่” อีกทั้งในฐานะที่เป็นบริบทของเหตุการณ์ต่าง ๆ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพื้นที่ในวรรณกรรมสรุปได้ว่า ฉาก หรือพื้นที่ (setting หรือ space) เป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในหลาย ๆ องค์ประกอบของวรรณกรรม ฉากหรือพื้นที่คือเครื่องสนับสนุนการดำเนินเรื่องเพื่อทำให้เห็นจริงขึ้น เป็นถ้อยคำสำนวนให้ผู้อ่านวาดมโนภาพ หรือบอกกล่าวประวัติของบุคคลหรือสถานที่ และเป็นส่วนที่ทำให้ก่อเกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งและเป็นพลังให้เกิดพฤติกรรมตามโครงเรื่อง ผู้วิจัยจะได้นำเอาแนวคิดเหล่านี้มาเป็นแนวทางและนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงกลวิธีการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิกรม

1.9.1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

มนุษย์มีชีวิตรอยู่ท่ามกลางพื้นที่ (space) และเวลา (time) ฉะนั้นในทุกวัฒนธรรมมนุษย์จึงมีความคิดว่าพื้นที่และเวลาคืออะไร นักคิดสายทฤษฎีหลังสมัยใหม่ (postmodernism) ได้มองว่าพื้นที่ที่เห็นเป็นลักษณะทางกายภาพ อาจจะได้ไม่หมายถึงการเป็นแค่เพียงวัตถุหรือที่ว่าง แต่ประกอบขึ้นด้วยการนิยามความหมายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความคิด ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน หรือถูกให้ความหมายในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสะท้อนวิถีคิดของคนต่อพื้นที่ก็ได้ พื้นที่จึงไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ที่ปรากฏให้เห็นอยู่บนโลกใบนี้เพียงเท่านั้น เพราะพื้นที่ยังสามารถเกิดขึ้นได้ภายในจิตใจของแต่ละบุคคลได้ด้วย เช่น พื้นที่ส่วนตัว พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ทางสังคม จึงสามารถแบ่งพื้นที่ได้เป็น 2 แบบ คือพื้นที่ทางรูปธรรม กับพื้นที่ทางนามธรรม มนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรมมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน เพราะต่างมีคติเกี่ยวกับพื้นที่และเวลาไม่เหมือนกัน ฉะนั้นมนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรมจึงมองเห็นความหมายของสิ่งต่าง ๆ ไม่ตรงกัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538)

ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ซึ่งนับเป็นยุคเหล็กที่มีพัฒนาการของบ้านเมืองและรัฐเล็ก ๆ แล้ว แหล่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติเหล่านี้ ก็ถูกยกระดับให้มีความหมาย

และระบบความเชื่อที่ซับซ้อนขึ้น เกิดความเชื่อในเรื่อง จิตวิญาณ (supernaturalism) ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งคนทั่วไปมักเรียกว่า ผี เจ้าพ่อ เจ้าแม่ อะไรทำนองนั้น จึงเกิดการปรุงแต่งแหล่งศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาตินั้นให้เป็นโครงสร้างตามสถาปัตยกรรม เช่น ศาล วิหาร รวมทั้งรูปเคารพด้วย สิ่งก่อสร้างและสัญลักษณ์ตามความศักดิ์สิทธิ์นี้ได้รับการปรุงแต่งเปลี่ยนแปลงสืบทอดกันตามยุคสมัย จนถึงสมัยประวัติศาสตร์ราวต้นคริสตกาลลงมา เพราะเป็นเวลาที่ได้รับอิทธิพลของของศาสนา ความเชื่อ และอารยธรรมอินเดีย บรรดาผีและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นก็ได้รับการเปลี่ยนแปลงปรุงให้สัมพันธ์กับอารยธรรมอินเดีย บรรดาผีทั้งหลายถูกปรับให้เป็นเทพ เป็นพระ เป็นพรหมกันขึ้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2560: 23)

คำว่า “ศักดิ์สิทธิ์” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า สิ่ง que เชื่อว่ามีอำนาจอาจบันดาลให้สำเร็จดังประสงค์, ความขลัง เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัดมุงคล ศักดิ์สิทธิ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 1094)

คำว่า “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า (sacred space) มีการให้ความหมายและนิยามที่คล้ายกันจากนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้

Max Weber (1970) อ้างถึงใน ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (2546) อธิบายว่า โลกศักดิ์สิทธิ์ได้แทรกซึมเข้ามาอยู่ในธรรมชาติและวิถีของชีวิต ตามคติความเชื่อของคนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยสิ่งสถิตอยู่ในธรรมชาติ อาทิ พืช สัตว์ ภูเขา แม่น้ำ ก้อนหิน ในขณะที่เดียวกัน ศาสนาต่าง ๆ ของโลกก็เต็มไปด้วยโลกศักดิ์สิทธิ์ เช่น วัตถุหรือสัญลักษณ์บางอย่าง รวมไปถึงบุคคลบางคน บางกลุ่ม ที่ถูกผูกติดกับสถานที่จนพื้นที่นั้นถูกนิยามให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในที่สุด ขณะเดียวกันศาสนาหลักต่าง ๆ ของโลก มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาทิ วัตถุหรือสัญลักษณ์บางสิ่งบางอย่างรวมไปถึงบุคคลบางคนบางกลุ่ม ที่ถูกผูกติดกับสถานที่ จนพื้นที่นั้นถูกนิยามให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิม หรือศาสนาหลักต่างก็เลือกที่จะสร้างวัตถุและสถานที่ที่เชื่อมโลกสามัญกับโลกศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดแนวทางปฏิบัติทางสังคมและการจดจำเชิงพื้นที่

ดังเช่น สันฐิตา กาญจนพันธุ์ (2529) ที่เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ อาทิ พืช สัตว์ภูเขา แม่น้ำ หรือสิ่งไม่มีชีวิตอื่น ๆ ในธรรมชาติ นำไปสู่การปฏิบัติตามข้อห้ามที่ถูกถ่ายทอดทางความคิด ความเชื่อ ที่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งคล้ายคลึงกับ clifford geertz อ้างถึงใน ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (2546: 5) ที่กล่าวว่า ความชอบธรรมของกฎระเบียบในสังคมถูกนิยามจากสัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับโลกศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเต็มไปด้วยความหมายที่ซับซ้อน รวมถึงหลักการและคุณค่าต่าง ๆ เรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการที่ถูกนำมาใช้สร้างลักษณะและความหมายเหนือธรรมชาติให้แก่ทรัพยากรธรรมชาติ โดยความหมายเหล่านั้นจะถูกสร้างผ่านระบบความคิดและความเชื่อของชุมชนท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ สถาพร เก่งพานิช (2558: 13-14) กล่าวว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางธรรมชาติ (sacred natural sites) คือ พื้นที่ที่มีคุณลักษณะทางธรรมชาติหรือเป็นแผ่นดินหรือแผ่นน้ำที่มีความสำคัญ (significance) เป็นพิเศษในทางจิตวิญญาณของผู้คนและชุมชน เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่มนุษย์ให้ความเคารพยำเกรงและให้ความศรัทธา ซึ่งวัฒนธรรมลักษณะนี้เป็นความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ แม้ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นจะไม่ได้เป็นคำสอนของศาสดาก็ตาม และความเชื่อในเรื่องภูติผีปีศาจอาจเรียกเป็นความเชื่อทางศาสนาได้ เพราะถือว่าเป็นความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์

ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หมายรวมถึงพื้นที่หรืออาณาบริเวณที่เกี่ยวข้องกับประวัติหรือตำนานทางศาสนา รวมทั้งพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับตำนานของการสร้างบ้านแปงเมือง วัฒนาอาราม และคติความเชื่อต่าง ๆ ของผู้คนที่มิมาแต่อดีต ซึ่งมักเป็นพื้นที่ที่มีภูมิทัศน์ที่มีรูปทรงที่แปลกตา หรือภูมิลักษณะที่เป็นแบบภูเขา หรือเป็นภูมิลักษณะทางธรรมชาติที่เกิดจากการกัดกร่อนของหินปูน หรือการที่เป็นแหล่งรวมของระบบนิเวศน์ที่มีลักษณะเฉพาะตัว จึงทำให้เกิดสิ่งมีชีวิตเฉพาะถิ่น (endemic species) ทั้งพันธุ์พืชและสัตว์ ล้วนมีความหมายเป็น “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ทั้งสิ้น (แสง จันทร์งาม, 2534: 183)

นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอีกหลายประการเพื่อใช้อธิบายความหมายของความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ สมชาติ มณีโชติ, (2550) กล่าวว่า ความศักดิ์สิทธิ์มีความสำคัญคือเพราะเป็นสถานที่ที่สร้างขึ้นเนื่องในศาสนา เช่น ปราสาท เทวาลัย พระอาราม สถูปเจดีย์ ศักดิ์สิทธิ์เพราะสถานที่ตามธรรมชาติที่ได้รับการตีความที่เนื่องด้วยคติความเชื่อ เช่น แม่น้ำ หนองน้ำ ภูเขา และศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นพื้นที่ที่รับรู้ได้ทั้งทางกายภาพและจินตภาพที่นำไปสู่จินตนาการว่าสิ่งที่พบเห็นนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์

บุญยงค์ เกศเทศ (2557: 12) กล่าวว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือรูปเคารพ ที่อยู่อาศัยของบรรดาสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่มนุษย์ได้กำหนด หรือสร้างสรรค์ขึ้นมาอย่างหลากหลายลักษณะ ตลอดจนการกำหนดพิธีกรรม บนบานศาลกล่าวด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะเป็นการเชื่อถือศรัทธาว่าสิ่งเหล่านั้นล้วนมีเทวดา ภูติผีที่มีอำนาจ สามารถดลบันดาลให้เกิดผลตามที่ตั้งจิตอธิษฐาน โดยมีเงื่อนไขว่า หากสำเร็จตามคำอธิษฐาน ก็จะต้องถวายสิ่งของ อาหารคาวหวาน รวมไปถึงการแก้บนด้วยเครื่องเช่น บัตรพลี อันมีนัยเชิงเป็นการขอบคุณ สาเหตุที่มีการเชื่อถือศรัทธาดังกล่าว เนื่องจากในอดีตมนุษย์ต้องดำรงชีวิตผูกพันแนบแน่นอยู่กับธรรมชาติ จึงมักแสดงออกในหลากหลายรูปแบบ เพื่ออ่อนน้อมขอร้อง บนบานให้อำนาจเหล่านั้นคุ้มครองช่วยเหลือ

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ ศรีศักร วัลลิโภดม (2539: 2539) กล่าวว่า แหล่งประกอบประเพณีพิธีกรรมการทำบุญและการสังสรรค์ทางสังคมเป็นสิ่งที่ดำรงสืบเนื่องอยู่ เช่น พระบรมธาตุเจดีย์ วัฒนาอาราม และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกหลายอย่างในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่มีความหมายต่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก จึงนับเป็นสถาบันที่ต้องอนุรักษ์และพัฒนาให้มี

ประโยชน์และความมั่นคงต่อสังคม การแสดงให้เห็นถึงความหมายและความสำคัญที่เคยมีมาแต่อดีต จะเป็นสิ่งที่ทำให้ทราบถึงความเป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบันของสิ่งที่ป็นวัฒนธรรม

พิธีกรรม เป็นเรื่องของมนุษย์กับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า ผีสางเทวดามนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ใช้พิธีกรรมเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ รวมทั้งเป็นกลไกในการต่อรอง ร้องขอ บนบานศาลกล่าว เพื่อให้อำนาจเหนือธรรมชาติบันดาลและอำนวยให้ในสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาเมื่อใดที่มนุษย์มีความไม่มั่นคงในจิตใจ หวั่นไหวในภาวะที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ฟ้าฝน ความอุดมสมบูรณ์ของไร่นา ความเจ็บป่วย มนุษย์ก็จะหันเข้าหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผ่านการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็น พิธีบุญบังไฟพิธีแหงนางแมว พิธีทำขวัญข้าว พิธีสู่ขวัญต่าง ๆ โดยอาศัยผู้ประกอบพิธีกรรมซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้มีความสามารถพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นหมอต่าง ๆ หมอขวัญ หมอลำ ผีฟ้า พ่อจารย์ ปู่จารย์ ฯลฯ พิธีกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองความต้องการและความมั่นคงทางจิตใจให้มนุษย์ เมื่อมนุษย์ได้ประกอบพิธีกรรมแล้วก็เชื่อมั่นว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เทพยดา ฯลฯ จะช่วยบันดาลให้ในสิ่งที่มนุษย์ร้องขอ บรรยากาศในการประกอบพิธีกรรมจึงเป็นบรรยากาศที่ศักดิ์สิทธิ์การประกอบพิธีกรรมก็กระทำในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (sacred space) ในห้วงเวลาศักดิ์สิทธิ์ (sacred time) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จึงเป็น “พื้นที่พิเศษ” เช่น วัดวาอาราม ศาลเจ้า พื้นที่ต้นน้ำ ถ้ำ ฯลฯ หรือเป็นพื้นที่ที่สมมติขึ้นให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีการสมมติสัญลักษณ์แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งเวลาแห่งการประกอบพิธีกรรมก็เป็น “เวลาพิเศษ” ซึ่งเป็นเวลาที่กำหนดเป็นการเฉพาะสำหรับพิธีกรรมนั้น (ศิริพร ณ ถลาง บรรณาธิการ, 2558: 376)

ส่วนการศึกษาคติไทยเกี่ยวกับพื้นที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2557: 115-120) กล่าวว่า พื้นที่ในคติไทยมีลักษณะตรงกันข้ามกับพื้นที่ในคติปัจจุบัน พื้นที่ในคติไทยไม่เป็นผืนเดียวต่อกันไปโดยไร้เส้นแบ่ง แต่พื้นที่ถูกแบ่งออกเป็นส่วน ๆ ค่อนข้างชัดเจน แต่ละพื้นที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างกัน ฉะนั้นในแต่ละพื้นที่จึงมี “กฎ” ที่ต้องปฏิบัติไม่เหมือนกัน เมื่อมนุษย์ล่องพ้นจากพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่หนึ่งจึงต้องปฏิบัติตาม “กฎ” หรือ “ธรรม” อีกอย่างหนึ่ง มิเช่นนั้นแล้วอาจเกิดภัยอันตรายต่าง ๆ นานัปการจนเอาชีวิตไม่รอด หลักกว้าง ๆ ของคติเกี่ยวกับพื้นที่ที่แสดงออกมาในวัฒนธรรมไทยเป็นดังนี้ 1) พื้นที่ในแนวระนาบ คือ เป็นการสร้างของเขตทางพิธีกรรมขึ้นแยกส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่ออกจากกัน เช่น การนั่งฟังสวดอยู่บนพื้นระดับเดียวกัน หากมองในแง่ของการจัดพื้นที่ ขอบเขตของเสื้อหรือพรมจะเป็นการแยกระหว่างคนธรรมดากับพระภิกษุ คือวางแนวเขตทางพิธีกรรมของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นั่นเอง 2) พื้นที่แนวตั้ง คือ การแบ่งพื้นที่ออกตามแนวตั้ง มีของหรือคนที่ต้องอยู่ในพื้นที่ระดับต่ำ พื้นที่ระดับกลางและพื้นที่ระดับสูง การล่องล้ำพื้นที่อื่นก็จำเป็นต้องเปลี่ยนตัวเองให้เข้าสู่กฎหรือธรรมของพื้นที่ต่างระดับเช่นเดียวกัน

งานวิจัยด้านพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ณชชภัทร พานิช (2545) ศึกษาเรื่อง การสืบทอดวัฒนธรรมการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนไทลื้อ กรณีศึกษา ตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน กล่าวถึง

กระแสแห่งการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนที่หล่อหลอมพลังของชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว เกิดจากสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจภายใต้กฎบรรทัดฐาน ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของชุมชน ที่ได้รับการพัฒนา ส่งเสริม จนเกิดความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ท่ามกลางความสุขในการดำรงชีวิตที่มีความมั่นคงและปลอดภัยของความสมดุลในระบบนิเวศน์และความสมบูรณ์ของป่าไม้และสิ่งมีชีวิตทุกชนิด โดยถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงไม่ทำให้เกิดการกบฏของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จากงานวิจัยนี้ สามารถสรุปแนวคิดดังกล่าว คือ เรื่องเล่า ความเชื่อ รวมทั้งการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สามารถอธิบายปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติได้ผ่านการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับอำนาจเหนือธรรมชาติที่สถิตอยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้ ล่วงรู้ถึงการประพฤติปฏิบัติตนที่ดีของชาวบ้าน เพื่อที่จะคุ้มครองชาวบ้านจากภัยทั้งปวง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในการพึ่งพาอาศัยกัน

ทางด้าน วิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2549) ศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ในบทความวิจัยเรื่อง การจารึกความทรงจำท้องถิ่น : สิ่งที่ปรากฏใน “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” โดยวิเคราะห์หน่วยทางการเมือง 2 หน่วย ได้แก่ หน่วยทางการเมืองที่มีอำนาจนำ และหน่วยทางการเมืองที่ดูเหมือนจะเป็นฝ่ายรับมา โดยตลอด คือชาวบ้านหรือท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน ซึ่งทั้งสองหน่วยนี้ได้ปะทะสังสรรค์กันอย่างเข้มข้นและชัดเจนตั้งแต่พุทธทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา เหตุเพราะชาวบ้านหรือท้องถิ่นเริ่มตระหนักถึงผลกระทบด้านลบของสามสิบปีแห่งการวางแผนจากส่วนกลางในนามของ “การพัฒนา” ที่ส่งผลให้พวกเขาสูญเสียความสามารถเดิมในการขีดเส้นความเป็นไปของชีวิตอย่างเป็นเอกเทศ กลายเป็นเพียง “แรงงาน” หรือ “ชาวบ้าน” ที่ไม่มีสิทธิ์ใด ๆ ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง ขณะที่อีกฝ่ายมีทั้งอำนาจเหนือพื้นที่และอำนาจเหนือเวลาที่ทรงอิทธิพลและดูชอบธรรม และเสริมพลังอำนาจให้ตนเองผ่านการบริหารจัดการพื้นที่และเวลาใหม่ด้วยการสร้าง “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ภายในโลกสามัญ ทั้งนี้ วิจิตร ว่องวาริทิพย์ ได้วิเคราะห์แนวคิดและความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (sacred space) โดยอ้างถึงงานศึกษาของ (ปริตดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล, 2546: 2-3) ที่ได้ให้ความหมายของคำว่า “โลกศักดิ์สิทธิ์” (the sacred) ไว้ว่าเป็นเหตุการณ์ ปริณทล พื้นที่และเวลาที่แตกต่างจากโลกของชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความพิเศษตรงที่สามารถเผยให้มนุษย์ประจักษ์ถึงสิ่งที่สูงส่ง ซึ่งในที่นี้ครอบคลุมทั้งโลกหน้า โลกของเทพ ผี วิญญาณ และสังขาร นอกจากนี้ โลกศักดิ์สิทธิ์ยังอาศัยอยู่ในหลายรูปแบบหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการสถิตในสิ่งธรรมชาติ เช่น ต้นน้ำ หุบเขา หรืออยู่ในสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การทอ้งบ่นถ้อยคำ สัญลักษณ์ต่าง ๆ พิธีกรรม หรือการแสดงออกทางสุนทรีย เป็นต้น และยังคงกล่าวหาว่าแนวคิดข้างต้นมีความสอดคล้องกับงานเขียนของแจ๊คสันและเฮนรี่ (Jackson and Henry) ที่แบ่งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ออกเป็นอย่างน้อย 3 ประเภท คือ

- 1) ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องของศาสนา (mystico-religious space)
- 2) สถานที่ที่สัมพันธ์กับ "ราก" หรือแผ่นดินเกิด (home land)

3) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีเรื่องเล่าที่โยงกับตัวตนของปัจเจกหรือชุมชน เช่น สุสานทหารอเมริกัน ที่เสียชีวิตจากสงครามสำคัญ อนุสาวรีย์ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นว่าโลกศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้จำกัดเฉพาะภายในปริมาตรที่เป็นศาสนสถานเท่านั้น แต่รวมไปถึงพื้นที่อื่น ๆ ทว่าไปที่สามารถประกอบสร้างควมมีตัวตนทั้งของปัจเจกและของชุมชน ฉะนั้นสำหรับชาวบ้านหรือท้องถิ่น พื้นที่สาธารณะหรือโลกสามัญจึงสามารถเปลี่ยนแปลงจากสถานะเดิมให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ หากมีเงื่อนไขคือ (1) สามารถเปลี่ยนผ่านโลกในชีวิตประจำวัน ณ เวลาหนึ่ง ให้เป็นโลกที่สัมผัสได้ถึง "สิ่งที่สูงส่ง" ของปัจเจกและชุมชน (2) เป็นเหตุการณ์บางอย่างที่ทำให้เวลาเปลี่ยนผ่านจากแบบหนึ่งไปเป็นเวลากลับแบบหนึ่งได้ เช่น ปรากฏการณ์อันเป็นผลจากเวลาตามธรรมชาติ เช่น ช้างขึ้น ช้างแรม ฟ้าร้อง น้ำขึ้น น้ำลง สุริยุคราส เป็นต้น (3) มีวัตถุประสงค์วัฒนธรรมบางอย่างที่กำกับด้วยการเล่า (narrate) และเรื่องเล่า (narrative) ซึ่งมีนัยสำคัญต่อสำนึกร่วมภายในท้องถิ่น

งานวิจัยของ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2553) เรื่อง หลวงพระบางเมืองมรดกโลก : พื้นที่พิธีกรรมและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ ในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยงานวิจัยนี้ได้ศึกษาพื้นที่พิธีกรรมและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบางในฐานะมรดกโลก โดยกล่าวว่าเมืองหลวงพระบางมีพื้นที่ทางกายภาพรายรอบไปด้วยภูเขาสลับซับซ้อน มีแม่น้ำโขงเป็นสายน้ำหลักไหลผ่านระหว่างหุบเขาและเลียบบตัวเมือง มีสายน้ำคานไหลมาบรรจบเรียก "สบคาน" ส่งผลให้พื้นที่ตัวเมืองหลวงพระบางมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าพื้นที่ส่วนอื่น หลวงพระบางจึงกลายเป็นที่ตั้งของชุมชนเมืองหลักของกลุ่มน้ำโขงมาตั้งแต่บรรพกาล คนหลวงพระบางได้มีการสร้างและให้ความหมายต่อพื้นที่ทางกายภาพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว กลายเป็นพื้นที่ในความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการ (mental space) ของผู้อยู่อาศัย ชาวหลวงพระบางได้มีการปฏิบัติต่อพื้นที่ในมิติอัตลักษณ์แห่ง "ความเป็นหลวงพระบาง" อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะการผสมผสานพื้นที่กายภาพ พื้นที่จินตนาการ และพื้นที่ทางสังคมเป็น "ตัวบท" (text) ในพิธีกรรมต่าง ๆ ในประเด็นมิติ "พื้นที่" และการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ของคนหลวงพระบาง ในกระแสโลกาภิวัตน์ สรุปว่า ภายในพื้นที่กายภาพ (physical space) มีลักษณะเฉพาะ คนหลวงพระบางได้มีการสร้างและให้ความหมายจนกลายเป็นพื้นที่ในความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการ (mental space) โดยเฉพาะในมิติของ 'พื้นที่พิธีกรรม' และพื้นที่ทางจินตนาการได้ส่งผลต่อชุดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนหลวงพระบางด้วยกันเอง และระหว่างคนหลวงพระบางกับคนอื่นบน "พื้นที่ทางสังคม" (social space) และท่ามกลางของบริบทของกระแสโลกาภิวัตน์ คนหลวงพระบางได้มีการนำเสนอ ผลิตสร้าง และต่อรองเชิงอัตลักษณ์ในการดำเนินประเพณีพิธีกรรมของตน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้แนวคิดเรื่องความเชื่อเรื่องผีป่า ผีบ้านผีเมือง เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา โดยกล่าวถึงงานของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543) ที่มองพื้นที่ในวัฒนธรรมไทยว่าเป็นพื้นที่ที่มีเจ้าของ ไม่ได้เป็นสิ่งว่างเปล่า จึงสอดคล้องกับความเชื่อของชาวบ้านที่เชื่อว่าพื้นที่มีผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเจ้าของพื้นที่หรือครอบครองพื้นที่มาเป็นเวลานาน โดยนำแนวคิดของ อองรี เลอแฟบ (Lefebvre, H. 1991) นำมา

ประยุกต์ใช้ โดยได้อธิบายความหมายว่า พื้นที่ (space/place) ในฐานะสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่ถูกบรรจุไว้ด้วยความหมาย (coded space) ประกอบด้วยพื้นที่ทางกายภาพ (physical space) พื้นที่ทางจินตนาการ (mental space) และพื้นที่ทางสังคม (social / political space) ดังนั้น พื้นที่ในความหมายนี้จึงรวมถึงประเพณี พิธีกรรม ชีวิตความเป็นอยู่ ผู้คน สังคม และระบบสังคม วัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง และคนอื่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับหลวงพระบางอย่างใดอย่างหนึ่งด้วย โดยผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด 3 แนวคิดเป็นแนวคิดการวิจัย คือ แนวคิดเรื่องพื้นที่ แนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์ และแนวคิดเรื่องการประดิษฐ์ประเพณี สำหรับแนวคิดเรื่องพื้นที่ ผู้วิจัยให้ความหมายไว้ดังนี้

1. พื้นที่กายภาพ (physical space) โดยศึกษาพื้นที่กายภาพในเขตเมืองหลวงพระบาง และฝั่งเมืองเชียงแมน พื้นที่กายภาพในที่นี้ รวมทั้งผู้คน วิถีชีวิต ความหนาแน่น การตั้งวางพื้นที่บ้าน วัด ชุมชน การแบ่งสัดส่วนและตำแหน่งพื้นที่ต่าง ๆ อาทิ พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ทำมาหากิน รวมทั้งคนในมิติประชากรลาวลุ่ม ลาวเทิง ลาวสูง

2. พื้นที่จินตนาการ (mental space) พื้นที่จินตนาการในที่นี้ หมายถึงประเพณี พิธีกรรมอันเกิดจากการให้ความหมายทางจินตนาการของคนหลวงพระบาง ซึ่งก่อให้เกิดอัตลักษณ์ในความเป็นเมืองหลวงพระบาง

3. พื้นที่ทางสังคม (social/political space) โดยศึกษาปฏิบัติการทางสังคมที่ปรากฏในเมืองหลวงพระบาง เน้นศึกษาปรากฏการณ์อันเป็นผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งปรากฏการณ์ในฐานะ “ผู้กระทำ” ของโลกาภิวัตน์ และปรากฏการณ์ด้านการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ของคนหลวงพระบาง ในฐานะผู้ “ต่อรอง” เพื่อการดำรงอยู่แห่งอัตลักษณ์ใน “ความเป็นหลวงพระบาง” นอกจากนี้ พื้นที่ทางสังคมในขอบเขตการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ ยังขยายรวมถึงบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คนหลวงพระบาง แต่มีจินตนาการถึงหลวงพระบาง และมีสัมพันธ์ภาพกับหลวงพระบางในมิติต่าง ๆ กัน

จุฑามาศ สุวิมลเจริญ (2555) ศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในบริเวณรอยพระพุทธรูปและรอยพระพุทธรูปหัตถ์ห้วยหลวงแม่แอน” งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัจจัยและกระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติรอยพระพุทธรูปและรอยพระพุทธรูปหัตถ์ห้วยหลวงแม่แอน โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อในส่วนของจัดการป่าชุมชน รวมถึงความหมายของพิธีกรรมและความเชื่อ โดยมีการนำแนวคิดเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ โลกสามัญ (profane world) และโลกศักดิ์สิทธิ์ (sacred world) โดยอ้างถึงการให้ความหมายของ (ปริตตา ฉะลิเมฆา กอนันตกุล (2546) ที่ให้ความหมายของ โลกสามัญ (profane world) ว่าเป็นโลกที่มองเห็นและสัมผัสได้ ซึ่งมีทั้งการเกิดและตาย สุขและทุกข์ โดยนำเรื่องราวที่ถูกบันทึกผ่านเรื่องเล่า ตำนาน ในอดีตของชุมชนมาผูกโยงเพื่อแสดง

ความเป็นตัวตนของชุมชน โดยสร้างความเชื่อเกี่ยวกับพลังเหนือธรรมชาติและโลกหลังความตาย ซึ่งเป็นโลกที่พระเจ้าและวิญญาณมนุษย์สิงสถิตอยู่ เรียกว่าโลกศักดิ์สิทธิ์ (sacred world)

สอดคล้องกับ Emile Durkheim (1915) อ้างถึงใน สถาพร เก่งพานิช (2559: 130-131) กล่าวว่า โลกศักดิ์สิทธิ์ และโลกสามัญ เป็นมโนทัศน์อย่างหนึ่งในการพิจารณาระบบความเชื่อและศาสนาเพื่อสัมผัสหรือเข้าถึงโลกศักดิ์สิทธิ์ มนุษย์จึงสร้างพื้นที่เฉพาะสำหรับประกอบพิธีกรรม ซึ่งเป็น “จุดเชื่อมต่อ” ระหว่างโลกสามัญของผู้คนกับโลกทางความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติหรือวิญญาณ เรียกว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (sacred place) โดยอ้างถึงงานของ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2542) อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถสังเกตได้จาก 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. ลักษณะเชิงพื้นที่ซึ่งมักอยู่ในตำแหน่งภูมิประเทศที่เด่น อาทิเนินเขา หรือเป็นสถานที่ที่มีร่องรอยที่ไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ศาสนสถานของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว หรือมี ลักษณะทางธรรมชาติที่แปลกประหลาด 2. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าชุมชนซึ่งได้สร้างความหมายให้แก่พื้นที่ที่มีความสำคัญในชุมชน ผ่านการผูกเรื่องราว ตำนาน ในอดีตเป็นเรื่องราวเล่าขานต่อกันมาจนกลายเป็นความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จนถึงปัจจุบัน ซึ่งตำนานได้ผูกโยงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนเข้ากับพลังอำนาจบางอย่างที่อธิบายไม่ได้ระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ 3. ร่องรอยกิจกรรมทางศาสนา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จะมีร่องรอยหรือสัญลักษณ์ที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นร่องรอยศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่ โดยมีความเกี่ยวข้องกับตำนานในพื้นที่

ส่วนการศึกษาของ ปฐม หงษ์สุวรรณ (2557) เรื่อง ดงภูดิน : เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับปฏิบัติการสร้างความหมายว่าด้วยสิทธิชุมชน โดยศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ (sacred narrative) เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมาในลักษณะประวัติเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับสถานที่และบุคคล ซึ่งเชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ รวมถึงการประพฤติปฏิบัติในเชิงประเพณีและพิธีกรรมที่เชื่อมโยงกับมิติของความเชื่อทางศาสนาในชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ เป็นเรื่องเล่าว่าด้วยอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนนับถือศรัทธา มีความหมายต่อวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน ด้วยเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ล้วนสามารถบันดาลคุณและโทษให้เกิดขึ้นแก่ผู้คนและชุมชนได้ ด้วยเหตุนี้ผู้คนในชุมชนจึงสร้างเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ขึ้น เพื่อแสดงถึงอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นการตอกย้ำให้เห็นคุณค่าอำนาจอุดมการณ์ทางความเชื่อ แบบจารีตท้องถิ่นเพื่อควบคุมและใช้เป็นกลไกในการจัดระเบียบทางสังคมให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนท้องถิ่นได้ บทบาทของเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์นำมาใช้ในการแสดงตัวตนทางวัฒนธรรมสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ สร้างพื้นที่ทางสังคม ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ในภาคอีสานมีการสร้างเรื่องเล่าใช้อธิบายเหตุเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่าชุมชนผ่านเรื่องเล่า ประวัติความเป็นมาและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตา ผีตาแฮก ผีเสื้อกั๊กหลักเมือง ในภาคเหนือ มีการหยิบยืมเอาเรื่องเล่าในท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้แก่ป่าต้นน้ำผ่านเรื่องเล่าผีขุนน้ำ ผีป่าผีดอย หรือชาวบ้านริมโขง ผู้มีความผูกพันทั้งด้าน

ชีวิตและจิตวิญญาณกับสายน้ำใหญ่แห่งนี้ เรื่องเล่าว่าด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลหัวน้ำซึ่งเรียกกันว่า ผีเจ้าน้ำเจ้าท่า บ้างเป็นเรื่องพงศาวดารผู้ทำหน้าที่ปกป้องรักษาผืนน้ำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ในวิถีชีวิต ชุมชนท้องถิ่นในสังคมไทยในหลาย ๆ พื้นที่ มีการหยิบยกมาใช้ในกระบวนการทางสังคมเพื่อสร้างฐานอำนาจในการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (physical space) ให้กลายเป็นพื้นที่ทางจิตวิญญาณ (spiritual space) เพราะต้องการสร้างให้กลายเป็นเครื่องมือหรือเป็นกลไกทางสังคมเพื่อต่อรองกับอำนาจกลุ่มต่าง ๆ ที่ขยายเข้ามายังพื้นที่ชุมชน

งานวิจัยของศรีศักร วัลลิโภดม (2559) เรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในยุคแรกของสยามประเทศ จุดกำเนิดของ “วัด” จุดกำเนิดของชุมชน โดยได้กล่าวว่า วัด คือรูปแบบหนึ่งของสถาบันทางสังคมของมนุษย์ ความเป็นสากลของสถาบันนี้ก็คือการเป็นพื้นที่สาธารณะที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และการประกอบประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อนั้น ๆ ทั้งในทางศาสนาและไสยศาสตร์ ทั้งความเชื่อและพิธีกรรมคือสิ่งที่ทำให้คนมีความสัมพันธ์กันทางสังคม และเกิดสำนึกถึงความสัมพันธ์กันอยู่ในชุมชนเดียวกัน ความเป็นชุมชนไม่มีทางเกิดขึ้นได้ถ้าหากไม่มีสถาบันทางสังคมดังกล่าว โดยอธิบายเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับสังคมเมืองกับความหมายของพื้นที่วัดตามหลักของแมกซ์ เว็บบอร์ (max weber) ว่า “เมือง” ประกอบด้วยกลุ่มประชากรที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่แน่นอน มีการอยู่ร่วมกันอย่างหนาแน่นในเขตเมืองมากกว่าในชนบท มีการสร้างกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและการให้ความสำคัญกับสิทธิและหน้าที่แต่ถ้าพิจารณาประเด็นทางการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ เมืองจะมีความสำคัญในฐานะเป็นหน่วยผลิตที่เน้นการมีรายได้ของคนในพื้นที่มากกว่าขนาดของพื้นที่ เมืองจะเป็นพื้นที่ซึ่งมีความเจริญทางวัตถุ โดยมีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติมาอยู่ร่วมกัน บรรยากาศของสังคมเมืองจะเน้นความเป็นวัตถุนิยม ขณะที่พื้นที่ของวัด เป็น “พื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์” ในฐานะพุทธสถาน พื้นที่ของวัดจึงสัมพันธ์กับความสัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาล ซึ่งคนไทยมีความเชื่อในเรื่องประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีจิตวิญญาณอย่างต่อเนื่อง ไสยศาสตร์กับศาสนาจึงมีความเชื่อมโยงในการปฏิบัติในวิถีชีวิตของคนไทยและพื้นที่ทางวัฒนธรรมของคนไทยได้ถูกเปลี่ยนแปลงตามการรับวัฒนธรรมแบบตะวันตก นิธิ เอียวศรีวงศ์ และคณะ (2543) วิพากษ์ไว้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ความเชื่อทางไสยศาสตร์มีบทบาทในการแสดงออกจนล้ำหน้าความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อทางศาสนาถูกลดความศักดิ์สิทธิ์ การทำบุญถวายเป็นการพบปะสังสรรค์ เช่นการทำบุญสงกรานต์ การทำบุญวันเข้าพรรษา ออกพรรษา การทำบุญแห่เทียนเข้าพรรษาเพื่อสัญลักษณ์ในการเผยแพร่การท่องเทียวพร้อมการนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น แม้ว่าพิธีกรรมทางศาสนายังคงมีการปฏิบัติในสังคมไทยก็ตาม เนื่องจากประเพณีมีการกำหนดเวลาที่ปรากฏอย่างแน่นอน ในขณะที่พิธีกรรมทางไสยศาสตร์มิได้กำหนดในการใช้ช่วงเวลา

2. พิธีกรรมทางศาสนากับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นร่วมกันโดยมนุษย์เป็นผู้ปฏิบัติและมองเห็นในอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังเช่น พิธีการขอฝนที่มีความหลากหลายจึงก่อให้เกิดประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรมดังกล่าวเคยกำหนดความศักดิ์สิทธิ์ภายใต้การอ่อนน้อมธรรมชาติและบังคับธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเกิดจากภาวะเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2549-2550 ความคิดของกลุ่มคนที่ติดการพนันและนำพิธีกรรมมาเป็นแหล่งหาเงินทำการพนันในการทำบุญประเพณีบุญบั้งไฟ โดยทางราชการได้ออกประกาศพร้อมการจับกลุ่มบุคคลที่กระทำความผิด พฤติกรรมดังกล่าวได้ทำลายความศักดิ์สิทธิ์และการสูญเสียพื้นที่ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้กำหนดขอบเขตอาณาเขตของความศักดิ์สิทธิ์ไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะพื้นที่ของวัด บริเวณพระอุโบสถจะล้อมรอบด้วยเขตชั้นหอสีมา โดยการฝังลูกนิมิตหรือในการปฏิบัติภายในวัดพระภิกษุจะนั่งสูงกว่าฆราวาสโดยมีอาสนะรองรับเพื่อใช้เป็นเขตแนวของการจัดพิธีกรรมในพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ภายในศาสนสถานมีกำหนดอาณาเขตที่ห้ามสุภาพสตรีผ่านในเขตธรณีสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามความเชื่อในความเป็นสิริมงคลที่มีอาจหาความหมายและความจริงได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอันเกิดจากปรากฏการณ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์กับพื้นที่ โดยเฉพาะการมองพื้นที่ทางสังคมถูกรอบงำภายใต้ระบบทุนนิยม พื้นที่ทางสังคมเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติซึ่งประกอบด้วย ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ พลังการผลิต โดยอำนาจรัฐซึ่งมีอำนาจทางการเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญและการบริหารและการจัดการของรัฐจะถูกเปลี่ยนจากชนชั้นสูงมาสู่ชนชั้นกลาง ดังนั้น การเปิดพื้นที่ทำบุญของวัดในสังคมเมืองและสังคมชนบทยุคปัจจุบันจะพัฒนารูปแบบการทำบุญและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการนำทุนเข้าสู่วัดและการสร้างรูปแบบการทำบุญให้สอดคล้องกับความต้องการของชนชั้นกลางในสังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ สรุปได้ว่า “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” คือปริณิณทลที่ประวัติศาสตร์ชุมชนได้ให้ความหมายผูกโยงกับเรื่องราวเหตุการณ์ สถานที่หรือบุคคล และสิ่งเหนือธรรมชาติ อาจเป็นได้ทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือศาสนสถาน ที่คนในสังคมให้ความสำคัญมายาวนานและยกย่องให้มีความศักดิ์สิทธิ์ อาจเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม หรือเกี่ยวข้องกับศาสนา สิ่งลึกลับ หรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยผู้คนในสถานที่แห่งนั้นเป็นผู้กำหนดความสำคัญ หรือเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจะนำเอาแนวคิดเหล่านี้มาเป็นแนวทางและนำมาประยุกต์ใช้ในประเด็นการศึกษาการประกอบสร้างความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยายมหัศจรรย์ของ ตรี อภิรุณ

1.9.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสังนิยมนิพนธ์

วรรณกรรมสังนิยมนิพนธ์ ถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญของโลกวรรณกรรมในศตวรรษที่ 20 สิ่งที่ถูกปฏิเสธไม่ได้ก็คือวรรณกรรมแนวนี้ได้สร้างนวัตกรรมทางวรรณศิลป์ที่กลายเป็นต้นแบบให้นักเขียนจำนวนมากทั่วโลกหันมาเจริญรอยตาม ช่วยปลดปล่อยวรรณกรรมจากการจองจำของคติสังนิยมที่ทรงอิทธิพลมายาวนาน ทว่าที่สำคัญยิ่งกว่านั้น จากการวิเคราะห์นวนิยาย หนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว อันถือเป็นแม่แบบของวรรณกรรมแนวนี้ พบว่าวรรณกรรมสังนิยมนิพนธ์นั้นเป็นมากกว่าการสร้างกลวิธีทางวรรณกรรมศิลป์อันแปลกใหม่ แต่เป็นวิธีการเขียนแบบเดียวที่จะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวในชีวิตที่เล็ดลอดหนีออกจากรอบรั้วนวนิยายใด ๆ ที่มนุษย์เคยเขียนมา แต่ที่ถือว่าสำคัญอย่างยิ่งยวดคือวรรณกรรมแนวนี้ได้พยายามนำเสนอโมทัศน์ใหม่ต่อประเด็นสำคัญๆ ที่ได้รับการยอมรับมาโดยปราศจากการสงสัยไต่ถาม ไม่ว่าจะประเด็นเรื่องความจริงและความมหัศจรรย์ ตลอดจนประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์และตำนาน (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559: 59-60)

นวนิยายสังนิยมนิพนธ์ จัดว่าเป็นนวนิยายที่ทำหน้าที่สะท้อนสังคม การเมือง และแนวคิดร่วมสมัย มีกลวิธีการประพันธ์ที่มีเอกลักษณ์ คือ เป็นการผสมผสานโลกในจินตนาการและโลกแห่งความเป็นจริงเข้าไว้ด้วยกันจนแยกไม่ออก ทำให้นวนิยายมีลักษณะสมจริงและมหัศจรรย์ ลักษณะเด่นของนวนิยายประเภทหนึ่ง คือการสร้างตัวละครที่มีพฤติกรรมแปลกประหลาดในโลกสังนิยมที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ตัวละครนั้นดำเนินชีวิตตามปกติและไม่รับรู้ความผิดปกตินั้น แต่ความมหัศจรรย์และแนวคิดต่าง ๆ จะปรากฏแก่สายตาผู้อ่าน การนำเสนอลักษณะ “สังนิยม” และ “มหัศจรรย์” สลับกันไปมาหรือผสมผสานกันอยู่ตลอดเวลาเป็นการบอกผู้อ่านทางอ้อมว่าในบางครั้ง ประวัติศาสตร์และโลกแห่งความเป็นจริงที่เราเคยรับรู้มาอาจจะมีลักษณะคล้ายกับความฝันและจินตนาการ อาจกล่าวได้ว่าสังคมมนุษย์ในช่วงเวลาที่ผ่านมาค่อนข้างเหมือนตกอยู่ในโลกที่แปลกแยกและไม่สามารถบอกได้ว่าที่แท้จริงแล้วเรากำลังเผชิญอยู่กับโลกจริงที่แปลกแยกหรือโลกของความฝัน เหตุการณ์บางอย่างอาจเกิดขึ้นเหนือความคาดหมายหรือจากจะเป็นเรื่องราวแปลกประหลาดที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานของการดำรงชีวิตของคนในสังคม ดังนั้นชีวิตจึงเป็นเหมือนละครที่มีทั้งความจริงและจินตนาการสลับกันไป (นพวรรณ รองทอง, 2543: 73)

หัวใจสำคัญของวรรณกรรมสังนิยมนิพนธ์นั้น คือการที่โลกสองประเภทคือโลกแห่งความเป็นจริง และโลกแห่งความมหัศจรรย์ ดำรงอยู่คู่กันและดำเนินไปภายใต้ตรรกะชุดเดียวกัน จนในท้ายที่สุดเราไม่สามารถจะจำแนกได้ว่าอะไรคือ “ความเป็นจริง” และอะไรคือ “ความมหัศจรรย์” วรรณกรรมสังนิยมนิพนธ์ คือการวิพากษ์อุดมการณ์แบบกระฎุมพีที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมสังนิยม และปฏิเสธโลกทรรศน์แบบฝันเฟื่องที่มากับตำนานพื้นบ้าน งานวรรณกรรมชิ้นหนึ่งๆจะได้ชื่อว่าเป็นสังนิยมนิพนธ์หรือไม่จึงมิได้ดูเพียงว่างานชิ้นนั้นมีกลิ่นอายของตำนานพื้นบ้านที่เต็มไปด้วยเหตุการณ์มหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ ตัวละครมีพฤติกรรมแปลกประหลาดลึกลับ

มีอำนาจอิทธิฤทธิ์พิศคนธรรมดา หากไม่แล้วงานอย่างขุนช้างขุนแผน, พระอภัยมณี, แม่นาคพระโขนง, ขวานฟ้าหน้าดำ, ปลาบู่ทอง ก็จะไม่เข้าข่ายเป็นวรรณกรรมสังนิยมมหัศจรรย์ด้วยกันทั้งสิ้น (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2558: 337) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสังนิยมมหัศจรรย์เกิดจากการนำคำสองคำที่สื่อถึงแนวการประพันธ์สองรูปแบบซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมาวางไว้เคียงกัน คำว่า “realism” สื่อความถึงวรรณกรรมแนวสังนิยม ซึ่งเป็นศิลปะการประพันธ์ที่เน้นสะท้อนภาพชีวิตและสังคมตามความเป็นจริง ขณะที่คำว่า “magic” สื่อความถึงวรรณกรรมแนวแฟนตาซี ซึ่งผูกพันกับเรื่องมหัศจรรย์เหนือจริง รวมถึงตำนานและเรื่องเล่าพื้นถิ่นซึ่งไม่สามารถอธิบายด้วยหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ได้

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Wendy B. Faris อ้างถึงใน หัตถกาญจน์ อารีศิลป์ (2556) เสนอลักษณะสำคัญของวรรณกรรมแนวสังนิยมมหัศจรรย์ไว้ ซึ่งอาจสรุปได้ว่า สังนิยมมหัศจรรย์เป็นกลวิธีหรือแนวทางการประพันธ์ที่ผสมผสานความเป็นจริงบนหลักการเหตุผลและความมหัศจรรย์เหนือจริงหลอมรวมไว้ในองค์ประกอบต่าง ๆ ผู้อ่านจะไม่สามารถจำแนกโลกของความเป็นจริงออกจากโลกมหัศจรรย์ได้อย่างชัดเจนและเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ปรากฏการณ์มหัศจรรย์ในเรื่องจะเกิดขึ้นในโลกที่ตนอาศัยอยู่ นั่นเป็นเพราะ “การผสมผสาน” และ “การหลอมรวม” ระหว่างแนวทางการประพันธ์ที่ผูกโยงกับโลกทัศน์คนละแบบซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน สังนิยมมหัศจรรย์จึงทำให้พรมแดนที่เคยใช้จำแนกความจริงและความมหัศจรรย์พร่าเลือนและเลือนไหล และด้วยเป็นกลวิธีการประพันธ์ที่มีแนวคิดเรื่องความเหลื่อมล้ำอยู่เบื้องหลัง จึงทำให้สังนิยมมหัศจรรย์มีบทบาทสำคัญในการเผยให้เห็นความไม่เท่าของคนที่สังคม

งานวิจัยทางการศึกษาสังนิยมมหัศจรรย์ ภัณฑุญา วัฒนกุล (2550) เรื่อง สังนิยมมหัศจรรย์และสหบทในนวนิยายเรื่อง คาฟกา ออน เดอะ ซอร์ ของฮารูกิ มูราคามิ โดยมุ่งศึกษาองค์ประกอบมหัศจรรย์ภายในตัวบท และการสืบหาความสัมพันธ์ระหว่าง คาฟกา ออน เดอะ ซอร์ กับตัวบทอื่น ๆ เนื่องจากกระบวนการสหบทคือเครื่องมือที่สามารถเน้นความเป็นสังนิยมมหัศจรรย์ของตัวบทให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น พบว่าปรากฏการณ์มหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในโลกความจริงอย่างเป็นธรรมชาติและเป็นรูปธรรมดังที่ปรากฏใน คาฟกา ออน เดอะ ซอร์ นั้น ได้แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานอย่างสลับซับซ้อนระหว่าง “ความจริง” และ “ความลวง” ลักษณะดังกล่าววิพากษ์กระบวนการทัศน์แบบสังนิยมที่มีแนวโน้มจะแบ่งแยกสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นขั้วตรงข้าม องค์ประกอบมหัศจรรย์ใน คาฟกา ออน เดอะ ซอร์ มีบทบาทในการกลับมาเพื่อวิพากษ์เรื่องเล่าแม่บท เช่นอุดมการณ์ชาตินิยม การเข้าครอบงำของตะวันตก และระบบทุนนิยมจากหลากหลายแง่มุม ในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ ความมหัศจรรย์ทำหน้าที่เป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนสภาพจิตอันบิดเบี้ยวและตัวตนที่แปลกแยกของตัวละครที่ดำเนินชีวิตภายใต้กรอบของสังคมทุนนิยม อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า คาฟกา ออน เดอะ ซอร์ เป็นงานแนวสังนิยมมหัศจรรย์ ซึ่งนำเสนอธรรมชาติของความจริงในยุคหลังสมัยใหม่ที่ผสมผสานกันอย่างหลากหลายและเลือนไหลจนกระทั่งไม่อาจเข้าถึงได้ด้วยระบบเหตุผลหรืออายตนะทั้งห้า

เกศวรางค์ นิลवास (2552) ศึกษาการวิเคราะห์วรรณกรรมไทยร่วมสมัยแนวสังคมนิยมหัตถกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสลายเส้นแบ่งพรมแดนของวรรณกรรมไทยร่วมสมัยแนวสังคมนิยมหัตถกรรม และการปะทะสังสรรค์ของวาทกรรมและวิพากษ์วาทกรรมหลักโดยวิเคราะห์จากวรรณกรรมไทยร่วมสมัยทั้งสิ้น 7 เรื่องคือ นวนิยายเรื่องความฝันของผีเสื้อ ของวิมล ไทรนันทน์, เล่นเงา ของจิรัช อังศุมาลี, โลกที่กระจัดกระจาย ของศิริวรรณ แก้วกาญจน์, หมานคร ของคายนุช, เรื่องสั้นแม่เม็ดแห่งหุบเขา ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์, ตะขูและเด็กชายกับต้นไม้ประหลาด ของอุเทน พรหมแดง ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมไทยร่วมสมัยมีการนำเสนอที่สอดคล้องกับลักษณะคตินิยมหลังสมัยใหม่ ซึ่งแบ่งสิ่งต่างออกเป็นขั้วต่างอย่างชัดเจน สังคมนิยมหัตถกรรมจึงมีการนำเสนอการสลายเส้นแบ่งพรมแดน และแสดงถึงความหลากหลายของวาทกรรม ในลักษณะการปะทะสังสรรค์ของวาทกรรมและวิพากษ์วาทกรรมหลักที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

การศึกษาของ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2554) เรื่อง สังคมนิยมหัตถกรรมในวรรณกรรมของกาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ โดยมุ่งศึกษาจุดกำเนิดและพัฒนาการของรูปแบบ สังคมนิยมหัตถกรรม รวมถึงวิเคราะห์รูปแบบและแนวคิดที่เกี่ยวข้องในนวนิยายและชุดเรื่องสั้นของการ์เซีย มาร์เกซ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า รูปแบบสังคมนิยมหัตถกรรมที่การ์เซีย มาร์เกซใช้มีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับอิทธิพลและแรงบันดาลใจที่เขาได้รับในแต่ละช่วงชีวิต นอกจากอิทธิพลที่หลากหลายอันส่งผลต่อพลวัตและพัฒนาการของรูปแบบสังคมนิยมหัตถกรรมที่การ์เซีย มาร์เกซแล้ว นัยที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใต้รูปแบบดังกล่าวมีความสำคัญเช่นเดียวกัน เนื่องจากความมหัสจรรย์ที่เกิดขึ้นในวรรณกรรมเขาไม่ได้มีไว้เพื่อความบันเทิงเท่านั้น ยังวิพากษ์วิจารณ์สภาพสังคมร่วมสมัยด้วยเช่นกัน ประเด็นสำคัญที่เน้นย้ำมักจะสัมพันธ์กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่าง คืออารยธรรมยุโรปหรืออเมริกาเหนือกับลาตินอเมริกา หรือข้อวิพากษ์ศาสนาคริสต์ศาสนากับศาสนาของชนพื้นถิ่นหรือที่นำเข้ามาจากทวีปแอฟริกา กล่าวได้ว่า สังคมนิยมหัตถกรรมที่การ์เซีย มาร์เกซปรับใช้ในงานเขียนนั้นสัมพันธ์กับการสร้าง “ความเป็นจริงอันมหัศจรรย์” ตามแบบของการเพนเตียร์ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ที่ว่า “ความเป็นจริง” ในทวีปลาตินอเมริกามีลักษณะเป็นเอกลักษณ์อันเกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเฉพาะที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นจากชาวอินเดียพื้นถิ่น ลูกหลานชาวสเปนผู้ล่าอาณานิคม หรือทาสชาวแอฟริกัน เชื้อสายที่หลากหลายนั้นมาซึ่งความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่แตกต่างและหลากหลาย สังคมนิยมหัตถกรรมตามแบบของการ์เซีย มาร์เกซยังนำเสนอให้เห็นว่า อารยธรรม 2 กระแสนั้นไม่ได้อยู่ในระดับที่เทียบเท่ากัน หากแต่กระแสนี้อาจมีพลังอำนาจและแนวโน้มที่จะครอบงำอีกกระแสนี้อีกหนึ่งที่มีพลังต่อรองน้อยกว่า ไม่ว่าจะเป็นภาพความแตกต่างระหว่างกระแสนานุภาพหรือทุนนิยมจากโลกตะวันตกกับสภาพเมืองเล็ก ๆ แสดงให้เห็นว่า การ์เซีย มาร์เกซ ได้ใช้รูปแบบสังคมนิยมหัตถกรรมได้หลากหลายตามแต่บริบทและอิทธิพล งานทั้งหมดล้วนแล้วแต่มีนัยซ่อนเร้นที่ซับซ้อนและน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองของลาตินอเมริกา หรือสายสัมพันธ์ที่ลาตินอเมริกามีต่อกลุ่ม

ประเทศมหาอำนาจหรือการครุ่นคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมนุษย์ กล่าวได้ว่า ความมหัศจรรย์ของสังนิยมมหัศจรรย์ของ การ์เซีย มาเกซ อยู่ที่การผสมผสานระหว่างรูปแบบที่น่า ตื่นเต้นกับนัยแห่งการวิพากษ์วิจารณ์ที่ซับซ้อน ทำให้ผู้อ่านไม่ได้รับเพียงแค่ความเพลิดเพลินอย่าง เดียวหากยังทำให้ต้องถุกคิดเกี่ยวกับการเมืองเรื่องวัฒนธรรมอันซับซ้อน

บทความวิจัยของ หัตถกาญจน์ อารีศิลป์ (2555) เรื่อง สังนิยมมหัศจรรย์ใน เรื่องสั้น “มรณสักขี”: รัฐ ศาสนา ศรัทธา มายาคติ บทความนี้มุ่งศึกษาเรื่องสั้นเรื่อง “มรณสักขี” ของอนุสรณ์ ติปยานนท์ ในด้านแนวคิดหลัก บทบาทของสังนิยมมหัศจรรย์ และกลวิธีการประพันธ์แนวสังนิย มมหัศจรรย์ในการนำเสนอแนวคิดหลัก การศึกษาพบว่า เรื่องสั้นเรื่อง “มรณสักขี” เสนอแนวคิดว่ คุณค่าที่แท้จริงของชีวิตอยู่ที่การมีศรัทธาและการอุทิศตนเพื่อยืนยันศรัทธานั้น ซึ่งแม้ต้องแลกด้วยชีวิต แต่เป็นความตายที่ทำให้ชีวิตมีคุณค่า ขณะที่การมีชีวิตอยู่อย่างขาดไร้ศรัทธาอาจต้องแลกด้วยชีวิต แต่เป็นความตายที่ทำให้ชีวิตมีคุณค่า ขณะที่การมีชีวิตอยู่อย่างขาดไร้ศรัทธาทำให้ชีวิตไร้ความหมาย มนุษย์จะสามารถเข้าถึงสภาวะแห่งชีวิตได้ก็ต่อเมื่อรู้จักเสียสละตนเพื่อรักษาศรัทธา แนวคิดหลักใน เรื่องสั้น “มรณสักขี” ซึ่งเสนอผ่านกลวิธีการประพันธ์แนวสังนิยมมหัศจรรย์มีบทบาทสำคัญในการ นำเสนอปรัชญาชีวิตว่าด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ช่วยฟื้นฟูศรัทธา นอกจากนี้ สังนิยมมหัศจรรย์ยังมีบทบาทในการคัดง้างเรื่องเล่าแม่บทชาตินิยมร่วมด้วย ผู้ประพันธ์นำเสนอ แนวคิดหลักผ่านการผสมผสานความจริงบนหลักเหตุผลและความมหัศจรรย์เหนือจริงได้ด้วยกันทั้งในด้ำน การผูกเรื่อง การสร้างตัวละคร และการสร้างฉาก

ในปีต่อมา หัตถกาญจน์ อารีศิลป์ (2556) ศึกษาเรื่อง สังนิยมมหัศจรรย์ใน เรื่องสั้น “เงาแห่งฝน” : “เงา” แห่งลัทธิอาณานิคม บทความนี้มุ่งศึกษาเรื่องสั้นเรื่อง “เงาแห่งฝน” ของอนุสรณ์ ติปยานนท์ในด้านแนวคิดหลัก บทบาทของสังนิยมมหัศจรรย์ และกลวิธีการประพันธ์ แนวสังนิยมมหัศจรรย์ในการนำเสนอแนวคิดหลัก จากการศึกษาพบว่า ในเรื่องสั้นเรื่อง “เงาแห่งฝน” อนุสรณ์ ติปยานนท์มิได้ใช้กลวิธีการประพันธ์แนวสังนิยมมหัศจรรย์เพื่อสร้างความแปลกใหม่ให้กับการสร้างงานวรรณกรรมเท่านั้น ผู้เขียนใช้สังนิยมมหัศจรรย์เพื่อนำเสนอแนวคิดสำคัญ ซึ่งสอดคล้อง กับ “แนวคิดหลังอาณานิคม” การผสมผสานลักษณะสังนิยมและมหัศจรรย์เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้เรื่องสั้นเงา แห่งฝน มีพลังในการตั้งง้างเรื่องเล่าแม่บทว่าด้วยความบ้าคลั่งอันไร้เหตุผลของผู้นำเขมรแดงในการ เข่นฆ่าพี่น้องร่วมชาติ สังนิยมมหัศจรรย์ในที่นี้ช่วยเผยให้เห็นความจริงอีกชุดหนึ่งซึ่งถูกกดทับด้วย “มายาคติ” แห่งเรื่องเล่าแม่บทซึ่งประกอบสร้างขึ้นเพื่อรับใช้ชั่วคราวอำนาจในสังคม อาจกล่าวได้ว่าเรื่อง สั้น “เงาแห่งฝน” เป็นพื้นที่วรรณกรรมซึ่งนำเสนอการตีความประวัติศาสตร์ในอีกแง่มุมหนึ่งผ่าน มุมมองของนักเขียน ผู้อ่านควรใคร่ครวญในแง่มุมที่ผู้เขียนนำเสนอ และตระหนักว่าแท้จริงเหตุการณ์ ข่าล้าแก่่าพหุชาหลังจากได้รับเอกราชเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยหลายประการ ผู้เขียนเสนอว่าการเข้า

ปกครองกำพูชาของเจ้าอาณานิคมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนทำให้เกิดเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่น้องร่วมชาติในสมัยรัฐบาลเขมรแดง ตลอดจนความผันผวนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกำพูชา

ในปีเดียวกัน หัตถกาญจน์ อารีศิลปะ (2556) ศึกษาเรื่อง “สังคมนิยมหัตถกรรมในวรรณกรรมของอนุสรณ์ ติปยานนท” วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มุ่งศึกษาวรรณกรรมของอนุสรณ์ ติปยานนท ในด้านแนวคิดหลัก บทบาทของสังคมนิยมหัตถกรรม และกลวิธีการประพันธ์แนวสังคมนิยมหัตถกรรมในการผูกเรื่อง การเล่าเรื่อง การสร้างตัวละครและฉาก ด้านการผูกเรื่อง ผู้เขียนผูกเรื่องโดยใช้โครงแนวสังคมนิยมซึ่งได้แก่โครงเรื่องการเดินทางเพื่อปฏิบัติภารกิจ โครงเรื่องการคลี่คลายปริศนา และโครงเรื่องการประสบเหตุการณ์หัตถกรรม ซึ่งเปิดพื้นที่ให้กับการผสมผสานความหัตถกรรมโดยนำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และภาพยนตร์มาใช้ผูกเหตุการณ์สังคมนิยมและสังคมนิยมหัตถกรรมในเรื่อง ด้านการเล่าเรื่อง ผู้เขียนใช้การเล่าเรื่องแบบบุคคลที่ 1 และบุคคลที่ 3 เพื่อกำหนดมุมมองการรับรู้ของผู้อ่านให้ตั้งบนความเคลือบแคลงสงสัยระหว่างความจริงกับความหัตถกรรม ด้านการสร้างตัวละคร นอกจากเป็นภาพตัวแทนของบุคคลในโลกความเป็นจริงแล้ว ผู้เขียนยังสร้างตัวละครสังคมนิยมหัตถกรรมให้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มมนุษย์ที่แฝงเร้นลักษณะพิเศษ กลุ่มวิญญานที่คงความเป็นมนุษย์ และกลุ่มบุคคลปริศนา ด้านการสร้างฉาก ผู้เขียนสร้างฉากสังคมนิยมโดยอ้างอิงประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ร่วมสมัย และสถานที่จริง อันทำให้ตัวบทเป็นภาพจำลองของโลกความเป็นจริง และสร้างฉากสังคมนิยมหัตถกรรมในพื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่ทางวัฒนธรรม และพื้นที่ปัจเจกเพื่อเป็นพื้นที่แห่งการปะทะสังสรรค์ระหว่างเหตุผลและความหัตถกรรม แนวคิดหลักเกี่ยวกับภาวะสังคมและตัวตนของบุคคลในยุคโลกาภิวัตน์ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยมและบริโภคนิยมที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของปัจเจก และแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิต

สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2559) ศึกษาเรื่อง “สังคมนิยมหัตถกรรมในวรรณกรรมไทยกับวาทกรรมแห่งความเป็นอื่น” โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์การใช้สังคมนิยมหัตถกรรมเป็นแนวทางการประพันธ์เพื่อนำเสนอวาทกรรมความเป็นอื่นในวรรณกรรมไทย 3 เรื่อง ได้แก่ นวนิยายเรื่องโลกที่กระจัดกระจาย ของศิริวรรณ แก้วกาญจน์ เรื่องสั้นเรื่องแม่ตแห่งหุบเขา ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ และนวนิยายเรื่องหมานคร ของคายนุช ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง มีลักษณะร่วมอยู่ที่การนำเสนอประเด็นเรื่องความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการปะทะของวัฒนธรรมตะวันตกและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันในด้านวัตถุประสงค์การนำเสนอสังคมนิยมหัตถกรรมมาใช้ คือในขณะที่โลกกระจัดกระจาย และแม่ตแห่งหุบเขา ใช้สังคมนิยมหัตถกรรมเพื่อนำเสนอภาพด้านลบจากการถูกกระแสดความเจริญแบบตะวันตกบุกกรุกวัฒนธรรมท้องถิ่น หมานคร กลับนำเสนอภาพด้านบวกจากกระแสดความเจริญตะวันตก และยังพบว่า หมานคร ใช้สังคมนิยมหัตถกรรมในลักษณะที่ผสมผสาน

มากกว่า อย่างไรก็ตามข้อมูลที่นำมาศึกษาพบว่า ลักษณะการนำเสนอจินตนิมมหัสจรรย์มาใช้เป็นแนวทางในการประพันธ์วรรณกรรมไทยเป็นไปเพื่อการนำเสนอการปะทะของวัฒนธรรมสองกระแส ได้แก่ วัฒนธรรมสังคมนิยมที่พยายามหยิบยื่นความเป็นอื่นให้วัฒนธรรมท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็พยายามสร้างอัตลักษณ์ให้กระแสความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสังคมนิยมหัสจรรย์ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงลักษณะของรูปแบบ ความเป็นมา และความสำคัญต่าง ๆ ของวรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัสจรรย์ ผู้วิจัยจะได้นำเอาแนวคิดเหล่านี้มาศึกษาเพื่อเป็นแนวทางและนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาประเด็นลักษณะด้านเนื้อหาของนวนิยายแนวสังคมนิยมหัสจรรย์โดย ตริ อภิรุณ

1.9.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตริ อภิรุณ

ตริ อภิรุณ เป็นนักเขียนแนวสังคมนิยมหัสจรรย์คนสำคัญของไทยที่สร้างสรรค์นวนิยายจำนวนมาก และได้รับการยอมรับจากเหล่านักอ่าน ทั้งในเรื่องของการใช้ภาษา รวมถึงกลวิธีในการวางโครงเรื่องอย่างซับซ้อนชวนติดตาม ตริ อภิรุณ ได้นำความเชื่อที่มีเนื้อหาแปลกจากนิยายผีเรื่องต่าง ๆ ในยุคนั้น ที่แม้ว่าจะคล้ายกับเรื่องผีดิบแดร์กคูล่าของต่างประเทศแต่ ตริ อภิรุณ ก็นำความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีวิญญาณแบบไทย ๆ ผสมผสานเข้าไปได้อย่างกลมกลืน

นวนิยายของ ตริ อภิรุณ จัดอยู่ในหมวดนวนิยายมหัศจรรย์ หรือจินตนิมม (Novel of Fantasy) เนื้อเรื่องจะมีลักษณะเป็นจินตนิมม (Fantasy) แนวผจญภัย ดังที่ กระทุ้งของ คีตะธารา (2553) กล่าวว่า นวนิยายมหัศจรรย์ หรือจินตนิมม คือนวนิยายที่มีโครงเรื่องลึกลับ โดยผู้เขียนอาจจะจินตนาการเอาเอง หรือใช้ความฝันประหลาดพิงเพื่อของผู้เขียน คือเป็นการนำเรื่องราวเหล่านั้นมาผูกเป็นโครงเรื่อง โดยไม่มีเจตนาจะให้เป็นการจริง ผู้เขียนมีเป้าหมายให้เกิดความเพลิดเพลิน และจินตนาการแปลก ๆ แก่ผู้อ่านมากกว่าสาระอื่น ๆ เช่น นวนิยายภูตผีปีศาจ (Exorcism) ผู้เขียนพยายามเสนอความลึกลับเกี่ยวกับภูตผีและความมหัศจรรย์ของไสยศาสตร์ อันได้แก่ เวทมนตร์ คาถาอาคมต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายก่อให้เกิดความสั่นสะเทือนอารมณ์ของผู้อ่าน แต่ก็มีผู้นิยมอ่านอยู่มาก เช่น เรื่องเกี่ยวกับ ผีดิบคินซีฟ วิญญาณพยาบาล นวนิยายประเภทมหัศจรรย์ และเหนือธรรมชาติเป็นจินตนาการลึกลับจากสังคมโบราณมาเป็นโครงเรื่อง เช่น นวนิยายเรื่องราชินีบอดของ สุวัฒน์ วรดิลก, เปลวสุริยาและจุฬาทรีคุณ ของ พนมเทียน, ธนูทอง ของ อิงอร, โรงแรมผีของ อ.อรรถจินดา, ทิพย์ ของ ทมยันตี, ฟ้างจรทราย ของ โสภาค สุวรรณ และนวนิยายเรื่อง แก้วขนเหล็ก ของตริ อภิรุณ

ในอดีตนิมมตะนิยายเรื่องแก้วขนเหล็กของ ตริ อภิรุณ ได้รับการดัดแปลงเป็นบทละครวิทยุ บทภาพยนตร์ และบทละครโทรทัศน์ หลายครั้งต่อหลายครั้ง แม้ว่านวนิยายของ ตริ อภิรุณ จะถูกถ่ายทอดในรูปแบบใด ก็สร้างความสยองขวัญให้คนดูคนฟังเสมอ แสดงให้เห็นว่าผลงานของตริ

อภิรุ้ม ประกอบขึ้นจากโครงเรื่องที่โดนใจนักอ่าน แน่นนอนว่า ตริ อภิรุ้ม เป็นนักเขียนที่ทำงานละเอียด และมีความรับผิดชอบสูง เป็นที่ยอมรับและสามารถเอาชนะใจนักอ่านได้ และเหตุผลที่ทำให้ ตริ อภิรุ้ม ได้รับยกย่องเป็นนักเขียนยอดนิยมสำหรับนักอ่านทุกยุคทุกสมัยส่วนหนึ่งน่าจะมาจาก ผลงานทุกเล่มจัดอยู่ในประเภทนวนิยายชั้นดี ชวนอ่าน แน่นนอนว่าความสำเร็จของ ตริ อภิรุ้ม ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงชั่วข้ามคืน ทุกอย่างเกิดจากความมุ่งมั่นนานหลายปี เพราะกว่าจะสร้างชื่อเสียงและ เขียนนวนิยายโดนใจนักอ่านสำเร็จ ย่อมใช้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ เนื่องจากในอดีตการมีผลงานตีพิมพ์ เผยแพร่ต่อสาธารณะไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะนิตยสารมีอยู่อย่างจำกัด ผิดกับสมัยปัจจุบันที่นักเขียนรุ่นใหม่สามารถเผยแพร่ผลงานได้ในอินเทอร์เน็ต โดยที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยพื้นที่ในนิตยสาร (ร้อยเรื่องพันราวของชาวเน็ต : ทมหวดวรรณกรรม : 2554)

ผลงานหลายเรื่องของ ตริ อภิรุ้ม ทำให้ทราบถึงประสบการณ์ทางด้านภาษาที่ตรงกับนิสัยรักการอ่านเมื่อสมัยเด็ก นวนิยายของ ตริ อภิรุ้ม เป็นจินตนาการลุ่มลึกเหนือความคาดหมาย แต่ไม่หลุดลอยไปจากสังคมไทยมากนัก เห็นได้จากนักอ่านแฟนพันธุ์แท้ของ ตริ อภิรุ้ม มีอยู่ทุกชนชั้น วรณะไม่จำกัดเพศวัยและระดับการศึกษา ผลงานเขียนส่วนใหญ่ของ ตริ อภิรุ้ม ใช้จินตนาการเป็นหลัก

บทความทางด้านวรรณกรรมมีนักวิชาการที่สนใจศึกษาผลงานของตริ อภิรุ้ม อาทิ ธเนศ เวศร์ภาดา (2560) เขียนบทความในกระพุ่ม “ความรู้มีชีวิต ภาษา วรรณกรรม วัฒนธรรมไทย จีน” เรื่อง ความเชื่อทางคติชนกับแนวคิดทางพุทธศาสนาผ่านบทละครเรื่อง “นาคิ” โดยกล่าวว่า ลักษณะเด่นของละครเรื่องนี้ คือการนำเอาความเชื่อทางคติชนมากมาย ทั้งจากตำนานพื้นถิ่น ชาตก และความเชื่อเหนือธรรมชาติมาประสมกันและผนวกด้วยแนวคิดทางพุทธศาสนาเพื่อประกอบสร้างเป็นละครแนวลึกลับและโรแมนติกที่โดดเด่นเรื่องหนึ่งส่งท้ายปี 2559 โดยเป็นการนำเสนอ 4 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1) การใช้ความเชื่อทางคติชนประกอบสร้างตัวบท 2) การใช้แนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นแก่นของตัวบท 3) “อยู่กันดี ๆ ไม่ได้ไข่ม้อย” : สังคมที่ไล่ล่าความแตกต่าง 4) ละครอิงรหัสวัฒนธรรม : ความล้มเหลวและความสำเร็จ นอกจากนี้ยังพบว่า “ผู้เขียนบทได้นำตำนานความเชื่อทางคติชนเหล่านี้มาประกอบสร้างตัวบทด้วยมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นว่าตำนานท้องถิ่นหาใช่เป็นเพียงนิทานที่เล่าสืบต่อกันมาเพื่อความบันเทิงหรือสื่อเนื้อหาสาระแต่เพียงผิวเผิน หากยังเป็นพื้นที่และเครื่องมือในการต่อรองกับอำนาจกระแสหลัก โดยใช้เรื่องเล่าเพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ปีต่อมา อรวรรณ ฤทธิศรีธร (2562) ศึกษาเรื่อง สาปแช่ง สมสู่ สิ้นคลอน: นัยยะคำสาป การสมสู่ร่วมสายเลือด และการสิ้นคลอนจารีตมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง “สายพันธุ์พยัคฆ์” บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานัยยะของคำสาปในนวนิยายเรื่อง “สายพันธุ์พยัคฆ์” บทประพันธ์ของ ตริ อภิรุ้ม มีประเด็นการศึกษา 3 ประเด็นได้แก่ นัยยะของของคำสาป ผลของคำสาป และวิเคราะห์การถอนคำสาป ผลการศึกษาพบว่า 1) เนื้อหาคำสาปแสดงถึงบทลงโทษจากการที่

มนุษย์เข้าไปรุกรานธรรมชาติ โดยให้สายเลือดของผู้ที่ถูกสาปแช่งต้องผสมกับคนร่วมสายเลือด หากฝ่าฝืนไปผสมกับคนนอกตระกูลผู้นั้นต้องกลายเป็นเสือและหากต้องการกลับเป็นมนุษย์ต้องฆ่าคู่นอนของตน ประเด็นนี้มองได้ว่า การร่วมเพศกับคนในสายเลือดเป็น ข้อห้ามแต่ธรรมชาติลงโทษมนุษย์ให้กลับคืนสู่ความปรารถนาดั้งเดิม แต่ถูกกดทับไว้ด้วยคำว่าผู้มีอารยธรรม หรือ อาจกล่าวได้ว่า ธรรมชาติเป็นผู้เปิดโปงความปรารถนาของมนุษย์ 2) ด้านผลของคำสาป พบว่า นัยยะของการกลายเป็นร่างเป็นเสือเป็นการผูกโยงให้มนุษย์กลับคืนสู่ธรรมชาติ 3) ด้านนัยยะของการถอนคำสาป พบว่าการถอนคำสาปจะเป็นผลสำเร็จเมื่อกระทำภายใต้ความเป็นพุทธศาสนา สุดท้ายแล้วนวนิยายเรื่องนี้ นำเสนอผลของคำสาปจาก ธรรมชาติและทำให้เห็นว่ามนุษย์พยายามที่จะดึงตนเองกลับมาสู่จารีตและระเบียบแบบแผนที่ตั้งต้นได้ตั้งไว้

นอกจากนี้ อรวรรณ ฤทธิ์ศรีธร (2562) ศึกษาเรื่อง จากงูกลายเป็นคน จากคนกลายเป็นงู : ความลึกลับของความเป็นมนุษย์และความเป็นสัตว์ในนวนิยายเรื่อง “นาคี” บทประพันธ์ของ ตริ อภิรุณ บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เจ้าแม่นาคีและคำแก้ว จากนวนิยายเรื่องนาคี บทประพันธ์ของ ตริ อภิรุณ ในเชิงสัญลักษณ์และบริบทของเนื้อเรื่องในกรอบแนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศ มีประเด็นในการศึกษาคือ 1) นัยยะของการสังสุร่างมนุษย์ของเจ้าแม่นาคี 2) เจ้าแม่นาคีกับการปฏิเสธและโยยหาความเป็นสัตว์ 3) นัยยะของคนกลายเป็นงู ผลการศึกษา 1) นัยยะของการสังสุร่างมนุษย์ของเจ้าแม่นาคี พบว่า เจ้าแม่นาคีสังสุร่างมนุษย์เพื่อถือกำเนิดเป็นชาติพบใหม่ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีของมนุษย์กับธรรมชาติ การถือกำเนิดดังกล่าวถือเป็นเรื่องปกติในสังคม ส่งผลให้คำแก้วต้องถูกกำจัดและเป็นที่รังเกียจในสังคม นอกจากนี้การที่เจ้าแม่นาคีสังสุร่างของคำแก้ว เมื่อมองผ่านทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศยังแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ได้อาศัยจิตวิญญาณของธรรมชาติในการดำรงชีวิตอยู่ แสดงให้เห็นถึง “ร่าง” ของมนุษย์ที่ตายไปแล้วกลับมาใช้ชีวิตได้ด้วยจิตวิญญาณของธรรมชาติ 2) เจ้าแม่นาคีกับการปฏิเสธและโยยหาความเป็นสัตว์ พบว่าเป็นการมองเจ้าแม่นาคีในฐานะความอูจจารมีลักษณะสำคัญคือ เป็นความอูจจารที่เป็นตัวตนของตนเองกล่าวคือโยยหาแต่ก็ต้องการกำจัดออก ส่วนในประเด็นที่ 3) นัยยะของคนกลายเป็นงู พบว่า เจ้าแม่นาคีอาจเป็นตัวแทนความไม่เสถียรของมนุษย์ ประเด็นนี้ยังแสดงให้เห็นและเน้นย้ำว่าร่างของมนุษย์ไม่มีความยิ่งใหญ่ประการใดเลย โดยสรุปแล้วบทความเรื่องนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติและ ความต่ำต้อยของเผ่าพันธุ์มนุษย์ผ่านตัวละคร “คำแก้ว” และ “เจ้าแม่นาคี”

และในปีเดียวกัน อรวรรณ ฤทธิ์ศรีธร (2562) ศึกษาเรื่อง การละเมิด การนิยามตัวตนมนุษย์ และอำนาจไสยศาสตร์ในนวนิยายเรื่อง ทายาทอสูร บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปีศาจตะขาบใน นวนิยายเรื่องทายาทอสูร บทประพันธ์ของ ตริ อภิรุณ ใน 3 ประเด็นได้แก่ ปีศาจตะขาบในฐานะการละเมิด ปีศาจตะขาบในฐานะการนิยามตัวตนมนุษย์และปีศาจตะขาบในฐานะอำนาจไสยศาสตร์ ซึ่ง 3 ประเด็นดังกล่าวมีความน่าสนใจด้านการถอดรหัสตะขาบเชิงความหมายทาง

สังคมและวัฒนธรรม แนวคิดหลักที่ใช้ ในการศึกษาคือ แนวคิดเรื่องการละเมิด ผลการศึกษาพบว่า ปิศาจตะขาบเป็นตัวแทนของการละเมิดพรหมแดนของร่างกาย การละเมิดดังกล่าวยังได้แสดงให้เห็น ภาพของการต่อสู้ต่อรองทางชนชั้น นอกจากนี้ยังทำให้เห็นถึงการนิยามตัวตนมนุษย์ ผ่านความคลุมเครืออีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ การต่อสู้ต่อรองของปิศาจตะขาบและอำนาจของไสยศาสตร์ในบริบทพุทธศาสนา ซึ่งท้ายที่สุดอำนาจของไสยศาสตร์ที่ดำเนินการภายใต้บริบทของพุทธศาสนาก็เป็นฝ่ายชนะ บทความเรื่องนี้ต้องการ ชี้ให้เห็นถึงการอ่านใหม่ของนวนิยายเรื่องทายาทอสูรในมุมที่เราไม่ได้มองปิศาจตะขาบเป็นตัวแทนของปิศาจที่คุกคามมนุษย์เสมอไป แต่ปิศาจตะขาบได้แสดงให้เห็น ความเสื่อมถอยของอำนาจทางชนชั้นและอำนาจของมนุษย์ในเวลาเดียวกันด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานวนิยายแนวมหัศจรรย์หรือเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวรรณกรรมที่สอดคล้องกับงานเขียนของ ตริ อภิรม มีผู้ที่สนใจศึกษาดังนี้

วลีรัตน์ สิงหระ (2528) ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์นวนิยายเหนือธรรมชาติ ของ จินตวิวัฒน์ ผลการศึกษาพบว่า โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความขัดแย้งระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ตัวละครมีลักษณะเด่นคือตัวละครเหนือธรรมชาติอันได้แก่ตัวละครมนุษย์ที่มีพฤติกรรมเหนือธรรมชาติและตัวละครมนุษย์มีทั้งที่เป็นธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ ฉากและบรรยากาศเป็นฉากธรรมชาติหรือฉากสมจริงและฉากเหนือธรรมชาติ ซึ่งฉากทั้งสองประเภทนี้ก่อให้เกิดบรรยากาศของความลึกลับตื่นเต้น ส่วนแหล่งที่มาของเรื่องมาจากตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณกรรมไทย และวรรณกรรมต่างประเทศ คติความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อในสิ่งเร้นลับเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อของมนุษย์ในเรื่องชีวิตหลังความตาย โชคชะตามนุษย์ เวทมนตร์คาถา และเครื่องรางของขลัง

สะอาด รอดคง (2533) ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเหนือธรรมชาติของแก้วแก้ว โดยศึกษานวนิยายจำนวน 7 เรื่อง คือ ศึกษากลวิธีในการแต่งด้านโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากหรือบรรยากาศ แก่นเรื่อง และศึกษาความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติที่ปรากฏ ได้แก่ ความเชื่อเรื่อง โชคชะตาของมนุษย์ ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถาและเครื่องรางของขลัง ความเชื่อเรื่องรางสังหรณ์ ละครความฝัน ความเชื่อเรื่องอำนาจจิต ความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย พบว่า กลวิธีในการแต่ง นวนิยายเหนือธรรมชาติในนวนิยายทั้ง 7 เรื่อง มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือผู้แต่งใช้เทคนิคการประพันธ์ที่ทำให้เกิดเรื่องราวสมจริงสนุกสนานเร้าใจให้ติดตาม

กฤษณา วงษ์รักรักษ์ (2542) ศึกษา ความเชื่อที่ปรากฏกถุในนวนิยายเหนือธรรมชาติของแก้วแก้วระหว่างปี พ.ศ. 2531-2536 จำนวน 7 เรื่อง พบว่าความเชื่อที่ปรากฏในนวนิยายของแก้วแก้ว คือ ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ และความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจจิต โดยความเชื่อทั้ง 6 ประการที่พบโดย

ภาพรวมแล้วมีความกลมกลืนและสอดคล้องกับความเชื่อของผู้อ่านทั้งในการดำเนินเรื่องและการใช้ความเชื่อเหนือธรรมชาติโดยเฉพาะมุ่งถ่ายทอดในเรื่องของกรรมดีและกรรมชั่ว ทั้งนี้ นักเขียนได้นำหลักกรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักกรรมในการอธิบายที่มาที่ไปของพฤติกรรมตัวละครอยู่เสมอ

ดุชฎี แซ่ตัน (2551) ศึกษานวนายจิตนิimitของแก้วแก้ว โดยศึกษา 2 ประเด็นคือ ศึกษาด้านกลวิธีการสร้างเรื่อง โดยศึกษาจากโครงเรื่อง ฉาก ตัวละคร และของวิเศษและของอาถรรพ์ และศึกษากลวิธีการนำเสนอเรื่อง โดยศึกษาจากผู้เล่าเรื่องและวิธีการนำเสนอเรื่อง จากการศึกษาพบว่า ในนวนิยายแนวจิตนิimitของแก้วแก้วมีลักษณะเด่นการนำเสนอเรื่องเหนือธรรมชาติ อันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์มาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์ มีกลวิธีในการสร้างเรื่อง 4 กลวิธี ประกอบด้วย 1) กลวิธีการสร้างโครงเรื่อง 2) การใช้ฉากเหนือธรรมชาติ 3) ตัวละครเหนือธรรมชาติ และ 4) ของวิเศษณ์และของอาถรรพ์ในส่วนผู้เรื่องพบว่าแก้วแก้วใช้ผู้เล่าเรื่อง 3 แบบ 1) ผู้เล่าเรื่องแบบผู้รู้ชนิดไม่แสดงทัศนคติ 2) ผู้เล่าเรื่องที่เล่าสิ่งของตนเองประสบ และ 3) ผู้เล่าเรื่องแบบผสม ส่วนกลวิธีการเล่าเรื่องมี 3 วิธี ได้แก่ การสรุปเรื่องหรือเล่าย่อ การบรรยายและการพรรณนา และการถ่ายทอดคำพูดและความคิดของตัวละคร

ขวัญจิตร นุชชำนาญ (2555) ศึกษาเรื่อง ความเชื่อเหนือธรรมชาติและการสร้างภาวะเหนือธรรมชาติในนวนิยายของกิ่งฉัตร โดยศึกษาการสร้างภาวะเหนือธรรมชาติและ ความเชื่อเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยายของกิ่งฉัตร จำนวน 9 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยายของกิ่งฉัตรนั้น แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ความเชื่อเหนือธรรมชาติเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย ได้นำเสนอเกี่ยวกับวิญญาณ ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงและมนุษย์กับวิญญาณสามารถติดต่อกันได้ โดยการปรากฏร่างวิญญาณ ซึ่งผู้มีสัมผัสที่หกสามารถติดต่อกับวิญญาณได้ และการติดต่อโดยวิญญาณเข้าสิงร่างมนุษย์ 2) ความเชื่อเหนือ ธรรมชาติเกี่ยวกับล้างสิ่งชั่วร้ายและความฝัน ได้นำเสนอความเชื่อเกี่ยวกับล้างสิ่งชั่วร้ายหรือการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะเกิดอะไรขึ้น แต่ไม่สามารถระบุเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ว่าเป็นเช่นไรและเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นนั้นมักจะเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ดี ส่วนความเชื่อเรื่องความ ฝันมักจะเป็นความฝันเพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต และความฝันนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติสร้างขึ้น 3) ความเชื่อเหนือธรรมชาติเกี่ยวกับอำนาจจิต เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับพลังที่ซ่อนเร้นอยู่ในจิตของบุคคล เช่น การใช้พลังจิตในการ เคลื่อนย้ายสิ่งของ การใช้พลังจิตในการหยั่งรู้เหตุการณ์หรือการทำนาย

อรรรรณ ฤทธิ์ศรีธร (2562) ศึกษาเรื่อง ภาพแทนและการประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติใน นวนิยายจินตนิimitของไทย โดยมุ่งศึกษานวนิยายของนักเขียน 4 คน ได้แก่ จินตวิรั ววัธน์ตรี อภิกรม พงศกร และหมอกมุงเมือง รวมทั้งสิ้น 22 เรื่อง โดยใช้แนวคิดหลัก ได้แก่ การวิจารณ์เชิงนิเวศ สตรีนิยมเชิงนิเวศ ภาพแทน และการประกอบสร้างความจริง ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านภาพแทนธรรมชาติมีการนำเสนอ 2 ด้าน คือ ด้านร้ายและด้านดี ภาพแทนด้านร้ายมีการนำเสนอผ่านตัว

ละครอมมนุษย์ (สัตว์ สัตว์ประหลาด เทพารักษ์ และพืช) และฉากและบรรยากาศ (พื้นที่ทางธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ) ภาพแทนธรรมชาติด้านดีมีการนำเสนอผ่านตัวละครอมมนุษย์ (สัตว์ เทพารักษ์ พืช) และฉากและบรรยากาศ (พื้นที่ทางธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ)

2) ด้านการประกอบสร้างความจริงด้านธรรมชาติ พบว่า มี 5 ประเด็นได้แก่ การประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติผ่านภาษา ผ่านคำสาป ผ่านธรรมชาตินิมิต ผ่านพื้นที่ธรรมชาติ และผ่านพื้นที่อุดมคติเชิงนิเวศ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของ ตริ อภิรุณ เห็นว่า ผลงานนวนิยายมีเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวลึกลับแฝงเร้นด้วยนัยที่สื่อแสดงถึงอำนาจของตัวละครภูติผีปีศาจ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเหล่านี้มาศึกษาเพื่อเป็นแนวทางและนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ ของ ตริ อภิรุณ : ความหมายและการประกอบสร้าง

1.9.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการประกอบสร้างความหมาย

การประกอบสร้างความหมาย คือ เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจความหมายตามความเชื่อของกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาที่ว่า "ความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น" แนวคิดหลักของกลุ่มทฤษฎีวัฒนธรรมก็คือ แนวคิดที่ว่าสิ่งที่เรียกว่า "ความเป็นจริง" (reality) นั้น มิใช่เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว (given/out there) แต่ความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น (construct) (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 258) หรือถูกนิยามว่า "อะไรเป็นอะไร" (definition) กระบวนการสร้างความรู้/ความจริงดังกล่าวเรียกกันว่าเป็น "การสร้างความเป็นจริงทางสังคม" (social construction of reality) แนวคิดนี้เริ่มจากข้อเสนอที่ว่า โลกที่แวดล้อมรอบตัวบุคคลนั้นมีอยู่ 2 โลก โลกแรกเป็นโลกทางกายภาพ อันได้แก่ วัตถุ สิ่งของ บุคคล บรรยากาศด้านกายภาพทั้งหลายที่แวดล้อมบุคคล โลกนี้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ส่วนอีกโลกหนึ่งมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น โลกทางสังคม (social world) หรือเรียกว่าโลกเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Environment) หรือโลกความเป็นจริงทางสังคม (Social Reality) ซึ่งเกิดจากกระบวนการทำงานของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ที่ทำงาน รัฐ และสื่อมวลชน โดยโลกทางกายภาพนั้นเป็นโลกที่อยู่ห่างไกลการเข้าถึงของมนุษย์ มีความซับซ้อนเข้าใจยาก ทำให้โลกแห่งความเป็นจริงไม่มีความหมายในตัวเอง จนกระทั่งมนุษย์ได้ทำความเข้าใจผ่าน "ตัวกลาง" จึงเกิดความหมายขึ้นมา

แนวคิดการประกอบสร้างความหมาย เป็นแนวคิดที่สำคัญอีกแนวคิดหนึ่งในการศึกษาเรื่องการประกอบสร้างความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ Hall (อ้างถึงใน สิริวัฒน์ มาเทศ, 2553: 27-28) ได้กล่าวว่า ความเป็นจริงนั้นเป็นเรื่องของความหมาย หรือที่เรียกว่า "การเมืองของการสร้างความหมาย" คือเป็นการมองความจริงแบบการเมืองและมองว่าใครเป็นผู้สร้างความหมายขึ้นมา และถูกสร้างขึ้นมาจากหลายที่และบางครั้งอาจเกิดการปะทะสังสรรค์กันระหว่างความจริงแต่ละชุด ดังนั้นการรับรู้

ความหมายของ มนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยสิ่งที่เป็นตัวแทน หรือสัญลักษณ์เพื่อให้เกิดการอ่านความหมายของสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นได้ การรับรู้และการอ่านความหมายจึงไม่จำเป็นต้องสัมผัสจากโลกความเป็นจริงโดยตรง แต่อาจรับรู้จากสิ่งที่เป็นตัวแทน

สอดคล้องกับ Hall (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544) กล่าวว่า แท้จริงแล้วไม่มีสิ่งที่เรียกว่า ความเป็นจริงเกิดขึ้นจนกว่าจะมีผู้ที่ประกอบสร้าง (construct) ความเป็นจริงนั้นขึ้นมา และการสื่อสารเป็นกระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนใช้เพื่อประกอบสร้างความเป็นจริงขึ้นมา นั่นเอง คือไม่จำเป็นต้องเป็น ความจริงชุดเดียวกัน เช่น ในตำนาน เรื่องแม่เฒ่าพระโขนง ระหว่างแม่เฒ่ากับพี่มาก ต่างก็มีรหัส สื่อสารเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอมมนุษย์คนละชุดกัน ในขณะที่พี่มาก ประกอบสร้างความจริงว่า มนุษย์กับอมมนุษย์นั้นต่างฝ่ายควรอยู่กันคนละภพ แต่แม่เฒ่ากลับประกอบสร้างความจริงที่แตกต่างออกไปว่าความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาไม่ ควรอยู่บนเงื่อนไขความเป็นคน หรือเป็นผี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีการสร้างโบราณสถานผู้ที่สร้างเหล่านั้นต่างมีการสถาปนาความจริงไว้แล้วเพื่อสร้างสิ่งเคารพบูชาและมีพิธีกรรมในการบวงสรวงโบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านั้นเมื่อเวลาผ่านไปช่วงหนึ่งมีการละเลยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวจึงทำให้ผู้ที่อยู่ในอาณาบริเวณนั้นได้กลับมาหรือพื้นที่โบราณสถานสิ่งสำคัญให้กลับคืนมา มีชีวิตอีกครั้งด้วยการประกอบสร้างความจริงขึ้นใหม่ หรืออาจผลิตซ้ำความหมายเดิม แต่มีบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป

ทางด้าน Hall (อ้างถึงใน อรพรรณ ฤทธิ์ศรีธร, 2562) อธิบายว่า ความเป็นจริงเป็น สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาได้ภายใต้กระบวนการทางสังคมดังนั้นจึงไม่สนใจว่าในโลกทางกายภาพจะมี ข้อเท็จจริง เช่นนั้นอยู่หรือไม่แต่เราก็สามารถสร้างความเป็นจริงให้เกิดขึ้นได้ การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมเริ่มต้นที่สำนักปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งวิพากษ์แนวคิดและวิธีการของปฏิฐานนิยมที่ เชื่อว่าความรู้ได้รับการถ่ายทอดจากผู้อื่นและเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างมั่นคง สำนักปรากฏการณ์นิยม กลับเชื่อว่า ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้อื่นและสังคมเป็นความรู้ที่ไม่ได้รับรู้โดยตรง มนุษย์ควร รับรู้โลก และสังคมด้วยตนเอง และเมื่อมนุษย์มีประสบการณ์โดยตรงก็จะให้ความหมายกับสิ่งเหล่านั้น ตามการรับรู้ของตนเอง

การประกอบสร้างทางสังคมของพื้นที่ (Social Construction of Space) H. Lefebvre 1991 (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544) กล่าวว่า “พื้นที่” ไม่ได้เป็นเพียงลักษณะทางภูมิศาสตร์เฉยๆ (passive geography) รวมทั้งไม่ได้มีลักษณะเป็นกลางด้วย (neutral) แต่ “พื้นที่” เป็นสมรภูมิแห่งการต่อสู้ ของอำนาจต่าง ๆ ในสังคม (Site of struggle) พื้นที่จะถูกผลิตอำนาจของกลุ่มผู้สร้าง “พื้นที่ทางสังคม” จึงเป็นผลผลิตของสังคมวัฒนธรรม (Cultural/Social product) ในแต่ละช่วงเวลา แต่ละ ยุคสมัย แต่ละวัฒนธรรม เป้าหมายของการประกอบสร้าง/ผลิต/ผลิตซ้ำ พื้นที่ดังกล่าวก็เพื่อให้ เป็นเครื่องมือของความคิด เป็นเครื่องมือของการใช้อำนาจ รวมทั้งเป็นเครื่องมือของการครอบงำ และการควบคุม โดยที่พื้นที่นั้นจะเป็นอะไรก็ได้แม้แต่ร่างกายของมนุษย์ เราพบเห็นการประกอบ

สร้างพื้นที่อยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น หน้าประตูแห่งหนึ่งซึ่งยังคงเป็นพื้นที่ทางกายภาพ แต่เมื่อมีแผ่นป้ายไปปิดว่า “สถานที่ราชการ ผู้ไม่มีกิจห้ามเข้า” ปฏิบัติการทางสังคมดังกล่าวก็ก่อให้เกิดการใช้อำนาจขึ้นมาทันที การปฏิบัติการทางสังคมเช่นนี้ คือการสร้างพื้นที่ทางสังคมขึ้นมาทั้งสิ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับการประกอบสร้าง วิทยา วงศ์จันทา (2555) ศึกษาเรื่อง การประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย โดยกล่าวว่า “ความเป็นลาว” ที่ถูกสร้างขึ้นในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย มีลักษณะทั้งผสมผสานและย้อนแย้งในตัวเอง คือ ในยุคล่าอาณานิคม “ความเป็นลาว” ที่หมายถึงการโยกหาคืออดีตของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอันรุ่งเรืองในยุคหลังสงครามเย็น “ความเป็นลาว” ถูกนำเสนอถึงมิตรภาพอันปราศจากอคติร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นแถบภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และในยุคโลกาภิวัตน์ “ความเป็นลาว” หมายถึงดินแดนแห่งความสุข สำหรับการค้นหาความหมายของชีวิต เพราะเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมอันเก่าแก่และทรงคุณค่า ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 7 เรื่อง คือ ลูกแม่น้ำโขง (2553) และเพื่อนริมโขง (2547) ของ “เข้มชาติ” นวนิยาย 2 เรื่อง คือ สาปภูเขา (2550) และ รอยไหม (2550) ของ “พงศกร” กวีนิพนธ์ 1 เรื่อง คือ เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว (2551) ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และภาพยนตร์ 2 เรื่อง คือ สบายดีหลวงพระบาง (2551) และไม่มีคำตอบจากปากเซ (2553) แสดงให้เห็นถึงภาพแทน “ความเป็นลาว” ซึ่งเป็นผลของการประกอบสร้างประวัติศาสตร์ (Historical Construct) ที่เลื่อนไหลไปตามบริบททางสังคมและการเมืองระหว่างไทยกับลาวที่ส่งผลต่อการมองคนลาวในสายตาคนไทย

ในปีเดียวกัน พยุงพร นนทวิศรุต (2555) ศึกษาเรื่อง ตำนานผีเจ้านาย : พลวัตของเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางสังคมในชุมชนชายแดนไทย-ลาว เพื่อวิเคราะห์และรวบรวมลักษณะพลวัตของตำนานผีเจ้านายในฐานะเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ที่มีปรากฏในชุมชนชายแดน ไทย-ลาว อาณาบริเวณพื้นที่จังหวัดเลย โดยใช้แนวคิดหลักคือ แนวคิดตำนานและเรื่องเล่า (Myth and Narrative) แนวคิดเรื่องสัญลักษณ์และการสื่อความหมาย (Symbol and Interpretation) แนวคิดพลวัตและการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลคติชนและแนวคิดเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และพื้นที่ทางสังคม (Sacred Space and Social Space) ผลการวิจัยพบว่า ความหลากหลายมีลักษณะพลวัตและการปรับเปลี่ยน แบ่งได้ 5 ลักษณะคือ 1) พลวัตของรูปแบบการเล่าเรื่องตำนานผีเจ้านาย ได้แก่ รูปแบบการเล่าเรื่องแบบจาริก รูปแบบการเล่าเรื่องแบบในลาน รูปแบบการเล่าเรื่องแบบหมอลำ และรูปแบบการเล่าเรื่องแบบพิธีกรรม 2) พลวัตของตัวละครในตำนานผีเจ้านาย ได้แก่ การปรับเปลี่ยน ชื่อตัวละคร การปรับเปลี่ยนรูปร่างและสถานภาพของตัวละครการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและบทบาทของตัวละคร การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร และปรับเปลี่ยนสำนวนภาษาเกี่ยวกับตัวละคร 3) พลวัตของวัตถุสิ่งของในตำนานผีเจ้านาย ได้แก่ ความหลากหลายของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ความหลากหลายของอาวุธและของวิเศษ ความหลากหลายของเครื่องบวงสรวงเช่นไหว้ และความ

หลากหลายของเครื่องดนตรี 4) พลวัตของเหตุการณ์ในตำนานผีเจ้านาย ได้แก่การสร้างเหตุการณ์เกี่ยวกับการสร้างบ้านแปลงเมืองการสร้างเหตุการณ์เกี่ยวกับการสร้างศาสนสถาน การสร้างเหตุการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการสร้างเหตุการณ์เกี่ยวกับการอพยพโยกย้าย และ5) พลวัตของเวลาและสถานที่ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับกลางวันและกลางคืนการปรับเปลี่ยน เวลาเกี่ยวกับวัน เดือน และลำดับการปรับเปลี่ยนสถานที่ หอ หิ้ง แม่น้ำ และขุนเขา การปรับเปลี่ยนพื้นที่รัฐชาติฝั่งซ้าย-ฝั่งขวา ลักษณะพลวัตดังกล่าวได้สื่อความหมายมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการเมืองของรัฐชาติ ตำนานผีเจ้านายมีการประกอบสร้างทางความหมายและลักษณะพลวัตของเรื่องเล่ามีบทบาท ต่อการสร้างพื้นที่กายภาพก่อเกิดพื้นที่จิตวิญญาณและเสริมสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้คนในชุมชนชายแดนไทย-ลาว อันสัมพันธ์กับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการเมืองของรัฐชาติ โดยสรุป เรื่องเล่าตำนานผีเจ้านายในชุมชนชายแดนไทย-ลาว มีความเป็นพลวัตสื่อความหมาย ทางวัฒนธรรมและมีบทบาทต่อการสร้างพื้นที่ทางสังคมยึดโยงจิตวิญญาณของผู้คนทั้งสองฝั่งไทย-ลาว

ดาราดพร ศรีม่วง (2556) ศึกษาเรื่อง การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักเขียน : กรณีศึกษาเรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิตของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล โดยกล่าวว่า เสกสรรค์ประกอบสร้างอัตลักษณ์จากเนื้อหาที่นำเสนอในเรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิต ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวมี 5 กลุ่มคือ 1.ประวัติเรื่องราวชีวิตของตนเอง 2.บันทึกการเดินทางและการใช้ชีวิตกลางแจ้ง 3.ทัศนะต่อประเด็นต่าง ๆ 4.การทบทวนวิเคราะห์และอธิบายตนเอง 5.ประเด็นชีวิตปรัชญาและจิตวิญญาณ ผลการศึกษาพบว่า เสกสรรค์ภาคอัตลักษณ์ของตนเองในแต่ละช่วงของชีวิต ประกอบด้วยอัตลักษณ์ในวัยเด็ก อัตลักษณ์ในวัยหนุ่มอัตลักษณ์ในวัยกลางคน และอัตลักษณ์ในวัยชรา อัตลักษณ์ต่าง ๆ เป็นการประกอบสร้างและเลือกนำเสนอจากเสกสรรค์ ดำรงอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงได้ตามปัจจัยด้านเวลาและบริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป กลวิธีที่เสกสรรค์ใช้ในการประกอบสร้างและนำเสนออัตลักษณ์ ได้แก่ การใช้องค์ประกอบวรรณกรรม การใช้ภาษา การใช้กลวิธีวรรณศิลป์ การสร้างคู่ตรงข้าม การอธิบายและให้เหตุผล กลวิธีดังกล่าวมีบทบาททำให้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับตนเองได้อย่างเป็นระบบและรอบด้าน เน้นย้ำอัตลักษณ์ให้เด่นชัด และป้องกันไม่ให้เกิดภาพเชิงลบแก่เสกสรรค์ อันจะนำไปสู่การรับรู้และยอมรับอัตลักษณ์ของเสกสรรค์ได้โดยสมบูรณ์ ดังนั้นเรื่องเล่าของเสกสรรค์จึงมีสถานะเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ตนเอง ทำให้สังคมรับรู้เกี่ยวกับ “เสกสรรค์ ประเสริฐกุล” อย่างถูกต้องตรงกัน

บทความวิจัยของ นิมิตรชัย ชูบุ (2559) ศึกษาเรื่อง การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมของวัดเขีนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน พบว่าจากการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์วัดเขีนบางแก้ว จะประกอบสร้างผ่านตำนาน และเรื่องเล่า ซึ่งเป็นความจริงที่ถูก

ประกอบสร้างขึ้นชุดหนึ่ง ซึ่ง Hall มีมุมมองว่า แท้จริงแล้วไม่เคยมีสิ่งที่เรียกว่า ความเป็นจริง เกิดขึ้น จนกว่าจะมีผู้ที่ประกอบสร้าง (construct) ความเป็นจริงนั้นขึ้นมา และการสื่อสารเป็นกระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนใช้เพื่อประกอบสร้างความเป็นจริงขึ้นมาตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นความจริงชุดเดียวกัน ขณะที่ความจริงอีกชุดหนึ่ง ปรากฏในบันทึกเพลาวัต เห็นได้จากพระบรมธาตุเจดีย์เป็นสถาปัตยกรรมโบราณ ตามที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้าน จากบันทึกแผ่นทองคำ (เพลาวัต) หรือข้อมูลหลักฐานจากกรมศิลปากร สามารถสรุปได้ว่าพระนางเลือดขาวและพระยา कुमार เป็นผู้สร้าง ตามความเชื่อของชาวบ้าน และมีการนำพิธีกรรมมาทำให้พื้นที่โบราณสถานในวัดเขียนบางแก้วกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยูพาวตี อัจหาญ (2559) ศึกษาเรื่อง ผ้าทอในนวนิยายไทย : การประกอบสร้างและการสื่อความหมาย โดยมุ่งศึกษาวิธีการประกอบสร้างความหมายของผ้าทอในนวนิยายไทย และศึกษาการสื่อความหมายของผ้าทอในนวนิยายไทย พบว่า การตั้งชื่อเรื่องมีการนำชื่อผ้าทอเป็นหลักของเรื่อง และปมปัญหาสำคัญในเรื่องมาตั้งเป็นชื่อเรื่องและมีการนำเรื่องราวในอดีตที่ซ่อนไว้ในผ้าทอเป็นหลักมาตั้งเป็นชื่อเรื่องส่วนใหญ่สื่อความหมายเชื่อมโยงให้เห็นถึงชีวิตของผู้หญิงในสังคมนั้น ๆ รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ซับซ้อนของผู้หญิง ส่วนโครงเรื่องพบว่าส่วนใหญ่โครงเรื่องมีลักษณะเป็นโครงเรื่องเหนือธรรมชาติซึ่งผ้าทอเป็นหลักของเรื่องจะมีผีหรือวิญญาณผู้หญิงสิงอยู่ในผ้าทอเมื่อกลายเป็นผีทำให้ผู้หญิงมีพลังอำนาจเพิ่มขึ้นมากกว่าตอนที่ยังมีชีวิต สามารถใช้อำนาจที่มีทำตามที่ต้องการ ซึ่งเป็นการประกอบสร้างความหมายให้เห็นว่าผู้หญิงจะมีอำนาจ และกลายมาเป็นผู้กระทำได้ก็ต่อเมื่อกลายเป็นผีเท่านั้น การประกอบสร้างความหมายของผ้าทอผ่านสัญลักษณ์ พบว่ามีการสื่อความหมายเกี่ยวกับผู้หญิงใน 6 ประเด็น ได้แก่ สัญลักษณ์การดำรงรักษาความเป็นรัฐชาติ สัญลักษณ์เชื่อมโยงจิตวิญญาณของชุมชน สัญลักษณ์ต่อสู้ขัดขืนต่ออำนาจของสังคมชายเป็นใหญ่ สัญลักษณ์ต่อรองทางเพศ สัญลักษณ์ความรักและความผูกพัน และสัญลักษณ์สะสมสร้างบุญ การประกอบสร้างความหมายของผ้าทอผ่านสัญลักษณ์ พบว่าสื่อความหมาย 3 ประเด็น ได้แก่ ความศรัทธาต่อเทพเจ้า ความเป็นลาว และวัฒนธรรมการแต่งกาย ส่วนการประกอบสร้างความหมายผ่านอุปลักษณ์ พบว่า ผ้าทอคืออาวุธ หรือการใช้ปัญญาเป็นอาวุธที่ผู้หญิงใช้ในการแสดงความสามารถของตนออกมา และผ้าคือสิ่งที่สร้างอำนาจให้กับผู้หญิง การสื่อความหมายของผ้าทอในนวนิยายไทยในด้านมิติทางกายภาพ พบว่า ลวดลายและสีสันทนของผ้าทอ รวมถึงวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้าหายากและมีราคาแพง ลวดลายมีประณีตงดงาม ซึ่งสื่อให้เห็นถึงความสูงส่งของสตรีชั้นสูงในราชสำนัก เทคนิคการทอและการตัดเย็บผ้าทอสื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการ แต่งกายในแต่ละยุคสมัย และภูมิปัญญาของแต่ละชนชาติ ในด้านมิติทางจิตวิญญาณ พบว่า ผ้าทอสื่อความหมายให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของผู้ทอ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของผู้ทอ และความเชื่อต่าง ๆ ในด้านมิติทางสังคมและการเมือง พบว่า ผ้าทอสื่อความหมายให้เห็นถึงการสืบทอดวัฒนธรรมที่มีการกำหนดให้ผู้หญิงมี

บทบาทหน้าที่ในการทอผ้าโดยตรง แต่กลายเป็นงานที่มีคุณค่าเป็น มรดกทางภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังสื่อให้เห็นถึงประเด็นการเมืองเรื่องชาติพันธุ์ในการช่วงชิงอำนาจในการต่อรองทางชาติพันธุ์ภายใต้บริบททางการเมือง

ส่วน วายกร พึ่งเงิน (2555) ศึกษาเรื่อง “เรื่องเล่าของตัวตนในนวนิยายเชิงอัตชีวประวัติ เรื่อง เงาสีขาว ของแดนอรัญ แสงทอง” โดยศึกษาทวิวิธีการประพันธ์ของนวนิยายเรื่องเงาสีขาวและความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับชนบทนวนิยายเชิงอัตชีวประวัติ และศึกษากระบวนการสร้างตัวตนผ่านเรื่องเล่า ผลการวิจัยพบว่า เงาสีขาวใช้ทวิวิธีการเริ่มต้นอย่างซ้ำซ้อนและการลำดับเวลาให้ขาดตอนเพื่อสะท้อนตัวตนที่อยู่ระหว่างกระบวนการประกอบสร้าง นำเสนอการเล่าเรื่องที่สับสนแปรปรวนเหมือนคนบ้าด้วยการแทรกบทพรรณนา การแสดงความเห็น การเล่าเรื่องของคนบ้าถูกใช้เพื่อการก้าวข้ามกรอบศีลธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการทำความเข้าใจ ขณะเดียวกันผู้เล่าใช้ทวิวิธีกระแสสำนึกและบทรำพึงในใจในการสะท้อนตัวตนภายในผ่านการถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นภาษาการกลับมาทบทวนอดีตทำให้เห็นอดีตมากกว่าที่เคย นอกจากนี้นวนิยายเชิงอัตชีวประวัติเรื่องนี้ไม่ได้ถูกผูกขาดจากเสียงเล่าของ “ฉัน” เท่านั้น แต่มีเสียงอื่นแทรกเข้ามาด้วย ซึ่งเสียงอื่นทำให้เสียงของฉันมีความหมาย การกลับมาทบทวนอดีตของผู้เล่าทำให้เขาค้นพบตัวเองผ่านยอมรับชีวิตที่ผ่านมาและทำให้เสียงเล่าในเงาสีขาวเจียบหายไปในท้ายที่สุด ทวิวิธีการเล่าเรื่องต่าง ๆ ของเงาสีขาวสะท้อนตัวตนที่อยู่ระหว่างกระบวนการประกอบสร้างที่ยังไม่เสร็จสิ้น และทวิวิธีการเล่าเรื่องที่ซับซ้อนยังสะท้อนตัวตนที่ยอกย้อน กระจัดกระจาย และไม่เป็นหนึ่งเดียว รวมถึงสะท้อนความยากในการประกอบสร้างตัวตนผ่านเรื่องเล่าท่ามกลางข้อจำกัดทางศีลธรรม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องการประกอบสร้าง ความหมาย เห็นว่างานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นมีความสำคัญและมีการศึกษาวิเคราะห์ในรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ การประกอบสร้างด้วยการใช้สัญลักษณ์ สัญลักษณ์ และมีรูปแบบของการประกอบสร้างด้วยการใช้ทวิวิธีในการเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่นำไปสู่การสร้าง ความหมายในรูปแบบต่าง ๆ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเหล่านี้มาศึกษาเพื่อเป็นแนวทางและนำมาประยุกต์ใช้ในประเด็นการศึกษาทวิวิธีการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายของ ตริ อภิรุณ

พูนุ ปณุกิตโต ชิว

บทที่ 2

ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถ์จรรยา

การศึกษาเรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถ์จรรยาของ ตริ อภิรัม : ความหมายและการประกอบสร้าง ข้อมูลที่สามารถนำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในความเป็นวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถ์จรรยา รวมทั้งทราบถึงกลวิธีและการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีความจำเป็นที่ต้องนำเสนอข้อมูลของการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถ์จรรยาในวรรณกรรมร่วมสมัย และเรื่องคติความเชื่อในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถ์จรรยา รวมถึงศึกษาด้านชีวิตและผลงานนวนิยายของ ตริ อภิรัม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการประกอบการศึกษาวิเคราะห์ในบทต่อไป ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลโดยแบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

- 2.1 สังคมนิยมหัตถ์จรรยา : กำเนิดและพัฒนาการ
- 2.2 ความเชื่อและพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ
- 2.3 ชีวิตและผลงานนวนิยายของ ตริ อภิรัม

2.1 สังคมนิยมหัตถ์จรรยา : กำเนิดและพัฒนาการ

กำเนิดและพัฒนาการของนวนิยายสังคมนิยมหัตถ์จรรยา มีต้นกำเนิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากงานวิจารณ์ทางศิลปะแนวเดียวกันในประเทศเยอรมนีปี ค.ศ. 1925 และมีพัฒนาการเรื่อยมาจนได้รับความนิยมนิยมในหลายประเทศ นวนิยายที่มีชื่อเสียงมากที่สุดและได้รับยกย่องว่าเป็นต้นแบบงานเขียนแนวนี้คือ นวนิยายเรื่อง one hundred years of solitude ของ กาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ (gabriel garcia marquez) ซึ่งได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมในปี ค.ศ. 1982 นวนิยายสังคมนิยมหัตถ์จรรยา จัดว่าเป็นนวนิยายที่ทำหน้าที่สะท้อนสังคม การเมือง และแนวคิดร่วมสมัย มีกลวิธีการประพันธ์ที่มีเอกลักษณ์ คือ เป็นการผสมผสานโลกในจินตนาการและโลกแห่งความเป็นจริงเข้าไว้ด้วยกันจนแยกไม่ออก ทำให้นวนิยายมีลักษณะสมจริงและมหัศจรรย์ ลักษณะเด่นของนวนิยายประการหนึ่ง คือการสร้างตัวละครที่มีพฤติกรรมแปลกประหลาดในโลกสังคมนิยมที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ตัวละครนั้นดำเนินชีวิตตามปกติและไม่รับรู้ความผิดปกตินั้น แต่ความมหัศจรรย์และแนวคิดต่าง ๆ จะปรากฏแก่สายตาผู้อ่าน การนำเสนอลักษณะ “สังคมนิยม” และ “มหัศจรรย์” สลับกันไปมาหรือผสมผสานกันอยู่ตลอดเวลาเป็นการบอกผู้อ่านทางอ้อมว่าในบางครั้ง ประวัติศาสตร์และโลกแห่ง

ความเป็นจริงที่เราเคยได้รับรู้มาอาจจะมีลักษณะคล้ายกับความฝันและจินตนาการ (นพวรรณ รองทอง, 2543: 73)

2.1.1 สัจนิยมและวรรณกรรมแฟนแทสติก

สัจนิยมมหัศจรรย์เป็นการต่อต้านการนำเสนอความจริงตามแบบ สัจนิยม (realism) และ ธรรมชาตินิยม (naturalism) โดยพิจารณาว่าเป็นการตีกรอบให้เป็นความจริงมากเกินไป เนื่องจากสัจนิยมและธรรมชาตินิยมเชื่อว่า ความจริงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระบบเหตุผลหรือตรรกะตามแบบวิทยาศาสตร์เท่านั้น นอกจากนั้นความจริงดังกล่าวต้องเป็นความจริงแบบชนชั้นกลางเห็นตรงกัน เป็นความจริงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางด้านวัตถุเงินตราและชนชั้นทางสังคม จากงานเขียนที่เป็น คัมภีร์ของรูปแบบสัจนิยมและธรรมชาตินิยม madame bovary ของกุस्ताฟว์ โพลแบร์ และ germinial ของเอมิล โซลา เมื่อพิจารณาทางด้านปรัชญาความคิด ลักษณะเด่นของวรรณกรรมแนวสัจนิยมมหัศจรรย์นับว่าเป็นไปในแนวปฏิบัติและทำทนายพรมแดนขอบเขตที่เป็นที่ยอมรับ ไม่ว่าจะเป็ นพรมแดนระหว่างจินตนาการและความเป็นจริงระบบเหตุผลและไร้เหตุผล ในการที่จะเข้ารูปแบบสัจนิยมมหัศจรรย์ได้อย่างถ่องแท้ นั้น จำเป็นต้องศึกษารูปแบบของวรรณกรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีจุดกำเนิดและพัฒนาการที่วิเคราะห์เทียบเคียงได้คือ วรรณกรรมแฟนแทสติก (fantastic literature) ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่ชเวตาน โตโดรอฟ (Tzvetan Todorov) นักวิจารณ์วรรณคดีชาวบัลแกเรีย ที่ศึกษาวิเคราะห์ไว้ โดยพิจารณาว่านอกจากวรรณกรรมสัจนิยมแล้ว วรรณกรรมแฟนแทสติกเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจ เป็นเรื่องลับเร้นลับหรือไสยศาสตร์หรือเรื่องเกินจริง เป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นใน กระแสโกธิก (gothic) ซึ่งนับว่าเป็นกระแสวรรณกรรมชายขอบ ความสำคัญของวรรณกรรมแนวนี้อยู่ที่ การตอบรับของผู้อ่าน ส่วนใหญ่เวลาผู้อ่านอ่านเรื่องราวของขวัญสั้นประสาทมักจะรู้สึกตื่นกลัว แต่ในวรรณกรรมแฟนแทสติก ผู้อ่านจะรู้สึกกลางแคลงใจ ไม่มั่นใจว่าสิ่งที่อ่านนั้นเป็นเรื่องของขวัญจริงหรือเป็นเพียงแค่จินตนาการของตัวละครที่เพ้อ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2554: 8)

โตโดรอฟ สรุปนิยามของวรรณกรรมแนวนี้ไว้ 3 ข้อ คือ 1) ตัวบทต้องบังคับให้ผู้อ่านเชื่อมโยงระหว่างโลกของตัวละครกับโลกชีวิตจริง ทำให้ผู้อ่านเกิดความลังเลระหว่างคำอธิบาย 2 แบบ ในตอนจบ คือแบบ “ธรรมชาติ” ที่เหตุผลอธิบายสิ่งที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ได้ เหล่านี้เสนอว่า ปาฏิหาริย์หรือสิ่งมหัศจรรย์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นเป็นเพียงแค่ภาพลวงตาหรือจินตนาการของตัวละคร และแบบ “เหนือธรรมชาติ” ที่เสนอว่าปาฏิหาริย์หรือสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง 2) ตัวละครเอกต้องรู้สึกถึงเลหรือกลางแคลงใจเหมือนผู้อ่านเช่นกัน กล่าวคือ วรรณกรรมแฟนแทสติก บังคับให้ปฏิกิริยาตอบสนองของผู้อ่านและตัวละครเอกเป็นไปในทำนองเดียวกัน และ 3) วรรณกรรม แฟนแทสติกยังกำหนดไม่ให้ผู้อ่านตีความว่าสิ่งมหัศจรรย์หรือเหตุการณ์แปลกประหลาดที่เกิดขึ้นนั้นมี นัยหรือมีความหมายแฝงตามแบบการตีความอุปมานิทศน์ จะเห็นว่าวรรณกรรมแบบเกินจริงเป็นการ

ตอกย้ำความเชื่อว่าเหตุผลไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ทั้งหมด เนื่องจากมีปัจจัยเหนือธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้องการทำงานของระบบเหตุผล วรรณกรรมแนวนี้จะมีการคลี่คลายปริศนา โดยมักเสนอคำอธิบายที่เหนือธรรมชาติหรือเหนือจริง ซึ่งทำให้ผู้อ่านจำเป็นต้องขยายกรอบความเป็นจริงของตน ตัวอย่างของงานเขียนแนวนี้คือ เรื่องสยองขวัญสั้นประสาทที่ตอนจบมีผีหรืออภินิหาริย์เกิดขึ้นจริง กรณีที่เห็นเด่นชัดคือ ภาพยนตร์เรื่อง **๑๕ คำ เดือน ๑๑** ซึ่งตลอดทั้งเรื่องนั้นทำทนายให้ผู้ชมได้ติดตามว่าบั้งไฟพญานาคเป็นสิ่งมหัศจรรย์จริงเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมา ในตอนจบของภาพยนตร์ที่นำเสนอว่าบั้งไฟพญานาคที่เกิดขึ้นมีจำนวนมากว่าที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น ทำให้คิดต่อไปได้ว่าสิ่งมหัศจรรย์หรืออภินิหาริย์เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2554: 9-10) ตามทัศนคติของโตโดรอฟ วรรณกรรมแฟนแทสติกเริ่มสูญเสียความนิยมลงในตอนต้นของคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยพิจารณาว่า พัฒนาการของสาขาวิชาจิตวิเคราะห์สามารถให้คำอธิบายเกี่ยวกับความซับซ้อนของสภาพจิตใจของมนุษย์ได้มากขึ้นและแย่งอาณาเขตของวรรณกรรมแฟนแทสติกไป เนื่องจากสิ่งที่วิชาจิตวิเคราะห์ศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของวรรณกรรมแนวแฟนแทสติก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของความฝัน จินตนาการ ความปรารถนาทางเพศ หรือความตาย วิชาจิตวิเคราะห์เป็นการอธิบายเรื่องดังกล่าวโดยกระบวนการและวิธีการคิดตามแบบวิทยาศาสตร์ ทำให้ประเด็นดังกล่าวสูญเสียความน่าสนใจและทำให้วรรณกรรมแนวแฟนแทสติกไม่ได้รับความนิยมมากเท่ากับยุคก่อนหน้า todorov (1975 อ้างถึงใน สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2554: 12) ในช่วงหลังมีวรรณกรรมแนวใหม่ที่เกิดขึ้นแทนที่และไม่สามารถอธิบายในกรอบของวรรณกรรมได้อีกต่อไป ในวรรณกรรมกลุ่มดังกล่าว ผู้อ่านยังรู้สึกคลางแคลงหรือสงสัยในเหตุการณ์ประหลาดหรือเหตุการณ์มหัศจรรย์ หรืออาจรู้สึกประหลาดใจในตอนแรกแต่ก็ปรับตัวให้คุ้นชินกับปรากฏการณ์มหัศจรรย์ได้ภายในเวลาไม่นานนัก

วรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์เป็นที่นิยมอย่างมากในทวีปลาตินอเมริกา รูปแบบการประพันธ์นี้ เริ่มต้นใช้คำว่าสังคมนิยมมหัศจรรย์เป็นครั้งแรกนั้นเกิดขึ้นที่ยุโรปเพื่อเรียกกระแสการสร้างสรรคงานทัศนศิลป์ในประเทศเยอรมนีในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ในหนังสือที่เขียนขึ้นใน ค.ศ. 1925 เกี่ยวกับทัศนศิลป์หลังยุคแห่งลัทธิสำแดงพลังอารมณ์ ฟรันซ์ โรห์ (1995 : 16-31 อ้างถึงใน สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2554: 21) ได้นิยามสังคมนิยมมหัศจรรย์ คือ ในขณะที่การนำเสนอวัตถุหรือความจริงตามแบบลัทธิสำแดงพลังอารมณ์เจือด้วยอารมณ์พลุ่งพล่านและความโกรธเกรี้ยวรุนแรงอันเนื่องมาจากสภาพจิตใจมนุษย์ในช่วงสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นวาดฉากหรือตัวคนที่บิดเบี้ยว กระแสการสร้างสรรคทางทัศนศิลป์ในยุคต่อมากลับเน้นความสงบอย่างเห็นได้ชัด สำหรับโรห์แล้วความสงบดังกล่าวสัมพันธ์กับความคิดที่ตรงตรง เป็นการเข้าถึงสัจธรรมของโลกที่ลึกล้ำมากขึ้น พลังที่พลุ่งพล่านเป็นสิ่งที่ถูกต่อต้าน ในขณะที่การควบคุมพลังการสร้างสรรคในรูปแบบการนำเสนอที่สงบนิ่งแต่แฝงไว้ด้วยความมหัศจรรย์กลายเป็นลักษณะเด่นของทัศนศิลป์กระแสนี้

การเดินทางของสังนียมมัทศจรรยเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในยุโรปและลาตินอเมริกา หลังจากทีโรห์ตีพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับทัศนศิลป์แนวสังนียมมัทศจรรยใน ค.ศ. 1925 อีกเพียง 2 ปี ต่อมา มัสซิโม บอนเตมเปลลี นักวิจารณ์ชาวอิตาลีได้นำเสนอในวารสาร โนวาเซนโต Guenther (1995: 60 อ้างถึงใน สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2554: 23) ในฐานะที่เป็นกระแสที่เกิดขึ้นมาต่อด้าน กระแสนาคตินิยมซึ่งเน้นความสำคัญของเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาจกล่าวได้ว่าสังนียมมัทศจรรยเป็นการกลับไปสู่คตินิยมคลาสสิกที่เน้นความเรียบง่ายและสงบนิ่ง เนื่องจากวารสารดังกล่าวตีพิมพ์ทั้งในภาษาอิตาลีและฝรั่งเศสจึงทำให้สังนียมมัทศจรรยแพร่สะพัดในยุโรปอย่างรวดเร็ว ส่วนในทวีปลาตินอเมริกานั้นการแพร่สะพัดของกระแสสังนียมมัทศจรรยเกิดจากการที่มีการแปลหนังสือของโรห์เป็นภาษาสเปนและตีพิมพ์ในวารสาร เรบิสตา เด ออกซิเดนเต วารสารดังกล่าวนับว่าเป็นวารสารที่มีผู้สนใจในเรื่องราววัฒนธรรมในทวีปลาตินอเมริกาอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอาร์เจนตินาซึ่งมักมองทวีปยุโรปว่าเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมและศิลปะอันสูงส่ง

สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2554: 29-31) สรุปตามทัศนคติของวิลเลียม สปินดเลอร์ (1993) ว่า รูปแบบสังนียมมัทศจรรยในวรรณกรรม โดยจำแนกนักวิจารณ์ได้เป็น 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่พิจารณาว่าสังนียมมัทศจรรยเป็นประเด็นของ “มูมมอ” ซึ่งทำให้ความจริงที่ธรรมดาสามัญดูเป็นเรื่องมหัศจรรย์หรือแปลกประหลาดกลุ่มนี้พยายามเชื่อมโยงแนวคิดตนกับทฤษฎีทางทัศนศิลป์ของโรห์และมองว่าสังนียมมัทศจรรยเป็นสิ่งที่ก้าวข้ามวัฒนธรรมและพื้นที่ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในที่หนึ่งที่ใด และ 2) กลุ่มที่พิจารณาว่าสังนียมมัทศจรรยเป็นความจริงที่มหัศจรรย์โดยตัวของมันเอง และความจริงอันมหัศจรรย์นั้นผูกติดอยู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการดำรงความเชื่อที่คนในท้องถิ่นยึดมั่น กลุ่มที่ 2 นี้จะยึดติดกับแนวคิดเรื่อง “ความจริงอันมหัศจรรย์” ของการเพนเตียร์ และเชื่อมั่นว่าลาตินอเมริกามีความเป็นจริงที่แตกต่างจากทวีปยุโรปอย่างชัดเจน การแบ่งของสปินดเลอร์นี้ว่าคล้ายคลึงกับการจำแนกของ ฌอง ไวสแกร์เบอร์ ที่เสนอว่าสังนียมมัทศจรรยมีสองประเภทคือ ประเภทปรัชญาและประเภทตำนานหรือคติชน ในประเภทแรกสังนียมมัทศจรรยมุ่งเน้นตั้งคำถามเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องปรัชญาหรือจักรวาลที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่มากกว่าการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาหรือตำนานประจำถิ่น ในขณะที่สังนียมมัทศจรรยประเภทที่สองจะให้ความสำคัญกับค่านิยมของท้องถิ่นมากกว่า ในแง่นี้สังนียมมัทศจรรยประเภทแรกจะเชื่อมโยงกับกลุ่มแรกตามวิธีการจำแนกของสปินดเลอร์ที่มุ่งเน้นมูมมอหรือศึกษาเกี่ยวกับแง่มุมด้านปรัชญาซึ่งมีความเป็นสากลมากกว่าประเภทที่สองที่ผูกพันกับความคิดความเชื่อหรือค่านิยมของท้องถิ่น

อาจกล่าวได้ว่าสังนียมมัทศจรรยประเภทแรกให้ความสำคัญกับมูมมอในการพยายามทำความเข้าใจที่ดูเป็นปกติธรรมดาให้ดูแปลกประหลาด เพื่อทำให้ผู้อ่านฉุกคิดเกี่ยวกับภาวะการณ์และการดำรงอยู่ของมนุษย์ในแง่ของปรัชญาอันเป็นสากล เป็นการเพ่งพินิจหาความมหัศจรรย์ที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความเป็นจริง จึงนับได้ว่าเป็นการแสวงหาความมหัศจรรย์ในระดับของการรับรู้ความเป็นจริง

หรือญาณ ส่วนสังนียมมัทศจรรย ส่วนประเภทที่สอง เป็นการให้ค่ากับพื้นที่ในแง่ที่พื้นที่เป็นแหล่งให้กำเนิดความมัทศจรรย เนื่องจากความเชื่อ ตำนาน เทพปกรณัมต่าง ๆ เพื่อให้ความมัทศจรรยดำรงอยู่ในระดับของภาวะความเป็นจริงเอง ซึ่งสอดคล้องกับการนิยามของ ฟรันซ์ โรห์ ที่เสนอว่า ศิลปะสกุลสังนียมมัทศจรรยมุ่งนำเสนอเรื่องราวหรือฉากสามัญธรรมดาที่พบเห็นในชีวิตประจำวันเหมือนกับภาพแนวสังนียมโดยทั่วไปทว่าในภาพเหล่านี้จะมีองค์ประกอบหรือบรรยากาศบางประการผิดที่ผิดทางไม่ปกติซึ่งแสดงถึงพลังอันลึกลับแปลกประหลาดที่สอดแทรกอยู่และนี่เองคือ “ ความมัทศจรรย ” ที่ทำให้ศิลปะแนวนี้ต่างจากศิลปะสังนียมส่วนศิลปะแนวอภิสังนียมนั้นละทิ้งการนำเสนอในแนวสังนียมอย่างสิ้นเชิงและเสนอเรื่องราวเหนือจริงที่ห่างไกลจากความปติเป็นตั้งโลกในความฝันหรือจินตนาการอันไร้ขอบเขต (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์, 2559: 5)

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบันส่งผลต่อการกำเนิดและการพัฒนาการของรูปแบบสังนียมมัทศจรรย ความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาทำให้บรรดาประเทศโลกที่สามต้องได้ผลกระทบจากความเจริญที่ไม่เท่าเทียม ในขณะที่เมืองหลวงผู้คนใช้ชีวิตเยี่ยงคนในโลกตะวันตกพร้อมไปด้วยความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยี แต่คนตามชนบทยังคงมีค่านิยมแบบพื้นบ้านและความเชื่อถือในตำนานพื้นบ้านซึ่งเต็มไปด้วยเรื่องราวของอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่คนในเมืองอาจจะมองว่าล้าสมัยและไม่สอดคล้องกับวาทกรรมการพัฒนา สภาพความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นในโลกที่สามนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้รูปแบบสังนียมมัทศจรรยได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในบรรดาวัฒนธรรมโลกที่สาม ไม่ว่าจะเป็นจากทวีปลาตินอเมริกา เอเชีย หรือแอฟริกา ดังที่ brenda cooper (2004: 15-16 อ้างถึงใน สุรเดช โชติอุดมพันธ์ 2554: 6) เสนอว่า สภาพสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำ กระแสความเจริญจากตะวันตกยังเข้าไปไม่ถึงถึงยอมเป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการเกิดขึ้นของรูปแบบสังนียมมัทศจรรยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้คนในสังคมดังกล่าวยอมเห็นถึงการปะทะสังสรรค์ระหว่างค่านิยมเก่าและใหม่ ระหว่างค่านิยมของตะวันตกและภูมิปัญญาดั้งเดิมในสังคมของตน สภาพแวดล้อมสังคมดังกล่าวเปรียบเสมือนพื้นที่แห่งการผสมผสานและการปะทะสังสรรค์ซึ่งต่างจากสังคมตะวันตกส่วนใหญ่ที่กระแสการพัฒนาเกิดขึ้นมานานและเข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนอย่างทั่วถึง เท่าเทียม และกว้างไกลกว่าสังคมในประเทศโลกที่สาม ซึ่งยังเห็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเมืองและชนบทค่อนข้างชัดเจน

สรุปได้ว่า วรรณกรรมอันแปลกประหลาดที่กำเนิดขึ้นมานี้เป็นวรรณกรรมสังนียมมัทศจรรยเป็นการนำเสนอความผสมผสานระหว่างปรากฏการณ์ “จริง” และปรากฏการณ์ “เหนือจริง” นั้นมีความสัมพันธ์กับรูปแบบสังนียมมัทศจรรยที่กำลังก่อตัวขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันอย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากวรรณกรรมทั้ง 2 กระแสปฏิเสธกรอบที่มีอยู่เดิมที่ว่าตัวละครจำเป็นต้องรู้สึกจนนงายเมื่อปะทะกับเหตุการณ์มัทศจรรย วรรณกรรมแนวใหม่นี้แสดงให้เห็นว่าปฏิกิริยาดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเสมอไป หากแต่เหตุการณ์ที่เราคิดว่าเป็น “จริง” และ “เหนือจริง” อาจจะดำรงอยู่ด้วยกันได้

2.1.2 ความหมายของวรรณกรรมสังนียมมัทศจรรย

นักวิชาการส่วนใหญ่พยายามเลี้ยงที่จะนิยามวรรณกรรมสังนียมมัทศจรรยโดยตรงด้วยตระหนักถึงความหลากหลายของตัวงานเขียนที่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มนี้ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2554: 15) อธิบายถึงความหมายงานสังนียมมัทศจรรยของ แอเมริล ซาเนติ (1985) โดยเสนอว่าในการที่จะจำแนกบ่งชี้ว่างานใดเป็นงานสังนียมมัทศจรรยควรพิจารณาประเด็นหลัก 3 ข้อด้วยกัน คือ 1) ต้องมีการปะทะกันของข้อที่แตกต่างกัน 2 ข้อ คือ ข้อแห่งความจริงและข้อแห่งจินตนาการ ข้อธรรมชาติและข้อเหนือธรรมชาติ ข้อเหตุผลและข้อนอกเหตุผล หรือข้ออารยะและข้ออนารยะ 2) ต้องมีการสลายความขัดแย้งระหว่างมุมมองทั้ง 2 ข้อ โดยที่ผู้เล่าเรื่องยอมรับว่ามุมมองทั้ง 2 ข้อนั้นเชื่อถือได้เท่าเทียมกัน และ 3) ผู้เขียนต้องละเว้นที่จะแสดงวิจารณ์ญาณตัดสิน ในการนิยามของซาเนติมีนัยเปรียบเทียบกับวรรณกรรมแฟนแทสติกตามแบบของโตโดรอฟ คือ เสนอว่าวรรณกรรมสังนียมมัทศจรรยแตกต่างจากวรรณกรรมแฟนแทสติกในแง่ของความกลางแคลงใจ กล่าวคือ ความจริงในวรรณกรรมสังนียมมัทศจรรยเป็นการผสมผสานระหว่างข้อความต่างทั้งสอง และผู้อ่านรู้สึกวามุมมองทั้ง 2 ข้อนั้นน่าเชื่อถือเท่าเทียมกัน ไม่เกิดข้อกังขาว่าเรื่องหนึ่งเป็นความฝันหรือจินตนาการ และอีกเรื่องหนึ่งเป็นความจริง

นอกจากนี้ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2554: 16) ได้อธิบายในความหมายของ แพทริเซีย ฮาร์ด (Patricia Hart, 1989 : 27) ที่กำหนดลักษณะ 5 ประการของรูปแบบสังนียมมัทศจรรยไว้ดังนี้ 1) ต้องมีการเผชิญหน้าระหว่างองค์ประกอบแห่งความเป็นจริงและความมหัศจรรย์ 2) การเผชิญหน้าดังกล่าวต้องถูกเล่าอย่างตรงไปตรงมา 3) เหตุการณ์ที่ดูเหมือนจะเป็นไปไม่ได้ต้องนำไปสู่ความจริงอันลึกซึ้งที่อยู่นอกตัววรรณกรรม 4) เกิดการทำทลายแนวคิดที่เคยเชื่อถือกันมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเวลา สถานที่ สสารหรืออัตลักษณ์ 5) การอ่านวรรณกรรมประเภทนี้ส่งผลให้ผู้อ่านต้องเปลี่ยนแปลงอคติเกี่ยวกับความเป็นจริง แนวคิดของฮาร์ดนับว่าคล้ายคลึงกับซาเนติ หากแต่ฮาร์ดให้ความสำคัญกับผู้อ่านและผลกระทบที่ผู้อ่านได้รับเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องเวลา สถานที่ หรืออัตลักษณ์ ซึ่งนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบสังนียมมัทศจรรย

ในความหมายของ เวนดี บี. ฟาริส (Wendy B. Faris) สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2554: 16-18) ตั้งข้อสังเกตว่า ลักษณะเด่นของสังนียมมัทศจรรยมีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ คือ

1) ตัวบทต้องมีองค์ประกอบที่มหัศจรรย์หรือเหนือจริง ที่ไม่สามารถอธิบายด้วยกรอบเหตุผลหรือแนวคิดประสบการณ์นิยม (empiricism) ได้ และองค์ประกอบที่มหัศจรรย์นั้นแฝงเร้นหรือประสานกันกับบริบทแวดล้อมแบบสังนียมมัทศจรรยได้เป็นอย่างดี

2) ฉากในวรรณกรรมสังนียมมัทศจรรยต้องเป็นการพรรณนาปรากฏการณ์ของโลกที่จับต้องมองเห็นได้ด้วยอายตนะทั้ง 5 และต้องเป็นการนำเสนอฉากตามแบบสังนียมมัทศจรรย เพื่อที่จะทำให้ตัวบทไม่เป็นเพียงแค่นิทานอุทาหรณ์ นิยายแฟนตาซี หรืออุปมานิทัศน์เท่านั้น

3) ผู้อ่านอาจรู้สึกกลางแกลงใจหรืออาจตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับการพยายามที่จะประสานความขัดแย้งระหว่างมุมมองความจริงที่ต่างกัน ความกลางแกลงใจดังกล่าวเกิดขึ้นจากเหตุการณ์เหนือธรรมชาติที่ถูกเล่าผ่านมุมมองและกลวิธีการเล่าเรื่องแบบสำนึยที่ผู้แต่งพยายามจะแยกตนเองออกจากเรื่องเล่าไม่วิพากษ์หรือแสดงวิจารณ์ญาณใด ๆ

4) เรื่องเล่าต้องเป็นการเชื่อมโยงมรดกหรืออาณาบริเวณที่แตกต่าง พรมแดนหรืออาณาบริเวณหมายถึงความรวมไปถึงโลกและโลกทัศน์ ด้วยสำนึยมหัศจรรย์เชื่อว่ากาเกิดขึ้นของโลกหนึ่ง ๆ นั้นสามารถเชื่อมโยงกับประเด็นด้านพื้นที่ กล่าวคือ พื้นที่ที่แตกต่างกันล้วนก่อให้เกิดสภาพจิตใจและระบบความคิดที่แตกต่างกันไปด้วย โดยฟาริสเห็นว่าสำนึยมหัศจรรย์มักจะเกิดขึ้นที่จุดตัดระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่าง เป็นมุมมองเฉพาะที่พิจารณาวัฒนธรรม

5) สำนึยมหัศจรรย์ตั้งคำถามกับความคิดที่เชื่อถือต่อกันมาเกี่ยวกับเวลา สถานที่ และอัตลักษณ์ ประเด็นนี้บ่งว่าเป็นประเด็นที่เชื่อมโยง เนื่องจากเวลา สถานที่ และอัตลักษณ์ ต่างเป็นประดิษฐกรรมทางวัฒนธรรม และในอีกระดับหนึ่ง สำนึยมหัศจรรย์เปิดโปงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่กระแสวัฒนธรรมหนึ่งพยายามจะครอบงำวัฒนธรรมอีกกระแสหนึ่ง

โดยรวมจะเห็นว่าวรรณกรรมสำนึยมหัศจรรย์เป็นการผสมผสานระหว่างความเป็นจริงและความมหัศจรรย์ ต่างจากวรรณกรรมประเภทแฟนตาซีหรือโรมานซ์ที่มักจะมีฉากอยู่ในโลกแห่งจินตนาการ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของคริสโตเฟอร์ Warnrs (2005 : 3 อ้างถึงใน สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2554: 19) ว่างานสำนึยมหัศจรรย์นำเสนอด้านที่เกินจริงไปพร้อม ๆ กับด้านที่เป็นจริง โดยไม่นำเสนอว่าด้านใด “เป็นจริง” มากกว่า สำนึยมหัศจรรย์แตกต่างจากวรรณกรรม 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแฟนตาซีที่รวมนิทานปรัมปราและบันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์ซึ่งใช้ฉากไกลตัวหรือเหนือจริงละกลุ่มวรรณกรรมสยองขวัญหรือแปลกประหลาดที่มุ่งเน้นสร้างความสะเทือนขวัญสั่นประสาทแก่ผู้อ่าน ถึงแม้ว่าจะมีองค์ประกอบที่เหนือจริงหรือมหัศจรรย์ วรรณกรรมแนวสำนึยมหัศจรรย์ยังคงใช้ฉากที่เป็นโลกธรรมดาสามัญ และความมหัศจรรย์แปลกประหลาดที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้มีไว้เพื่อทำให้ผู้อ่านอกสั่นขวัญแขวน หากแต่ทำให้ผู้อ่านถูกคิดถึงประเด็นสำคัญทางการเมืองหรือสังคมวัฒนธรรม

วรรณกรรมสำนึยมหัศจรรย์จึงถูกมองว่าเป็นวรรณกรรมที่เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายและความขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งดำรงอยู่ในสังคมหรือแฝงตัวอยู่ในระบบคุณค่าและระบบความเชื่อ ได้เข้ามาปะทะสังสรรค์กันอย่างเต็มที่ โดยไม่พยายามที่จะกดทับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมิให้ได้สำแดงตัวเองออกมา วรรณกรรมสำนึยมหัศจรรย์คือวรรณกรรมที่ไม่ยอมสยบให้กับแบบแผนวรรณกรรมของตะวันตกที่ทำตัวเป็นเจ้าของอำนาจในทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม เป็นเหตุผลที่ทำให้วรรณกรรมสำนึยมหัศจรรย์ถูกมองว่าเป็นวรรณกรรมของประเทศโลกที่สาม (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559: 21)

อีกประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในการนิยามสังนิยมนิยายมหัศจรรย์คือการเล่าเรื่อง (narration) ซึ่งรวมไปถึงองค์ประกอบของผู้เล่า (narrator) และผู้ฟัง (narratee) เนื่องจากวรรณกรรมสังนิยมนิยายมหัศจรรย์นั้นมักจะมีพื้นฐานเป็นเรื่องราวเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะมาจากผู้เล่าที่เปรียบเสมือนผู้แต่งที่ดูไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เล่า หรือผู้เล่าที่เป็นตัวละครหนึ่งในเรื่องและมีส่วนร่วมพัวพันกับเรื่องที่เล่า ทั้งนี้เนื่องจากวรรณกรรมสังนิยมนิยายมหัศจรรย์เป็นการนำเสนอว่าความจริงนั้นสัมพันธ์กับประเด็นเรื่องมุมมองและเสียงที่เล่าโดยเสียงไม่ได้ กล่าวคือ เรื่องที่เล่าไม่ได้เป็นกลางหากแต่เป็นการนำเสนอผ่านมุมมองและโลกทัศน์ของคนคนหนึ่ง ผู้เล่าเรื่องจึงมักเล่าเรื่องราวมหัศจรรย์ราวกับเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและไม่ตั้งคำถามหรือชี้ให้ผู้อ่านไม่เชื่อ สังนิยมนิยายมหัศจรรย์จึงเป็นรูปแบบการประพันธ์ที่มีองค์ประกอบคล้ายคลึงกับตำนานหรือนิทานปรัมปรา หากแต่มีองค์ประกอบแห่งความเป็นจริงหรือโลกปัจจุบันผสมผสานมากกว่า และมุ่งนำเสนอประเด็นทางการเมืองและสังคมวัฒนธรรมที่ใกล้ตัว ดังนั้นคำว่า “สังนิยมนิยายมหัศจรรย์” (magic realism) กลายเป็นคำที่ใช้กันทั่วไปในทศวรรษ 1980 เรื่องราวนี้ถูกพูดถึงว่าเป็นสิ่งที่ทันสมัยที่สุดในวงการวรรณกรรม แต่ความหมายของคำแปลก ๆ คำนี้เมื่อมองอย่างผิวเผิน ฟังดูเหมือนเป็นโวหารปฏิบัติที่นำเอาองค์ประกอบสองอย่างซึ่งตามขนบแล้วไม่ประสานสอดคล้องกันมายึดไว้ด้วยกัน นวนิยายเป็น “เรื่องแต่ง” แต่มันก็ “จริง” เช่นเดียวกัน กล่าวคือมัน “สมจริง” นั่นเอง (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2561: 373)

จะเห็นว่าความหลากหลายของวรรณกรรมสังนิยมนิยายมหัศจรรย์ปรากฏมานานเกือบครึ่งศตวรรษก่อนทศวรรษ 1980 ที่เห็นได้จากงานจำนวนหนึ่งที่ทดลองเล่นกับแนวคิดนี้ในปริณิถนิตายของวรรณกรรมและศิลปะ แต่กว่าสังนิยมนิยายมหัศจรรย์จะกลายเป็นประเภทวรรณกรรมที่ทรงพลังก็ต้องรอจนกระทั่งศตวรรษที่ 20 ใกล้เคียงสิ้นสุดลง เหตุผลที่นำไปสู่ปรากฏการณ์นี้ ข้อแรกคือ การยอมรับในยุโรปและอเมริกาว่าสิ่งใหม่ ๆ ที่น่าตื่นเต้นกำลังเกิดขึ้นด้วยฝีมือของนักเขียนที่มีชื่อเสียงระดับโลกในวงการวรรณกรรมอเมริกาได้ งานของนักเขียนกลุ่มนี้ส่งผลกระทบต่อทั่วโลก ก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “กระแสลาตินอเมริกาเฟื่องฟู” ในทศวรรษ 1960 และ 1970 สังนิยมนิยายมหัศจรรย์ก็ได้กลายเป็นประเภทวรรณกรรมกระแสหลักและเป็นรูปแบบทางวรรณศิลป์ที่ไร้พรมแดน สาเหตุอีกข้อที่ทำให้สังนิยมนิยายมหัศจรรย์เป็นสไตล์การเขียนที่โด่งดังในขณะนั้นคือ วรรณกรรมประเภทนี้เปิดโอกาสให้นักเขียนนำเสนอประเด็นการแทรกแซงทางการเมืองที่มีนัยสำคัญ แม้ว่าเรื่องราวจะเล่าอย่างเหลือเชื่อเหนือจริงเพียงใด กล่าวได้ว่าสังนิยมนิยายมหัศจรรย์ทำให้บทบาทของนักเขียนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในโลกวรรณกรรมอีกต่อไป

ดังเช่น กลวิธีของบอร์เคส ที่ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2561: 374-476) สรุปรูปร่างคือการผสมผสานจินตนาการเหนือจริงเข้ากับสถานการณ์ของมนุษย์อันธรรมดาสามัญและตัวละครในชีวิตประจำวัน หากพิจารณาเรื่องสั้นที่มีชื่อเสียงที่สุดของบอร์เคส คือ “funes the memorious” (1942) ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์มาจากเรื่องเหลือเชื่อ แต่ในแง่หนึ่งก็เป็นเรื่องจริง คือ ฟunes ตัวละคร

เอกในเรื่องเป็นคนที่สามารถเก็บกักความทรงจำได้มากเป็นพิเศษกว่าคนทั่วไป เมื่อเรื่องเขียนนี้ถูกเผยแพร่ในวงกว้างในทศวรรษ 1960 ไม่มีใครรู้ว่าจะเรียกวิธีการผสมผสานอันแปลกประหลาดระหว่างเรื่องจริงกับเรื่องเหลือเชื่อของบอร์เคสว่าอย่างไร แต่งานเขียนนี้ก็ถูกยอมรับว่าเรื่องราวเหล่านั้นแปลกใหม่และน่าตื่นเต้น และยังมีนักเขียนแนวหน้าอีกคนคือ การ์เซีย มาร์เกซ นวนิยายของเขาเรื่อง one hundred years of solitude (1967) ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นงานชิ้นเอกของวรรณกรรมประเภทนี้ นวนิยายเล่าเรื่องสลับไปมาอย่างสับสน โดยดำเนินเรื่องข้ามเวลาและสถานที่ในประวัติศาสตร์ไปมาอย่างไม่ต่อเนื่อง ดังเช่นฉากท้องเรื่องคือมาคอนโด หมู่บ้านเล็ก ๆ ในจินตนาการในประเทศโคลอมเบีย นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับโคลอมเบีย คือมาคอนโดบรรจประเทศโคลอมเบียทั้งหมดเอาไว้ราวกับเป็น “เมืองแห่งกระจก” ฉากต่าง ๆ ตัดไปตัดมาในนวนิยายฉายภาพประวัติศาสตร์ช่วงสำคัญของโคลอมเบีย ไม่ว่าจะเป็นสงครามกลางเมือง ความขัดแย้งทางการเมือง ทางรถไฟและอุตสาหกรรมที่เริ่มเข้ามามีบทบาท ความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาที่คอยกดขี่ครอบงำทุกสิ่งทุกอย่างตกผลึกเป็นวัตถุทางวรรณศิลป์ที่ส่องประกาย นวนิยายเรื่องนี้มีพันธกิจทางการเมืองอย่างเต็มเปี่ยมเท่าที่วรรณกรรมเรื่องหนึ่งจะมีได้ และยังเป็นงานศิลปะชั้นเลิศอีกด้วย

ท้ายที่สุดแล้ววรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์มุ่งกระตุ้นเตือนให้ตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหาว่าอะไรคือความจริงและความจริงมีอยู่จริงหรือไม่ ด้วยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์เป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมแนวโพสต์โมเดิร์น ในแง่ที่วรรณกรรมแนวนี้กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความคลางแคลงใจกับ “ความจริง” ที่ไหลเวียนอยู่ในสังคม ไม่ใช่เพราะวรรณกรรมแนวนี้ไม่เชื่อในความจริง แต่เพราะในโลกยุคหลังสมัยใหม่ความจริงนั้นสลับซับซ้อนและยกย่อนเกินกว่าที่จะด่วนสรุปโดยไม่สงสัย ในอีกแง่หนึ่งวรรณกรรมแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมหลังอาณานิคม ที่มุ่งต่อต้านและปลดปล่อยตนเองจากการครอบงำทางวัฒนธรรม โดยไม่ยอมสยบอยู่ใต้อำนาจของแบบแผนวรรณกรรมตะวันตกที่ทำตัวเป็นเจ้าของอาณานิคม และท้ายที่สุดสามารถกล่าวได้อีกว่าวรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์คือการวิพากษ์อุดมการณ์แบบกระดุมพีที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมสังคมนิยมและปฏิเสธโลกทรรศน์แบบฝันเฟื่องที่มากับตำนานพื้นบ้าน (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559: 34)

2.1.3 สังคมนิยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมไทย

ปี ค. ศ. 1930 นักเขียนในประเทศแถบละตินอเมริกากลายเป็นผู้บุกเบิกงานวรรณกรรมแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ขึ้น เมื่อนวนิยายเรื่องหนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยวได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมในปี ค.ศ. 1982 ทำให้มีการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ วรรณกรรมแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์จึงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางรวมทั้งในประเทศไทย สำหรับงานวรรณกรรมไทยเริ่มแรกมีการแปลผลงานแนวนี้ภายหลังนักเขียนไทยได้สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมไทยแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ขึ้น การสลาย

เส้นแบ่งพรมแดนของวรรณกรรมไทยร่วมสมัยแนวสังคมนิยมหัตถกรรมมีการนำเสนอให้เห็นถึงการสลายเส้นแบ่งพรมแดนของของประเภทวรรณกรรม การสลายเส้นแบ่งพรมแดนของอัตลักษณ์ การสลายเส้นแบ่งพรมแดนของเวลา และอารมณ์ขันที่เกิดจากการสลายเส้นแบ่งต่าง ๆ ซึ่งการสลายเส้นแบ่งพรมแดนต่าง ๆ สอดคล้องกับบริบทสังคมหลังสมัยใหม่ การปะทะสังสรรค์ของวาทกรรมและวิพากษ์วาทกรรมหลัก ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยแนวสังคมนิยมหัตถกรรมมีการนำเสนอให้เห็นถึงความหลากหลายของวาทกรรมที่วาทกรรมกระแสต่าง ๆ ล้วนมีปฏิสัมพันธ์ปะทะสังสรรค์ ยอมรับ ตอบโต้ ผสมผสาน แสดงให้เห็นความพยายามครอบงำของวาทกรรมหลัก ที่พยายามจะปิดกั้นวาทกรรมอื่น ๆ โดยมีการวิพากษ์วาทกรรมหลัก ได้แก่ วาทกรรมอำนาจรัฐ วาทกรรมตะวันตกนิยม วาทกรรมการพัฒนา และวาทกรรมเมือง (เกศวรางค์ นิลवास, 2552)

จากคลื่นของกระแสสังคมนิยมหัตถกรรมโดยเฉพาะกระแสความนิยมงานเขียนของ การ์เซีย มาร์เกซ คือนวนิยายเรื่อง หนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว ที่แผ่กว้างมาไกลถึงอ่าวไทย จนท้ายที่สุดสามารถสถาปนาตัวเองเป็นกระแสวรรณกรรมสำคัญกระแสหนึ่งในแวดวงของวรรณกรรมไทยร่วมสมัย โดยได้รับการกล่าวขานอยู่เสมอทั้งในหมู่นักเขียน นักวิจารณ์ และนักวิชาการด้านวรรณกรรมศึกษาของไทย อย่างไรก็ตามเงื่อนไขภายในสังคมไทยและวงการวรรณกรรมไทยคือปัจจัยชี้ขาดที่ส่งผลให้วรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมได้รับการขานรับมากกว่าวรรณกรรมแนวอื่น ดังจะพบว่าภายหลังเหตุการณ์สังหารหมู่ 6 ตุลาคม 2519 วรรณกรรมเพื่อชีวิตได้ถูกตั้งคำถาม ท้าทาย และต่อต้านอย่างหนักหน่วง ทั้งจากนักเขียนที่เคยปวารณาตัวเป็นนักเขียนแนวเพื่อชีวิต และจากนักวิจารณ์ นักวิชาการสายเสรีนิยมและอนุรักษนิยม ส่งผลให้มีความพยายามแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559: 119)

วรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมกลายเป็นทางเลือกหนึ่งที่คนในวงการขณะนั้นให้ความสนใจ เมื่อผนวกเข้ากับการหวนกลับไปเชิดชูประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการหันไปแห่แห่นวัฒนธรรมชุมชนในช่วงกลางทศวรรษ 2530 วรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมได้ผงาดขึ้นมาเป็นวรรณกรรมทางเลือกที่หลายคนเชื่อว่าจะเป็นคำตอบให้สังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์หนึ่งในทางเลือกใหม่ของวรรณกรรมร่วมสมัยหลังยุค 6 ตุลาคม 2519 คือวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมจากละตินอเมริกา สุชาติ สวัสดิ์ศรีและนิตยสาร โลกหนังสือ ที่มีบทบาทเปิดประตูให้นักเขียนและนักอ่านชาวไทยได้สัมผัสและรู้จักวรรณกรรมจากอีกฟากหนึ่งของโลก ดังจะพบว่าในโลกหนังสือ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนธันวาคม 2521 คอลัมน์ “สิ่งที่น่าสนใจ” ได้มีผู้เขียนจดหมายมาขอทราบผลงานและประวัติของ กาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ และนวนิยายเรื่อง หนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว อาจเป็นครั้งแรกสุดที่ถือว่าเป็นแม่แบบของวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมได้รับการพูดถึงในวงกว้าง (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559: 127) โดยสุชาติได้ให้ประวัติโดยย่อของการ์เซีย มาเกซ พร้อมสรุปเนื้อเรื่องของนวนิยายไว้อย่างสั้น ๆ ในที่นี้สุชาติยังได้บัญญัติคำแปลของ magical realism โดยใช้วิธีทับศัพท์

ภาษาอังกฤษและได้ชี้ให้เห็นลักษณะเด่นของวรรณกรรมแนวนี้คือพุ่งเข้าไปที่ความเป็นตำนานพื้นถิ่น ความเหนือจริง และความป็นวรรณกรรมมุขปาฐะหรือวรรณกรรมปากเปล่า ข้อเขียนอีกหลายชิ้นเกี่ยวกับสังนิมมัทศรยของสุชาติในภายหลังล้วนอิงอยู่กับนิยามกว้าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น พร้อมทั้งขยายความประเด็นความเหนือจริงด้วยการยกตัวอย่างประกอบจากงานวรรณกรรมดั้งเดิมของไทย ในคอลัมน์ “ตอบคำถามวรรณกรรม” สุชาติได้เสนอเพิ่มเติมว่าวรรณกรรมไทยในอดีต ตำนานพื้นบ้าน นิทานท้องถิ่นและนิทานจักรวศ หรือกระทั่งบทศรยในวรรณคดี ล้วนแล้วแต่มีลักษณะเป็นสังนิมมัทศรยทั้งสิ้น นิยามเกี่ยวกับสังนิมมัทศรยที่สุชาตินำเสนอนี้ได้กลายเป็นพื้นฐานที่นักเขียนไทยจำนวนมากยึดถือและนำมาประยุกต์เขียนวรรณกรรมสังนิมมัทศรยของไทย ในช่วงเวลาต่อมา กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ให้สัมภาษณ์นิตยสาร Writer Magazine (ส.ค. 2539) พูดเกี่ยวกับสังนิมมัทศรยในงานของเขาไว้ในทำนองเดียวกันว่า

“ลักษณะแบบเมจิคอลมีอยู่ทุกหนทุกแห่งทั่วโลกนะ ในวรรณกรรมของแต่ละชาติ แต่ละภาษาต่างก็มีลักษณะนี้ปะปนอยู่ แล้วแต่ที่ใดจะมากหรือน้อยของไทยเองในวรรณคดีเก่า ๆ ก็เต็มไปด้วยเรื่องราวเหล่านี้ เป็นประเภทปาฏิหาริยเหาะเหินเดินอากาศ หรือเรื่องสั้นเรื่องแรก ๆ ของไทยเรื่องนายจิตนายใจอะไรนั่น ถือได้ว่าเป็นงานแนวเมจิคอลชั้นยอดได้เรื่องหนึ่งเลยทีเดียว คราวนี้พอพูดถึงถึงเมจิคอล หรืออัทนิมมายา เรามักจะนึกถึงวรรณกรรมของลาตินอเมริกา โดยเฉพาะงานของ กาเบรียล กาเซียร์ มาเกซ เข้าใจกันว่ามันเป็นต้นตำรับ จริง ๆ แล้วไม่มีใครเป็นต้นตำรับในเรื่องนี้” (อ้างถึงใน ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559: 130)

บทสัมภาษณ์ของกนกพงศ์แสดงให้เห็นว่าความเข้าใจเกี่ยวกับสังนิมมัทศรยในวงการวรรณกรรมไทยดูจะให้น้ำหนักมากเป็นพิเศษกับองค์ประกอบส่วนที่เป็น “ความมหัศรย” หรือที่กนกพงศ์เรียกว่า “ลักษณะแบบเมจิคอล” ยิ่งไปกว่านั้นวิธีการพูดอย่างโดยย่อของคำว่า “เมจิคอล เรียลลิม” ให้เหลือเพียง “เมจิคอล” ได้ช่วยเพิ่มความเข้าใจในแวดวงวรรณกรรมไทยว่า งานเขียนใด ๆ ที่ปรากฏว่ามีเรื่องรวมหัทศรยเหนือธรรมชาติ เหนือจริง ล้วนถือเป็นวรรณกรรมสังนิมมัทศรยทั้งสิ้น

จะเห็นว่าการทำความเข้าใจของคำว่าสังนิมมัทศรยในการสร้างสรรค์วรรณกรรมไทยนั้นตั้งอยู่บนความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเล่าเรื่อง ซึ่งการประกอบสร้างความเป็นจริงสำหรับเหตุการณ์มหัศรยในเรื่องหนึ่ง ๆ นั้น สังนิมมัทศรยเป็นการประพันธ์เพื่อขยายขอบเขตความหมายของคำว่า “ความจริง” ให้ชัดยิ่งขึ้น โดยที่เป็นทั้งความจริงทั่ว ๆ ไปซึ่งตั้งอยู่บนเหตุผล และความเป็นจริงที่อิงอยู่กับ “ความมหัศรย” ที่หมายความถึงเรื่องราวของสิ่งแปลกประหลาดเหนือธรรมชาติที่ไม่

สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ คือหมายรวมไปถึง ผีसाงและเทวดา เรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ ความสามารถพิเศษของบุคคลและวัตถุสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ บรรยากาศแปลกประหลาดที่มีได้ เป็นเพียงภาพลวงตา แต่เป็นความมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นจริง (หัตถกาญจน์ อารีศิลป์, 2556: 28) ส่วนมิติ ด้านความมหัศจรรย์ในวรรณกรรมสังขนิยมนิพนธ์ของประเทศไทยดังที่กล่าวข้างต้นนั้น ทำให้เห็นว่า วรรณกรรมแนวนี้มีความเป็นไทย ๆ เพราะสามารถเชื่อมโยงไปยังวรรณกรรมไทยในอดีต นิทานท้องถิ่น ตำนานพื้นบ้าน ด้วยเหตุนี้สังขนิพนธ์จึงได้รับความสนใจว่าทางเลือกรวมวรรณกรรมแนวอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นวนรณกรรมไทยในอดีต นิทานท้องถิ่น ตำนานพื้นบ้าน ด้วยเหตุนี้สังขนิพนธ์จึงได้รับความสนใจว่าทางเลือกรวมวรรณกรรมแนวอื่น ๆ ปัจจัยในการชี้ขาดที่สำคัญก็คือบริบททางสังคมไทยในขณะนั้นที่กำลังหันมาให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านในฐานะทางเลือกและทางรอดของสังคมไทย

สังขนิพนธ์กลายเป็นนวนรณกรรมที่ได้รับการตอบรับจากวงวรรณกรรมไทยค่อนข้างมากและยังไม่มีทีท่าจะเสื่อมถอยลง นักเขียนร่วมสมัยไทยหลายท่านได้หันมาสนใจเขียนงานในแนวนี้เป็นครั้งคราว เช่นบางเรื่องในเรื่องสั้น นิทานกลางแสงจันทร์ (2548) ของประชาคม ลุณาชัย เรื่องสั้นในหนังสือเล่มนี้ถือว่าอีกแนวไปจากงานเขียนของประชาคมผู้ได้ชื่อว่าเป็นนักเขียนแนวสังขนิพนธ์คนสำคัญในวงการวรรณกรรมไทยร่วมสมัย บางท่านใช้ความเป็นสังขนิพนธ์มาเป็นจุดขาย เช่น นวนิยายที่ผ่านเข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ประจำปี 2552 เรื่อง ทะเลน้ำนม ของชัชวาล โคตรสงคราม ได้ประกาศชัดเจนว่าเป็น “นวนิยายสังขนิพนธ์ระดับพื้นผิว” ในขณะเดียวกันคำว่า “วรรณกรรมสังขนิพนธ์” ไม่เพียงจะเป็นคำบ่งบอกคุณลักษณะเฉพาะของวรรณกรรม แต่เริ่มมีนัยประหวัดเชิงประเมินคุณค่าที่สื่อถึงความแปลกใหม่ทันสมัยและความลุ่มลึกน่าสนใจ ดังที่พบว่าคำประกาศของคณะกรรมการรอบคัดเลือกรางวัลซีไรต์ในช่วงไม่นานมานี้ นำคำว่า “สังขนิพนธ์” มาบรรยายให้กับงานที่เข้ารอบตัดสิน เช่นในปี 2548 คณะกรรมการรอบคัดเลือกกล่าวถึงรวมเรื่องสั้นชุด นิทานกลางแสงจันทร์ ว่ามีการใช้กลวิธีการเขียนแนวสังขนิพนธ์และการสร้างเรื่องเกินจริงเย้ายวนความบันเทิงที่ให้อ่านสะเทือนใจได้อย่างเข้มข้น และกล่าวถึงรวมเรื่องสั้นต้นไม้ประหลาดของอุเทน พรหมแดง ที่ได้รับคัดเลือกให้เข้ารอบสุดท้ายว่าความเด่นของรวมเรื่องสั้นชุดนี้อยู่ที่การเขียนแบบสังขนิพนธ์ ที่ผู้แต่งใช้ลีลาการเล่าเรื่องแบบเหลือเชื่อหรือเกินจริง แต่ในกรอบสำนึกแห่งความเป็นจริง ก่อให้เกิดความรู้สึกรื่นเริงใจ พร้อม ๆ กับการรับรู้ในความรับผิดชอบชั่วดีของชีวิต (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559: 132)

ปัจจัยสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามอีกประการหนึ่งที่ทำให้แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมชุมชนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางคือกระแสความตื่นตัวของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้มีบทบาทสำคัญที่ผลักดันให้เกิดความตื่นตัวในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือกลุ่มนักวิชาการอย่าง ศรีศักร วัลลิโภดม, ธิดา สาระยา, สุจิตต์ วงษ์เทศ, นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่สำคัญไม่แพ้กันคือฝ่ายรัฐ ไม่ว่าจะเป็

กระทรวงมหาดไทยผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดและหน่วยงานต่าง ๆ และกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้ การศึกษาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของแผนการศึกษาสนใจและเชิดชูยกย่องความเป็นท้องถิ่นและ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นฐานรองรับให้แก่กระแสวัฒนธรรมชุมชนขององค์กรพัฒนาเอกชนในช่วง นั้น หากกล่าวเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม การโหมสร้างกระแส “วัฒนธรรมชุมชน” ทั้งฐานะวัฒนธรรมในอุดมคติที่ตายไปแล้วหรือกำลังจะตายไปจากสังคมไทยและฐานะที่เป็นเป้าหมาย และเป็นทางเลือกของการพัฒนาชนบทไทย มีนัยสำคัญยิ่งต่อความเข้าใจและความนิยมในวรรณกรรม สังคมนิยมหัตถกรรม ดังที่ทราบดีว่าสิ่งมาพร้อมกับการเทิดทูนวัฒนธรรมชุมชนคือการเชิดชูภูมิปัญญา ชาวบ้าน

คำว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” และ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นคำใหม่ที่สร้างขึ้นพร้อมกับกระแสวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสร้างคุณค่าและความหมายใหม่ให้กับโลกทรรศน์และความคิดที่แต่ เดิมเราเรียกกันตามกรอบคิดสมัยใหม่นิยามว่า “ความมั่งคั่ง” “ความคิดล้ำหลัง” “ความอันเหลวไหล ไร้สาระ” คุณค่าใหม่อันศักดิ์สิทธิ์และขริบขลิบของ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” นี้เอง ที่ทำให้วรรณกรรม ท้องถิ่น ตำนานพื้นบ้าน นิทานพื้นถิ่นและเรื่องเล่าปรัมปราที่ตกทอดกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่ากลายเป็นของ สูงส่ง จากเดิมที่มีสถานะเป็นเพียงหลักฐานทางประวัติศาสตร์และความเชื่อในอดีตที่ศึกษากันอยู่แต่ใน หมู่นักประวัติศาสตร์หรือนักคติชนวิทยาและนักมานุษยวิทยา ก็เปลี่ยนมาเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญา ที่ควรค่าแก่การยกย่องและมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงอยู่ของชุมชนและสังคม (ชูศักดิ์ ภัทรกุล วณิช, 2559: 136-138) ด้วยเหตุผลดังกล่าว เรื่องราวเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ และอำนาจเหนือ ธรรมชาติที่ไม่อาจอธิบายได้ด้วยหลักเหตุผลหรือความจริงเชิงประจักษ์นิยม จึงมิใช่เรื่องงมงายอีก ต่อไป แต่สิ่งนี้คือความมหัศจรรย์ของภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระแสของการชื่นชมภูมิปัญญาชาวบ้านที่ขยายตัวในช่วงเวลาเดียวกันกับความสนใจใน วรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของละตินอเมริกา จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้สังคมนิยมหัตถกรรมมี สถานะพิเศษกว่าวรรณกรรมแนวอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ที่สำคัญพลังของความหลงใหล ในภูมิปัญญาชาวบ้านได้ส่งผลให้มีมิติด้านความมหัศจรรย์ถูกบดบังด้วยมิติด้านความเป็นสังคมนิยมของ วรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมของไทย เมื่อพูดถึงวรรณกรรมแนวนี้ หลายคนจึงนึกถึงแต่ปรากฏการณ์ เหนือธรรมชาติ อำนาจวิเศษและอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่อง จนถึงกับเชื่อว่าสังคมนิยมหัตถกรรม ของไทยสามารถสืบย้อนไปถึงวรรณกรรมไทยในอดีตอันไกลโพ้นในยุคสมัยที่แนวคิดสังคมนิยมยังไม่ได้ เกิดขึ้นในสังคมไทยด้วยซ้ำไป จึงไม่เป็นที่ประหลาดใจว่าเมื่อสำรวจงานเขียนที่ถูกพูดถึงว่าเป็นสังคมนิยม หัตถกรรมของวรรณกรรมไทยร่วมสมัย พบว่างานเหล่านี้มีลักษณะร่วมกัน (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559) เหล่านี้คือการมุ่งสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับอำนาจอิทธิฤทธิ์ ความศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจเหนือ ธรรมชาติเข้าไปในท้องเรื่องเป็นหลัก

จากแนวคิดเรื่องสำนึยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมไทย หากพิจารณาสิ่งรอบตัวในสังคมไทยแล้ว นิทานพื้นบ้านไทยอย่าง นางสิบสอง ปลาบู่ทอง แม่นาคพระโขนง ต่างมีเรื่องราวความเชื่อ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์อยู่ ซึ่งคนไทยเชื่อถือเรื่องเหลือเชื่อที่อยู่ในนิทานเหล่านี้ ดูจากหลักฐาน เช่น การตั้งชื่อต้นไม้ตามนิทาน หรือการมีศาลเจ้าไว้เคารพสักการะ หากเราจัดจำแนกให้นิทานพื้นบ้านนี้ให้เป็นงานสำนึยมมหัศจรรย์จะได้หรือไม่ ในประเด็นนี้ ชูศักดิ์ ภทรกุลวนิชย์ (2559) เสนอความคิดเห็นว่า สำนึยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมไทยและลาตินอเมริกาจะมีฉากผีสางและอภินิหารย์เหมือนกัน ทว่ากระบวนการสร้างความมหัศจรรย์แตกต่างกันอยู่ที่วรรณกรรมสำนึยมมหัศจรรย์ของลาตินอเมริกาจะพยายามให้การบรรยายการอุปโลกน์ หรือ metaphor ที่มีความมหัศจรรย์เป็นจริงในระดับจริงทุกมิติ แต่วรรณกรรมสำนึยมมหัศจรรย์ไทยมักสอดแทรกความมหัศจรรย์ขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์เปรียบเทียบเพื่อส่งสารบางอย่าง หรือเป็นแค่การอุปโลกน์แก้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่กำลังจะถูกทำลาย ซึ่งหลายต่อหลายครั้งนักเขียนไทยมักนำเสนอความมหัศจรรย์ออกมาในรูปแบบวิพากษ์สังคม วิถีชีวิตชาวบ้าน วัฒนธรรมท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาศึกษารูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมสำนึยมมหัศจรรย์ จะเห็นว่าเน้นการบรรยายด้วยฉากอภินิหารย์ชวนเพื่อฝันไม่เกิดประโยชน์ เป็นเรื่องไกลตัว แต่ทว่าบรรดาความคิด บรรดาความมั่งงายของชาวบ้านที่อาจเคยดูแคลนถูกสร้างใหม่ด้วยคำว่า ‘ภูมิปัญญา’ อันเกิดจากการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้นไม่ได้เขียนด้วยตัวมันเอง แต่เขียนภายใต้กรอบประวัติศาสตร์ชาติ ดังจะเห็นว่ากระแสที่มาอยู่ด้วยกันคือภูมิปัญญาชาวบ้าน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เพิ่งสร้าง และวัฒนธรรมชุมชน ทำให้สำนึยมมหัศจรรย์ไทยเฟื่องฟูขึ้นมาในยุค นั้น ดังนั้นลักษณะสำนึยมแบบไทยเหมือนประชาธิปไตยแบบไทย คือเน้นแต่ความมหัศจรรย์สูง นี่คือข้อแตกต่างระหว่างสำนึยมมหัศจรรย์ในลาตินอเมริกากับสำนึยมมหัศจรรย์ของสังคมไทยไทย

การศึกษาวรรณกรรมสำนึยมมหัศจรรย์ถือว่าเป็นมากกว่าการสร้างกลวิธีทางวรรณกรรม ศิลปะอันแปลกใหม่ และเป็นวิธีการเขียนแบบเดียวที่จะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวในชีวิตที่เหลือเชื่อยิ่งกว่านวนิยายใด ๆ ที่นักประพันธ์เคยเขียนมา ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง คือวรรณกรรมแนวนี้พยายามนำเสนอโมทัศน์ใหม่ต่อประเด็นสำคัญ ๆ ที่ได้รับการยอมรับมาโดยปราศจากการสงสัย ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเรื่องความจริงและความมหัศจรรย์ ตลอดจนประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์และตำนาน อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมสำนึยมมหัศจรรย์ อาจเป็นได้ทั้งตำนานพื้นบ้านที่เต็มไปด้วยเหตุการณ์มหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ ตัวละครมีพฤติกรรมแปลกประหลาดลึกลับ มีอำนาจอิทธิฤทธิ์ผิคนธรรมดา และยังเป็นศิลปะการเขียนที่เน้นสะท้อนภาพชีวิตและสังคมตามความเป็นจริง ซึ่งผูกพันกับเรื่องมหัศจรรย์เหนือจริงรวมถึงตำนานและเรื่องเล่าพื้นถิ่นซึ่งไม่สามารถอธิบายด้วยหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ได้

ดังที่ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2554: 7) กล่าวว่า สัจนิยมมหัศจรรย์เป็นรูปแบบของการผสมผสานระหว่าง “ความเป็นจริง” และ “ความมหัศจรรย์” โดยที่การปะทะของทั้ง 2 ขั้วนั้นไม่ได้ ออกนอกรอบของการเล่าเรื่องและการใช้ฉากตามแบบสัจนิยม ในวรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์ ฉากมักเป็นโลกที่เรารู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี แต่อาจจะมีเหตุการณ์แปลกประหลาดหรือคาดไม่ถึงเกิดขึ้น ทำให้ต้องหวนกลับมานึกถึงสิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นจริง” หรือ “ความมหัศจรรย์” ด้วยเหตุนี้ รูปแบบของสัจนิยมมหัศจรรย์จึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาถึงประเด็น 2 ประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรกคือ ทั้ง “ความเป็นจริง” และ “ความมหัศจรรย์” ต่างเป็นคำที่มีความหมายเลื่อนไหลและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททั้งทางด้านเวลาและสถานที่ สิ่งที่เคยเป็น “ความมหัศจรรย์” ในยุคสมัยหนึ่งหรือในสถานที่หนึ่ง ๆ อาจจะเป็น “ความเป็นจริง” ในอีกยุคสมัยหรือในอีกสถานที่หนึ่งก็เป็นได้ ประเด็นที่สอง คือ สัจนิยมมหัศจรรย์ตั้งอยู่บนรากฐานของการแบ่งแยกระหว่าง “ความเป็นจริง” และ “ความมหัศจรรย์” เป็นปฐม ก่อนที่จะแสดงให้เห็นถึงพรมแดนที่เลื่อนไหลและแปรเปลี่ยนของ “ความเป็นจริง” และ “ความมหัศจรรย์” ในภายหลัง

วรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์ยังเป็นเรื่องราวที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของความลึกลับชวนสยองขวัญ ทั้งเรื่องของภูตผี วิญญาณ ตลอดจนความเชื่อและพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่ผู้เขียนสรรคส์สร้างให้ผู้อ่านชวนติดตาม เนื่องจากว่า ตรี อภิรุณ ถ่ายทอดสื่อแสดงความเป็นสัจนิยมผ่านเรื่องราวอันมหัศจรรย์ โดยเน้นกลวิธีการประพันธ์ด้วยการผูกเรื่องพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นความเกี่ยวข้องกับความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในประเด็นต่อไป

2.2 ความเชื่อและพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ

2.2.1 ความเชื่อ

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ความอุดมสมบูรณ์จึงเป็นหัวใจหลักของความมั่นคงในการดำรงชีวิต ประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ของไทยกระทำขึ้นในลักษณะยอมจำนน อ้อนวอน ร้องขอต่ออำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ รวมทั้งความเชื่อทางศาสนา คือ พุทธและพราหมณ์ คำว่า “ความเชื่อ” มีความหมายอยู่หลายความหมาย นักวิชาการและผู้รู้ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ความเชื่อ คือ การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใด ๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า จันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีคามยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ดังที่ รัชช ปุณโณทก (2522: 95) กล่าวว่า ความเชื่อคือการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อ

มนุษย์นั้น ๆ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้ เรียกว่าความเชื่อ ฉะนั้นความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก ไม่เพียงแต่จะหมายถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย (belief in spiritual beings) ภูตผี คาถาอาคม โขคลาง ไสยเวทต่าง ๆ ยังรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ อาทิ ป่าเขา ต้นไม้ เป็นต้น

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ ประสทิษฐ์ บัวงาม (2538: 1) กล่าวว่า ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เนื่องจากสมัยก่อนมนุษย์มีความเจริญทางวิทยาการน้อย จึงเชื่อว่าความเป็นไปของชีวิตและสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นจากการบันดาลของผีศาจ เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นเมื่อมีปรากฏการณ์ธรรมชาติเกิดขึ้น เช่น ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว น้ำท่วม พายุ ก็ตกใจกลัวเพราะไม่รู้สาเหตุว่าทำไมจึงเกิดปรากฏการณ์นั้น ๆ ขึ้น เมื่อไม่รู้และไม่มีทางป้องกันแก้ไข จึงเชื่อว่าปรากฏการณ์เหล่านี้เกิดจากการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้าบันดาลให้เป็นไป ความเชื่อจึงเกิดขึ้นและกลายมาเป็นมูลเหตุหนึ่งที่กำหนดวิถีชีวิต ในทำนองเดียวกัน จารุวรรณ ธรรมวัตร (2521: 207) กล่าวว่า ความเชื่อเกิดจากการที่มนุษย์แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาในการดำรงชีวิต จึงคิดว่าน่าจะมีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น จึงควรที่มนุษย์จะทำให้อำนาจเหนือธรรมชาติพอใจ และเมื่อคลี่คลายปัญหาลงได้หรือพ้นภัยแล้วก็ควรแสดงความกตัญญู กตเวทิต์ด้วยการเช่นสรวงบูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

เหล่านี้สอดคล้องกับทัศนะของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2559) นักวิชาการด้านโบราณคดีและมานุษยวิทยา ที่ชี้ให้เห็นว่า พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมของศาสนาและระบบความเชื่อ ซึ่งปรากฏอยู่ในทุกสังคม สะท้อนถึงความหวัง ความปรารถนา ความหวาดกลัว และความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดและอารมณ์ของมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ทุกภาษา ต่างมีพิธีกรรมของกลุ่มเพื่อแสดงออกถึงความเชื่อของตนเองทั้งสิ้น เมื่อพิธีกรรมเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อ อันเป็นลักษณะอย่างหนึ่งทางสังคมวัฒนธรรมของมนุษย์ พิธีกรรมจึงเป็นการกระทำของกลุ่มคนที่มาพบปะสังสรรค์และสร้างแบบแผนพิธีขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ส่วนคำว่า “ประเพณี” หมายถึง การทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างสืบเนื่อง มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งมาอีกรุ่นต่อ ๆ มาได้ ถ้าหากผู้หนึ่งผู้ใดไม่เห็นด้วยหรือไม่ทำตามก็อาจถือได้ว่ากระทำผิดประเพณี อาจได้รับการติฉินนินทาหรือแม้กระทั่งการถูกลงโทษ

โดยสรุป คำว่า ประเพณีพิธีกรรม คือ สิ่งที่แสดงออกในเรื่องความเชื่อทั้งศาสนาและไสยศาสตร์ของมนุษย์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ ทุกชาติทุกภาษาต่างก็มีเหมือนกัน จะมากหรือน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับความเข้มข้น เท่านั้นเอง สังคมใดที่เจริญในทางศาสนาและอภิปรายญา ความเชื่อในทางไสยศาสตร์ก็น้อยลง รวมทั้งบรรดาประเพณีพิธีกรรมก็กลายเป็นความศักดิ์สิทธิ์ลง กลายเป็นกิจกรรมร่วมทางสังคมเท่านั้น” ศรีศักร วัลลิโภดม (2557) เช่นเดียวกันกับ

ประเพณีและพิธีกรรมในประเทศไทย เกิดจากความเชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติและศาสนาอันประกอบด้วยพุทธและพราหมณ์ มีการปฏิบัติเพื่อบูชาตามความเชื่อดังกล่าวผ่านประเพณีและพิธีกรรมในรอบปีหรือประเพณี 12 เดือน ทั้งนี้จำแนกได้เป็น ประเพณีหลวงและประเพณีราษฎร์หรือประเพณีท้องถิ่น ประเพณีหลวงคือประเพณีและพิธีกรรมอันเกี่ยวแก่พระมหากษัตริย์ ขณะที่ประเพณีราษฎร์หรือประเพณีท้องถิ่น คือ ประเพณีและพิธีกรรมอันเกี่ยวแก่ราษฎร มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่เนื่องเพราะมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา และสภาพแวดล้อมต่างกัมนั่นเอง

ในส่วนของฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2529: 328) แสดงทรรศนะเกี่ยวกับความเชื่อของคนไทยไว้ในทำนองเดียวกันว่า ในสมัยโบราณก่อนพุทธกาล ผู้คนส่วนใหญ่ที่อยู่ในดินแดนไทยปัจจุบันนั้นมีความเชื่อตามลัทธิวิญญูณานิยม คือมีความเชื่อในเรื่องวิญญูณว่าวิญญูณนั้นมีอยู่จริงและทำพิธีบวงสรวงกราบไหว้เพื่อขอความอารักขาและความสวัสดิ์มีชัยในกิจการที่คนทำอยู่ ด้วยระบบความเชื่อดังกล่าวมีอยู่อย่างเหนียวแน่นและสืบต่อกันมาช้านานแม้ต่อมาสังคมไทยจะรับเอาพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติและยึดเหนี่ยวทางจิตใจ แต่ความเชื่อดังเดิมตามลัทธิวิญญูณานิยม (Anlmism) ก็ยังคงมีอยู่และได้สอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตผสมผสานเข้ากับหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามแนวพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ มณี พยอมยงค์ (2530: 66) กล่าวถึง ความเชื่อ ว่าหมายถึง ความยึดถือของคนในคำสั่งสอนหรือในบุคคล หรือในหลักการ หรือในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้า อากาศ ภัยจากธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่ทราบว่าจะเกิดจากอะไร จึงเกิดความรู้สึกยอมรับและเชื่อถือในอำนาจสิ่งนั้น บางครั้ง วิงวอนขอความช่วยเหลือ ความเชื่อของคนในแต่ละถิ่นจะแตกต่างกัน ความเชื่อก่อให้เกิดลัทธิบูชา ธรรมชาติมีพระอาทิตย์ น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น ต่อมาลัทธิความเชื่อได้พัฒนาเป็นศาสนา มีการเชื่อและยึดถือในเทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่ามีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์สามารถช่วยคนได้ ความเชื่อมีพัฒนาการมาเรื่อย ๆ ในยุคที่ความเจริญทางวิทยาการมีมากขึ้น ความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ค่อยลดลงและคนหันมาเชื่อในความมีเหตุผลมากขึ้น

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ (2560: 174-176) ศึกษาเรื่อง แนวคิดมานุษยวิทยากับการศึกษาความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนแนวคิดทฤษฎีและองค์ความรู้ทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และนำมาเปรียบเทียบการศึกษาในสังคมไทย ทั้งนี้ก็เพื่อให้เห็นทิศทางของการศึกษาว่ามานุษยวิทยาตะวันตกและมานุษยวิทยาไทยสนใจปรากฏการณ์ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในกระบวนทัศน์ที่เหมือนหรือต่างกันในโลกตะวันตก การศึกษาความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เริ่มต้นจากงานเขียนของนักมานุษยวิทยา 2 ท่าน คือ เอ็ดเวิร์ด ไทเลอร์ และเจมส์ จอร์จ เฟรเซอร์ การศึกษาของ ไทเลอร์ คือ เรื่อง Primitive Culture อธิบายความเชื่อทางศาสนาในสังคมชนเผ่า ซึ่งถูกตีความว่าเป็นสังคมล่าหังและต่อความเจริญ ไทเลอร์ เชื่อว่าความเชื่อทางศาสนาในสังคมล่าหังนี้ยังคงสนใจอำนาจเหนือธรรมชาติและภูตผีปิศาจ ทำให้เขาเสนอแนวคิดเรื่อง “วิญญูณ

นิยม” (Animism) ซึ่งหมายถึงความเชื่อเรื่องวิญญาณที่สิงอยู่ในวัตถุสิ่งของและธรรมชาติ ไทเลอร์มองว่าลัทธิวิญญาณนิยมคือวิวัฒนาการลำดับขั้นๆ ของมนุษย์ก่อนที่จะพัฒนาความคิดโดยใช้เหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งศาสนาในสังคมที่เจริญแล้วจะเลิกเชื่อภูตผีปีศาจและเวทมนต์คาถา

จากแนวคิดเรื่องของความเชื่อดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า ความเชื่อเป็นสิ่งที่ เป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น เช่น ฝนตก พายุร้อง อุทกภัย และวาตภัยต่าง ๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มือทมิฬต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั้งสิ้น ยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง บางอย่างเป็นเหตุการณ์ที่อำนาจประโยชน์ แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้เช่นกัน ดังนั้น มนุษย์จึงต้องพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดีและเกิดความสุขให้กับตนเองและครอบครัวเพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรมหรือศาสนาเกิดขึ้น

2.2.2 พลังอำนาจเหนือธรรมชาติ

ความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือ สิ่งเหนือธรรมชาติ (Animism) หมายถึงความเชื่อและโลกทัศน์เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผีसाง เทวดา และวิญญาณที่สิงสถิตอยู่ในวัตถุและธรรมชาติ โดยมนุษย์จะมีการแสดงความเคารพและบูชาสิ่งเหล่านี้ในการศึกษาทางมานุษยวิทยา ความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติจะสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนาและการแสดงออกทางพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสามารถพบเห็นได้ในสังคมชนเผ่าในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การแสดงออกให้เห็นถึงพฤติกรรมทางศาสนาและความเชื่อจะสะท้อนบุคลิกภาพของมนุษย์ โดยมองว่ามนุษย์มีความเพ้อฝันหรือจินตนาการถึงอำนาจเหนือธรรมชาติ และปรารถนาที่จะสื่อสารกับสิ่งเหล่านั้นเพื่อขอความช่วยเหลือ โดยอาศัยไสยศาสตร์และเวทมนต์คาถาเป็นเครื่องมือที่จะติดต่อกับวิญญาณ และเทพเจ้านั่นเอง (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2560: 176-177)

แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ สมฤทธิ บัระมวล (2537: 9) กล่าวว่า ความเชื่อในเรื่องราวเหนือธรรมชาติเติบโตควบคู่ไปกับอารยธรรมของมนุษย์มาช้านาน อาจกล่าวได้ว่า มีมาตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์เกิดขึ้นในโลกนี้ ในบางความเชื่อมีพื้นฐานมาจากการที่มนุษย์ไม่สามารถตอบคำถามของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติได้ และในบางครั้งเรื่องที่ยธิบายไม่ได้ก็ถูกยกไปเป็นเรื่องของอำนาจแห่งภูตผีและเทวดาต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากสมัยโบราณกาล ตำนานแห่งการสร้างโลกในประเทศต่าง ๆ มักจะถูกบอกเล่าต่อ ๆ กันมา ซึ่งในแต่ละสถานที่ก็มีตำนานสร้างโลกที่แตกต่างกันออกไป จึงมีการกำหนดบริเวณตำแหน่งทางธรรมชาติ เช่น โขดเขา เปีงเขา เปีงผาที่เชื่อว่ามีสัมพันธ์กับอำนาจ

เหนือธรรมชาติไว้เป็นสัญลักษณ์ ดังที่ คริสตจักร วาลลิโกตม (2560: 17) ได้กล่าวว่า มนุษย์มีการสร้างศาสนสถานไว้เพื่อการประกอบพิธีกรรม แหล่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ที่มีทั้งเก่าและใหม่ อาจมากขึ้นหรือลดน้อยลงได้ตามช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ ในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีอำนาจเหนือธรรมชาติคอยดูแลผู้คนและสรรพสิ่งที่เป็นธรรมชาติทั้งหลาย จึงเป็นเหตุทำให้เกิดการกำหนดแหล่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นเป็นศูนย์กลางในการประกอบประเพณีพิธีกรรมตามวิวัฒนาการของระบบความเชื่อที่เป็นศาสนา (Religion) และไสยศาสตร์ (Magic) ขึ้นมา

ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติในที่นี้ยังหมายรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วไปในธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำลำธาร เป็นต้น มนุษย์ในยุคบรรพกาลต่างมีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติเหล่านี้ จึงเกิดเป็นโลกทัศน์ทางความเชื่อต่อสิ่งเหล่านี้ในมิติต่าง ๆ กล่าวคือ สามารถที่จะให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ ทำให้มนุษย์แสดงความเคารพเชื่อถือ โดยเฉพาะภูเขาใหญ่ ๆ มักจะมีเรื่องเล่าหรือตำนานเกี่ยวกับเทพเจ้า ความยิ่งใหญ่มหัศจรรย์และลึกลับของภูเขา จึงส่งผลต่อความเชื่อของมนุษย์ จนนำไปสู่การแต่งออกทางความเชื่อที่เรียกว่า การประกอบพิธีกรรมต่อภูเขาในลักษณะที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่นนั้น ๆ ในฐานะเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ (ธีระพงษ์ มีโรสง, 2560: 3-6)

สอดคล้องกับ พยุงพร ศรีจันทวงษ์ และคณะ (2562: 3) กล่าวว่า สิ่งเหนือธรรมชาติที่เป็นแม่น้ำ หรือภูเขาศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นผู้คอยปกป้องผืนป่าซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของชุมชน ก่อให้เกิดสำนึกร่วมของการอยู่ร่วมกันของผู้คนผ่านสัญลักษณ์ ตำนาน พิธีกรรมและเรื่องเล่าภายในพื้นที่วัฒนธรรมเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม ตำนาน และเรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในภูมิวัฒนธรรมดังกล่าว คือ ประเพณีการเลี้ยงผีป่าหรือผีภูเขา โดยเชื่อว่าเมื่อเลี้ยงผีที่ภูเขาศักดิ์สิทธิ์แล้ว จะทำให้ผีพึงพอใจแล้วบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล มีอาหารอุดมสมบูรณ์ และผีไม่มารุกล้ำพื้นที่ของหมู่บ้านทำให้ผู้คนในหมู่บ้านร่มเย็นเป็นสุข

ในทำนองเดียวกัน คริสตจักร วาลลิโกตม (2557: 32-33) กล่าวว่า แหล่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติจะถูกยกระดับให้มีความหมายและระบบความเชื่อที่ซับซ้อนขึ้น เกิดความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณ (Supernaturalism) ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่คนทั่วไปเรียกว่า ผี เจ้าพ่อ เจ้าแม่ ทำนองนั้น จึงเกิดการปรุงแต่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติให้เป็นโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม รวมถึงรูปเคารพต่าง ๆ ขึ้น สัญลักษณ์ทางความศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จะได้รับการปรุงแต่งเปลี่ยนแปลงสืบทอดกันตามยุคสมัย ความเชื่อเรื่องผีและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจึงถูกปรับให้เป็นเทพ เป็นพระ เป็นพราหมณ์มากขึ้น

อำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นจากสิ่งเร้นลับ หรือเป็นความเชื่อที่ไม่มีตัวตนอยู่จริง ซึ่งจะเป็นเรื่องราวที่อยู่นอกเหนือเหตุผลและการพิสูจน์ คือใช้ได้เพียงความเชื่อเป็นเกณฑ์วัด และความเชื่อในสิ่งเร้นลับนี้ จะก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลและสังคม จากนั้นจะกลับกลายเป็น

มาเป็นประเพณี พิธีกรรมหรือศาสนา และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามการเวลา เช่น ความเชื่อเรื่อง โชคลาง ความเชื่อในสิ่งที่เป็นอัปมงคลและสิ่งที่เป็นมงคล ซึ่งความเชื่อเหล่านี้สังคมไทยมักเรียกว่า ไสยศาสตร์ (วสิรัตน์ สิงหระ, 2528: 41) สรุปได้ว่า ความเชื่อเหนือธรรมชาติ คือ การที่มนุษย์ยอมรับนับถือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีอำนาจลบลับตาลให้เกิดเรื่องดีหรือร้ายได้

ทางด้านของ สุประวีณ์ แสงอรุณเฉลิมสุข (2558: 163) กล่าวว่า ความเชื่อเหนือธรรมชาติ หรือความเชื่อในอำนาจของสิ่งที่ไม่มิตัวตนนี้เป็นสิ่งที่มีมนุษย์ในสมัยก่อนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ จึงมักจะเกิดความรู้สึกกลัวเมื่อประสบกับสภาพการณ์ที่เกิดไฟไหม้ป่า เกิดน้ำท่วม ฝนแล้ง เกิดโรคระบาด หรือเกิดสุริยุปราคา ฯลฯ และเกิดความรู้สึกพึงพอใจเมื่อประสบกับสภาพความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ ธัญญาหารในแต่ละรอบปี ยังมีความเชื่อว่า ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาตินั้นเป็นผลที่มาจาก การกระทำของสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ แล้วสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ก็จะบันดาลให้มนุษย์ประสบกับเคราะห์กรรมหรือภัยพิบัติ นานาประการ

ในทำนองเดียวกัน บุญยงค์ เกศเทศ (2557: 9-10) อธิบายเกี่ยวกับพลังเหนือธรรมชาติว่าเป็นสิ่งลึกลับ มนุษย์เชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีอำนาจ ปกป้องคุ้มครอง บันดาลให้มนุษย์ผ่านพ้นอันตราย ปราศจากความพินาศย่อยยับ เดือดเนื้อร้อนใจ จากภัยพิบัติทั้งหลายทั้งปวง จึงเกิดการพยายามคิดหาหนทางต่าง ๆ เป็นต้นว่า เช่น สรวง บัตรพลี สังเวชบูชา เพื่อสร้างกำลังใจ ด้วยการคาดหวังว่า พลังอำนาจเหนือธรรมชาติจะสามารถบันดาลให้ได้รับสิ่งที่ปรารถนา ตลอดจนขจัดปัดเป่าเรื่องร้ายให้กลับกลายเป็นเรื่องดีได้ และเมื่อพบเห็นปรากฏการณ์ใด ๆ เช่น ฝนตก พายุพัด แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด ตลอดจนมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้ามาผูกพันกับชีวิต ทั้งเกิด เจ็บไข้ได้ป่วย ล้มหายตายจาก จะรู้สึกหวาดกลัว เนื่องจากไม่สามารถอธิบายหรือล่วงรู้ถึงมูลเหตุที่แท้จริงของปรากฏการณ์เหล่านี้ได้ และต่างก็เชื่อว่า น่าจะมีอำนาจลึกลับบางอย่างที่อยู่เหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไป

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า พลังอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงเปรียบเสมือนกำลังใจในการใช้ชีวิตอยู่ของคนไทย เพราะคนไทยแต่โบราณจะมีการเข้าวัด หรือมีเทศกาลอะไรก็จะมี การเข้าวัดทำบุญ และเชื่อในเรื่อง ผีสง นางไม้ เทวดา รวมถึงมีการบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่อยู่ตามต้นไม้ที่มีอายุยืนยาว มีการสร้างศาลพระภูมิหน้าบ้านเพื่อให้ผีบ้านผีเรือนช่วยปกป้องรักษาบ้าน และยังมี การเชื่อเรื่องผีในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้คนรู้สึกกลัวไปต่าง ๆ นา ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาจจะเป็นที่จิตเราเองก็ได้ที่นึกไปเอง จินตนาการไปเองในเรื่องเหล่านี้ แต่ผู้คนส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่องไสยศาสตร์ ที่เห็นได้อย่างในปัจจุบันที่มีผู้คนจำนวนหนึ่งเสียเงินทองมากมายให้กับหมอ ดู เพื่อที่จะทำนายอนาคตตัวเองว่าต่อไปจะเป็นอย่างไร มีงานการ เงินทอง เนื้อคู่ หรือ ในเรื่องไสยศาสตร์การทำเสน่ห์ ให้ผัวรัก

ผู้หลง จนบางครั้งคนที่ไม่ไปทำอาจนำพายุภัยเข้ามาสู่ตัวเอง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วความเชื่อเหล่านี้ไม่ได้เป็นสิ่งที่ผิด แต่ควรพิจารณาให้ตั้งอยู่บนรากฐานของสิ่งที่ถูกต้อง

2.2.3 ผีและสิ่งเร้นลับ

คำว่า “ผี” ในโลกใบนี้มีหลายสิ่งที่มีมนุษย์ปุถุชนคนธรรมดาทั่วไปไม่อาจสัมผัสได้ทางการมองเห็นหรือได้ยินเสียง ทั้งนี้เพราะตาและหูของคนส่วนใหญ่มีความสามารถสัมผัสพลังงานที่มีความละเอียดมาก ๆ ได้ นอกเสียจากว่าบุคคลนั้นจะมี “ความพิเศษ” เฉพาะตัว หรือที่เรียกว่า “สัมผัสที่หก” จึงจะสามารถสัมผัสเรื่องราวเร้นลับเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ได้ (สายทิพย์ ภาณุทัต, 2555: 87)

มนุษย์ผูกพันอยู่กับความเชื่อมาตลอดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย การดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นมักมีเรื่องของความเชื่อเข้ามามีส่วนร่วมเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเสมอ ถึงมีการพัฒนาและการขยายตัวของสังคมจะมีการเติบโตอยู่ตลอดเวลา ความเจริญด้านวัตถุมากขึ้นกว่าตอนในอดีต แต่ในเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับจิตวิญญาณ ผี เทวดา ยังฝังรากลึกอยู่ในความรู้สึกของมนุษย์อย่างไม่มีวันเสื่อมคลาย ยังมีผลต่อเนื่องจากความเชื่อ คือ การบูชาและการบวงสรวง เพื่อให้ผี เทวดา หรือเทพเทวาที่ตนเองนับถือเกิดความพึงพอใจเพื่อเทพเทวาเหล่านั้น จะได้ช่วยดลบันดาลให้ผู้ที่ทำการบูชาหรือบวงสรวงนั้นสมหวังทุกประการ คติความเชื่อเกี่ยวกับผี หรือพลังอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติเป็นปรากฏการณ์ทางความเชื่อที่เกิดขึ้นและแพร่หลายในสังคมมนุษย์ทั่วไป หลายพื้นที่ล้วนมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า ผี กันทั้งนั้น เพียงแต่มีการเรียกหรือมีการอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับผีที่ไม่เหมือนกันผ่านตำนาน ความเชื่อ ประสบการณ์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป และในการแบ่งประเทศของผีตามลักษณะของภูมิประเทศ อาจไม่ให้ความชัดเจนในเชิงวิชาการ เพราะผีบางชนิดไม่ใช่ผีท้องถิ่นหรือเกิดในท้องถิ่น แต่เป็นผีที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ (ธีระพงษ์ มีไธสง, 2560: 23)

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ สิงห์คำ โต๊ะงาม (2543: 42) ที่กล่าวว่า ผี วิญญาณ และสิ่งเร้นลับที่เหนือการสัมผัส และความเข้าใจของคนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตในแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะในเรื่องของชีวิตประจำวัน เช่น การเกิด การเติบโต การแต่งงาน การย้ายถิ่นที่อยู่ การบวช หรือแม้กระทั่งการตาย นอกจากนี้ เรื่องราวเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เหนือความเข้าใจเหล่านี้ยังปรากฏออกมาในรูปแบบของการบูชา บวงสรวง หรือแม้แต่ในกิจกรรมบันเทิงใจต่าง ๆ เช่น เรื่องราวของการไหว้ครูที่มีความเชื่อเรื่องผู้ให้กำเนิดการดนตรีและการฟ้อนรำ เกิดมาเป็นพิธีกรรมและความเชื่อเพื่อที่จะได้ระลึกถึงผู้ให้กำเนิดศิลปะเหล่านี้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และทรงอำนาจของความศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อเรื่องผีเป็นเรื่องราวของความเชื่อเกี่ยวกับพลังลึกลับที่เราไม่สามารถมองเห็นและเชื่อว่าให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้แม้ว่าจะเป็นความเชื่อในสังคมดั้งเดิม แต่ความเชื่อเหล่านี้ยังคงมีปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งในสังคมปัจจุบัน เช่น มนุษย์เกิดความเจ็บป่วย เมื่อไปหาแพทย์และทำการรักษาตามคำแนะนำทางการแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว อาการที่ป่วยก็ยังไม่หาย คนป่วยและญาติมักไป

หาหมอไสยศาสตร์ อาจเรียกว่า หมอทรง หมอผี หมอธรรม ซึ่งหมอเหล่านี้ยังมีบทบาทต่อผู้คนในการเยียวยาโดยอาศัยความเชื่อแบบโบราณ ยูคิโอ ฮายาชิ (2554 อ้างถึงใน ธีระพงษ์ มีโรสง, 2560 : 15) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนยังมีความเชื่อในพลังอำนาจลึกลับที่เรียกว่า ผี ดังนั้น เมื่อพูดถึงคำว่า “ผี” โดยทั่วไปคนมักจะมีจินตนาการตามมโนภาพผ่านประสบการณ์เดิม หรือได้รับการถ่ายทอดกลมเกลามา มักมีความรู้สึกที่คล้ายกันคือมีความกลัว และมองว่าผีคือสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัว ชอบหลอกหลอนทำให้ผู้คนตกใจ

เสถียรโกเศศ (2513: 68) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผี คือสิ่งใดก็ตามที่ปกติไม่สามารถมองเห็นตัวได้ แต่เราถือและเข้าใจว่ามีฤทธิ์และอำนาจอยู่เหนือคนอาจให้ตีหรือร้าย คือให้คุณหรือให้โทษแก่เราได้ สิ่งเหล่านี้เรากลัวเกรงและลางที่ก็ต้องนับถือด้วย และยังได้อธิบายต่อไปอีกว่า สิ่งใดก็ตามที่เรา รู้สึกว่าผิดธรรมชาติมาก มองไม่เห็นตัว หรือยังไม่รู้ต้นสายปลายเหตุที่ถ่องแท้ เราก็มักกลัวและเกรงขามตามสัญชาตญาณของเรา เพราะไม่ทราบว่ามีมาดีหรือมาร้ายอย่างไร และอาศัยใช้คำว่า ผี ให้แก่สิ่งนั้นไปพรากก่อน แต่ถ้ามนุษย์สามารถรู้เหตุผลของสิ่งนั้นแล้วคำว่า ผี ก็จะหายไป และได้ให้ความหมายไว้ในหนังสือประเพณีเก่าแก่ของไทย ประเพณีเนื่องในการตายว่า ผีคืออะไรๆที่เป็นสิ่งลึกลับ ซึ่งเรายังรู้และคิดไม่ออก ทั้งโดยปกติก็ไม่เคยเห็นตัว หากว่าเคยเห็นผีก็ต้องเป็นรูปร่างต่าง ๆ แล้วแต่ผู้เห็น เพราะฉะนั้น ผีจึงเป็นพวกไม่ใช่คน เป็นอมมนุษย์อยู่เหนือคน แต่ผีก็มีลักษณะกลางอย่างคล้ายกับคนคือมีทั้งผีชั้นสูงชั้นต่ำ และมีทั้งผีดีผีร้าย อย่างไรก็ตาม ได้มีคำที่มีความหมายในลักษณะเดียวกันหรือใกล้เคียงกับคำว่า “ผี” อีกมากมาย เช่น คำว่า เจตมุต ภูตผี วิญญาณ สัมภเวสี เปรต อสุรกาย ขวัญ เป็นต้น แต่บางทีก็เรียกชื่อตามลักษณะการแยกประเภทและสถานที่อยู่ของผีแต่ละชนิด แต่มีลักษณะหรือคุณสมบัติคล้าย ๆ กัน

จากการให้ความหมายในข้างต้นจะเห็นว่าผู้คนส่วนใหญ่ในถิ่นอุษาคเนย์ ยังคงเชื่อถือศรัทธา “ผี” กันอย่างจริงจังและมั่นคง สามารถสืบสานมรดกความเชื่อจากบรรพชนอย่างแน่นแฟ้น ที่แม้ว่า “ผีบางเทวดา” จะเป็นสิ่งที่ตนไม่สามารถมองเห็นตัวตนก็ตาม พลังศรัทธาความเชื่อที่ได้สั่งสมสืบทอดกันมาอย่างยาวนานนั้นยังคงความเข้มแข็งและศักดิ์อยู่ตลอดเวลา ยิ่งหากแลเห็นพฤติกรรมชะตากรรม ตลอดทั้งสิ่งร้าย และสิ่งดีที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับผูกพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่ใกล้ชิดรู้จักคุ้นเคย ตลอดจนปรากฏการณ์แวดล้อมที่บังเกิดขึ้นอยู่เนื่อง ๆ เช่น เกิดเหตุเภทภัย เจ็บไข้ได้ป่วย น้ำท่วม ฝนแล้ง หนาว หรือพืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้ง (บุญยงค์ เกศเทศ, 2557: 13-14) เหล่านี้จะทำให้ผู้คนในพื้นที่ต่างมีความเชื่อว่า สิ่งทั้งปวงดังกล่าวนั้นล้วนเกิดจากอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของผีบางเทวดา จึงต้องมีการทำพิธีกรรมอันวนขอความเมตตาหรือไม่ก็บวงสรวง แก่เหล่าภูตผี วิญญาณทั้งหลายให้ช่วยขจัดปัดเป่าความทุกข์เหล่านั้นให้หมดสิ้นไป

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า “ผี” มีบทบาทสำคัญยิ่งในชีวิตของมนุษย์ แม้โลกจะมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสูงขึ้นเพียงใดก็ตาม แต่ความเชื่อเกี่ยวกับผี

ก็ยังคงยึดถือปฏิบัติให้พบเห็นกันอยู่มากในทุกสังคม แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ทุกชาติ ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงมีความเชื่อเรื่อง ผี อย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง ซึ่งบางคนอาจมองว่า ผีเกิดจาก “อวิชชา” คือความไม่รู้ไม่เข้าใจในปรากฏการณ์ธรรมชาติ และความ เป็นไปของชีวิต แต่หากวิเคราะห์ให้ลึกลงไป ก็อาจมองได้ว่าความเชื่อเรื่องผีนั่น เกิดจาก “ปัญญา” หลายชั้นของมนุษย์ ตั้งแต่ ปัญญาในการเกิดความเชื่อเรื่องผี ปัญญาในการสร้างจินตนาการเชิง รูปลักษณะของผี ปัญญาในการใช้อำนาจบทบาทของผี และอาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อเรื่องผีได้ฝังราก ลึกในสังคมไทย เนื่องจากมีตำนานโบราณที่กล่าวไว้ว่า เรื่องจากสังคมไทยดั้งเดิมนั้น เป็นสังคม เกษตรกรรม วิถีชีวิตของผู้คนต้องพึ่งพิงธรรมชาติอย่างแนบชิด และแน่นแฟ้น ดังนั้นคนไทยจึงมีความ เชื่อสิ่งต่าง ๆ เช่น มีความเชื่อเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ โชคลาภ ไสยศาสตร์ เครื่องรางของ ขลัง คาถาอาคม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนเชื่อในเรื่องราวของ ภูต ผี ปีศาจ ซึ่งจะเห็นได้ว่าความเชื่อที่ กล่าวมาข้างต้น เป็นความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับของจิตวิญญาณเป็นสำคัญ

ในส่วนของความเชื่อเรื่องผีในสิ่งที่เป็นามธรรม ศิลป์ชัย เชาว์เจริญรัตน์ (2558) ได้แบ่ง ประเภทต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. **วิญญาณนิยม (Animism)** มีแนวคิดหลัก ที่คนในสังคมบรรพกาลเชื่อ คือ 1) เชื่อว่า มีวิญญาณ หรืออาจเรียกว่าผีก็ได้ 2) วิญญาณ หรือผี มีพลังลึกลับให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ 3) วิญญาณ หรือผี มีอยู่ทั่วไป 4) วิญญาณ หรือผี เป็นอำนาจลึกลับที่เป็นอมตะ เมื่อวิญญาณหรือผีมี พลังอำนาจลึกลับก็กลายเป็นพลังที่สามารถควบคุมธรรมชาติ รวมถึงสามารถควบคุมมนุษย์ได้อีกด้วย ต่อมา แนวคิดเรื่องวิญญาณพัฒนามาจากการอธิบายว่า ในมนุษย์ทุกคนมีวิญญาณประจำอยู่ เมื่อร่างกายตายแล้ววิญญาณยังคงอยู่และเร่ร่อนไปหาร่างใหม่ วิญญาณเหล่านี้จะปรากฏให้มนุษย์เห็น ในลักษณะที่เรียกว่า ผี ลักษณะความเชื่อแบบนี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่คู่กับสำนวนมนุษย์ทั่วโลก แนวคิดแบบวิญญาณหรือผี ได้พัฒนามาจากการแยกย่อยออกมาเป็นความเชื่อต่าง ๆ ได้แก่

1. **วิญญาณในธรรมชาติ** คือ การนับถือธรรมชาติ ที่ถือว่าอำนาจหรือพลังมีอยู่ใน ธรรมชาติ ซึ่งได้รับการเคารพนับถือหรือความเกรงกลัว พลังชนิดนี้ เรียกว่า “มานา” (Mana) คำว่า “มานา” เป็นคำของชาวโพลินีเซีย (Polynesian) และชาวเมลานีเซีย (Melanesian) ซึ่งนักโบราณคดี ชาวตะวันตกในศตวรรษที่ 19 นำมาใช้เพื่อหมายถึงความเชื่อในอำนาจของธรรมชาติในสังคมของ มนุษย์ยุคบุกเบิก บางครั้งคำว่า มานา หมายถึง “อำนาจไม่มีตัวตน” หรือ “อำนาจเหนือธรรมชาติ” หรือ “พลังอันยิ่งใหญ่” แต่บางครั้งก็ว่า มานาเป็นอำนาจที่ออกมาจากบุคคล หรือบุคคลรับเอา มานามาใช้ การเคารพอำนาจเหนือธรรมชาตินี้แสดงออกกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมากมาย เช่น เกี่ยวกับดวงดาวบนท้องฟ้าในฐานะเป็นเทพหรือพระอาทิตย์ในฐานะที่เป็นเทพเจ้า สุริยคราสและ จันทรคราส ดวงดาวและกลุ่มดวงดาว เช่น ดาวศุกร์ (Venus) และกลุ่มดาวลูกไก่ เป็นต้น ส่วนการ บูชาธรรมชาติอื่น ๆ ก็เช่น การบูชาไฟในอารยธรรมต่าง ๆ

2. วิญญาณของบรรพบุรุษ หรือศาสนาผีบรรพบุรุษ (ancestor worship) คือการเคารพบรรพบุรุษเป็นการแสดงออกถึงท่าทีของมนุษย์ที่มีต่อผู้ตาย ซึ่งปรากฏมีอยู่ในศาสนาและวัฒนธรรมมาตั้งแต่ยุคบุพกาลเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การเกิดลัทธิบูชาวิญญาณบรรพบุรุษมาตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของมนุษย์นั้น เป็นเพราะมนุษย์มีทัศนคติว่า ผู้มีชีวิตอยู่และผู้ที่ยังตายไปแล้วมีความสัมพันธ์กัน ความตายมิได้ทำให้ผู้นั้นหมดสภาพความเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม อาจจะเป็นครอบครัว สกุล เผ่าพันธุ์ เป็นต้น ในส่วนของรูปแบบของการเคารพบรรพบุรุษ หรือพิธีเคารพบรรพบุรุษเชื่อว่า บรรพบุรุษทุกคนมีคุณค่าต่อการเคารพโดยไม่เท่าเทียมกัน เพราะบรรพบุรุษคนหนึ่งอาจมีอำนาจมากกว่าบรรพบุรุษอีกคนหนึ่ง เมื่อตายก็อาจจะมิต่างกันเท่านี้ให้ความเคารพ แต่ในบางกรณีการเคารพบรรพบุรุษของคนที่ยังตายไปแล้วบางคนอาจจะกลายเป็นศูนย์กลางของการเคารพสักการะของชุมชนอื่น ๆ ไปด้วย นั่นหมายความว่า การเคารพบรรพบุรุษนั้นมีระดับที่แตกต่างกันไปสามารถแบ่งออกได้เป็นรูปแบบหลายรูปแบบ ดังนี้

1) การเคารพบรรพบุรุษจากทั้งชุมชน ผู้ตายอาจได้รับความเคารพจากคนทั้งกลุ่ม เช่น จากครอบครัว จากคนในตระกูลเดียวกัน จากคนทั้งเผ่า หรือจากคนทั้งประเทศ ทั้งนี้เพราะผู้ตายเมื่อมีชีวิตอยู่ เป็นสมาชิกคนหนึ่งที่มิต่างคนเคารพนับถืออยู่ในชุมชนนั้น ๆ โดยแสดงออกทางพิธีกรรมต่าง ๆ

2) การเคารพบรรพบุรุษจากแต่ละบุคคล รูปแบบของการเคารพบรรพบุรุษที่แพร่หลายมากที่สุดได้แก่ การเคารพจากแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม การเคารพบรรพบุรุษแบบนี้อาจร่วมกับการเคารพบรรพบุรุษจากคนทั้งชุมชนด้วย อย่างเช่น การเคารพผู้ตายซึ่งเป็นจักรพรรดิของชาวโรมัน หรือการเคารพบรรพบุรุษของกษัตริย์ของชาวอียิปต์ และการเคารพสมาชิกในตระกูลจักรพรรดิของญี่ปุ่นของคนทั้งชุมชน และของแต่ละบุคคล

3) บรรพบุรุษคือพระเจ้า บรรพบุรุษบางคนมีคุณสมบัติพิเศษ มีค่าต่อการเคารพบูชามาก เมื่อบรรพบุรุษเช่นนี้ตายไปแล้ว จึงไม่ถือว่าเป็นการจากไปแบบธรรมดา อย่างการจากไปของบุคคลทั่ว ๆ ไป แต่เชื่อกันว่าเป็นการจากโลกนี้ไปเป็นเทพเจ้า ซึ่งในบางกรณีวิญญาณของบรรพบุรุษอาจจะถูกเรียกมาเพื่อให้ความช่วยเหลือสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ ได้

โดยสรุป การเคารพบรรพบุรุษ เกิดขึ้นมาเพราะมนุษย์มีความเชื่อว่า วิญญาณมีอยู่จริง ชีวิตหลังความตายจึงมีอยู่จริง การตายจึงเป็นเพียงการจากไปของวิญญาณ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่มีชีวิตอยู่จึงควรมีความสัมพันธ์กับวิญญาณของผู้ตาย โดยการแสดงความเคารพบูชา ลัทธิบูชาบรรพบุรุษจึงเป็นปรากฏการณ์เกี่ยวข้องกับลัทธิวิญญาณนิยม หรืออาจกล่าวได้ว่า ลัทธิวิญญาณนิยม บูทางให้เกิดลัทธิบูชาบรรพบุรุษ และจากลัทธิเคารพบูชาบรรพบุรุษจึงมีศาสนพิธีให้กับผู้ตาย จะเห็นว่าเมื่อมีระบบศาสนาที่ชัดเจน เช่น ศาสนาพุทธ พราหมณ์-ฮินดู ขงจื๊อ เป็นต้น ลัทธิเคารพบูชาบรรพบุรุษก็ได้แฝงตัวอยู่ในพิธีกรรมศาสนาให้กับผู้ตายตามที่เราเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

3. วิชาญาณที่เป็นพลังที่สามารถถ่ายทอดไปยังวัตถุสิ่งของของคลัง คือ หรือศาสนาที่บูชาวัตถุศักดิ์สิทธิ์ หรือบูชาผีที่สิงสถิตอยู่ในวัตถุต่าง ๆ ชาวยุโรปในศตวรรษที่ 15 ใช้คำว่า Fetish หมายถึง เวทมนต์ คาถา อาคม ที่มีอยู่ในเครื่องราชของคลัง ดังนั้น คำว่า Fetishism จึงหมายถึง ศาสนาหรือลัทธิที่บูชาวัตถุที่ถือเป็นของคลังหรือของศักดิ์สิทธิ์ ศาสนาบูชาของคลังเป็นผลสืบเนื่องต่อจากความเชื่อว่า วิชาญาณมีอยู่จริง ต่อมาก็เลยมีความเชื่อว่า มีวิชาญาณอยู่ในวัตถุต่าง ๆ เครื่องราชของคลัง มีอำนาจศักดิ์อยู่มิได้ขึ้นอยู่กับความเชื่อในเรื่องการมีอยู่ของวิชาญาณ หากแต่เชื่อว่า “มีพลังชีวิต” อยู่ในนั้น ความเชื่อในเรื่องเครื่องราชของคลังปรากฏมีอยู่ทั่วไปในสังคมยุคบุพกาล และแอบแฝงเข้ามาอยู่ในความเชื่อและพิธีการของศาสนาที่มีลักษณะก้าวหน้าอย่างศาสนาชั้นสูงในปัจจุบันในรูปของวัตถุ เช่น การเชื่อว่า ผ้ายันต์ กระจก มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ดังนั้น ความเชื่อในเรื่องเครื่องราชของคลังซึ่งเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับวิชาญาณนิยม จึงยังคงมีอิทธิพลอยู่ในความรู้สึกของมนุษย์พอ ๆ กับเรื่องวิชาญาณนิยมจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

4. วิชาญาณที่กลายเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ หรือศาสนาสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ (Totem and Taboo) คำว่า ลัทธิโทเทม (Totem) เป็นคำใช้เพื่ออธิบายลักษณะสำคัญในศาสนา และองค์การทางสังคมของประชาชนยุคบุพกาลหลายแห่งด้วยกัน คำว่า โทเทม (Totem) มาจากคำว่า Ototeman ซึ่งเป็นภาษาชาวอินเดียนแดงเผ่า Ojibwa โทเทม หมายถึง “ความเป็นพี่น้อง พี่ชาย น้องสาว” ซึ่งหมายถึงสัมพันธ์ภาพทางสายเลือดระหว่างพี่ชาย และน้องสาว ซึ่งมีมารดาคนเดียวกัน จึงสมรสกันไม่ได้ ความเชื่อแบบโทเทม เป็นแนวความเชื่อที่ว่า มนุษย์มีความเป็นญาติพี่น้องอยู่กับโทเทม หรือมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งอยู่ระหว่างกลุ่มบุคคลหรือแต่ละบุคคลกับโทเทม คือ สิ่งเช่นสัตว์หรือต้นไม้ ที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของคนกลุ่มหนึ่ง หรือบุคคลหนึ่งซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่กับสิ่งนั้น ชาวอังกฤษแปลคำ โทเทม ว่าเป็นความเชื่อว่ามีวิชาญาณปกป้องคุ้มครองกันในแต่ละบุคคล และวิชาญาณนี้ปรากฏออกมาในรูปของสัตว์ ลัทธิโทเทมเป็นแนวความคิดที่ซับซ้อนและมีหลายรูปแบบ รวมทั้งยังมีวิถีทางพฤติกรรม ซึ่งวางรากฐานจากการมองโลกทัศน์จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมีความสัมพันธ์ภาพทางด้านอุดมการณ์ ความร้นลับทางอารมณ์ ความเคารพยำเกรงและทางเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของกลุ่มทางสังคมหรือบุคคลหนึ่งกับสัตว์หรือวัตถุทางธรรมชาติ

5. วิชาญาณสามารถสื่อสารกับโลกมนุษย์โดยมีคนเป็นสื่อกลาง ที่เรียกว่า Shamanism มาจากคำว่า Shaman ในภาษาตังกุส (Tungustic) ซึ่งแปลว่า “พระหมอยา” ลัทธิชาแมนเป็นลัทธิความเชื่อที่เก่าแก่ของประชากรที่อาศัยอยู่ในอูราลไต้ ในเอเชียเหนือ ในบริเวณเทือกเขาอัลไตตั้งแต่บริเวณแลปป์แลนด์ (Lapland) ทางทิศตะวันตก ไปจนถึงบริเวณช่องแคบเบริง (Bering Straits) แต่เดิมลัทธิชาแมน เป็นศาสนาวัฒนธรรมของชนชาติร่อนเร่ล่าสัตว์เป็นอาหาร คือ ชาวเอเชียโบราณ แก่นสาระสำคัญของลัทธินี้ก็คือ การติดต่อกับวิชาญาณ ฉะนั้น ลัทธิชาแมนจึงวางรากฐานอยู่ในเรื่องวิชาญาณนิยม แต่มีพื้นฐานสูงกว่า กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ได้รับเอาวิชาญาณนิยมมา

เป็นพื้นฐาน แนวความคิดชาแมนจึงเริ่มต้นหาทางติดต่อกับวิญญาณ และที่ผู้ทำหน้าที่หน้าที่ติดต่อกับวิญญาณเรียกว่า “ชาแมน” (shaman) หมายถึงพระหมอผู้วิเศษ หรือที่ท้องถิ่นไทยมักเรียกกันว่า "หมอผี" นั่นเอง

โดยสรุป ลัทธิความเชื่อนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องการมีชีวิตต่อเนื่องของทุกดวงวิญญาณ หลังจากร่างกายดับสิ้นไปแล้ว ความเชื่อเช่นนี้ เป็นรากฐานของการทำให้เกิดลัทธิบูชาบรรพบุรุษ (Ancestor worship) ขึ้นมาอีก การมีพระหมอผีผู้วิเศษ หรือชาแมนถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการมีพระผู้ทำหน้าที่รักษาความเชื่อของแต่ละศาสนาไว้ไม่ให้สูญสิ้น เป็นการดำรงไว้ของศาสนาทุกศาสนา ในเวลาต่อมา และชาแมนในฐานะเป็นนักบวช นอกจากจะมีหน้าที่ทำการติดต่อกับโลกของวิญญาณแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อกับเทพเจ้า ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีหน้าที่ในการทำพิธีบูชาขัยัญ ทำนาย โชคชะตาและรักษาโรคภัยไข้เจ็บอีกด้วย และบางทีก็ถึงขั้นเป็นร่างทรงของวิญญาณต่าง ๆ ได้ด้วย

2. **เทพเจ้า เทวดา** แต่เดิมศาสนาผีนั้นเป็นศาสนาที่เกิดจากรากฐานของการความกลัวและความไม่มั่นใจต่อการดำเนินชีวิต และพื้นฐานก็คือการนับถือบูชาต่อวิญญาณหรือผี จากผีฟ้าหรือผีแห่งธรรมชาติ ก็มาสู่ผีบรรพบุรุษ ผีชนเผ่า ผีประจำตัว แล้วก็ผีประจำวัตถุของคลัง รูปแบบก็จะมีลักษณะที่เรียบง่าย อิงกัวัตถุและวัสดุตามธรรมชาติดั้งเดิม ไม่ได้ดัดแปลงมากเพราะเป็นการบูชาธรรมชาติ ต่อมามนุษย์ก็มีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น คือการเชื่อมโยงความเชื่อเดิมเข้ากับสิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งพยายามที่จะตอบคำถามที่ยังตอบไม่ได้ให้สมบูรณ์ขึ้น พยายามสร้างคำอธิบายให้หน้าเชื่อถือขึ้น รวมทั้งทำให้ผีเดิมหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เดิมที่เริ่มไม่ค่อยศักดิ์สิทธิ์แล้ว หรือเพิ่มความรู้สึกศักดิ์สิทธิ์ยิ่งใหญ่ของผีเดิม ให้ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งใหญ่มากขึ้นไปอีก วิธีการก็คือทำให้วิญญาณหรือผีมีเรื่องราวคล้ายกับสังคมมนุษย์ตามที่เป็นกันอยู่ นั่นคือ

1) จาก "ผีฟ้า" ก็ทำให้กลายเป็น "เทพเจ้าแห่งสวรรค์" จากเดิมที่มนุษย์เชื่อเพียงแค่ว่ามีแค่ท้องฟ้าที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ก็เริ่มพัฒนาความเชื่อว่ามีที่สถิตของพ่อแม่และบรรพบุรุษที่ตายไป และคงต้องอยู่สูงกว่าท้องฟ้าที่ตามองเห็น ก็เลยเกิดแนวคิดเรื่องของสวรรค์ ซึ่งเชื่ออยู่หลังก้อนเมฆหรือสูงกว่านั้น เหตุฉะนั้นจากผีฟ้าผีดินก็พัฒนามาเป็นเทพเจ้าหรือเทวดาบนสวรรค์

2) จากนั้นก็ยังสร้างเรื่องราวของวิญญาณให้ซับซ้อนและอัศจรรย์มากยิ่งขึ้น เหมือนกับสังคมมนุษย์เพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่วิญญาณ เช่น จากผีฟ้า หรือวิญญาณแห่งฟ้า ก็ยกขึ้นกลายเป็นวิญญาณที่เป็นเจ้าของทั้งฟ้า สวรรค์ และโลก และเป็นผู้สร้างทุกสิ่ง ซึ่งมีอำนาจมาก และมีเกียรติยศสูงส่งมาก เช่นเดียวกับที่สังคมมนุษย์จากเดิมที่เป็นหัวหน้าเผ่าก็พัฒนามาเป็นระบบกษัตริย์และกลายเป็นพระจักรพรรดิ ฉะนั้นจากวิญญาณหรือผีธรรมชาติก็เลยเป็นเทพเจ้าหรือเทวดาในที่สุด

3) สร้างให้เกิดชั่วอำนาจของเหล่าวิญญาณ เพื่อสร้างความแตกต่างระหว่างวิญญาณฝ่ายดีกับวิญญาณฝ่ายชั่ว หรือผีดีกับผีชั่ว ซึ่งทั้งสองฝ่ายต้องต่อสู้กัน และฝ่ายฝ่ายวิญญาณดี

ต้องมีชัยชนะเหนือฝ่ายชั่ว การพัฒนาความเชื่อเช่นนี้ทำให้มีตัวเปรียบเทียบ วิญญาณฝ่ายดีจะยิ่งดูสูงส่งมากขึ้น เพราะฝ่ายดีก็จะกลายเป็นเทพ ฝ่ายชั่วก็จะกลายเป็นมาร ซึ่งอันนี้ก็จะทำให้เป็นสิ่งจูงใจให้มนุษย์ทำความดีมากกว่าที่จะไปทำชั่วเพราะเชื่อว่าความดีจะชนะความชั่วในที่สุด ความชั่วจะไม่ยั่งยืน และเพื่อบรรดาเทพเจ้าแห่งความดีจะได้ช่วยเหลืออวยพร

4) จากนั้นเรื่องราวของวิญญาณของเทพและมาร ก็จะพัฒนารายละเอียดของเรื่องราว ตั้งแต่ว่าเริ่มต้นมีที่มาอย่างไร และก่อกำเนิดโลกและมนุษย์ขึ้นมาได้อย่างไร มีอำนาจและมีผลต่อมนุษย์อย่างไร มนุษย์ต้องทำอะไรหรือบูชาอย่างไรเทพเจ้าองค์นั้นองค์นี้จึงจะพอใจ และในบางศาสนาก็อาจไปไกลถึงขั้นว่า มีแผนการปลายทางสุดท้ายของมวลมนุษย์อย่างไรด้วย

5) เมื่อเนื้อเรื่องของเทพเจ้าหรือเทวดาเกิดขึ้นแล้ว เนื้อเรื่องก็ยังมีพัฒนาการต่อไปได้อีกเรื่อย ๆ เช่น เทพบางองค์อาจมีการอวตารมาเป็นคน หรือคนธรรมดาที่ทำดีโดดเด่นจนตายไปก็ได้กลายเป็นเทพ มีเทพที่เป็นผู้ชาย เทพผู้หญิง มีเทพกึ่งมนุษย์ หรือสัตว์กึ่งเทพ หรือเทพที่ลงมาสมสู่กับคนแล้วมีลูกเป็นมนุษย์กึ่งเทพ จะเห็นว่า ความรู้สึกของผู้คนในเรื่องราวทางศาสนาหรือตำนานธรรม (religious legend) ในแบบ "ศาสนาเทพ" ย่อมฟังดูน่าฟังและน่าศรัทธา มากกว่าแบบศาสนาผีหรือศาสนาวิญญาณแบบเดิม คือหากดูแบบพื้น ๆ แทบไม่มีเรื่องราวอะไรให้ตื่นเต้นเลย ยิ่งกว่านั้นความนิยมจากสังคมแทนที่ศาสนาผีแบบเดิมมากยิ่งขึ้นก็คือ "ศาสนสถาน" และ "คัมภีร์ศาสนา" และ "ศาสนพิธี" เพื่อสร้างความน่าศรัทธาให้แก่เทพและตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของผู้คน การสร้าง "ศาสนสถาน" ที่ใหญ่โตและดูศักดิ์สิทธิ์นั้น ทำให้ศาสนานั้นดูน่าศรัทธามากยิ่งขึ้น "คัมภีร์ศาสนา" ทำให้ผู้คนรู้สึกว่าศาสนานั้นมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เพราะคนจะรู้สึกว่าเนื้อหาสาระมีความชัดเจนและแน่นอน ไม่อาจเปลี่ยนแปลงไปมา และถ่ายทอดต่อกันไปได้ง่ายขึ้น ส่วน "ศาสนพิธี" หรือพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ทำให้คนปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมออันทำให้เกิดกิจกรรมร่วมที่ผูกพันกับศาสนาด้วยสิ่งเหล่านี้เอง ในที่สุดศาสนาเทพก็มาแทนที่ศาสนาผีอย่างสมบูรณ์ โดยเป็นศาสนาเทพหลายองค์ หรือ "พหุเทวนิยม" (Polytheism) เป็นเบื้องต้น การพูดเช่นนี้ไม่ได้แปลว่าศาสนาผีถูกกลืนหายไปทั้งหมด ศาสนาผีบางอย่างอาจสูญหายไป โดยอาจถูกกลืนหรือถูกกลืน ถูกกลืน คือมีศาสนาใหม่ที่มาแทนที่จนผู้คนลืมเลือนศาสนาผีเดิม ส่วนถูกกลืนคือมีศาสนาใหม่ที่มีแนวความเชื่อบางอย่างใกล้เคียงกับศาสนาผี เดิมทำรวมกันไปโดยถือเป็นอันเดียวกันเพียงแต่เปลี่ยนชื่อเรียกใหม่ เปลี่ยนรายละเอียดเรื่องราวใหม่ และเปลี่ยนพิธีกรรมบางอย่างใหม่ และในที่สุดศาสนาผีเดิมก็ถูกกลืนไป เพราะศาสนาผีบางอย่างก็ปรับตัวเองไปใน 3 ลักษณะ คือ 1) ถูกทำให้กลายเป็นศาสนาเทพเจ้า ซึ่งแน่นอนว่าจะมีสถานภาพที่ยิ่งใหญ่กว่าเดิม โดยกลายเป็นเทพเจ้าองค์ใหม่ หรือ 2) ถูกกลืนให้กลายเป็นเทพองค์หนึ่งในหมู่เทพของศาสนาเทพเจ้าอะไรบางอย่าง เช่น ผีบ้าน ผีเรือน หรือผีเมืองของบางถิ่นได้ และลักษณะที่ 3) ยังคงอยู่เหมือนเดิม โดยคนที่นับถือศาสนาเทพอันใหม่ก็ยังคงนับถือศาสนาผีเดิมไปด้วยในเวลาเดียวกัน และไม่ถือว่าขัดแย้งกัน

แนวคิดเรื่องเทพ เทวดา ดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับ อีระพงษ์ มีไธสง (2560: 11) ที่กล่าวว่าแต่เดิมนั้นผู้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ ในสังคมบรรพกาล มีความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ พลังลึกลับ รวมถึงเชื่อเรื่องเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ เจ้าที่เจ้าทางที่มีอยู่ในธรรมชาติ ต่อมามนุษย์ก็จินตนาการทางความเชื่อทำให้เกิดพัฒนาการกลายเป็นเทพเจ้าที่อยู่ในธรรมชาติ รวมถึงพัฒนาในลักษณะที่มีชื่อ กลายเป็นเทพเจ้าที่มีตัวตน เช่น ชาวโรมัน ที่เดิมเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับในธรรมชาติ ต่อมาได้รับเอาวัฒนธรรมทางความเชื่อจากชาวกรีกที่อพยพมาใหม่ จึงทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างแนวความเชื่อเดิมที่มีอยู่แล้วกับแนวความเชื่อของชาวกรีกเกี่ยวกับเทพเจ้า โดยมีชื่อเรียกขานเทพเจ้าจากเดิมเป็นภาษากรีกเปลี่ยนมาเป็นภาษาลาติน มีการประกอบพิธีกรรม การเซ่นสรวงบูชาเทพเจ้า ต่อมาเกิดมีเทพเจ้าจำนวนมากจนไม่สามารถจะระบุชื่อได้ หรือแม้แต่สังคมอินเดียที่ผู้คนนับถืออำนาจในธรรมชาติอย่างแม่น้ำ ภูเขา ต่อมาก็รับเอาแนวคิดเกี่ยวกับเทพเจ้าที่มีชื่อเฉพาะจากพวกชาวอารยันที่อพยพเข้ามาใหม่ ทำให้เทพเจ้าเดิมที่ไม่มีชื่อก็กลายเป็นเทพที่มีชื่ออย่างเช่น เทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ เรียกว่า สวาตริ เทพเจ้าแห่งน้ำ เรียกว่า พระแม่คงคา เป็นต้น ต่อมาก็มีชื่อเทพเจ้าที่มีชื่อเฉพาะอีกมากมายนั่นเอง

3. **พลังลึกลับความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์** เป็นความเชื่อทั่วไปของมนุษย์กล่าวเฉพาะในสังคมไทย คนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคม เวทมนตร์ของขลัง สะท้อนออกมาในวิถีชีวิต รวมถึงวรรณคดีต่าง ๆ เรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีการทำกุมารทอง ทำดาบฟ้าฟื้น รวมทั้งเรื่องไกรทองที่กล่าวถึงการระเบิดน้ำเพื่อปราบจระเข้ทะเลวัน เป็นต้น ในสมัยอยุธยา มีการเขียนผ้ายันต์ทำตะกรุด โดยพระอาจารย์ธรรมโชติมอบให้ชาวบ้านบางระจัน รวมถึงวิถีชีวิตในปัจจุบันที่เรามักเอารถยนต์ไปเจิม หรือการลงอักขระ การสักยันต์ (Tattoo) ก็มีเรื่องของคาถาอาคมเป็นพื้นฐานทางความเชื่อ แม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างประเทศญี่ปุ่น มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการควบคุมการบิน นักบินยังติดยันต์ ที่เรียกว่า ฮู เป็นภาษาญี่ปุ่นเอาไว้ แสดงว่าความเชื่อไสยศาสตร์ยังมีอิทธิพลเหนือจิตใจของชาวโลก โดยทั่วไปอาจแบ่งไสยศาสตร์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ไสยศาสตร์ฝ่ายดี (White magic) คืออำนาจลึกลับที่มีพลังสามารถนำมาช่วยเหลือมนุษย์ได้ เช่น รักษาความเจ็บไข้ ช่วยให้มีพลังในการต่อสู้ เป็นต้น

2. ไสยศาสตร์ฝ่ายไม่ดี (Back magic) คืออำนาจลึกลับที่ถูกพอมดมอมผีใช้ไปเพื่อทำร้ายผู้เป็นปฏิปักษ์ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่ตนเองไม่พอใจ เช่น เสกหนังสือความเข้าใจต้องการใช้หุ่นเป็นตัวแทนของบุคคลแล้วทำร้ายหุ่นเพื่อให้เกิดผลร้ายแก่บุคคลที่เป็นตัวแทนหุ่น เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนั้น จะเห็นว่าปรากฏการณ์ของความเชื่อเหล่านี้ มักจะพบได้ตามชนเผ่าต่าง ๆ ทั่วโลก เพียงแต่รูปแบบและวิธีการอาจจะแตกต่างกันออกไป ซึ่งในปัจจุบันความเชื่อเหล่านี้ก็ไม่ได้หายไปไหน เพียงแต่อาจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือวิธีการไปบ้างเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่

2.2.4 การผสมผสานทางความเชื่อ

2.2.4.1 ศาสนากับไสยศาสตร์

ความเชื่อเป็นการนำมนุษย์เข้าไปสัมพันธ์กับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ ความแตกต่างของความเชื่อ มีสองชนิดคือ ศาสนาและไสยศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนาคือองค์รวมที่มนุษย์เชื่อและสยบต่อสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ ต่อเทพเจ้า ต่อพระพุทธเจ้า เป็นความเชื่อที่สยบทั้งสังคมอย่างมีกติกานั้น ศาสนาจึงเป็นหลักชัยของจริยธรรมและศีลธรรม ในอดีตอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ทำให้เกิดสถาบันพระมหากษัตริย์ขึ้น พระมหากษัตริย์เป็นตัวแทนของพระเป็นเจ้า จึงมีกติกาด่าง ๆ ไสยศาสตร์เป็นเครื่องมือเพื่อที่จะให้เกิดบรรลุเป้าหมายบางอย่าง ฉะนั้นไสยศาสตร์เป็นสิ่งที่ไม่เหมือนกับศาสนา เพราะศาสนาเป็นสิ่งที่มนุษย์สยบต่อสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ แต่ไสยศาสตร์เป็นสิ่งที่มนุษย์พยายามจะใช้อำนาจนอกเหนือธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและกลุ่ม ไสยศาสตร์จึงมีลักษณะเป็นปัจเจกคือมีทั้งไสยขาวและไสยดำ ระบบความเชื่อของมนุษย์จึงมีทั้งศาสนาและไสยศาสตร์

พฤติกรรมของคนไทย พิธีกรรมต่าง ๆ ในพระราชพิธีสิบสองเดือนถือว่าเป็นไสยศาสตร์ทั้งสิ้น การแห่นางแมวก็เป็นไสยศาสตร์เพราะเอาอำนาจนอกเหนือธรรมชาติมาใช้เป็นไสยดี ส่วนไสยดำต้องระวัง นี่เป็นการแบ่งแยกศาสนาออกจากไสยศาสตร์ ศาสนาคือสิ่งที่มนุษย์สยบ ส่วนไสยศาสตร์เป็นเหมือนเครื่องมือศาสนา เป็นสิ่งที่บอกว่าชาวหรือคำมีมิติของความศักดิ์สิทธิ์และสาธารณจะเอามาปนกันไม่ได้ จะเห็นว่า "ไสยขาว" หมายถึงไสยที่ดี "ไสยดำ" หมายถึงไสยที่ชั่วร้าย และตัวไสยดำมักจะไม่มีพื้นที่ที่ศักดิ์สิทธิ์และสาธารณแยกจากกันอย่างเด็ดขาด แต่อาจจะปน ๆ กันบ้างอย่างทำเสน่ห์ยาแฝดเอาน้ำมันผีมาติดเข้าไปทำคุณไสยให้เป็นสาธารณ คนโบราณจะรู้ว่ามีไสยดำต้องมีการกติกาสวมุดว่าเป็นผู้ทำไสยศาสตร์นี้ถ้าไม่เคารพกติกาก็จะถูกจัดการจากสิ่งนอกเหนือธรรมชาติคือธรรมชาติจะลงโทษพวกนี้มีสิทธิ์ที่จะถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบได้ เป็นต้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2559: 177-178)

ความเชื่อทางไสยศาสตร์และศาสนาที่ว่านี้อาจเป็นไปได้ทั้งการกราบไหว้วิงวอนอำนาจนอกเหนือธรรมชาติ ไม่ว่าจะมาจากทางพระ เทพและผีให้ช่วยบำบัดให้ หรืออาจจะเป็นการใช้อำนาจทางเวทมนตร์คาถาที่มีพวกหมอผี คนทรง และเกจิอาจารย์ที่เป็นพระสงฆ์หรือฆราวาสจัดการให้ล้วนเป็นสิ่งที่เป็นเรื่องการบำบัดความทุกข์ทั้งทางกายและใจ แต่เพียงโลกนี้ไม่มีใครมีมิติทางจิตวิญญาณในเรื่องทางพระพุทธศาสนา อันเป็นเรื่องของโลกหน้าหรือชาติหน้าอย่างแต่ก่อน เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเชื่อ คำอธิบายและการปฏิบัติในทางศาสนาที่มีมาแต่เดิมก็เสื่อมคลาย คนรุ่นปัจจุบันไม่สนใจที่จะศึกษาและรับฟังหันไปฟังและฟังคำอธิบายรวมทั้งปฏิบัติตามเกจิอาจารย์ทางไสยศาสตร์รุ่นใหม่ ๆ ไม่ว่าจะพระสงฆ์หรือฆราวาสกันซึ่งบุคคลเหล่านี้อาจนำของเก่ามาปรุงแต่งใหม่และผสมผสานกับความคิดใหม่ ๆ ของตน

เรื่องทางไสยศาสตร์และศาสนาในปัจจุบัน คนส่วนใหญ่ที่เป็นคนชั้นกลางไม่นิยมเข้าวัดเพื่อฟังเทศน์ฟังธรรม หรือทำบุญด้วยการปฏิบัติเพื่อหาความสงบทางจิตวิญญาณเป็นนิจสินเหมือนแต่ก่อน แต่มักจะเข้าวัดไปทำบุญไปสะเดาะเคราะห์หรือแก้เคราะห์เป็นครั้งเป็นคราว บางคนที่มีฐานะร่ำรวยมักไม่ทำอะไรมากเพียงไปบริจาคเงินให้แก่ทางวัด หรือให้ผู้อื่นไปจัดการให้ก็เสร็จพิธีแล้ว จนเป็นเหตุให้วัดบางวัดพัฒนาตัวเองเป็นวัดเพื่อการทำบุญสะเดาะเคราะห์แต่เพียงอย่างเดียวก็มี ซึ่งก็มีผลให้เกิดกิจกรรมค้าเครื่องสังฆทาน ไทยทาน การสร้างวัตถุเคลงและวัตถุมงคลกันอย่างมากมาย ซึ่งล้วนแต่ทำรายได้ให้แก่วัด พระสงฆ์ บรรดาพ่อค้าแม่ค้า และผู้ที่เกี่ยวข้องมากมาย อีกสิ่งหนึ่งที่สนองตอบความต้องการทางไสยศาสตร์ของคนชั้นกลางในปัจจุบันก็คือการเกิดพระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ ที่เป็นที่ยิ่งแก่คนหลายระดับได้ เช่นพระทางวิปัสสนาพระนักเทศน์ พระโหราศาสตร์ และพระที่เป็นเกจิอาจารย์ทางคาถาอาคม ฯลฯ พระสงฆ์พวกนี้คือผู้ที่ทำรายได้ให้แก่วัดอย่างเป็นกอบเป็นกำ คนจะพากันมาพบมาขึ้นพร้อมทั้งนำเงินและสิ่งของมาบริจาค มาสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในวัดวัดที่มีพระมีชื่อเสียงมักจะกลายเป็นวัดใหญ่โตหรูหรา มีผู้คนเข้ามาแทบทุกสารทิศ แต่วัดเหล่านี้มักไม่อยู่โดดเดี่ยว หากมีเครือข่ายทางเศรษฐกิจกับกลุ่มผลประโยชน์มากมาย เช่น เกิดร้านรวงที่ขายสิ่งของไทยทาน และเครื่องสังฆภัณฑ์ที่ผู้คนจะนำไปถวายพระหรือให้กับทางวัด แต่ที่โดดเด่นและซับซ้อนก็คือธุรกิจเกี่ยวกับการให้เช่าหรือการแจกวัตถุมงคล ผู้รู้หลายคนมักพูดเปรย ๆ ในทำนองแฉกกันว่าพระสงฆ์สำคัญ ๆ ที่มีคนขึ้นมากนั้น มักมีผู้จัดการทำหน้าที่ในการดำเนินการต่าง ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรมให้เหมือนกับผู้จัดการที่เดียว (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2559: 165-167)

2.2.4.2 ศาสนาพุทธกับความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อเกี่ยวกับผีเป็นผลของการพัฒนาการความเชื่อพลังอำนาจลึกลับในธรรมชาติที่หลากหลายจนกลายเป็นผีที่มีบทบาท (Role) หน้าที่ (Function) มีรูปลักษณ์ที่ชัดเจน โดยเฉพาะผีในสังคมไทยนั้น จะสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายเกี่ยวกับผี เช่น ผีฟ้าผีแถน ผีในธรรมชาติอย่างผีตานี ผีเจ้าป่าเจ้าเขา หรือผีบรรพบุรุษอย่างผีปู่ตา ผีเชื้อ หรือผีเสื้อ ผีเมศศักดิ์ รวมถึงผีจากวิญญาณของคนที่ตายไปแล้ว ในขณะที่สังคมอื่น ๆ ทั้งญี่ปุ่น จีน และสังคมตะวันตกต่างก็มีความเชื่อเกี่ยวกับผีที่แตกต่างและหลากหลาย แม้ว่าสังคมเหล่านี้จะรับเอาศาสนาใหม่ทั้งพุทธ คริสต์ และอิสลามมาเป็นความเชื่อกระแสหลักในสังคมแล้วก็ตาม ความเชื่อเกี่ยวกับผียังปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมนั้น ๆ อย่างไม่เสื่อมคลาย

พัฒนาการทางความเชื่อของศาสนาพุทธที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งชาวพุทธเถรวาทยอมรับว่าเป็นหนังสือที่บรรจุคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีประวัติการสืบต่อกันมาจากพระเถระผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เห็นความเชื่อในศาสนาพุทธอย่างชัดเจน จำเป็นต้องย้อนดูที่เนื้อหาในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผี ซึ่งเป็นรากฐานทางความเชื่อของผู้คนชาวตะวันออก

โดยเฉพาะแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่ที่สุดของโลกอย่างอินเดีย เมื่อศรัทธาความเชื่อโดยทั่วไปแล้วก็มักจะพบลักษณะที่คล้ายกัน ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ พราหมณ์ เช่น ซึ่งมีต้นกำเนิดในประเทศอินเดีย โดยลักษณะที่เป็นรากฐานทางความเชื่อนั้น ธีระพงษ์ มีโรสง (2560: 117-119) แบ่งดังต่อไปนี้

สังสารวัฏ

แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า ชีวิตของมนุษย์มีลักษณะเป็นวงจร คือ ตายแล้วเกิดใหม่ หรือที่เรียกว่า การเวียนว่ายตายเกิด แนวความเชื่อนี้อาจเป็นพื้นฐานทางความคิดแบบปรัชญาของอินเดียในเรื่องการอธิบายชีวิตของมนุษย์ พุทธศาสนาก็ใช้คำว่า สังสารวัฏ เช่นเดียวกับศาสนาอื่น ๆ เพียงแต่การอธิบายสังสารวัฏแบบพุทธมีความแตกต่างศาสนาอื่น คือ การที่ทำให้มนุษย์วนเวียนตายเกิดครั้งแล้วครั้งเล่า นั่นคือ ตัณหา พุทธศาสนาได้อธิบายว่า ตัณหาเป็นเสมือนยางเหนียวที่ทำให้มนุษย์เกิดใหม่ เหมือนท่อนไม้ที่มีเชื้อไฟอยู่ การตายของร่างกายจึงไม่ใช่จุดสิ้นสุด ชีวิตของมนุษย์จึงมีลักษณะแบบวงกลมที่เรียกว่า เวียนตาย เวียนเกิด ตราบที่มนุษย์ยังไม่สามารถสร้างเงื่อนไขให้หลุดออกจากการเวียนว่ายตายเกิด การตายเกิดจึงมีช่องว่างให้ตีความในลักษณะที่วิญญูณของผู้ตายจะกลายเป็นผีที่รอการเกิดใหม่อีกครั้ง ดังนั้น สังสารวัฏจึงเป็นเสมือนรากฐานของการสนับสนุนความเชื่อเกี่ยวกับผีให้น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นไป

กรรม

แนวคิดเรื่องกรรมเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในลุ่มแม่น้ำสินธุและถูกอธิบายอย่างเป็นระบบในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งมีมาก่อนศาสนาพุทธ แนวคิดเรื่องการกระทำที่เรียกว่ากรรมในทางพุทธศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับกรรมเก่า ชาตินี้ ภาวนาในลักษณะที่ไม่ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญ แต่เป็นการให้ความสำคัญกับชีวิตในปัจจุบันว่า ขณะที่เรายังเป็นมนุษย์มีชีวิตอยู่ เราควรจะทำปฏิบัติต่อชีวิตที่เป็นอยู่อย่างไร จะใช้ชีวิตที่เป็นอยู่เพื่อให้เป็นชีวิตที่เป็นอยู่อย่างมีคุณค่าที่ดีอย่างไร ดังนั้น แนวคิดเรื่องกรรมจึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องของการลงโทษและให้รางวัลวิญญูณที่ตายไปแล้วซึ่งเป็นการเชื่อเดิมที่มีอยู่ในสังคมทั่วไป จึงทำให้ชุดมโนทัศน์เกี่ยวกับกรรมทางพุทธศาสนามีลักษณะที่กลมกลืนไปกับความเชื่อของท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้ว

นรก

การอธิบายถึงโลกของคนที่ไม่ทำความชั่ว ย่อมได้รับผลของกรรมชั่ว หลักคำสอนลักษณะนี้ ปรากฏให้เห็นและเป็นที่ยอมรับของทุกศาสนา แนวคิดเรื่องนรก เป็นเรื่องที่เชื่อว่าเป็นสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งชีวิตหลังความตายของบุคคลที่ไม่ทำความชั่วจะต้องได้ไปอยู่ในสถานที่แห่งนั้น ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับทรมานบุคคลนั้นให้ได้รับความทุกข์จากผลของการกระทำชั่วนรกว่าเป็นมนุษย์

ในทางพุทธศาสนาสามารถอธิบายถึงนรกในลักษณะต่าง ๆ คือ นรกหลังความตาย เป็นสถานที่ที่มีอยู่จริง คือผู้ที่กระทำความชั่ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก

1. นรกอยู่ที่ใจ หรือที่กล่าวกันว่า สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ นรกในความหมายนี้มุ่งเอาเฉพาะระดับจิตของมนุษย์ คือ เมื่อเราทำความชั่วจิตใจเราก็จะร้อนรน เป็นสภาพจิตที่เป็นทุกข์ จึงนับว่าเป็นนรก

2. นรกแต่ละขณะจิต คือ โดยปกติคนทั่วไป มักเสพอารมณ์ผ่านอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เรามักปรุงแต่งสิ่งที่เรารับเอามาผ่านทางประสาทสัมผัส เช่น กรณีที่คนเดินผ่านแล้วเรารู้สึกขัดเคืองไม่ชอบหน้าขึ้นมาโดยไม่รู้สาเหตุ เช่นนี้ จิตของเราก็ตกนรก นรกที่เกิดจากการรับรู้จากประสาทสัมผัส เรียกว่า ฉผัสสายตนิกนรก

2.2.4.3 ฌีในคัมภีร์ศาสนาพุทธ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับเรื่องฌีในคัมภีร์ของศาสนาพุทธ สามารถอธิบายได้ว่า พุทธศาสนายอมรับโลกหลังความตายว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง โดยมีหลักฐานที่กล่าวถึงชีวิตหลังความตายปรากฏอยู่มากมาย โดยเฉพาะเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตในโลกหลังความตายซึ่งเป็นสัตว์ หรือมนุษย์ ที่มีคุณลักษณะพิเศษ มีอิทธิฤทธิ์ สามารถบันดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ สัตว์เหล่านี้สามารถแบ่งประเภทได้ ดังนี้

เปรต

เป็นผีจำพวกหนึ่งซึ่งได้ เคยสร้างบาปกรรมอย่างหนักไว้ในอดีต พอสิ้นชีวิตลงก็ต้องมารับกรรมกลายเป็นเปรตตามแต่ผลของกรรมจะบันดาล ทำให้เปรตต้องมีความเป็นอยู่อย่างยากลำบากแร้นแค้น ชอบส่งเสียงร้องหรือขึ้นมาขอส่วนบุญจากมนุษย์ ตามความเชื่อของคนไทย เปรต เป็นผี มีรูปร่างสูงเท่าต้นตาล ผมหยาวย คอยาว ผอมโซ ผิดำ ท้องโต มือเท้าใบตาล แต่มีปากเท่ารูเข็ม และเปรตจะหิวอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากกินอะไรไม่ได้ จึงขอมาขอส่วนบุญในงานบุญต่าง ๆ ซึ่งเมื่อสะสมบุญได้แล้วเกิดใหม่ชาติหน้าจะได้ไม่ต้องทุกข์ทรมานอย่างที่เป็นอยู่ เปรต ในคติพุทธเพื่อเป็นการสะกิดหรือเตือนจิตสำนึกคนไทยให้รู้จักอายชั่วกลัวต่อบาป หรือมีหิริโอตตปปะ จึงมีการสร้างภาพนรก ภาพเปรตที่พิลึกกึกกือให้ได้ดูกัน เปรตหลายประเภท เช่น เปรตกินสินบน เปรตอาศัยวัดหากิน เปรตตัดสินความไม่ยุติธรรม เปรตทำแท้งลูก เป็นต้น (สิงห์คำ โตะงาม, 2543: 63)

เมื่อจัดประเภทของเปรตอย่างกว้าง ๆ ตามหลักของเปรตที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกจะพบว่า มีเปรตอยู่ 2 ชนิด ดังที่ ธีระพงษ์ มีไธสง (2560: 120) สรุปดังนี้

1. เวมานิกเปรต ได้แก่ เปรตที่เสวยทุกข์ในเวลากลางวัน ตกกลางคืนมาเสวยสุขในวิมานดุจดั่งเทวดา

2. ปรทัตตูปชีวีเปรต ได้แก่ เปรตที่ได้รับความทุกข์ทรมานอดอยากปากแห้ง คอยรับผลบุญที่ญาติอุทิศให้อย่างเดียว

นอกจากนี้ ยังสามารถจัดประเภทของเปรตตามเพศ สถานะ และลักษณะได้ดังนี้

1. เปรตที่เป็นเพศชาย เคยทำความชั่วในคราวเป็นมนุษย์ เช่น อัญญาสังขลิกเปรต คือ เปรตที่มีแต่ร่างกระดูก มังสเปลิเปรต คือ เปรตที่มีรูปร่างเป็นชิ้นเนื้อ มังสปิณฑเปรต คือ เปรตที่มีรูปร่างเป็นก้อนเนื้อ ลอยไปในเวหาส์ ผุงแร่้ง เหี่ยว และนกตะกรุม พากันโอบอยู่ชั้วไขว่ จิกสับโดยแรง นิจฉวิเปรต คือ เปรตที่ไม่มีผิวหนัง อสิโลมเปรต คือ เปรตที่มีขนเป็นดาบ ลอยไปในเวหาส์ ดาบของเปรตเหล่านั้นจะหลุดลอยแล้วตกลงที่ตัวของมัน สัตติโลมเปรต คือ เปรตที่มีขนเป็นหอก อสุโลมเปรต คือ เปรตที่มีขนเป็นลูกศร สูจิโลมเปรต คือ เปรตที่มีขนเป็นเข็ม กุมภณฑเปรต คือ เปรตที่มีอ้นทะโตเท่าหม้อ คุณนิมุคคเปรต คือ เปรตผู้จมอยู่ในหลุมคูถท่วม คูชชาติเปรต คือ เปรตที่จมอยู่ในหลุมคูถท่วมหัว และกำลังเอามือทั้งสองข้างกอบคูถกิน

2. เปรตที่เป็นเพศหญิง เคยทำความชั่วในคราวเป็นมนุษย์ เช่น นิจฉวิตถีเปรต คือเปรตหญิงไม่มีผิวหนัง ลอยไปในเวหาส์ ผุงแร่้ง เหี่ยว และนกตะกรุม พากันโอบอยู่ชั้วไขว่ จิกสับโดยแรง มังคูลิตถีเปรต คือ เปรตหญิงที่มีรูปร่างน่าเกลียด มีกลิ่นเหม็น โอภิลินีเปรต คือ เปรตหญิงมีร่างกายถูกไฟลวก มีถ่านเพลิงโปรยลง นางเปรตมีผิวพรรณน่าเกลียดน่ากลัว มีผมยาวห้อยลงมาจดพื้นดิน

3. เปรตที่เคยทำชั่วเมื่อคราวเป็นนักบวช คือ เปรตที่เคยเป็นพระภิกษุ เช่น ภิกษุณีเปรต สามเณรีเปรต สิกขมานาเปรต เปรตเหล่านี้เสวยผลกรรมชั่ว ลอยไปในเวหาส์ สังฆาฎิ บาตร ประคดเอวและร่างกายของมันถูกไฟติดลุกโชน

4. เปรตที่มีรูปร่างลักษณะน่าเกลียด น่ากลัว คือเปรตมีกลิ่นเน่าเหม็นฟุ้งและหมูหนอนพากันบ่อนฟอนกินปากอันมีกลิ่นเหม็นเน่า เช่น สูกรมุขเปรต หรือเปรตปากหมู เป็นเปรตที่มีร่างกายสีเหมือนทองคำ แต่ปากเหมือนปากสุกร เปรตกินลูกตัวเองคราวละ 5 คน เปรตที่มีซี่โครงผุดขึ้น เปลือยกาย มีผิวพรรณและรูปร่างน่าเกลียดน่ากลัว ชูบผอม ตาเหลือง มีเขี้ยวสีน้ำตาลแก่ เป็นต้น

แนวคิดเรื่องเปรตมีลักษณะทางความเชื่อใกล้เคียงกับความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทย การอธิบายเกี่ยวกับเปรตอย่างเป็นทางการปรากฏในคัมภีร์ชั้นต้นอย่างพระไตรปิฎกย่อมเป็นหลักฐานการยืนยันที่หนักแน่นถึงการมีอยู่จริงของเปรตอย่างชัดเจน เมื่อแนวคิดนี้กระจายไปยังที่ต่าง ๆ ที่มีการนับถือและเชื่อเรื่องผี จึงกลายเป็นความเชื่อที่สอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีมากขึ้น ความเชื่อเรื่องผีจึงมีพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับในกระแสความเชื่อพุทธศาสนา โดยมีอัตลักษณ์ใหม่คือการผสมผสานกับความเชื่อพุทธศาสนา

โอบปาติกะ

ตามรูปศัพท์บาลี แปลว่า ผู้ที่ผุดเกิด คือเกิดแล้วโตทันที ไม่ต้องมีพัฒนาการเริ่มจากไข่ หรือเป็นตัวอ่อนก่อน ไม่ต้องมีพ่อแม่ให้เกิดเน็ด เมื่อเกิดก็ปรากฏกายขึ้นมาเลย เมื่อตายก็ไม่มีซากเหลืออยู่ เช่น สัตว์นรก เปรตบางจำพวก อสุรกายบางจำพวก เทวดาบางจำพวกโดยเฉพาะเทวดาชั้นสูง ๆ ทั้งหลาย แนวคิดเรื่องโอบปาติกะ เป็นแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ใกล้เคียงกับแนวคิดเกี่ยวกับผีในสังคมมากที่สุด คนไทยมักใช้เรียกพวกที่เป็นกายทิพย์ทั้งหมดว่า โอบปาติกะ มีปรากฏกระจายอยู่หลายภูมิหรือสถานที่ เช่น นรก คือ เปรตบางพวก อสุรกายบางพวก เปรตจันตพาราที่เป็นกายทิพย์บางพวก เทวดาชั้นต่ำบางจำพวก เทวดาชั้นสูงทั้งหมด รูปภูมิ อรูปภูมิ หรือแม้แต่มนุษยยุคต้น ๆ ก็เป็นโอบปาติกะ อีกประการหนึ่ง พวกสัตว์ที่มีกายทิพย์ในทุกกำเนิดมีชื่อเรียกรวม ๆ ว่า อทิสสมานกาย คือ เป็นกายละเอียด คนทั่วไปมองไม่เห็น ผู้ที่มองเห็นจะต้องมีตาที่ละเอียด กล่าวคือ มีทิพย์จักขุเท่านั้น (ธีระพงษ์ มิไธสง, 2560: 122) โอบปาติกะเป็นสัตว์หรืออมนุษย์ชนิดหนึ่งที่มีอยู่ในสถานที่หลากหลายที่มนุษย์อาจไม่รู้จักหรือสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส มีลักษณะเป็นทั้งสัตว์นรก เปรต อสุรกาย เทวดา เป็นต้น ซึ่งโอบปาติกะมีลักษณะคล้ายกับความเชื่อในเรื่องผีของสังคมไทย

อสุรกาย

มีลักษณะของการเสวยผลกรรมคล้ายเปรต กล่าวคือ ต้องทนต่อความกระหายน้ำต่อไป เพราะกรรมของเขาหนักมากจนไม่อาจจะรับความกรุณาจากภิกษุทั้งหลายได้ อสุรกายมีความลำบากกว่าเปรตมาก จึงต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ในภพภูมิที่ตนเกิดนับเป็น 1-2 พุทธันตรก็มี แต่เปรตและอสุรกายมีข้อแตกต่างกันคือ เปรตมีความอดอยากอาหารเป็นกรรม ส่วนอสุรกาย มีความหิวกระหายน้ำเป็นสัญลักษณ์ ในสังคมตะวันตกมักจะเรียกสิ่งมีชีวิตลึกลับบางชนิดที่อาศัยอยู่ในน้ำ มีร่างกายใหญ่โต น่ากลัว มีพลังอำนาจพิเศษสามารถทำร้ายมนุษย์ว่า อสุรกาย เหตุการณ์แปลกประหลาดเกี่ยวกับภัยพิบัติที่เกิดทางน้ำ โดยไม่สามารถหาคำตอบจากปรากฏการณ์ได้จึงจินตนาการว่า น่าจะมีสิ่งลึกลับบางชนิดที่อาศัยอยู่ใต้น้ำลึกลับทำให้เกิดภัยพิบัติแก่มนุษย์ อาจเรียกสิ่งนั้นว่า อสุรกาย ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับหลักฐานในศาสนาพุทธที่กล่าวถึงอสุรกายที่เชื่อมโยงกับน้ำ ตามลักษณะของการแสดงออกทางพลังอำนาจลึกลับจะเห็นว่า มีลักษณะที่คล้าย ๆ กับความเชื่อของสังคมทั่วไป

ยักษ์

เป็นพวกที่จัดว่าเป็นอมนุษย์ คือ ไม่ใช่ทั้งมนุษย์และไม่ใช่เทวดา บางทีก็อาจเรียกว่า อสูร หรือ รากษส ในคัมภีร์ศาสนาพุทธได้กล่าวถึงยักษ์ที่มีทั้งยักษ์ดีและยักษ์ที่ดุร้าย ยักษ์ดีที่อยู่ข้างฝ่ายธรรมะจะมีเท้าวร หนึ่งในสี่จุดโลกบาลเป็นหัวหน้า ส่วนยักษ์ร้ายหรือฝ่ายอธรรมจะมีทศกัณฐ์เป็นหัวหน้า ไนมโนทัศน์ของคนไทยภาพของยักษ์จะปรากฏผ่านประติมากรรมที่ถูกผลิตซ้ำให้มีลักษณะที่มีหน้าตา ท่าทาง และการกระทำที่ดุร้าย

ส่วนในคัมภีร์พุทธยังได้แบ่งยักซ์ออกเป็นยักซ์ชั้นสูง พวกนี้จะมีวิมานเป็นทอง มีรูปร่างสวยงาม มีเครื่องประดับ แต่ผิวจะดำอมเขียว อมเหลือง ดำแดงก็มี มักถูกอธิบายว่าเป็นพวกที่ทำบุญมาน้อย มักจะมีรูปร่างน่าเกลียด ผมหยิก ตัวดำ ตาโปน ผิวหยาบ เหมือนกระดากทราย นิสัยดูร้าย เหมือนลักษณะที่ปรากฏประติมากรรมที่เราพบทั่วไปในสังคมไทย พวกยักซ์อาจถือกำเนิดได้ 3 ลักษณะ คือ เกิดแล้วโตทันที หรือโอปปาติกะ เกิดในครรภ์ หรือชลาพุชะ และเกิดในเหงื่อโคล หรือสังเสทชะ แนวคิดเกี่ยวกับยักซ์อาจสัมพันธ์กับความเชื่อในศาสนาฮินดูในลักษณะร่วมกับความเชื่อเรื่องผี คือมีอำนาจลึกลับที่ทำร้ายมนุษย์ได้ ในระยะหลังแนวคิดเกี่ยวกับยักซ์ในสังคมไทยถูกผลิตสร้างให้สัมพันธ์กับผีที่อาศัยอยู่ที่ทุ่งนา ที่ชาวบ้านเรียกทั่วไปว่า แม้โพสพ ผ่านตำนานทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับประวัติเรื่องเล่านางยักซ์ฉนี้

เทวดา

ศาสนาพุทธ มีการกล่าวถึงเทวดาจำพวกหนึ่งซึ่งจัดว่าเป็นเทวดาที่จัดอยู่ในชั้นต่ำ โดยสิงสถิตอยู่ตามต้นไม้ มี 2 พวก คือ มีวิมานอยู่บนต้นไม้ อยู่บนยอดต้นไม้ เรียก รุกขวิมาน บนกิ่งก้านต้นไม้ เรียก สาขุภวิมาน ซึ่งแปลว่า วิมานที่ตั้งอยู่บนกิ่งไม้ และอยู่บนต้นไม้แต่ไม่มีวิมาน หรือที่อยู่ของเทวดา คือ เทวดาชั้นต่ำบางจำพวก เทวดาเหล่านี้บางครั้งมีสถานะเหนือกว่ามนุษย์

เทวดาในศาสนาพุทธมีลักษณะคล้ายกับความเชื่อเรื่องผี หรือวิญญาณที่สิงสถิตอยู่ในธรรมชาติอย่างต้นไม้ ภูเขา ป่า ของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งเป็นความเชื่อในสังคมบรรพกาลทั่วไป เมื่อศาสนาพุทธแพร่กระจายไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ แนวคิดเกี่ยวกับเทวดาชั้นต่ำที่ถูกอธิบายไว้สอดคล้องกับความเชื่อเดิมที่มีอยู่แล้ว ทำให้คนในท้องถิ่นที่หันมายอมรับนับถือศาสนาพุทธ ผนวกเอาความเชื่อของตนเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อเรื่องเทวดาในศาสนาพุทธได้อย่างลงตัว รุกขเทวดาและผีที่สิงสถิตอยู่ในป่าเขาถ้ำเฝ้าไพร จึงกลายเป็นอัตลักษณ์ทางความเชื่อใหม่ที่ผสมผสานชุดความเชื่อทั้งสองเข้ากันอย่างกลมกลืน

2.2.4.4 การผสมผสานทางความเชื่อผีกับพุทธ

การผสมผสานทางความเชื่อผีกับพุทธ คือโลกทัศน์ทางความเชื่อผี เป็นโลกทัศน์ทางความเชื่อที่พบอยู่ทั่วไปในทุกพื้นที่ของสังคมมนุษย์ (ธีระพงษ์ มีไธสง, 2560: 127 อ้างถึงใน Max Weber 1963 : 1-7) เสนอแนวคิดว่า ศาสนาและไสยศาสตร์ เป็นปรากฏการณ์สากลที่พบเห็นได้ในสังคมวัฒนธรรมของมนุษย์ทุกระดับพัฒนาการและเผ่าพันธุ์ ไม่ว่าจะดั้งเดิมหรือทันสมัยเพียงใด สังคมมนุษย์ย่อมประกอบด้วยปรากฏการณ์ทางสังคมที่เชื่อว่ามีอำนาจที่เหนือธรรมชาติ (Hupematural) เช่น ความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ ปรากฏการณ์ทางความเชื่อเหล่านี้พบเห็นได้ตั้งแต่สังคมเผ่าดั้งเดิมในแอฟริกา อเมริกาใต้ หรือหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก ไปจนถึงสังคมชาวนาในทวีปเอเชีย เพียงแต่ในรายละเอียดของการแสดงออกทางพิธีกรรมอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามบริบทท้องถิ่น

โลกทัศน์ทางความเชื่อพุทธ ศาสนาพุทธเข้ามาในดินแดนอุษาคเนย์ในภายหลังจากที่ผีและพราหมณ์ยังรากลึกทางความเชื่อในวิถีชีวิตผู้คนแล้ว โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์ที่สามารถยึดพื้นที่และสถาปนาความเชื่อในชนชั้นนำ ทำให้ประชาชนทั่วไปเลียนแบบพฤติกรรมจนสามารถยึดพื้นที่ทางสังคมได้ แต่ความเชื่อเรื่องผียังคงยึดพื้นที่ในสังคมชนชั้นล่างไว้อย่างเหนียวแน่นเช่นเดียวกัน การปะทะกันระหว่างผีกับพราหมณ์อีกนัยหนึ่งก็เป็นการปะทะระหว่างชนชั้นสูงกับชนชั้นล่าง ทำให้ศาสนาพุทธที่เข้ามาทีหลังได้สถาปนาตัวเองโดยเชื่อมประสานระหว่างชนชั้นสูงกับชนชั้นล่าง แล้วสถาปนาพื้นที่ตรงกลางให้ทั้งสองชนชั้นได้เข้าถึงพื้นที่ร่วมกัน ผ่านการอธิบายหลักคำสอนที่ผสมผสานอย่างลงตัวระหว่างผี พราหมณ์ และพุทธ ทำให้ภาวการณ์ปะทะช่วงชิงพื้นที่ที่มีจุดร่วมกันอย่างลงตัว กลายเป็นศาสนาพุทธที่มีลักษณะผสมผสานแบบเฉพาะในสังคมไทย

ส่วนการผสมผสานโลกทัศน์ทางความเชื่อของคนไทย คนไทยต่างมีรากฐานทางความเชื่อที่พัฒนามาจากความเชื่อที่เป็นผี ลัทธินับถือผีเป็นศาสนาดั้งเดิมของสังคมไทยสอดคล้องกับงานศึกษาของศาสตราจารย์ทางมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ ได้เสนอทฤษฎีทางมานุษยวิทยาศาสนาว่า ลัทธิความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณเป็นรากฐานสำคัญของปรัชญาศาสนาของมนุษย์นับตั้งแต่ยุคอารยชนจนถึงยุคอารยธรรม ดังนั้นความเชื่อเกี่ยวกับผีจึงเป็นความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์โดยเฉพาะในสังคมไทย ซึ่งต่อมาไม่ว่าศาสนาพราหมณ์จะแพร่กระจายเข้ามากับการเดินทางของพ่อค้าและการแสวงหาดินแดนของผู้นำทำให้ชาวไทยได้ซึมซับเอาคติแบบพราหมณ์มาปฏิบัติตามแบบอย่างของชนชั้นนำที่รับเอาศาสนาพราหมณ์เข้ามาในการอธิบายตอบโจทย์ความมั่นคงทางอำนาจในการปกครอง แต่ชาวบ้านทั่วไปก็รับเอาคติพราหมณ์ตามแบบอย่างของชนชั้นนำมาปฏิบัติในวิถีชีวิตจนกลายเป็นฐานความเชื่อชุดหนึ่งในสังคมไทยตลอดมา เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อเกิดพุทธศาสนาเข้ามาก็เกิดการผสมผสานเข้ากันอย่างลงตัวในวิถีชีวิตทางความเชื่อของสังคมไทยผ่านการแลกเปลี่ยน จนไม่สามารถแยกได้อย่างชัดเจนว่า อะไรที่เรียกว่า ผี พราหมณ์ และพุทธ หลายพิธีกรรมที่คนไทยปฏิบัติในวิถีชีวิตจึงสะท้อนให้เห็นถึงการคงอยู่ของโลกทัศน์ทางความเชื่อทั้งสามอย่างแนบแน่น เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดา นรก สวรรค์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานของคนไทย ในชุดความเชื่อทั้งสามชุดนี้ เช่น คนไทยทุกบ้านมีการตั้งศาลตายายเพื่อบูชาผี วิญญาณบรรพบุรุษ และวิญญาณเจ้าที่ (ศิลป์ชัย เชาวน์เจริญรัตน์, 2558) ในขณะเดียวกันก็ตั้งศาลพระภูมิเพื่อบูชาเทพเทวดาต่าง ๆ แล้วก็ตั้งโต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูปเพื่อสวดมนต์บูชาพระพุทธรูปเจ้าไปพร้อมกัน คือบนโต๊ะหมู่บูชาที่วางพระพุทธรูปนั้น ก็วางเทวรูปของศาสนาพราหมณ์ไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นพระนารายณ์ พระวิษณุ พระอินทร์ พระพิฆเนศ เจ้าแม่อุมาเทวี เป็นต้น

จากประเด็นความเชื่อและพลังอำนาจเหนือธรรมชาติข้างต้นดังกล่าว สรุปได้ว่าพุทธศาสนาเข้ามาในสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัย ประวัติศาสตร์มีการกล่าวถึงความเชื่อ พิธีกรรม และการปฏิบัติศาสนาที่ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา คือความเชื่อแบบพราหมณ์และความเชื่อเรื่องผี ซึ่งจะสังเกต

จากความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่มากโดยเฉพาะในดินแดนของภาคอีสานหรือชนบท ความเชื่อที่ผสมผสานทั้งพุทธ พราหมณ์และผี มีความกลมกลืนในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ไม่มีความขัดแย้งกัน เป็นการเสริมซึ่งกันและกัน มีการจัดความสำคัญและหน้าที่ของคนในการปฏิบัติ มีหมอขวัญทำพิธีทางพราหมณ์ มีหมอธรรม หมอส่อง หมอลำ และผีฟ้าทำพิธีทางผี มีพระสงฆ์ทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนา งานบุญประเพณีต่าง ๆ แสดงให้เห็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อทั้งสาม เช่น งานบุญบั้งไฟทางภาคอีสาน เป็นพิธีกรรมขอฝนจากแถน ซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้สร้างโลก และสามารถดลบันดาลให้เกิดฝนได้ พิธีกรรมนี้เริ่มจากวัด มีการนำบั้งไฟไปไว้ที่วัด มีพิธีของพระสงฆ์ พราหมณ์ และชาวบ้านทำร่วมกัน โดยปกติแล้วพระสงฆ์จะไม่ร่วมพิธีกรรมเกี่ยวกับผี แต่มีหลายหมู่บ้านที่มีเรือนผีและศาลพระภูมิในบริเวณวัดแต่อยู่นอกอุโบสถ ถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดทางพุทธศาสนา เหล่าเทวดาเป็นสิ่งที่อยู่บนสวรรค์และอาศัยอยู่ในธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ป่าเขา ส่วนผี มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์หรือสิ่งที่ทำให้คนเจ็บไข้ได้ป่วยอาจจะถูกผีทำ ต้องมีพิธีกรรมการไล่ผีหรือมีพิธีเพื่อให้ผีพอใจมีการถวายหมูเห็ดเป็ดไก่เป็นเครื่องบูชา ผีมีอยู่ทั่วไปทั้งผีดีและผีร้าย ผีปู่ย่า ผีปู่ตา ผีบ้าน ผีเรือน ผีไร่ ผีนา ผีป่า และผีร้ายอื่น ๆ อีกมากมายตามวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น จะเห็นว่า ความเชื่อทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้กล่าวมา จะมีหน้าที่แตกต่างกันไป ชาวบ้านไปทำบุญที่วัดไปฟังเทศน์ฟังธรรม และร่วมพิธีกรรมทางศาสนาแต่เมื่อทำพิธีสู่ขวัญก็ไปหาพราหมณ์ หากเจ็บป่วยก็หาหมอธรรม หมอส่อง หมอลำผีฟ้าซึ่งทำหน้าที่สัมพันธ์กับผี

โดยสรุป ความเชื่อและพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ มีความสำคัญและสัมพันธ์กับบรรณกรรมสังขนิมมหัสจรรย์ เนื่องจากลักษณะของคำว่า “สังขนิม” เป็นเรื่องมีอยู่จริงในระบบสังคมไทย ทั้งประวัติศาสตร์ ชาติ บ้านเมือง ส่วนคำว่า “มหัศจรรย์” คือเรื่องราวของสิ่งมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ ดังที่ปรากฏในนวนิยายของ ตริ อภิรุณ ทั้งความเชื่อเรื่องผี พราหมณ์ พุทธ ที่มีอยู่ทุกภูมิภาค โดยเฉพาะในภาคอีสาน รวมถึงเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา

พูน ปณ ทิโต ชีเว

2.3 ชีวิตและผลงานนวนิยายของ ตริ อภิรุณ

ภาพประกอบ 1 ภาพตริ อภิรุณ (เทพ ชุมสาย ณ อยุธยา)

ที่มา : บทสัมภาษณ์ โดย ชวลิต อรุณทัต, <https://anowl.co/special-article/interview>

2.3.1 ชาติกำเนิด

ตริ อภิรุณ (นามปากกา) มีชื่อจริงว่า เทพ ชุมสาย ณ อยุธยา เกิดเมื่อวันจันทร์ที่ 5 เดือน มกราคม พ.ศ. 2473 ปัจจุบันอายุ 90 ปี เป็นชาวไทยในจังหวัดกรุงเทพมหานคร แต่มารดาได้ย้ายไปรับราชการครูที่อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ตริ อภิรุณจึงเติบโตที่นั่นในช่วงวัยเด็ก และย้ายกลับมาอาศัยอยู่ที่กรุงเทพมหานครอีกครั้งกับคุณยาย ต้นตระกูลของ ตริ อภิรุณ คือ กรมขุนราชสีหวิกรม หรือพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าชุมสาย กรมขุนราชสีหวิกรม โดยต้นตระกูลชุมสายนั้นมีฉัตรสามชั้นเป็นสัญลักษณ์ เวลาสิ้นพระชนม์จะมีฉัตรสามชั้นเป็นเกียรติยศ ซึ่งเป็นที่มาของนามปากกา “ตริ อภิรุณ” ก่อนที่จะมายึดอาชีพนักเขียนเคยเป็นนักข่าวบันเทิงของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ หลังจากนั้นถึงได้มาเป็นนักเขียน ดังที่กล่าวในบทสัมภาษณ์ว่า

“ชื่อจริงคือ เทพ ชุมสาย ณ อยุธยา ส่วนนามปากกา ตริ อภิรุณ แปลว่า ฉัตรสามชั้น เพราะตระกูลชุมสายนั้นมีฉัตรสามชั้นเป็นสัญลักษณ์ ต้นตระกูลคือ กรมขุนราชสีหวิกรม หรือพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าชุมสาย กรมขุนราชสีหวิกรม ส่วนชื่อตริ อภิรุณนี่เป็นคนตั้งเองครับ สมัยเด็กเข้าเรียนที่โรงเรียนสีตบุตรบำรุง อยู่แถว รongเมือง แต่เรียนไม่จบปริญญาตรี เพราะตอนนั้นเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 กรุงเทพมีระบอบเปิดลง เราต้องอพยพหนี เลยไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสืออีก เศรษฐกิจก็ผันผวน คนในยุคนี้ค่อนข้างลำบากมาก ก่อนจะมายึดอาชีพนักเขียนเคยเป็นนักข่าวบันเทิงของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ หลังจากนั้นถึงได้มาเป็นนักเขียน”

(ตริ อภิรุณ, สัมภาษณ์: 2562)

จากบทสัมภาษณ์ จะเห็นว่า ตรี อภิรุณ เกิดในเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 จึงต้องอพยพหนีสงคราม ในช่วงเวลานั้นเศรษฐกิจของบ้านเมืองเกิดวิกฤติผันผวน คนในยุคนั้นลำบากมาก มีความวุ่นวายทั้งเรื่องการเมือง เศรษฐกิจและความปลอดภัย ตามข้อมูลของประวัติศาสตร์ที่ว่าปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงคราม มีส่วนทำให้สังคมพร้อมที่จะหันกลับไปหาอุดมการณ์ “กษัตริย์นิยม” กล่าวคือ ในทางการเมืองนั้น ตั้งแต่เกิดการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 มาแล้วที่มีความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงระหว่างหลายฝ่ายเมื่อสงครามสิ้นสุดลง ความขัดแย้งและการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองก็ยังคงดำเนินไปอย่างเข้มข้น ดังจะเห็นได้จากการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 กบฏเสนาธิการ พ.ศ. 2491 กบฏวังหลวง พ.ศ. 2492 กบฏแมนฮัตตัน พ.ศ. 2494 และรัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494 ความขัดแย้งทางการเมืองทำให้รัฐบาลไม่มีความเข้มแข็งและเสถียรภาพทางการเมืองมากพอที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎร ทำให้หนังสือพิมพ์และนักเขียนสารคดีเริ่มโจมตีการเมืองหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ว่าส่งผลให้สังคมเปลี่ยนไปในทางที่เลวลง และทำให้ประชาชนเดือดร้อน รวมทั้งมองสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในแง่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม (สายชล สัตยานุรักษ์, 2557: 263)

ภาพประกอบ 2 ภาพเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484
ที่มา : <https://sites.google.com/site/singthisnci555/thiy-kab-sngkhrmlok-khrang-thi2>

ส่วนในทางเศรษฐกิจได้เกิดน้ำท่วมใหญ่ใน พ.ศ. 2485 และ พ.ศ. 2488 ซึ่งทำให้พื้นที่ปลูกข้าวเสียหายถึงร้อยละ 34.2 และ 24.9 ตามลำดับภายหลังสงครามยุติลงปัญหาทางเศรษฐกิจยิ่งรุนแรงมากขึ้น เช่นเงินเฟ้อธนาคารเต็มไปด้วยความอ่อนแอไม่มั่นคง โดยที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อซึ่งทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาแพงมากจนชนชั้นกลางที่มีรายได้เป็นเงินเดือนเดือนเดียวต้องอดออมอย่างรุนแรง ปัญหาเงินเฟ้อนี้ส่วนหนึ่งเนื่องจากที่ในระหว่างสงครามนั้นรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามใช้จ่ายงบประมาณเกินดุลเป็นอันมาก โดยเฉพาะการอนุมัติให้กองทัพญี่ปุ่นกู้ยืมเงินจำนวนมากและญี่ปุ่นยังบังคับให้ไทยใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทกับเงินเยนใหม่ ซึ่งส่งผลให้เกิดเงินเฟ้อมากขึ้นขณะเดียวกันอังกฤษได้จำกัดสินค้าออกของไทย ทำให้ไทยต้องสูญเสียรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ขณะที่เกิดปัญหาขาดแคลนข้าวภายในประเทศ เนื่องจากไทยมีภาระต้องส่งข้าวจำนวนกว่าเจ็ดแสนตันแบบให้เปล่าแก่อังกฤษภายในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2490 ซึ่งทำให้รัฐบาลต้องควบคุมราคาข้าวภายในประเทศและการส่งข้าวออกไปจำหน่ายต่างประเทศอย่างเข้มงวดแต่ไม่อาจแก้ปัญหาขาดแคลนข้าวและข้าวสารราคาแพงได้ นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาสังคมที่รุนแรงอีกหลายประการเช่นการเกิดกลุ่มโจรก๊กต่าง ๆ และการแพร่ระบาดของอาวุธเถื่อน เป็นต้น (สายชล สัตยานุรักษ์, 2557: 265)

การเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ขึ้นที่พระนครและธนบุรีดังกล่าว ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนเลวร้ายลงอย่างมาก มีหน้าข้าสภาพเศรษฐกิจของกินของใช้ขาดแคลนไปแทบทุกอย่าง ทั้งข้าวสาร ยารักษาโรค ราคาข้าวสารถึงละ 6 บาท แม้จะหาซื้อได้ยากอยู่แล้วยังต้องกักตุนสำหรับกองทัพญี่ปุ่นด้วย และมีพ่อค้าคนไทยบางส่วนได้กักตุนสินค้าไว้โก่งราคา ซึ่งเรียกว่าตลาดมืด และพ่อค้าที่ได้ผลประโยชน์ในครั้งนี้เรียกว่าเศรษฐกิจสงคราม เพราะร่ำรวยไปตาม ๆ กันจากเหตุนี้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าคราวนี้เครื่องบินปี 29 กลับไม่ได้มาทิ้งระเบิดเหมือนอย่างเคยรัฐบาลไทยโดยจอมพล ป.พิบูลสงครามเปิดทำเนียบรัฐบาลซึ่งขณะนั้นตั้งอยู่ที่พระที่นั่งอนันตสมาคมให้ประชาชนทั่วไปมารับแจกข้าวสารได้ โดยใช้หลักฐานคือสำมะโนครัวเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ดังกล่าว ถูกถ่ายทอดผ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเมืองเรื่อง 16 องศาเหนือ ของ วินทร์ เลียววาริณ ที่กล่าวว่า

“ประเทศไทยช่วงสงครามโลกครั้งที่สองตกอยู่ในอันตรายใหญ่หลวง การร่วมมือกับกองทัพญี่ปุ่นและประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้เมืองไทยตกเป็นเป้าของการทิ้งระเบิด บ้านเมืองลุกเป็นไฟ ข้าวยากหามาแพง ชาวราษฎร์ทุกข์ทรมานเหลือคณา แต่ที่เสี่ยงที่สุดคือการสิ้นชาติ คนไทยกลุ่มหนึ่งพยายามกู้ชาติโดยทำงานใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่น เพื่อมิให้ประเทศไทยต้องสูญเสียเอกราชหลังสงคราม”

(วินทร์ เลียววาริณ: 2560)

จากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ครอบครัวของตรี อภิรุณ ต้องอพยพหนีจากพระนครหรือกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน ดังที่ ตรี อภิรุณ เล่าเรื่องราวของชีวิตในช่วงนั้นว่า

"ตอนนั้น พ.ศ. 2487 อายุสิบกว่าปี ถ้าจำไม่ผิดน่าจะประมาณ 16 ปี เรียนมัธยมยังไม่ทันจบ โรงเรียนโดนระเบิดลง จนต้องปิดกิจการเลย ตากับครอบครัวจึงย้ายไปอยู่ที่อื่น แต่ปัจจุบันโรงเรียนกลับมาเปิดแล้วครับ ตอนนี้อยู่บ้านเดียวกับลูกชายแถวคลอง 4 ปทุมธานี ตื่นเช้ามาก็ใส่บาตร ยกเว้นวันที่พระไม่มาบิณฑบาตร ตาจะตื่นก่อน 6 โมง เพื่อมาเตรียมของใส่บาตร ถ้าพระยังไม่มาก็เดินแกว่งแขนประมาณ 10 นาที พระมาก็ใส่บาตรเสร็จแล้วก็กลับเข้าบ้านกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้พ่อแม่"

(ตรี อภิรุณ, สัมภาษณ์: 2561)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ตรี อภิรุณ ใช้เหตุการณ์และประสบการณ์เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแนวเรื่องในงานเขียนนวนิยาย จะเห็นว่าเรื่องราวในชีวิตที่ผ่านมาของ ตรี อภิรุณ ไม่ได้สวยงามนัก เพราะการที่ใครคนหนึ่งจะก้าวเข้ามาเป็นนักประพันธ์สร้างจินตนาการที่สามารถจับใจผู้อ่านได้ย่อมเป็นเรื่องไม่ธรรมดา และตรี อภิรุณ ได้รับแรงบันดาลใจในงานเขียนที่ลึกล้ำจากคนใกล้ตัวคือคุณยาย ดังที่กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ว่า

"มีแรงบันดาลใจตั้งแต่เด็ก ๆ แล้วครับ คุณยายท่านมีสามีเป็นหม่อมราชวงศ์ เลยได้เข้าไปอยู่ในวังเจ้า มีเรื่องลึกลับซับซ้อนมายมาย คุณยายชอบเล่าเรื่องผีในวังให้ฟังประจำ เลยเกิดเป็นแรงบันดาลใจและกลายมาเป็นนิยายเรื่องแก้วขนเหล็ก ครั้งแรกใช้นามปากกาว่า เทพเทวีวิจิตร และเปลี่ยนมาเป็น เทพเทวีเอาไว้เขียนแนวชิงรักหักสวาท พอใช้นามปากกานี้ผลงานกลับไม่ติดตลาดแต่พอใช้นามปากกา "ตรี อภิรุณ" คราวนี้กลับดังมากยิ่งกว่าอีก กลบนามปากกาแรกซะมิดเลย ถ้าเป็นนิยายเรื่องเกี่ยวกับชิงรักหักสวาท จะใช้เทพเทวี แต่ถ้ามีไสยศาสตร์ผสมอยู่ด้วยจะใช้ ตรี อภิรุณ ถ้าจะให้นับงานเขียนก็ประมาณราว ๆ 100 เรื่อง แต่งงานเขียนในชื่อ ตรี อภิรุณ จะประมาณ 60-70 เรื่อง"

(ตรี อภิรุณ, สัมภาษณ์: 2561)

บรรยากาศในยุคที่ตรี อภิรุณกำลังรุ่งโรจน์ถึงขีดสุด จะเห็นว่านักเขียนที่มีชื่อเสียงแต่ละท่านต่างมีค่ายหนังสือและบริษัทผลิตภาพยนตร์สนใจติดต่อซื้อขายผลงาน ดังที่กล่าวในบทสัมภาษณ์ว่า

“ในสมัยก่อนจะมีหนังสือสกุลไทยซึ่งคลาสสิก หรุหฺรหฺร และมีหนังสือบางกอกขวัญเรือน ส่วนหนังสือที่ติดตลาดหนอยจะมีบางกอก ชีวิตรัก ชีวิตจริง จำได้ว่าเมื่อประมาณ 40-50 ปีก่อน ตอนนั้นได้ค่าเขียนแพงที่สุดนะ เขียนลงกระดาศพลุสแค็ปแผ่นนึ่งเป็นร้อยบาท หนึ่งตอนมีประมาณ 8-10 หน้า ส่วนมากบรรณาธิการของจะบอกให้ผมเขียนแนวไสยศาสตร์ลึกลับ นิยายเรื่องไหนที่ถูกใจคนอ่านจะมีจดหมายที่เข้ามาถึงบรรณาธิการเขียนชมเรื่องไหนดังมาก ๆ จะถูกบริษัทภาพยนตร์ซื้อไปสร้างเป็นหนัง”

(ตรี อภิรุณ, สัมภาษณ์: 2561)

ด้านความนิยมของผู้่านที่สนใจผลงานนวนิยายลึกลับของ ตรี อภิรุณ ถึงทุกวันนี้นวนิยายแต่ละเรื่องยังคงได้รับความนิยมจากนักอ่านและผู้จัดละครจากค่ายต่าง ๆ ติดต่อซื้อไปผลิตเป็นละครเรียกระแสหรือเรตติ้งได้ ตรี อภิรุณ ให้ความเห็นว่า

“คนอาจชอบแนวนี้ อีกหลายสิบปีข้างหน้า ความรู้สึกแบบนี้ก็ยังคงอยู่ เรื่องลึกลับ เรื่องภูติผีวิญญาณจะไม่ตายหายไปจากคนไทยอีก 30-40 ปี ความรู้สึกแบบนี้ก็ยังคงอยู่ โดยเฉพาะคนไทยในสมัยก่อนชอบเรื่องผีมากแนวลึกลับ แนวไสยศาสตร์มีตลอด อย่างเรื่อง แก้วขนเหล็กทายาทอสูรก็เป็นละครมาตั้งหลายรอบแล้ว ตอนนั้นก็ป็นรอบที่สาม เรื่องนาคีก็ติดกระแสมากมีทั้งละครและหนังเลย หนึ่งเป็นนาคีภาคสอง”

(ตรี อภิรุณ, สัมภาษณ์: 2561)

โดยสรุป จากข้อมูลบทสัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้นทั้งหมดในประเด็นนี้ จะเห็นว่า ต้นตระกูลของ ตรี อภิรุณ สืบมาจากกรมขุนราชสีหวิกรม หรือพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าชุมสาย มีพระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าชุมสาย เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 21 ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาเอนใหญ่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นราชสีหวิกรม แล้วต่อมาทรงเลื่อนเป็นกรมขุนราชสีหวิกรม โปรดเกล้าฯ ให้ทรงกำกับกรมช่างศิลาในกรมช่างสิบหมู่ โดยกรมขุนราชสีหวิกรมหรือต้นตระกูลชุมสายนั้นมีฉัตรสามชั้นเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นที่มา

ของนามปากกา “ตรี อภิรุณ” นอกจากนี้ยังพบว่า ตรี อภิรุณ ต้องหยุดเรียนกะทันหันเนื่องจากเกิด สงครามโลกครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานครมีระเบิดลง ครอบครัวของ ตรี อภิรุณต้องอพยพหนีสงคราม ซึ่งในช่วงเวลานั้นเศรษฐกิจของบ้านเมืองเกิดวิกฤติผันผวน ผู้คนในยุคนั้นค่อนข้างลำบากมาก จึงเป็น สาเหตุที่ทำให้ตรี อภิรุณไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสืออีก ในเวลาต่อมา ตรี อภิรุณได้ทำงานเป็นนักข่าว บันเทิงของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ หลังจากนั้นก็ได้มาเป็นนักเขียนอย่างเต็มตัว ซึ่งงานเขียนส่วนใหญ่ของ ตรี อภิรุณ ใช้จินตนาการเป็นหลัก ดังนั้นนักอ่านที่จะเข้าถึงผลงานของเขาต้องอาศัย จินตนาการด้วยเหมือนกัน ไม่เช่นนั้นก็จะทำให้เกิดความฉงนหรือสับสนในการสื่อความหมาย ผู้วิจัย ตั้งข้อสังเกตว่างานเขียนส่วนใหญ่ของ ตรี อภิรุณ เป็นจินตนิยายแนวสยองขวัญที่ได้รับแรงบันดาลใจ จากเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีในวัง โจรขมังเวทย์ มือปราบพุทธบุตร เหล่านี้คือตัวตนของผู้แต่งเป็นราชินิกุล ในตระกูลเจ้า

2.3.2 รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ

คอลัมน์หนอนกระทุ้ “ร้อยเรื่องพันราวของชาวเน็ต : หมวดวรรณกรรม” ยกย่อง ตรี อภิรุณ ว่าเป็น “นักเขียนผีนามอุโฆษแห่งสยามประเทศ” โดยกล่าวว่า นักอ่านรุ่นเก่าคงรู้จัก ตรี อภิรุณ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะแฟนพันธุ์แท้ของนิตยสารบางกอก คงคุ้นเคยนักเขียนชื่อนี้กันถ้วน หน้า เพราะตั้งแต่ตอนตีพิมพ์เรื่องแก้วขนเหล็กตีพิมพ์ในนิตยสารบางกอก ชื่อเสียงของตรี อภิรุณ ก็ดังค้ำฟ้ามากระทั่งทุกวันนี้ ผลงานนวนิยายของตรี อภิรุณถูกเผยแพร่อย่างต่อเนื่องในนิตยสาร บางกอกและอีกหลายฉบับ ผลงานหลายเรื่องได้รับการกล่าวขานว่าเป็นอมตะนิยายอยู่คู่บรรณาภิภพ ไทย ซึ่งเห็นได้จากหลายสำนักพิมพ์นำนวนิยายของตรี อภิรุณ ที่เคยตีพิมพ์ในอดีตถูกนำมาตีพิมพ์ เผยแพร่ซ้ำอีกหลายครั้งตามคำเรียกร้องของนักอ่าน แสดงให้เห็นว่านวนิยายของ ตรี อภิรุณ อยู่เหนื อกาลเวลา เป็นที่ชื่นชอบสำหรับนักอ่านทุกเพศทุกวัยและทุกสมัย (ร้อยเรื่องพันราวของชาวเน็ต: หมวดวรรณกรรม, 2554)

ต่อมา ตรี อภิรุณ ได้รับรางวัลนราธิป ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งที่ 13 ใน ปี พ.ศ. 2556 รางวัล นราธิปนั้น เป็นรางวัลเกียรติคุณที่มอบให้กับนักเขียนและบรรณาธิการอาวุโส โดยมีหลักเกณฑ์คือ มอบรางวัลให้กับนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ กวี นักแปล และบรรณาธิการ ที่สร้างสรรค์ผลงาน ทรงคุณค่าต่อสังคมอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานมีอายุมากกว่า 80 ปี มีผลงานเป็นที่ยกย่องกว้างขวาง โดยสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2544 รางวัลนราธิปเกิดขึ้นจากแนวคิด ของ ประภัสสร เสวิกุล ซึ่งเป็นนายกสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ชื่อรางวัลเป็นพระนามของ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ในรัชกาลที่ 4 พระองค์ เป็นทั้งนักการศึกษา นักการทูต และนักประพันธ์ ทรงออกหนังสือพิมพ์ประชาชาติ และนิพนธ์วิทยา วรรณกรรม ระหว่าง พ.ศ.2477 - 2478 เนื้อหาว่าด้วยทรรศนะต่อวรรณคดี เสมือนรวมศาสตร์

เกี่ยวกับวรรณคดีไว้อย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็ด้านปรัชญา วรรณศิลป์ การใช้สัญลักษณ์ รสนิยมการอ่านวรรณคดี และบทบาทหน้าที่ของวรรณคดี นับเป็นต้นธารด้านวิชาการสายหนึ่งของ “วรรณกรรมไทย” เมื่อปี พ.ศ.2544 เป็นปีที่สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ครอบการก่อตั้งปีที่ 30 ในปีเดียวกันนั้น ศ.พล.ต.พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ครอบรอบ 110 พรรษา และครบ 10 ปี ที่ “ยูเนสโก” ประกาศยกย่องพระองค์เป็นบุคคลสำคัญของโลกในฐานะผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย (2556)

ในคอลัมน์คุณนอกรอบ “ชุมชนคนรักการอ่าน” ของสำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น กล่าวถึงชีวิตและผลงานของ ตรี อภิรุณ ว่าคือ “นักเขียนจินตนิยายสยองขวัญคนสำคัญของไทย” โดยบทสัมภาษณ์ในคอลัมน์ “นัดพบนักเขียน” ของสำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น ได้ร่วมสนทนาว่าด้วย “ความเป็นมาของชีวิตและงานเขียน” ในบรรยากาศที่อบอุ่นไปด้วยรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ โดยกล่าวว่า สำหรับ “ตรี อภิรุณ” แล้ว นวนิยายเล่มหนึ่งถือเป็นศาสตร์รวบรวมความรู้มากมาย และยังมีกลวิธีทางวรรณศิลป์ช่วยสร้างสีสันให้สนุกสนาน นำอ่านมากยิ่งขึ้น ความสำเร็จของคนเขียนหนังสือจึงไม่ได้เกิดจาก ‘พรสวรรค์’ เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก ‘พรแสวง’ ความละเอียดในการศึกษาหาข้อมูล และด้วยความที่มารดาเป็นครู จึงได้รับการปลูกฝังการอ่านมาตั้งแต่เด็ก และเริ่มส่งผลงานเข้าประกวดในสนามต่าง ๆ จนกลายเป็นนักเขียนอาชีพ แรกเริ่มก็ใช้นามปากกา ‘เทพเทวี’ ที่แซ่ไซ เทวิล เป็นผู้ตั้งให้ เขียนเรื่องรัก เช่น นวนิยายแสนชน และช่วงปี 2505 เริ่มเขียนงานในนิตยสารบางกอกใช้นามปากกาว่า ‘ตรี อภิรุณ’ เพื่อเขียนแนวลึกลับ สยองขวัญ ช่อนปริศนาให้หาคำตอบ ผลงานที่สร้างชื่อ ‘แก้วชนเหล็ก’ กับ ‘จอมเมฆินทร์’ ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ อยู่หลายครั้ง และผลงานอื่น เช่น คฤหาสน์นางหงส์, เล่ห์ชาตาน, บัญชาภิเษก, ทายาทอสูร, ตึกตาโรงงาน, พระเอกอมตะ, เขี้ยวขอ, คนอสรพิษ, แหวนสวาท, ลูกสาวชาตาน, นางพญาอสรพิษ (ภาคต่อของลูกสาวชาตาน), จินตวาณี, สัมภเวสี (ภาคต่อของจินตวาณี), ภูตพยัคฆ์, นาคี ฯลฯ งานเขียนมีรายละเอียดช่อนไว้อยู่มาก เช่น ช่อนปรัชญาหรือธรรมะไว้ และต้องมีกลวิธีในการนำเสนอให้เรื่องราวสนุกสนาน ชวนติดตาม (สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น: ชุมชนคนรักหนังสือ, 2557)

นอกจากนี้คอลัมน์ “อ่านเอา” กล่าวว่า ตรี อภิรุณ คือ “นักเขียนระดับชั้นครูของไทย” จากบทสัมภาษณ์ “หลังโลกลึกลับในแบบฉบับของ ตรี อภิรุณ” ที่สัมภาษณ์โดย ขวลิขิต อรุณทัต ว่าในบทประพันธ์ที่ ตรี อภิรุณ เขียนไว้หลายต่อหลายเรื่อง มักจะมีการกล่าวถึงเรื่องความเชื่อ ความลึกลับของภูตผีวิญญาณ รวมไปถึงเรื่องราวของนรก-สวรรค์ด้วยเสมอ ซึ่งอีกหลายสิบปีข้างหน้า เรื่องลึกลับของภูตผีวิญญาณจะยังไม่ตายหายจากคนไทย แม้ผู้เขียนจะลาจากโลกนี้ไป 30 – 40 ปี ความรู้สึกแบบนี้ก็ยังคงอยู่ ที่นักอ่านแนวสยองขวัญต้องยกให้เป็นนักเขียนคนสำคัญของนวนิยายประเภทนี้ และเชื่อว่าบทประพันธ์เรื่องดังอย่าง แก้วชนเหล็ก ทายาทอสูร นาคี มิติที่สาม และอีกหลาย ๆ เรื่อง ยังคงอยู่ในความทรงจำของนักอ่านทุกคนอย่างแน่นอน (ขวลิขิต อรุณทัต: 2561)

พ.ศ. 2562 ตริ อภิรุณ ได้รับรางวัลอันทรงคุณค่าคือรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ หมายถึงผู้มีบพรพันธ์ที่แต่งอย่างมีศิลปะทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ความรู้สึกสะเทือนใจ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและกลวิธีเสนอเรื่องที่น่าสนใจที่ทำให้เกิดจินตนาการ เห็นเป็นภาพมโนคติ ภาพลักษณ์ ความเพลิตเพลิน และเกิดอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ตามเจตนาธรรมณของผู้ประพันธ์ ได้แก่ กวีนิพนธ์ นวนิยาย เรื่องสั้น บันเทิงคดีสำหรับเด็กและเยาวชน อาทิ วรรณกรรมเยาวชน หนังสือเด็กที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง

ภาพประกอบ 3 ภาพประกาศรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ปี พ.ศ. 2562

ที่มา : <https://www.bangkoklifeneews.com>

คำประกาศเกียรติคุณ นายเทพ ชุ่มสาย ณ อยุธยา ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ความว่า นายเทพ ชุ่มสาย ณ อยุธยา เกิดเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2473 ที่อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ปัจจุบันอายุ 90 ปี ขณะศึกษาชั้นมัธยม ณ โรงเรียนสีตบุตรบำรุง ถนนรองเมือง จังหวัดพระนครหรือกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. 2487 โรงเรียนปิดลงเนื่องจากภัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงลี้ภัยไปอยู่ต่างจังหวัด และได้ศึกษาต่ออีก เมื่ออายุ 24 ปี เริ่มเขียนเรื่องสั้นครั้งแรกลงหนังสือพิมพ์หลักเมืองรายวัน ชื่อเรื่อง “หาดจอมเทียน” ใช้นามปากกา “เทพเทวีวิจิตร” ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “เทพเทวี” และใช้สำหรับเขียนนวนิยายพาฝัน พ.ศ. 2502 เริ่มเขียนนวนิยายสยองขวัญ เรื่องแรกคือ “กายทิพย์” ตีพิมพ์ในนิตยสารบางกอกรายสัปดาห์ ใช้นามปากกา “ตริ อภิรุณ” จากนั้นเขียนนวนิยายแนวพาฝันและแนวสยองขวัญตีพิมพ์ในนิตยสารต่าง ๆ อาทิ ชีวิตจริง อัลบั้มชีวิตดารา คู่รักคู่ชีวิต ดาราภาพยนตร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2525 ถึง พ.ศ. 2557 มีผลงานนวนิยายนับร้อยเรื่อง ตีพิมพ์เป็นเล่มรวมทั้งสิ้น 58 เรื่อง ผลงานโดดเด่น เช่น แก้วขนเหล็ก ทายาทอสูร นาคี เทพได้รับรางวัลนราธิปจากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2556 ผลงานนวนิยายลึกลับสยองขวัญของ

เทพ นายเทพ ชุมสาย ณ อยุธยา จึงสมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช 2562 (Bangkok life news : 2562)

รางวัลศิลปินแห่งชาติของประเทศไทย หมายถึงศิลปินผู้มีความสามารถ มีผลงานสร้างสรรค์และพัฒนาเป็นที่ยอมรับของวงการ และมีผลงานเป็นประโยชน์ต่อสังคม ศิลปินแห่งชาติ นับเป็นทรัพยากรบุคคลสำคัญทางด้านศิลปะที่ได้สืบสานงานศิลปะของชาติจากอดีตถึงปัจจุบันและดำรงสืบไปในอนาคต เริ่มจัดทำโครงการศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2527 เพื่อสรรหา เชิดชูเกียรติ ส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่มีคุณค่าของแผ่นดินไทย โดยมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นผู้พิจารณาคุณสมบัติจากผลงาน มีการประกาศรางวัลศิลปินแห่งชาติ ครั้งแรก พ.ศ. 2528 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2528 ให้วันที่ 24 กุมภาพันธ์ ของทุกปี เป็น "วันศิลปินแห่งชาติ" ซึ่งคุณสมบัติของศิลปินแห่งชาติ ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ที่สำคัญต่อการพิจารณาเชิดชูเกียรติบุคคลด้านศิลปะ 7 ประการ ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทยและยังมีชีวิตอยู่ในวันตัดสินเลือก 2) เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ และมีผลงานดีเด่น เป็นที่ยอมรับของวงการศิลปะแขนงนั้น 3) เป็นผู้สร้างสรรค์และพัฒนา ศิลปะแขนงนั้นจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เผยแพร่ศิลปะแขนงนั้นต่อไปในอนาคต 4) เป็นผู้ผดุงและถ่ายทอดศิลปะแขนงนั้น 5) เป็นผู้ปฏิบัติงานศิลปะแขนงนั้นอยู่ในปัจจุบัน อันสัมพันธ์กับหลักเกณฑ์ใน ประการก่อนหน้า 6) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตในวิชาชีพของตน และประพฤติซื่อสัตย์ที่ไม่เหมาะสมที่ไม่คู่ควรจะได้รับรางวัลอันทรงเกียรตินี้ และบุคคลผู้ที่ได้รับคัดเลือกควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งต่อประชาชนและเยาวชน รวมไปถึงจะไม่กระทำความผิดอันอาจจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้มอบรางวัลให้ไว้เพื่อเชิดชูเกียรติ และ 7) เป็นผู้ที่มีผลงานที่ยังประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม: 2563)

หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นคุณสมบัติที่ศิลปินแห่งชาติพึงระลึกและปฏิบัติไว้เสมอว่า ท่านมีข้อหนึ่งข้อใดตามหลักเกณฑ์จนได้รับคัดเลือก หลักของความดี ความงาม ความถูกต้อง ซึ่งแสดงออกมาโดยการกระทำทางกาย วาจาและจิตใจของแต่ละบุคคลโดยไม่ส่งให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายจากผลของการกระทำที่ไร้ซึ่งคุณธรรม ซึ่งเป็นหลักประจำใจที่ ศิลปินแห่งชาติ พึงประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยตั้งแต่เล็กจนถึงปัจจุบัน และจะกระทำต่อไปจนวันสุดท้ายของชีวิต ซึ่งหลักคุณธรรมนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างมากทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมประเทศชาติ เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี - สมานฉันท์ ความใกล้ชิดอบอุ่นสนิทสนม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และส่งผลให้มีความมั่นคงในชีวิต สังคม บ้านเมือง และประเทศชาติ และสามารถที่จะแบ่งปันให้ผู้ที่อยู่รอบข้างในระดับนานาชาติ

จากการศึกษาประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า เหตุผลที่ทำให้ ตรี อภิรุณ ได้รับรางวัลมากมายและเป็นที่ยกย่องว่าเป็นนักเขียนยอดเยี่ยมสำหรับนักอ่านทุกยุคทุกสมัยนั้น ส่วนหนึ่งมาจาก

ผลงานทุกเล่มจัดอยู่ในประเภทนวนิยายชั้นดี ชวนอ่าน และแน่นอนว่าความสำเร็จของ ตริ อภิรุณ ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงชั่วข้ามคืน ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากความมุ่งมั่นพยายามนานหลายปี เหมือนนักเขียนอมตะท่านอื่นที่สร้างชื่อเสียงและเขียนนิยายโด่งดังนักอ่านสำเร็จอมใช้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ ซึ่งในอดีตนั้นกว่านักเขียนแต่ละท่านจะมีผลงานตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณะไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะนิตยสารมีอยู่อย่างจำกัด ผิดกับสมัยปัจจุบันที่นักเขียนรุ่นใหม่สามารถเผยแพร่ผลงานได้ในสื่อออนไลน์ โดยที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยพื้นที่ในนิตยสารเหมือนอดีต

2.3.3 แนวการเขียน

งานเขียนของ ตริ อภิรุณ ส่วนใหญ่มีแนวทางการเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ ลึกลับสยองขวัญ และมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ ที่สร้างสรรค์นวนิยายมากมายจนได้รับการยอมรับจากเหล่านักอ่าน ทั้งในเรื่องการใช้ภาษา รวมถึงกลวิธีในการวางโครงเรื่องอย่างซับซ้อนชวนติดตาม โดยการนำความเชื่อที่มีเนื้อหาแปลกประหลาดจากนิยายผีเรื่องต่าง ๆ ในยุคนั้น แม้ว่าคล้ายเรื่องผีดิบแต่รีกคูล่าของต่างประเทศแต่ ตริ อภิรุณ นำความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีวิญญาณแบบไทยผสมผสานเข้าไปอย่างกลมกลืน จึงเป็นที่นิยมอ่านของคนทั่วไป โดยเริ่มเขียนหนังสือตั้งแต่วัยเด็ก และได้รับแรงบันดาลใจมาจากคนใกล้ตัว ดังที่กล่าวในบทสัมภาษณ์ว่า

“ตั้งแต่เด็ก ๆ จะชอบบันทึกอะไรเป็นเรื่องเป็นราว แม่อะไรเล็ก ๆ การบันทึกบางทีก็เหมือนการเขียนอะไรสั้น ๆ ไปในตัว เรื่องเล่าก็ชอบเขียนเล่น ๆ มีคุณยายที่เมื่อก่อนเคยอยู่ในวัง มีบรรยากาศในวังมาเล่าให้ฟังเยอะ บางครั้งเจอผีหลอกในวังก็จะมาเล่าให้ฟัง บ้านกรุงเทพฯยุคก่อนโน้นมันเป็นเรือนไม้ อันนี้สมัยที่เป็นเด็ก ๆ นะเดี๋ยวนี้ ไม่ค่อยมี เรือนไม้มีนอกชานโล่ง มันมีร่อง คุณยายชอบเล่าเรื่องผีตอนกลางคืน นั่งฟังตรงร่องก็ต้องนั่งตัวหนีบ กลัวผีมันจะล้วงมือขึ้นจากร่องมาจับตัวเราคล้าย ๆ กับว่ามันมีขั้นตอนมาจากที่คุณยายชอบเล่าเรื่องผีนี้แหละ ทีนี้ก็ลองเขียนดูเขียนไปเขียนมาเลยรู้จักนักเขียน แต่ว่าท่านสิ้นบุญไปแล้วชื่อแซ่ไซ เทวินทร์ ท่านเป็นผู้หญิง และท่านผู้นี้ก็เป็นคนตั้งนามปากกา เทพเทวี ให้”

(ตริ อภิรุณ, สัมภาษณ์: 2556)

ตริ อภิรุณ มีนามปากกาอีกชื่อว่า เทพเทวี ที่ตั้งโดย แซ่ไซ เทวินทร์ ใช้เขียนนวนิยายแสนซน หรือเอาไว้อ่านแนวรัก ๆ ใคร่ ๆ ซึ่งรักหักสวาท นามปากกานี้ผลงานกลับไม่ติดตลาด แต่พอใช้นามปากกา “ตริ อภิรุณ” กลับโด่งดังขึ้นมากกว่า ส่วนเรื่องเคล็ดลับในการเขียนนวนิยาย ตริ อภิรุณ ได้กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ว่า

“ขั้นตอนการเขียน เราต้องรู้เรื่องในใจเป็นกลาง ๆ แล้ว คิดไว้ให้ตีว่าตรงนี้จะต้องไปจบอย่างนั้น เสร็จแล้วก็เขียนโน้ตไว้คร่าว ๆ จากนั้นก็วาง พล็อตไว้แต่ละตอน แล้วก็เขียนไปตามพล็อตนั้น ส่วนรายละเอียดในแต่ละตอนเราค่อยมาเขียนเอาทีหลัง หลักการง่าย ๆ ที่ใช้ในงานเขียนมาตลอดก็คือ ตัวละครทุกตัวทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี ไม่เคยเขียนเขียนไม่เป็น นี่เป็นหลักการเลย ที่แรกทำชั่วเหมือนจะได้ดี แต่สถานการณ์ก็พลิกกลับไปกลายเป็นได้ชั่ว พยายามที่จะให้คนอ่านเดาตอนต่อไป ต้องทิ้งปัญหาไว้ในแต่ละตอน ให้คนอ่านจับทางไม่ถูก คือต้องพยายามศึกษาสภาพแวดล้อมของตัวละคร ศึกษาคนให้มาก ๆ ว่าคนอ่านต้องการอะไร แล้วลงมือเขียนในสิ่งที่คนอ่านต้องการ”

(ตรี อภิรุณ, สัมภาษณ์: 2561)

บทประพันธ์ที่ ตรี อภิรุณ เขียนไว้หลายเรื่องมักมีเรื่องราวกล่าวถึงเรื่องความเชื่อความลึกลับของภูตผีวิญญาณ รวมไปถึงเรื่องราวของนรก-สวรรค์ ดังที่กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ว่า

“สำหรับเรื่องราวเหล่านี้มันมีความเป็นไปได้ เพราะว่าตัวผมเองถือศีล 5 มาหลายสิบปีแล้ว คุณยายท่านคงเจอถึงมาเล่าให้ฟังจนเอามาเขียนเป็นนิยายได้ ส่วนมากทุกวันนี้ชีวิตของผมอยู่ในแวดวงธรรมะธรรมโม จะชอบฟังรายการวิทยุธรรมะ ชีวิตจึงไปหมกมุ่นอยู่ทางนี้ เคล็ดลับการเขียนเรื่องให้คนอ่านติด ขั้นแรกเราจะเขียนเรื่องย่อก่อน เริ่มจากตรงนี้จบตรงนี้ เสร็จแล้วก็ค่อยมาลงมือเขียนแต่ละตอนแบบละเอียดทีหลัง บางทีผมส่งต้นฉบับซ้ำเพราะเราเขียนละเอียดมากเกินไป นักเขียนคนอื่นเขาจะเขียนรวดเดียวจบ แต่เราเขียนพล็อตเรื่องหลัก ๆ ก่อน ซึ่งตอนจบส่วนมากก็จะ Happy Ending คนทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

(ตรี อภิรุณ, สัมภาษณ์: 2561)

ในการวางโครงเรื่องถือเป็นหัวใจหลักของงานเขียน การวางโครงเรื่องของนวนิยายสยองขวัญแตกต่างจากนวนิยายทั่วไปอย่างไรนั้น ตรี อภิรุณ ได้กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ว่า

“เมื่อเราเขียนนวนิยายสยองขวัญ เราก็ต้องใส่ความสยองขวัญเข้าไป ใส่อะไรที่ตื่นเต้น ลึกลับซับซ้อนและความหวาดเสียว ซึ่งเราจะพยายามแทรกอยู่ตลอดเวลา

ให้คนอ่านตื่นเต็นว่าอ่านมาถึงตรงนี้จะมီးอะไร ถามว่ายากมัย สำหรับคนอื่นไม่รู้ณะ
แต่มันก็ไม่ยาก อาจจะเป็นเพราะเคยชินแบบนี้ไปแล้วครับ เขียนเรื่องลึกลับต้องทำให้ดู
มีความตื่นเต็น มีความหวาดกลัวแทรกอยู่ตลอด”

(ตรี อภิรุณ, สัมภาษณ์: 2561)

นวนิยายแนวมหัศจรรย์หรือเหนือธรรมชาติของ ตรี อภิรุณ มีโครงเรื่องลึกลับ ผู้เขียน
อาจจินตนาการเอาเอง หรือใช้ความฝันประเภทฟุ้งเฟ้อของผู้เขียนที่นำเรื่องราวเหล่านั้นผูกเป็นโครง
เรื่อง ผู้เขียนพยายามเสนอความลึกลับเกี่ยวกับภูตผีและความมหัศจรรย์ของไสยศาสตร์ ได้แก่
เวทมนตร์ คาถาอาคมต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายให้เกิดความสั่นสะเทือนอารมณ์ต่อผู้อ่าน เช่น เรื่อง
เกี่ยวกับผีดิบคืนชีพ วิญญาณพยาบาท นวนิยายประเภทมหัศจรรย์และเหนือธรรมชาติ
เป็นจินตนาการลึกลับจากสังคมโบราณมาเป็นโครงเรื่อง

นอกจากนี้งานเขียนของ ตรี อภิรุณ ได้รับแรงบันดาลใจจากคติจักรวาลทัศน์แบบไตร
ภูมิทั้งเรื่องนรก-สวรรค์ โลกมนุษย์ รูปภูมิ อรูปภูมิ ทิมาพันต์ เนื้อหาในนวนิยายของตรี อภิรุณ
มีเรื่องราวเหล่านี้สอดแทรกอยู่ด้วยภาษาอันประณีตลึกลับซึ่งที่ปรากฏในนวนิยายแทบทุกเรื่อง
โดยเฉพาะนวนิยายทั้ง 11 เรื่องที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษา แสดงให้เห็นคุณค่าทางวรรณศิลป์และสะท้อน
ถึงศิลปะการประพันธ์ของตรี อภิรุณ ซึ่งมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับชีวิตที่ได้รับแรงบันดาลใจจาก
ความรู้ ความคิด และความเชื่อที่ผู้แต่งยึดถือและเชื่อมั่นทั้งเรื่องของระดับชาติตระกูล ศาสนา และ
เครื่องรางของขลังที่สั่งสมอยู่ในสังคมไทยและสัมผัสอยู่รอบตัว เป็นการรักษาคูณค่าแห่งศิลปะที่เกิด
จากสุนทรีย์ทางอารมณ์ของนักประพันธ์ไว้และส่งทอดคุณค่านี้สู่คนรุ่นหลังอีกด้วย อาจกล่าวได้
ว่านวนิยายลึกลับสยองขวัญของ ตรี อภิรุณ นับเป็นหมุดหมายในเรื่องลึกลับสยองขวัญของไทย
มีความสามารถทางวรรณศิลป์ สร้างสัญลักษณ์เชิงอำนาจที่ก่อให้เกิดความสยองขวัญ เพราะเขียนนวนิ
ยายนี้ร้อยเรื่องจนได้สมญาว่า “ราชานวนิยายลึกลับสยองขวัญแห่งประเทศไทย” ยืนหยัดในความ
เป็น ‘นักเขียนอาชีพ’ มีผลงานมาต่อเนื่อง ตั้งแต่อายุ 24 ปี จนถึง 90 ปีในปัจจุบัน ยังคงทำงานอย่าง
สม่ำเสมอ

2.3.4 นวนิยายของ ตรี อภิรุณ

นวนิยายของ ตรี อภิรุณ มี 5 กลุ่ม ดังนี้

1. นวนิยายที่สร้างเป็นภาพยนตร์ ได้แก่ นวนิยายเรื่อง กายทิพย์, จอมเมฆินทร์,
นาคี, นาคี 2 และนวนิยายเรื่องแก้วขนเหล็ก ซึ่งนวนิยายเรื่อง “แก้วขนเหล็ก” นั้นถูกสร้างเป็น
ภาพยนตร์ถึง 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2514 สร้างโดย สิทธิกรภาพยนตร์ และปี พ.ศ. 2546 สร้างโดย
สยามฟิล์ม อินเตอร์เทนเมนท์

ภาพประกอบ 4 ภาพโปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่องแก้วชนเหล็ก
ที่มา : <http://hair-magazine.com/mobile/primarylink/25>

2. นวนิยายที่สร้างเป็นละครโทรทัศน์ ได้แก่ นวนิยายเรื่อง แก้วชนเหล็ก, จอมเมฆินทร์, ตึกตาโรงงาน, แหวนสวาท, จินตวาณี, นาคี, มิตินี่สาม, อนิลทิตา, ปิศาจพรรษา, เทพบุตรสุดเวหา และนวนิยายเรื่องทนายทอสูร ซึ่งนวนิยายเรื่อง “ทนายทอสูร” ถูกสร้างเป็นละครโทรทัศน์มาแล้วถึง 3 ครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2535 ออกอากาศทางททบ. 5 และออกอากาศซ้ำทางสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมทางช่องมริราเคิล ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2544 ออกอากาศทางช่อง 7 สี และออกอากาศซ้ำทางสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมทางช่อง มีเดีย แชนแนล และครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2559 ออกอากาศทางไทยทีวีสีช่อง 3

ภาพประกอบ 5 ภาพหน้าปกละครเรื่องทนายทอสูร
ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q>

3. นวนิยายที่ตีพิมพ์เป็นเล่ม ได้แก่ นวนิยายเรื่อง กายทิพย์, แก้วชนเหล็ก, จอมเมฆินทร์, คฤหาสน์นางหงส์, เล่ห์ชาตาน, บัญชาภิบาลแฝด, ตึกตาโรงงาน, ทายาทอสูร, พระเอกอมตะ, เขี้ยวขอกคนอสรพิษ, แหวนสวาท, ลูกสาวชาตาน, นางพญาอสรพิษ (ภาคต่อจากลูกสาวชาตาน), จินตวาณี, สัมภเวสี (ภาคต่อจากจินตวาณี), ภูตพยัคฆ์, นาคี, ภูมรินทร์..เพื่อนรัก, เคียงมาร, พรแปดประการ, เมืองเนรมิต, สัมผัสที่หก, เจ้าสาวจระเข้, เทพบุตรเที่ยงคืน, มิติที่สาม, อนิลทิศา, ปิศาจहरษา, มฤตยูผยอง, ศีกเส่นหา, คัมภีร์ผีภูเขา,บาดาลดิน, สายพันธุ์พยัคฆ์, เทพบุตรสุดเวหา, นารีสีเพลิง, นรกต้องรอ, ทัณฑ์ยมทูต, กรกภูมภีร์, เทวิตาท่องเที่ยว, หิมพาลัย, วิวาห์..ล่ารัก, สางสยองขวัญ, มนุษย์พฤษ, ไม้สมอมมนุษย์, สัมผัสพิศวง, สิงหะสูตรสี่, ภูตมหันตภัย, ภูตสารพัดพิษ, แก้วพญา, สาวพลังภูต, นครไฟเย็น (ภาคต่อจากแก้วพญา), นางนิมิต, แก้วผลึก, เทวดาหน้ากาก, วิญญาณพิศวาส, และนวนิยายเรื่อง นาคี ภาค 2

4. นวนิยายออนไลน์ ได้แก่ นวนิยายเรื่อง เส้นสายลายสยอง, อลวนคนธรรพ์ (ภาคต่อจากพรแปดประการ) เผยแพร่โดยเพจ อ่านเอา ที่มา : <https://anowl.co/anowlruang/sensaiii/>

5. นวนิยายที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ ได้แก่ พระเอกยับแสง, วิญญาณข่มสี่, ฝี่เรื่อน, พิศุทธิ์สังเคราะห์, อุมาวสี (ภาคต่อจากหิมพาลัย)

นิยายทั้ง 5 กลุ่ม เป็นเรื่องราวอันมหัศจรรย์ด้วยเนื้อหาสาระที่สอดแทรกพุทธธรรม และข้อคิดหลากหลายที่อ่านแล้วสามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมที่ควบคู่ไปกับความตื่นเต้น ลึกลับ สนุกสนาน เรียกได้ว่า เป็นนักเขียนที่สามารถเข้าถึงอารมณ์ของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี นามปากกา ตรี อภิรัม มีผลงานนวนิยายแพร่หลายในนิตยสารต่าง ๆ เช่น บางกอก ชีวิตจริง อัลบั้มชีวิตดารา คู่รัก คู่ชีวิต ฯลฯ และมีผลงานรวมพิมพ์เป็นเล่มเสมอ โดย ตรี อภิรัม มีหลักการเขียน 3 ประเด็น คือ 1) นวนิยายเป็นศาสตร์ ที่รวบรวมเอาความรู้ต่าง ๆ มาถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้รับรู้ในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการ สื่อ 2) นวนิยายเป็นศิลป์ เขียนอย่างไรให้การดำเนินเรื่องนั้นน่าสนใจ ดึงดูดใจผู้อ่านให้ติดตามอ่านจนจบ และมีอารมณ์ร่วม และ 3) สถิติ หมายถึง ถ้าเรื่องแนวไหนมีคนเขียนมากแล้ว จะเลี่ยงไปเขียนแนวอื่น ส่วนการหาพล็อตเรื่อง หาได้เรื่อย ๆ จากการเดินทางสรรพสินค้าบ้าง จากการอ่านหนังสือทั่วไป ทั้งหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ แม้แต่การดูรายการโทรทัศน์ ส่วนมากจะคิดและจดบันทึกตอนต้นเรื่องและตอนจบไว้ แล้วค่อยหารายละเอียดอื่น ๆ ใส่เข้าไปทีหลัง ถ้าเรื่องไหนที่ข้อมูลยังไม่ครบก็รอไปก่อน การเป็นนักเขียนไม่ใช่แค่มี “พรสวรรค์” เพียงอย่างเดียว ต้องมี “พรแสวง” ควบคู่กัน

2.3.5 ปรัชญ์นวนิยายของ ตริ อภิรุณ

2.3.5.1 แก้วชนเหล็ก

ภาพประกอบ 6 ภาพนวนิยายเรื่องแก้วชนเหล็ก

ที่มา : <https://www.google.co.th/search>

นวนิยายเรื่องแก้วชนเหล็ก ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2513 เป็นเรื่องราวของเมฆินทร์ ทายาทเจ้าของปราสาทพยับเมฆที่เสียชีวิตไปนาน แต่ศพถูกเก็บในโลงแก้วฝังซ่อนไว้ที่ปราสาทพยับเมฆ ด้วยอำนาจของคัมภีร์วิมณะที่นฤดมผู้รับมรดกปราสาทพยับเมฆคนใหม่ได้มาจากลามาแห่งทิเบต เชื่อกันว่าถ้าท่องเป็นประจำจะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ตน แต่หากท่องคัมภีร์นี้ในคืนวันเพ็ญจะทำให้สรรพสิ่งที่ตายฟื้นคืนชีพอีกครั้ง การฟื้นคืนชีพอีกครั้งในชาติภพใหม่มีความแค้นที่ฝังแน่นในวิญญาณที่รอวันได้รับการชำระ

เรื่องราวเริ่มต้นเมื่อร้อยปีที่แล้ว เมฆินทร์หรือหลวงเมฆินทร์เป็นมือปราบขมังเวทย์ วันหนึ่งเมฆินทร์ออกไปปราบคนร้ายที่กำลังปล้นรถไฟ และได้เจอบุญปลี้มหรือรมนีย์ในชาติก่อน พ่อกับแม่ของบุญปลี้มถูกโจรฆ่าตายบนรถไฟ เมฆินทร์รู้ว่าบุญปลี้มไม่มีใครจึงพามาที่ปราสาทพยับเมฆ ชาติก่อนวิทวัสคือเสือเทียงผู้เป็นจอมโจรคุณธรรม มีอยู่วันหนึ่งเสือเทียงถูกจับ แต่เจ้าคุณเทวรักษ์เห็นเป็นคนมีฝีมือเลยรับมาอยู่ด้วยในฐานะสายลับ แต่ต้องอยู่ที่ปราสาทพยับเมฆในฐานะคนงาน เมฆินทร์กับบุญปลี้มเริ่มรักกัน ส่วนเทียงแอบรักบุญปลี้ม พอเจ้าคุณเทวรักษ์รู้ว่าเมฆินทร์รักอยู่กับบัวจึงไม่พอใจ เพราะเมฆินทร์มีคู่หมั้นอยู่แล้ว เจ้าคุณเทวรักษ์วางแผนที่จะแยกเมฆินทร์ออกจากบุญปลี้ม เมฆินทร์ถูกส่งไปปราบโจรทางแดนใต้ นานถึง 1 ปี เมฆินทร์ให้คำมั่นสัญญาว่าเมื่อกลับมาตนจะแต่งงานกับบุญปลี้ม สามเดือนต่อมาเจ้าคุณเทวรักษ์บอกทุกคนว่าเมฆินทร์ตายส่วนศพนั้นเจ้าคุณเทวรักษ์สั่งให้นำไปฝังไว้ใต้ปราสาท บุญปลี้มเสียใจมากจนคิดฆ่าตัวตาย เทียงคอยดูแลบุญปลี้มและทำทุกอย่างให้เธอมีความสุข เจ้าคุณเทวรักษ์ยกบุญปลี้มให้แต่งงานกับเทียง หลังแต่งงานบุญปลี้มกับเทียงย้ายไปอยู่

ต่างจังหวัด ต่อมา เมฆินทร์กลับมา พอรู้เรื่องทั้งหมดเกิดความเจ็บแค้นราวกับคนเสียสติ เจ้าคุณเทวรักษ์ต้องจับมัดเอาไว้เพราะกลัวว่าเขาจะใช้คาถาอาคมตามไปฆ่าทั้งสองคน เมฆินทร์สาบานว่าจะแก้แค้น เขาใช้คาถาเรียกวิญญาณแห่งความตาย ยอมกลายเป็นปีศาจในร่างมนุษย์ เมื่อฟื้นคืนชีพเขาขอให้ตัวเองมีชีวิตอยู่ด้วยเลือด เพื่อให้สามารถตามติดคนรักทุกภพทุกชาติ

ร้อยปีผ่านไปความรักยังคงอยู่ นฤดมหรือเมฆินทร์ในอดีตชาติยังคงรอคอยที่จะได้เจอคนรักของตน บุญปลื้มมาเกิดใหม่เป็นรณณีย์ และรักอยู่กับวิทวัส นฤดมหายากคนเดียวแห่งบ้านประชาชนาถ จบการศึกษามาจากประเทศอินเดีย และกำลังมีโครงการจะแต่งงานกับโชติรสแฟนสาว แต่เมื่อเขาได้รับมรดกตกทอดเป็นบ้านหลังใหญ่ที่ถูกขนานนามว่า ปราสาทพยับเมฆ นฤดมเข้าไปสำรวจปราสาท ชายหนุ่มผู้แสนดีมีอุปนิสัยและวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป เขาเอาแต่ฝังตัวอยู่กับปราสาทและได้นำคัมภีร์เร้นลับบรรจุคาถาชีวิตวณะที่ได้มาจากองค์ลามาแห่งทิเบตมาไว้ที่ปราสาท วันหนึ่งนฤดมกลายเป็นผู้ซบชีวิตแห่งจอมปีศาจร้ายเมฆินทร์ให้ลุกขึ้นมาโลดแล่นในโลกยุคปัจจุบัน

วิทวัสรู้สึกถึงความไม่ปกติที่เกิดขึ้นกับเพื่อนรักจากโชติรส เขากับรณณีย์แฟนสาวตัดสินใจเดินทางไปยังปราสาทพยับเมฆเพื่อหาทางหยุดยั้งเหตุการณ์ร้าย แต่นฤดมจะไม่สนใจรับฟังเขา วิทวัสพยายามหาทางขโมยคัมภีร์ชีวิตวณะจากนฤดม เพื่อสวดคาถาย้อนกลับหวังจะให้ความสงบสุขกลับคืนสู่ที่นี้ดูจเดิม แต่ทุกอย่างไปไกลเกินกว่าจะหยุดยั้งได้ ตรงกันข้ามทั้งวิทวัสกับรณณีย์กลับกลายเป็นส่วนแห่งปมรักปมแค้นที่ฝังลึกอยู่ในใจจอมผีดิบเมฆินทร์ ส่วนนฤดมที่ตอนนีกลายเป็นสาวกคนสำคัญภายใต้อำนาจบัญชาของเมฆินทร์ เขาพยายามทำทุกอย่างเพื่อหาเหยื่อสาว ๆ สวย ๆ มาให้เมฆินทร์ดูดเลือดเพื่อดำรงชีวิตอันเป็นอมตะที่เปี่ยมด้วยพลังอำนาจ ชีวิตบริสุทธิ์จากสิบคนเป็นร้อยคนกลายเป็นกองกำลังปีศาจร้ายที่ทรงพลังภาพศิบลานขึ้นมาเพื่อยึดครองทุกอนุพื้นที่แห่งปราสาทพยับเมฆ เป็นเสมือนกำแพงเหล็กกล้าที่พร้อมพิทักษ์รักษาเจ้านายของพวกเขาชื่อ เมฆินทร์ไม่ให้ใครมาแตะต้องทำร้ายได้ เมื่อวิทวัส รณณีย์ เมฆินทร์ ประจัญหน้ากันโดยมีปมแห่งความหลังของหนี้รักหนี้แค้นแต่ชาติปางก่อนเป็นแรงผลักดัน เรื่องราวอันเข้มข้นยิ่งทวีขึ้น ซึ่งท้ายที่สุดแล้วก็มีเพียงฤทธาานุภาพของ "แก้วขนเหล็ก" เท่านั้นที่สามารถหยุดเมฆินทร์ได้

พูนุ ปณุ ทิโต ชีเว

2.3.5.2 ทายาทอสูร

ภาพประกอบ 7 ภาพนวนิยายเรื่อง ทายาทอสูร
ที่มา : <https://www.google.co.th/search?biwhhttps>

นวนิยายเรื่องทายาทอสูร ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2534 เป็นเรื่องราวคำสาปของเจ้าโชนที่มีต่อตระกูลของพระยาเซลียง เนื่องจากเจ้าโชนมีใจรักธิดาของพระยาเซลียงจึงเปลอแต่ะเนื้อต้องตัวนาง จึงเป็นเหตุให้เขาถูกกลังโทษ เจ้าโชนมีความแค้นในใจจึงได้ทำคุณไสยโดยการฆ่าตัวตายและเสกตนเองให้กลายเป็นตะขาบเพื่อเข้าสิงร่างของธิดาพระยาเซลียงรุ่นแล้วรุ่นเล่า เมื่อมาถึงรุ่นของวรรณภา คือต้องการสืบทอดวิญญานอสูรสู่ทายาทฝ่ายหญิง วรรณภาจึงเป็นต้นเหตุแห่งความวุ่นวายของเรื่องเลวร้ายและการตายปริศนาของหลายชีวิต แต่ทว่าจนแล้วจนรอดอำนาจมืดก็ไม่อาจทำตามประสงค์ได้สำเร็จ ด้วยมีคนคอยขัดขวางตลอดเวลา จึงเกิดเป็นแรงอาฆาตแค้นหลอมรวมกับกลุยุทธ์ไสยดำ

เรื่องราวเริ่มต้นจาก วรรณภา ที่ได้รับมรดกตกทอดจาก ยายทรัพย์ ไม่ว่าจะป็นเรือนไม้ ทรัพย์สิน รวมถึงอำนาจไสยดำที่ยายทรัพย์ถ่ายทอดให้ผ่านพิธีกรรมสืบทายาท ทำให้วรรณภากลายเป็นร่างที่สถิตแห่งอสูรร้ายและเป็นผู้ครอบครองตุ๊กตาสังคโลก ลวดลายตะขาบอันน่าสะพรึงกลัว ตุ๊กตานี้สร้างขึ้นโดย เจ้าโชน ช่างปั้นหนุ่มเมืองเซลียง ด้วยมุ่งหวังจะล้างแค้นพระยาเซลียงผู้สั่งโยยตนเหตุเพราะไปเกี่ยวธิดาที่ชื่อคำหยาด แต่ชะตาไม่ถึงขนาดนักบวชได้ช่วยชีวิตไว้ พร้อมรับเป็นศิษย์และสอนอาคมให้จนแกร่งกล้า เจ้าโชนไม่อาจตัดใจจากธิดาของพระยาเซลียง เขาใช้อาคมสะกดให้คำหยาดลุ่มหลง แต่พระยาเซลียงจับได้และใช้พระขรรค์เงินทำร้ายจนเจ็บปางตาย ด้วยแรงอาฆาตเจ้าโชนปลุกเสกผีแถนเอามาทำพิธีกรรม บันจนเป็นตุ๊กตาสังคโลกขึ้นมาก่อนจะปลิดชีวิตบุชายันต์ตัวเอง วิญญานที่มีฤทธิ์ได้แปลงเป็นอสูรตะขาบซ่อนตัวอยู่ในตุ๊กตาสังคโลกขึ้นมาก่อน จะปลิดชีวิตบุชายัญต์ตัวเอง

วิญญาณที่มีฤทธิ์ได้แปลงเป็นอสุรตะขาบซ่อนตัวอยู่ในตุ๊กตา เมื่อตุ๊กตาถูกมอบให้ธิดาองค์เล็ก ปีศาจตะขาบได้แทรกเข้าไปอยู่ในร่างควบคุมร่างกายและจิตใจ ต่อมาอีกไม่นานนัก พระยาเซียงที่ไปคุมการสร้างวัดก็ถูกกองหินถล่มทับเสียชีวิตตายแต่ความแค้นยังคงอยู่ เจ้าโชนสาบานว่า จะสิงอยู่ในตัวทายาทของพระยาเซียงเพศหญิงจากรุ่นสู่รุ่น สร้างความฉิบหายแก่เชื้อสายนี้ไปชั่ววันรันดร์

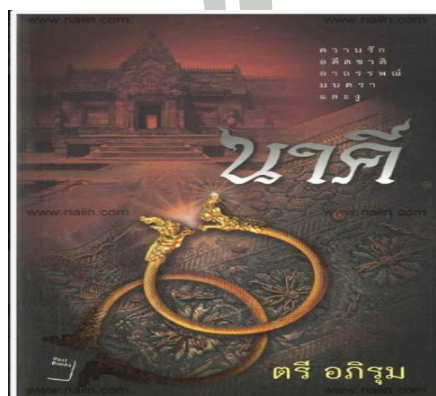
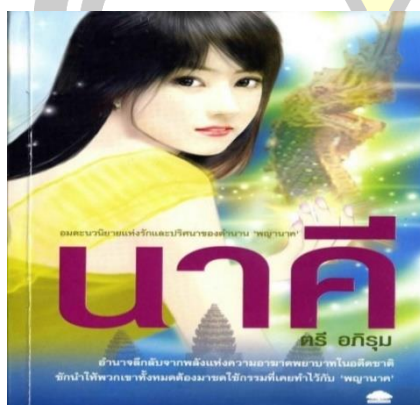
ผ่านมากกว่าเจ็ดศตวรรษถึงเวลาหาผู้สืบทอดทายาทอสุรคนใหม่ วรรณภูติดต่อไปยัง สุดาตวง ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลาน ขอให้สุดาตวงพาครอบครัวมาเยี่ยมตน โดยเป้าหมายอยู่ที่ วรินทร์ ลูกสาวคนสุดท้อง โอรส พ่อของวรินทร์เห็นดีด้วยเพราะอยากให้วรรณภูช่วยเหลือธุรกิจที่กำลังมีปัญหา วรินทร์ตื่นตื่นที่จะได้พบยายใหญ่เป็นครั้งแรก เพราะยายเล็กวัชรวิทย์ ยายแท้ ๆ ของเธอ ถูกลูกนอกบวชซีตัดจากทางโลกไปนานแล้ว วรรณภูได้ย้ายมาอาศัยกับสุดาตวง โดยอ้างว่าป่วยและอยากให้ลูกหลานดูแล สุดาตวงยินดี เมื่อไร้อุปสรรควรรณภูจึงชวนวรินทร์มานอนค้างด้วยในคืนแรม 15 ค่ำ ขณะหลอกล่อให้ทำพิธีสะกดงูสปีททายาทแม่ชีแสงบุญก็เข้ามาขัดขวางไว้ แม่ชีแสงบุญแท้จริงคือวัชรวิทย์ น้องสาวของวรรณภูนั่นเอง

รัชโรจน์กับสนทรรศน์ไปขโมยเล็บ เส้นผม ของวรรณภูไปให้แม่ชี เมื่ออสุรรู้ว่าแม่ชีจะทำพิธีสะกดตนจึงเปลี่ยนร่างหลบหนี แม่ชีทำพิธีสะกดวิญญาณอสุรโดยที่ไม่รู้ว่ารังสรรค์มาลับเปลี่ยนสื้อวัตถุไปแล้วทำให้พิธีล้ม วรรณภูตามมาเล่นงานจนแม่ชีบาดเจ็บ แต่ยังใช้ชีวิตได้กลับจนอสุรล่าถอย อสุรขอพลังจากตุ๊กตาสังขโลก เพื่อรักษาความเจ็บ ส่วนแม่ชีก็ต้องเข้ามานรักษาตัว เมื่อหนานจรรยารู้ว่าอสุรบาดเจ็บจึงทำพิธีปลุกเสกพระขรรค์ที่สร้อยแทงลงบนหุ่นปั้นวรรณภู ทั้งอสุรและวรรณภูต่างเจ็บปวดกระอักเลือดทรนทรายหนีไป เมื่อทุกอย่างเปิดเผยว่าวรรณภูเป็นร่างที่สถิตของอสุรร้าย และพญาเซียงต้นตระกูลของเธอเป็นฝ่ายสร้างความแค้นแก่เจ้าโชนก่อน วรินทร์เสียใจที่วรรณภูต้องทนทุกข์กับการถูกอสุรครอบงำกว่าคนอื่นชีวิต วรินทร์เชื่อว่าการอภัยและอโหสิกรรมเป็นหนทางที่ดีที่สุด วรินทร์ สุดาตวง รัชโรจน์ รังสรรค์ จึงไปวิปัสสนาถือศีลอยู่กับแม่ชีเพื่อแผ่เมตตาให้กับเจ้าโชนและคุณยายวรรณภู วรรณภูมาเข้าฝันวรินทร์ว่าทุกข์ทรมานถ้าไม่มีร่างใหม่ตนจะตายอย่างอนาถ วรินทร์รับปากยอมเป็นทายาทอสุรคนต่อไปเพื่อให้ยายพ้นความทุกข์ เธอหนีออกจากบ้านและยอมรับพิธีสะกดงูสปีททายาท วรินทร์ขออโหสิกรรมให้อสุรร้ายอย่าได้ผูกใจเจ็บกันอีก พลังแห่งเมตตาทำให้อสุรอ่อนแอปลุกให้ดวงจิตของวรรณภูมีพลังขึ้น เธอพยายามขัดขืนไม่ยอมให้อสุรทำอะไรหลานแต่สุดท้ายก็พ่ายแพ้ มันถ่ายทอดตะขาบเข้าไปในร่างวรินทร์ทำให้เธอกลายเป็นอสุรร้าย

ส่วนวรรณภูกลับกลายเป็นหญิงชรา รัชโรจน์กับสนทรรศน์ตามมาเจอแต่สายไป อสุรในร่างวรินทร์ต้องการฆ่าคนเพื่อเซ่นสังขโลกแต่จิตของวรินทร์ไม่ยอมเพราะได้รับการฝึกสมาธิจากแม่ชี เธอแผ่เมตตาจนร่างอัปลักษณ์ของอสุรค่อย ๆ กลายเป็นร่างเดิมของเจ้าโชน เจ้าโชนรู้ตัวว่าจะพ่ายแพ้ต่อวรินทร์ แต่ด้วยความด้อยประสิทธิภาพวรินทร์จึงถูกเจ้าโชนครอบงำ แม่ชีแสงบุญมาปรากฏตัวต่อหน้าวรรณภูบอกให้เธอสู้ มีเพียงเธอเท่านั้นที่จะกำจัดอสุรได้ วรรณภูจึงฮึดสู้ สนทรรศน์ได้

ไปเจอพระขรรค์เงินที่ถูกซ่อนพรางตาไว้ ดวงจิตของวรินทร์พยายามต่อสู้กับเจ้าโชน แต่ระหว่างทำพิธี สืบทายาทกำลังจะปล่อยตะขาบ วรรณาก็โผล่เข้ามาแทรกกลางและรับการถ่ายทอดอสุรกลับไปที่อีกครั้ง แล้วแย่งพระขรรค์เงินจากสนทรรค์มาแทงตัวเองเพื่อปลิดชีวิตไปพร้อมกับเจ้าโชน

2.3.5.3 นาคี

ภาพประกอบ 8 ภาพนวนิยายเรื่อง นาคี

ที่มา : <https://www.google.co.th/search?biw>

นวนิยายเรื่องนาคี ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2525 เป็นเรื่องราวของความรักที่เกิดขึ้นอย่างแปลกประหลาดระหว่าง ทศพล หนูมนักโบราณคดีจากเมืองกรุง กับ คำแก้ว สาวงามแห่งบ้านดอนไม้ป่า ผู้มีชาติกำเนิดอันลึกลับ ในอดีตชาตินับย้อนไปหลายร้อยปี ที่แห่งนี้คือมรุกขนครที่แสนยิ่งใหญ่ มีตำนานรักของเจ้าชายหนุ่มกับนางพญานาค อันเป็นเหตุให้เมืองต้องล่มสลายลง ความรัก ความแค้นของหลายชีวิตได้เกี่ยวพันด้วยกรรมเก่าและแรงแห่งความพยาบาทให้ต้องมาพบพานกันอีก ในชาติภพนี้ อาถรรพ์ของนางพญานาคี สำแดงฤทธิ์ให้คนทั้งหมู่บ้านต้องผจญกับความขนพองสยองเกล้า จนทศพลยอมละทิ้งทุกอย่างเพื่อมาอยู่เคียงข้างสาวชาวป่า

เรื่องราวเริ่มต้นที่ โขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อ พ.ศ. 2480 สองสามีภรรยา นายเคน และ นางคำปอง ทั้งสองจับได้งูประหลาด มีลักษณะสีขาวตลอดทั้งตัว มีขนาดใหญ่กว่าแขน ความยาววาเศษ บนหัวของงูนั้นมีหงอนคล้ายพญานาค ชาวบ้านต่างเชื่อกันว่าเป็นงูเจ้าที่ หรือที่เรียกกันว่า “นาคี” นายเคนได้นำงูไปขายให้ฝรั่งนักค้างู จอร์น วินสัน ด้วยราคาที่สูง เวลานั้นคำปองท้องแปดเดือน เธอเชื่อว่าถ้าหากหลบหลู่เจ้าแม่จะต้องเกิดความพินาศ เธอพยายามที่จะห้ามสามีแต่สายไปเสียแล้ว เพราะนายเคนและผู้ช่วยชาวไทยอีกสองคนคือ นายบุญส่ง และนายกอได้ลบหลู่เจ้าแม่นาคี จนปรากฏอาเพศท้องฟ้าเกิดสุริยุคราส ลมพายุกระหน่ำหมู่บ้าน ทุกคนตายเหลือแต่นายกอที่หนีออกมา

ได้ ขณะนั้นคำปองปวดท้องคลอดเด็กหญิงออกมาเสียชีวิต ก่อนที่คำปองนั้นจะหมดสติเธอได้เห็นภาพ
งูใหญ่นั้นเลื้อยเข้าแทรกในตัวของเด็ก ทารกฟื้นกลับมามีชีวิตอีกครั้ง คำปองได้ตั้งชื่อบุตรสาวของตน
ว่า คำแก้ว ซึ่งพวกเขาได้ย้ายจากโขงเจียมมาอยู่ที่ดอนไม้ป่า

เมื่อเวลาผ่านไป 20 ปี คณะนักศึกษาและอาจารย์ นำโดยอาจารย์ ทศนัย ได้ลงพื้นที่ศึกษา
และขุดค้นโบราณวัตถุ ในกลุ่มมี ทศพล นักศึกษาปีสุดท้ายของคณะโบราณคดีร่วมลงพื้นที่ด้วย พวกเขา
ขุดเจอวัตถุโบราณเป็นรูปปั้นลักษณะประหลาดเป็นหินสลักสีขาวอมชมพูรูปหญิงสาวเปลือยท่า
นอนบิดตัว ช่วงท่อนล่างตั้งแต่สะโพกลงมาเป็นงู ส่วนบนที่จรดกับศีรษะนั้นมีหอน อาจารย์ทศนัย
อธิบายว่าเป็นสัญลักษณ์ของนาคิหรือพญานาค ต่อมาทศพลและคณะสำรวจไม่ได้รับการต้อนรับจาก
กำนันแย้ม เพราะกำนันแย้มไม่ต้องการที่จะให้คนแปลกหน้าเข้ามาวุ่นวายในหมู่บ้าน รวมถึงการขุดค้น
ที่เทวาลัย จึงได้ขับไล่คณะกลุ่มสำรวจไม่ให้นอนค้างที่หมู่บ้าน ทศนัยได้พาคณะไปพักที่บ้านของคำ
ปอง ทศพลได้พบกับคำแก้วและมีความรู้สึกดีกับคำแก้วตั้งแต่แรกเจอ ทศพลพบภาพประหลาดเป็น
ปราสาทราชวังตระการตาและหญิงสาวสวมมงกุฎคุณคนเดิม เช่นเดียวกับคำแก้วที่ฝันถึงทศพล

ต่อมาหม่ออ่วม หม่ออู่ประจำหมู่บ้านลอบนำว่านพญาลิ้นงูที่ได้จากสับหระอคงไปฝังไว้ที่ใต้
ถุนเรือนคำปอง เพื่อทดสอบว่าคำแก้วคือร่างแปลงของนาคิ จนคำแก้วรื้อนอนอยู่บนเรือนไม่ได้ต้อง
เสาะหาชุดว่านนั้นทำลายเสีย หม่ออ่วมเริ่มแน่ใจมากขึ้น ทางด้านอาจารย์ทศนัยขุดพบซากเมือง
โบราณที่เต็มไปด้วยสัญลักษณ์งูเต็มไปหมด นอกจากนี้เขายังสันนิษฐานว่ารูปปั้นนาคินั้นแท้ที่จริงแล้ว
ไม่ใช่หินสลักหรือวัตถุทั่วไปแต่เป็นศพอาบน้ำยาเช่นเดียวกับมัมมี่ของอียิปต์ที่ถูกฝังไว้เป็นเวลานานจน
แปรสภาพเป็นเนื้อหิน หม่ออ่วมได้ทำนายกับกำนันแย้มว่า อีก 7 เดือนจะเกิดสุริยุคราส ทำให้กำนัน
แย้มนั้นกังวลใจมากเพราะทุกครั้งที่เกิดปรากฏการณ์นี้จะต้องมีงูกัดผู้คนตายทุกครั้ง หม่ออ่วมได้เล่าว่า
เป็นเพราะอิทธิฤทธิ์ของเจ้าแม่นาคิ กำนันแย้มร่วมมือกับหม่ออ่วมทำพิธีในการกำจัดเจ้าแม่นาคิ
โดยใช้แหวนพิรอดพันกับสายสิญจน์ผูกกับหุ่นเจ้าแม่นาคิ และเผาด้วยไฟ คำแก้วซึ่งขายดอกไม้อยู่นั้น
จู่ ๆ ก็เริ่มร้อนทุรนทุราย ร่างทิพย์ของเจ้าแม่ได้วูบออกมาจากร่างของคำแก้ว ร่ายคาถาแสดง
อิทธิฤทธิ์ เรียกฝนมาสู้กับพิธีของหม่ออ่วม พายุลมและฝนตกอย่างแรง ฟ้าผ่าจนสายสิญจน์ขาด ไฟที่
เผ่าหุ่นนางได้ดับลง พิธีนั้นได้หยุดลง ทุกคนต่างพากันวิ่งหลบพายุฝน ส่วนคำแก้วได้สลบอยู่ในอ้อม
กอดของทศพล

กำนันแย้ม หม่ออ่วม และนายกอ สังลูกน้องทุบและเผา "รูปปั้นหินเจ้าแม่นาคิ" แต่ก็ไม่
สำเร็จ สุดท้ายเอาล่องแพไปเผาที่วัด คำแก้ว ทศพล และเพื่อน ๆ ช่วยกันออกตามหาเทวรูป แพของ
กำนันแตก ลูกสมุนถูกน้ำวนดูดจมหายไป เทวรูปก็จมไปด้วย ลำเจียกบอกกับทุกคนว่าคำแก้วกับทศ
พลผิดผีกันแล้ว ทั้งที่ไม่ใช่ความจริง แต่ทศพลกลับบอกว่า เป็นผัวเมียกันแล้วทศพลขอรับผิดชอบ คำ
แก้วกับทศพลจึงได้แต่งงานกัน ซึ่งลึก ๆ แล้วคำปองก็ตั้งใจที่คำแก้วจะมีทศพลมาคอยปกป้อง ทางด้าน
ของพวกของบุญส่งหลอกทศพลว่าหากต้องการให้คำแก้วพ้นข้อกล่าวหาขอให้ทศพลนำชิ้นส่วนที่เป็น

หงอนของรูปปั้นนำไปติดที่หน้าผากของคำแก้ว หากมีนางพญานาคีสิงอยู่นางจะปรากฏร่างออกมา และคำแก้วจะปลอดภัยเป็นคนธรรมดาไม่มีวิญญูณร้ายสิ่งสู่อีก ทศพลทำตามแท้ที่จริงแล้วการทำเช่นนั้นจะทำให้คำแก้วกลายเป็นงูตลอดชีวิต คำแก้วเสียใจหนีไปยังปราสาทร้างกราบไว้พระอันวอนขออยู่ในร่างคน เสียงจากพระพุทธรูปบอกเธอว่าให้ถือศีลอยู่แต่ในถ้ำนี้ห้ามออกไปไหนเด็ดขาดจนครบร้อยวัน คำแก้วจะเป็นคนโดยสมบูรณ์ไม่มีวันกลายเป็นงูอีก

ทศพลพาคำปองหลบหนีพวกของนายบุญส่งที่ต้องการจับตัวไปปล่อยให้นางพญานาคีออกมา แต่ท้ายที่สุดจึงถูกพวกของเมืองอินทร์และนายบุญส่งจับตัวได้ พวกของเมืองอินทร์จับคำปองและทศพลเผาทั้งเป็นเพื่อล่อคำแก้วออกมา คำแก้วอดทนจนถึงที่สุดแต่ก็ไม่อาจยับยั้งคนใจทรามได้ คำปองไม่อาจทนเห็นสภาพคำแก้วที่ถูกชาวบ้านทำร้ายได้ จึงยอมปลิดชีวิตตนเองเพื่อช่วยเหลือลูกส่วนทศพลรอดชีวิต คำแก้วในร่างนางพญานูออกอาละวาดฆ่าคนทั้งหมดตายไป และกลายเป็นงูตลอดอายุขัย ทศพลเสียใจร้องขอให้คำแก้วอยู่กับเขาไม่ว่าจะในสภาพใดก็ตาม แต่คำแก้วไม่อาจอยู่ร่วมกับเขาได้หนีกลับขึ้นไปยังเทวาลัย ทั้งสองต้องพลัดพรากจากกันอีกครั้งและจากกันด้วยน้ำตา พระชฎงค์ได้ชี้ทางสว่างให้แก่ทศพลโดยให้เขาบวชเป็นพระจนสิ้นอายุขัย

2.3.5.4 นาคี ภาค 2

ภาพประกอบ 9 ภาพนวนิยายเรื่อง นาคี ภาค 2

ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q>

นวนิยายเรื่องนาคี ภาค 2 ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2560 เป็นเรื่องราวของใยรักจากอดีตชาติระหว่างมนุษย์กับนางพญานาคี ได้ลักทอผ่านชาติภพ และแรงกุศลที่ได้สั่งสม คำแก้ว ในชาติพบใหม่เป็นเพียงสาวชาวบ้านธรรมดาไม่มีอำนาจพิเศษใด ๆ นอกเหนือจากหัวใจรักที่มีเพียงชายคนรัก เกลียวกรรมอันเป็นสังกรรมของทุกชีวิตที่หนุนนำพาชายคนรักกลับมาพบอีกครั้ง ทำให้ความรักงอกงามอย่างรวดเร็วและแนบแน่นเพราะแรงเสนาหาอันร้อยรัดกันมาหลายพบชาติ แต่ด้วยแรงพยาบาท

ของเจ้ากรรมนายเวรจากกาลก่อนร้ายกาจ ขวางกั้นความรักของเขาและเธอ ศัตรูในอดีตชาติกลับกลายเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ แต่ด้วยอำนาจที่เหนือกว่าด้วยอิทธิฤทธิ์แห่งนาคาและด้วยบุพเพสันนิวาส อำนาจเหนืออิทธิปาฏิหาริย์ทำให้ฝ่ายศัตรูพ่ายแพ้

เรื่องราวเริ่มต้นในชาติภพใหม่ในสถานที่ริมแม่น้ำบางปะกง วัดคูหานาคิน ตำบลห้วยโป่ง เนื้อที่วัดประมาณ 20 ไร่ ทิศนพล ธรรมะวงศ์ หรือทศพลในชาติก่อน เดินทางมาเป็นหน่วยอาสา พร้อมรับศีล 8 ปฏิบัติธรรมที่วัดคูหานาคิน เขาได้พบกับสุนีย์รัตน์ หรือคำแก้วในอดีตชาติ สุนีย์รัตน์ สัมผัสได้ถึงเรื่องราวบางอย่างในตัวทศพล และสถานที่นั้นทำให้ทั้งคู่รำลึกหวนคืนอดีต โดยมีหลวงพ่อวิสุทธิวังโสรองเจ้าอาวาสที่ชาวบ้านถือว่าเป็นผู้มีญาณหยั่งรู้อดีตและอนาคตได้คอยบอกเล่าถึง เหตุการณ์สำคัญของทั้งคู่ในอดีต ด้วยความที่ แก้วหรือสุนีย์รัตน์เป็นคนจิตใจเมตตาชอบทำบุญ และเข้าวัดปฏิบัติธรรมเสมอเมื่อมีโอกาส เธอจึงมักได้ยินเสียงแปลกประหลาดของฝูงเปรตอสุรกายร้องโหยหิวขอส่วนบุญแทบจะทุกคืน แก้วจึงสวดมนต์ทุกคืน ตอนเช้าก็ตักบาตรอุทิศบุญให้เสมอ คืนหนึ่งแก้วฝันชายชราตัวเป็นคนแต่เศียรเป็นนาคราช นั่นคือท่านปุศรีสุทโธอยู่เมืองบาดาล ท่านมาเตือนแก้วว่าให้ระวังเจ้ากรรมนายเวรที่ชื่อลำเจียกที่เป็นคู่ชิงรักหักสวาทเมื่ออดีตกำลังจะย้อนกลับมาแก้แค้น ในภพปัจจุบันลำเจียกเกิดเป็นนาคสีดาร์วันชำระแค้นที่สั่งสมมาหลายร้อยปี และวันที่รอกำลังจะมาถึง ปุศรีสุทโธบอกกับคำแก้วว่า ในเขตพัทธสีมาภายในวัดคูหานาคินคือที่ปลอดภัย เพราะเหล่านาคที่คอยล้างแค้นจะเข้าไปไม่ได้

เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจ ทศพลและคณะเดินทางกลับบ้านที่ไม่ไกลจากวัดนัก เขาระลึกถึงแต่ใบหน้าของสุนีย์รัตน์เหมือนถูกต้องมนต์สะกด เขาจึงเดินทางไปที่วัดแห่งนั้นอีกครั้ง แต่ครั้งนี้มีภามาตุ่มผู้เป็นมารดาและวัลยาที่เป็นคู่หมั้นติดตามไปเที่ยวด้วย วัลยารับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของทศพลว่ามีใจให้แก้ว เธอจึงคิดหาวิธีการผูกมัดทศพลด้วยการไปทำเสน่ห์กับหมอแม่มผู้มีเวทมนต์ลึกลับเพื่อไม่ให้เสียคนรักไป แต่การทำพิธีล้มเหลวเนื่องจากที่บ้านของทศพลปลูกว่านพญาเล็บครุฑไว้ซึ่งวัลยาในชาตินี้แท้จริงแล้วคือนางพญานาคสีดาร์ เธอคิดหาวิธีกำจัดว่านพญาเล็บครุฑจนทำพิธีสำเร็จทางฝ่ายเจ้าแม่มาตุ่มลำเจียกไม่ยินยอมจึงคิดเล่นงานทุกคนที่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับทศพล และด้วยแรงบุญที่ทศพลสั่งสมมานั้นมนต์ไสยดำจึงคลายลง วัลยาถูกลำเจียกเล่นงานอย่าสาหัสจึงยอมถอยใจเพราะรู้ว่าทศพลไม่เคยรักตนเลย

ต่อมาทศพลกับสุนีย์รัตน์จึงได้คบหากันแต่ต้องพบกับอุปสรรคเมื่อโฉมงามหลานสาวของหมอมิ่งนักไสยศาสตร์ชื่อดังอีกคนที่มีเวรกรรมต่อกันในอดีตชาติ แก้วได้แต่นึกถึงคำกล่าวของหลวงพ่อวิสุทธิวังโสว่า “อะไรที่จะเป็นของเรานั้นก็ยอมเป็นของเรา” เรื่องราวความรักวุ่นวายมากขึ้นเพราะลำเจียกไม่ยอมละความพยายามจากทศพลง่าย ๆ แต่หมอมิ่งก็รักหลานสาวมากและต้องการแก้แค้นไม่ให้ทศพลสมหวังกับสุนีย์รัตน์เช่นกัน จึงคิดหาวิธีต่าง ๆ เพื่อกำจัดเจ้าแม่มาตุ่มลำเจียกจึงได้ตรวจคัมภีร์โบราณโดยละเอียดจนพบว่าบ่วงนาคบาปที่สามารถกำจัดเจ้าแม่มาตุ่มลำเจียกได้นั้นหาได้ที่

เทือกเขานั้นตมูผาสุง อยู่ทีจ้งหวัดหนึ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือใกล้เขตชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน เทือกเขานั้นอยู่ใกล้วัดอนันตมูผาสุงที่ตนเคยจำพรรษาอยู่มากว่ายี่สิบพรรษา ซึ่งกว่าจะได้บ่วงนาคบาศมานั้นลำบากลำบากมาก ในที่สุดเจ้าแม่ลำเจียกตื่นกระเสือกกระสนด้วยความเจ็บปวดเพราะถูกบ่วงนาคบาศรัดจนขึ้นมาจากเมืองบาดาลไม่ได้ โฉมงานกับทัศนพลก็ลงเอยกันเพราะหมอมิ่งทำเสน่ห์ให้ฝ่ายชายหลงรักหลานสาวของตน

ทางด้านสุนิย์รัตนก็แต่งชุดขาวไปพบหลวงพ่อวิสุทธิวังโสเพื่อสมทานรับอุโบสถศีลตามปกติ เธอได้ทราบเรื่องราวทั้งหมด เวลานั้นหัวใจของเธอแตกสลายเมื่อรู้ว่าชายที่รักร่วมรักกับหญิงอื่น แต่เธอก็เลือกปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของหลวงพ่อจึงไม่ออกแวก เธอจำศีลภาวนาอยู่ในถ้ำของวัดคูหา นาคินเป็นเวลาหลายวัน ความดีที่เธอและคนรักกระทำมาทุก ๆ ภพชาติส่งผลให้มนต์ไสยดำของหมอมิ่งเสื่อมลงได้ สุดท้ายยธรมะยอมชนะอธรรม ลำเจียกสิ้นชีวิต ส่วนโฉมงามยอมสละทิ้งทัศนพลเพราะละอายแก่ใจที่ฉวยโอกาสทำสิ่งผิดธรรมชาติ และแล้วเรื่องราวทุกอย่างลงเอยด้วยความสุขด้วยเส้นทางรักที่มั่นคงชั่ววันรันดร์

2.3.5.5 จินตวาณี

ภาพประกอบ 10 ภาพนวนิยายเรื่อง จินตวาณี

ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q>

นวนิยายเรื่องจินตวาณี ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2521 เป็นเรื่องราวความรักของไศรวาร เทพจากสรวงสวรรค์ ที่ยอมสละสิ้นทุกอย่างทุกอย่างเพื่อออกตามหาจินตวาณี ผู้เป็นคนรักในอดีตชาติ การเสียชีวิตอย่างกะทันหันของประณตนักศึกษาหนุ่มได้เปิดโอกาสให้ไศรวารเข้าสิงแทนร่างของเขา มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะตามหาจินตวาณีบนโลกมนุษย์ โดยหารู้ไม่ว่าชีวิตของมนุษย์นั้นซับซ้อน

ซ่อนเงื่อนยิ่งนัก แต่ไศรวารในร่างของประณตไม่สามารถใช้พลังแห่งเทพได้สะกดกนัก และต้องพบอุปสรรคปัญหาอีกมากมาย โอกาสที่จะได้พบกับจินตวณิศจึงเต็มไปด้วยอุปสรรค

เรื่องราวเริ่มต้นที่วัดทับหลวง ซึ่งมีหลวงปู่ชุ่ม เขมวโร เป็นเจ้าอาวาส คึนนันประณต นักศึกษาหนุ่มได้เกิดอุบัติเหตุจนเสียชีวิตภายในบริเวณของวัดทับหลวง และในคืนวันเกิดเหตุได้เกิดดาวพฤษ์ส่องพระจันทร์ จึงทำให้ไศรวารเทพจากสรวงสวรรค์สามารถเดินทางมายังโลกของมนุษย์ เพื่อตามหาจินตวณิ ไศรวารได้เข้าสิงร่างของประณตเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตามหาคนรัก ไศรวารในร่างของประณตได้เข้าไปอยู่ในบ้านสวัสดิโสภาคย์ ทุกคนในครอบครัวเห็นความเปลี่ยนแปลงในตัว ของประณตโดยเฉพาะผู้เป็นบิดามารดา แต่ทุกคนก็ลงความเห็นว่าคงเป็นเพราะสมองได้รับความ กระทบกระเทือนจากอุบัติเหตุ ตั้งแต่นั้นมาบ้านสวัสดิโสภาคย์ก็เกิดแต่เรื่องลึกลับสยองขวัญ สมาชิกทุกคนเริ่มเจอเหตุการณ์แปลกประหลาด ทั้งเปรตอสุรกายที่ปรากฏให้เห็น ส่วนประณตก็ฝึกฝไอยูแต่กับการการสวดมนต์ภาวนาและการนั่งสมาธิ

ต่อมาประณตได้เปิดสำนักหมอผีขึ้น เรื่องราวในบ้านสวัสดิโสภาคย์จึงเต็มไปด้วยความ ลึกลับมหัศจรรย์มากมาย เฉิดฉายผู้เป็นอาของประณตถูกผีเข้าสิง ประณตก็ได้ทำพิธีปราบผีจนสำเร็จ หลังจากนั้นสมาชิกในบ้านมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ทุกคนเริ่มมีความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณว่ามีอยู่จริง และทุกคนต้องขอความช่วยเหลือจากไศรวารในร่างของประณต เวลาผ่านไปเพียงไม่นานประณตก็ มีศิษยานุศิษย์แวะเวียนมาเพื่อทำคุณไสยและพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างไม่ขาดสาย และในหลายเหตุการณ์ นั้นเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่เบาะแสในการติดตามหาตัวจินตวณิ ไศรวารจัดปรีมิทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ นานาในการค้นหาหญิงผู้เป็นที่รัก จนท้ายที่สุดไศรวารก็ได้พบกับจินตวณิ เรื่องราวทุกอย่างจึงจบลง ด้วยแรงปรารถนาแห่งความรักที่ทั้งคู่มีต่อกัน

2.3.5.6 ลูกสาวซาตาน

ภาพประกอบ 11 ภาพนวนิยายเรื่อง ลูกสาวซาตาน

ที่มา : <https://www.google.co.th/search?tbm>

นวนิยายเรื่องลูกสาวชาตาน ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2524 เป็นเรื่องราวของความเป็นโลกและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคนกลุ่มหนึ่ง ที่เปิดโอกาสให้มฤตยูร้ายที่ถูกจองจำเนิ่นนานฟื้นคืนชีพและสืบสายพันธุ์ลึทธิอุบาทว์ต่อจากมัน วิลาสิณีเธอคือสายโลหิตของตระกูลสูงศักดิ์ เธอคือสาวสวยที่ชายหนุ่มหมายปอง เธอคือสาวงามผู้โชคดีที่หญิงสาวต่างอิจฉา และเธอคือมหันตภัยร้ายที่ไม่ควรเข้าใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเธอเป็นลูกสาวชาตาน ความสวยของเธอแอบซ่อนมหันตภัยร้ายเหนือคำบรรยาย

เรื่องราวเริ่มต้นเมื่ออาจารย์แชนกับนายภาคีและนายพรตพี่น้องผู้เป็นลูกศิษย์ เดินทางไปที่วัดศรีสวยเมืองเก่าสมัยสุโขทัยเพื่อขุดวัตถุโบราณ สิ่งที่ขุดพบนั้นคือพระพุทธรูปหินขาวแกมเทาปางมารวิชัยถึงสี่องค์ และได้พบกับมือข้างขวาสีน้ำตาลแกมเทาที่ถูกตัดฝังจมดินกระทั่งกลายเป็นหินคล้ายมือมัมมี่ ทุกคนนำวัตถุที่ขุดพบไปให้พลโทวิธาน ภูบาลธนเบศร์ นักสะสมวัตถุโบราณดู พบว่านี่คือมือของรูปปั้นชาตานที่หักไปตั้งแต่บรรพบุรุษกระทั่งถึงยุคของท่าน เคยติดตามหาอวัยวะที่ขาดหลายสิบปีแต่ไม่มีใครขุดค้นพบ เมื่อนายพลซื้อวัตถุมือขวาก็นำไปต่อกับรูปปั้นที่ห้องโบราณชั้นใต้ดิน วันรุ่งขึ้นปรากฏว่ามีมือที่ต่อไว้เนื้อแนบสนิทประหนึ่งว่าเป็นเนื้อเดียวกัน หลังจากนั้นคฤหาสน์หลังนี้ก็เต็มไปด้วยเรื่องชวนขวัญผวา หนึ่งเดือนต่อมาแสงโสมลูกสาวคนเล็กของพลโทวิธานแต่งงานกับวิทู เวลาผ่านไปแสงโสมเกิดตั้งท้องและเรื่องราวไม่คาดฝันก็เกิดขึ้นเมื่อรูปปั้นชาตานหายไปจากห้องใต้ดินสี่เดือนผ่านไปแสงโสมขาดหายจากอาการคลื่นไส้อาเจียน แต่กลับชอบกินของสด ๆ คาว ๆ และอาหารพิสดาร วลัยพรลูกสาวคนโตของท่านนายพลที่สติวิปลาสเพราะเคยถูกรูปปั้นชาตานเล่นงานเอ่ยว่าลูกที่อยู่ในท้องของแสงโสมจะเป็นเด็กอิทธิฤทธิ์ เวลาเกิดจะเกิดอาเพศพิลึกพิลั่น แสงโสมคลอดลูกเป็นผู้หญิง ท่านนายพลให้ชื่อว่าวิลาสิณี ภูบาลธนเบศร์ จากนั้นท่านเสียชีวิต วิลาสิณีเป็นเด็กเลี้ยงง่ายแต่ประหลาดที่ชอบกินอาหารดิบ ๆ และมีพฤติกรรมน่ากลัว เช่น จับงูเล่น ทุกคนรู้ดีว่าการเกิดของวิลาสิณีได้อิทธิพลจากเทวรูปชาตานคล้ายมีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์สิงทับ

เวลาล่วงผ่านไปจนวิลาสิณีโตเป็นสาว เธอได้พบกับอนันตพร ชายหนุ่มผู้มีพลังวิเศษสามารถเข้าถึงสมาธิหยั่งรู้อนาคตและระลึกเห็นอดีตได้ เขารู้ว่าในร่างของวิลาสิณีนี้นั้นมีวิญญาณของชาตานสิงอยู่ อนันตพรหมั่นสวดมนต์เจริญวิปัสสนา เขาเข้ากรรมฐานถอดจิตเพื่อต้องการช่วยวิลาสิณีให้หลุดพ้นจากอำนาจที่ถูกครอบงำมาตลอดยี่สิบปี เขาสืบหาวิธีการที่จะช่วยเธอจนในที่สุดก็ได้พบกับหลวงพ่ोज้าอาวาสวัดมหาธาตุท่าพระจันทร์ ท่านกล่าวว่า ตามตำนานสมัยพระพุทธองค์ เมืองไพศาลีเกิดอหิวาตกโรคระบาดชาวเมืองล้มตายเป็นจำนวนมาก พวกภูตผีปีศาจก็เที่ยวหลอกหลอน พระพุทธเจ้าใช้ให้พระอานนท์ท่องรัตนสูตรพรมน้ำมนต์ทั่วนครไพศาลี พวกปีศาจกลัวจนหนีกระโดดข้ามกำแพงเมืองไป ท่านเล่าว่าพระศาสดานี้ศักดิ์สิทธิ์มาก ผู้ที่สวดต้องประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา และบารมี จากพบก่อนศาสดาตรัสสูตรจึงจะสำเร็จผล อนันตพรได้ร่วมมือกับไอพารผู้เป็นน้องชายช่วยวิลาสิณี

เรื่องราวดำเนินไปด้วยอุปสรรคมากมาย แต่ท้ายที่สุดแล้วทุกอย่างสำเร็จ วิญญาณปีศาจร้ายออกจากร่างวิลาสินีแล้วกลายเป็นหิน

2.3.5.7 นางพญาอสรพิษ

ภาพประกอบ 12 ภาพนวนิยายเรื่อง นางพญาอสรพิษ

ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q>

นวนิยายเรื่องนางพญาอสรพิษ ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2524 ภาคต่อจากนวนิยายเรื่องลูกสาวชาตาน เป็นเรื่องราวของการหายตัวไปอย่างลึกลับอย่างไร้ร่องรอยของบรรดาสาวสวย และการตายที่เป็นปริศนาของชายหนุ่ม ทำให้นักสืบจำเป็นอย่างไ้อหารต้องมุ่งหน้าสู่ภาคเหนือที่คุ้มทิพย์วัลย์ เพื่อค้นหาสาเหตุการตายของเรวัต เด็กหนุ่มผู้เป็นน้องชายของระรินทิพย์ แฟนสาวของเขา

เรื่องราวเริ่มต้น เมื่อเรวัต รัตนาภิรมย์ น้องชายของระรินทิพย์ และเป็นบุตรชายเพียงคนเดียวของผู้การ ศุภฤกษ์กับคุณนายเก็จกาญจน์ เดินทางไปทัศนากับเพื่อน ๆ ที่ดอยคะหม้อ และบรรดาเพื่อนร่วมทางทั้งหมดเสียชีวิตอย่างน่าสยง ขณะที่เรวัตเสียชีวิตจาดจอะไรไม่ได้ ครอบครัวนำตัวเขากลับมารักษาที่บ้าน ต่อมาเขาเกิดอุบัติเหตุทำให้เรวัตความจำกลับคืนมาเขาเล่าให้ฟังว่าระหว่างเดินสำรวจป่าพบแท่นหินประหลาด มีรูปหญิงสาวสวยสลักเอาไว้ เพื่อนคนหนึ่งเกิดหามาไม้ตำนิ้วเลือดออก จึงนำไปป้ายบนรูปศิลาและในคืนนั้นเองอสุรกายจากแท่นศิลาก็ลุกออกมาแล้วสังหารทุกคนตาย เหลือเพียงเรวัตที่ตกใจจนเสียชีวิต หลังจากหลุดปากเล่าเรื่องทั้งหมดออกมา เรวัตก็ถูกสังหารในคืนวันนั้นเอง คุณนายเก็จกาญจน์มีโอกาสได้เห็นปีศาจร้ายตนนั้นชัดเจน เธอจึงพยายามติดต่อหาหมอผีมาปราบอสุรร้าย สุดท้ายก็เสียชีวิตเช่นเดียวกับเรวัต

ระรินทิพย์น้องสาวเรวัตพยายามสืบหาเรื่องราวทั้งหมดผ่านไอฟาร ประเสริฐสิทธิการแพนหนุ่ม ทันทีที่เขาได้รู้เรื่องทั้งหมด ทำให้นึกถึงเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมาในอดีตเมื่อหลายปีก่อน ต่อมาสุภารัตน์เพื่อนสาวของระรินทิพย์หายตัวไปอย่างลึกลับ มีคนพบเธอสภาพเหมือนผีดิบไว้วิญญาณที่คุ้มทิพย์วัลย์ จังหวัดเชียงใหม่ ที่คุ้มแห่งนี้ปกครองโดยเจ้าสร้อยสุรางค์ หลานเจ้าทิพย์วัลย์แต่ปิดเงียบเงียบ เมื่อมีประกาศรับสมัครแม่ครัว ระรินทิพย์กับไอฟารจึงวางแผนให้เยาวลักษณ์ป้าสาวใหญ่หัวใจเด็กสาวที่มีความสามารถในการทำอาหารปลอมตัวเข้ามาสืบเรื่องราวทั้งหมดในคุ้มทิพย์วัลย์ คุณเยาวลักษณ์ป้าของระรินทิพย์เป็นแม่เฒ่าและติดใจรูปร่างหน้าตาของไอฟารเพราะมีส่วนคล้ายกับเชวง สามีเก่าที่เสียชีวิตไปแล้วเธอจึงยอมตกลง เมื่อมาถึงเธอต้องเผชิญหน้ากับผกายมาศ แม่บ้านจอมวางอำนาจของเจ้าสร้อยสุรางค์ซึ่งเก็บตัวอยู่ภายในห้องโดยไม่เคยมีใครเห็น เยาวลักษณ์เคยสักอักขระที่กลางกระหม่อม เป็นเหมือนยันต์คุ้มตัว เธอจึงสามารถอยู่รอดภายในคุ้มได้โดยที่สมุนปีศาจไม่สามารถทำอะไรได้ และพบว่า ภายในคุ้มได้ซึ่งเจ้าสร้อยสุรางค์ตัวจริงเอาไว้ โดยมีผกายมาศคอยควบคุมตัวไม่ให้หลบหนีออกไป ส่วนเจ้าสร้อยสุรางค์ที่อาศัยอยู่ในคุ้มทิพย์วัลย์แท้จริงก็คือนางพญาอสรพิษหรือวิลาสินีที่คืนชีพขึ้นมา

ไอฟารและผู้กองศุภฤกษ์ส่งสืบเอกเชวงศัตรุระย่อพอม่ายหนุ่มใหญ่ ลูกน้องศุภฤกษ์ที่มีคาถาอาคมให้ปลอมเข้ามาเป็นคนขับรถของคุ้มทิพย์วัลย์ และคอยช่วยเหลือเยาวลักษณ์อีกทางหนึ่ง เหตุการณ์ต่าง ๆ ในคุ้มที่ทั้งสองต้องเผชิญร่วมกัน ทำให้ม่ายสาวและหนุ่มใหญ่ถูกชะตากันจนกลายเป็นความรัก ไอฟารติดต่อกับแสงโสมมารดาของวิลาสินีที่เคยปราบเธอมาแล้วในอดีตด้วยเลือดของตัวเองให้มาช่วยเหลือวิลาสินี บัดนี้เธอได้สะโลงมาบวชเป็นแม่ชี และก็พยายามหาทางช่วยเหลือเพื่อให้วิลาสินีไปผูกเกิดใหม่ และพ้นจากสภาวะดังกล่าวผู้คนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคุ้มทิพย์วัลย์ เสียชีวิตมากขึ้นด้วยสภาพเหมือนถูกกัดสูบเลือด ไอฟารตัดสินใจบุกไปยังคุ้มทิพย์วัลย์พร้อมสายสิญจน์ศักดิ์สิทธิ์และทรายเสก เขาสามารถจัดการสมุนปีศาจจนราบคาบและคล้องสร้อยสายสิญจน์ลงบนศีรษะวิลาสินีหรือเจ้าสร้อยสุรางค์ตัวปลอมได้สำเร็จ เมื่อมนต์ร้ายคลายลง เจ้าสร้อยสุรางค์ตัวจริงได้รับการช่วยเหลือจากเยาวลักษณ์และปรากฏตัวขึ้น ทำให้ผกายมาศ ที่เคยหยิ่งผยองว่าเป็นคนโปรดถูกจัดการให้ได้รับบทเรียนอย่างสาสมในช่วงเวลาสุดท้าย เมื่อปีศาจวิลาสินียอมพ่ายแพ้ เธอนึกถึงอนันพรชายคนรักในอดีตและขอให้ไอฟารช่วยทำลายชีวิตเพื่อปลดปล่อยไปสู่สุคติภพ เมื่อสิ้นปีศาจร้าย มนต์สะกดระรินทิพย์ก็เสื่อมลง และหล่อนก็รู้ว่าถูกสะกดจิตมากลางป่าลึกแห่งนี้ ไอฟารพาหล่อนกลับกรุงเทพฯ พร้อมกับหมู่เชวงและคุณเยาวลักษณ์

2.3.5.8 ภูตพยัคฆ์

ภาพประกอบ 13 ภาพนวนิยายเรื่อง ภูตพยัคฆ์

ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q>

นวนิยายเรื่องภูตพยัคฆ์ ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2524 เป็นเรื่องราวของแววรัชนี เวทงคเวศม์ ครูสาวผู้อภัพรักที่ถูกกรรณคนรักหนุ่มที่กำลังเตรียมแต่งงานทรยศเนื่องจากไปทำสาวคนอื่นท้อง เธอจึงตัดสินใจเดินทางมาเป็นครูสอนเด็กชายเขาแดนทุรกันดารที่หมู่บ้านแดนโขมด ภูตพยัคฆ์เป็นนวนิยายระทึกขวัญผสมไสยศาสตร์มนต์ดำภายใต้ความน่าสพรึงของหมู่บ้านแดนทุรกันดารแห่งนี้ เหตุการณ์แปลก ๆ ที่น่าสยดสยองเกิดขึ้นในหมู่บ้านเสมอ โดยเฉพาะในเวลากลางคืน ทำให้แววรัชนีต้องกลายเป็นนักสืบจำเป็น จนพบแม่ชีชวนชมจึงได้รู้สาเหตุที่แท้จริงว่าหมู่บ้านห้วยเสือร้องต้องอาถรรพ์ของนางพญาเสือสมิง และสิ่งที่จะแก้ได้คือธนูหยกศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านคู่มืองันทะปุเรงนครที่ล่มสลายไปนับพันปีพร้อมกับนางพญารุกขมณี เพื่อล้างอาถรรพ์ที่ครอบคลุมหมู่บ้าน

เรื่องราวเริ่มต้นเมื่อแววรัชนีตัดสินใจเดินทางมาเป็นครูสอนเด็กชายเขาแดนทุรกันดารที่หมู่บ้านแดนโขมด ตามจดหมายเรียกตัวของผู้ใหญ่บ้านอำนวย ระหว่างการเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านห้วยเสือร้องเหมือนนรกบันดาล เกิดรถเสียกลางทางเธอจึงจำต้องนอนค้างอยู่ในรถคันนั้นเพียงลำพัง ก่อนไปคนขับรถเตือนเธอด้วยความเป็นห่วงว่าห้ามเปิดก่อนถึงรุ่งสาง และคืนนั้นก็เสียงเคาะประตู เธอเห็นสาวค่าแรงแย่งยืนรออยู่ข้างนอกรถร้องขอให้ช่วยเปิดประตู แววรัชนีก็ถึงคำสั่งคนขับรถผู้อารีนั้นจึงไม่เปิดให้ ค่าแรงแย่งในร่างจำแลงกลายเป็นปีศาจดุร้าย พร้อมกับเรียกสมุนของพวกมันให้ออกมาจากป่า ท่ามกลางความหวาดกลัวแทบขาดใจเธอเห็นเสือลายพาดกลอนขนาดมหึมา มันพุ่งตัวเข้าจัดการกับฝูงผีดิบเหล่านั้นจนแตกกระเจิงและเธอสลบไปในที่สุด

เมื่อแววรัชนีตื่นขึ้นมาอีกครั้ง เธอก็พบว่าตนเองอยู่ที่เรือนของผู้ใหญ่อำนวย คนขับรถกลับมาตอนเช้าเห็นนอนสลบอยู่จึงพามาส่งที่หมู่บ้านแดนโขมด เธอจึงมีโอกาสรู้จักกับเขาเป็นครั้งแรก

บุรุษนั้นตามคาดเดาอย่างที่ไม่เคยเห็นมาก่อน ชายหนุ่มมีข้อตกลงให้กับครุสาวคือไม่ให้ออกไปไหนเพียงลำพัง และเขาคอยรับรู้ความเคลื่อนไหวตลอดเวลา ในระหว่างนั้นมีคนตายเกิดขึ้นในหมู่บ้านหลายราย สภาพที่น่าสยดสยอง แวรวรรชนีพยายามสืบหาความจริงและทุกครั้งเธอก็จะต้องเผชิญหน้ากับผู้ใหญ่อำนาจที่เข้ามาขัดขวางเสมอไป และครั้งหนึ่งที่เธอมีโอกาสพบกับแม่ชีชวนชมหญิงชราผู้มีอภิญา อำนาจพิเศษ และรู้โดยบังเอิญว่าแม่ชีคือมารดาของผู้ใหญ่อำนาจ

ต่อมาแม่ชีชวนชมได้เตือนแวรวรรชนีให้เธอรอแม้กระทั่งตัว พร้อมให้เครื่องรางศักดิ์สิทธิ์สำหรับป้องกันตัว พร้อมกับได้บอกเธอว่า ผู้ใหญ่อำนาจเองเป็นคนมีกรรมบางอย่างเกิดขึ้นกับเขา ทำให้ต้องกลายเป็นเสื้อสมิงในยามกลางคืนโดยเฉพาะคืนพระจันทร์เต็มดวง และเธออาจจะเป็นคนเดียวที่ช่วยชายหนุ่มผู้นั้นให้รอดพ้นจากบ่วงกรรมแห่งคำสาปนั้นได้ ผู้ใหญ่อำนาจซึ่งมีวิญญาณปีศาจของนางพญาสมิงเข้าสิงสู่ ทำให้เป็นเหมือนคนสองวิญญาณในตัว คือเมื่อใดถึงคืนเดือนเต็มดวงจะกลายเป็นปีศาจเสื้อออกล่าสังหารเหยื่อทั้งที่ตัวเขาเองก็ไม่ได้ต้องการเลยแม้แต่น้อย และแวรวรรชนีต้องหาทางทำลายอำนาจมนต์ดำที่ครอบครองชีวิตชายหนุ่มผู้นี้ ด้วยการตามหาธนูหยกศักดิ์สิทธิ์เครื่องรางพระอรหันต์ที่ใช้กำจัดปีศาจ เป็นของคู่บ้านคู่เมืองนั้นทะเลพุเรงนครที่ล่มสลายไปนับพันปี พร้อมกับนางพญารุกขมณีเพื่อล้างอาถรรพ์ที่ครอบคลุมหมู่บ้าน จากนั้นเรื่องราวดำเนินไปด้วยความลึกลับมหัศจรรย์ หมอผีแห่งหมู่บ้านเสื้อร้องและหมอผีของหมู่บ้านแดนโขมดจัดทำพิธีกรรมคุณไสยดำต่อสู้กันอย่างไม่มีใครยอมใคร แม้จะมีอิทธิฤทธิ์มากแต่ทุกคนก็ต้องพ่ายต่อคุณความดีแห่งอำนาจของพระพุทธศาสนาที่มีในตัวแม่ชีชวนชมและแวรวรรชนี

ท้ายที่สุดแล้วแวรวรรชนีก็เริ่มรับรู้ถึงน้ำใจไมตรีอันใสบริสุทธิ์ของชาวบ้านป่าเมืองคอย รู้ถึงห่วงอาวรณ์รักใคร่ของผู้ใหญ่อำนาจที่มีต่อหล่อนอย่างจริงใจ ในเวลาที่เขาไม่ได้ถูกมนต์ดำเข้าสิงสู่แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีอุปสรรคที่เข้ามาทดสอบความกล้าหาญของแวรวรรชนีด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหมอผีที่ต้องการใช้ปีศาจเสื้อสมิงเป็นเครื่องมือ กลุ่มปีศาจงูดุที่ฆ่าคนเพื่อสูบเลือดเป็นอาหาร หรือแม้แต่เดือนแฉ่มสาวบ้านป่าที่หลงรักผู้ใหญ่อำนาจและมองเห็นเธอเป็นมารหัวใจ พร้อมจะกำจัดให้พ้นทาง แต่ในที่สุดพลาญภาพแห่งความรัก ก็สามารถเอาชนะทุกอย่างได้สำเร็จ เธอพบธนูหยกศักดิ์สิทธิ์และใช้มันเพื่อกำจัดปีศาจที่สิงสู่ในร่างกายของเธอได้สำเร็จ

พญานัง ปณฺ ทิโต ชิว

2.3.5.9 มฤตยูผยอง

ภาพประกอบ 14 ภาพนวนิยายเรื่อง มฤตยูผยอง
ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q>

นวนิยายเรื่องมฤตยูผยอง ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2527 เป็นเรื่องราวของคุ้มอินทนิล ที่ตั้งอยู่กลางป่าผาเงื่อม ปราสาทใหญ่โตรโหนฐานแห่งนี้ เป็นที่อยู่ของเจ้านครสกุล ณ เชียงสรวงมานับศตวรรษได้ชุกซ่อนความลับอันน่าสะพรึงกลัวสุดสยดสยองเอาไว้ อานนท์ เดินทางไปเที่ยวที่คุ้มอินทนิลของเจ้าสิงหราช ณ เชียงสรวง โดยไม่ได้ตั้งใจหมาย และบังเอิญเป็นช่วงสำคัญของวงศ์สกุล ณ เชียงสรวง ที่ต้องทำพิธีรำลึกบรรพบุรุษซึ่งสืบทอดกันมาเนิ่นนาน อานนท์เริ่มสงสัยในพฤติกรรมของคนในคุ้มอินทนิลแห่งนี้โดยเฉพะอย่างยิ่ง เจ้ารุ่งรพีสาวสวยลึกลับ และเจ้ารัตนวงศ์ ชายน้อยของรุ่งรพี รวมถึงเจ้าพงษ์สุริยาประมุขแห่งคุ้มอินทนิล และแล้วสิ่งที่เขาสงสัยก็กระจ่าง ต่อเมื่อเขาได้กลายเป็นญาติกิตติมศักดิ์ของสกุล ณ เชียงสรวง โดยไม่รู้ตัว เป็นเขี้ยวพิษที่ทุกคนต้องหวาดกลัว เพราะเขาคือ มฤตยูผยอง

เรื่องราวเริ่มต้นขึ้น เมื่ออานนท์ อัครวิมุข เด็กหนุ่มนักศึกษาจากกรุงเทพ เดินทางมาเที่ยวคุ้มอินทนิลเพียงลำพัง ในเขตหมู่บ้านผาเงื่อมดินแดนห่างไกลทางภาคเหนือ ตามคำเชื้อเชิญของเจ้าสิงหราช ณ เชียงสรวง สหายร่วมสถาบันที่กรุงเทพที่ปราสาทโบราณกลางป่า เขาพบความประหลาดใจว่าชาวบ้านแถบนั้นต่างมีปฏิกิริยาด้านลบกับคนในคุ้ม ยิ่งเมื่อรู้ว่าเขาจะมาเยือนและคนรับรับจ้างก็มอบขลุ่ยเอาไว้ให้อย่างเป็นทางการ พร้อมกับคำกำชับว่า ถ้าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นเขาไปขลุ่ยเล่นนั้นแทน ยิ่งเมื่อได้ก้าวเข้ามาสู่คุ้มอินทนิล สิ่งแรกที่กระทบสายตาเด็กหนุ่มก็คือรูปปั้นหินอ่อนสูงห้าศอกขนาดใหญ่ นอกจากเจ้าสิงหราชแล้ว อานนท์ยังมีโอกาสพบกับเจ้าพงษ์สุริยา เจ้าพ่อของสิงหราช รติรส สุทธาธาร เด็กสาวแสนสวยที่เป็นลูกพี่ลูกน้องของสิงหราชและมาเที่ยวที่คุ้มเช่นกัน อานนท์ประทับใจเด็กสาวผู้นี้ตั้งแต่แรกเห็น ในขณะที่เจ้ารัตนวงศ์ หลานชายเจ้าของคุ้มกลับที่มีท่าที

ปฏิบัติกับเขาอย่างชัดเจน อานนท์รับรู้ว่าเจ้ารัตนวงศ์ชอบพอรติรสจนหึงและพาลเกลียดชังเขา แม้ว่าเด็กสาวผู้นั้นจะไม่ได้แสดงท่าทีเสนาหาเจ้ารัตนวงศ์เลยก็ตามและนอกจากนี้เขายังรู้จักกับเจ้ารุ่งรพี ณ เชียงสรวงพี่สาวของสิงหราช ซึ่งเป็นสาวสวยมากเสน่ห์ที่แฝงความลึกกลับน่าประหลาดเอาไว้ว ด้วย เจ้ารุ่งรพีมีท่าทีชอบพอรานนท์ แต่เธอก็มีท่าทีหวาดกลัวเมื่อรู้ว่าเขามีขลุ่ยติดมือเข้ามาด้วย อานนท์พบว่าห้องของเขาถูกบุกกรุก และขลุ่ยที่ได้มาถูกขโมยไป กลางดึกเด็กหนุ่มตื่นขึ้นมาด้วยเสียงร้องโหยหวนประหลาด และเขาก็พบว่า เจ้ารุ่งรพีถูกขังเอาไว้ในห้องใต้ดิน ตามคำสั่งของประมุขคัมอินทนิล ทุกคนอธิบายว่าเจ้ารุ่งรพีเป็นโรคประหลาด จะมีอาการคลุ้มคลั่ง อาละวาดในคืนพระจันทร์เต็มดวง จนต้องล่ามโซ่ขังเอาไว้ คืนต่อมา เขาจึงแอบออกมาจากห้อง โดยไม่อาจรู้เลยว่าชะตากรรมได้ถูกกำหนดเอาไว้แล้ว

อานนท์มองเห็นเจ้ารุ่งรพีกลายเป็นปีศาจสุนัขป่าหรืออชกรังคผสมมหิททิกเปรด อันเป็นสภาพปีศาจหนึ่งในพระอภิธรรมซึ่งเป็นสภาวะที่ต้องคำสาป และในขณะเดียวกันรูปปั้นหินอ่อนสุนัขป่าสีดำก็กลายเป็นอสูรออกไล่ล่าเหยื่อมนุษย์ชาวบ้านนอกคัมเป็นภักษา เขาเองกลัวจนสุดขีดและพยายามหนี แต่ก็เข้าไปเสียแล้ว เมื่อปีศาจสุนัขหันมาเห็นเข้าพอดี และตรงเข้าทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัส แต่แล้วก็กลับรอดชีวิตมาได้อย่างปาฏิหาริย์ มันหาใช้ผลบุญไม่แต่เป็นผลกรรมนั่นเองที่ทำให้เขาได้สืบทอดคำสาปอาถรรพ์ของคัมอินทนิลเช่นเดียวกับเจ้ารุ่งรพี อานนท์รู้แล้วว่าเขากลียดเสียงขลุ่ย รติรสพยายามช่วยเหลือด้วยความสงสาร และเกิดเป็นความรักระหว่างเขาและเธอ เด็กสาวมีพี่ชายชื่อภุชงค์ และภุชงค์เองก็มี “ขลุ่ยสายฟ้า” ศัสตราวุธ ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่เคยต่อสู้ปราบพลังอำนาจของเจ้าของคัมอินทนิลในอดีต ด้วยความเกลียดชังชายหนุ่มเป็นทุนเดิม เขาจึงร่วมมือกับหมอผีเพื่อทำลายอานนท์ศัตรูหัวใจตนเองให้ต้องกลายเป็นปีศาจสุนัขต้องสาปไปตลอดชีวิต พลังอำนาจแห่งขลุ่ยอาถรรพ์ ลบล้างคำสาปของตระกูลได้สำเร็จ ในช่วงเวลาที่เจ้ารุ่งรพีเองกลายเป็นปีศาจสุนัขป่าออกทำร้ายชีวิตผู้อื่น ฤทธานาฏภาพนั้นก่อให้เกิดแผ่นดินไหวอย่างรุนแรง

ในที่สุดคัมอินทนิลที่อายุยืนยาวนานร้อยปีก็ล้มสลายถล่มราพณาสูรลงกับพื้นปฐพีพร้อมกับชีวิตของปีศาจเจ้ารุ่งรพี ในขณะที่ปีศาจสุนัขของอานนท์ที่หลบอยู่ในถ้ำลับแห่งหนึ่ง ทำให้เขารอดพ้นความตายมาได้ และคืนกลับสู่สภาพมนุษย์ได้ดังเดิมอีกครั้ง บัดนี้ไม่เหลือปีศาจร้ายที่เป็นมฤตยูสำหรับคนในหมู่บ้านผาเงื่อมอีกต่อไปแล้ว เขาและรติรส เดินทางกลับคืนสู่กรุงเทพฯ ด้วยความหวังและความรักที่เรื่อรลงในใจทั้งคู่ ส่วนภุชงค์นั้นแม้จะทำลายอาถรรพ์ปีศาจของเจ้าอินทนิลลงแล้วก็ตาม รวมถึงชีวิตของเจ้ารุ่งรพีที่เขาเองก็หลงรักเธอ เขาได้แต่หวังว่าจะมีโอกาสได้พานพบกับเธออีกครั้ง ไม่ว่าจะในภพชาติใดและไม่มีคำสาปร้ายมากีดขวางระหว่างกันอีกในชาตินี้อีกต่อไป

2.3.5.10 มิติที่สาม

ภาพประกอบ 15 ภาพนวนิยายเรื่อง มิติที่สาม

ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q>

นวนิยายเรื่องมิติที่สาม ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2543 เป็นเรื่องราวของมิติที่สาม อันเป็นภูมิของเทวดาซึ่งมนุษย์ทั่วไปไม่สามารถสัมผัสหรือรับรู้ได้นอกจากผู้มีบุญสั่งสมมาแต่อดีต จากหลายอดีตชาติที่ต่างถูกพันด้วย เป็นเหตุให้เกิดเรื่องราวเกี่ยวพันกันมาอย่างไม่สิ้นสุดและจนมาถึง ชาติภพปัจจุบันภพที่ศัตรูรวันปีตบัญญัติแค้น แม่ชีวนามัย ประมุขแห่งสำนักปฏิบัติธรรมผู้มีพลังจิต ลึกลับสามารถหยั่งรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้และในภพนี้ต้องพบกับศัตรูที่ทรงอิทธิฤทธิ์ร้ายกาจ จากอดีตชาติอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงเมื่อสัญญารักษำพาสาวสวยได้พบเทพบุตรสุดหล่อ สัญญาแค้นทำให้เทพอสูรกลับมาจองเวรสตรีผู้ทรงศีล ความรักความแค้นจากต่างมิตินั้นลึกลับยากที่จะจบลงง่าย ๆ

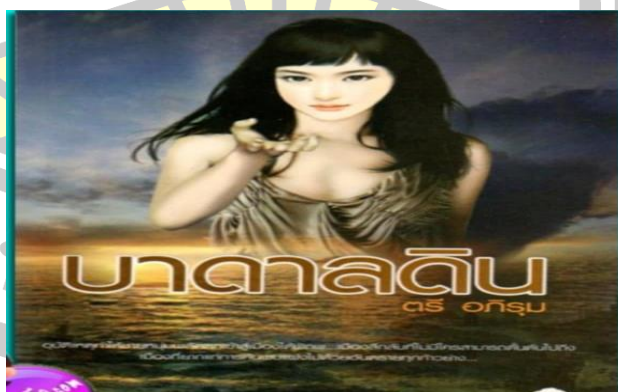
เรื่องราวเริ่มต้นเมื่อชมพูนุทสาวสวยดีกรีนักเรียนนอกที่กลับมาจากปีนังเพื่อกลับมาอยู่กับแม่ชีวนามัยมารดาของเธอผู้เป็นประมุขแห่งสำนักปฏิบัติธรรมที่มีชื่อว่า สำนักนารีรักษาธรรมผู้มีพลังจิตลึกลับสามารถหยั่งรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ ในภพนี้ต้องพบกับศัตรูที่ทรงอิทธิฤทธิ์ร้ายกาจ จากอดีตชาติอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง ชมพูนุท ที่เปี่ยมด้วยบารมีสูงส่งแต่ปางก่อนทำให้เธอมีพลังที่เหนือกว่าใคร ๆ ภูตผีปีศาจยังยอมสยบ แม้แต่เทวดายังเกรงเธอสามารถถอดกายทิพย์ท่องเที่ยวไปในแดนสวรรค์และแดนนรกได้กำลังเผชิญเคราะห์กรรมจากความแค้นของศัตรูในอดีตชาติ ‘กาลปักษ์’ ซึ่งเป็นถึงกึ่งเทพกึ่งยักษ์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ต่อมาขรัวอินทร์ หมอผีผู้ใช้ไตร่จถานวิชาทำลายผู้อื่น และเจ้าแฉกจอมเหี้ยมขุนผีตัวร้ายที่แม่ในชาตินี้แม่ชีวนามัยจะละความพยาบาท แต่ด้วยสัญญาแห่งความเคียดแค้นของศัตรูซึ่งจองเวรกันมาหลายภพ ทำให้แม่ชีวนามัยต้องต่อสู้กระแสนรกด้วยแรงบุญ ชมพูนุทได้พบกับพ่อโก๋ทรงม้อด

และเธอต้องการสืบหาว่านั่นแท้จริงแล้วคือใคร จึงต้องนั่งสมถกรรมฐานถอดกายทิพย์ไปในมิติที่สอง และมิติที่สามตามลำดับ จนพบว่าชายหนุ่มร่างสูงสง่าท่าทางสำอาง ที่ปรากฏกายให้เธอเห็นนั่น แท้จริงมีนามว่านาทนฤบดีนทร์ ผู้เป็นเทพชั้นจาตุมาหาราชิกา เขาและเธอผูกพันกันด้วยสัญญาการเป็น คู่ครองมาหลายภพหลายชาติ จนถึงชาติที่แล้วที่เธอเป็นเทพธิดานามว่า วรกัญญาพิไล นาทนฤบดีนทร์ เป็นจอมเทพแห่งจาตุมาหาราชิกาได้ปรากฏกายในแดนมนุษย์เพื่อปกป้องนางผู้เป็นที่รักให้พ้นจาก อันตรายทั้งปวงจากกาลปักษ์ เทวอสูรผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ที่มากไปด้วยความอาฆาตแค้นพยาบาทมาหลาย ชาติหลายภพได้แบ่งภาคลงมายังโลกมนุษย์เพื่อทำลายล้างศัตรูจากอดีตชาติให้สิ้นซาก

เรื่องราวดำเนินไป เมื่อขรรค์อินทร์ หมอผีผู้เชี่ยวชาญด้านเดรัจฉานวิชา แค้นที่ศิษย์รุ่นน้อง ร่วมสำนักต้องตายอย่างอเนจอนาญจึงติดตามจอมล้างจอบผลาญศัตรูเก่าทุกชาติภพ ไอ้แฉกจอมเหี้ย ปีศาจลึนสองแฉกจอมป่วนจอมสัปปลั๊กที่สร้างความปั่นป่วนโกลาหลให้กับผู้คนในสำนักปฏิบัติธรรม นานับประการ และทุกครั้งจะได้รับความช่วยเหลือจากนาทนฤบดีนทร์เสมอ และครั้งนี้ขรรค์อินทร์ตั้ง โต้ะหมูปูชา ในพานมีเส้นผมของแม่ชีวนามัย สิ่งที่ทำป่วนอยู่คือว่านอกแตก ไบเล็บครุฑ ไบเล็บเหยี่ยว เพื่อทำพิธีอาถรรพ์ทางไสยศาสตร์เพื่อกำจัดศัตรู ผู้ทรงศีลรับรู้ด้วยญาณว่าขรรค์อินทร์กำลังใช้วิชา เดรัจฉานทำร้ายตน จึงรีบขึ้นห้องพระสวดมนต์ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองเพราะนั่นเป็นทางเดียว ที่ผ่อนคลายความเจ็บปวดลงได้ ชมพูนุชและนาทนฤบดีนทร์รับรู้เช่นกัน ทั้งสองตั้งใจเข้าสมาธิขันธ์ลึก หวังทำพิธีของขรรค์อินทร์ล่ม ด้วยอำนาจแห่งพุทธคุณทำให้พิธีล่ม คุณไสยของมนต์ดำสิงสู่ตัวขรรค์อินทร์ เขาทรมาณทรมานทุรายและตายไปเป็นเปรต จากนั้นมาทุกคนในสำนักนารีรักษาธรรม รวมถึงแม่ชีวนา มัยพบแต่ความปกติสุข ส่วนชมพูนุชและนาทนฤบดีนทร์ได้ลงเอยกัน

2.3.5.11 บาดาลดิน

ภาพประกอบ 16 ภาพนวนิยายเรื่อง บาดาลดิน

ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q>

นวนิยายเรื่องบาดาลดิน ตีพิมพ์ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2543 เป็นเรื่องราวของชายหนุ่มที่เดินทางไปท่องเที่ยวด้วยพระอินทร์กับแฟนสาว แล้วเกิดอุบัติเหตุพลัดตกลงไปในเหวลึก เมื่อเขาฟื้นสติกลับมาอีกครั้งก็พบว่า สถานที่ที่เขาอยู่นั้นเป็นเมืองใต้บาดาล และได้พบกับ "ปู่ทวด" ของเขาที่หายสาบสูญไปในสถานที่นี้ ฌพลได้เจอกับ "เจ้าชายสินธพ" ซึ่งได้สิ้นพระชนม์ไปแล้ว มาปรากฏร่างให้เห็น น่าแปลกที่เขาอยู่กับเจ้าชายเหมือนกันราวกับฝาแฝด และได้ช่วยให้เขารอดพ้นจากอันตรายหลายครั้งหลายครา ทั้งยังได้พบกับเจ้าหญิงสามพี่น้อง เจ้าหญิงรัชทายาทศรีสุรางค์ เจ้าหญิงศรีเมือง เจ้าหญิงศรีวงศ์ ผู้มีเบื้องหน้าเบื้องหลังให้ขบคิด เหตุการณ์เลวร้ายใต้บาดาลก็เกิดขึ้น เมื่อฌพลถูกคุกคามจากภัยมืดเหตุเพราะเขาตกเป็นเป้าหมายของศัตรูที่รอวันชำระแค้น เขาจึงคิดหากลอบบายฝ่าวิกฤติกลับคืนสู่ผืนโลกพิภพที่จากมา

เรื่องราวเริ่มต้นเมื่อฌพล นิมมาน นวเรศ และลลิตา โอบาลกุล เดินทางไปเที่ยวที่ต่างจังหวัดของภาคเหนือคือดอยพระอินทร์ ทั้งสองเกิดอุบัติเหตุตกลงไปในเหวลึก เมื่อฌพลฟื้นก็พบว่าตัวเองอยู่อีกพบหนึ่งคือเมืองบาดาลสถานที่นั้นมีผนังเพดานถ้ำหินขาวนวลเปล่งรัศมีคล้ายผสมแร่ธาตุบางชนิด พื้นถ้ำเป็นหินทรายชมพูขมัว เขาพบหญิงชราแต่งกายเหมือนชาวเขาทุ่งกระโปรงผ้าฝ้ายจีบสั้นคาดสนับแข้ง หญิงสูงอายุอธิบายว่าที่นี่คือเมือง หิรัณยรัตน์ใต้พิภพ ชาวเมืองหิรัณยรัตน์แข็งแรงและมีอายุยืนยาว ต่อมาทศพลก็ได้พบกับ พ่อเฒ่าอ้าว บรรพบุรุษของเขาที่พลัดตกลงมานานแล้ว พ่อเฒ่าบอกว่าแร่ธาตุที่ผนังถ้ำทำให้เขาได้พิภพอายุนกว่าปกติ รวมถึงพ่อเฒ่าอ้าวผู้พลัดถิ่นก็พลอยได้รับอภิทธิพลนี้ด้วย

ต่อมาฌพลได้พบกับเจ้าชายสินธพ ซึ่งเสียชีวิตไปนานแล้ว ร่างของเจ้าชายถูกเก็บไว้ที่สุสานบุรพกษัตริย์ แต่ที่หน้าแปลกตรงที่เขาอยู่กับเจ้าชายเหมือนกันราวกับฝาแฝด ตั้งแต่ฌพลปรากฏตัวในเมืองหิรัณยรัตน์มักเกิดเหตุการณ์แปลก ๆ เช่น ครั้งหนึ่งนางข้าหลวงอะอะตกใจว่าพระแท่นบรรทมในสุสานว่าง เมื่อย้อนกลับไปดูรอบสอง เจ้าชายก็ยังนิทราตามเดิม รอยเปื้อนที่รองพระบาทคล้ายทรงพระดำเนิน และรายละเอียดปลีกย่อยอีกมาก ที่บ่งบอกว่าไม่ใช่การอุปทาน แต่จะว่าเกิดขึ้นจากอภินิหารของดวงพระวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ก็น่าจะถูก ที่เมืองหิรัณยรัตน์นั้น ฌพลมักได้พบเห็นหรือบางครั้งก็เกิดนิมิตหรือฝันถึงชายคนหนึ่งที่มีรูปร่างหน้าตาเหมือนกับเขาทุกประการ ชายคนนี้เป็น "เจ้าชายสินธพ" ผู้สิ้นพระชนม์ไปแล้วและกลายเป็นเจ้าชายนิทรา เพราะก่อนสิ้นพระชนม์พระราชอาของเมืองได้บดเคี้ยววิญญาณพันปีกรอกพระโอษฐ์ทำให้ร่างกายไม่เน่าเปื่อยเช่นผู้อื่น ร่างกายยังเต่งตึงสดชื่นเหมือนมีชีวิต และแท้ที่จริงตัวฌพลคือ "เจ้าชายนพนรินทร์" น้องชายฝาแฝดของสินธพซึ่งสิ้นพระชนม์ชีพตอนหนึ่งชันษา อีกทั้ง ฌพลยังพบกับเจ้าหญิงศรีสุรางค์ ซึ่งเป็นเนื้อคู่ทั้งในอดีตและอนาคตของเขา และพบเจ้าหญิงศรีเมือง เจ้าหญิงอีกองค์ในเจ้าหญิงสามสาวพี่น้องของเมืองใต้พิภพ ซึ่งรูปร่างหน้าตาเหมือนกับ ลลิตา คู่รักเก่าของเขาที่โลกจริงทุกประการอีกด้วย

นอกจากนี้ฉันพลยังพบว่าผู้พลัดถิ่นในลักษณะเดียวกันกับเขานั้นคือ รัชตะ ทั้งคู่ต้องคอยรับมือกับเรื่องราวไม่คาดฝันอันโหดร้ายดุจเมืองนรก เกลยทั้งสองคิดหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อหลบหนีไปให้พ้นจากหิรัญยรัตน์นครเพื่อกลับสู่ภพภูมิที่ตนมาจากมาโดยมีเจ้าหญิงศรีสุรางค์คอยช่วยเหลือ จนในที่สุดณพลกับรัชตะก็ทำสำเร็จ เมื่อมาถึงโลกปัจจุบันณพลพบว่า ลลิตาแฟนสาวเสียชีวิตไปเมื่อหนึ่งปีที่แล้วตามเวลาที่เขาพลัดตกไปอยู่ที่เมืองบาดาล ในตอนที่ณพลกำลังจะกลับคือสู่โลกปัจจุบันนั้นเขาได้นำของบางอย่างของโลกศักดิ์สิทธิ์ติดตัวมาด้วย นั่นคือก้อนกรวดเม็ดหนึ่งที่เจ้าหญิงศรีสุรางค์ได้มอบให้เป็นที่ระลึก และเมื่อกลับมาสู่โลกจริง ก้อนกรวดได้กลายเป็นเพชรสีชมพูที่หายาก และต่อมาเขาได้พบรักกับธัญญาซึ่งคือศรีสุรางค์ ทั้งคู่ลงเอยด้วยการแต่งงานครองรักกันอย่างมีความสุขชั่ววันรันดร์

บทที่ 3

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังนิยมนิคมศาสตร์ของ ตริ อภิรัม

การศึกษาในบทนี้ เป็นการตอบคำถามการวิจัยในจุดมุ่งหมายที่ 1 เรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังนิยมนิคมศาสตร์ของ ของ ตริ อภิรัม โดยผู้วิจัยศึกษา นวนิยายแนวสังนิยมนิคมศาสตร์ของ ตริ อภิรัมในประเด็น การก่อกำเนิด และปริบทของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยาย นอกจากนี้ผู้วิจัยศึกษาลักษณะด้านเนื้อหาของของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังนิยมนิคมศาสตร์ โดยแบ่งประเด็น คือ พื้นที่ความขัดแย้งทางชนชั้น พื้นที่ปะทะประสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท พื้นที่การต่อสู้ต่อรองระหว่างบุรุษเพศและสตรีเพศ พื้นที่ความหลากหลายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น และพื้นที่ของการผลิตซ้ำความคิดแบบไตรภูมิและพุทธธรรม เพื่อเสนอว่า ตริ อภิรัมมีการผสมผสานระหว่างความเป็นจริงกับความนิคมศาสตร์ในการสร้างนวนิยายสังนิยมนิคมศาสตร์ที่ก่อให้เกิดความจริงเชิงประจักษ์ที่เชื่อมโยงกับหลักเหตุผลและความนิคมศาสตร์เหนือธรรมชาติ ผลการศึกษาเสนอ 2 ประเด็น ดังนี้คือ

- 3.1 นวนิยายแนวสังนิยมนิคมศาสตร์ของ ตริ อภิรัม
- 3.2 ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังนิยมนิคมศาสตร์ของ ตริ อภิรัม

3.1 นวนิยายแนวสังนิยมนิคมศาสตร์ของ ตริ อภิรัม

3.1.1 การก่อเกิด จากชีวิต จากจินตนาการสู่ต้นธารนวนิยายแนวสังนิยมนิคมศาสตร์

แม้ว่านวนิยายจะเป็นเพียงเรื่องแต่งหรือเรื่องเกิดจากจินตนาการของผู้เขียน แต่การเขียนนับว่าเป็นการเดินทางอย่างหนึ่งของผู้เขียนที่ท่องไปในโลกกว้างของจินตนาการที่ผสมผสานระหว่างความจริงกับความนิคมศาสตร์ การศึกษาพบว่า ตริ อภิรัม ถ่ายทอดความคิด ความรู้ จากประสบการณ์ที่ได้พบได้สัมผัสอย่างลึกซึ้งจากคนใกล้ตัวคือคุณยาย เช่น เรื่องเล่าเกี่ยวกับผีในวังหลวงจากคุณยายเนื่อง รอดประดิษฐ์ เรื่องการอพยพขณะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ผู้เขียนเผชิญ ซึ่งในช่วงเวลานั้นเศรษฐกิจของบ้านเมืองเกิดวิกฤติผันผวน ผู้คนในยุคนั้นค่อนข้างลำบากมาก มีความวุ่นวายทั้งเรื่องการเมือง เศรษฐกิจและความปลอดภัย ในข้อมูลทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงคราม มีส่วนทำให้สังคมพร้อมหันกลับไปหาอุดมการณ์ “กษัตริย์นิยม” เหล่านี้ทำให้ผู้เขียนเกิดความรู้สึกและแรงบันดาลใจในการเขียน

นวนิยายทั้ง 11 เรื่องที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษาวิเคราะห์ล้วนมีความน่าสนใจ โดยเฉพาะฉากของสถานที่ต่าง ๆ ทั้งสถานที่สำคัญที่มีอยู่จริงตามประวัติศาสตร์ รวมทั้งฉากที่เกิดจากจินตนาการของผู้เขียน นับว่าเป็นการเสนอจินตนาการของผู้เขียนในหลายหลายมิติ ความสัมพันธ์กับโลกความจริงภายนอกเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เขียนประพันธ์ผลงานขึ้น ตามทัศนะของ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2559: 63) กล่าวว่า สิ่งใดก็ตามที่ปรากฏหรือรวมอยู่กับวรรณกรรมนั้นถือว่าเป็นรูปแบบ องค์ประกอบที่ไม่ถือเป็นรูปแบบคือเนื้อหา ก่อนที่จะถูกดัดแปลงให้ปรากฏในตำนานวรรณกรรมเนื้อหาในระดับนี้ทำหน้าที่เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้แต่งเขียนงานวรรณกรรมขึ้น ดังนั้นเนื้อหาที่ถูกนำเสนอจึงเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างงานและเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบ นวนิยายของตรี อภิรุณ สื่อแสดงคุณค่าทางวรรณศิลป์และสะท้อนศิลปะการประพันธ์ที่สัมพันธ์แนบแน่นกับชีวิตของผู้เขียน ได้รับแรงบันดาลใจจากความรู้ ความคิด และความเชื่อที่ผู้เขียนยึดถือและเชื่อมั่นทั้งเรื่องของระดับชาติตระกูล ศาสนา และเครื่องรางของขลังที่สั่งสมอยู่ในสังคมไทยและสัมผัสอยู่รอบตัว เป็นการรักษาคูณค่าแห่งศิลปะที่เกิดจากสุนทรียะทางอารมณ์ของผู้เขียนไว้และส่งทอดคุณค่านั้นสู่คนรุ่นหลัง เหล่านี้เพื่อตอบสนองจินตนาการตอบสนองการถ่ายทอดประสบการณ์ในชีวิตของคนที่เป็นชนชั้นเจ้า และเมื่อผลงานตีแผ่ออกไป ปรียบทของผลงานทำให้ส่งผลในด้านต่าง ๆ

นวนิยายแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ของ ตรี อภิรุณ นำเสนอความหมายของพื้นที่ในสังคมจริงรวมทั้งพื้นที่ในจินตนาการ ทางด้านความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์สังคม ไม่ได้สะท้อนประวัติศาสตร์อย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นวาทกรรมที่สะท้อนอุดมการณ์ของผู้เขียนหรือชนชั้นของผู้เขียน ดังเช่นการประกาศความเชื่อในเรื่องของพุทธศาสนาด้วยว่าธรรมะย่อมชนะอธรรมหรือการทำดีย่อมได้ดีเสมอตอนจบในนวนิยายทั้ง 11 เรื่องจบลงอย่าง Happy Ending คนทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หลักการง่าย ๆ ที่ ตรี อภิรุณ ใช้ในงานเขียนมาตลอดก็คือ ตัวละครทุกตัวทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี ตรี อภิรุณ ประกาศความเชื่อบางอย่างด้วยการถ่ายทอดผ่านนวนิยายเรื่อง “นางพญาอสรพิษ” โดยบรรยายว่า

ทั้งสองเข้าประตูตึกขาวแบบทิวเดอร์ ชั้นล่างสะอาดสะอาด่าน เพอร์นิเจอร์งามหรู
ชั้นบนมีม่านทึบกันครึ่งห้อง ที่ม่านนั้นเขียนด้วยสีน้ำมันฝีมือไม่สู้ประณีตนัก เป็นภาพ
ชายทะเลคลื่นกระทบฝั่ง

ม่ายผู้เหิมเกริมปฏิบัติตามผู้กำกับบท แลเห็นเงาราง ๆ ของสุภาพสตรีนั่งบน
เก้าอี้หวายรูปนกยูงรำแพน ช่างน่าเกรงขามไม่ผิดอะไรกับเจ้าสร้อยสุรางค์ตัวปลอม
“ม่านจิตรกรรมรูปคลื่นกระทบหาด แม่ผกายรู้ความหมายไหมจ๊ะ” เก๊จากัญจน์
ทำหน้าที่ชักแทนคุณผู้หญิงผู้ลึกลับ “ดิฉันไม่ทราบค่ะ”

“ภาพนี้ชื่อว่ากัญชรรมชาติ ไม่ว่าจะคลื่นลูกเก่า ลูกกลาง หรือลูกใหม่ เมื่อทยอยเข้า
กระทบฝั่ง มันจะกระเซ็นซ่าหายไปกับหาดทราย ไม่มีอะไรหลงเหลืออยู่ บางพวกผยอง

ถือตัวว่าเป็นปัญญาชน คลื่นลูกใหม่ว่างั้นเถอะ แต่แล้วก็หนีกฎธรรมชาติไม่พ้น มันซัดซำหายไปกับกาลเวลา เช่นเดียวกับคลื่นลูกก่อน ๆ แม่ผกาย รู้มัย น้ำขึ้นกับน้ำลง แตกต่างกันยังไง”

“น้ำขึ้นเปี่ยมฝั่ง น้ำลงแห้งขอดค่ะ”

“ใช่ สมมติว่าคลื่นลูกเก่าลี้มมาขณะที่น้ำขึ้นเต็มเปี่ยม ฝอยละอองที่ซัดซำย่อมจะอยู่ในตำแหน่งสูง ในทางตรงข้ามคลื่นลูกใหม่โถมเข้ามาในขณะที่น้ำแห้ง ฝอยพองก็จะกระเซ็นจับแค่ชายเลนต่ำสุดเท่านั้นเอง โดยสรุปการที่คลื่นจะซัดได้สูงหรือต่ำไม่ใช่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคลื่นเองโดยตรง แต่อยู่ที่การโคจรของดวงจันทร์ กระแสลมและอื่น ๆ ประกอบ”

“ดิฉันเข้าใจแล้วค่ะ”

“แม่ผกายรู้มัย ทำไมมหาวิทยาลัยศิลปากรจึงมีคณะโบราณคดี”

“เพื่อศึกษาเรื่องโบราณค่ะ”

“ถูกต้อง แสดงว่าเรานับถือบรรพชน ศักยภาพอารยธรรมสมัยของท่าน เราเรียนรู้จากสลูป ปราสาทราชมนเฑียรที่ปรักหักพัง เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ ถ้าไม่มีปยุ่่าตาทวด แม่ผกายจะเกิดได้ไหมจ๊ะ”

“ไม่ได้ค่ะ” ใบหน้าของเก็จกาญจน์แผ่ยิ้ม เอ่ยเสียงใสกังวานชัดเจน

“คนที่ประณามดาผู้อาวุโสว่าไดโนเสาร์ ลี้มคิดไปว่าตัวเองนะแหละ หลาน หลาน หรือโหลนไดโนเสาร์ ประณามคนแก่ ในที่สุดตัวเองก็ต้องแก่บ้าง แต่ก็ไม่แน่หรอกเขาอาจจะตายเสียตั้งแต่หนุ่มสาว หรือวัยกลางคนก็ได้”

“คุณนายอธิบายซาบซึ้งมากค่ะ”

“อายุสามสิบหรือสามสิบกว่า ๆ นะไม่ใช่คลื่นลูกใหม่ เก้าแล้วจ๊ะ ถ้ายังเพ้อเจ้อคิดว่่าตัวเองเป็นคลื่นลูกใหม่ ก็ต้องถือว่่าประสาทหรือเพี้ยนเอามาก ๆ”

(นางพญาอสรพิษ: 464-456)

จากข้อความดังกล่าว ผู้เขียนบรรยายเหตุการณ์ด้วยน้ำเสียงเชิงประชดประชันเสียดสี และตัดพ้อด้วยความอัดอั้นตันใจ สะท้อนให้เห็นเหตุการณ์บางอย่างในเวลานั้น ตรี อภิรุ ม เชื่อว่่าสถาบันและพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันและบุคคลที่ขาดไม่ได้ของชาติไทย มีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำให้ชาติไทยมีระเบียบ ความสงบสุข ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เชื่อมโยงพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์และชาติไทยให้สัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น เช่นเดียวกับปัญญาชนสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยทำให้เห็นว่า พุทธศาสนาเป็นแหล่งที่มาทางศีลธรรมที่ทำให้พระมหากษัตริย์ของไทยทรงเป็นผู้ปกครองที่ดี และทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่

เมตตา คนไทยต่างชั้นกันซึ่งมีความสัมพันธ์กันในลักษณะ “รู้ที่ต่ำที่สูง” นั้น สามารถมีชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพราะคนในที่สูงให้ความเมตตากรุณาต่อคนในต่ำ ส่วนคนในต่ำก็ตอบแทนด้วยความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ กตัญญูทวนเวียนต่อกันในที่สูง และถ้าหากคนในต่ำคนใดเป็นผู้มีศีลธรรมตามหลักธรรมของพุทธศาสนา เช่น มีความเพียรพยายาม ประกอบแต่กรรมดี ไม่ประพฤติดนินทาหลักศีลธรรมของพุทธศาสนา บุคคลนั้นก็สามรถเลื่อนชั้นขึ้นมาอย่างแน่นอน ทั้งนี้เพราะสังคมไทยมิได้มีการแบ่งชนชั้นอย่างตายตัวแต่อย่างใด (สายชล สัตยานุรักษ์, 2557: 278-279)

นอกจากนี้ ฉากเหตุการณ์สื่อให้เห็นความคิดทางประวัติศาสตร์โบราณของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2560: 18) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์โบราณของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เคยเชื่อกันว่า ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์นั้น ผู้คนในภูมิภาคนี้เป็นคนพื้นเมืองที่มีความล้าหลังทางเทคโนโลยีและอารยธรรม จนกระทั่งมีชาวอินเดียเดินทางเข้ามาได้นำอารยธรรมเข้ามาให้ และเปลี่ยนแปลงให้เกิดเป็นบ้านเป็นเมืองที่มีกษัตริย์ ศาสนา อักษรศาสตร์ และวิทยาการเจริญขึ้น โดยย่อก็คือเป็นอาณาจักรทางปัญญาและวัฒนธรรมของคนอินเดียนั่นเอง ในการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาของผู้คนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์นั้น จะนับเนื่องจากหลักฐานทางโบราณคดีที่มีมาแต่สมัยหินเก่า หินกะเทาะ หินใหม่ มาจนถึงสมัยยุคก่อนเหล็กเป็นสำคัญ ส่วนยุคเหล็กหรือยุคสุวรรณภูมินั้นจัดอยู่ในยุคต้นประวัติศาสตร์ (Proto-history) ส่วนยุคประวัติศาสตร์นั้นคือสมัยทวารวดี เจนละ และศรีวิชัยที่มีการกล่าวถึงกันโดยทั่วไปแล้ว หลักฐานและร่องรอยของความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ คือการสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดีที่ได้ดำเนินการมาแล้วทั้งนักโบราณคดีไทยและต่างประเทศให้ความกระจ่าง

วัฒนธรรมสมัยโบราณของสยามที่หลวงวิจิตรวาทการ ระบุว่า “ชาติใด ๆ จะได้รับความนับถือเป็นชาติอันแท้จริงจะต้องมีศิลปะของตนเองซึ่งมีลักษณะผิดแปลกกับชาติอื่น ๆ และมีเรื่องแสดงว่าเกิดจากความคิดประดิษฐ์ของตนเองไม่ใช่เอาอย่างชาติอื่นเสมอไป เพราะเหตุว่าการที่ประชาชนหมู่ใดจะสามารถมีศิลปะของตนเองได้ประชาชนหมู่นั้นจะต้องก่อสร้างตัวมานานมีวัฒนธรรมสูงและมีคนฉลาดมาแล้วแต่ก่อนชาติไทยเราแม้จะเป็นชาติเล็กกำลังน้อยแต่เมื่อชาวต่างประเทศได้เข้ามาแลเห็นศิลปกรรมของเราก็ต้องยอมรับว่าชาติไทยใช้ป่าเถื่อนตรงกันข้ามศิลปกรรมกระทำให้ชาติไทยได้รับการยกย่องขึ้นสู่ฐานะพิเศษเรายังมีของเก่าซึ่งจะแสดงให้เห็นอายุยืนยาวมากเพียงไรยังเป็นเกียรติยศแก่บ้านเมืองเพียงนั้นเพราะของเก่าที่มีอยู่นั้นเป็นเครื่องแสดงว่าเราเจริญแล้วมาแต่โบราณ” (สายชล สัตยานุรักษ์, 2557: 49) แนวคิดดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถศึกษาประวัติศาสตร์บ้านเมือง การศึกษาเมืองโบราณช่วยให้เข้าใจชุมชนที่พัฒนานตนเอง เป็นเมืองและเป็นศูนย์กลางอำนาจและศูนย์กลางวัฒนธรรมในสมัยโบราณ ความเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมกล่าวได้ว่าเมืองเหล่านี้เมื่อถูกสถาปนาเป็นศูนย์กลางของอาณาจักร เป็นจุดรวมของวัฒนธรรมที่เรียกว่าวัฒนธรรมหลวง จากนั้นองค์ประกอบของวัฒนธรรมในรูปของคำสอนทางศาสนา

พิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ก็แพร่กระจายสู่อาณาจักรรอบ ๆ ศูนย์กลาง ขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ จนถึงชายแดนหรือชายขอบในรูปแบบของวัฒนธรรมราชรัฐ (อมรา พงศาพิชญ์, 2543: 24)

โดยสรุป ตรี อภิรุณ เชื่อมั่นการปกครองของประเทศสยามแบบประเพณีสมัยสุโขทัยคือ “บิดาปกครองบุตร” หรือ “พ่อปกครองลูก” ซึ่งในยุคหลังเป็นการผสมผสานระหว่างการปกครองสมัยสุโขทัยกับสมัยอยุธยาเข้าด้วยกันคือมีทั้งลักษณะ “เทวราชา” และพ่อปกครองลูก ทั้งนี้เชื่อว่าพระมหากษัตริย์คือผู้มีความศักดิ์สิทธิ์สูงส่ง ทรงมีความเมตตากรุณาที่มาจากการนับถือพุทธศาสนาคือทรงเป็นผู้ปกครองที่ก่อปรด้วยทศพิธราชธรรมของพุทธศาสนา ประชาชนควรเคารพบูชาพระมหากษัตริย์อย่างสูงสุดในฐานะที่ทรงเป็นเทพเจ้าและประชาชนควรจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยความสำนึกในความสัมพันธ์อันลึกซึ้ง และควรเห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่พึ่งของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ อย่างดีที่สุด

นวนิยายสังนิยมนหัตถ์จรรยาของ ตรี อภิรุณ ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธธรรม และความหลากหลายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างน่าสนใจ นวนิยายหลายเรื่องถูกนำมาสร้างสรรค์เป็นละครและภาพยนตร์ ล้วนให้ข้อคิดคติธรรม ให้ความตื่นตาตื่นใจต่อผู้ชม เป็นแรงบันดาลใจให้อ่านต้นฉบับ นวนิยายเหล่านั้นถูกตีพิมพ์ซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่น เรื่องนาคี เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์เรื่องความเชื่อของตำนานพญานาคของกลุ่มผู้อ่านอย่างมาก ความนิยมทั้งจากละครและนวนิยายนาคี เกิดเป็นนาคีภาค 2 ในเวลาต่อมานวนิยายเรื่องอื่นของ ตรี อภิรุณ มีบทบาทต่อผู้อ่านทั้งในแง่ของการให้ความรู้ ความบันเทิง และเป็นการกล่อมเกลาผู้อ่านให้เกิดพลังศรัทธาในคตินิยมคำสอนทางพุทธศาสนาที่ผู้เขียนสอดแทรกในนวนิยายหลายเรื่องด้วยภาษาประณีตงดงาม นอกจากนี้ยังสร้างสัญลักษณ์เชิงอำนาจที่ก่อให้เกิดความลึกลับสยองขวัญในการสร้างสรรค์ผลงานนับร้อยเรื่อง ดังตัวอย่าง

“ลูกแล้วจ๊ะ แต่ถึงยังไงแม่ก็รักเจ้า ที่ให้เลือดคำสาปไปทำลายครึ่งกระโน้น ก็เพราะลูกกับพ่อชาตานเป็นศัตรูต่อศาสนาพุทธ เข้ามานั่งข้างแม่สิจ๊ะ” “เมื่ออยากจะให้ลูกเลิกปาณาติบาต การฆ่ามนุษย์นั้นบาปกว่าฆ่าสัตว์ทุกประเภท ตายแล้วจะต้องไปเกิดในนรก ชดใช้เวรกรรมชั่วมักกับชั่วมัก” (นางพญาอสรพิษ: 376)

จะเห็นว่านวนิยายของ ตรี อภิรุณ เป็นพลังต่อชีวิตผู้อ่านและสังคมอย่างมีนัยสำคัญ หลักการที่ใช้ในงานเขียนคือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี ตรี อภิรุณ ไม่เคยเขียน มีหลายเรื่องในตอนแรกทำชั่วเหมือนจะได้ดี แต่สถานการณ์ก็พลิกกลับเป็นได้ชั่ว ที่สอดคล้องกับการสื่อความหมายของ “พุทธศาสนา” เช่นเดียวกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนเรื่องสั้นและนวนิยายเพื่อแสดงว่าพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มีความค่าที่คนไทยควรนับถือ เรื่องสั้นชุดหลายชีวิตและนวนิยายกาเหว่าที่บางเพลง

ทำให้ตระหนักว่า คำสอนเรื่อง “กรรม” หรือ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ไม่อาจมองอย่างตื้นเขิน ต้องเข้าใจความซับซ้อนลุ่มลึกของความสัมพันธ์ระหว่าง “กรรม” และ “ผลของกรรม” กับชีวิตแต่ละบุคคล ส่วนนวนิยายเรื่องไฟแดง มุ่งแสดงว่าพระสงฆ์เป็นผู้นำตามประเพณีแบบไทย ให้คำแนะนำให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้าน (สายชล สัตยานุรักษ์, 2557: 302)

โดยสรุป นวนิยายสังคมนิยามมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุมน นำเสนอความหมายของพื้นที่ในสังคมจริงร่วมกับพื้นที่ในจินตนาการในแง่เกี่ยวกับพุทธธรรม ประวัติศาสตร์โบราณ และเป็นการพัฒนาศักยภาพสังคมสร้างความรู้สึกร่วม ความเข้าใจร่วมต่อชีวิตที่แตกต่างหลากหลายมีการเคารพกันและกัน รู้จัก “ที่ต่ำที่สูง” ที่เป็นมรดกมาแต่โบราณ เป็นต้นว่าความรักความภักดีต่อพระมหากษัตริย์ สิ่งที่ตกทอดมายังคงดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของคนปัจจุบัน เช่น การนับถือผี ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ ได้รับการผลิตซ้ำทั้งที่บริบทของสังคมไทยเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป สภาวะเช่นนี้เป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้ ตริ อภิรุมน เลือกลงมาถ่ายทอดวิถีชีวิตและความเป็นไปของสังคมให้ปรับตัวด้วยพลังสร้างสรรค์ที่ตั้งบนรากฐานของ ความดี ความงาม ความจริง

3.1.2 บริบทของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยามมหัศจรรย์

นวนิยายสังคมนิยามมหัศจรรย์สะท้อนถึงบริบทด้านต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดอิทธิพลของสิ่งหนึ่งที่มีต่อสิ่งหนึ่ง เช่น เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งความสัมพันธ์เชิงบวกและความสัมพันธ์เชิงลบ นอกจากนี้ยังส่งผลถึงการประกอบสร้างใหม่ คือเกิดความเชื่อใหม่ อุดมการณ์ใหม่ นับว่าเป็นการถอดรื้อหรือทำร้ายสิ่งเดิม กลายเป็นที่มาของการเกิดการสะสม การสร้างสรรค์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นได้ทั้งบริบทโดยตรง คือเป็นเจตนาของผู้เขียนที่ต้องการสื่อให้ผู้อ่านรับรู้แบบตรง ๆ อีกประการคือบริบทโดยแฝงเร้นหรือเป็นนัยยะที่ผู้เขียนใช้สัญลักษณ์บางอย่างในการสื่อความหมาย ซึ่งอาจไม่ได้เป็นการเจตนา ในบริบทที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับชุมชน การท่องเที่ยว ธุรกิจบันเทิง ดังนี้

3.1.2.1 บริบทต่อชุมชน

ชุมชนหลายระดับ เช่น หมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น ชนบท เมือง กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มวัฒนธรรม จนถึงระดับประเทศชาติและนานาชาติ กลุ่มศาสนา กลุ่มโลกาภิวัตน์ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางการศึกษา เป็นต้น นวนิยายของ ตริ อภิรุมน เนื้อหาสาระและฉากสถานที่ต่าง ๆ ที่นำเสนอมีความชัดเจนที่แสดงให้เห็นบทบาทของชุมชนในการต่อสู้ต่อรองปัญหาความไม่เท่าเทียมของการพัฒนา การขาดโอกาสทางการศึกษาทางเศรษฐกิจและทางสาธารณสุข นวนิยายของ ตริ อภิรุมน มีบทบาทต่อการสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ของผู้คนในชุมชน และมีบทบาทต่อการเพิ่มมูลค่าของชุมชน นวนิยายทั้ง 11 เรื่อง ทุกเรื่องได้รับการตีพิมพ์ซ้ำและบางเรื่องตีพิมพ์มากกว่า 2 ครั้ง นวนิยายเหล่านี้สร้างเป็นละครและภาพยนตร์ เช่น “นาคี 2” อันเป็นเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาที่เล่า

ขานกันมานานตามตำนานหมู่บ้าน “ดอนไม้ป่า” เป็นความเชื่อเรื่องพญานาค และเรื่องเล่าของเจ้าแม่มาติ ที่ชาวบ้านศรัทธานับถือมานานถึงปัจจุบัน "ดอนไม้ป่า" กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้คนบูชารูปปั้นเจ้าแม่มาติ เพื่อขอพรให้สมหวังในสิ่งต่าง ๆ นับว่าเป็นการผลิตซ้ำชุดความเชื่อเดิมในเรื่องพญานาค

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในนวนิยายของ ตริ อภิรุณ มีปริบทต่อชุมชนในการเพิ่มมูลค่าคือความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลัง เช่น เรื่องแก้วขนเหล็ก มีการผลิตซ้ำโดยสร้างเป็นภาพยนตร์และละครขึ้นในบทบาทของปีศาจร้ายเมฆินทร์ พ.ศ. 2534 ถูกกล่าวขานถึงเรื่องราวอันตรายพลังอำนาจของผีดิบที่ฟื้นคืนชีพด้วยคัมภีร์อายุวัฒนะ และสิ่งหนึ่งที่มีบทบาทไม่แพ้กันคือ “แก้วขนเหล็ก” วัตถุศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์คือ รูทิลเลท ควอตซ์ (Rutilated Quartz) เป็นแก้วโป่งขามชนิดที่ภายในแก้วเป็นแร่รูทิล ซึ่งแร่โลหะที่มีลักษณะเส้น ๆ คล้ายเส้นผมภายในแก้วโป่งขามคนโบราณจึงให้ชื่อแก้วขนเหล็ก วัตถุชนิดนี้ได้รับความนิยมอย่างมากจากนักสะสมและคนที่เชื่อในพลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ จึงเกิดการสร้างมูลค่าจากวัตถุมงคลนี้ภายในชุมชนต่าง ๆ โดยเชื่อว่าแก้วขนเหล็กเป็นหินที่มีพลังงานพิเศษตามธรรมชาติ มีประสิทธิภาพในการบำบัดทั้งร่างกายและจิตใจ แก้วขนเหล็กจะดูดพลังงานด้านลบออกจากร่างกายและจิตใจ เช่น ความเศร้าหมอง วิตกกังวล เครียด และผู้มีปัญหาโรคภัย โรคภัยไข้เจ็บ ร่างกายจะมีการสะสมพลังงานลบมาก คลื่นพลังของหินจะช่วยชำระล้างพลังด้านลบนี้ออกไป และเพิ่มพลังงานด้านดีให้ร่างกาย คุณสมบัติเด่นอีกด้านของแก้วขนเหล็กคือเรื่องโชคลาภ เงินทอง มีความเชื่อกันว่าแก้วขนเหล็ก ช่วยเรียกทรัพย์ เงินทอง มาสู่ผู้ถือครอง ช่วยปกป้องจากคุณไสยมนต์ดำ ภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งจากคนและสัตว์มีพิษทั้งหลาย

การนำเครื่องรางของขลังต่าง ๆ มาเขียนนวนิยาย เช่น แก้วขนเหล็ก ปวงนาคบาท แหวนพิรอด แหวนหัวพญานาค ฯลฯ สิ่งของวิเศษ เหล่านี้ถูกนำมาสรรคสร้างเพื่อบูชา เป็นการผลิตซ้ำความเชื่อที่มีมาแต่ยุคสมัยโบราณ แต่ดูเหมือนว่าค่านิยมในสังคมไทยปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไปตามทัศนะของ (สุกัญญา สุขฉายา, 2558: 133) ที่กล่าวว่า สังคมไทยหันมาชื่นชมนิยมคนร่ำรวย วัตถุมงคลซึ่งแต่เดิมนั้นมีไว้เพื่อป้องกันตัว หรือเพื่อเป็นกำลังใจให้เจ้าของปกป้องตัวเอง ปัจจุบันเน้นเมตตามหานิยม ให้ค้าขายคล่อง การงานไม่ติดขัด มีโชคลาภ มีผู้คนรักใคร่โดยเฉพาะเพื่อเพิ่มพูนเสน่ห์ทางเพศ พิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อบูชาราคาก็มีการประชาสัมพันธ์ระบุขั้นตอนวิธีการต่าง ๆ อย่างละเอียดเพื่อความสะดวกสบายของผู้ทำ สิ่งเหล่านี้เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยใช้วัตถุดิบสัญลักษณ์ใหม่ ที่มีความหมายเกี่ยวกับการค้าขาย คือให้ความหมายต่อวัตถุทุกชิ้นโดยไม่ต้องตีความให้ยุ่งยาก เช่น การบูชาพญานาค เพื่อเป็นสิริมงคลกิจการเฟื่องฟูค้าขายร่ำรวย สัญลักษณ์ส่วนใหญ่ผู้มีความเชื่อนี้เป็นชนชั้นกลางและมีอาชีพค้าขาย

3.1.2.2 บริบทต่อการท่องเที่ยว

สังคมไทยปัจจุบันมีการนำเสนอประเพณี พิธีกรรม เพื่อการท่องเที่ยวตามเทศกาล และการท่องเที่ยววัฒนธรรม บรรยากาศของฉากและสถานที่ที่ปรากฏในนวนิยายของ ตริ อภิกรม ทั้งสถานที่ธรรมชาติและศาสนสถาน มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวทั้งในแง่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเมืองรอง และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (cultural tourism) ประเภทใหม่เกิดขึ้นอีกหลายประเภท เช่น การท่องเที่ยวชาติพันธุ์ (ethnic tourism) เช่น การเดินป่าและชมวิถีชีวิตของชาวเขา การท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage tourism) เช่น โบราณสถาน ปราสาท วัดวัง (ศิริพร ณ ถลาง, 2562: 36) สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของ เช่น ป่าคำชะโนดและปราสาทหินพนมรุ้ง จากนวนิยายเรื่อง “นาคี”

เรื่องราวความลึกลับของป่าคำชะโนดกลายเป็นที่รับรู้และน่าสนใจของคนทั่วไป และหนึ่งในเรื่องเล่าเกี่ยวกับอาถรรพ์ของสถานที่แห่งนี้ได้กลายเป็นภาพยนตร์ในปี พ.ศ. 2550 เรื่องผีจ้างหนัง ที่สร้างจากตำนานเรื่อง “ผีจ้างหนัง” ซึ่งคนอีสานเรียกว่า “ผีบังบด” หรือเป็น “เมืองลับแล” ดินแดนที่ผู้คนไม่สามารถมองเห็นได้ทั่วไป นอกจากมีอะไรมาดลใจให้เห็น ความลึกลับอาถรรพ์นี้เล่าขานอย่างลือเลื่องอีกครั้งใน พ.ศ. 2558 จากละครเรื่อง “นาคี” ที่ออกอากาศทางช่องสาม เป็นเรื่องราวของคำแก้ว หญิงสาวผู้มีชาติกำเนิดอันลึกลับ เธอเป็นกายหายาบที่เจ้าแม่นาคีใช้อาศัย หลังจากที่ได้บำเพ็ญศีลมานานหลายปี เจ้าแม่นาคีรอคอยคนรักของตนในอดีตชาติที่กลับมาเกิดใหม่ ในยุคปัจจุบัน จนกระทั่งได้เจอชายผู้นั้นและต้องการครองรักกันอีกครั้งหนึ่ง เรื่องราวการถ่ายทอดในเรื่องนาคีนี้เกิดเป็นพลังความเชื่อที่มีบทบาทสำคัญต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือ “ป่าคำชะโนด” ในตำนานพื้นบ้านเชื่อว่าเป็นสถานที่สถิตของพญานาคปุศุทธิสุโทและയാศรีประทุมมา

ตามตำนานเล่าว่า คำชะโนด หรือป่าคำชะโนด เป็นสถานที่ท่องเที่ยวศักดิ์สิทธิ์ ตั้งอยู่ในวัดศรีสุโทคำชะโนด ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านทั้งจังหวัดอุดรธานีและใกล้เคียงให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก เป็นวัดที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของพญานาคและเป็นทางเชื่อมต่อเมืองบาดาล ปกครองรักษาโดยพญานาคราชาปุศุทธิสุโทและองค์แม่ศรีประทุมมาราชาเทวี และปกคลุมด้วยต้นคำชะโนดขนาดใหญ่ทั่วบริเวณ แต่ละต้นมีอายุยาวนาน ประเทศไทยมีต้นคำชะโนดแบบนี้เพียงที่เดียวเท่านั้นสถานที่แห่งนี้นอกจากเป็นสถานที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้านในจังหวัดอุดรธานีและใกล้เคียงแล้ว ยังเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยการเล่าขานตำนานลึกลับที่เชื่อกันว่าเป็นดินแดนของพญานาค ผีนพาลอยน้ำ หรือความเชื่อเมืองบาดาล โดยเชื่อว่าคำชะโนดเป็นสถานที่ขึ้นลงระหว่างโลกมนุษย์กับนาคพิภพ โดยพญานาคราชาผู้สร้างแม่น้ำโขงและเป็นเจ้าของปลาบึก ตรงกลางป่าคำชะโนดมีบ่อน้ำที่ลึกมาก ผู้เฒ่าบ้านดุงเล่าว่าไม้ไผ่ 6 ลำต่อกันก็ยังไม่ถึงและน้ำในบ่อไม่เคยแห้ง เชื่อกันว่าบ่อน้ำคำชะโนด ทะลุไปถึงแม่น้ำโขง

พญาสุทโธนาคราชหากประสงค์ขึ้นมาโลกมนุษย์ก็ต้องมาขึ้นที่คำชะโนดเพียงแห่งเดียว บ่อน้ำนี้เป็นบ่อของพญานาคสุทโธจึงเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ใช้ดื่มกินรักษาโรคได้ เมื่อพญาสุทโธนาคราชขึ้นมาบนโลกมนุษย์จะเป็นมนุษย์ มีชื่อเรียกว่าเจ้าปู่ศรีสุทโธ (สุวิษา แก้วฤทธิ์, 2560)

ภาพประกอบ 17 ภาพป่าคำชะโนด

ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q>

จากความเชื่อนี้ทำให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเต็มไปด้วยผู้ศรัทธาที่เดินทางมาราบไหว้ขอพรเพื่อเป็นสิริมงคล นักท่องเที่ยวบางกลุ่มเดินทางมาเพื่อขอตัวเลขหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าหวย มีการบนบานศาลกล่าว การกลับมาแก้บนตามที่ได้ประสบความสำเร็จจากพรที่ขอ มีสื่อมวลชนจากที่ต่าง ๆ เดินทางมาเพื่อจัดปรีธีบวงสรวง ในวันที่ 12 เดือนกันยายน พ.ศ. 2561 มีพิธีบวงสรวงสักการบูชา “พ่อปู่ศรีสุทโธ” และ “แม่ย่าศรีปทุมมา” อย่างยิ่งใหญ่ตระการตาโดยผู้สร้างและดารานักแสดงภาพยนตร์เรื่อง “นาคี 2” นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธทุกปี จัดเป็นงานใหญ่มีทั้งพิธีเลี้ยงของชาวบ้านในวันพุธ จัดเครื่องเลี้ยงที่ศาลเจ้าปู่ หากผู้บนบานเจ้าปู่ไว้ยังไม่ได้แก้บนสามารถถือโอกาสแก้บนไปพร้อมโดยแต่งเครื่องตามที่บนบานไว้มาเลี้ยงร่วม และอีกพิธีคือทางอำเภอจะเลี้ยงเจ้าปู่ปีละ 2 ครั้ง จัดเป็นพิธีใหญ่ 1) ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี 2) ในวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี ทำพิธีในตอนเช้า เครื่องเลี้ยงประกอบด้วย หัวหมู 1 คู่ เป็ด 1 คู่ ไก่ 1 คู่ แป๊ะชะปะลา 1 คู่ เหล้า 2 ขวด น้ำเขียว น้ำดำ น้ำแดงอย่างละคู่ ผลไม้ 9 อย่าง เป็นอะไรก็ได้ ชั้น 5 ชั้น 8 พาข้าวทิพย์ 2 พา สำหรับข้าวทิพย์หรือชั้นข้าวทิพย์นั้นประกอบด้วยข้าวต้มโรยงาสุก ถั่วคั่ว น้ำผึ้ง สำหรับละ 9 อย่าง นายอำเภอบ้านดุงเป็นประธานในพิธีเลี้ยง มีดนตรี แคน ซิ่ง กลองประกอบ เครื่องเลี้ยงตั้งหน้าศาลเจ้าปู่ ในฤดูเข้าพรรษาต้องจัดผ้าขาวห่มให้เจ้าปู่ วันเข้าพรรษาถือว่าเจ้าปู่ถือศีลบวชต้องนุ่งขาวห่มขาว เมื่อออกพรรษาจะเปลี่ยนผ้าห่มปูเป็นผ้าแดง (ประเพณีไทย ดอทคอม : รวมประเพณีและวัฒนธรรมไทย 4 ภาค. (2556))

อุทยานประวัติศาสตร์ ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองรอง ในเชิงวัฒนธรรมคือการท่องเที่ยวปราสาทขอม เรื่องนาคมีปริบทสำคัญที่แสดงให้เห็นการต่อสู้ผ่าน ความเชื่อเรื่องนาคในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ทุกศาสนามีความหมายเพราะมีบทบาททาง สังคม ปราสาทพนมรุ้งเป็นเทวาลัยของเจ้าแม่มาติและเป็นที่พักของตัวละคร “คำแก้ว” ตรี อภิรุณ เที่ยนให้ภายใต้สถานที่นี้เป็นเมืองบาดาลที่คำแก้วเรียกว่าเมืองเนรมิต เป็นฉากที่คำแก้วได้รำถวายเจ้า แม่มาติบริเวณด้านหน้าปราสาท เป็นฉากที่สวยงามยิ่งให้บรรยากาศศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาว อีสานเรื่องพญานาค นอกจากนี้เทวาลัยหรือปราสาทหินพนมรุ้งมีประโยชน์ต่อการศึกษาด้าน โบราณคดี เรื่องนาคมีการขุดพบวัตถุโบราณที่สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต อุทยาน ประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเป็นสถาปัตยกรรมอันเลื่องชื่อที่มีความงดงาม แข็งแรงทรงพลัง บอกถึงความรุ่งเรืองในอดีต ปราสาทหินแห่งนี้ตั้งอยู่เหนือปากปล่องภูเขาไฟกว้าง ใหญ่ มีทิวทัศน์ที่สวยงาม และมีสิ่งที่น่าสนใจในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี แสงอาทิตย์จะทำให้ มุมลอดทะลุประตู ทั้ง 15 บานของปราสาทได้อย่างพอดี ทำให้เดือนเมษายนมีประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ของทุกปี มีนักท่องเที่ยวมาชมปรากฏการณ์นี้

ภาพประกอบ 18 ภาพการแสดงในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ปี พ.ศ.2561

ที่มา : <https://mgronline.com/travel/detail/9610000032358>

ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งปรากฏในเรื่องนาค นับเป็นความเชื่ออันทรงพลังที่ผู้คนในสังคมต่าง ในความเคารพศรัทธา อาจกล่าวได้ว่านวนิยาย ละคร และภาพยนตร์เรื่องนาคีของ ตรี อภิรุณ มีปริบทสำคัญอย่างมากต่อการสร้างมูลค่าและสร้างให้ผู้คนทั้งหลายอยากไปที่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ป่าคำชะ

โนดและปราสาทหินพนมรุ้ง จะเห็นว่าภาพลักษณ์ของการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงประเพณีในชุมชนอีสานเริ่มมีการปรับเปลี่ยนจากภาพที่ถูกแช่แข็งไว้คือ ภาพแห่งความทุกข์ยาก ความแห้งแล้งกันดาร กลายเป็นภาพของความน่าตื่นตาตื่นใจน่าสัมผัสเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจแบบใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายในชีวิตวัฒนธรรม มีทั้งความงามทางธรรมชาติและระบบนิเวศแบบสังคมชนบทที่มีความอุดมสมบูรณ์ เห็นได้ชัดเจนว่าความนิยมจากเรื่องนาคี ส่งผลให้นักท่องเที่ยวการเดินทางไปท่องเที่ยวที่ป่าคำชะโนดและปราสาทเขาพนมรุ้ง ถือเป็นการช่วยธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อีสาน

(ศิริพร ณ ถลาง บรรณาธิการ, 2558: 246) กล่าวว่า การเดินทางไปท่องเที่ยวในดินแดนอีสาน ถือเป็นการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อีสานที่กำลังเลือนหายไปให้สามารถดำรงอยู่ และฟื้นฟูอนุรักษ์ไว้โดยอาศัยพลังขับเคลื่อนของสังคมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นไทยเข้ามาเป็นกลไกสำคัญ การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศชาติมากที่สุด บรรยากาศและกลิ่นอายแบบชนบทอีสานผ่านประเพณีในวิถีชีวิตท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อชมธรรมชาติ ชมโบราณสถาน ศิลปวัตถุ ประเพณีพิธีกรรม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชาติพันธุ์ เป็นการตอบสนองการพักผ่อนหย่อนใจและสะท้อนให้เห็นคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการช่วยหนุนเสริม และสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติได้อีกทางหนึ่ง

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในนวนิยายของ ตริ อภิรุณ เกิดเป็นกระแสความนิยมของผู้ชมมากมาย โดยเฉพาะละครเรื่องนาคี นอกจากจะส่งผลด้านการท่องเที่ยวของป่าคำชะโนดและปราสาทเขาพนมรุ้ง ยังส่งผลความนิยมต่อสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง ทีมผู้สร้างละครใช้สถานที่ต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย เช่น **ถ้ำพุนหวาย** วนอุทยานเขาวงศ์จังหวัดอุทัยธานี เป็นฉากเมืองบาดาลและฉากสำรวจเทวาลัย ถ้ำพุนหวายเป็นหนึ่งฉากสำคัญของละคร คือฉากเมืองบาดาลที่เจ้าแม่มาคิอาศัยอยู่ **จิมทอมป์สันฟาร์ม** เป็นฉากหมู่บ้านดอนไม้ป่า เป็นหมู่บ้านที่คำแก้วอาศัยอยู่ บรรยากาศดูเหมือนหมู่บ้านสมัยก่อนในอดีต สะท้อนวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนอีสานได้สมจริง **น้ำตกวังตะไคร้** จังหวัดนครนายก เป็นฉากที่คำแก้วพุดคุยกับงู และเป็นฉากถ่ายทำริมน้ำทั้งหมด **น้ำตกเอราวัณ** จังหวัดกาญจนบุรี เป็นฉากที่พระนางมาเจอกัน **อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม** จังหวัดชัยภูมิ เป็นฉากในการทำสงคราม และฉากที่นายเคนพ่อของคำแก้วนำไปขาย และ **หุบป่าตาด** จังหวัดอุทัยธานี เป็นฉากเมืองเนรมิต ที่ทศพลกับคำแก้วมาเจอกัน พุดคุยกัน และนางเอกช่วยพระเอกออกมาจากใต้ถ้ำ เป็นต้น

โดยสรุป การท่องเที่ยวพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ป่าคำชะโนดและปราสาทเขาพนมรุ้ง เป็นประเพณีพิธีกรรม (ritual) ที่แต่เดิมมาเคยมีพิธีบทต่อชาวบ้านใน “โลกศักดิ์สิทธิ์” (The Sacred World) ในการตอบสนองความต้องการความมั่นคงทางจิตใจของผู้คนหรือเพื่อสร้างความสามัคคีให้ชุมชนพิธีกรรมในฐานะทุนทางวัฒนธรรมได้เปลี่ยนสถานะกลายเป็น “การแสดง” (performance) ที่มีการ

ปรับเปลี่ยนรูปแบบ เนื้อหา วิธีการนำเสนอ ตลอดจนหน้าที่ในบริบทใหม่ทางสังคม รูปแบบการนำเสนอก็เป็นรูปแบบเทศกาลงานประเพณีที่เน้นความสวยงามและความอลังการของการพ่อน้ำเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเพื่อสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวได้ชมและได้ถ่ายภาพขบวนแห่สวยงามในเครื่องแต่งกายที่งดงามหลากหลายสีสัน ตลอดจนการซื้อสินค้าที่ระลึกซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการท่องเที่ยวเพราะนักท่องเที่ยวจะต้องซื้อสินค้าที่ระลึกกลับไปด้วยพิธีกรรมที่ถูกนำเสนอในเวทีการท่องเที่ยวจึงไม่ได้มีบริบทดั้งเดิมอีกต่อไป โดยเฉพาะเมื่อเปลี่ยนจากพิธีกรรมระดับชุมชนที่ชาวบ้านจัดมาเป็นประเพณีระดับจังหวัดที่องค์กรภาครัฐเป็นผู้จัด (ศิริพร ณ ถกลาง, 2562: 49)

3.1.2.3 บริบทต่อธุรกิจบันเทิง

ปัจจัยต่าง ๆ ในการเลือกเรื่องนวนิยายเพื่อผลิตสื่อละครโทรทัศน์และภาพยนตร์เลือกโดยเรื่องเก่าที่เคยผลิตไว้แล้วและเคยเป็นที่นิยมในอดีตมาผลิตซ้ำใหม่ในปัจจุบันเพื่อรับประกันเรตติ้งของผู้ชมและความสำเร็จของละคร โดยมีเหตุผลทางวัฒนธรรมที่ผู้สร้างกล่าวว่าผู้ชมอยากดูซ้ำเพราะประทับใจเนื้อหา หรือดูเพื่อการเปรียบเทียบนักแสดงสองชุดว่าต่างกันอย่างไร อีกทั้งมีเหตุผลทางธุรกิจรองรับการนำบทละครเก่าที่ประสบความสำเร็จมาผลิตซ้ำเพราะเป็นเรื่องที่สามารถขายโฆษณาได้แน่นอน โดยไม่ต้องเสียเวลาคิดเค้าโครงเรื่องใหม่ ซึ่งช่วยให้ง่ายต่อการทำงาน อาจมีการปรับเปลี่ยนจากบทประพันธ์ใหม่เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย

นวนิยายของ ตริ อภิรม ทั้ง 11 เรื่อง ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำและบางเรื่องตีพิมพ์มากกว่า 2 ครั้ง นวนิยายเหล่านี้สร้างเป็นละครและภาพยนตร์ เช่น ทายาทอสูร, แก้วขนเหล็ก สร้างเป็นละครโทรทัศน์ซ้ำหลายรอบ โดยเฉพาะ “นาคี” ที่มีผู้ชมติดตามจำนวนมาก ความนิยมนี้จึงเกิดการดัดแปลงนวนิยายเรื่อง นาคีภาคที่ 2 ขึ้น เพื่อสร้างเป็นภาพยนตร์ “นาคี 2” อันเป็นเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาที่เล่าขานกันมานานตามตำนานของหมู่บ้าน “ดอนไม้ป่า” เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของความเชื่อเรื่องภูยานาค และเรื่องเล่าของเจ้าแม่นาคี ที่ชาวบ้านศรัทธานับถือมานานถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นการผลิตซ้ำชุดความเชื่อเดิมในเรื่องภูยานาค นวนิยายเรื่องนี้และอีกหลายเรื่องมีบริบทต่อผู้ชมที่ต้องการความสุขสนุกสนาน ความตื่นเต้น หลีกหนีจากเหตุการณ์ทุกข์ ส่วนผู้ผลิตนั้นมิได้ มีกำไร อันเป็นความสำเร็จที่มุ่งหวัง

ความนิยมของละครและภาพยนตร์เรื่องนาคี ส่งผลให้เพลงประกอบละครโด่งดังชั่วข้ามคืน ได้แก่เพลง คู่กอง ของศิลปิน ก้อง หอ่ยไร่ ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลโทรทัศน์ทองคำ สาขาเพลงละครดีเด่น และได้รับรางวัลนาฏราช สาขาเพลงละครยอดเยี่ยมปี 2559 ปัจจุบันยอดรับชมใน YouTube กว่า 456,355,684 views นอกจากนี้ในปี 2561 กระแสของภาพยนตร์เรื่องนาคีภาค 2 ส่งผลให้เพลงสายแนนหัวใจ ของก้อง หอ่ยไร่ ประสบความสำเร็จอีกครั้ง ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลภาพยนตร์แห่งชาติ สุพรรณหงส์ สาขาเพลงนำภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ปัจจุบันยอดรับชมใน YouTube 161,746,496 views

ภาพประกอบ 19 ภาพยนตร์นาศีกภาค 2
ที่มา <https://www.google.co.th/search?q>

โดยสรุป พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังนิยมนมหัตตกรรมของ ตริ อภิรุณ มีปริบทต่อการสร้างสรรค์ใหม่ เป็นการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นใหม่จากความเชื่อของสถานที่ต่าง ๆ ที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่องเล่าและตำนานเหล่านี้มีสัญญาณเป็นความจริงที่ผู้เขียนให้ตัวละครที่มีพลังอำนาจพิเศษ เช่น พระสงฆ์ แม่ชี ผู้นำปกครอง ผู้เล่าเหล่านี้เป็นตัวละครอาวุธ รวมทั้งตัวละครเอกหญิงและชายที่ผู้เขียนสร้างให้มีพื้นฐานจิตใจเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม จะเห็นวาระระหว่างความจริงกับความมหัตตกรรมนี้ มีความสัมพันธ์กับความเป็นสังนิยมนมหัตตกรรม เหล่านี้ช่วยเปิดพื้นที่และเป็นปากเสียงให้ความเชื่อท้องถิ่น ตำนานพื้นบ้าน และภูมิปัญญาชาวบ้านได้ระดับหนึ่ง ปริบทของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในความเป็นสังนิยมนมหัตตกรรมของ ตริ อภิรุณ มีศักยภาพที่จะพัฒนาและคลี่คลายเสียงเล่าและวิธีการเล่าเรื่องที่ไม่ถูกรอบงำด้วยชนบสังนิยม สามารถนำเสนอความซับซ้อนหลากหลายของความจริงวัฒนธรรม และความเชื่อต่าง ๆ

3.2 ลักษณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังนิยมนมหัตตกรรมของ ตริ อภิรุณ

นวนิยายสังนิยมนมหัตตกรรมของ ตริ อภิรุณ ในแต่ละเรื่อง มีลักษณะด้านเนื้อหาของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เปรียบเสมือนพื้นที่ของโลกและจักรวาลที่ผู้เขียนสร้างขึ้น ในโลกแต่ละใบนั้นมีพื้นที่ทางสังคมเป็นตัวตั้งหลัก และมีพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่ร่วมกัน เมื่อพิจารณาลักษณะของเนื้อหาสาระในโลกทุกใบจากนวนิยายทั้ง 11 เรื่อง มีสาระสังเขปดังนี้

3.2.1 พื้นที่ความขัดแย้งทางชนชั้น

ลักษณะพื้นที่ความขัดแย้งทางชนชั้นในนวนิยายของ ตริ อภิรัม เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองหรือชนชั้นนำ ผู้เขียนสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นระหว่างพื้นที่กายภาพจริงกับพื้นที่จินตนาการ ด้วยกลไกของการกดขี่อย่างก้าวร้าวที่แสดงผ่านการใช้พิธีกรรมไสยศาสตร์มนต์ดำของตัวละคร เหล่านี้เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นสูงกับชนชั้นใต้การปกครอง คือชนชั้นกลางและชนชั้นล่างหรือผู้เป็นสามัญชน ปัญหาเกิดจากการไม่ยอมสลายกำแพงแห่งชนชั้น เป็นการผูกขาดความสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มอำนาจที่ไม่ยอมอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม มีการกดขี่ และมีการสกัดกั้นความคิดต่าง ชนชั้นปกครองได้แก่ ขุนนางบรรดาศักดิ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เจ้าเมือง ผู้มีตระกูลบุญหนักศักดิ์ใหญ่ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ รวมถึงผู้นำทางลัทธิความเชื่อ คู่กรณีฝ่ายตรงข้ามชนชั้นการปกครองได้แก่ ทายาทผู้สืบสกุลรุ่นใหม่ คู่ชีวิตของฝ่ายหญิง ผู้รับใช้ใกล้ชิด ผู้คิดต่างเห็นต่าง คนดีมีคุณธรรม ข้อขัดแย้งระหว่างชนชั้นพบในนวนิยายเรื่องแก้วชนเหล็ก เรื่องทายาทอสูร เรื่องนางพญาอสรพิษ และเรื่องนาคี การแสดงอำนาจที่ไม่ชอบธรรมของชนชั้นปกครองที่กระทำผ่านตัวละครได้แก่ เจ้าคุณเทวรักษ์ หลวงเมฆินทร์ ปิศาจรัยกระหายเลือด กองกำลังของปีศาจ เจ้าเมืองเซเลียง และประมุขของอสูร เช่น ยายทรัพย์ คุณยายวรรณานุ ทายาทอสูรรุ่นเยาว์ เป็นต้น

ในเรื่องทายาทอสูร ตริ อภิรัม สร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จากเรื่องราวในอดีตชาติ คือการต่อสู้ด้วยพื้นที่พิธีกรรมไสยศาสตร์ เป็นความขัดแย้งทางชนชั้นระหว่างพระยาเซเลียง เจ้าเมืองเซเลียงหรือเมืองศรีสังขาลัยแห่งราชสำนักพระร่วงเจ้าแก้วนุสสุโขทัยที่เป็นชนชั้นสูงกับเจ้าโชนหนุ่มชายบ้านธรรมดาชนชั้นล่าง เนื่องจากว่าเจ้าโชนนั้นมีใจรักธิดาของพระยาเซเลียงผู้เป็นธิดาองค์เล็กที่ชื่อคำหยาด จึงเปลอแต่จะต้องตัวนาง เป็นเหตุให้เจ้าโชนถูกลงโทษอย่างแสนสาหัสปานตาย ทำให้เจ้าโชนมีความแค้นในใจ จึงได้ทำคุณไสยโดยการฆ่าตัวตายและเสกตนเองให้กลายเป็นตะขาบเพื่อเข้าสิงร่างของธิดาพระยาเซเลียงรุ่นแล้วรุ่นเล่า โดยเรื่องราวที่ว่า สมัยอดีตศึกดาบรรพ์ ประมาณเจ็ดร้อยปีก่อน เหตุเกิดที่ราชธานีสุโขทัยพระยาเซเลียงเป็นขุนนางผู้ใหญ่เชื้อพระวงศ์สกุลพระร่วง ท่านมีธิดาสามคนชื่อคำหล้า คำแก้ว และคำหยาด ทั้งสามนางเลอโฉม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำหยาดธิดาคณเล็กพิลาสไฟโลเลื่องลือทั้งแผ่นดิน วันหนึ่ง สามศรีพี่น้องปลอมตัวไปจ่ายตลาด เจอเจ้าโชนหนุ่มจากศรีสังขาลัย เมืองลูกหลวงเจ้าโชนเกี่ยวพาราสิทั้งสามนางและบังอาจจับมือถือแขนธิดาคณเล็กที่สวยงามที่สุด ความทราบถึงพระยาเซเลียง

“มันดูถูก” ขุนนางเชื้อพระวงศ์ตบเข้าผาด “พวกมันจงไปกุมตัวไอ้โชนโบายสามสลบแล้วลากเอาไปทิ้งให้มันตายกลางป่า”

(ทายาทอสูร: 7)

ตามความหมายสามสลับคือ เมื่อถูกเขียนสิ้นสติ เหน้าราดศีระชะพื้นแล้วเงี่ยนต่อ กระทำ การทารุณจนกระทั่งครบสามรอบ เจ้าหนุ่มแห่งศรีสัชชาลัยไม่ตายตามที่พระยาเซลียงประกาศิต เจ้าโชนได้รับน้ำค่างกลางดงค่อยคืนสติฟื้นขึ้น เจ็บระบมไปทั่วสรรพางค์กายปานว่ากระดูกจะออก นอกเนื้อ เขาคร่ำครวญปริเวทนาการแสนสาหัส เสียงน้ันบ้งเอิญแว่วถึงนักบวชเดียรถีย์ เขาเดินทาง มาปฐมพยาบาลเจ้าโชนและรับเป็นศิษย์ประจำอาศรมเรียนเวทมนตร์คาถาไสยดำ ฝึกตบะจาน ฟังกสิณจนอินทรีย์แก่กล้ามีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ เจ้าโชนชอบแปลงตัวเป็นตะขาบไล่ชาวบ้านที่บุก ปาล่าสัตว์ และคิดว่าสักวันหนึ่งจะแก้แค้นพระยาเซลียงกับธิดาทั้งสาม

ความตั้งใจมั่นในใจเช่นนี้ไม่เคยเปลี่ยนแปลง ในที่สุดนักบวชเดียรถีย์ก็สิ้นบุญ เจ้าโชนตั้งตัว เป็นอาจารย์แทน การล้างแค้นก็เริ่มต้นขึ้นด้วยกลยุทธ์ไสยดำชั้นยอดปลุกเสกผิติดิบ ใช้ให้อมนุษย์ช่วย ปั่นตุ้กตาทายาทอสูร จัดพิธีบูชายัญตัวเจ้าโชนเอง

“สมใจกูแล้วเห่อเห่อกูจะอยู่ในตัวธิดาพระยาเซลียงและทายาทผู้หญิงคนแล้วคน เล่าชั่วนิจนรินทร์”

(ทายาทอสูร: 9)

จากนั้นวิญญานอิทธิฤทธิ์แปลงเป็นตะขาบแทรกในตัวตุ้กตาสังคโลก ศิษย์ของเจ้าโชน นำไปมอบให้คำหยาด เมื่อนางอยู่ตามลำพังวิญญานตะขาบแทรกเข้าตัว ต่อมาไม่นานพระยาเซลียง ไปคุมการสร้างวัดถูกกองหินถล่มทับเสียชีวิต อีกหลายสิบปีต่อมาตะขาบตัวเดิมออกจากร่างคำหยาด แทรกตัวหลานสาวอาถรรพณ์นี้ครอบคลุมไปถึงธิดาของคำหล้าและคำแก้ว สุดแล้วแต่ว่าใครจะถูก เลือกมันดำเนินมาเรื่อย ๆ ไม่สิ้นสุดเป็นระยะเวลาถึงเจ็ดศตวรรษ

ในเรื่องนางพญาอสรพิษ ตรี อภิรัม สร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จากเรื่องเล่าจากอดีตในยุคสุโขทัย เป็นการต่อสู้ของพื้นที่ความขัดแย้งทางชนชั้นระหว่างเจ้าเมืองพระร่วงกับขรวิ้งวม ชายแก่เจ้าเล่าห์ที่ ทำตัวเป็นนักบุญเคร่งศาสนา แต่บิดเบือนสัจธรรมของพระพุทธองค์ เช่น สั่งสอนว่านรกสวรรค์ไม่มี ตายแล้วสูญเปล่า อภิธรรมไม่ใช่พุทธพจน์ มีการแต่งขึ้นเองภายหลัง โอบปาติกะคือการเกิดของใจ แม้แต่ัจฉานก็ไปนิพพานได้ ชาวสุโขทัยยุคอดีตศรัทธาเลื่อมใสขรวิ้งวมมาก เพราะล่องหนหายตัว สำแดงอิทธิฤทธิ์ได้หลายอย่าง ผู้แก่งกล้าวางแผนด้วยจิตอันเป็นมิจฉาทิฐิ

“ กูจะทำลายพระพุทธศาสนาให้สิ้นซาก แล้วสร้างลัทธิใหม่ของกูแทนที่”

(นางพญาอสรพิษ: 60)

ชาวเมืองต่างหลงเชื่อ และเริ่มหน่ายแห่งพุทธศาสนา การทำบุญตักบาตรน้อยลง ขณะเดียวกันขรัว้วมกลับอุทมด้วยลาก เพราะชาวเมืองช่วยกันสร้างอาศรมใหญ่โตรอบ ๆ บริเวณ สร้างสวนพฤกษชาติร่มรื่น วันว่างก็นั่งบนแท่นหินใต้ต้นโพธิ์ พวกศิษยานุศิษย์ต่างหมอบกราบ เรื่องร้อนถึงเจ้าเมืองผู้มีวาจาสิทธิ์ พระร่วงสั่งเสนาจับขรัว้วมประหารชีวิต แต่ประหารอย่างไรก็ไม่ตาย พระองค์จึงสาปเฒ่าขรัว้วมเป็นหิน ตัดมือขวาตายงจักร แยกฝังไว้ต่างหากจากลำตัว ผ่านมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ พระยาท่านหนึ่งพร้อมด้วยข้าทาสได้ขุดรูปปั้นหินข้อมือขาดที่เมืองเก่าสุโขทัย จึงขนย้ายรูปปั้นบุรุษโบราณเข้ากรุงเทพ เป็นมรดกตกทอดไปถึงทายาทคนสำคัญ คือพลโทวิธาน

“ท่านครับ” คนสวนพนมมือไหว้ท่วมหัว “อย่าให้ผมไปกวาดห้องใต้ดินเลย ครับ ผมกลัวเทวรูปชาดาน หน้าของมันเขียว เขียวงอก เส้นผมเป็นงูตัวเล็ก ๆ นัยน์ตาแดงกำ มันจะกัดคอคุณเลือดผม”

“เอ็งตาผาดหน้า ข้าล่ำมโซ่ชาเทวรูปไว้กับหลัก ท่านเดินมาทำร้ายเองไม่ได้หรอก” (นางพญาอสรพิษ: 61)

เมื่อล้วยพรลูกสาวพลโทวิธานลงไปห้องใต้ดิน เห็นรูปขรัว้วมหรือเทวรูปชาดานสีแดง อิทธิฤทธิ์ เธอร้องกรี๊ดช็อกสลบไป เมื่อฟื้นก็เสียสติรักษาไม่หาย มีนักขุดค้นวัตถุโบราณอีกคณะนำหิน รูปมือลายงจักรที่สุโขทัยมาขายพลโทวิธานด้วยจำนวนเงินสูง เมื่อนำมาต่อกับเทวรูปมือขาดพบว่า เชื่อมสนิทเป็นเนื้อเดียวกันวันรุ่งขึ้น ต่อมา วิทูบุตรคนรองของพลโทวิธานแต่งงานกับแสงโสม คืนหนึ่ง เทวรูปชาดานกลายร่างเป็นคนดั่งโชตรวนชาติ ปลุกปล้ำแสงโสมแล้วตั้งครุฑ วันคลอดบุตรเป็นวันเดียวกับที่นายพลวิธานสิ้นชีวิต วิทูให้ชื่อบุตรว่าวิลาสินี วิลาสินีเป็นตัวแทนปีศาจขรัว้วมในการล้างแค้นทายาทรุ่นแล้วรุ่นเล่าของพระร่วง

“วิลาสินีมีสองสภาวะ เวลาโมโหสุดขีดเธอจะกลายเป็นเวมานิกเปรตหรือ รากษส คือหน้าเขียวเขียวงอก ผมเป็นงูตัวเล็ก ๆ กัดคอศัตรูตาย”

(นางพญาอสรพิษ: 62)

ลักษณะพื้นที่ความขัดแย้งทางชนชั้นในนวนิยายของ ตริ อภิรุณ เป็นกลไกของการกดขี่ ทำร้าย ทำลาย รวมถึงการใช้ความรุนแรงอย่างก้าวร้าวที่แสดงผ่านการใช้ไสยศาสตร์มนต์ดำ ด้วยการ ปลุกเสกปีศาจร้ายให้เป็นฆาตกรของการดูดเลือด ฆ่า ช่มชู่เอาชีวิต ประกอบพิธีกรรมเพื่อฆ่า หรือทำให้บ้ำสูญเสียดิ ทำให้มีอันเป็นไปแบบสูญเสียดิความเป็นมนุษย์กลายเป็นบริวารของปีศาจ เนื้อเรื่อง

ประกอบด้วยพฤติกรรมศาสตร์เห็นจริง ที่เชื่อมโยงกับวิถีความเชื่ออันหลากหลาย เช่น ผี ปีศาจ อสูร อสุรกาย เปรต คาถาอาคม คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ พระอรหันต์ แม่ชีผู้ทรงศีลที่เชื่อมั่นการเจริญภาวนา ถิ่นอุโบสถศีลและครอบครองเครื่องรางของขลัง เช่น พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ สายสิญจน์ศักดิ์สิทธิ์ บุคคลและวัตถุมงคลดังกล่าวเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา ทั้งพุทธศาสนาสายอรัญวาสี ที่เน้นการเจริญวิปัสสนาญาณชั้นลุ่มลึก และพุทธศาสนาระดับชาวบ้าน ที่รับเอาคติความเชื่อในเรื่องพราหมณ์ พุทธ ผี ซึ่งดำรงอยู่ในชีวิตวัฒนธรรมประจำวันของชนชั้นกลางและสามัญชนทั่วไป

3.2.2 พื้นที่ปะทะประสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท

นวนิยายของ ตริ อภิรุณ ประพันธ์ขึ้นในช่วงหลังยุคอาณานิคม คือหลังปี พ.ศ. 2519 ที่ประเทศเพื่อนบ้านรอบไทยได้ประกาศเอกราชปลดปล่อยตนเองจากเจ้าอาณานิคม ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยได้เริ่มต้นใช้แบบแผนพัฒนาประเทศ โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยมีประเทศตะวันตกเป็นแม่แบบและให้เงินทุนสนับสนุน การพัฒนา และใช้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการต่อสูระหว่างทุนนิยมกับลัทธิคอมมิวนิสต์ ชนบท ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีแบบแผนวัฒนธรรมแบบท้องถิ่น ทั้งทางด้านภาษา จารีตประเพณี คติความเชื่อและเศรษฐกิจแบบยังชีพด้วยการหาของป่า การทำสวน ทำไร่ ทำนา เลี้ยงปศุสัตว์ซึ่งผูกพันอยู่กับธรรมชาติ ได้เปลี่ยนเป็นพื้นที่เปิดรองรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเช่น การสร้างเขื่อน ถนน สถานีราชการ ตลาด สถาบันการศึกษา และหน่วยงานด้านสาธารณสุข ส่วนทางด้านความเจริญแบบเมืองนั้น เกิดความทันสมัยจากความรู้ใหม่ ๆ ผลักไสความรู้แบบท้องถิ่นในชนบทให้เป็น ความแปลกประหลาด ความไร้เหตุผล ความผิด ความต้อยต่ำ ความเป็นอื่น แล้วนำเสนอชุดความรู้ของชุดความทันสมัยแบบใหม่ที่ตนเห็นว่าเป็นเหตุผลที่ดีกว่าแทนที่

(เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2557: 15) กล่าวว่า กลไกการปกครองแบบตะวันตกที่เข้าแทนที่ระบบไพร่/ขุนนางเป็นคนละส่วนกับสังคม นัยทางการเมืองนั้นบ่งชี้ว่าใหญ่หลวงมาก เพราะหมายถึงว่าประชาชนโดยทั่วไปไม่ใช่คน “ใน” รัฐ หากแต่เป็นคน “ของ” รัฐ ขณะเดียวกันบทบาทของอำนาจรัฐรุกเข้าสู่ปริณทลของชุมชนท้องถิ่น ทั้งการจัดการทรัพยากรการใช้ การใช้อำนาจสะสางกรณีพิพาท และการดำเนินชีวิตด้านวัฒนธรรม กระบวนการเหล่านี้ลดระดับความสามารถของชุมชนกลายเป็น ปัญหายืดเยื้อมาถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ทางอำนาจดังกล่าวนับเป็นการเข้ามาแทนที่การปกครองโบราณของประวัติศาสตร์ไทย ชนชั้นนำไทยเห็นความจำเป็นที่จะต้องใช้สถาบันสำคัญในสังคมไทย เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนและรักษาความเป็นไทยไว้ในช่วงที่ประเทศเผชิญกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านสภาพแวดล้อมทางวัตถุและความคิดขึ้น

มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของชนชั้นนำไทยในการรับวัฒนธรรมตะวันตก การแพร่เข้ามาของวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการเผยแผ่ศาสนาของบาทหลวงและมิชชันนารี มีผลให้ชนชั้นนำไทยส่วนหนึ่งเห็นความจำเป็นต้องปรับทัศนคติบางอย่างของคนไทยใหม่ คือเป็นความพยายามตั้งหลักของชนชั้นนำไทย เพื่อให้มีความมั่นคงพอที่จะเผชิญหน้ากับสถานการณ์ในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ ผลงานของฝ่ายผู้นำไทยหัวก้าวหน้ามีความกระตือรือร้นและชื่นชมต่อเทคโนโลยีตะวันตกมากกว่าคนไทยอื่น ๆ และเกิดจากความรอบรู้ในวัฒนธรรมของไทยเองและวัฒนธรรมตะวันตก ที่สำคัญที่สุดก็คือ แสดงให้เห็นถึงนโยบายของชนชั้นนำไทยหัวก้าวหน้าว่าต้องการที่จะรักษาลักษณะการปกครองและสังคมดั้งเดิมของไทยไว้ในขณะที่รับเอาเทคโนโลยีของตะวันตกเข้ามาใช้ จึงตั้งสถาบันสำคัญเพื่อเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน สถาบันหลักนั้นคือ **พุทธศาสนา** (วิไลเลขา ถาวรณสาร, 2545: 49)

ในเรื่องภูตพยัคฆ์ กล่าวถึงครูสาวชาวกรุงเดินทางไปเป็นครูสอนอาสาที่หมู่บ้านในชนบทกันดาร มีอาถรรพณ์ปีศาจเสียดสมิงที่ใช้อำนาจชั่วร้ายเช่นฆ่าชาวบ้าน ชนบทกันดารมีผู้ทรงอิทธิพลเหมือนผีโขมด มีบริวารเป็นกลุ่มปีศาจดูดเลือดผู้คน ต้องรอคอยคนดีมีศีลธรรมมาลบล้างอาถรรพณ์ด้วยอาวุธ คือ ศิลและปัญญา ชนบทในนวนิยายสังนิยมนมหัศจรรย์เป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่เมืองโบราณ อาณาจักรโบราณที่จิตวิญญาณของบรรพชนสิงสถิตเพื่อรอภารกิจสำคัญคือการปลดทุกข์ปลดปล่อยความทุกข์ยากลำเค็ญที่เกิดจากมหันตภัยทั้งภายในนอกภายในชุมชนคือจักรวรรดินิยมผู้มาพร้อมกับทุนนิยม การพัฒนาผนวกของความชั่วร้ายภายในกับปีศาจใหม่จากภาพในรูปแบบของคนโหด ปัญญาชนชั่วร้าย ข้าราชการฉ้อราษฎร์ที่เสมือนเป็นปีศาจ เปรต อสุรกาย มารร้ายต่าง ๆ

นวนิยายเรื่องนาคี เขียนเมื่อปี พ.ศ. 2525 เรื่องนาคีภาค 2 เขียนเมื่อปี พ.ศ. 2560 ตรี อภิรัฐ สร้างตัวละครกลุ่มหนึ่งเป็นชาวเมืองเดินทางไปสู่ชนบท ในเรื่องนาคี กล่าวถึงอาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำ ณ เมืองหลวงเดินทางไปศึกษาโบราณคดีที่บ้านดอนไม้ป่า ปัญญาชนทั้งกลุ่มได้รับรู้เรียนรู้วิถีความเชื่อ นาคาคติคู่กับความรู้อันไสยศาสตร์ดำของผู้ทรงอิทธิพลในท้องถิ่น คติความเชื่อเรื่องงูเจ้าที่ถูกทำลายโดยนายทุนชาวตะวันตก ผู้กำหนดราคาให้คุณค่าของศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคล รูปปั้นโบราณเป็นสินค้า อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของนางพญานาคีต่อสู้กับความชั่วร้ายในความเสื่อมทรามขาดศีลธรรม ขาดความเมตตาของกลุ่มคนเมืองนักค้ากำไรจากชีวิตของคนดีมีศีลธรรม แม้กระทั่งอำนาจพระรัตนไตรก็สั่นคลอนด้วยอำนาจของพิธีคุณไสย ความคิดแบบปัจเจกของคนเมืองทำลายอำนาจศีลธรรมที่เป็นพลังของท้องถิ่นให้ลบล้างต้องรอภาพชาติใหม่ที่เป็นเวลาแห่งแสงธรรม ตัวละครทั้งคนเมือง คนชนบท พระอรหันต์ แม่ชีอรหันต์ ต้องทุ่มเทปฏิบัติธรรม จำศีลรับอุโบสถศีล หลวมรวมพลังความดีของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นาคาคติเดิมเข้ากับธรรมานุภาพอรหันตพุทธด้วยการสร้างพื้นที่ปลอดภัยคือ เขตพัทธสีมา เขตวัดอนันตภูผาสูง

สังนิยมนมหัสจรรย์ในฐานะพื้นที่แห่งการปะทะประสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท ดังเช่นเรื่องนาคี ในฉากที่คณะนักโบราณคดีจากเมืองกรุงชุดพบวัตถุโบราณในบริเวณพื้นที่ปราสาทหินเทวาลัย ความว่า

อาจารย์ทัศนัยอธิบายเกี่ยวกับวัตถุโบราณที่ขุดได้ บุรุษผู้ทรงคุณวุฒิบรรยายสรุปว่า “หม้อลายวิภูภักดี โถลายขดน้ำวนภักดี เป็นอารยธรรมแควลือลิก หรือปลายยุคหินใหม่ต่อยุคโลหะผสม ประมาณเจ็ดพันถึงแปดพันปีมาแล้ว มนุษย์เผ่าเซียมมอยด์หรือบรรพบุรุษชาวสยามของพวกเราสร้างขึ้น” และครูใหญ่ วัตถุโบราณอีกชิ้นก็ประจักษ์แก่สายตาทุกคน มันเป็นรูปแกะสลักศิลาขาวอมชมพู รูปหญิงสาวเปลือยท่านอนบิดตัว ช่วงล่างตั้งแต่สะโพกลงไปเป็นหางงู สิ่งที่ดูประหลาดยิ่งขึ้นก็คือ ส่วนบนหน้าผากที่จรดกับศีรษะมีหงอน

อาจารย์ทัศนัยให้เหตุผลว่า “ตามประวัติศาสตร์ขอม หัวหน้าชาวอินเดีย ชื่อโกนทัตญญะ อภิเชกสมรสกับนางพญาขอม เมื่อราว พ.ศ.หกร้อย พวกเขาจึงสังเกตได้จากปราสาทหินมากมายที่มีอยู่ทั่วแดนอีสาน ปราสาทหินเหล่านี้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมศาสนาพราหมณ์กับพุทธ ชาวอินเดียนับถือว่าเป็นนงูพระเจ้าองค์หนึ่ง ส่วนที่รูปปั้นมีหงอนที่หน้าผากเพราะเป็นสัญลักษณ์ของนาคี นาคีก็คือพญานาคเจ้าของงูทั้งปวง” แม้ว่าจะทำการตรวจวิเคราะห์ประติมากรรมประหลาดอย่างถี่ถ้วนคณะสำรวจก็ไม่อาจจะอนุมานได้แน่ชัดว่ามันเป็นอารยธรรมของสมัยใดและเจ้าผู้ครองนครองค์ไหนเป็นผู้สร้าง

“เดี๋ยวนี้เราเชื่อกันว่าไทยเป็นแหล่งที่มีอารยธรรมเจริญและเก่าแก่ที่สุดของโลก ลบล้างทฤษฎีที่ว่า เป็นอียิปต์ แม้กระนั้นก็เถอะ ฉันไม่เชื่อว่าศิลปินคนไหนจะปั้นรูปนาคีได้วิจิตรพิสดารถึงเพียงนี้” นักศึกษาหนุ่มพูดถึงรูปปั้น

(นาคี: 17-19)

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์ของฉากนี้ พบว่าตรี อภิรัม เสนอลักษณะพื้นที่ปะทะประสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบทโดยตัวละครกลุ่มหนึ่งเป็นชาวเมืองเดินทางไปสู่ชนบท โดยผู้เขียนสร้างวัตถุโบราณและรูปปั้นปริศนา เป็นการผูกเรื่องให้เกิดความมหัศจรรย์ในลักษณะผสมผสานความสมจริงเข้ากับความมหัศจรรย์

วรรณกรรมสังนิยมนมหัสจรรย์ นอกจากมีลักษณะที่เน้นการนำเสนอภาพของความเป็นท้องถิ่นชนบทแล้ว ยังมีสังนิยมนมหัสจรรย์ที่นำเสนอภาพความเป็นเมืองรวมถึงภาวะของคนเมืองในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ เช่น การวางโครงเรื่องหรือยืมนิทานจากโลกตะวันตกมานำเสนอภาพของผู้น

ในสังคมเมืองที่อำนาจของทุนนิยมทำให้ขาดคุณธรรมจริยธรรม แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนโดยใช้กลุ่มคนด้อยการศึกษาเป็นเครื่องมือ โดยบรรยายว่า

ณ โขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2580 บุรุษสามนายมองนายเคยเป็นตาเดียว คือ นายกอ คนพื้นเมืองอุบลฯ บุญส่ง ชาวกรุงเทพฯ และ มร.จอห์น วินสัน ฝรั่งเศสติอังกฤษ ที่พื้นดินมีสิ่งไม้ขงตั้งซ้อนกันมากมาย “พญาขวที่ไม่มีใครกล้าจับ เพราะเป็นงูเจ้าแม่” นายเคนขวบ้านธรรมดากล่าวจนผู้ฟังเชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง ขณะที่บุญส่งอธิบายเป็นภาษาอังกฤษให้ มร.วินสันทราบ

“แต่ข้าขอคำยืนยันอีกที จะให้ราคาสูงร้อยเท่าของงูธรรมดแน่นอน” นายเคยกกล่าวขอคำรับรองจากขวกรุง เมื่อสิ่งนั้นปรากฏแก่สายตาทุกคน งูขวตัวใหญ่กว่าขน ยาวประมาณขวพิเศษ สิ่งที่น่าสังเกตุก็คือบนหัวของมันมีหงอนเหมือนหงอนพญานาค อันเป็นสัญลักษณ์ของนาคี

“โอ วิเศษมาก” จอห์นร้องเป็นภาษาของตน

“ไอชอบงูเผือกตัวนี้ ลักษณะของมันแปลกกว่าตัวอื่น” ฝรั่งเศสล้วงกระเป่าหยิบแบงก์ร้อยปิกหนึ่งส่งให้ นายเคนตะครุบอย่างลึงโลด มันเป็นเงินจำนวนมหาศาลในความรู้สึกของเขา ต่อให้เคนทำงานทั้งปีก็ไม่แน่ใจว่าจะได้เงินมากเท่านี้หรือไม่ ด้านนายบุญส่งขวกรุงกรากเข้าไปเกาะกรงพุดเทียดยามระคนหัวเราะกระหิม

“อพีโธ! มันก็ไอ้งูเผือกธรรมดา ลองสำแดงอิทธิฤทธิ์ให้ดูสิ จะได้เชื่อว่าเป็นเจ้าแม่่นาคี” ทันใดนั้นฟ้าเริ่มสลัว นายกอคนพื้นที่แห่งนดูฟ้า ขณะนั้นเงาดำจับเสี้ยวหนึ่งของดวงอาทิตย์ บุญส่งรีบถ่ายทอดให้ มร.วินสันเข้าใจ แต่บุรุษขวต่างประเทศหัวเราะก๊าก บุรุษขวกรุงปิดฝากรงไม่ยอมปล่อยงู บัดดล...พายุพัดอ้ออิ่ง ฟ้าพยับมืดครึ้ม ต้นไม้ใหญ่่น้อยโอนเอนไปมาความรุนแรงเพิ่มทวีขึ้นทุกขณะ

(นาคี: 11-13)

จากตัวอย่างดังกล่าว สมัยนั้นคนชนชั้นล่าง โดยเฉพาะคนไทยในภาคอีสานค่อนข้างคั่นแค้นยากจน จึงมีวิธีการขุดของโบราณ จับสัตว์ป่า นำมาขายให้คนเมืองกรุงและขวต่างชาติ ในเรื่องนาคี เป็นการพยายามใช้อำนาจทุนนิยมทำให้ผู้คนขาดคุณธรรมจริยธรรม โดยมีขวบ้านด้อยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ ตรี อภิรุ มุ่งเน้นความมหัสจรรย์เหนือธรรมชาติที่ผูกโยงกับตำนานความเชื่อพื้นถิ่นเรื่องนาค เป็นความมหัสจรรย์บนพื้นฐานความเชื่อเดิมที่ประชดประชนสังคมทุนนิยมและวัตถุนิยม ซึ่งชนชั้นล่างถูกบีบคั้นให้ดิ้นรนเอาตัวรอดเพื่อเลี้ยงปากท้อง และ

เห็นว่าความต้องการอย่างไร้ขีดจำกัดของกลุ่มคนเมือง เป็นที่มาของปัญหาสังคมมากมาย ทั้งปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรม และสงคราม ซึ่งเป็นปัญหาร่วมของโลกยุคปัจจุบัน

3.2.3 พื้นที่การต่อสู้ต่อร่องระหว่างบุรุษเพศและสตรีเพศ

ตรี อภิรัฐ เสนอพลังสตรีหลายลักษณะตามสถานที่และเวลา นวนิยายกลุ่มที่เสนอพลังอำนาจที่ก้าวร้าวรุนแรงของบุรุษเพศ เช่น หลวงเมฆินทรในนวนิยายเรื่องแก้วขนเหล็ก พระยาเชลียง และเจ้าโชนในเรื่องทนายทอสูร นายกอ หมออ่วมและก้านันแยมในเรื่องนาคี พลังของบุรุษเพศกลุ่มนี้คือการฆ่าด้วยศาสตราวุธและคุณไสยดำทำให้คู่ปรปักษ์เจ็บปวด ป่วย ตาย ด้วยความพยาบาทเคียดแค้นจนเกิดการจองเวร เป็นการใช้อำนาจของผู้ปกครองทั้งระดับเมืองและบ้าน เป็นการใช้อำนาจของผู้มีอิทธิพล ผู้มีเวทย์มนต์คาถาไสยศาสตร์ดำ ที่นอกจากจะเป็นอำนาจเหนือจริงแล้วยังเป็นศาสตราวุธที่เป็นกลไกของอำนาจมืด ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อหรือเป็นผู้ถูกกระทำคือสตรีเพศที่มีพลังอ่อนนุ่ม เช่น คำปอง คำแก้ว นางพญานาคี กระทั่งบารมีของพระธุดงค์ พระวิปัสสนาจารย์ เจ้าอาวาสสำนักธรรม พระอรหันต์ แม่ชีอรหันต์ พลังของตัวละครกลุ่มนี้เป็นบารมีธรรมที่เกิดจากการถือศีล สมาทานอุโบสถศีล การภาวนา การสวดท่องคาถาศักดิ์สิทธิ์

ในเรื่องภูตพยัคฆ์ เรื่องมิติที่สาม เรื่องนางพญาอสรพิษ เรื่องลูกสาวชาตาน เรื่องจินตวานิตรี อภิรัฐ เสนอภาพบทบาทของผู้นำสตรีในฐานะผู้กระทำ ตัวละครนางเอกสายบุญเป็นกลุ่มนารีรักษารธรรมซึ่งได้รับผลบุญจากธรรมรักษานารี หรือในบางเรื่องนางเอกเป็นสตรีกลุ่มสี่เทาที่ถูกคำสาปหรือถูกอาถรรพ์ของ ภูติ ผี ปีศาจร้าย แต่ด้วยผลบุญจึงมีตัวละครเป็นเทพเทวาหนุ่มผู้สูงศักดิ์คอยปกป้องคุ้มครอง ในบางเรื่องตัวละครนารีรักษารธรรมบางคนนั้นมีบารมีถึงขั้นสามารถถอดกายทิพย์ท่องไปในเมืองสวรรค์และเมืองนรกได้อย่างสะดวกสบายคล้ายกับพระพุทธเจ้าเลียบโลกหรือพระอรหันต์ พระมัลลย์ เป็นต้น

ในเรื่องนาคี พลังของบุรุษเพศ ได้แก่ นายกอ หมออ่วมและก้านันแยม วางแผนชั่วร้ายเพื่อกำจัดสตรีเพศ คือ คำแก้วหรือเจ้าแม่นาคี ด้วยพลังอำนาจทางไสยศาสตร์หรือคุณไสยดำ เป็นศาสนากระแสหลักกับความเชื่อดั้งเดิม ผู้เขียนบรรยายว่า

เมื่อฟังหมออ่วมเล่าเหตุการณ์จบลง ก้านันแยมก็ปรารภว่า

“เสียดายที่ไอ้กอไประบุที่อุบลฯ ไม่งั้นจะได้ปรึกษาหารือกันสามคน”

ข้ารู้วิธีกำจัดเจ้าแม่นาคีแล้ว” ฝ่ายตรงข้ามเอ่ยเสียงเบาว่าปกติ ผู้นำประจำตำบลสุบบุหรี

ใบตองแห้ง อัดควันลึกลับกระจาย

“ไหนว่าไปสิหมอ”

“ก้านันต้องรับปากก่อนว่าจะไม่พูดให้คนอื่นฟังเป็นอันขาดมิเช่นนั้นทั้งกำ

นั้นและเข้าได้พึ่งย่อยยับกันไปหมด”

“เออน่า ข้าไม่ใช่คนปากบอน หมออ่อมก็น่าจะรู้” แกทอดตามองท้องฟ้า

ทิศตะวันตกที่แดงระเรื่อ ซีกหนึ่งของขุนเขาปราสาทหินดูดำทะมึนน่ากลัว

“ใช้แหวนหลวงปู่มนของลำเจียก ร่วมกับไฟจากแสงอาทิตย์”

“ขยายความให้ละเอียดหน่อยได้มั๊ย ข้า ไม่รู้เรื่องไสยศาสตร์”

“ตามคัมภีร์ไสยเวทโบราณถือว่า ไฟจากดวงอาทิตย์บริสุทธิ์และทรงพลัง
แรงกล้า” เสียงของแกขริมวังเวงราวกับพ่อมดในนิยายปรัมปรา “เมื่อเผาอะไรก็ต้อง
วอดวายทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ชาวฮินดูบางกลุ่มจึงบูชาพระอาทิตย์”

“ต่อไปหมอ”

“ข้าจะสร้างหุ่นเจ้าแม่นาคีทำด้วยฟางและของที่เป็นเชื้อเพลิง ตรงคอหุ่นงูขาว
ใช้ด้ายสายสิญจน์ร้อยแหวนหลวงปู่มนคล้องไว้ ตั้งหุ่นไว้กลางแจ้งพอเที่ยงตรงเพงก็เอา
แว่นขยายส่องจนเกิดไฟลุก”

“เจ้าแม่ตายงั้นเรอะ” กำนันแยมตื่นตื่น

“ใช่ จากคนซั๊กพราด ๆ แปรสภาพเป็นงูเผือกยักษ์ อาจจะทำตัวเต่าตันตาล
นอนตายในหมู่บ้านเรา พวกเราจะต้องสับเผาทิ้ง อย่ากินเนื้อเจ้าแม่นาคี”

“ทำไม”

“ตามตำนานอุรังคธาตุ หนองหานที่กลายเป็นบึงใหญ่จนเท่านี้ ก็เพราะชาวเมือง
กินเนื้อพญานาค ข้าไม่อยากให้ชาวดอนไม้ป่าถูกพญานาคกล่มเป็นยิ่งใหญ่แห่งที่สอง

“เดี๋ยว ... เมื่อกี้หมออ่อมมาจากคนที่ซั๊กพราด ๆ เจ้าแม่นาคีก็เป็นนะสิ”

“ใช่ภาคหนึ่งเป็นเด็กสาวแสนสวยน่ารักเหมือนคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป
และอยู่ในดอนไม้ป่านี้แหละ”

“บอกได้มั๊ย” หน้าย่นกร้านจุมูกมันสันตึก

“ถึงบอกกำนันก็ไม่เชื่อ มันไม่มีหลักฐานอะไร คล้ายกับข้าใส่ร้ายเขาดีไม่ดีจะถูก
แม่ตำเปิง ไว้ให้เหตุการณ์พิสูจน์ตัวเองเถอะ”

“หมออ่อมจะทำพิธีเมื่อไหร่”

“ข้าจะให้ไอ้กอกขอยืมแหวนนังลำเจียก พิธีนี้จะทำเจียบ ๆ รู้กันเฉพาะข้า กำนัน
และไอ้กอก ถ้าเจ้าแม่รู้ล่วงหน้าเราก็จะถูกขัดขวาง ตายกันเป็นเปื้อน”

“นั่นสิ แล้วจะไปหลบทำกันที่ไหน ชาวบ้านถึงจะไม่รู้ไม่เห็น”

“ถึงว่าต้องทำพิธีกลางแจ้งเสียด้วย”

ต่างฝ่ายต่างเจียบตริกตรองกำนันแยมจذبุหรีไบตองแห่งมวน "สูบในที่สุดเขาก็ยิ้มออก

“ในเร็ว ๆ นี้จะมีงานประจำปีที่วัดดอนไม้ป่า เราเอาไปแสดงวัดผสมกับ
การละเล่นอื่น ๆ พวกชาวบ้านจะไม่รู้เลยบางที่จะพลอยนึกสนุกไปกับพิธีของเรา”

“ความคิดของกำนันเยี่ยมมาก”

“ชายแก่จอมคาถายืมเหยี่ยว ลูบหนวดสีเทาที่ขึ้นหรือมแห่ริม

(นาคิ: 167-168)

ตัวอย่างดังกล่าวแสดงถึงการใช้อำนาจของผู้ปกครองในระดับชุมชนอย่างกำนันแยมกับ
นายกอ และอำนาจของผู้มีเวทย์มนต์คาถาไสยศาสตร์ดำคือหม่อว่ม หมอปราบผีมือฉมังประจำ
หมู่บ้านดอนไม้ป่า เหล่านี้เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างบุรุษเพศและสตรีเพศที่เกิดขึ้นใน
ประเทศด้อยพัฒนา นับเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ผู้เขียนพยายามสื่อผ่านพฤติกรรมของตัวละคร
ในเรื่องนาคิ เป็นการสร้างสัญลักษณ์สื่อความหมายว่าด้วยเรื่องผู้หญิงที่ถูกกดขี่ข่มเหงต้องลุกขึ้นสู้
ความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาคนี้ ตรี อภิรุณ สร้างกลไกเพื่อให้อำนาจแก่ผู้ด้อยกว่าด้วยการสร้างพลังของ
ตัวละครกลุ่มที่เป็นผู้ถูกระทำนี้ ให้เป็นบุคคลที่มีอำนาจด้วยพลังศักดิ์สิทธิ์ ด้วยบารมีธรรมที่เกิดจาก
การถือศีล สมาทานอุโบสถศีล การภาวนา และการสวดท่องคาถาศักดิ์สิทธิ์

ดังที่ (ธเนศ วงศ์ยานนาวา (2556) อธิบายว่า สิ่งมหัศจรรย์ทางศาสนาสำหรับการ
เปลี่ยนแปลงทางศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะความคิดของ Bachofen เห็นว่าผู้หญิง
เป็นเพศที่สัมพันธ์กับศาสนาอย่างใกล้ชิด ผู้หญิงมีอำนาจมหาศาล เพราะผู้หญิงมีความสามารถมอง
ทะลุและเข้าใจถึงพลังเทวะได้โดยไม่มีผู้ชายคนใดสามารถเข้าถึง และที่สถาบันทางศาสนาหลัก ๆ
พยายามกีดกันผู้หญิงออกไปจากสถาบันและองค์กรทางศาสนา เนื่องจากความเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีอำนาจ
พิเศษในการติดต่อกับพลังเหนือธรรมชาติทั้งหลาย ฉะนั้นสถาบันและนักคิดทางศาสนาที่ประกาศตัว
เป็นศาสดาทั้งหลายจึงจำเป็นต้องจัดและจำแนกอำนาจของผู้หญิงให้เป็นอำนาจฝ่ายมืด อำนาจมาร
อำนาจของแม่มืด หมอผี ฯลฯ การกีดกันอำนาจเหล่านี้ออกไปจากสารบบทางศาสนาในฐานะสถาบัน
ทางอำนาจของผู้ชายจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของกฎหมายของฝ่ายพ่อ ทั้งหมดนี้เป็นความ
พยายามรักษาสถาบันของฝ่ายผู้ชายให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง

3.2.4 พื้นที่ความหลากหลายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทต่อทิศทางการของวรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์ไทย คือกระแส
วัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้รับการเชิดชูยกย่องในฐานะวัฒนธรรมทางเลือกเพื่อตัด
ง้างกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้าสู่สังคมไทยในช่วงกลางทศวรรษ 2530 ลักษณะเฉพาะของสังคมนิยม
มหัศจรรย์ที่ผสมผสานเรื่องราวเชิงสมจริงเข้าเรื่องราวมหัศจรรย์ที่อิงอยู่กับตำนานท้องถิ่นและความ
เชื่อพื้นบ้าน ย่อมเอื้อให้วรรณกรรมแนวนี้สอดคล้องประสานกับกระแสวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญา

ท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว สังคมนิยมหัตถกรรมจึงมีสถานะเป็นวรรณกรรมทางเลือกที่พยายามชี้ให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของตำนานพื้นบ้านและความเชื่อพื้นถิ่นในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมิใช่เรื่องงมงายเหลวไหลไร้สาระอีกต่อไป (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559: 196)

นวนิยายของ ตริ อภิรุณ มีเทศะหรือสถานที่ซ้อนทับกันตามช่วงเวลาที่แตกต่างกันคืออดีตชาติกับปัจจุบันชาติ โดยสร้างสถานที่สองช่วงเวลา อาจเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรื่องนาคิหมู่บ้านดอนไม้ป่าและหนองไทรสถานที่ที่นักศึกษาโบราณคดีขุดพบวัตถุโบราณ อดีตชาติคือเมืองมรุกขนคร แห่งแคว้นศรีโคตรบูรณ อาณาจักรของกลุ่มลาวล้านช้างยุคก่อนประวัติศาสตร์ เมืองโบราณแห่งนี้มีคติความเชื่อดั้งเดิมคือการถือผีฟ้า ผีแถน และพญานาคเจ็ดตระกูลแห่งลำน้ำโขง ที่กล่าวถึงในเรื่องนาคิคือพญานาคเจ้าปู่ศรีสุทโธ ในภาคกลางมีวัดที่เป็นปูชนียสถานสำคัญ ได้แก่ วัดทับหลวง วัดคูหาภินคินตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง ส่วนเมืองโบราณในเขตล้านนาหรือภาคเหนือ ได้แก่ เมืองเชลียงหรือเมืองศรีสัชนาลัยแห่งอาณาจักรสุโขทัย วัดศรีสวายเมืองเก่าสุโขทัย สถานที่ของภาคเหนือมีคัมภีร์พิภย์วัลย์ คัมภีร์อินทิล ดอยพระอินทร์ ดอยคะหม้อ การอ้างอิงบ้านเมืองโบราณสามารถสร้างสีสันให้นวนิยายมีเค้าความจริงและมีความเหนือจริงอย่างมีเหตุผลมากขึ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นสัญลักษณ์ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับความเป็นชุมชนชายขอบและเป็นสัญลักษณ์ของความดี ความชั่ว ความโหดร้ายรุนแรง คือคติความเชื่อเรื่อง **คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์** เช่น คัมภีร์วัฒนธรรมในเรื่องแก้วขนเหล็ก **บทสวดมนต์ศักดิ์สิทธิ์** เช่น พระคาถารัตนสูตรในเรื่องลูกสาวชาตาน เป็นบทสวดเพื่อนำความเจริญมาสู่ตน และบทสวดเพื่อเรียกวิญญาณชั่วร้ายให้คืนชีพ **สมุนไพรรักษา** เช่น ว่านพญาลิ้นงู ว่านพญาเล็บครุฑ ว่านอกแตก ใบเล็บเหยี่ยว **วัตถุศักดิ์สิทธิ์** เช่น พระพุทธรูปปางมารวิชัย พระพุทธรูปทองคำปางห้ามสมุทร รูปปั้นพระสังกัจจายณ์ รูปปั้นหินครึ่งหญิงครึ่งนาคี รูปปั้นหินชาตานมือหัก รูปปั้นหินแกะสลักปีศาจแม่ย่าทวดเกริ รูปปั้นอสุรยักษ รูปปั้นหินอ่อนสุนัขป่าสีดำ **เครื่องรางของขลัง** เช่น แก้วขนเหล็ก พระขรรค์เงิน บวงนาคบาท แหวนพิรอด พันสายสิญจน์ ธนุหยกศักดิ์สิทธิ์ ขลุ่ยสายฟ้า สายสิญจน์ศักดิ์สิทธิ์ ทรายเสกศักดิ์สิทธิ์ หินหิมะ **พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์** เช่น พิธีกำจัดเจ้าแม่มาคิ พิธีสืบทอดทายาทอสูร พิธีสะกดวิญญาณอสูร พิธีปลุกเสกพระขรรค์ และพิธีกรรมปราบผีดิบ เป็นต้น

เรื่อง “แก้วขนเหล็ก” ตริ อภิรุณ ใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สื่อถึงการรับอิทธิพลจากตะวันตกที่แม้ว่าจะคล้ายกับเรื่องผีดิบแต่รักคู่ล่าของต่างประเทศ แต่ ตริ อภิรุณ นำความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ความเชื่อในเรื่องภูตผีวิญญาณที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานเข้าไปอย่างกลมกลืน เป็นความสามารถของ ตริ อภิรุณ ที่นำเอาแก่นเรื่องของอีกวัฒนธรรมหนึ่งมาดัดแปลงจนลงตัวให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทยผ่านการสร้างพิธีกรรมในความเชื่อดั้งเดิมของไทย โดยบรรยายถึงเหตุการณ์ทางไสยศาสตร์ว่า

“วิทวัส เริ่มเรื่องว่าคัมภีร์ของนายนฤตมเป็นคาถาปลุกผีดิบ ซึ่งลामะที่ท่านมา พักชั่วคราวที่วัดมหาธาตุบอกกับเขา ลามะอ้างถึงอำนาจของจิต เช่น พวกโยคีสามารถ นอนบนตะปูแหลมเดินลุยไฟหรือแสดงอิทธิวิธีต่าง ๆ พวกนี้ใช้อำนาจจิตเป็นพลังปรารถนา ทำให้เกิดช่องว่างขึ้น ซึ่งจะตัดกราวพืดระหว่างหลังกับตะปูหรือระหว่างเท้ากับไฟขาด จากกันชั่วขณะ”

“พวกโยคีที่ทำได้แบบนี้ ก็เรียกว่าสำเร็จญาณขั้นต้นภาคอิทธิวิธี ที่นี้ทางศาสนา พุทธของเราพระอรหันต์หมายถึงพระภิกษุที่สำเร็จญาณตั้งแต่โสดาบันจนถึงอรหันต์ พลังจิตเหนือกว่าพวกโยคีมากมายหลายเท่าตัว กล่าวกันว่าแม้พระพุทธรูปเจ้าและบรรดา พระปัจเจกพุทธโรที่ดับขันธสูญนิพพานแล้ว พลังปรารถนาของท่านก็ยังกระจายอยู่ใน บรรยากาศของโลก” ชายหนุ่มระบายยิ้มก่อนจะเข้าถึงจุดสำคัญ

“เป็นที่ทราบกันแล้วว่า พระเครื่องแท้ทุกองค์ต้องผ่านพิธีพุทธาภิเษกและจะขลัง แค่นั้นก็ขึ้นอยู่กับพระคณาจารย์ที่นิ่งปรก กรรมวิธีปลุกพระ เขากำทำนไว้ในอุ้งมือ อารธนาความศักดิ์สิทธิ์ สักครูก็ตัวสั้นพับ ๆ บางคนกระโดดสูง ยังไม่อยู่ถึงกับชนะอะไร โครมคราม”

“ที่เราปลุกพระได้สำเร็จ ก็เพราะเราอารธนาส่งกระแสจิตสัมผัสกับคลื่นพลัง ปรารถนาที่ห่อหุ้มองค์พระ เกี่ยวกับคัมภีร์นั้น ลามกท่านว่ามีพระธิเบตบางรูปสามารถปลุก ผีดิบได้ เขาเรียกวินาญนาคเป็นแขนงหนึ่งของไสยดำ คือเชิญวิญญาณ ให้กลับเข้าร่างเดิมที่ ยังไม่เน่าไม่เปื่อย แล้วบังคับให้ผีเดินไปจนถึงที่เผาศพ ของตัวเอง”

“คัมภีร์ชีวิตวัณณะของนายดมเล่มนั้น รจนาขึ้นโดยพระอรหันต์กษัตริย์ราชวาท ที่ท่านมรณภาพไปนานแล้ว เมื่อสวดขึ้นในคืนเพ็ญจึงเป็นการเรียกพลังปรารถนา หรือกระแสคลื่นแม่เหล็กของเจ้าของคัมภีร์มารวมกันคล้าย ๆ กับการปลุกพระนั้น แผลหะครับที่นี้เมื่อมีศพที่ไม่เน่าอยู่ในบริเวณนั้น ศพก็จะเกิดอาการสันดาปคือฟื้นขึ้น”

(แก้วชนเหล็ก: 69-72)

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์จากนี้ ดรี อภิกรม เสนอพื้นที่ความหลากหลายของประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านพิธีกรรมซึ่งผูกโยงกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เป็นความหลากหลายทาง วัฒนธรรมของพื้นที่ที่เปิดสู่เรื่องเล่าประสบการณ์มหัศจรรย์ว่าด้วยปลุกศพเป็นผีดิบ คือเป็นสิ่งที่แสดง ถึงความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ ทุกชาติทุกภาษา ต่างก็มีเหมือนกัน สังคมที่เจริญความเชื่อทางไสยศาสตร์ก็น้อยลงรวมทั้งประเพณีพิธีกรรมก็คลาย ความศักดิ์สิทธิ์ลง กลายเป็นกิจกรรมร่วมทางสังคมเท่านั้น” (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2560)

จากอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่มีต่อนวนิยายแนวสยองขวัญที่กลายเป็นกระแสวัฒนธรรมร่วมสมัย จะเห็นว่าตัวละครผีดูดเลือดที่ตรี อภิรัมกล่าวถึงนั้นมีพื้นฐานจากตะวันตกในศตวรรษที่ 19 ตำนานเรื่องเล่าที่โด่งดังของ Frankenstein นวนิยายโดย แมรี เชลลีย์ เสนอจินตนาการเรื่องการปลุกคนตายด้วยขบวนการทางวิทยาศาสตร์ ยุคแรกลักษณะของผีดูดเลือดหรือ “ซอมบี้” คล้ายคนที่ถูกล้างสมองเพื่อนำมาใช้ประโยชน์บางอย่าง แต่ซอมบี้ในยุคหลังมีการพัฒนารูปแบบในการนำเสนอ ตั้งแต่การจู่โจมที่โหดร้ายมากขึ้น และเปลี่ยนจากการเดินลากขาเป็นการเข้าถึงเป้าหมายอย่างรวดเร็ว ขณะที่ความนิยมตัวละครซอมบี้ขยายจากนวนิยายสู่ภาพยนตร์สยองขวัญ ทำให้เกิดตัวละครซอมบี้หลาย ๆ แนวในนวนิยาย ทั้งแนวตลกล้อเลียน เรื่องความรักที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นระหว่างซอมบี้กับเหยื่ออย่างมนุษย์

ทางด้านความเป็นท้องถิ่นที่ผูกโยงกับความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตรี อภิรัม เสนอภาพลักษณะให้เห็นคุณค่าความสำคัญของความเชื่อเหนือธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อการดำเนินชีวิต มีบทบาทในการตั้งคำถามกับความเชื่อเหนือธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่เดิม ความเป็นท้องถิ่นคือเหตุการณ์มหัศจรรย์เหนือจริงซึ่งผูกโยงกับตำนานพื้นถิ่นอีสาน พิธีกรรม ไสยศาสตร์และพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ (หัตถกาญจน์ อารีศิลป์, 2556: 50) ดังปรากฏในเรื่อง “นาคี” เกี่ยวกับเรื่องราวของตำนานความรักของคนธรรมดากับนางงูขาวเผือกยักษ์หรือเจ้าแม่นาคี ที่ชาวบ้านในชุมชนดอนไม้ป่าและผู้คนในตำบลใกล้เคียงให้ความศรัทธา โดยบรรยายว่า

“น้ำตาของนาคีไหลพราก ถ้าพูดได้เธอคงจะพูดว่า “คำแก้วแก้วรักคุณ แต่ชาตินี้อาภัพไม่อาจอยู่รับใช้ ชาติหน้าถ้าบุญบารมีเพียงพอ คำแก้วขอเกิดเป็นคนเป็นเมียคุณ และเราจะไม่มีวันพรากจากกัน ขอลาก่อน” หักใจเบนกลับเลื้อยบ่าหน้าสู่ปราสาทหิน “อยู่กับฉันเถอะคำแก้ว ฉันรักเธอ” เขาลุกขึ้นเดินตามเมียง เธอเลื้อยขึ้นบันไดมุขประตูผ่านเข้ากลางปราสาท เมื่อถึงโพร่งถ้ำระหว่างกองศิลา สัตว์เลื้อยคลานแสนรู้ก็หยุดเหลียวชะเง้อคอมองสามี เหมือนจะจำภาพเขาไว้แน่นอนกับดวงวิญญาณ “คำแก้ว...ทศพลเรียกเสียงดังก้องกระหึ่มในทวารลัยร้าง” งูขาวทั้งตัวที่ปากอู๋มอ่งค์หล่นลงถ้ำ เสียงสะท้านเลื่อนลั่นประหนึ่งปราสาทขอมถล่ม”

(นาคี: 558)

จากข้อความดังกล่าว ตรี อภิรัม เชื่อความเชื่อในอำนาจเรื่องกรรมในอดีตชาติ ทศพลกับคำแก้วมีชีวิตที่ถูกกำหนดโดยกรรมและบุพเพสันนิวาส ผู้เขียนสร้างตำนานความรักด้วยพลังอำนาจเหนือธรรมชาติระหว่างนางพญานาคีกับมนุษย์ชายหนุ่มธรรมดา

นอกจากนี้ ตรี อภิรุมน นำเสนอภาพความเป็นท้องถิ่นของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ปราสาทหิน เทวาลัย เป็นการผลิตซ้ำพลังของชาติพันธุ์ลาวอีสานผ่านความเชื่อเรื่องนาคและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยบรรยายว่า

“เวลาล่วงเลยไป พ.ศ. 2522 รถทัศนจรประเภทชิงฉับทัวร์เล่นไปตามทาง หลวงสายโชคชัย-เดชอุดม เมื่อถึงสามแยกบ้านตะโกก็เลี้ยวเข้าสู่ปราสาทหินพนมรุ้ง

“พวกเอ็งมาดูทานี่สิ รูปปั้นหินชำรุด นางรำเออย เทวดาเออย ศิลาจำหลักต่าง ๆ มากมาย ข้าสงสัยว่าจะมีประวัติศาสตร์ซ่อนอยู่”

“ที่ไหน ๆ ก็มีทั้งนั้นแหละ ตามตำนานกษัตริย์อินทูประสวามีของพญาขอมสร้างปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ใช้เป็นเทวาลัยประกอบพิธีทางศาสนาพราหมณ์”

เมื่อกล่าวจบพยับแยกจากกลุ่มเพื่อน เขาลดเสียงวณเวียนระหว่างภูเขาองค์ศิลา ถล่ม ปราสาทหินยอดปราสาทงามด้วยศิลปะขอม ภายในอากาศขมุกขมัวได้กลิ่นอับชื้น เขาหลบพรรคพวกขึ้นยอดเขา พยับอ้อมซอกปรักหักพังสู่ปราสาทขอม

(นาคี: 561)

และตรี อภิรุมน ได้บรรยายถึงตำนานความเกี่ยวข้องระหว่างมนุษย์กับพญานาค โดยบรรยายผ่านตัวละคร พยับ นักศึกษาหนุ่ม และทศพลที่บวชเป็นพระสงฆ์

“หมายความว่าได้ปราสาทหินเป็นนาคพิภพ”

“อาตมาไม่ขอตอบ แต่เมื่อวิถีจิตของประสกพบเหตุการณ์อดีตนับเป็นร้อยปี ก็ลองใช้ภูมิปัญญาเอง”

“แล้วพญานาคมีจริงหรือเปล่า หลวงพ่อ พวกเพื่อนผมเข้าใจว่ามันเป็นนิทานปรัมปรา” “มีจริง แต่เขาอยู่โลกโอปปาติกะ คนละภูมิกับเรา”

“นาคเกี่ยวข้องกับมนุษย์บ้างหรือเปล่าขอรับ”

“เกี่ยวสิ มากเสียด้วย อย่างคำว่า ‘บวชนาค’ พญานาคตนหนึ่งได้ขอร้องพระพุทธเจ้าให้ใช้คำนี้ ก็เลยเรียกกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งที่ความจริงคนบวชต่างหาก นาคเป็นสัตว์เดรัจฉานบวชไม่ได้ และในสมัยพระกัสสปะสัมมาสัมพุทธเจ้า มีพระภิกษุรูปหนึ่งนั่งเรือ ยื่นมือไปดึงตะไคร่น้ำขาดแล้วล้มปลงอาบัติ เมื่อตายไปแล้วก็ไปเกิดเป็นพญานาค ชื่อเอเรกปัตตนาคราช”

“ทำบาปนิดเดียวเกิดเป็นสัตว์เลยหรือขอรับ”

“ตายด้วยโมหิตย่อยจะเข้าถึงดิรัจฉานภูมิ ต่อมาภายหลังพลังพญาเอเรกปัตต

นาคราชแปลงเป็นมานพมาเฝ้าพระพุทธเจ้าสมณโคดม ได้ฟังธรรมแต่ก็ไม่บรรลุผลเพราะ
ตนเป็นสัตว์เดรัจฉาน”

(นาคี: 567-568)

จากข้อความดังกล่าว ตริ อภิรัม ต้องการเสนอความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติที่ส่งผลต่อวิธี
คิดและพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้คนในชุมชนตอนไม้ป่า รวมถึงตัวละครเอกทศพลที่มอบหัวใจให้คำ
แก้ผู้เป็นคู่ครองตั้งแต่อดีตชาติโดยการบวชตลอดสิ้นอายุขัย เรื่องนาคีเป็นเรื่องตามคตินิยมในภาค
อีสานของไทยคือการบวชนาค จิตร ภูมิศักดิ์ (2519) อธิบายไว้ในหนังสือ ความเป็นมาของคำสยาม
ไทย, ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติว่า ในการบวชเป็นพระภิกษุของศาสนา
พุทธนั้น มีการห้ามไม่ให้พวกนาคบวช เล่ากันว่า นาค คือพญางูใหญ่ เคยปลอมตัวเข้ามาบวชด้วย
ภายหลังถูกจับได้จึงถูกขับให้ลาสิกขา พญานาคจึงขอร้องต่อพระพุทธเจ้าว่าต่อไปภายหน้าเมื่อนาคจะ
บวชไม่ได้ก็ขอให้ผู้ที่กำลังเตรียมตัวเพื่อจะบวชนั้นมีชื่อเรียกว่า นาค ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของประเพณี
เรียกว่า ทำขวัญนาค ขานนาค บวชนาค มาถึงทุกวันนี้

นอกจากนี้ในเรื่อง “นาคี” หากย้อนไปเมื่อราวเกือบห้าสิบปีที่แล้ว เมื่อครั้งที่เทคโนโลยียัง
เข้าไม่ถึงมีเพียงความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น ยังฝังตรึงในสำนึกของชาวตอนไม้ป่าอย่างหนัก
แน่น นั่นคือเรื่องของพญานาคที่แฝงไว้ด้วยเรื่องของอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ศรัทธานี้ร้อยรวมไว้กับความ
ยำเกรงและหวาดกลัวจนแทบจะแยกจากกันไม่ออก ตริ อภิรัม สร้างเรื่องราวจากตำนานโดยผูกโยง
เข้ากับเรื่องราวของความรักและความพยายามข้ามภพระหว่างมนุษย์กับนางพญางู โดยมีภาพหลัง
เป็นการสะท้อนชีวิตและความเป็นอยู่ของคนพื้นถิ่นดินแดนอีสานในยุคสมัยนั้น สอดคล้องกับ
หัตถกาถาจารย์ อารีศิลป์ (2556: 64) กล่าวว่า ลักษณะของวรรณกรรมแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ที่น่าเสนอ
ภาพความเป็นท้องถิ่นในมิติที่ผูกโยงกับเรื่องราวความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น
ไทยในภูมิภาคต่าง ๆ อาทิ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ คงดำรงอยู่
เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสรรค์วรรณกรรมแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ตั้งแต่กลางทศวรรษ 2520 เป็น
ต้นมา โดยจะเสนอปัญหาและความเป็นไปในภูมิภาคที่ตนเองได้สัมผัสไว้ในผลงาน อธิบายสิ่งที่
เกิดขึ้นด้วยความเข้าใจเลียดเนื้อและจิตวิญญาณความเป็นท้องถิ่น และเสนอภาพความแตกต่างของ
สังคมวัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ซึ่งสัมพันธ์กับความเป็นไทยในบริบทสังคมโลก

ความเชื่อเรื่องพญานาคแพร่หลายในอุษาคเนย์เป็นเวลายาวนาน ทุกวันนี้ความเชื่อเรื่องนี้
ยังดำรงอยู่อย่างแรงกล้า สะท้อนผ่านสภาพสังคมและวัฒนธรรม สื่อบันเทิงซึ่งถูกผลิตโดยอ้างอิง
ความเชื่อกลุ่มนี้ก็ได้รับความนิยม ความสัมพันธ์ระหว่างนาคกับมนุษย์มีทั้งราบรื่นและรุนแรง ส่วนที่
รุนแรงก็มีบันทึกในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาด้วย ความเชื่อเรื่องนาคในอุษาคเนย์มีส่วน
คล้ายคลึงกับความเชื่อของส่วนอื่นในโลกที่มีลัทธิบูชางู หลักฐานบนภาชนะดินเผายุคก่อน

ประวัติศาสตร์ที่จังหวัดกาญจนบุรี ปราบภูมิลวดลายรูปงู เป็นเครื่องบ่งบอกเรื่องความเชื่อเรื่องการนับถืองูมาก่อน อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างนาคกับมนุษย์ก็มีความขัดแย้ง เห็นได้จากศิลปะและนิทานที่ถูกบันทึกเอาไว้ ทั้งนิทานปรัมปราเรื่องพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ ในหนังสือพงศาวดารภาคที่ 71 ความขัดแย้งระหว่างนาคกับมนุษย์ที่กรุงศรีอยุธยาถูกเอ่ยถึงในหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวัน วลิต เนื้อหาส่วนนี้เล่าเรื่องนิทานเกี่ยวกับ “พระเจ้าอุทอง” ที่ต้องจัดการกับนาคก่อนบูรณะ “เมืองอยุธยา” เรื่องราวเล่าว่า ขณะที่พระเจ้าอุทองทรงทราบว่าเกาะที่จะเป็นที่ตั้งเมืองอยุธยาเป็นสถานที่สวยงาม แต่ไม่มีผู้พำนักอาศัย ไม่มีผู้ตั้งเมืองขึ้น พระองค์พบพระฤาษีตนหนึ่งกราบทูลพระองค์ว่า ก่อนหน้านี้มีเมืองที่ชื่ออยุธยาตั้งอยู่ แต่ไม่ได้บอกสาเหตุของการเสื่อมโทรม และทักว่าจะไม่มีใครสร้างเมืองบนเกาะนี้ได้อีก เหตุผลก็คือมีสถานที่หนึ่งชื่อ Whoo Telenkeng

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า อาจหมายถึง วัดตะแลงแกงปัจจุบันตั้งอยู่ใจกลางเมือง มีบ่อซึ่งเป็นที่อาศัยของมังกรร้ายตัวหนึ่งซึ่งชาวสยามเรียกว่า นาคราช (Nack Rhaji) เมื่อไรก็ตามที่มังกรตัวนี้ถูกรบกวนก็จะพ่นน้ำลายพิษออกมา ซึ่งทำให้ผู้คนที่ยืนอยู่รอบ ๆ บริเวณนั้นเกิดโรคระบาดเสียชีวิตลงเพราะกลิ่นเหม็น พระฤาษีเล่าว่า ไม่มีทางที่จะแก้ไขได้ นอกจากต้องหาฤาษีผู้มึนลักษณะเหมือนตัวฤาษีเองทุกประการอีกองค์โยนลงไปให้มังกร ทำให้อูทองมีพระบรมราชโองการให้สืบหาฤาษีลักษณะที่ว่าไปทั่วประเทศ สุดท้ายก็ไม่พบ ทำให้อูทองไม่ได้บอกข่าวนี้กับผู้ใด เมื่อเสด็จไปพร้อมกับพระฤาษีไปที่สระที่อยู่ของมังกร พระองค์ทรงเหวี่ยงพระฤาษีลงสระโดยที่พระฤาษีไม่ทันรู้ตัว และถมสระเสีย มังกรตัวนั้นก็ปรากฏตัวอีก แผ่นดินก็พ้นจากโรคระบาด ทำให้อูทองจึงเริ่มบูรณะเมือง และเรียกเมืองนี้ว่า “อยุธยา” (ศิลปวัฒนธรรม: ประวัติศาสตร์, 2563)

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2546) มองว่าเรื่องดังกล่าวระบุไว้ชัดเจนว่า เมื่อนาคพ่นพิษออกมาทำให้เกิดโรคระบาด พอผ่านนาคแล้วโรคระบาดก็หมดไป เรื่องราวที่พระเจ้าอุทองต้องฆ่า “มังกร” หรือ “นาค” ก่อนสร้างเมืองได้นั้น นาคในนิทานคือสัญลักษณ์ของโรคระบาดมากกว่าจะสื่อถึงสัญลักษณ์ของคนพื้นเมืองที่ไม่ยอมอ่อนน้อม ต้องทำลายล้างก่อนจะสร้างเมืองได้ ขณะที่พระเจ้าอุทองในนิทานมีแนวโน้มหมายถึงสมเด็จพระรามาธิบดี ที่ทรงสืบเชื้อสายจากราชวงศ์ละโว้ เมืองลพบุรี โดยระบุว่า “เชื้อสายราชวงศ์ละโว้ย้ายราชธานีจากกรุงละโว้หรือลพบุรีมาอยู่ที่พระนครศรีอยุธยาหรือโยธยานานแล้ว คงร่วมสมัยกับกรุงสุโขทัยจนถึงรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีก็เกิดโรคระบาดซึ่งอาจเป็นกาฬโรคก็ได้ ทำให้มีผู้คนล้มตายเป็นอันมาก สมเด็จพระรามาธิบดีต้องทรงสถาปนาเมืองใหม่เพื่อล้างอาถรรพณ์ที่ถูกโรคระบาดคุกคาม แล้วขนานนามว่าพระนครใหม่ว่ากรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 1893 ในเรื่องนาคี ตรี อภิรุณ ใช้สำนวนมหัสจรรย์ในการสร้างสัญลักษณ์ของความขัดแย้งทางชนชั้นผ่านเรื่องราวระหว่างพญานาคกับมนุษย์ขึ้น ด้วยการทำให้ชาวบ้านดอนไม่ป่าหิมครันธาในเจ้าแม่นาคี โดยกำนันแยมผู้นำของหมู่บ้านอ้างว่าเจ้าแม่นาคีหรือค้ำแก้วสาวชาวบ้านธรรมดาเป็นอสรพิษร้ายฆ่านายทิ้งลูกชายของตนตายอย่างอนาถ แต่ความจริงนายทิ้งเป็นคนทำร้ายเจ้าแม่นาคี โดยบรรยายว่า

กำนันแยมยืนบนแท่นไม้กลางลาน แวดล้อมด้วยสามบุรุษผู้ร่วมแผนและบรรดาสมุนเขาประกาศเสียงก้องกังวานเป็นภาษาพื้นเมือง

“พ่อแม่พี่น้องทั้งหลายก็เห็นแล้วใช่ไหมว่า เจ้าทั้งถูกงูกัดตาย ผลที่คอมันเขียวไหม ศพก็เป็นจ้ำ ๆ หมออ่วมพิสูจน์แล้วว่าไม่ใช่ภูธรรมา แต่เป็นนางพญาอสรพิษฆ่าเจ้าทั้ง ข้าพุดเพียงเท่านี้พี่น้องก็ต้องเข้าใจแล้ว” ชาวบ้านดอนไม้ป่าเกิดปฏิกิริยาตาม ๆ กัน บ้างมองหน้ามองตากันเล็กน้อย บ้างกระซิบกระซาบริมใบหู หลายสิบคนหน้าซิดเผือดกระสับกระส่าย ดูเหมือนจะมีคำปองคนเดียวเท่านั้นที่มีท่วงทีสงบ

“รู้แล้ว” หลายเสียงร้องประสานเอ็ดอึง

“ไอ้ทั้งไม่เคยทำท่าย ไม่เคยเหยียดหยามท่าน มันเป็นคนสุจริตทำมาหากินขยัน ชันแข็ง นางพญาอสรพิษกัดไอ้ทั้งขณะที่หาหม่อไม้ป่า พ่อแม่พี่น้องลองคิดดู ถေးว่ามันยุดีธรรมมั๊ย” ทุกคนเจียบกริบ ยกเว้นสีหน้าแววตาที่แสดงออก

“ชีวิตคนดีมีศีลธรรมต้องดับสิ้นไปรายหนึ่ง ต่อไปจะเกิดขึ้นอีกสักกี่รายก็ได้สุดแล้วแต่ว่าท่านสนุกจะฆ่าใครเล่น ก่อนโน้นจำได้ว่านางพญาไม่ทำร้ายคนที่เคารพยำเกรงท่าน แต่เดี๋ยวนี้กลับบ้าเลือดฆ่าคะ”

“ใช่แล้ว กำนัน” เสียงหนึ่งร้องโหวกเหวกขึ้น มีเพียงชาวบ้านธรรมดาอย่างคำปองก้มหน้าเจียบ

“ก็เป็นอันว่าดอนไม้ป่าเป็นหมู่บ้านมรณะ ชาวบ้านจะต้องตายทีละคนสองคนจนหมด ไม่เหลือคนดีคนชั่ว ถึงคราวแล้วหรือยังที่พวกเราจะฉีกกำลังเตรียมพร้อมเพื่อต่อต้านนางพญาบ้าเลือด”

“ถึงคราว พวกเราจะเตรียมพร้อมเสมอ” ชายฉกรรจ์ร่วมสิบคนชูมือสลอน

(นาคิ: 317)

เหตุการณ์ความขัดแย้งนี้ กลายเป็นการร่วมมือในการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เพื่อกำจัดเจ้าแม่ นาคิที่อยู่ในร่างของหญิงสาวค่าแก้ว โดยผู้ปกครองชุมชนที่มีอำนาจได้แก่กลุ่มของกำนันแยม และกลุ่มนายทุนชาวกรุงที่มุ่งแสวงผลประโยชน์ จากกันชั้นล่างได้แก่กลุ่มของนายบุญส่งตรี อภิรม สร้างตัวละครสาวชาวบ้านอย่างค่าแก้วให้เป็นสัญลักษณ์ของความด้อยต่ำ เป็นชนชั้นล่าง

นอกจากนี้ในเรื่องนาคิผู้เขียนใช้สัญลักษณ์ศรัทธาด้วยการผูกเรื่องราวความแค้นจากอดีตชาติของจอมราชาและเหล่าเสนาอำมาตย์ที่กระทำต่อนางพญานาคิ กลุ่มคนเหล่านี้เป็นบุคคลที่

เกิดในยุคปัจจุบันทั้งสิ้น เช่นขุนวังเป็นหม่ออ่วม บริวารคือนายกอกำนันแยม์ เซซฐ์ เคน และทุกคนที่ถูกเจ้าแม่नाคิ์กัดตายในวันสุริยคราส โดยมีเรื่องราวว่า

ชาติก่อน หนองไทรเมื่อตีกดาบรพเป็นมรุกขนคร ปกครองโดยพระเจ้านิรุทธราช ทรงประทับในปราสาทจักรมุขยอคมณฑปที่สร้างด้วยหินชนวน มีกำแพงแก้วที่ก่ออิฐกันชั้นในกำแพงศิลาแลงล้อมชั้นนอก ทหารสหายดาบประจำทวารสี่ทิศ พระพักตร์และวรกายของนิรุทธราชเป็นพิมพ์เดียวกับบุญส่ง อดีตชาติของบุญส่งเป็นเจ้าของ มีสระน้ำกว้างใหญ่ใสสะอาดอยู่ทางทิศเหนือ นอกเขตพระราชฐาน ชาวมรุกขนครได้อาศัยน้ำที่น้ำที่สระน้ำอาบกิน ทำการประมง กันสระเป็นที่อาศัยของนางพญานาคีทรงอิทธิฤทธิ์ วันหนึ่งเจ้าชายแสนเมืองอดีตภพของทศพล ทรงพระดำเนินในอุทยานตอนเย็น แสนเมืองเป็นเฉลยหรือตัวประกัน ซึ่งองค์นิรุทธราชจับมาจากประเทศราชนางพญานาคีแปลงกายเป็นสาวสวย สวมมงกุฎเงินรูปงูชนิดและชุดแพรสีกลีบบัวยาวกรุยกราย

“แม่นาง ... เจ้าเป็นใครมาจากไหน” เจ้าชายเฉลยรับสั่งถาม

“ชาวมรุกขนครพะคะ”

“ข้าไม่เชื่อชาวเมืองแต่งกายธรรมดาไม่วิจิตรตระการตาแบบเจ้า”

“หม่อมฉันแต่งตัวมาเพื่อให้พระองค์ทอดพระเนตรโดยเฉพาะพะคะ ทหารยามเดินมาโน่นแล้ว หม่อมฉันต้องหลบไปก่อน ตอนตีกเจ้าชายเสด็จลงมาที่อุทยานสิพะคะ หม่อมฉันจะรอ”

(นาคิ: 229)

มนุษย์สาวจำแลงหลบจากที่นั้น เมื่อปลอดภัยจากสายตาคนั้นก็กลายร่างเป็นงูขาว ข้าแครงลงแผ่นดินทะเลก้นสระกบดานนิ่ง กลางดึกของคืนนั้นเจ้าชายแสนเมืองหรือทศพลก็ได้เธอเป็นชายาเจ้าแม่นาคีสุขสมความรักเธอเคลิบเคลิ้มมอยหลับในอ้อมแขนของเจ้าชายต่างนคร ในทันใดร่างจำแลงก็กลับคืนสู่สภาพเดิมเป็นงูเผือกหัวหงอนเชื้อพระวงศ์หนุ่มสะบัดร่างเธอกระเด็นตกไปที่พื้นปราสาทในแสงอัจกลับที่สว่างวับ ๆ แวม ๆ นางพญาตื่นขึ้นตกใจมากรีบจำแลงกายเป็นเด็กสาวผู้โสภิตสวมมงกุฎ เอน้ำตำร่วงเผาะสะอีกสะอื่น

“หม่อมฉันรักพระองค์”

“ใครจะไปรักเจ้าได้ เจ้าเป็นสัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ชั้นต่ำ”

เจ้าแม่นาคีวิ่งกระเซอะกระเซิงออกจากปราสาทผ่านนายทวารที่เธอสะกดหลับ จนถึงสระน้ำที่กว้างใหญ่ กลายร่างเป็นงูเผือกยักษ์ จมดิ่งสู่ก้นสระ จำศีลภาวนาข่ม

ความเสียใจสุดขีด เจ้าชายแสนเมืองระลึกถึงความรักพระองค์เสด็จไปยังริมสระคร่ำ
ครวญถึงเธอ

“กลับขึ้นมาเถอะนาตี ข้ารักเจ้า ไม่คิดและไม่ตำหนิตีเดียอีกแล้วเจ้าเป็นงู”
เซลยผู้สูงศักดิ์คร่ำครวญซ้ำ ๆ ซาก ๆ นางพญานาคที่จำศีลกันสระไต้ยินโดยตลอด
แต่เธอไม่ยอมขึ้นมาพบเขา เจียมใจว่าตนมิใช่มนุษย์ กาลผ่านไป พระเจ้านิรุทธราชส่ง
เจ้าชายแสนเมืองคุมทัพไปรบต่างแดน ชาวบ้านจับปลาไหลเผือกตัวใหญ่ยาวเจ็ดวาได้
ในสระ จึงนำมาถวายองค์ราชาพระองค์ขุนบำเหน็จแก่ชายผู้นั้น แต่ท่านโหราจารย์
กราบทูลว่า

“ปลาไหลเผือกใหญ่ยาวถึงขนาดนี้และมีหงอน ไม่ใช่สัตว์ธรรมดาพระเจ้าคะ
พระองค์จงปล่อยมันไปเสียเถิดมิฉะนั้นจะเกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวง”

องค์นิรุทธราชหรือบุญส่งในชาติก่อนตบพระเพลาฉาด

“กูไม่เชื่อ ปลาไหลตัวใหญ่เนี่ย่อมจะหวานอร่อย หากินได้ยากหรือพวกเอ็งว้ายังง”
จอมราชาหันไปถามเหล่าเสนาอำมาตย์ พวกนั้นล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่เกิดในยุค
ปัจจุบันทั้งสิ้น เช่นขุนวังเป็นหมออ่วม บริวารคือนายกอ กำนันแยมม์ เซษฐ้ เคน และต่อ
ใครอีกหลายคนที่ถูกเจ้าแม่นาจิกัดตายในวันสุริยคราส สนมสองคนของนิรุทธราชคือ
พิมพ์พรกับลำเจียก ทุกคนตอบรับเป็นเสียงเดียวกันว่าเห็นด้วย นางกำนัลคำปองรู้สึก
สงสารปลาไหลแต่เธอเป็นผู้น้อยไม่ว่าจะช่วยให้ได้อย่างไร ตั้งใจว่าจะไม่ยอมกินเนื้อสัตว์
ตัวนั้นเป็นอันขาด พระโหรากรลัวตัวสั้นทูลคัดค้าน

“ตามตำนานพญานาคเป็นสัตว์อิทธิฤทธิ์ แม้เขาจะถูกแลเนื้อก็ยังไม่ตาย เขาจะแก้
แค้นพระเจ้าคะ” _

“ดีแล้ว กูจะสับมันเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แจกเนื้อกันกินทั่ววัง ดูสิว่ามันจะลุก
ขึ้นมาอาละวาดได้แบบไหน”

(นาตี: 231)

พระเจ้านิรุทธราชสั่งพวกห้องเครื่องเป็นการด่วน ปลาไหลขาวถูกนำไปฆ่า ปราบกฏว่าเนื้อ
ขยายเพิ่มขึ้นมากมายจนราชาทมิฬต้องสั่งให้มหาดเล็กนำไปแจกชาวบ้านชาวเมืองรอบนอกทุก
บ้านช่อง จึงเป็นอันว่าอาหารมือเย็นของชาวเมืองมีปลาไหลทั้งสิ้น แม้แต่พระโหราที่คัดค้านแต่แรกก็
กินอย่างเอร็ดอร่อย ตกคำคินนั้นลมพัดแรง นางกำนัลคำปองไต้ยินเสียงกระซิบที่หูให้วิ่งออกไป
เตี้ยวหนีจากเมืองให้ไกลที่สุดอย่าเหลียวมองข้างหลัง คำปองปฏิบัติตามคำสั่งของเสียงประหลาด
เจ้าแม่นาจิสำแดงฤทธิ์ บันดาลฝนตกกระหน่ำ แผ่นดินไหว น้ำท่วมมรุกขนครพังทลายทุกสิ่งจมอยู่ใน
พื้นพสุธา มุมหนึ่งของท้องฟ้าปรากฏรัศมีสีทองเฉดประกายกล้าเกิดเสียงก้องกระหึ่มแผ่นดิน

“นาคี... เจ้าสร้างกรรมหนัก เพราะจิตอาฆาตพยาบาทรุนแรง ฟ่าจึงสาปให้ร่างเจ้ากลายเป็นหิน ครึ่งหนึ่งเป็นคนแสดงถึงความดั่งงาม ส่วนครึ่งเป็นงูแสดงถึงความชั่วร้าย และวิญญาณของเจ้าจงเร่ร่อนไปเกิดตายตายแล้วเกิด เป็นงูบ้างเป็นคนบ้างภพแล้วภพเล่าจนกระทั่งสิ้นเวร”

(นาคี: 231)

สิ้นเสียงสาป เธอกลายเป็นรูปหินนางพญางูฝังจมปลฐพี กาลเวลาผ่านไปนานนับศตวรรษ สตรีผู้ต้องวิบากกรรมเกิดเป็นชาวจำศีลที่โขงเจียม ถูกจับนำมาขายฝรั่ง เมียของเคนเจ็บท้องคลอดลูกสาวก่อนกำหนด เธอสงสารค้ำบองจับใจ ในวินาทีเดียวกับทารกสิ้นชีวิต เจ้าแม่นาคีสิ้นใจตายแทรกวิญญาณทับร่างเด็ก เท่ากับเธอเกิดใหม่อีกชาติด้วยร่างของมนุษย์ ทุกครั้งที่มีการตายโดยงูกัดวันสุริยคราสและวันอื่น ๆ คำแก้วไม่รู้สึกรู้สีกตัวเหมือนว่าเป็นการกระทำอีกกายหนึ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับเธอ และสิ่งที่น่าแปลกคือฝันว่าฆ่าคนตายอย่างโหด คำแก้วจึงรู้ว่าตนมีสองวิญญาณในร่างเดียวกันหนึ่ง-ทรงคุณงามความดี สอง-เหี้ยมอำมหิต คำแก้วเป็นสัญลักษณ์ของรูปปั้นนาคีตามคำสาป

3.2.5 พื้นที่ของการผลิตซ้ำความคิดแบบไตรภูมิและพุทธธรรม

ตรี อภิรัม มีปรัชญาชีวิตแบบจิตนิยมตะวันออกที่ละเอียดอ่อน แนวคิดหลักที่ปรากฏอยู่เสมอรวมกับเป็นอุดมการณ์สำคัญ คือความศรัทธาในเรื่องกฎแห่งกรรม การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว เทิดทูนวิถีชีวิตที่ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา เชื่อมมั่นในพละานุภาพของความดีคนดี เวทย์มนต์คาถา กฤตยาคุณทั้งหลายไม่อาจทำงานในโลกอันบริสุทธ์ี ตัวละครเอกทั้งหญิงและชายจึงเป็นกัลยาณชน คือเป็นคนดี คนงาม คนที่มีความประพฤติดี คนที่ประกอบด้วยคุณอันงามมีวิถีชีวิตที่งดงาม มีคุณธรรมประจำใจ ประกอบอาชีพในทางสุจริต เว้นอาชีพที่ผิดเป็นทุจริต ตั้งอยู่ในเมตตากรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน ไม่เป็นศัตรู ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใด เป็นกัลยาณชนโดยธรรม คือ ผู้ดำรงมั่นคงอยู่ในกัลยาณธรรม คือ เบญจศีลและเบญจธรรม นั่นเอง ตัวละครพระนางเป็นกัลยาณมิตรที่มีบุพเพสันนิวาสร่วมกัน เช่น วิทวัสกับภรรยาในเรื่องแก้วชนเหล็ก ทศพลกับคำแก้วในเรื่องนาคี ทศพลกับสุนิย์รัตนในเรื่องนาคีภาค 2 อานุภาพของศีลธรรมในนวนิยายสังคมนิยมหัตถกรรมทำให้นางบุญสามารถเป็นคู่ครองของเทพจากสวรรค์ และนารีรักษาธรรมสามารถรอดพ้นจากเงื้อมมือสุรร้ายโดยเทพนาทนฤบดีนทร์จากสวรรค์ชั้นจตุรหาราชิกา

ผู้เขียนสร้างให้มีตัวละครสวมบทบาทเป็นคนดี อยู่ฝ่ายดีคอยส่งเสริม เกื้อหนุน คอยช่วยพระเอกนางเอกให้รอดพ้นจากสถานการณ์ยากลำบาก เป็นกัลยาณมิตรที่มีวาสนาร่วมกัน คือเป็นมิตรแท้ เพื่อนแท้ เพื่อนตาย เพื่อนที่คอยช่วยเหลือเพื่อนอย่างจริงใจโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน

เป็นมิตรที่หวังดี มีสิ่งดี ๆ ให้กันด้วยความจริงใจ เช่น แม่ชีชวนชมกับแวว์ชชีในเรื่องภุคพัยค์มณพลกัษรชตะในเรื่องบาดาลดิน วรินทร์กับสนทรศนน์ในเรื่องททยาทอสุร คำปองกับคำแก้วในเรื่องนาศิ แม่ชีวนามัยกับชมพูนุชในเรื่องมิติที่สาม ซึ่งคุณสมบัติของกัลยาณมิตรที่ ตรี อภิรมสร้างนั้นเป็นกัลยาณมิตรธรรม 7 ประกอบด้วย ปิโย คือน่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ไต่ถาม ครุ คือน่าเคารพ ในฐานะประพดติสมครแ่ฐนนะ ให้ความรู้สึกรอบอุ้มใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย ภวานิโย คือน่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณ มีความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ วตตัจ คือรู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี วจนกขโม คืออดทนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว คมภิรวณจ กถ กตตาคือแถลงเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป โน จณฐาเน นิโยชเย คือไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

ตรี อภิรม เชื่อมั่นในคติไตรภูมิ ตัวละครในหลายเรื่องมีถึงหกภูมิ คือ เทวดา อสูร มนุษย์เปรต สัตว์ และผีนรกทั้งหกภูมินี้เป็นสิ่งมีชีวิตที่ตีมาก ดินน้อย เลวมาก เลวที่สุด แตกต่างกันไป ส่วนในโลกที่ ตรี อภิรม สร้างเทวดานั้น แม้ว่าจะอยู่เหนือกว่าสรรพสิ่งแต่ก็สามารถอยู่ร่วมกับมนุษย์บุญมนุษย์ธรรมได้ พุทธศาสนาที่ ตรี อภิรม นำเสนอ มีทั้งพุทธศาสนาฝ่ายอรัญวาสี ที่เน้นการปฏิบัติมากกว่าคามวาสี พระอรหันต์มีร่างเป็นทั้งชายและหญิง ทั้งผู้อาวุโสและผู้เยาว์ คติความเชื่อแบบไตรภูมิ ประกอบไปด้วยภูมิ 3 ภูมิ ได้แก่ 1) กามภูมิ 2) รูปภูมิ และ 3) อรูปภูมิ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาย่อมเวียนว่ายตามเกิดในสามภูมินี้ เสถียรโกเศศ (2513: 1-6) อธิบายไว้ดังนี้

กามภูมิ คือแดนที่เกี่ยวข้องกับกามค้นหา มีความโลภโกรธหลง ดันรนอยู่ในเรื่องอยาก ๆ รัก ๆ ใคร่ ๆ มีสุขมีทุกข์ มีสัตว์ในแดนนรก มีเปรตในแดนเปรต และยักษ์มารในแดนอสุรกาย 3 แดนนี้เรียกว่า อบายภูมิ คือแดนเป็นทุกข์เดือดร้อนมาก มีสัตว์ไปเกิดเป็นคนในแดนมนุษย์และไปเกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์ 6 ชั้น ชั้นแรกของฟ้าคือ ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นชั้นต่ำสุดเป็นที่อยู่ของเท้าจตุโลกบาลทั้ง 4 ถัดไปเป็นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นที่อยู่ของพระอินทร์และนายเทวดา ชั้นที่ 3 เป็นชั้นมายา ชั้น 4 เรียกว่าชั้นดุสิต ชั้นที่ 5 คือนิมมานรดี และ 6 คือชั้นปรมิตวสวัตดี สวรรค์ทั้ง 6 ชั้นนี้รวมกับแดนมนุษย์ด้วยก็เป็น 7 ชั้น เรียกว่าสุคติภูมิ คือเป็นแดนมีสุข เมื่อรวมกับแดนมีทุกข์ รวมกันเป็น 11 แแดน จึงจัดเป็นกามภูมิ

รูปภูมิ คือแดนมีสุขไม่มีเรื่องกามเข้าไปปน ผู้เกิดในแดนนี้เรียกว่าพวกพรหม มีแดนที่เป็นที่อยู่เรียกว่าพรหมโลก รวม 16 ชั้นหรือ 16 ห้องฟ้า มีอยู่แดนหนึ่งที่สำคัญคืออัสถุณีสัตตภาภูมิ ผู้เกิดในชั้นนี้เรียกว่าอัสถุณิพรหม แปลว่าพรหมที่ไม่มีความรู้สึกกำหนดหมาย คือมีแต่รูปร่างไม่มี

จิตใจ รูปร่างของพรหมชั้นนี้แปลก เป็นรูปกลมหรืออย่างลูกฟัก ไม่มีแขนขา ตั้งอยู่บนแท่นภายในวิมาน เรียกว่าพรหมลูกฟัก พรหมทั้ง 16 ชั้นนี้ถือว่ามีความสุขยิ่งกว่าเทวดา แม้แต่พระอินทร์ก็สู้พรหมไม่ได้ แต่มนุษย์ไม่ค่อยอยากเกิดเป็นพรหม เพราะพรหมต้องอยู่เป็นโสดตลอดไป ความสุขของพรหมเป็นความสุขอย่างพระ ฉะนั้นผู้ที่บวชเป็นพระจึงเรียกว่า ประพฤติพรหมจรรย์ คือมีลูกมีเมียครองเรือนไม่ได้

อรุปภูมิ คือแดนของพรหมไม่มีรูป มีทั้งหมด 4 แแดน ผู้เกิดในแดนนี้เป็นพรหมเหมือนกัน แต่เป็นพรหมที่ไม่มีรูปร่างมีแต่จิต จิตในที่นี้เรียกว่า mind หรือ saul ที่หมายความว่า วิญญาณ ว่าเป็นพรหมไม่มีรูปร่างนี้ เป็นรูปดวงไฟ ลอยอยู่เหนือแท่นภายในวิมาน สัตว์ที่เกิดย่อมไปเกิดในแดนใดแดนหนึ่งของ 3 แแดนที่กล่าวมาข้างต้น คือ กามภูมิ 11 รูปภูมิ 16 อรุปภูมิ 4 เมื่อรวมกันภูมิทั้งหมดนี้คือ 31 จึงชื่อว่าไตรภูมิ

คติความเชื่อเรื่องไตรภูมิในพระพุทธศาสนา มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความเชื่อทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ตลอดจนทัศนคติทางสังคมและจริยธรรมของคนไทย อิทธิพลสำคัญจากคติไตรภูมิ คือความเชื่อในเรื่องบาปบุญ การเวียนว่ายตายเกิดใน 3 ภูมิ การหลุดพ้นจากสงสารวัฏด้วยการเข้าถึงพระนิพพาน ความเชื่อเหล่านี้คือแก่นแท้ของพุทธศาสนา นอกจากนี้ จินตนาการอันมหัศจรรย์ของกวีที่สร้างสรรค์เพื่ออธิบายและสนับสนุนความเชื่อเกี่ยวกับภูมิศาสตร์จักรวาล นรก สวรรค์ เทพยดา ป่าหิมพานต์ รวมถึงสัตว์หิมพานต์ ทำให้เกิดการกล่าวอ้างถึง จดจำ และสืบทอดสร้างสรรค์ในวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ประเภทต่าง ๆ สมัยต่าง ๆ ต่อมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในบทวิเคราะห์ต่อไป

จักรวาล ในทางพุทธศาสนา คติความเชื่อเรื่องโลกและจักรวาลนี้หมายถึงอาณาเขตที่ประกอบด้วยสรรพสิ่งต่าง ๆ มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลาง มีภูเขาทั้งเจ็ดหรือสัตตบริภัณฑ์ มีทวีปใหญ่ ๔ ทวีปทวีปน้อยสองพันทวีป และมหาสมุทรโดยมีเขาจักรวาลล้อมรอบ เรียกว่าจักรวาลหนึ่งหรือโลกธาตุหนึ่ง และหมายรวมถึงสวรรค์ภูมิ นรกภูมิ พระจันทร์ พระอาทิตย์ และดวงดาราต่าง ๆ ในรายละเอียดกล่าวถึงขนาดความกว้างยาวของจักรวาล แล้วกล่าวถึงเขาพระสุเมรุ เขาสัตตบริภัณฑ์ คือยุคนธร อิสินธร กรวิก สุทสนะ เนมิชธร วินตก และอัสกัณ ป่าหิมพานต์ ภูเขาจักรวาล ต่อมากล่าวถึง มหาสมุทร เช่นสีทันดร สระใหญ่ ๗ สระ เช่น สระอนาคตแม่น้ำใหญ่ แม่น้ำเล็ก และชลาลัย ๒๐ ประเภท และกล่าวถึงทวีปใหญ่ทั้ง 4 คือชมพูทวีป อมรโคยานทวีปบุพพิเทหทวีป และอุตตรกुरुทวีป ทวีปน้อย เมืองและชนบทต่าง ๆ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงอบายภูมิ คือที่อยู่ของสัตว์นรก เปรต อสูร เตรัจฉาน เทวภูมิ คือ เทวดาในชั้น กามภูมิ พรหมในชั้นรูปภูมิ และอรุปภูมิ อสูร มาร คนธรรพ์ เทวดาอื่น ๆ สุดท้ายกล่าวถึงเรื่องเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เช่น อายุ อาหาร ต้นไม้ การคำนวณ เวลา ฯลฯ (เร็นฤทัย สัจจพันธุ์, 2558: 100) ซึ่งตรงกับความหมายในไตรภูมิพระร่วงได้บรรยายไว้ว่า จักรวาลมีลักษณะเป็นวงกลม มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางของจักรวาล บนเขาพระ

สุเมรุเป็นที่ตั้งของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีโพขยนต์ปราสาทอยู่กลางเมือง เขาพระสุเมรุล้อมรอบด้วยทะเล 7 ชั้น เรียกว่า "ทะเลสีทันดร" สลับด้วยภูเขา 7 ลูก เรียกว่า "สัตตบริภัณฑ์" ส่วนเชิงเขาพระสุเมรุนั้นเป็นที่ตั้งของป่าหิมพานต์และสระอโนดาต ถัดออกมาเป็นทวีปทั้ง 4 และมหาสมุทรทั้ง 4 ซึ่งมนุษย์เราอาศัยอยู่ในชมพูทวีปนั่นเอง

คติเรื่องจักรวาลวิทยาจากไตรภูมิถกจักรวาลทิปนี และไตรภูมิโลกวิจิตรเป็นแรงบันดาลใจให้กวีและจิตรกรสร้างสรรค์วรรณคดีและภาพจิตรกรรมจำนวนมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น เรื่องกาพย์กำลอน งานประพันธ์ของเจ้าพระยาพระคลัง(หน) ที่ว่า เมื่อพระยาครุฑได้พานางกาภิไปชมแล้วอุ้มนางพาเหาะไปเที่ยวชมจักรวาลและป่าหิมพานต์ และยังมีการพรรณนาถึงทะเลสีทันดรวรรณกรรมปัจจุบัน กฤษณา อโศกสินแต่งนวนิยายเรื่องข้ามสีทันดร ซึ่งได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้รับแรงบันดาลใจในการตั้งชื่อนวนิยายจากทะเลสีทันดรในภูมิศาสตร์จักรวาล โดยเสนอว่าการอดยาเสพติดเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก อุปมาเหมือนข้ามทะเลสีทันดรนั่นเอง (รื่นฤทัย สัจพันธุ์, 2558: 54) ในนวนิยายของ ตริ อภิรัม มีปรากฏทั้ง**อบายภูมิ** คือที่อยู่ของสัตว์นรก เปเรต อสูร เตรัจฉาน **เทวภูมิ** คือ เทวดาในชั้นกามภูมิ พรหมในชั้นรูปภูมิ และ**อรุปภูมิ** อสูร มาร คนธรรพ์ เทวดาอื่น ๆ ดังที่บรรยายว่า

“ตรงกันข้ามกับคำว่า ทุกคติ”

“ก็มันตรงข้ามกันจริง ๆ นี่อะ แดนสุคติเป็นย่านกลางของโอปปาติกะที่อยู่สูงกว่ามนุษย์ เช่น วิทยาร คนธรรพ์ เทวดา นางฟ้า พระพรหมชั้นต่ำ ฯลฯ”

“อ้อ ฉันทู้อแล้วอะ อย่างที่คนโบราณเขาว่า นอกฟ้าป่าหิมพานต์

“ใช่แล้วอะ” ชายหนุ่มก้มศีรษะรับรอง

“งั้นประเดี๋ยวฉันทู้อก็จะเจอพญาครุฑ” เธอแก้มือเอ่ยยิ้ม ๆ

“พญาครุฑก็เป็นเทพประเภทหนึ่ง เราอาจจะเจอเขาถ้าไปแถวป่าหิมพานต์ แต่สถานทีนั้นไม่ค่อยสงบหรอกอะ”

(มิตินี้สาม: 689)

ความเชื่อเรื่องจักรวาลในวรรณกรรมไตรภูมิและจักรวาลวิทยาทุกฉบับที่อ้างถึง มีเนื้อหาที่สำคัญ 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ ความเชื่อเรื่องไตรภูมิ และส่วนที่สอง คือ ความเชื่อเรื่องจักรวาล เนื้อหาส่วนที่สองทำหน้าที่เสริมความเชื่อเนื้อหาส่วนที่หนึ่งให้สมบูรณ์ กล่าวคือความเชื่อเรื่องไตรภูมิพยายามอธิบายถึงสถานะชีวิต 3 ระดับให้เห็นเป็นภาพสัตว์ มนุษย์ เทวดา และพรหม (สน สีมাত্রัง, 2550: 12) จักรวาลความเชื่อเรื่องจักรวาลที่ตริ อภิรัม นำมาถ่ายทอดในนวนิยายทั้ง 11 เรื่อง ผู้วิจัยจะอธิบายสาระสังเขปเรื่องจักรวาลพร้อมยกตัวอย่างมีดังนี้

สวรรค์ – นรก

ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ มาจากคติไตรภูมิ ซึ่งปรากฏในวรรณคดีเรื่องไตรภูมิอภิปราสาท พระราชนิพนธ์ของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย และวรรณคดีเรื่องนี้มีหลายสำนวนในเวลาต่อมา คติความเชื่อเรื่องไตรภูมิมีบทบาทมากในสังคมไทย ทั้งความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่าง ๆ อย่างไม่สิ้นสุด การสร้างภาพลักษณ์และจินตนาการเรื่องนรกสวรรค์ และเหล่าเทวดาทั้งหลาย คติเรื่องไตรภูมิถูกนำไปถ่ายทอดปรากฏทั้งด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และวรรณคดี เป็นบ่อเกิดแห่งความคิดและการบันดาลใจให้กวีและศิลปินนำไปใช้แต่งเป็นหนังสือ เขียนเป็นภาพ และเป็นรูปปั้นตลอดจนคำพูดในภาษา นับว่าเป็นการผลิตซ้ำของคติความเชื่อแบบไตรภูมิตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังเช่นในอดีตไตรภูมิอภิปราสาทวรรณภาพสวรรค์ไว้อย่างสวยงาม วรรณกรรมของ ศรี อภิรุณ เป็นงานเขียนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากคติจักรวาลทัศน์แบบไตรภูมิทั้งเรื่อง นรก สวรรค์ โลกมนุษย์ ฯ เนื้อหาในนวนิยายมีเรื่องราวเหล่านี้สอดแทรกอยู่ด้วยภาษาอันประณีตลึกซึ้งที่ปรากฏในนวนิยายทุกเรื่อง

เมื่อนรกหรือขุมนรก สน สีมাত্রัง (2550: 13) กล่าวว่า ขุมนรก 8 ขุมนั้นอยู่ใต้พื้นชมพูทวีป ตั้งซ้อนลึกลงไปใต้พื้นดิน ขุมนรกใต้พื้นดินเป็นนรกร้อน ส่วนนรกเย็นมีชื่อว่า นรกโลกันตร์ ตั้งอยู่ระหว่างที่ว่างในอวกาศอันเกิดจากจักรวาลสามวงตั้งประชิดติดกัน สัตว์นรกโลกันตร์ปีนป่ายผนังจักรวาล ทนทุกข์ทรมานกับความหนาวเย็นและหิวโหย ในเรื่องบาดาลดิน พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์คือเมื่อนรกในเมืองหิรัณยรัตน์ใต้พิภพ เรื่องภูตพยัคฆ์กล่าวถึงดินแดนนรกนิรยภูมิ ผู้เขียนบรรยายว่า

“นิรยภูมิเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ มีสภาพกักกันขานรก ต้องอยู่ชดใช้กรรมจนหมดสิ้นนะแหละ จึงจะไปเกิดได้ที่นี่เมื่อไม่สำเร็จ แกก็ต้องเรียกพวกเปรตหรือสุรกายที่เร่ร่อนมาสิงสู่แทน” “เปรตหรือสุรกายที่ว่างที่ว่างนี้มาจากไหนคะ” หญิงสาวซักถามรู้สึกว่ามีสิ่งที่ตนเองยังไม่ทราบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

“จากมนุษย์ที่ทำบาปทำกรรมจะ แต่โทษเบาว่าพวกที่ตกนรก ดีต่างว่านายกอดตายเป็นเปรต เฒ่ามูโสะก็จะสามารถเรียกวิญญาณนายกลับมาสร้างร่างของตนได้เลยทีเดียว ถ้าเราเข้ากรรมฐานได้มานะจะแลเห็นพวกปีศาจแทรกซ้อนในซากอสุภานากลัว่มาก”

“มันมีกี่ชนิดคะ”

“โหย! แยะเชียว เช่น กาลกัญจิกอสุรกาย วันตาสเปรต กุณปาสเปรต คุณชาทกเปรต ฯลฯ

(ภูตพยัคฆ์: 140)

ในเรื่องภุคพิชัยและเรื่องมิตที่สามมีเมืองสวรรค์ ผู้เขียนกล่าวถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามคติเรื่องจักรวาลในพุทธศาสนา ได้แก่ **สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกากาภูมิบนเทวโลก** เมื่อ “ชมพูนุช” ตัวละครเอกหญิง เข้าสมถกรรมฐานจะสามารถถอดดวงจิตหรือกายทิพย์ไปที่มิตของ “จาตุมหาราชิกากาภูมิ” ซึ่งเป็นที่อยู่ของ “นาทนฤบดีนทร์” ตัวละครเอกชาย สรวงสวรรค์บนเทวโลกเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากเป็นมิตพิเศษและศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่มีอยู่ในโลกกายภาพ สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกากาภูมิเป็นภุมิที่หนึ่งในสวรรค์ชั้นกามาจรเทวโลกซึ่งมีหกภุมิ ผู้เขียนได้บรรยายถึงลักษณะอุทยานทิพย์ว่าเป็นสรวงสวรรค์ที่มีความสวยงามอย่างยิ่งว่า

“บรรยากาศรอบกายราวกับเนรมิต ชมพูนุชปรากฏกายที่ทุ่งหญ้า รั้วสีอ่อนนุ่มหยุ่นเท่า ไกลออกไปเป็นทุ่งดอกไม้งามสะพรั่งและทิวเขาสีเทาปนเขียว เดินไปได้ประเดี๋ยวก็ทะลุสู่ถนนทางเท้า ถนนนั้นกว้างประมาณสามเมตร โรยกรวดเม็ดเล็ก ๆ หลากสี ราวกับพลอยที่ยังไม่ได้เจียรระโน บัดนี้ถึงแดนดอกไม้แล้ว สวยงามยิ่งกว่าอุทยานใด ๆ ที่เธอเคยเห็น กลิ่นหอมขจรขยายสดชื่น ผุ้งผีเสือนับพันหมื่นบินว่อน”

(มิตที่สาม: 150)

“ชมพูนุชเหลียวมองรอบกาย เธอกับเขาอยู่ในอุทยานที่งดงามยิ่ง สุ่มทุมพุ่มพฤกษ์เป็นหมวดหมู่ ต้นไม้บางชนิดให้ดอก และบางชนิดให้ผล ไม่ห่างจากสองหนุ่มสาวมีสระน้ำกว้างประกอบด้วยบัวหลวง ตูมบ้าง บานบ้าง แต่ละดอกดูเหมือนจะโตขนาดเด็กนั่งได้”

(มิตที่สาม: 158)

ผู้เขียนให้สวรรค์ชั้นนี้เป็นที่ตั้งของวิมานที่อยู่ของเทวดาที่ชื่อว่า

“นาทนฤ บดินทร์” โดยทั้งสองได้ขึ้นมาท่องเที่ยวที่นี้อยู่เสมอ

“ปราสาททองคำตั้งเด่น ยอดแหลมแววระยับ มีแสงสีวิจิตรรายล้อมโดยรอบ จมูกสัมผัสกลิ่นหอมจรรูจิด เหมือนกับว่าอยู่ในห้องพระโรง เห็นบรรลึงทองคำรองเท้าฝังเพชรคู่หนึ่ง และร่างของชายหนุ่มสวมมงกุฎยอดแหลม แพรพพรายด้วยเพชร มรกต และทับทิม”

(มิตที่สาม: 156)

ก่อนถึงปราสาทวิมานของนาทนฤพดินทร์ มีเทวอสุรตนหนึ่งยืนเด่นบนก้อนเมฆทำหน้าที่เฝ้าประตู มีสัตว์อัศจรรย์ เช่น นกสีทอง และมีวิญญูณบาปที่รอไปสู่นรกภูมิ

สวรรค์ชั้น “จาตุมหาราชิกาภูมิ” เป็นคติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ ฮินดู เป็นสวรรค์ชั้นแรก เป็นดินแดนแห่ง 4 มหาราช สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่บนเหนือจอมเขาคุณธรร เป็นเขาแรกของเทือกเขาทั้ง 7 ที่ล้อมเขาพระสุเมรุ บนเขาคุณธรมี 4 ทิศ มีเขาพระสุเมรุเป็นหลัก มีเมืองใหญ่ 4 เมือง ทิศตะวันออกมีท้าวธตรฐ ฮินดูมีพระอินทร์ เป็นพระยาเป็นใหญ่แก่บริวารพวกคนธรรพหรือมนุษย์จำพวกหนึ่ง รูปร่างเป็นครึ่งเทวดาครึ่งมนุษย์ เป็นนักเลงดีดสีตีเป่าและชอบผู้หญิง ทิศตะวันตกมีท้าววิรูปักษ์ ฮินดูมีพระวรุณ เป็นพระยาเป็นใหญ่แก่พวกนาค ทิศใต้มีท้าววิรุหกะ ฮินดูมีพระยม เป็นพระยาเป็นใหญ่แก่พวกกุมภภัณฑ์หรือยักษ์ชนิดหนึ่งที่มีท้องใหญ่และอ้วนเหมือนหม้อ ทิศเหนือมีท้าวไพศพ ฮินดูเรียกกุมเวร ท้าวไพศพกับพระกุมเวรเป็นองค์เดียวกัน ชาวบ้านเรียกท้าวเวสสุวรรณ เป็นพระยาเป็นใหญ่แก่พวกยักษ์ ท้าวมหาราชทั้งสี่นี้เรียกเป็นสามัญว่า ท้าวจตุโลกบาลหรือโลกบาลทั้ง 4 (เสฐียรโกเศศ (นามแฝง), 2513: 131-132) เหล่านี้ปรากฏในพระเมรุมาศ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ดังภาพตัวอย่าง

ภาพประกอบ 20 ภาพท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4

ที่มา : <http://www.kingrama9.th/Crematory/Detail/1>

ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาภูมิ ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นต่ำสุด เทวดามีอายุได้ 500 ปีทิพย์ เทียบเท่ากับ 9 ล้านปีในโลกมนุษย์ เทวดาเหล่านี้อยู่ปราสาทแก้ว ลอยอยู่กลางอากาศเรียกว่าวิมานหรือพิมาน ผู้ใดทำบุญกุศลไว้ เมื่อตายไปเกิดเป็นเทวดาชั้นนี้ หากเกิดใน “ผ้ากัณฑ์” ในปราสาทหรือวิมานของเทวดาองค์ใด ก็ได้ชื่อว่าเป็นลูกสาวของเทวดาองค์นั้น (คำว่าผ้ากัณฑ์ หมายถึงผ้าพับ เพราะหากลูกสาวใครมีกิริยาจาเรียบร้อย มักจะถูกเปรียบเหมือนผ้าพับไว้) ผู้เกิดเป็นเทวดาพอเกิดตัวจะใหญ่ขึ้นทันทีบัดเดียวและประดับด้วยถนิมอาภรณ์รุ่งเรือง มีร่างกายบริสุทธิ์ผุดผ่องไร้มลทิน เทวดานั้นเมื่ออยู่ในวิมานเป็นปกติอาจนิมิตกายให้งามอย่างไรก็ได้ แต่มีปัญหาอยู่ที่พวกบริวารของท้าวมหา

จตุโลกบาล ซึ่งมีพวกคนธรรพ กุมภภัณฑ์ นาค และยักษ์ ที่จะอยู่บนสวรรค์ปนกับพวกเทวดาเห็นจะไม่ได้ เพราะพวกเหล่านี้ไม่ใช่เทวดา ตามดาราระจะอยู่ร่วมกันไม่ได้เพราะผิดวรรณกัน น่าจะอยู่ถัดหรือต่ำลงมาที่พื้นสวรรค์ และต้องเป็นพวกอยู่ต่างหากจากภูมิต่าง ๆ คือ นรกภูมิ ตีรัจฉานภูมิ เปตภูมิ อสุรกายภูมิ และมนุษย์ภูมิ ด้วยจะอยู่ในภูมิเหล่านี้ไม่ได้ เหตุตั้งนั้นท่านจึงกล่าวว่ามีมนุษย์จำพวกนี้มีกำเนิดเป็นเทวโยนิ คือจัดเข้าอยู่ในจำพวกมีกำเนิดเป็นเทวดา พวกยักษ์ พวกอสูร และพวกอมมนุษย์ เหล่านี้จะเป็นชาวพื้นเมืองเดิมอยู่บนสวรรค์มาก่อน ตอนเมื่อถูกพระอินทร์และพวกเทวดาแย่งเอาเมืองสวรรค์ไปพวกเหล่านี้ไม่ตามพวกของตนไปอยู่ที่อื่นจึงยอมสวามิภักดิ์เป็นเชลยหรือเข้ารับใช้ของเทวดา จึงมีโอกาสเป็นพวกมีกำเนิดเป็นเทวดาด้วย (เสฐียรโกเศศ (นามแฝง), 2513: 134-138)

ในเรื่อง “มิตีที่สาม” สวรรค์ชั้น “จาตุมหาราชิกาภูมิ” เป็นพื้นที่ในจินตนาการที่ ตรี อภิรุมาอ้างอิงจากความเชื่อแบบไตรภูมิ มีความหมายทางจิตวิญญาณเชื่อมต่อซ้อนทับอยู่กับโลกกายภาพคือสำนักนางชีนาริรักษารธรรม เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้ตัวละครพระนางได้พบรักกัน และยังเน้นย้ำความหมายว่า มีแต่ผู้บำเพ็ญภาวนา ทำบุญกุศล และมีจิตใจที่ตั้งงามเท่านั้นจึงจะได้ไปอยู่ในสวรรค์ ส่วนคนชั่วร้ายก็ต้องประสบความหายนะต่าง ๆ ตามแก่นหลักของเรื่องคือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วนั่นเอง และในภพภูมิสวรรค์ทั้งหกชั้นที่เรียกว่า “กามาวจร” นั้น แม่ชีวนามัยกล่าวว่า

“ของทุกอย่างในกามาวจรเทวโลกเป็นทิพย์ทั้งหมด เราจะเป็นหนุ่มสาวไปตลอดกาล ไม่ว่าจะกลางวันหรือกลางคืน สว่างไสวด้วยรัศมีแห่งบุญ เทพบุตรเทพธิดาที่รักชอบกัน ก็อยู่กินเป็นผัวเมียเหมือนมนุษย์นี้แหละจ๊ะ”

(มิตีที่สาม: 173)

แม้จาตุมหาราชิกาภูมิเป็นสรวงสวรรค์ แต่ก็ยังมีเขตแดนของเขตบุญและเขตบาป โดยในเขตบุญมีแต่ความสวยงามสดชื่น ส่วนในเขตบาปมีแต่แผ่นดินสีดำโหล่ง ๆ และต้นไม้ตายซากแห้งโกร๋นนาทนต์ดินทร่บอคมพูนุชว่า

“ไกล ๆ ออกไปยิ่งกว่านี้หลายร้อยเท่าอากาศมืดครึ้ม บางแห่งแผ่นดินลุกเป็นไฟ บางแห่งก็อดอยากถึงกับฉีกเนื้อกันเองกิน”

ชมพูนุชเหลียวมองตาสายตาห่มสะดุ้งโหยง ตกตะลึงจั้งงังไปชั่วขณะ มนุษย์ผิวเนื้อสีทองแดงสองนาย รูปร่างสูงใหญ่กว่ามนุษย์ธรรมดาสักสองสามเท่ากำลังควมคุมชายสูงอายุผู้หนึ่งให้เดิน ผู้คุมที่นำหน้าดึงกระชากโซ่ล่ามคอชายผู้เคราะห์ร้ายที่เดินตามหลังไข้แส่หวดอย่างไม่ปราณี

(มิตีที่สาม: 103)

จากตัวอย่าง ไม่ว่าในที่ไหนก็มีผู้ไม่ละอาย ไม่เกรงกลัวต่อบาป กระทำความชั่วร้ายต่าง ๆ ปะปนอยู่ด้วยเสมอ แม้ชีวนามัยกล่าวถึงการสร้างกุศลกรรมบถว่า

“หากผู้ใดอยากไปจุติบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาภูมิจะต้องถึงพร้อมด้วยกุศลกรรมบถทั้ง 10 ประการ คือกุศลกายสาม วจีสី และมโนสาม เราต้องสร้างขึ้นมาจะอยู่ ๆ เกิดเองไม่ได้หรอก ต้องสร้าง “บุญกิริยาวัตถุ” สิบประการ คือบุญจากการบริจาคทาน สมาทานศีล เจริญภาวนา แสดงตนอ่อนน้อม ขวนขวายในทางชอบ แบ่งส่วนบุญ อุทิศทานบุญ ฟังพระธรรมเทศนาและแสดงความคิดเห็นที่ตรงเป็นข้อสุดท้าย”

(มิตีที่สาม: 173)

อุทยานทิพย์บนเทวโลกหรือสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มีความหมายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างโลกมนุษย์และโลกสวรรค์ หากมนุษย์อยากที่จะสามารถไปถึงเทวโลก หรือ “แดนทิพย์” นี้ ต้องถึงพร้อมด้วย “กุศลกรรมบถ” ทั้ง 10 ประการ คือกุศลกายสาม วจีสี และมโนสาม เป็นต้น

เมืองบาดาล

เมืองบาดาลอยู่ภายใต้ของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ตามที่ สน สิมัตรัง (2550: 13) กล่าวถึง สันฐานแห่งจักรวาล ว่า ยอดเขาพระสุเมรุเป็นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มีพระอินทร์เป็นจอมเทพ ใหญ่เขาพระสุเมรุแผ่ออกไปจนจรดขอบจักรวาลเป็นสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ใต้เขาพระสุเมรุอยู่ใต้พื้นดินเป็นหินสามเส้าตั้งรับเขาพระสุเมรุ ตรงบริเวณหินสามเส้าเป็นเมืองอสูร ลึกลงไปเป็นเมืองบาดาลของพญานาค ในเรื่อง “นาคี” มีเมืองบาดาลใต้ภิมภพ เนื่องจากปราสาทหินเทวาลัยเป็นที่อยู่ของเจ้าแม่นาคี คำแก้วซึ่งเป็นร่างหนึ่งของเจ้าแม่จึงมีความผูกพันและอยากไปอยู่ที่ปราสาทที่อยู่แท้จริงปราสาทหินจึงเป็นประตูเชื่อมมิติที่เชื่อมต่อโลกกายภาพกับโลกศักดิ์สิทธิ์ได้แก่ “เมืองนเรนทรมิต” ที่อยู่ของเจ้าแม่นาคี ซึ่งอยู่ใต้ปราสาทหิน โดยต้องผ่านโพรงถ้ำที่เชื่อมต่อกับอุโมงค์ลึกลงไปสู่ “ประตูลับแล” จุดเชื่อมต่อระหว่างโลกทั้งสอง และมีเพียงคำแก้วที่มาสสามารถเดินทางเข้าไปได้ เมื่อคำแก้วผ่านประตูลับแลไปก็จะเข้าสู่อีกมิติหนึ่ง ร่างกายของเธอจะกลายเป็นอีกภาคหนึ่งของเจ้าแม่นาคีพื้นที่

“ช่างนำอัศจรรย์นัก เมื่อผ่านประตู คำแก้วแปรสภาพเป็นแม่เทพธิดาไพโร
สวมชุดแพรเยื่อไม้สีกลีบบัวรุ่มร่าม มงกุฎเงินรูปงูชนิดประดับเรือนผม”

(นาคิ: 406)

เมื่อโตเป็นสาว คำแก้วได้พบกับ “ทศพล” หรือ นายยิ้ม หนุ่มนักศึกษาคณะโบราณคดี
ที่มากับทีมขุดค้นวัตถุโบราณของมหาวิทยาลัย ซึ่งมาขุดสำรวจที่ “หนองไทร” ห่างจากดอนไม้ป่า
ประมาณ 5 กิโลเมตร คำแก้วพา ทศพลไปเมืองเนรมิตผ่านทางโพรงถ้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเกิดขึ้นตาม
ธรรมชาติ ผู้เขียนบรรยายว่า

“ทางลัดลับเฉพาะคะ คนอื่นมาได้ ยกเว้นคุณที่เป็นคู่บุญกับฉัน.หมายถึงค น ที่
เคยทำบุญร่วมกันมาแต่ปางก่อน”

(นาคิ: 196)

“ประตูลับเคลื่อนออก แสงสีนวลสวยงามพุ่งออกมา เมื่อเธอก้าวเข้าห้องนั้น
ทวารหนักก็เลื่อนครีดยึดสนิท ช่างนำอัศจรรย์นัก เครื่องแต่งกายของคำแก้วเปลี่ยนไป
เธอสวมมงกุฎเงินรูปงูชนิด เสื้ออาภรณ์ชุดแพรเยื่อไม้รุ่มร่าม หากทศพลเจอเธอใน
ขณะนี้คงเรียกเธอว่า แม่เทพธิดาไพโร”

(นาคิ: 227)

เมื่อคำแก้วพาทศพลมาถึงเมืองเนรมิต ผู้เขียนบรรยายลักษณะของเมืองว่าสวยงาม
ราวกับเมืองสวรรค์ว่า

“หนุ่มรูปงามอยู่ในสถานที่ที่วิจิตรพิสดารดุจเมืองสวรรค์ หินงอกหินย้อยบน
เพดานส่องประกายระยิบระยับดุจสายรุ้งแพรวพราว แสงสว่างนวลที่กระจายทั่วถึงนั้น
มิได้เกิดจากแสงแดด เขาผุดลุกขึ้นนั่งบนแท่นซึ่งบุด้วยพุกอ่อนนุ่ม เหลียวมองซ้ายขวา
จากเบื้องสูงจนถึงเบื้องต่ำ มีหมอกควันสีขาวลอยเรียจากพื้นดิน เป็นที่นำอัศจรรย์นัก!

“สวรรค์ไซ้มี” ทศพลถามขึ้น

“ไม่ใช่ค่ะ เมืองของฉัน” เสียงหวานไพเราะตอบมาเบาๆ

(นาคิ: 128)

โลกเนรมิตนั้นงดงามอย่างยิ่ง “บรรยากาศรอบตัวสวยสดงดงามยิ่งนัก แผ่นผนัง
หินภูเขาทรายล้อม ไม้ดอกต่างสีสันทันกลิ่นหอมจรุงจิต กล้วยไม้เกาะตามเพิงผาออกดอก
งามสะพรั่ง”

(นาคี: 195)

ในโลกนั้นมีถ้ำขนาดใหญ่ที่สวยงามมาก “หมอกควันลอยกรุ่น หินงอกหินย้อยของ
ผนังถ้ำงามวิจิตร ส่งประกายวิบ ๆ แวม ๆ อย่างวิจิตรเหมือนอัญมณีล้ำค่า”

(นาคี: 196)

ครั้งหนึ่งคำแก้วหรือเจ้าแม่นาคีพาทศพลไปที่ห้องนอนของเธอในเมืองเนรมิต
โดยบรรยายว่า

“แม่เทพธิดาผู้ลึกลับพาเขาทะลุช่องทวารผ่านไปตามระเบียบที่เลื่อมประภัสสร
จนกระทั่งถึงสถานที่อันพราวแพรวระยิบระยับ ม่านแพรโปร่งสีขาวลายขลิบทอง
บรรจถรณ์ อัจฉลับ ทองคำ ฯลฯ

(นาคี: 131)

ในห้องนอนทศพลได้พบรูปแกะสลักหินศิลาเป็นรูปชายหนุ่มรูปร่างงามแต่งกายแบบนักรบ
โบราณยืนถือดอก ซึ่งเป็นรูปสลักของตัวเองในอดีตชาติ ดังที่คำแก้วกล่าวว่า

“อดีตไกลโพ้น ส่วนมาลัยดอกมะลิวัลย์ ฉันทนามาร้อยสวมให้ตนเอง พอมันเหี่ยว
แห้งก็ทิ้งไป เปลี่ยนพวงใหม่”

(นาคี: 132)

หลังจากนั้นเจ้าแม่นาคีก็ต้อนรับเขาด้วยผลไม้ประหลาดเลิศรส และการฟ้อนรำของบริวาร
ชายหญิงของเจ้าแม่นาคีที่แต่งชุดสีเขียวเลื่อมพรายคล้ายเกล็ดงู ซึ่งแท้ที่จริงทุกคนล้วนเป็นงูบริวาร
ของเจ้าแม่ทั้งสิ้น

“กลุ่มนาฏศิลป์ทั้งชายและหญิงประมาณยี่สิบคน แต่งกายแปลกมาก
สวมชุดสีมรกตเลื่อม ประดับหินสีเขียวตามข้อมือ คอ และคาดไว้ที่หน้าผาก”

(นาคี: 134)

ภายในถ้ำศักดิ์สิทธิ์ในเมืองเนรมิตมี “ห้องศักดิ์สิทธิ์” โดยนอกจากจะมีบรรยากาศที่พิเศษแล้ว ตรงกลางห้องยังมีวัตถุศักดิ์สิทธิ์คือ “พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์” เป็นพระพุทธรูปทองคำปางห้ามสมุทร

“กลางห้องศักดิ์สิทธิ์นั้นสิ่งที่ปรากฏเด่นบนแท่นหิน ก็คือพระพุทธรูปทองคำปางห้ามสมุทรรัศมีสีเหลืองอ่อนแผ่ไปทั่วบริเวณล้อมประภัสสรตั้งเมืองสวรรค์”

(นาคิ: 227)

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์สามารถพูดคุยสื่อสารกับนางได้ และคอยปกป้องเตือนสตินางอยู่เสมอ ทำให้เจ้าแม่ناقิรู้สึกอบอุ่นใจเมื่ออยู่ในห้องนี้ ความวิตตรงดงามของบรรยากาศที่เมืองเนรมิตนี้ สอดคล้องกับทัศนะของ เสาวณิต จุลวงศ์ (2545) ที่กล่าวว่า พื้นที่ทางจินตนาการในเรื่องแต่ง มักจะถูกนำเสนอตามมโนทัศน์หลักของการสร้างศิลปะในอดีต คือทำให้มีความงามสมบูรณ์แบบ ความงามสมบูรณ์แบบในศิลปะเกิดจากการลดทอนความเป็นจริงบางประการและถ่ายทอดสิ่งที่เกินจริงลงไป การถ่ายทอดนั้นกระทำผ่าน “สายตา” ของศิลปะ ทำให้โลกของศิลปะที่สร้างขึ้นไม่เหมือนกับโลกของความเป็นจริง ภาพโลกเมืองเนรมิต จึงสวยงามเกินกว่าโลกความเป็นจริง หรือเป็นโลกจินตนาการทับซ้อนลงในพื้นที่โลกความเป็นจริง และฉากของในบรรยากาศเรือนลับนี้ ทศพลกระทำสิ่งต่าง ๆ ราวกับต้องมนต์ เขารู้สึกเหมือนว่าชีวิตของตนถอยร่นสู่ออดีตเมื่อหลายร้อยปีก่อน จากนั้นทั้งสองสมสู่กัน พอถึงรุ่งเช้าเมืองเนรมิตก็กลับกลายเป็นปราสาทหินดั้งเดิม ทศพลกับคำแก้วกลับมาสู่โลกความจริง และได้แต่งงานกันตามประเพณีของหมู่บ้าน

ในเรื่อง “บาดาลดิน” พื้นที่สำคัญของเรื่องคือ “เมืองหิรัญยรัตน์” เมืองใต้พิภพหรือเมืองบาดาลเป็นสถานที่ตามจินตนาการของผู้เขียนที่ยึดโยงกับคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิ เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ซ้อนทับอยู่กับพื้นที่กายภาพ คือ “ดอยพระอินทร์” เมื่อณพลขึ้นไปบนเชิงเขาแล้วพลาดตกลงไปในแม่น้ำ ซึ่งเป็นกระแสธารที่ลอดไปได้ภูเขา ร่างของเขาถูกสายน้ำพัดพาไปเรื่อย ๆ ถึงชายแดนของเมืองลึกลับใต้ดิน หรือเมืองหิรัญยรัตน์ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมต่อระหว่างโลกกายภาพกับโลกศักดิ์สิทธิ์

“ผนังถ้ำหินขาวนวลเปล่งรัศมีในตัวคล้ายผสมแร่ธาตุบางชนิด เช่น แคลเซียมซิลไฟด์ เป็นต้น ผนังถ้ำเป็นหินทรายชมพูเข้มม่วงแตกต่างกันเพดานขาวบริสุทธิ์ มีหมอกควันสีขาวไหลซึมอ้อยอิงบนพื้น

(บาดาลดิน: 16)

ฉากของเมืองหิรัญยรัตน์นับว่าเป็นเรื่องแต่งหรือโลกแห่งจินตนาการ ถูกนำเสนอตามโมทัศน์หลักของการสร้างศิลปะในอดีต คือทำให้มี “ความงามสมบูรณ์แบบ” ความงามสมบูรณ์แบบในศิลปะเกิดจากการลดทอนความเป็นจริงบางประการและถ่ายทอดสิ่งที่เกินจริงลงไป การถ่ายทอดนั้นทำให้โลกของศิลปะที่สร้างขึ้นไม่เหมือนกับโลกของความเป็นจริง ภาพของเมืองหิรัญยรัตน์นั้นมีความงามอย่างยิ่ง ถูกนำเสนอให้มีความงามอย่างสมบูรณ์แบบ ทั้งเมืองจะมีลักษณะเป็นโพรงถ้ำขนาดใหญ่ทุกหนแห่งดงามราวกับประติมากรรมหรืองานศิลปะของศิลปินเอก ภาพของเมืองหิรัญยรัตน์ที่ฉพลัดเข้าไปจึงมีความงามแปลกตาราวกับเมืองในเทพนิยาย อีกทั้งผนังเพดานถ้ำทั้งหลายก็แวววาวราวกับอัญมณี มีลักษณะเป็นลายไทยงดงามรูปร่างต่าง ๆ ราวกับงานประติมากรรมชั้นเลิศ ทั่วทั้งผนังและเพดานถ้ำยังเต็มไปด้วยแสงส่องสว่างเรืองแสงจำนวนมาก ฉพลได้รับความช่วยเหลือจากแม่เฒ่าจิบชาวเมืองหิรัญยรัตน์ โดยเล่าว่า

“เราเชื่อกันว่าหินถ้ำที่ส่องสว่างเรืองรองเป็นแร่ธาตุชนิดหนึ่งของดวงอาทิตย์ เพราะมันสัมพันธ์กันตลอด เช่นตอนกลางวันก็อย่างที่สุเจ้าเห็นนี้แหละ แต่พอตอนกลางคืนหินถ้ำจะขมุกขมัวหรือแสงทำให้เรารู้ว่าช่วงไหนทิวาหรือราตรี”

แร่ธาตุที่ผนังถ้ำที่เป็นหินช่วงส่องสว่างนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์คือเป็นแร่ธาตุที่ทำให้มนุษย์ในโลกนี้มีอายุยืนยาวกว่าปกติ ชาวเมืองหิรัญยรัตน์ทุกคนจึงมีอายุขัยราว 400–500 ปี

“ชาวเราแยกสัดส่วนเด็ดขาดกับโลกบนพื้นพิภพ แสงสว่างจากดวงอาทิตย์เป็นอันตรายที่สุดสำหรับเรา ใครที่สัมผัสผิวหนังจะแห้งเหี่ยวกลายเป็นผีตายซาก ชาวเมืองเคยเดินทางไปบนดินครั้งล่าสุดเมื่อสองร้อยปีก่อน บางคนกลับไม่ทันตอนกลางคืน ถูกแสงแดดเผาแห้งเกรียม หลังจากนั้นพระราชาก็สั่งห้ามเด็ดขาด”

(บาดาลดิน: 26)

ชาวเมืองหิรัญยรัตน์แข็งแรงและมีอายุยืนยาว ต่อมาฉพลก็ได้พบกับ พ่อเฒ่าอวัชรพรพบุรุษของเขาที่พลัดตกลงมานานแล้ว พ่อเฒ่าเล่าว่า

“แร่ธาตุที่ผนังถ้ำ ทำให้ชาวใต้พิภพอายุยืนกว่าปกติ ตูข้าเป็นผู้พลัดถิ่นก็พลอยได้รับอภิทธิพลนี้ด้วย หากยังอยู่เมืองบนคงจบชีวิตหลายสิบปีแล้ว”

(บาดาลดิน: 42)

ในเมืองหิรัณยรัตน์หรือโลกใต้พิภพยังมีการกล่าวถึงภพชาติ หรือการเวียนว่ายตายเกิด การซอันทับของมิติเวลา “เวลาไม่ได้เดินเป็นเส้นตรง” ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อเวลาไม่ได้เดินเป็นเส้นตรงทำให้ผู้ที่ตายไปแล้วสามารถกลับมาได้อีก ซึ่งล่องพ้นไปจาก ขอบเขตความรู้ของวิทยาศาสตร์ ดังที่ครั้งหนึ่งเจ้าหญิงศรีสุรางค์กล่าวว่า

“สมัยอยู่เมืองบน ตูข้าเชื่อเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แต่เมื่อพลัดลงมาสู่โลก บาดาลดิน ความเชื่อนั้นก็เปลี่ยนแปลงตามข้อเท็จจริงที่ประจักษ์”

(บาดาลดิน: 336)

“ระหว่างบนโลกพิภพกับใต้พิภพ บางคราวเหมือนมีเงาแทรกซ้อนซึ่งกันและ กัน เช่น สุเจ้ามีรูปร่างหน้าตาเป็นพิมพ์เดียวกับพี่ชายต่างมารดาของเรา จึงหวังเป็น อย่างยิ่งว่าณพลจะพบเงาของศรีสุรางค์ในนครแห่งแสงแดด”

(บาดาลดิน: 576)

เมืองหิรัณยรัตน์ณพลมักพบและฝันถึงชายคนหนึ่งที่มีรูปร่างหน้าตาเหมือนกับเขาทุก ประการ ชายคนนี้คือ “เจ้าชายสินธพ” ผู้สิ้นพระชนม์ไปแล้วและกลายเป็นบาดาลดินนเจ้าชาย นิทรา เพราะก่อนสิ้นพระชนม์ พระราชาของเมืองได้บดเห็ดอายุวัฒนะพันปีกรอกพระโอษฐ์ ทำให้ ร่างกายไม่เน่าเปื่อยเช่นผู้อื่น ร่างกายยังเต่งตึงสดชื่นเหมือนมีชีวิต แท้จริงณพล คือ “เจ้าชาย นพนรินทร์” น้องชายฝาแฝดของสินธพที่สิ้นพระชนม์ตอนหนึ่งชันษา

“เราเป็นฝาแฝดผู้น้องของเจ้าชายนิทราในชาติก่อน ไม่มีนางสังหรณ์ ไม่สามารถหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์ แต่เหตุผลที่พิสูจน์คือ เราตกเหว เหตุการณ์จำเพาะเจาะจงให้เข้าสู่เมืองหิรัณยรัตน์ และเจ้าชายสินธพสำแดง พระองค์เข้าช่วยเหลือยามคับขันอยู่เสมอ”

(บาดาลดิน: 206)

อีกทั้งณพลยังพบกับเจ้าหญิงศรีสุรางค์ ซึ่งเป็นเนื้อคู่ทั้งในอดีตและอนาคตของเขา และพบเจ้าหญิงศรีเมือง เจ้าหญิงอีกองค์ในเจ้าหญิงสามสาวพี่น้องของเมืองใต้พิภพ ซึ่งรูปร่างหน้าตา เหมือนกับลลิตา คู่รักเก่าของเขาที่โลกความจริงทุกประการ

เมืองหิรัณยรัตน์ใต้พิภพในเรื่องบาดาลดิน มีความหมายเป็นภาพลักษณ์ของโลกบาดาล

ตรี อภิรุณ สร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์โดยมีสุสาน วิญญูณ เปรต อสุรกาย มีถ้ำหินย้อย แร่ธาตุที่ผนังถ้ำ ลักษณะเป็นหินขาวนวลเปล่งรัศมี พื้นถ้ำเป็นหินทรายชมพูขมัว ก้อนกรวดจากเมืองบาดาลเป็นเพชร ชมพู่ล้ำค่าในโลกมนุษย์ เมืองบาดาลในเรื่องมีสัญลักษณ์คือเมืองนรก เป็นโลกศักดิ์สิทธิ์ที่แทรกซึมอยู่ในธรรมชาติและวิถีของชีวิตชาวเมืองหิรัณยรัตน์ตามคติความเชื่อตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีพื้นที่พิเศษคือ สุสานบุรพทิศตรีเป็นพื้นที่ต้องห้ามของชาวเมือง ความมหัศจรรย์ของสุสานบุรพทิศตรีกลายเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมชาวเมือง เหล่านี้เป็นความโดดเด่นของสังคายนมหัสจรรย์

เมื่อพิจารณาลักษณะด้านเนื้อหาของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในความเป็นนวนิยายสังคายนมหัสจรรย์ของ ตรี อภิรุณ เสมือนภาพสะท้อนความขัดแย้งระหว่างหลักเหตุผลนิยมที่ตั้งอยู่บนฐานความจริงเชิงประจักษ์นิยมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อิงกับศรัทธาและความเชื่ออาทรในธรรมชาติและชีวิต ด้วยการอธิบายปมขัดแย้งเป็นเหตุเป็นผล ความสำคัญของการเข้าถึงความจริงด้วยหลักเหตุผลนิยมและตอกย้ำอำนาจนำของความจริงเชิงประจักษ์นิยม ผ่านการผนวกและกลืนภูมิปัญญาชาวบ้านให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโลกทรรศน์แบบสมัยใหม่ที่อิงอยู่กับความจริงเชิงประจักษ์ ดังที่ ชูศักดิ์ ภัทธกุลวณิช (2559: 196) กล่าวว่า วรรณกรรมสังคายนมหัสจรรย์ของไทยคือความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะทำให้งานเขียน “ส่งสาร” บางอย่างไปยังผู้อ่านโดยเฉพาะสารและข้อคิดเกี่ยวกับปัญหาสังคมและการเมือง เป็นผลมาจากอิทธิพลตกค้างของแนวคิดว่าด้วยการกิจและพันธกิจวรรณกรรมของสำนักวรรณกรรมเพื่อชีวิต ด้วยเหตุดังกล่าว ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคายนมหัสจรรย์ในหมู่นักเขียนไทยเท่าที่ผ่านมาจึงมุ่งมองวรรณกรรมแนวนั้นในฐานะที่รูปแบบแปลกใหม่ที่มีประสิทธิภาพในการส่งสารได้เป็นอย่างดี

โดยสรุป สังคายนมหัสจรรย์เป็นการเยียวยาภาวะที่ผู้เขียนเผชิญ ด้วยการตั้งคำถามต่อความจริงของอำนาจรัฐ กลายเป็นความสอดประสานระหว่างความสมจริงและจินตนาการอันมหัศจรรย์ที่มีพื้นฐานจากความเป็นพลักษณ์ทางวัฒนธรรมในโลกยุคหลังอาณานิคม และหลังความทันสมัยในปัจจุบัน แนวการเขียนแบบสังคายนมหัสจรรย์อาจเป็นการหลีกเลี่ยงจากความไม่สมดุลของสังคมร่วมสมัย สังคมไทยทุกวันนี้อยู่ในภาวะที่มีพลวัตทางวัฒนธรรมอย่างมาก ทั้งการรับวัฒนธรรมจากภายนอก ตรี อภิรุณ นำเสนอโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากปัญหาสังคมในระดับภูมิภาค คือ การหลุดรอดหลุดพ้นจากเจ้าแห่งอาณานิคมและหลุดพ้นจากการเป็นประเทศราช รวมถึงพลวัตของท้องถิ่นเป็นการนำเสนอให้เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการผสมผสานข้ามวัฒนธรรมในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งความสัมพันธ์ของท้องถิ่นเชิงวัฒนธรรมและการนำแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่สร้างให้เกิดกระแสภูมิปัญญาชาวบ้านขึ้น เหล่านี้มีส่วนสนับสนุนในการสร้างวรรณกรรมไทยแนวสังคายนมหัสจรรย์โดยมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับความจริงและความมหัศจรรย์เป็นพื้นฐาน

บทที่ 4

กลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ

การศึกษานี้เป็นการตอบคำถามการวิจัยจุดมุ่งหมายที่ 2 เรื่อง การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ โดยมุ่งศึกษาวิธีการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านทางภาษาและบทสนทนา และศึกษาการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านสถานที่และเวลาศักดิ์สิทธิ์ ผ่านพิธีกรรม บทสวดมนต์ และสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ ผ่านตัวละครศักดิ์สิทธิ์ ผ่านเหตุการณ์และพฤติกรรมหัตถกรรม ผลการศึกษานำเสนอ 2 ประเด็น ดังนี้คือ

4.1 กลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ

4.2 การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ

4.1 กลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ

4.1.1 กลวิธีทางภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารและสื่อความหมาย มีวิวัฒนาการต่อเนื่องตั้งแต่การใช้ภาษาไปโดยใช้มือส่งภาษาหรือการใช้กิริยาท่าทางให้เกิดความเข้าใจ ต่อมาภาษาเขียนคือใช้การขีดเขียนบนวัตถุ เป็นการทำเครื่องหมายอย่างง่าย ๆ โดยการใช้เส้นเพื่อให้ความหมาย ส่วนภาษาวรรณศิลป์เป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการสร้างวรรณกรรม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้เขียนเลือกสรรถ้อยคำ ประโยคสำนวนโวหาร และภาพพจน์ถ่ายทอดสื่อความคิด มุมมอง นัยที่ลึกซึ้ง มีศิลปะการนำเสนอที่ชวนติดตาม ทำให้ผู้อ่านรับรู้ เกิดจินตนาการ และประทับใจผู้เขียนใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เพื่อให้งานเขียนโดดเด่นน่าสนใจ เกิดอรรถรส ภาษาของ ตริ อภิรุณ เป็นภาษาที่งดงาม เนื้อเรื่องมีแง่คิดเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมหัตถกรรมผ่านกลวิธีทางภาษา มีดังนี้

4.1.1.1 ภาษาเล่าความจริง

การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมหัตถกรรมผ่านกลวิธีทางภาษาเล่าความจริง เป็นการเสนอเรื่องราวเนื้อหาใช้ภาษาแทรกเรื่องเล่าอิงประวัติศาสตร์ของยุคสมัยในนวนิยายทั้ง 11 เรื่อง แฝงเร้นด้วยนัยที่สื่อผ่านภาษาทั้งเรื่องสังคมการเมือง ศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาน ตำนานความเชื่อที่ผสมผสานเรื่องราวเหนือจริงกับความจริง ทำให้ความเชื่อ ตำนาน ความเร้นลับเหนือธรรมชาติของสังคมไทยเป็นสิ่งต้องทบทวนในความจริง

และความไม่จริงของแต่ละถิ่น ความเป็นวิทยาศาสตร์เริ่มทำให้เปลี่ยนแปลง กลายเป็นความสมจริง (realistic) ที่ซ้อนทับอยู่กับความมหัศจรรย์ (magical) เช่น

“ต่อให้พญายมยังเกรง ไม่ว่าจะผิดแค่ไหนก็ตาม ไม่กล้าเข้าใกล้แก้วขนเหล็ก ซิดกว่าหนึ่งวา” “แล้วผีดิบที่สูบเลือดมนุษย์มันจะกลัวหรือเปล่าครับ” “ไม่มีปัญหา” “ถ้าคุณลองชอบอ่านหนังสือพิมพ์คงพบข่าว คนถูกกัดคอหอยตายรายแล้วรายเล่า ตำรวจสันนิษฐานว่าฆาตกรวิกลจริตฆ่า แต่ชาวบ้านแถวพระโขนงลือกันว่าผีดิบ อาละวาด “นั่นสิ หากฆาตกรเป็นมนุษย์ธรรมดา ตำรวจก็คงจับได้ไปนานแล้ว ผมเป็นคนเชื่อเรื่องทางไสยศาสตร์ คิดว่าข่าวลือน่าจะมีมูลจริง”

(แก้วขนเหล็ก: 806)

“ประมาณ พ.ศ. 2470 สมัยนั้น ประเทศสยามปกครองระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ บ้านเมืองเงียบสงบแทบว่าจะปราศจากโจรผู้ร้าย หรือเรื่อง ฆาตกรรม นาน ๆ จะเป็นข่าวสักครั้ง ชาวบ้านก็จะลือกันด้วยความสยดสยองนับ แรมเดือนทีเดียว กรุงเทพมหานครเขียวขุ่ม มองไปทางไหนดูเหมือนจะมีแต่ต้นไม้ เรือกสวน ประชาชนส่วนใหญ่ใช้แม่น้ำลำคลองเป็นทางสัญจร ขณะนี้เรือจ้างหลังคา ประทุนเล่นไปตามคลองเทเวศร์ หัวเรือแหวกน้ำใสสะอาด บางช่วงผ่านกอ ผักตบชวาและจอก ทัศนวิสัยสองฟากฝั่งร่มรื่น”

(ทายาทอสูร: 1)

ภาษาเล่าความจริงในนวนิยายของ ตริ อภิรุณ เป็นการเขียนความคิด อุดมการณ์ และจินตนาการ ในบริบทของอดีต ปัจจุบัน อนาคต ของชาติบ้านเมือง เป็นการแต่งตามจินตนาการ ซึ่งหมายถึงการสร้างภาพหรือเหตุการณ์ขึ้นในจิตใจผู้เขียน การสร้างภาพในจิตใจสามารถฝึกฝนโดย เริ่มจากการอ่านเป็นอันดับแรก ตริ อภิรุณ กล่าวในบทสัมภาษณ์ว่าการอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญเป็น จุดเริ่มต้นของการฝึกหัดขั้นแรก โดยอ่านเรื่องที่สนใจว่าจะเลือกเขียนเรื่องแนวไหนก็อ่านเรื่องแนวนั้น เป็นส่วนมาก เช่นอยากเป็นนักเขียนนวนิยายแนวลึกลับสยองขวัญก็อ่านเรื่องนั้น แต่ก็ไม่ละทิ้งการ อ่านแนวอื่น เพราะการอ่านหนังสือทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นข่าวหนังสือพิมพ์หรือสารคดี เกร็ดความรู้ ต่าง ๆ ล้วนนำไปสู่การเป็นทุนของงานเขียนนวนิยาย นอกจากนี้การสร้างจินตนาการของตริ อภิรุณ ยังรวมถึงการเห็น การดู การฟังรายการบันเทิง ข่าว หรือเรื่องเล่าของคนในครอบครัวและคนราย รอบตัว แล้วนำเรื่องราวเหล่านี้มาคิดให้ยืดยาวเป็นเรื่องเป็นราวอย่างสมเหตุสมผล

4.1.1.2 ภาษาสร้างความเหนือจริง

การใช้ภาษาในนวนิยายของ ตริ อภิรุณ มีภาษาที่สร้างความเหนือจริงดังที่ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2559) กล่าวว่า วรรณกรรมสังนิยามมหัศจรรย์คืองานเขียนที่มีเรื่องราวตั้งอยู่บนความเป็นจริงของสรรพสิ่งบนโลกแต่กลับมีการผสมผสานองค์ประกอบมหัศจรรย์เหนือจริงไปกับความจริงอันเป็นธรรมดาสามัญ วรรณกรรมแนวนั้นและเป็นที่รู้จักในหมู่นักอ่านทั่วโลก ด้วยเหตุผลไม่เพียงแต่จะสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับสิ่งมหัศจรรย์บนความธรรมดาแต่กลับมีการซ่อนการวิพากษ์วิจารณ์สังคมและวัฒนธรรม นวนิยายทั้ง 11 เรื่องของ ตริ อภิรุณ ฉากสำคัญส่วนใหญ่มักมีคำกล่าว “ช่างน่าอัศจรรย์นัก!”, “คุณพระช่วย!” เป็นภาษาสร้างความเหนือจริง เกี่ยวกับความลึกลับผู้คน ศพที่ฟื้นคืนชีพ รวมถึงเรื่องวิญญูณโดยตั้งคำถามกับความตายและเรื่องเหนือธรรมชาติ เป็นจินตภาพอันพิงฝัน ตริ อภิรุณ เล่าผ่านภาษา เช่น ตำนานของหมู่บ้านดอนไม้ป่าในเรื่องนาคี อาถรรพ์ของนางพญาเสื่อสมิง ในเรื่องภูตพยัคฆ์ อำนาจของคัมภีร์เจริญวิวัฒนะเพื่อชุบชีวิตศพให้กลายเป็นปีศาจร้ายผิวดิบในเรื่องแก้วขนเหล็ก พระคาถารัตนสูตรพรมน้ำมนต์ปราบอสูรร้ายในเรื่องลูกสาวชาตาน ตำนานเรื่องเล่าเมืองบาดาลหรือเมืองหิรัณยรัตน์ใต้พิภพในเรื่องบาดาลดิน การชุบชีวิตให้ศพฟื้นคืนชีพเป็นผิวดิบ การถอดกายทิพย์ท่องเที่ยวแดนสวรรค์แดนนรก เป็นต้น เหล่านี้เป็นเรื่องราวลึกลับมหัศจรรย์ เนื้อหาเหนือจริงที่มีความลวงและความจริงปะปนกันอยู่

ตัวอย่างภาษาสร้างความเหนือจริง

“ช่างน่าอัศจรรย์นัก! โลงว่างเปล่า นอกจากดินผงหยุ่นเปียกสีตุ่น ๆ กองอยู่เป็นรูปโครงกระดูกมนุษย์” (นาคี : 304)

“ทันใดก็ปรากฏร่างมนุษย์ผู้หญิง คุณพระช่วย! รวากับผุดขึ้นจากนรกผิวดิบลำเจียกในสภาพเสื้อผ้าขาดรุ่งริ่งผมยาวยุ่ง” (แก้วขนเหล็ก : 371)

“โอ! คุณพระช่วย คุณยายวรรณาดินทุรมทุรายที่พื้น ใบหน้าของหล่อนเหี่ยวจนแก้งักน่าเกลียดน่ากลัวที่สุด ผมสีเทาเงินยุ่งกระเซิง” (ทนายทอสูร : 378)

“ช่างมหัศจรรย์พันลึกที่สุด! จะว่าเผชิญอิทธิปาฏิหาริย์ต่อหน้าต่อตาก็ว่าได้ ไม่น่าเชื่อที่ต้องเชื่อ เพราะความจริงประจักษ์แก่สายตา” (นางพญาอสรพิษ : 289)

“คุณพระช่วย! นัยน์ตานันลูกโชนราวกับมีชีวิต อนันตพรยะเยือก ขนลุกชู่ ลูกคิดถึงรากษสหน้าเขียว ผมเป็นงูเขียวแหลม” (ลูกสาวชาตาน : 91)

“คุณพระคุณเจ้าช่วยด้วย! ภาพวิปริตนั้นสั่นคลอนความเข้มแข็งของประสาท เขาเร่งผีเข้าตุ้มผลก ๆ หวาดกลัวว่าพวกผิวดิบจะโขยงไล่ตะครุบ” (มฤตยูผยอง : 93)

“คุณพระช่วย ช่างน่าอัศจรรย์เหลือเกิน! อสูรผู้ชายคนนั้นรูปร่างสักสามเท่าของยักษ์วัด
แจ้ง ผมทักทายอง ฟันขาวเขี้ยวโจ่ง ตาถลนลูกโพลง” (มิติที่สาม : 228)

“คุณพระช่วย! ควันหมอกที่แปรสภาพเป็นรูปลักษณะของปีศาจอันตรายอันสิ้น ลอยระเร่
อ้อยอิ่งที่พื้นเช่นเดิม เขาไม่เชื่อว่าตาผาด หากเกิดจากอิทธิปาฏิหาริย์ของดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์”
(บาดาลดิน : 289)

4.1.1.3 ภาษาสร้างอารมณ์

การใช้ภาษาในนวนิยายของ ตริ อภิรม ที่สร้างอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์
คล้อยตามผู้เขียน ใช้ภาษาที่สร้างความสะเทือนใจในอารมณ์รัก โลภ โกรธ หลง ดังตัวอย่างภาษาที่
สร้างอารมณ์รักและชื่นชมความงามในตัวเจ้าหญิงศรีสุรางค์

“สตรีสาวผู้โสภิตคลี่ริมฝีปากที่งามดุจกุหลาบแย้ม ดวงตาดำลึบสวยบาดใจ
ณพล กลิ่นหอมสมุนไพรอ่อน ๆ กระจายจากผิวเนียนวล น้ำเสียงกังวานหวานซึ่งดุจ
ระฆังทอง ดวงตาในช่องกลมเล็ก ๆ ดำลึบแวววาว เธอคือแม่เทพธิดาผู้สวยปาน
หยาดฟ้ามาดิน”

(บาดาลดิน: 142)

ภาษาที่สร้างอารมณ์โกรธ โมโหร้ายฉุนเฉียว

“ข้ากลับก่อนละ เอรธไปส่งข้าที่บ้านด้วย”

“เดี๋ยวครับอาจารย์ ผมยังข้องใจอีกเล็กน้อย สิ่งของสามชิ้นที่อาจารย์ได้ไป
สี่อัญญาณได้จริงรี” ผู้การซักถาม

“สมมติว่าเอ็งเอาเชือกผูกลูกตุ้มห้อยกลางเพดานห้อง เมื่อเอ็งผลักลูกตุ้มมันจะ
แกว่งไปและแกว่งกลับโดยอัตโนมัติ ด้วยอัตราส่วนที่เท่ากันตามกฎแรงเหวี่ยงวัตถุ
(Law of Motion) ของนิวตัน อันนี้บังเอิญตรงกับกฎแห่งกรรมของพุทธศาสนา”

“ครับ” ผู้การลอบกลืนน้ำลาย

“ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เมื่อปีศาจกัดชอกคอไอ้หนู ก็เท่ากับมันสร้างแรงเหวี่ยง
ขึ้น แรงนั้นก็จะต้องเหวี่ยงกลับในอัตราส่วนเท่ากัน คราวนี้เข้าใจแล้วใช่ไหม”

ผู้การก้มศีรษะรับ

“บอกตรง ๆ ว่าศึกครั้งนี้ใหญ่ที่สุด เอาชีวิตของข้าเป็นเดิมพันทีเดียว
ถ้าปราบมันไม่อยู่ข้าก็ต้องตาย”

(นางพญาอสรพิษ: 47)

4.1.1.4 ภาษาสื่อความก้าวร้าวรุนแรง

ภาษาก้าวร้าว รุนแรง ของ ตรี อภิรุ้ม เป็นเรื่องเลียนแบบเหตุการณ์จริงในสังคม แล้วแทรกจินตนาการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตีแผ่แง่มุมต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์อย่างตรงไปตรงมา โดยกล่าวถึงบุคคลลักษณะอาชีพอย่างสมจริง เพื่อเห็นแก่นแท้ของชีวิต ไม่เลือกที่จะเป็นส่วนที่ติงามหรือเป็นส่วนอัปลักษณ์

ตรี อภิรุ้ม ถ่ายทอดเรื่องราวด้วยภาษาที่ก้าวร้าวรุนแรงในบางแง่มุม เพราะส่วนมากเอนไปทางพุทธธรรม มีการใช้ภาษารุนแรงสื่อความหมายที่มีความริษยา เช่น เรื่องนางพญาอสรพิษที่บรรยายว่า

“ผู้ยิ่งใหญ่หัวเราะเสียงประหลาด นัยน์ตาเล็กชั้นเดียววาวระยับคล้ายงูพิษ

“เฮ้อ! เหลวไหลทั้งเพ ในคัมภีร์ของเราไม่มีผิดิบ แม่เยาว์ตาผาด ความชั่วร้ายในใจของเธอมันสำแดงออกมาให้เห็นเป็นภาพน่าสยดสยอง เสร็จกิจห้องน้ำก็ยั้งนุ่งกระโจมอก ฉันทายไม่ผิดหрок เจอรายการโป๊แกมพกไข่ไหมละ”

“เปล่าครับ” ผู้ฟังลอบกัดฟันกรอด

“เปล่าก็ดีแล้ว” เธอรำยวาทศิลป์แหลมคมตามนิสัย

“จงจำไว้เถอะคัมภีร์วัลย์เป็นแคหะสถานที่คลาสสิค อุดมการณ์ของเราสูงส่ง ชี้นำชี้แนะสมาชิกพัฒนาอยู่เสมอ เราจะไมยอมให้เรื่องผีสังหรือเรื่องโป๊เกิดขึ้นในคัมภีร์วัลย์เป็นอันขาด”

(นางพญาอสรพิษ: 308)

4.1.1.5 ภาษาสื่อความคิดทางการเมือง

ตรี อภิรุ้ม เจตนาถ่ายทอดภาษาที่สื่อปัญหาทางการเมือง ปัญหาทางเศรษฐกิจ การปกครอง ปัญหาการขัดแย้งของสังคม โดยวิธีดำเนินเรื่องผ่านตัวละคร ความคิดทางการเมืองของตรี อภิรุ้ม เสนอในรูปการถกเถียงเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองและลัทธิที่เชื่อถือ หรือเสนอในรูปการต่อสู้ทางการเมือง เช่น เรื่องลูกสาวซาตาน บรรยายว่า

“สังคมโลกมนุษย์กับโลกแห่งวิญญาณไม่เหมือนกัน ยิ่งสังคมมนุษย์ในปัจจุบันเคลือบแคลงอำพรางแฝงด้วยผลประโยชน์ แต่โลกวิญญาณเข้าถึงสัจธรรมมากกว่า ไม่ต้องการการปรุงแต่ง”

(ลูกสาวซาตาน: 181)

ในเรื่องภุทพยัคฆ์ ตรี อภิรัม เสนอปัญหาเกี่ยวกับการขัดแย้งของสังคม และลัทธิที่ผู้เขียน
เชื่อถือ ว่า

“ตามพระพุทธทำนาย เมื่อมนุษยชาติเจริญสุดขีดไฟประลัยกัลป์ก็จะล้างโลก
นี้ก็ซึกจะเข้าเค้าแล้ว เกิดสงครามโลกครั้งที่สามเมื่อไฟประลัยกัลป์จะลุกไหม้
ทำลายสิ้น ประเทศทั้งหลายจะจมลงใต้ปฐพีสิ้นยุคหลังจากนั้นนานโขมนุษยชาติจะ
เริ่มต้นขึ้นใหม่จากความเสื่อมไปสู่ความเจริญสุดขีดของวัตถุแล้วก็สลายตัว”

(ภุติพยัคฆ์: 102)

“แววรีชนีชนลูกชู่กูกรูกรูกรูถึงหน้งศึรชะ ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อเพราะความจริงนั้น
ได้ประจักษ์ชัดแก่ตาของตนเอง ในขณะที่ชาติมหาอำนาจแข่งกันสร้างจรวด ซิปนาวุธ
ระเบิดไฮโดรเจน และสารพัดอาวุธทำลายล้าง อิกมุมหนึ่งของโลกพวกพ้อมตหมอผี
ชูปชีวิตศพด้วยพิธีกรรมทางไสยศาสตร์”

(ภุติพยัคฆ์ : 137)

ในเรื่องนางพญาอสรพิษ ตรี อภิรัม เสนอความคิดด้านการปกครอง และปัญหาการ
ขัดแย้งทางการเมือง ว่า

“ผมอยากจะพัฒนาความคิด ไม่ทราบว่าจะทำยังไง”

“ควรอ่านวรรณกรรมเพื่อชีวิต ฟังเพลงเพื่อชีวิต คอยฮือฮาตามขบวนการ
นิสิตนักศึกษา ถ้าทำได้ดังนี้ แกจะก้าวหน้าเป็นคลื่นลูกใหม่ เหมือนฉันนี่แหละ ไม่เคย
มีเรื่องผีเรื่องโป้ในสมอง” หมูเซวงนิกขบขัน อุดมการณ์ของฝกายมาศเลิศหรู แต่มีสิ่ง
ที่ผิดสังเกตอยู่นิดหน่อยคือหัตถ์ของท่านถือหินตีพริก แถมโธษฐ์ก็ยังคงคาบไว้อีกดุ้น
เบื้อเรื้อ

“สาธุ! เป็นกุศลอย่างยิ่งแก่ผม ได้ฟังคำชี้แนะของคุณผมรู้สึกก้าวหน้าขึ้นเป็น
กอง”

(นางพญาอสรพิษ: 308)

โดยสรุป ลักษณะเด่นในภาษาสื่อความคิดทางการเมืองของตรี อภิรัม เป็นข้อจำกัดของวรรณกรรมสังคมนิยมทศวรรษของไทย คือความปรารถนาที่แรงกล้าในการทำงานเขียนสงสารบางอย่างไปยังผู้อ่าน โดยเฉพาะสารและข้อคิดเกี่ยวกับปัญหาสังคมและการเมือง จะเห็นว่าศักยภาพของวรรณกรรมสังคมนิยมทศวรรษสามารถจะตั้งคำถามและท้าทายต่อกรอบคิดที่ใช้กำกับชุดความจริงและชุดเหตุผลในการอธิบายโลกได้

4.1.1.6 ภาษาจากคำยืม

การใช้ภาษาในนวนิยายของ ตรี อภิรัม มีการใช้คือเมื่อกล่าวและรำลึกถึงสวรรค์ โดยภาษาสันสกฤตที่เป็นศัพท์สูงเป็นทางการ สร้างความเพลิดเพลิ่งกลมกล่อมกลมกล่อมคำศัพท์ที่คมคายงดงาม ปรากฏทั้งในฉากบนสวรรค์และโลกมนุษย์ นวนิยายหลายเรื่องมีตัวละครเป็นเทพเทวานางฟ้านางสวรรค์ เช่น เทพนาทนฤปดินทร์และเทวีวรัถยูญาพิไลในเรื่องมิติที่สาม นางจินตวาณีและเทพโศรวารในเรื่องจินตวาณี สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือ สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาภูมิ เป็นภูมิหนึ่งในสวรรค์ชั้นกามาวจร ซึ่งมีทกภูมิ ผู้เขียนบรรยายอุทยานทิพย์ว่า

“บรรยากาศรอบกายราวกับเนรมิต ชมพูนุชปรากฏกายที่ทุ่งหญ้า รู้สึกอ่อนนุ่ม หุ่นเท้า ไกลออกไปเป็นทุ่งดอกไม้งามสะพรั่งและทิวเขาสีเทาปนเขียว เดินไปได้ ประเดี๋ยวก็ทะลุสู่นนทางเท้า ถนนนั้นกว้างประมาณสามเมตร โรยกรวดเม็ดเล็ก ๆ หลากสี ราวกับพลอยที่ยังไม่ได้เจียรระโน บัดนี้ถึงแดนดอกไม้แล้ว สวยงามยิ่งกว่าอุทยานใด ๆ ที่เธอเคยเห็น กลิ่นหอมขจรขยายสดชื่น ผุ้งผีเสือนับพันหมื่นบินว่อน”

(มิติที่สาม: 150)

ตัวอย่างศัพท์ได้แก่ จาตุมหาราชิกา ดาวดึง ยามา นาทนฤปดินทร์ วรัถยูญาพิไล เสวย เครื่องทิพย์ จอมเทพ สรวงสวรรค์ จินตวาณี เทพโศรวาร อุทยานทิพย์ กามาวจร

การใช้ภาษาในนวนิยายมีภาษาธรรมเป็นจำนวนมาก เป็นศัพท์ภาษาบาลีเพื่อสื่อความหมายด้านหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่มีตัวละคร ฉากและบรรยากาศที่ถ่ายทอดผ่านภาษาธรรม เช่น เรื่องกุตพยัคฆ์ โดยบรรยายว่า

“ฉันปฏิบัติสมถกรรมฐาน หรือเจริญเตโชกสิณสร้างธาตุไฟขึ้นในตัวต่อสู้กับ อากาศหนาวจัด แบบเดียวกับโยคีอินเดียนั่นแหละจ๊ะ ฉันฝึกมายี่สิบกว่าปีแล้ว เรียนจากโยคีองค์หนึ่ง”

หญิงสาวขลุ่ยเกิดความศรัทธาเร้นลับ

“สมถกรรมฐานคือวิปัสสนาใช่ไหมคะ”

“คนละอย่างสมถะคือการทำสมาธิแน่วหนึ่ง เพื่อให้จิตเกิดพลังพิเศษวิปัสสนายากกว่ามากมายหลายเท่า นัก ผู้กระทำจะต้องรู้จักการกำหนดรูปนามเสียก่อน ไม่ใช่ว่าพอนั่งขัดสมาธิหลับตาปุ๊บ ก็เป็นวิปัสสนา”

“สนทนากับแม่ชีชวนชมได้ความรู้ทางธรรมะ” แวรวรรณกล่าว

(ภุติพิศม์: 101)

ในเรื่องนางพญาอสรพิษ ผู้เขียนใช้คำศัพท์บาลีร่วมกับภาษาไทยเมื่อสื่อความคิดด้านธรรม

“กุฎิเป็นเรือนไม้ได้ถุนสูงหลังใหญ่ ชายวัยกลางคนศิษย์หลวงปู่ณะให้ขึ้นไปคอยท่านบนกุฎิ พื้นกระดานสะอาดเช็ดถูขึ้นเงา จุดเด่นก็คือโตะหมูปูชาตั้งพระพุทธรูปปางสมาธิ รองลงมาได้แก่ตู้พระอภิธรรมและเครื่องอัฐบริขารตามสภาพของสงฆ์

“ที่นี่ใช่ไหมครับอาจารย์ถอดจิตมาพบหลวงปู่”

“ใช่คุณโอฬาร” บรูซอวูโสเหลียวไปรอบ ๆ ตัว “เห็นในสมาธิไม่ชัดเจนเท่าตาเปล่าขณะนี้ แต่แปลกอยู่อย่างหนึ่ง”

“อะไรครับ”

“ในสมาธิของผม ฉัพพรรณรังสี แผลออกจากศีรษะหลวงปู่ แต่ตัวจริงท่านไม่มี” โอฬารนึกถึงข้อมูลทางธรรมะที่ได้จากน้องชายแล้วว่า

“ขณะที่อาจารย์เข้าสมถกรรมฐานจิต ขณะนั้นทิพย์ย่อมจะเห็นอะไรได้ด้วยสายตาที่ทรงประสิทธิภาพเหนือมนุษย์ ผมว่าสิ่งที่อยู่ต่างมิติภพ เช่น ฉัพพรรณรังสี ฯลฯ มีมากมายเหลือที่จะคำนวณ แต่สายตาของเราสัมผัสไม่ได้

“ทำจะจริงตามเหตุผลของคุณ เออละ เราไหว้พระพุทธรูปดีกว่า”

สองบรูซผู้พลัดถิ่นคลานกระเียบไปนั่งคุกเข่าหน้าโตะหมูปูชา แล้วก็ลงกราบทำบุญจางคประดิษฐ์สามครั้ง”

(นางพญาอสรพิษ: 286)

จากตัวอย่างข้างต้น ตริ อภิธรรม มีความรู้ความเชื่อและศรัทธาในเรื่องของธรรมะ ผู้เขียนสร้างตัวละครนางชีและพระสงฆ์ด้วยศัพท์คำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤต

ตัวอย่างคำศัพท์ทางศาสนา เมฆินทร์ เทวรักษ์ ปราสาทพัพพะเมฆ คัมภีร์วิฆนะ แก้วขนเหล็ก ทายาทอสูร วรรณภู มรุกขนคร วิสุทธิวังโส อนันตภูผาสสูง วัดคูหานาคิน วัดทับหลวง

บ้านสวัสดิโสภาคย์ วิลาสินี ภูบาลธนเบศร์ ลูกสาวชาตาน นางพญาอสรพิษ เจ้าสร้อยสุรางค์ อนันตพร ภูตพยัคฆ์ แวรวรรชนี เวทางคเวศม์ แดนโขมต นันทบุเรงนคร นางพญารุกขมณี เชียงสรวง ฉัพพรรณรังสี เบญจางคประดิษฐ์ พระพุทธรูปปางสมาธิ พระอภิธรรม วิปัสสนา เครื่องอัฐบริขาร สมถกรรมฐาน เจริญเตโชกสิณ ฯลฯ

โดยสรุป ภาษาจากคำยืมในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถ์จรรยา คือบททดลองจินตนาการทาง ศีลธรรม ตริ อภิรัม สร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจที่รับจากคุณยายเนื่อง รอดประดิษฐ์ คุณยายแท้ ๆ ทั้งเรื่องเล่า พฤติกรรม ความเชื่อพื้นฐานของตริ อภิรัม เป็นไปทิศทางเดียวกับคุณยาย คือมีความเชื่อ เรื่องนรก-สวรรค์ ว่ามีอยู่จริง จินตนาการเหล่านี้แปลงเป็นนวนิยายด้วยเนื้อหาสาระที่สอดแทรก คุณธรรม ข้อคิดหลากหลายที่ตริ อภิรัม ได้รับแรงบันดาลใจจากจักรวาลทัศน์แบบไตรภูมิทั้งเรื่อง นรก-สวรรค์ โลกมนุษย์ รูปภูมิ อรูปภูมิ หิมพานต์ เนื้อหานวนิยายมีเรื่องราวเหล่านี้สอดแทรกอยู่ด้วย ภาษาประณีตลึกซึ้งนวนิยายทั้ง 11 เรื่องที่ศึกษา แสดงถึงคุณค่าทางวรรณศิลป์และศิลปะการ ประพันธ์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับชีวิตที่ได้รับแรงบันดาลใจจากความรู้ ความคิด และความเชื่อที่ยึดถือ และเชื่อมั่นทั้งเรื่องของชาติ ตระกูล ศาสนา เครื่องรางของขลัง ที่สั่งสมอยู่ในสังคมไทยและสัมผัสอยู่ รอบตัว เป็นการรักษาคูณค่าทางสุนทรียะทางอารมณ์และส่งทอดคุณค่าอันสูงส่งสู่คนรุ่นหลัง นวนิยายสัง กนิยมหัตถ์จรรยาของตริ อภิรัม เป็นหมุดหมายเพื่อสร้างสัญลักษณ์เชิงอำนาจของสังคมไทย

4.1.2 กลวิธีทางบทสนทนา

บทสนทนา หรือ dialogue คือคำพูดของตัวละครที่ใช้โต้ตอบกันในนวนิยาย เป็นองค์ประกอบสำคัญของเรื่อง เพราะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดของผู้แต่ง ทราบถึงบุคลิกลักษณะ ของตัวละคร ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละคร บทสนทนาจะช่วยดำเนินเรื่องแทนการบรรยายของผู้แต่ง ทำให้รู้จักตัวละครในเรื่องทั้งรูปร่างลักษณะหน้าตาและนิสัยใจคอ และเพื่อสร้างความสมจริง เนื่องจากคำพูดของตัวละครทำให้รู้สึกใกล้ชิดกับความเป็นจริงมากกว่าคำบรรยายของผู้แต่ง ทำให้นวนิยายน่าอ่าน โดยเฉพาะบทสนทนาที่คมคาย หรือพูดถูกต้องตามฐานะของตัวละครและเหมาะสมกับ บทบาท

กลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านบทสนทนาในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถ์จรรยาของ ตริ อภิรัม เป็นการสนทนาเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นหลัก มีการความเชื่อเรื่อง วิญญาณ ภูติผีปีศาจ บทสนทนาเป็นเรื่องราวความเชื่อและตำนาน เหล่านี้มีสัญลักษณ์เป็นความจริงที่ ผู้เขียนสื่อผ่านตัวละครที่มีพลังอำนาจญาณพิเศษ เช่น พระสงฆ์ แม่ชี ผู้นำปกครอง บทสนทนาจากผู้ เล่าเหล่านี้เป็นตัวละครอาวุโส ดังตัวอย่าง

“เมื่อสมัยฉันรุ่นสาว คุณป้าน้อยท่านเข้ากรรมฐานถอดจิตได้ จิตของท่าน เคยท่องเที่ยวไปพบเปรต อสุรกาย เมืองนรก เมืองสวรรค์ คุณปู่รับอุโบสถศีลทุก วันโกนวันพระ เก่งคาถาอาคม เคยแก้คนถูกคุณไสยตั้งหลายรายสำหรับฉัน...ท่าน สักกลางกระหม่อมกันภูตผีปีศาจ”

“ผมเพิ่งทราบว่าเดี๋ยวนี้เองคุณน้ำสั๊ก”

“ก็ฉันไม่ได้บอกกับใครนี่คะอาจจะหลังจริงก็ได้เพราะตลอดชีวิตของฉันไม่เคยถูกผีหลอกและเราก็ไม่เคยทำทายนันด้วย”

“เดี๋ยวนี้คุณปู่อยู่ที่ไหนครับ”

“ท่านสิ้นบุญตั้งหลายสิบปีแล้วสมมติถ้ายังมีชีวิตคงอายุสักร้อยยี่สิบกระมัง เอาละถ้าฉันรู้ว่าใครเป็นนักกรรมฐานเก่ง ๆ จะแนะนำคุณโอ”

(นางพญาอสรพิษ: 71)

“พระแม่ทวดมีเหตุผลอย่างไร”

“คืนวานนี้ดูทำสมาธิติดต่อกับเทพยดา ท่านแสดงภาพแห่งอนาคตกาลให้ดู เห็น มั่นนำสยดสยองที่สุด องค์กรหญิงจะต้องย้ายนันทะบุเรงไปตั้งที่อื่น”

“ทำไมพระแม่ทวด”

“ดูแลเห็นในนิมิต แผ่นดินไหว ปราสาทราชมณเฑียรถล่ม อักคีเฝ้าผลาญชวานครล้มตาย เลือดไหลชุ่มโชกนองพื้นพสุธา เสียงคร่ำครวญโหยให้ระงมทุกมุมเมือง”

หลานชายพลอยตื่นตื่นไปด้วย แหงนไปทางภูเขาไฟที่ควันลอยกรุ่นบางเบา

“เจ้าแม่อักคีจะระเบิดรีแม่เฒ่า”

“ใช่แล้ว ตูคิดว่าอย่างช้าที่สุดเดือนหน้าแรมสิบห้าค่ำ วันนั้นมีสุริยุคราส”

“มันเป็นเรื่องใหญ่มาก ตูจะลองปรึกษาเจ้าหญิงศิริบุปผาเวียงดูก่อน”

บุคคลทั้งสามมาที่แท่นบูชาหิน ตำแหน่งสูงสุดประดิษฐานพระพุทธรูปกัศสโป (พระพุทธรเจ้าองค์ดีตภาพ) ต่ำกว่าเบื้องพระพักตร์ธรรุหยกเขียวอ่อนวางอยู่บน ถาดทอง ลักษณะหกเหลี่ยมยาวหนึ่งศอก เส้นผ่าศูนย์กลางสองนิ้ว หัวเสี่ยมแหลมปลายแผ่บาน สองสตรีกับหนึ่งบุรุษก้มลงกราบพระพุทธรูปองค์กษัตริย์ถามว่า

“รอยสลักรูปผู้หญิงพนมมือที่รูปธรรุ พระแม่ทวดรู้ใหม่นางเป็นใคร”

“เทพยดาที่ดูติดต่อทางสมาธิอธิบายว่านางคืออูตรระเถรี สาวกเบื้องซ้ายของพระกัศสโป อิทธิฤทธิ์บุญญาบารมีของนางมากมายนัก เคยไปโปรดสัตว์ใน

นิริยภูมิ อนาคตกาลยุคพระสมณโคตมพุทธเจ้า จะมีสาวกองค์หนึ่งชื่อพระมาลัย
อิทธิฤทธิ์เทียบเท่านาง” ทั้งเจ้าหญิงรุทขมณีและสุริเยนทร์ศรัทธาชนลูกชู้

(ภุตพยัคฆ์: 329)

“คุณพระช่วย! มันเป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นต่อหน้าอย่างอัศจรรย์ยิ่ง นักพรต
ผู้มุ่นมวดยผมกระพริบตา ลมหายใจระรวย แยมขยับปาก “เจ้าจะถามอะไรข้า
หรือ”

ภุชงค์พนมมือคารวะสูง “พระคุณเจ้ามาจากไหนครับ”

“ดอยข้างสามเศียร ไกลประมาณสามร้อยกิโลเมตร ข้าชื่อมัทธา อายุร้อย
ยี่สิบ หมายถึงข้าพลอดที่เจ้าเห็นเมื่อสองชั่วโมงก่อนคือร่างจำแลงของข้าเอง ผา
เงื่อมเป็นสถานที่ที่ข้าถูกกำหนดบพบาทสุดท้าย”

“ใครกำหนดท่านผู้เฒ่า”

“ทิวฐธรรมเวทนิยกรรมฝ่ายอกุศล”

“ผมไม่เข้าใจครับ”

“จงศึกษาพระอภิธรรม หรือถามพระครูใบฎีกา อันที่จริงอำนาจลุ่ม
สายฟ้าข้าก็พอจะหนีพ้น แต่เวรกรรมนี้สีข้างหนียากเหลือเกิน” น้ำเสียงกังวล
เนิบสุขุม สร้างศรัทธาให้แก่ผู้ฟัง “ทิวฐธรรมเวทนิยกรรมได้ทำหน้าที่ของมัน
สมบูรณ์แล้ว”

(มฤตยูผยอง: 705)

จากตัวอย่าง จะเห็นว่าบทสนทนาสื่อสะท้อนถึงเรื่องราวมหัศจรรย์ เหล่านี้เป็นภาษาและ
จินตนาการของผู้เขียน เป็นได้ทั้งเหตุการณ์จริงหรืออิงความเป็นจริง นวนิยายของ ตริ อภิรัม ให้
ความรู้ ชวนนำติดตามด้วยบทสนทนาและบรรยายเหตุการณ์จนเกิดมโนภาพให้ผู้อ่าน ซึ่งนอกจาก
ความเพลิดเพลินในแบบของหนังสือนวนิยายแล้ว นวนิยายหลายเรื่องถูกถ่ายทอดเป็นภาพยนตร์
ละครโทรทัศน์ เป็นการส่งต่อความก้าวหน้าและการพัฒนาของนวนิยาย ด้วยถ้อยร้อยเรียงเรื่องราว
นวนิยายที่เป็นมากกว่าตัวหนังสือ ให้มากกว่าความบันเทิงและความรู้ เป็นการกลมกลืน
สร้างจินตนาการ ความรู้ด้านต่าง ๆ ทางสังคม ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง
ในแต่ละยุคสมัย นับเป็นการเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงของแต่ละสังคมแต่ละช่วงเวลา เปิดโลกทัศน์
และมุมมองใหม่ให้ผู้อ่าน โดยการสัมผัสกับสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราว
ทั้งในและนอกประเทศ นวนิยายพาให้ผู้อ่านไปสัมผัสกับสถานที่เหล่านั้นด้วยกลิ่นอายบรรยากาศที่
ถูกบันทึกในความทรงจำอย่างครบถ้วนของผู้เขียน เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป ทุกสิ่งทุกอย่างถูก

แรงขับเคลื่อนด้วยวัฒนธรรม เทคโนโลยีแทรกซึมกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเช่นเดียวกับเรื่องราวของนวนิยายที่ถูกเคลื่อนที่ให้เข้าสู่โลกดิจิทัล แต่ไม่ว่าความสะดวกของผู้อ่านเป็นไปในลักษณะของหนังสือหรือเทคโนโลยีอื่น แต่เรื่องราวนวนิยายเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาตลอดไป

4.2 การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ศรี อภิรุณ

4.2.1 การประกอบสร้างผ่านสถานที่และเวลา

สถานที่ในนวนิยายของ ศรี อภิรุณ สื่อคติความเชื่อทางพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยกล่าวถึงพระสงฆ์และวัตรปฏิบัติ หน้าที่ของพระสงฆ์ในการปกป้องรักษาธรรมหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยถือวินัยเคร่งครัด พระสงฆ์บางรูปศึกษาพระคัมภีร์ โดยลอกพระคัมภีร์ครั้งแล้วครั้งเล่าและสั่งสอนฆราวาสตามพระคัมภีร์นั้น พระบางรูปสอนโดยปฏิบัติเสมือนที่พระพุทธเจ้าดำเนินชีวิตเพื่อให้เป็นตัวอย่าง พร้อมทั้งเข้าใจโลกโดยถือสันโดษและทำสมาธิ หน้าที่ของฆราวาสซึ่งรวมทั้งเจ้าผู้ปกครองคือค้ำจุนพระสงฆ์ด้วยการอุปถัมภ์และปกป้องรักษาศาสนา ศรีศักร วัลลิโภดม (2562: 83) กล่าวว่า พุทธสถานชั้นการปกครองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองหรือรัฐแต่โบราณ ที่ใดในโลกต่างมีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อเหมือนกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสังคมและกาลเทศะ เพราะอำนาจในการปกครองและบริหารบ้านเมืองมาจากศาสนาและระบบความเชื่อทั้งสิ้น พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของคนตะวันตกทำให้มีกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้ากว่าคนตะวันออก ทำให้เห็นว่าโลกและจักรวาลเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงเป็นเหตุให้ในช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา สังคมตะวันตกสามารถเน้นความสำคัญของทางโลกหรือทางวัตถุได้มากกว่าความสำคัญทางความเชื่อและจิตวิญญาณ เกิดกระบวนการที่เรียกว่า "การทำให้เป็นทางโลก" (Secularization) ขึ้น นั่นก็คืออำนาจของรัฐในการปกครองแผ่นดิน คือสิ่งที่มาจากประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่เบื้องหลังในรูปแบบที่เรียกว่าประชาธิปไตย การดูแลทุกข์สุขของประชาชนในด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้คนอยู่ดีกินดีคือสิ่งที่จำเป็นของรัฐ จนทุกอย่างมักอยู่ในกรอบของเศรษฐกิจการเมืองเป็นสำคัญ

คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (2557: 48-49) อธิบายว่า ศาสนาพุทธแนวเถรวาทได้รับการยอมรับและแพร่ขยายอย่างรวดเร็วในบริเวณที่ราบลุ่มเจ้าพระยาอีกด้วยเหตุผลเดียวกับที่อื่น ๆ หลักการเปิดกว้างและหลักการความเท่าเทียมกันของศาสนาพุทธนิกายนี้สอดคล้องกับสังคมเมือง เช่น ชายทุกคนมีโอกาที่จะบวชพระได้ ฆราวาสทุกคนมีโอกาที่จะอุปถัมภ์ค้ำจุนศาสนา และเข้าถึงการหลุดพ้นจากโลกียวัตถุในโลกปัจจุบันได้ ในทางปฏิบัติเถรวาทแท้ ๆ นั้นปะปนอยู่กับวิถีปฏิบัติของศาสนาอื่น ๆ ซึ่งรวมทั้งการบวงสรวงเทวรูปฮินดู ความเชื่อเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ของผี โดยเฉพาะอำนาจที่จะทำนายล่วงหน้าและส่งอิทธิพลสู่ออนาคต เจ้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประทับใจกับเทพเจ้าฮินดู เพราะว่าเจ้าโยงอำนาจของตัวเองกับอำนาจของเทพเจ้าฮินดูได้ ตามตัวอย่างที่เห็นได้ที่นครวัด ดังนั้น

กษัตริย์อยุธยาจึงรับพราหมณ์เข้ามาช่วยวางแผนและประกอบพิธีกรรมในวัง แต่ที่สยามลัทธิฮินดูก็ไม่ได้ได้รับความนิยมจนมีค่านับถือกันอย่างกว้างขวาง สิ่งที่เกิดขึ้นคือเทพเจ้าฮินดูกลายเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า และได้รับการยอมรับเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสมือนฝีมือพิธีกรรมของท้องถิ่น เช่นนิยมให้สิ่งสถิตอยู่ในศาลพระภูมิ

นอกจากนั้น เจ้าเห็นช่องที่จะยึดโยงเอาอิทธิฤทธิ์เหนือธรรมชาติของผีसाงเทวดาหรือสิ่งปาฏิหาริย์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีปฏิบัติในพุทธศาสนา เจ้ายึดโยงตัวเองกับอำนาจอิทธิฤทธิ์ของผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น อาทิ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ภูเขาศักดิ์สิทธิ์ แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ พระธาตุของพระพุทธเจ้าที่ฝังอยู่ในเจดีย์ อย่างไรก็ตาม สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามการยึดโยงดังกล่าวนี้ ได้รับความเห็นชอบจากพระสงฆ์ดังนั้น จึงเกิดการต่อรองกันในเรื่องที่ว่าฝ่ายใดจะมีบทบาทเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณและเป็นผู้นำทางการเมือง เทรสมาคมต้องมีเจ้าคุ้มครองและอุปถัมภ์ และเพื่อเป็นการตอบแทน เจ้ามีอำนาจด้านการบริหารเหนือพระสงฆ์ รวมทั้งเรียกร้องให้สถาบันสงฆ์ยอมรับบทบาทด้านการปกครองของเจ้า สถาบันสงฆ์ก็จะต่อรองกับเจ้าให้ปกครองโดยเห็นแก่ประโยชน์ของผู้คนทั้งจากมิติทางด้านวัตถุและด้านจิตวิญญาณด้วยเป็นการตอบแทนการยอมรับอำนาจของเจ้า ผลของกระบวนการต่อรองดังกล่าวเกิดหลักการ “ธรรมราชา” ในพงศาวดารไทย ธรรมราชา คือ “เจ้า” ของสมัยสุโขทัย โดยกษัตริย์องค์ท้าย ๆ ใช้ธรรมราชาเป็นชื่อของพระองค์

สอดคล้องกับทัศนะของ สายชล สัตยานุรักษ์ (2557: 301) ที่อธิบาย “พระมหากษัตริย์” ว่าทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ทรงถึงพร้อมด้วยทศพิธราชธรรมของพุทธศาสนา ซึ่งทำให้พระองค์ทรงกระทำแต่สิ่งที่ถูกต้อง และทรงมีความเมตตา ห่วงใยในพสกนิกรอย่างยิ่ง ส่วนคำว่า “พุทธศาสนา” สายชล สัตยานุรักษ์ อธิบายตามทัศนะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ว่า พุทธศาสนาเป็นส่วนประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งของความเป็นไทย พุทธศาสนาแบบโลกีย์ธรรมเป็นที่มาของ “ความเป็นไทย” ในด้านต่าง ๆ เช่น ศิลปะไทย มารยาทไทย ตัวอักษรไทย รวมทั้งทำให้การปกครองของไทยที่เต็มไปด้วยความเมตตา เพราะผู้ปกครองของไทยยึดมั่นในคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา คือเป็นเป็นบุคคลที่มีศีลธรรมและใช้อำนาจอย่างถูกต้องและยุติธรรม นอกจากนี้ ยังพยายามชี้ให้เห็นว่าพุทธศาสนาแบบโลกีย์ธรรมเป็นแหล่งที่มาของศีลธรรมไทย ที่ทำให้สังคมไทยเต็มไปด้วยระเบียบและความสงบสุข พุทธศาสนาได้ให้ทางเลือกแก่ชีวิตไว้ด้วยนั้นคือการบวชเป็นพระภิกษุสามเณร ปราภฏในพื้นที่และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนี้

4.2.1.1 ชุมชนและศาสนสถาน

ปราสาทพัพพะเมฆ

ในเรื่อง “แก้วขนเหล็ก” มีปราสาทพัพพะเมฆเป็นพื้นที่ลึกลับศักดิ์สิทธิ์ มีเหตุการณ์มหัศจรรย์เกิดขึ้นภายในปราสาทพัพพะเมฆ สถานที่เชื่อมโยงกับความเชื่อ เช่น ปราสาท เทวาลัย พระอาราม สถูปเจดีย์ มีความศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นพื้นที่ที่รับรู้ได้ทั้งทางกายภาพและจินตภาพที่นำไปสู่จินตนาการว่าสิ่งที่พบเห็นมีความศักดิ์สิทธิ์ (สมชาติ มณีโชติ, 2550: 189) ปราสาทพัพพะเมฆมีความสำคัญต่อเมฆินทร์ ทายาทที่ตายไป แต่ศพเก็บไว้ในโลงแก้วฝังซ่อนไว้ในปราสาทพัพพะเมฆด้วยอำนาจของคัมภีร์วัฒนธรรมที่นฤดมได้มาจากลามาแห่งทิเบต ซึ่งเชื่อว่าถ้าท่องเป็นประจำจะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ตน หากท่องคืนวันเพ็ญสรรพสิ่งที่ตายไปแล้วฟื้นคืนชีพ โดยบรรยายถึงความลึกลับมหัศจรรย์ว่า

“หญิงสาวสุดลมหายใจลึกลับหันกลับมาเห็นภาพปราสาทโบราณ มีหอคอยสูงสภาพทรุดโทรม ตะไคร่น้ำจับเขียว ปลุกในอาณาบริเวณกว้างถึงสิบไร่ รกร้างเป็นป่ายิ่งกว่านั้นยังมีชาวหลอมมากมายเรื่องผี ๆ สาง ๆ” (แก้วขนเหล็ก: 4)

“ปรากฏว่าเป็นรูปหล่อสัมฤทธิ์ของชายแก่โบราณหุ่นเท่าคนจริง นุ่งโจงกระเบนสวมเสื้อราชปะแตน ประดับเหรียญตราเต็มหน้าอก ใบหน้าสีเหลืองมตุเคร่งขรึม หนวดเพิ่มบอกถึงอำนาจราชศักดิ์ เสียงประหลาดดังขึ้นจากเบื้องล่าง กังวานก้องไปทั่วปราสาท สองบ่าวนายหยุดฟัง เขาปกติ แต่ชายชราสั้นพับ ๆ ม่านตาขยายกว้าง ขนลุกเกรียว มีเสียงเดินเวียนวนกึกกักชั้นล่าง แก่พิมพ์้าสวดอธิษโสได้หน้าลึมหลับ”

(แก้วขนเหล็ก: 12-13)

“พระจันทร์ข้างขึ้นเห็นต้นไม้ใหญ่ตะคุ่ม ๆ เหมือนนอสุรกายยื่นรายล้อมปราสาท แผลงกลางคืนกรีดปากร้องระงม เจียบเขียบวิ้งเวง แต่ความเจียบเป็นเพื่อนสนิทของ นฤดมเขาชอบ มันทำให้เกิดสมาธิ ความคิดปลอดโปร่งแจ่มใสก่อนนอนคืนนั้นชายหนุ่มท่องคัมภีร์ ชีวิตวัฒนธรรม เป็นภาษาทิเบตเสียงเขาต่ำบ้างสูงบ้างราวเพลงสวด ช่างน่าประหลาด! มีเสียงจิ้งจกทักแซ่ หนูวิ่งพล่านค้ำคาวบินพับพับไขแต่เท่านั้น รู้สึกคล้ายจะได้ยินเสียงผีเฝ้าแผ้วเบาภายนอก เมื่อนฤดมหยุดท่องเสียงนำกล่าวดังกล่าวก็สงบเป็นปลิดทิ้ง” (แก้วขนเหล็ก: 33)

ตรี อภิรัม อธิบายถึงความลึกซึ้งลับลี้ลับศักดิ์สิทธิ์ของปราสาทพัพพเมฆผ่านเรื่องเล่าหวาดผวามีวิญญูณร้าย ผี ปีศาจ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ อันตรายของการใช้ไสยดำ ฉากสถานที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับตัวละครเอกตั้งแต่ชาติอดีตจนถึงภพชาติปัจจุบัน ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ปราสาทพัพพ คือที่อยู่ของประมุขความครวญผู้ขาดความเป็นธรรม ขาดศีลธรรม มีการวางอุบายให้พรากจากความรักของหลวงเมฆินทร์และบุญปลื้ม ตัวละครเหล่านี้เป็นภาพแทนของคนชั้นสูงที่ขาดความเป็นธรรม คือการใช้ความรุนแรง ก้าวร้าว กระทบต่อผู้ต่างชนชั้น บุญปลื้มชนชั้นล่างรักษาอำนาจบริสุทธิ์ เกิดการข้ามพรมแดนความรักที่ไม่สมปรารถนา

เมืองโบราณเขลียง

ในเรื่อง “ทนายทอสูร” มีเรื่องเล่าย้อนเวลาถึงสถานที่ในอดีต คือ **เมืองเขลียง** ที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์เกี่ยวโยงถึงปัจจุบัน ตรี อภิรัม เล่าถึงความแค้นของจอมอสูรร้ายอายุกว่า 800 ปี นามว่า “เจ้าโชน” ที่มีต่อ “พระยาเขลียง” เจ้าเมืองเขลียงหรือเมืองศรีสขนาลัย ซึ่งเป็นบุคคลและเป็นสถานที่จริงตามข้อมูลประวัติศาสตร์

“สมัยอดีตศึกดาบรรพ์ ประมาณเจ็ดร้อยปีก่อน เหตุเกิดที่ราชธานีสุโขทัย พระยาเขลียงเป็นขุนนางผู้ใหญ่เชื้อพระวงศ์สกุลพระร่วง ท่านมีธิดาสามคนชื่อคำหล้า คำแก้ว และคำหยาด ทั้งสามนางเลอโฉม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำหยาดธิดาคณเล็กพิลาส พิไลเลื่องลือทั้งแผ่นดิน”

(ทนายทอสูร: 7)

จากการศึกษาพบว่า พระยาอุทัยธรรม ซึ่งเป็นพระยาเขลียง ครองเมืองศรีสขนาลัย เป็นเจ้านายเชื้อสายราชวงศ์พระร่วง ในปี พ.ศ. 2011 จนอาณาจักรล้านนาเสียดินแดนแก่อาณาจักรอยุธยาใน พ.ศ. 2017 พระเจ้าติโลกราชทรงแต่งตั้งให้พระยาอุทัยธรรมเป็นเจ้าเมืองพะเยาดูแลหัวเมืองล้านนาตะวันออกตอนล่าง พระเจ้าติโลกราช ทรงชุบเลี้ยง พระยาอุทัยธรรมเป็นโอรสบุญธรรมให้ครองสุโขทัย ศรีสขนาลัย พะเยา ซึ่งเป็นหัวเมืองฝ่ายอาคเนย์ รวมถึงเมืองพร้าว เมืองงาว และกาวน่าน เมื่อเสียสุโขทัยและศรีสขนาลัยแก่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระยาอุทัยธรรมครองเมืองพะเยา และหัวเมืองอาคเนย์ พ.ศ. 2022 ทรงมีคดีกับพระเจ้าติโลกราช จึงถูกถอดยศเจ้าเมืองออกแต่ยังได้รับความปรานีชุบเลี้ยงในฐานะพระโอรสบุญธรรมต่อไป

เนื่องจากเจ้าโชนมีใจรักธิดาของพระยาเขลียงชื่อคำหยาด จึงผลอแต่เนื้อต้องตัวนางเป็นเหตุให้ถูกลงโทษอย่างสาหัส ทำให้มีความแค้นใจ จึงทำคุณไสยโดยฆ่าตัวตายและเสกตนเองให้กลายเป็นตะขาบสิงร่างธิดาพระยาเขลียงรุ่นแล้วรุ่นเล่า ตามที่ตรี อภิรัม บรรยายไว้ว่า

“นักบวชเดียรฉัตร เดินทางมาปฐมพยาบาลเจ้าโชน รับเป็นศิษย์ประจำ
 อาศรมเรียนเวทมนต์คาถาไสยดำ ฝึกตบะฉาน เฟ่งกสิณจนอินทรีย์แก่กล้ามี
 อิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ เจ้าโชนชอบแปลงกายเป็นตะขาบไล่ชาวบ้านที่บุกป่าล่าสัตว์
 ต่อมาเมื่อ นักบวชเดียรฉัตรสิ้นบุญ เจ้าโชนจึงตั้งตัวเป็นอาจารย์แทน งานล้างแค้นก็
 เริ่มต้นขึ้น ด้วยกลยุทธ์ไสยดำชั้นยอดปลุกเสกผีดิบ ใ้ให้มนุษย์ช่วยปั้นตุ๊กตา
 ทายาทอสูร จัด พิธิบูชาญตัวเจ้าโชนเอง “สมใจกูแล้ว เหนอ เหนอ กูจะอยู่ในตัวธิดา
 พระยาเซลียง และทายาทผู้หญิงคนแล้ว คนเล่า ชั่ววินิจนรินทร์” วิชาญาณอิทธิฤทธิ์
 แปลงเป็นตะขาบแทรกเข้าไปในตัวตุ๊กตาสังคโลก ต่อมาศิษย์ของเจ้าโชนนำไปมอบให้
 คำหยาด เมื่อนางอยู่ตามลำพังวิชาญาณตะขาบก็แทรกเข้าตัว และต่อมาอีกไม่นาน
 นัก พระยาเซลียงที่ไปคุมการสร้างวัดก็ถูกกองหินถล่มทับเสียชีวิต อีกหลายสิบปี
 ตะขาบตัวเดิมออกจากร่างคำหยาดแทรกตัวหลานสาว อาถรรพ์นี้คลอบคลุมไปถึง
 ธิดาของคำหยาดและคำแก้ว สุดแต่ว่าใครจะถูกเลือก มันดำเนินมาเรื่อย ๆ ไม่
 สิ้นสุดเป็นระยะเวลาถึงเจ็ดศตวรรษ”

(ทนายทอสูร: 8-9)

ตรี อภิรม นำสำนิยมนหัตถ์จรจรมาผูกเรื่องด้วยการย้อนเวลาเล่าเรื่องในอดีต รวมถึงใช้สร้าง
 ตำนานเมืองเซลียงหรือเมืองศรีสัชชาลัยให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีการปูพื้นฐานตัวละคร คือ วรรณาน
 เป็นตัวละครมีวิชาญาณอสูรร้ายตะขาบสิงอยู่ เป็นตัวละครสำคัญทางสายเลือดระหว่างวรรณานกับพระ
 ยาเซลียง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์ เพื่อตั้งคำถามในเชิงพื้นที่และอัตลักษณ์ที่
 เป็นประดิษฐกรรมทางวัฒนธรรม เป็นวิธีการประพันธ์ที่ผสมผสานระหว่างความจริงและความเหนือ
 จริง เมืองโบราณเซลียงมีความหมายคือพื้นที่ความขัดแย้งทางชนชั้นที่นำไปสู่การพยายามเอา
 แค้นข้ามภพข้ามชาติ

บ้านเรือนไม้ริมคลองเทเวศร์

ในเรื่อง “ทนายทอสูร” ตรี อภิรม มีพิธีสะดวงสืบทอดทายาทอสูร บ้านเรือนไม้จึงเป็นพื้นที่
 ศักดิ์สิทธิ์ของการสร้างพิธีสืบทอดทายาทตะขาบอสูรร้าย เป็นพื้นที่ลึกลับศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ
 เหตุการณ์มหัศจรรย์เกิดขึ้นภายในพิธีสืบทอดทายาทอสูรให้เป็นฉากที่ผูกโยงกับความเชื่อทางไสย
 ศาสตร์ดำ ผู้เขียนนำเสนอสภาพความเป็นเมืองและภาวะของคนเมืองในอดีตมาเปิดเรื่อง
 โดยบรรยายบรรยากาศของกรุงเทพมหานครในยุคนั้นว่า

“ประมาณ พ.ศ. 2470 สมัยนั้นประเทศสยามปกครองระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ บ้านเมืองเงียบสงบแทบว่าจะปราศจากโจรผู้ร้าย หรือเรื่อง ฆาตกรรม นาน ๆ จะเป็นข่าวสักครั้ง ชาวบ้านก็จะลือกันด้วยความสยดสยองนับ แรมเดือนทีเดียว กรุงเทพมหานครเขียวชอุ่ม มองไปทางไหนดูเหมือนจะมีแต่ต้นไม้ เรือกสวน ประชาชนส่วนใหญ่ใช้แม่น้ำลำคลองเป็นทางสัญจร ขณะนี้เรือจ้างหลังคา ประทุนแล่นไปตามคลองเทเวศร์ หัวเรือแหวกน้ำใสสะอาด บางช่วงผ่านกอ ผักตบชวาและจอก ทศนวิสัยสองฟากฝั่งร่มรื่น”

“ถึงแล้วจ๊ะ” เสียงใสอ่อนโยนของ สุภาพสตรีแว่วออกมาจากประทุน ลูกจ้าง บุรุษผีพายชะลอความเร็วลง เมียสาววาดพายุคัดน้ำเบนหัวเรือเทียบท่าศาลาชุ้ม การเวก ล่ามไซ้กับหลัก แล้วหันมารายงานอย่างพิถีพิถัน “เชิญขึ้นท่าได้เจ้าคะ นายหญิง” คุณชวนชมโผล่ออกมาเป็นราย แรก ติดตามด้วยลูกสาว เมื่อสามแม่ ลูกพันท่าน้ำก็เผชิญหน้าหญิงวัยกลางคนนุ่งโจงกระเบนหมสไบสีนวล บัดนี้สามแม่ ลูกมุ่งสู่เรือนทรงไทยหลังเขื่อนผ่านไประหว่างสุ่มทุมพุ่มพฤกษ์ร่มเย็นสดชื่น คุณหญิงชิตเชื้อเยี่ยมหน้าจากฟาไลที่แวดล้อมด้วยกระถางตะโกตัดทักทายน้องสาว ร่วมอุทร”

(ทนายทอสูร: 1-2)

ตรี อภิรัฐ เสนอภาพสังคมเมืองในอดีตที่มองกระแสความเจริญในเชิงบวก สิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์อยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งของสังคมเมืองในปัจจุบัน คือความรัก เพื่อนมนุษย์และความเข้าใจสภาพที่เปลี่ยนแปลง เช่น ในเรื่อง “จินตวาณี” แต่งขึ้น พ.ศ. 2524 โดย เปิดเรื่องด้วยสภาพสังคมเมืองความว่า

“หลวงปู่ชุ่ม เขมวโร เจ้าอาวาสวัดทับหลวง ท่านเจ้าพระชาวดินนี้ได้ยี่สิบปีเศษ แล้วตั้งแต่ตำบลทับกว้างยังเป็นป่าเขา โจรผู้ร้ายชุกชุม ปัจจุบันสถานที่แห่งนี้เจริญ ขึ้นมาก เมื่อมีถนนราดยางมะตอยแยกจากตัวเมืองสระบุรี ผ่านหน้าวัดทับหลวง หมู่บ้านชับบอน เรื่อยไปทางมวกเหล็ก”

(จินตวาณี: 5)

จะเห็นว่าเรื่องราวมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย เหล่านี้เป็นความเจริญขึ้นของสภาพสังคม เมืองที่นำเสนอบทบาทขอความแตกต่างระหว่างความเป็นเมืองในยุคอดีตกับปัจจุบัน

ปราสาทหินเทวาลัย

ในเรื่อง “นาคี” ปราสาทหินแห่งนี้เป็นศาสนสถานฮินดูสมัยขอมโบราณ ปราสาทหินเทวาลัยเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจาก “เทวาลัย” เป็นพื้นที่ใช้บวงสรวงและติดต่อกับเทพศักดิ์สิทธิ์ตามคติฮินดูโบราณมาหลายร้อยปี ปราสาทหินถูกทิ้งให้รกร้างเนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนไป เหตุการณ์ระบุว่าเมื่อ พ.ศ. 2480 การอนุรักษ์โบราณสถานยังไม่ทั่วถึง ความตื่นตัวยังไม่แพร่หลาย ชาวบ้านจึงมองโบราณสถานเป็นพื้นที่รกร้างที่น่ากลัวเต็มไปด้วยอาถรรพ์ เหตุการณ์ในเรื่องทำให้ปราสาทหินกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในความหมายอีกอย่างหนึ่ง

ปราสาทหินเป็นพื้นที่ทางกายภาพเชื่อมต่อกับโลกศักดิ์สิทธิ์หรือโลกแห่งจิตวิญญาณ ชาวบ้านดอนไม้ป่าเชื่อว่าเทวาลัยเป็นที่อยู่ของ “เจ้าแม่นาคี” จึงเชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์และความลึกลับของปราสาทหิน เช่น เชื่อว่าวันดีคืนดีมีเสียงดนตรีมโหรีบรรเลงแว่วมาจากปราสาทหิน บริเวณทั่วปราสาทหินยังมีงูหลากหลายพันธุ์อยู่อาศัยมาก ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าเข้าไปใกล้บริเวณปราสาท หากไม่จำเป็น ชุมชนดอนไม้ป่าจึงไม่ได้ใช้ประโยชน์จากปราสาทนี้ ปราสาทหินเทวาลัยร้างเป็นที่อยู่ของ “เจ้าแม่นาคี” ตัวละครเอกของเรื่อง มีความสำคัญและมีผลต่อเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ มีความผูกพันกับ “คำแก้ว” หรือ “เจ้าแม่นาคี” สาวสวยแห่งหมู่บ้านดอนไม้ป่า การเกิดของเธอนั้นแปลกประหลาด ก่อนเธอเกิด “คำปอง” แม่ของเธออาศัยอยู่กับนายเคนสามีที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ขณะนั้นนายเคนจับพญางูเผือกมีทองนได้ “บุญส่ง” เป็นนายหน้านำงูไปขายให้ฝรั่ง แต่เกิดอาเพศด้วยอิทธิฤทธิ์ของพญางูเผือก ทำให้เกิดพายุใหญ่ในวันที่เกิดสุริยุคราส ดังที่บรรยายว่า

“คำปองกับนายกอวังไปที่นอกกระท่อมแล้วแหงนดูฟ้า ขณะนั้นเงาดำจับเสี้ยวหนึ่งของดวงอาทิตย์ นายกอร้องล่ำลือล่ำลึง “เจ้าแม่สำแดงอิทธิฤทธิ์เกิดสุริยุคราส ปล่อยงูเผือกเถอะครีบอันตราย คุณไม่เห็นหรือกรี หนอนอย่างนั้นเป็นเครื่องหมาย ของนาคี” บุรุษชาวต่างประเทศหัวเราะก๊าก “เหลวไหล ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติต่างหาก ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และโลก เมื่อโคจรมาอยู่แนวเดียวกันย่อม เกิดสุริยุคราสหรือจันทรคราส” บัดดล...พายุพัดอื้ออึง ฟ้าพยับมิดครึ้ม ความรุนแรงเพิ่มทวีขึ้นทุกขณะฝุ่นและใบไม้ปลิวว่อน โครม.ครึ้น หมู่บ้านถล่ม ทุกคนวิ่งหนีพายุล้มลุกคลุกคลาน

(นาคี: 12)

“ทารกแรกคลอดเป็นหญิง นอนแน่นิ่ง ตัวเขียวสิ้นชีวิตแล้ว เจ้าแม่นาคี
 เฟ่งมอง อึดใจหนึ่งก็เลียเอียงข้างตรงเข้าไปยังทารก จากสภาพชัดเจนดูขาวราว
 เลือนเหมือนเงาในกระจกมัว ครั้นแล้ว ฟูใหญ่ก็เลียแทรกเลือนหายเข้าตัวเด็ก
 แรกเกิด ทันใดนั้นทารกน้อยเคลื่อนไหวกระดูกมือกระดูกเท้า และร้องอู๊ว ๆ ช่วง
 วินาทีต่อกันเงาสूरียคราสเคลื่อนผ่าน ดวงอาทิตย์ทอแสงเช่นเดิม ท้องฟ้าอากาศ
 คลายความวิปริต แต่ซากของความพินาศสยดสยองยังกระจายทั่วหมู่บ้าน”

(นาคี: 13)

เหตุการณ์นี้ส่งเสริมให้เรื่องนาคีมีความศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งหลังจากที่คำปองคลอดคำแก้ว
 ออกมาแล้วสลบไป แต่เด็กที่คลอดออกมาตาย วินาทีที่ทารกสิ้นชีวิต เจ้าแม่นาคีส่งสารคำปองที่บูชา
 นางมาตลอด จึงกลั่นใจตายแล้วแทรกวิญญาณสิงทับร่างเด็กทารกนั้น ทำให้เจ้าแม่นาคีกลับมาเกิดใหม่
 อีกครั้งในร่างของคำแก้ว และทางหลังจากเป็นม่าย คำปองก็พาคำแก้วย้ายไปอยู่ใกล้ญาติที่หมู่บ้าน
 ดอนไม้ป่า จังหวัดบุรีรัมย์ จะเห็นว่าโลกศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้จำกัดเฉพาะภายในปริณทลที่เป็นศาสนสถาน
 เท่านั้น แต่รวมไปถึงพื้นที่อื่น ๆ ทั่วไปที่สามารถประกอบสร้างควมมีตัวตนทั้งของปัจเจกและของ
 ชุมชน ฉะนั้นสำหรับชาวบ้านหรือท้องถิ่น พื้นที่สาธารณะหรือโลกสามัญจึงสามารถปรับเปลงจาก
 สถานะเดิมให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ หากมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้ ก) สามารถเปลี่ยนผ่านโลกใน
 ชีวิตประจำวัน ณ เวลาหนึ่ง ให้เป็นโลกที่สัมผัสได้ถึง "สิ่งที่สูงส่ง" ของปัจเจกและชุมชน ข) เป็น
 เหตุการณ์บางอย่างที่ทำให้เวลาเปลี่ยนผ่านจากแบบหนึ่งไปเป็นเวลาอีกแบบหนึ่งได้ เช่น ปรากฎการณ์
 อันเป็นผลจากเวลาตามธรรมชาติ เช่น ช้างขึ้น ช้างแรม ฟ้าร้อง น้ำขึ้น น้ำลง สุริยคราส (วิจิตร ว่องวาริ
 ทิพย์, 2549: 39)

ตรี อภิรุณ สร้างฉากและสถานที่ปราสาทหินเทวาลัยให้เกิดความลึกลับศักดิ์สิทธิ์ โดย
 เชื่อมโยงระหว่างความจริงกับความมหัศจรรย์ โดยมีเหตุการณ์มหัศจรรย์เกิดขึ้นในปราสาท รวมถึงมี
 การผูกเรื่องจากสถานที่ที่ผูกโยงกับความเชื่อ และเรื่องเล่าที่มีความมหัศจรรย์เป็นส่วนประกอบ ดังที่
 บรรยายว่า

“ผู้ฟังใช้ท่อนแขนปาดเหงื่อที่หน้า แขนงมองปราสาทหินที่เห็นบนเนินเขาเตี้ย
 ไกลลิบ สถานที่นั้นมีมาแต่สมัยโบราณกาลแล้ว กล่าวกันว่ามีผีดู วันดีคืนดี
 ชาวบ้านจะได้ยินเสียงมโหรีขับกล่อมกับเสียงสวดดั่งวังเวงเป็นภาษาอินดี
 พวกเขาบ้านไม่กล้าแม้จะป็นขึ้นเขาไป บัดนี้ปราสาทหินที่สร้างขึ้นในสมัยขอม
 ปรากฎเบื้องหน้าคนทั้งสองสวยงาม ยะเยือก เร็นลับ หินแกะสลักรูปพญานาคห้า
 เศียรสัตว์ที่ตีนบันไดเหมือนกับว่ามันทั้งสี่กำลังเฟ่งมองผู้บุกรุก (นาคี: 18)

ปราสาทหินที่ปรักหักพังสร้างความเยือกเย็นจนใจสั่น คำปองรู้สึกเหมือนว่าตนเองพลัดหลงสู่บรรยากาศศตวรรษที่สิบห้า ผู้ตามหาลูกสาวเดินเข้าเดินเข้าที่ระเบียงคดที่กั้นรอบปราสาทหลายส่วนเป็นเงาสลัวที่บิ๋มได้กลิ่นอัชฌาระเหยจากแท่นหินที่หล่นกระจัดกระจาย คำปองใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษเกรงว่าหลังคาหรือผนังของระเบียงจะหล่นทับ ไต้ลงบันไดชำรุด มุ่งสู่ปราสาทองค์กลาง ดูเถอะเงียบจนน่าขนพองสยองเกล้า “ไม่รู้ว่คำแก้วชอบสถานที่นี้ได้อย่างไร”

(นาคี: 19)

ตรี อภิรุณ สร้างฉากหรือสถานที่ปราสาทหินเทวาลัยเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยเป็นฉากที่ผูกโยงกับความมหัศจรรย์ เป็นพื้นที่ที่ผูกโยงระหว่างอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือความเชื่อเรื่องพญานาคราชที่สถิต ณ ปราสาทหิน สอดคล้องกับทัศนะของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2562: 23) กล่าวว่า ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายมีพัฒนาการของบ้านเมืองและรัฐเล็ก ๆ แล้ว พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติถูกยกระดับให้มีความหมาย เกิดความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณ (Supernaturalism) ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งคนทั่วไปมักเรียกว่า ผี เจ้าพ่อ เจ้าแม่ เกิดการบูรณะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติให้เป็นโครงสร้างตามสถาปัตยกรรม เช่น ศาล วิหาร ปราสาทรวมทั้งรูปเคารพ สิ่งก่อสร้างและสัญลักษณ์ตามความศักดิ์สิทธิ์นี้ได้รับการบูรณะเปลี่ยนแปลงสืบต่อจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ อันเป็นเวลาที่ได้รับอิทธิพลศาสนา ความเชื่อ และอารยธรรมอินเดีย บรรดาผีและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นได้รับการเปลี่ยนแปลงให้สัมพันธ์กับอารยธรรมอินเดีย ถูกปรับให้เป็นเทพเป็นพระ เป็นพราหมณ์

อีกประการหนึ่งที่ทำให้ปราสาทหินเทวาลัยเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีความหมายต่อจิตวิญญาณที่ชุมชนเชื่อว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์ มีอาถรรพ์ น่ากลัว ไม่ควรไปยุ่ง ปราสาทหินร้างยังมีความหมายต่อจิตวิญญาณของคำแก้ว ซึ่งเป็นร่างหนึ่งของเจ้าแม่นาคี ดังที่ “หมอ่วม” หมอผีศักรูสำคัญกล่าวว่า

“เจ้าแม่นาคีมีสามกาย หนึ่ง -สุเผือกยักษ์หัวหงอน สอง -สาวสวยในชุดนางพญานาค และสาม -เด็กสาวชาวบ้านธรรมดา”

(นาคี: 207)

คำแก้วนั้นเป็นเด็กที่มีความประหลาดมาก เช่นสามารถสื่อสารกับภูษนิตต่าง ๆ ได้ เพราะเธอเป็นเจ้าแม่นาคี เป็นพญางูตั้งแต่เด็ก งูทั้งหลายจึงเป็นมิตร คอยปกป้อง และปรากฏตัวใกล้ๆ เธอเสมอ

คำแก้วชอบไปเที่ยวเล่นที่ปราสาทหินเพียงลำพังอยู่เสมอ โดยผู้เป็นแม่ไม่อาจทัดทานได้ คำแก้วมีความผูกพันกับปราสาทหินเทวาลัยอย่างลึกลับ อำนาจศักดิ์สิทธิ์เร้นลับได้เรียกร้องให้เธอไปยังปราสาทปราสาทหินเต็มไปด้วยฝูงงูมากมาย อำนาจลึกลับทำให้ไม่มีใครกล้ามาเกี่ยวพันกับคำแก้ว เหตุผลที่เธอรู้สึกผูกพันกับปราสาทหินเทวาลัยอย่างมาก เพราะเป็นที่อยู่ที่แท้จริงของ “เจ้าแม่นาคี” ร่างที่แท้จริงของเธอ ปราสาทหินจึงเป็นพื้นที่กายภาพที่ซ้อนทับอยู่กับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นประมุขิตที่สามารถเชื่อมต่อไปถึงโลกศักดิ์สิทธิ์ คือ “เมืองนรมิต” ซึ่งเป็นมิติที่อยู่ของเจ้าแม่นาคี อีกทั้งปราสาทหินมีอำนาจพิเศษสามารถคุกคามหรือทำร้ายผู้บุกรุกหรือผู้คิดร้ายต่อคำแก้ว ดังครั้งหนึ่งในวัยเด็ก นายหวานที่หมายปองนางคำปองได้ตามคำแก้วไปหมายจะฆ่าคำแก้วในปราสาท ปราสาทหินมีบทบาทเหมือนตัวละครตัวหนึ่ง คือทำให้นายหวานเห็นภาพหลอนจนแผนการพลาด และถูกอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของปราสาทและอำนาจของพญางู ซึ่งเป็นร่างหนึ่งของเจ้าแม่นาคีทำให้ต้องตาย ดังตัวอย่าง

“โอ ช่างพิลึกเหลือที่จะพรรณนา รูปปั้นศิลานางรำเคลื่อนไหวในจังหวะเนิบช้า ขบวนรูปปั้นโบราณลอยเนิบนาบในหมอกควัน ร่ายล้อมเข้ามาทุกทิศ ใบหน้าหยาบกร้านถมึงทึง..เอ็งต้องตาย ไอ้หวาน..มันทั้งหลายพูดประสานเสียง วังเวงน่ากลัวที่สุด

(นาคี: 33)

“ฆาตกรผิดจังหวะกลิ้งหลุน ๆ ไปค้ำที่เนินดิน เจ็บปวดไปทั่วกาย รู้ว่าอวัยวะส่วนหลักหัก ก่อนที่วิญญาณจะปลิวออกไปจากร่าง นายหวานแหงนมองปราสาทร้าง ด้วยประสาทตาอันฝ้าฟางทำให้เกิดภาพหลอน โอ โน่นอะไรกันเล่า พญานาคราชขาวตัวโตเท่าลำตาล ขดหางแผ่พันรอบปราสาทหิน หัวที่มีหงอนชูกลางอากาศ แลปลิ้นแผ่ลิ้น ๆ ดวงตาแดงกำ เกล็ดเป็นประกายสีรุ้ง”

(นาคี: 34)

ช่วงแรกที่คำแก้วยังไม่รู้ชาติกำเนิดของตัวเองนั้น “เรือนของเธอกับแม่” เป็นฉากปิดหรือ “พื้นที่ปิด” หมายถึง “ฉากที่ตัวละครคับข้องใจ และคิดคำนึงหรือจินตนาการไปถึงสถานที่อีกแห่งเป็นการระลึกถึงสถานที่ที่ตัวละครเคยอยู่อาศัยในอดีต” (ปวิวัฒน์ คำเจริญ, 2543) คำแก้วจึงอยู่ในเรือนด้วยความอึดอัดทรมานทรมาน มีความปรารถนาส่วนลึกที่เธอก็ไม่เข้าใจ คือความอยากไปอยู่ในเทวาลัย พื้นที่เดิมของเธอนั่นเอง ตอนอยู่ในเรือน คำแก้วมักฝันร้าย เช่นฝันว่ามีไฟลุกท่วมเรือน เธอจึงมักแอบหนีไปที่ปราสาทหินอยู่เสมอ แต่เมื่ออิทธิฤทธิ์ของคำแก้วแข็งแกร่งขึ้นและรู้ชาติกำเนิดของตัวเอง เรือนนี้ค่อย ๆ กลายเป็นพื้นที่เปิดสำหรับเธอ

หมู่บ้านดอนไม้ป่า

ในเรื่อง “นาคี” มีเรื่องราวของชาวดอนไม้ป่าด้านความเชื่อเรื่องนางพญานาคีหรือเจ้าแม่นาคี สื่อนัยถึง “พญานาค” เป็นตำนานที่แพร่หลายและเป็นที่นับถือของผู้คนเป็นเวลานาน โดยเฉพาะในพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำโขง โดยเล่าว่าพญา “สุทโธนาค” เป็นนาคผู้ให้กำเนิดแม่น้ำโขง ปรากฏในตำนานและในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและศาสนา ความศรัทธาในตำนานพญานาคจึงมีความสำคัญและมีความหมายทั้งทางสังคมและจิตวิญญาณต่อผู้คนในพื้นที่ ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนนับถือกราบไหว้ ตอนท้ายเรื่อง กำนันแยมหลอกทศพลให้พิสูจน์ความจริงเรื่องเจ้าแม่นาคี โดยเอา “หงอนนาค” ที่แอบลักไปจากประติมากรรมนาคีไปวางทาบกลางหน้าผากค้ำแก้ว ทศพลหลงเชื่อ ทำให้ค้ำแก้วต้องทรมาณแสนสาหัส และกลายร่างเป็นนาคี แต่รับไม่ได้ที่ทศพลรู้ความจริง จึงหนีไปรักษาตัวอยู่ในห้องศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอำนาจรักษาแผลให้หายได้ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ได้กล่าวกับเธอว่า

“ถ้าเจ้าไม่อาฆาตมาดร้ายใคร หมั่นประพฤติความดีอยู่เนื่องนิตย์ ธรรมก็จะคุ้มครองตัวเจ้าไม่ให้เกิดเป็นงู змโม ทเว รักษติ змมจารี จงภวานาคาถานี้ รักษาอุโบสถครบร้อยวัน สภาพความเป็นมนุษย์จะอยู่กับเจ้าถาวร ถ้าเจ้าออกจากถ้ำก่อนกำหนดร้อยวัน ร่างของเจ้าจะกลายเป็นงูไปอีกหลายภพชาติชั่วกาลอวสาน”

(นาคี: 533-534)

แต่แล้วพวกกำนันแยมก็จับตัวแม่ของเธอและทศพลไปทรมานโดยการเผาไฟ เจ้าแม่นาคีสุดทนจึงกลายร่างเป็นพญานูง พุ่งออกมาจากห้องศักดิ์สิทธิ์ด้วยความโกรธแค้น

“หมอกควันขาวรวมตัวกันเป็นนางพญานาคี ลำตัวใหญ่เท่าต้นตาล พันรอบปราสาทหิน เกล็ดสีขาวยืดประกายรุ่ง หงอนลายกนกสีชมพูอ่อน เช่นเดียวกับครีบก อ้าปากแลบลิ้นแปลบๆ ดวงตาแดงกำเหมือนจะเปล่งแสงไฟ”

(นาคี: 556)

บทสรุปของเรื่องราวนี้จบลงด้วยนางพญานาคี ฆ่ากำนันแยม หมออ่วม บุญส่ง นายกอ และลำเจียก ที่เป็นศัตรูกับค้ำแก้วและพยายามกำจัดเจ้าแม่นาคีตาย ทำให้เธอต้องกลายเป็นงูตลอดกาล และเลื้อยลงไปนอนในปราสาทไม่ให้ใครพบเห็น

ความหมายหมู่บ้านดอนไม้ป่า เป็นความเชื่อในอำนาจกรรมในอดีตชาติ ทุกชีวิตถูกกำหนดด้วยบุพเพสันนิวาส มีการพึ่งพากันระหว่างนางพญานาคีกับพุทธศาสนา เป็นการผลิตซ้ำพลังของชาติ

พันธู์ลาวอีสานผ่านความเชื่อเรื่องนาค การสร้างกรรมดี กุศลกรรม คือเป้าหมายของพุทธศาสนา คนชั่วทำลายความเชื่อดั้งเดิมเพราะความขลังและยึดมั่นในไสยศาสตร์

วัดคูหานาคิน

วัดคูหานาคินในเรื่องนาคีภาค 2 มีประวัติว่าเก่าแก่ ประมาณยุคสุโขทัย มีการปฏิสังขรณ์เปลี่ยนแปลงหลายยุค จนกระทั่งมีสภาพเจริญขึ้นในปัจจุบัน วัดนี้มีอาถรรพณ์มาก เป็นอีกมิติหนึ่งที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ครั้งหนึ่งที่ศพนพลหรือทศพลในอดีตชาติได้เล่าเหตุการณ์ตอนพลบค่ำให้พระภิกษุชราที่นั่งสมาธิว่า

“โยมเจอนางพญานาคีที่เคยมีสัมพันธ์กันเมื่อชาติก่อน ชาติที่แล้ว นางพญานาคีถูกทำร้ายตอบโต้จนตาย ก่อนจะดับจิตอธิษฐานขอเกิดเป็นนาคีเพื่อแก้แค้นคู่แข่ง”

“ลำเจียก!” “ใช่ ชื่อนั้นแหละ ไม่ใช่คู่นอนหรือเนื้อคู่ คู่เวรคู่กรรมกันเสียมากกว่า” “โอ้โห!” เขากะพริบตาปริบๆ

“โยมมีเนื้อคู่ แต่ยังไม่ถึงวาระที่จะพบกัน”

“เมื่อพบแล้วโยมจะทราบหรือครับ”

“รู้สิ รู้โดยสัญญาตญาณหรือสัมผัสทางใจนั้นแหละ ต่างคนต่างชอบ ต้องขึ้นอยู่กับกระแสกรรมในปัจจุบันด้วยพยายามสร้างกรรมดีเข้าไปบุญกุศลจะช่วยให้คนเรามีความสุข”

นั่งสนทนาอีกพอสมควรที่ศพนพลกราบอำลาหลวงพ่อวิสุทธิวิงโส เวลาเที่ยงเศษรถทัวร์สองชั้นแล่นออกจากประตูวัดคูหานาคิน

(นาคีภาค 2: 13)

วัดคูหานาคินอยู่ริมแม่น้ำบางปะกง ตำบลห้วยโป่ง เนื้อที่วัดประมาณ 20 ไร่ รูปปั้นนาคราชลีลาต่าง ๆ มีอยู่มาก มีป้ายเตือนผู้ชมว่าห้ามปิดทอง บันจิตและนักศึกษาหน่วยอาสาสมัครกลุ่มหนึ่งกำลังกวาดบริเวณวัด เก็บขยะใส่ถัง หน่วยกล้าตายสองรายลงทุณล้างทำความสะอาดส้วมกับห้องน้ำชายหนุ่มคนหนึ่งบ่นดั่ง ๆ

“ไอ้ยัมมันเอารัดเอาเปรียบเพื่อนฝูง ใครเขาทำงานกันให้ควัก ไอ้ฉันนั่งทำสมาธิ หลับตานิ่ง”

“ยัมเขาเป็นยังงี้แหละจ๊ะ” เพื่อนสาวหันมาตอบ

“ธรรมะยัมโม ยัมเคยนั่งฟังพระเทศน์เป็นชั่วโมง ทั้งที่หลายคนเลี้ยงออกไปทำธุระทางอื่น” สุนิย์รัตน์จับกระแสเสียงที่คุยได้โดยตลอด สนใจคำว่ายัม น่าจะเป็นชื่อเล่นมากกว่าชื่อจริง เธอเดินสำรวจต่อไปเรื่อย ๆ จนถึงศาลาท่าน้ำหลังใหญ่ ครั้นแล้วก็ เหลือบพบชายหนุ่มรูปร่าง จมูกโด่งเป็นสัน นั่งทำสมาธิหลับตานิ่ง ลำตัวตรง บนผ้า นั่งกึ่งเตียง

(นาคิ2: 10)

วัดคูหาภินคินเป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือสถานที่ปฏิบัติการทางสังคม ทั้งการปฏิบัติธรรม การทำบุญ และเป็นสถานที่ในการประกอบศาสนพิธีต่าง ๆ ศรีศักร วัลลิโถม (2559) กล่าวว่า วัด คือรูปแบบหนึ่งของสถาบันทางสังคมของมนุษย์ ความเป็นสากลของสถาบันนี้ก็คือการเป็นพื้นที่สาธารณะที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และการประกอบประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อนั้น ๆ ทั้งในทางศาสนาและไสยศาสตร์ ทั้งความเชื่อและพิธีกรรมคือสิ่งที่ทำให้คนมีความสัมพันธ์กันทางสังคม และเกิดสำนึกถึงความเป็นพวกเดียวกันอยู่ในชุมชนเดียวกัน ในเรื่อง นาคิภาค 2 วัดคูหาภินคินมีความหมายคือเมืองบาดาลที่อยู่ของปุศรีสุทโธ เป็นเขตพัทธสีมาคือพื้นที่ปลอดภัยสำหรับสุนิย์รัตน์และคนดีทุกคน

วัดทับหลวง

ในเรื่อง “จินตวาณี” ตรี อภิรุณ สร้างวัดทับหลวงให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ คือมีเหตุการณ์มหัศจรรย์เกิดขึ้นภายในวัดทับหลวง มีการผูกเรื่องจากสถานที่โยงกับความเชื่อ พิธีกรรม เรื่องเล่ามีความมหัศจรรย์เป็นส่วนประกอบ ตามทัศนะของ พยุงพร ศรีจันทวงษ์ และคณะ (2562: 3) กล่าวว่า สิ่งเหนือธรรมชาติที่เป็นแม่น้ำ หรือภูเขา เป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นผู้คอยปกป้องผืนป่าซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของชุมชน ก่อให้เกิดสำนึกร่วมของการอยู่ร่วมกันของผู้คนผ่านสัญลักษณ์ ตำนาน พิธีกรรมและเรื่องเล่าภายในพื้นที่วัฒนธรรมเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม ตำนาน และเรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในภูมิวัฒนธรรมดังกล่าว โดยตรี อภิรุณ ได้บรรยายบรรยากาศของพื้นที่วัดทับหลวงว่า

“สถานที่นั้นสวยงามยิ่งนัก เป็นลานหินระดับต่ำกว่าพื้นถนนมีบันไดคอนกรีต ร่มยี่สิบชั้นเป็นทางเดินติดต่อกัน เมื่อลงทางที่ลานหินจะรู้ว่าวัดทับหลวงตั้งอยู่บนเนินเขา รอบบริเวณดังกล่าวร่มรื่นด้วยไม้หลายพันธุ์ เช่น อโศก คุณ ประดู่ ส้ม สะแกเครือ ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีสายน้ำตกขนาดเล็กอนุรักษส่วนหนึ่งไว้ในสระแคบ ๆ เลี้ยงปลา ศาลาหลังหนึ่งตั้งอยู่กลางอโศก สุดบริเวณด้านหลังเป็นพื้นดินต่ำมากบันไดที่ทอดลงไปถึงดินอยู่อีกด้านหนึ่ง ริมลำธารเบื้องล่างเป็นแผ่นดินเบื้องต่ำสภาพคล้ายกันกระเพาะประกอบด้วยลำธารศาลาและแมกไม้เขียวชอุ่มถัดไปเป็นบันไดคอนกรีตที่เชื่อมกับหินภูเขา อาณาบริเวณร่มเย็นสงบ ได้กลิ่นใบไม้แห้งผสมกับกลิ่นดอกหญ้า แว่วเสียงน้ำเซาะลำธารดังรี้ง ๆ ไตรวารนึ่งนึ่ง แหงนมองท้องฟ้า หลวงปู่ชุ่มดวงตาชุ่นขาวฉายแววอ่อนโยน แล้วพูดว่า “ข้ายังให้ความเห็นไม่ถูกต้องกว่าจะเข้ากรรมฐานตรวจดูเหตุการณ์เอาเท่านั้น”

ประมุขแห่งวัดทับหลวงผู้ชราดับบุหรืจากนั้นก็กระเียบไปหน้าโต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูปปางเปิดโลกประดิษฐานเด่น ต่ำลงมาเป็นแจกันดอกไม้ เชียงเทียน และกระถางธูป ท่านกราบทำเบญจางคประดิษฐ์สามครั้ง สวดมนต์เจริญพระพุทธรูปแล้วท่านก็นั่งขัดสมาธิ มือขวาหวางวางทับมือซ้าย ปลายหัวแม่มือทั้งสองจรดกัน นิ้วไม่ไหวติงดูจวบขึ้น ผ่าน ‘วิตก’ ‘วิจารณ์’ จิตสงบว่างอิมเอบเกิด ‘อุคคหนิมิต’ ครั้นแล้วหลวงปู่ชุ่มก็เห็นเหตุการณ์บางอย่าง หนึ่งชั่วโมงผ่านไป ท่านออกจากสมาธิแล้วกล่าวกับไตรวารว่า “เมื่อโยมไม่ตอบอาตมาก็จะเปิดเผยเสียเอง โยมมาจากที่สูงเหนือกว่าจาตุมหาราชิกา ถ้าอาตมาเดาไม่ผิด ก็เห็นจะเป็นดาวดึงสาภูมิหรือที่เรียกทั่ว ๆ ไปว่า ดาวดึงส์”

(จินตวาณี: 11)

จากตัวอย่างข้างต้น ตรี อภิรุม สร้างวัดทับหลวงให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ โดยยึดโยงโลกทัศน์เดิมกับความมหัศจรรย์ของพิธีกรรมทางศาสนา เป็นสัญลักษณ์ของจิตวิญญาณในพื้นที่ทางวัฒนธรรม หัตถถาญจน์ อารีศิลป์ (2556: 180) เชื่อว่า พื้นที่ทางวัฒนธรรม หมายถึง พื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตหรือแบบแผนการใช้ชีวิตของบุคคลในเชิงปัจเจกหรือที่กลุ่ม เป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมบางอย่างที่มีความหมายต่อการดำรงชีวิต ส่วนพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ใช้เป็นฉาก เป็นทั้งพื้นที่ที่ผูกโยงกับศาสนาและพิธีกรรม วัดทับหลวงเป็นแหล่งประกอบประเพณีพิธีกรรมการทำบุญ และการสังสรรค์ทางสังคม เช่น วิหาร พระบรมธาตุเจดีย์ วัดวาอาราม และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกหลายอย่างของพระพุทธศาสนา ในเรื่อง “จินตวาณี” เป็นสิ่งที่มีความหมายต่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของตัวละครในนวนิยายและในชีวิตจริง นับเป็นสถานที่ควรอนุรักษ์พัฒนาให้มีประโยชน์ต่อสังคม แสดงถึง

ความหมายและความสำคัญในอดีต ทำให้ทราบความเป็นมาของวัฒนธรรม ตรี อภิรัม ใช้สำนวนของความหลากหลายทางวัฒนธรรมสร้างวัดทับหลวงให้เป็นเชิงพุทธพานิชย์ คือ มีเทวรูปของเจ้าแม่กวนอิม ที่ผู้เขียนกล่าวว่า

“ทั้งพระภิกษุเฒ่าและศิษย์วัดอาวสุโสประหลาดใจ เพราะตำแหน่งที่เขาบอกไม่มีสิ่งเลวร้ายเลย ต้นคุณดอกสีเหลืองอร่ามสะท้อนเงาในแอ่งน้ำตก ด้านซ้ายมือเป็น **รูปปั้นเจ้าแม่กวนอิม** และสานุศิษย์ ริมลำธารเบื้องล่างเป็นแผ่นดินเบื้องต่ำ สภาพคล้ายกันกระทะประกอบด้วยลำธาร ศาลาและแมกไม้เขียวชอุ่ม ถัดไปเป็นบันไดคอนกรีตที่เชื่อมกับหินภูเขา อาณาบริเวณร่มเย็นสงบ ได้กลิ่นใบไม้แห้งผสมกับกลิ่นดอกหญ้า แว่วเสียงน้ำเซาะลำธารดังรั้ง ๆ (จินตวาณี: 14)

“สองแม่ลูกถอยห่างหน่อยหนึ่ง กวาดสายตาไปรอบ ๆ บริเวณ เช่นเดียวกับคนที่รู้สึกแปลกใหม่ต่อสถานที่ นายสุขเสนอตัวเป็นมัคคุเทศก์ “เชิญนมัสการหลวงพ่อกำในวิหารสิครับ ศักดิ์สิทธิ์มาก และที่ลานอโศกของเรามี **เทวรูปเจ้าแม่กวนอิม** ชาวจีนขึ้นไปไหว้ขอพรกันเยอะครับ”

(จินตวาณี: 19)

พระแม่กวนอิมเป็นพระโพธิสัตว์ของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน มีความเชื่อดั้งเดิมของจีนคือตำนานเรื่องพระธิดาเมี่ยวซ่าน ก่อเกิดเป็นพระโพธิสัตว์กวนอิม ปัจจุบันมีอยู่หลายแห่งแทบทุกภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำนวนมหัศจรรย์ในเรื่อง “จินตวาณี” ได้รับแรงบันดาลใจจากปัญหาสังคมในระดับภูมิภาค มีการสร้างศาสนสถานให้ใหญ่โตศักดิ์สิทธิ์ สอดคล้องกับทัศนคติของศิลปินชัย เชาว์เจริญรัตน์ (2558) ที่กล่าวว่า "ศาสนสถาน" ที่สร้างอย่างใหญ่โตมโหฬาร เป็นการทำให้ศาสนานั้นดูน่าศรัทธา ส่วน "คัมภีร์ศาสนา" หรือหลักคำสอนของศาสนา เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนรู้สึกว่ศาสนานั้นมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เพราะคนจะรู้สึกว่เนื้อหาสาระมีความชัดเจนและแน่นอนไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ สามารถถ่ายทอดต่อกันได้ง่ายขึ้น ในส่วนของ "ศาสนพิธี" หรือพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ทำให้คนปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมออันทำให้เกิดกิจกรรมร่วมที่ผูกพันกับศาสนา

หนองไทร-เมืองมรุกขนคร

ในเรื่อง “นาศี” หนองไทรเป็นพื้นที่ขุดค้นทางโบราณคดีของคณะอาจารย์ทัศนัย ที่พาลูกศิษย์มาขุดค้นที่นี้ และพบวัตถุโบราณหลายอย่าง หนองไทรเป็นพื้นที่ทางกายภาพในจังหวัดบุรีรัมย์ที่เคยมีอารยธรรมขอมรุ่งเรือง มีโบราณสถานและโบราณวัตถุในอดีตเป็นสิ่งที่บอกเล่าเรื่องราวใน

ประวัติศาสตร์ เป็นการผลิตซ้ำพลังของความเชื่อชาติพันธุ์ลาวอีสานผ่านความเชื่อเรื่องประวัติศาสตร์ ยุคศรีโคตรบูรณ อาจารย์ทัศนัยกล่าวถึงสิ่งที่ขุดค้นพบว่า

“หม้อลายวิภูกิติ โถลายขคน้ำวนกิติ เป็นอารยธรรมแคโลลิติก หรือปลายยุค หินใหม่ต่อยุคโลหะผสม ประมาณเจ็ดพันถึงแปดพันปีมาแล้ว มนุษย์เผ่าเซียมมอยด์ หรือบรรพบุรุษชาวสยามของพวกเราสร้างขึ้น”

(นาคิ: 253)

มีการพบประติมากรรมนาคิ ซึ่งเป็นโบราณวัตถุในยุคทวารวดี พื้นที่หนองไทรเป็นเมืองโบราณชื่อว่า “เมืองมรุกขนคร” มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีตำนานเมืองโบราณและความเชื่อเรื่อง พญานาคที่ชาวท้องถิ่นให้ความหมายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ดังที่อาจารย์ทัศนัยกล่าวว่า

“ตามประวัติขอม หัวหน้าชาวอินเดียที่โกณฑัญญะอภิเษกกับนางพญาขอม เมื่อ พ.ศ. 600 ชาวอินเดียนับถืองูเหมือนเทพเจ้าองค์หนึ่ง นาคิก็คือพญานาค เจ้าแห่งงูทั้งปวง”

(นาคิ: 38)

หนองไทรเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิฤทธิ์คุกคามผู้มาเยือนได้เสมอ เช่น เมื่อคณะของ กำนันแยมพยายามไปตามหาประติมากรรมนาคิ ก็จะต้องถูกเจ้าแม่นาคิสำแดงฤทธิ์ เช่นบันดาลให้ ฝนตกหนัก หรือแสงสว่างขยับไปทุกครั้ง หนองไทรยังเป็นพื้นที่เชื่อมต่อซ้อนทับกับเมืองโบราณในอดีต ผู้ที่มาเยือนจึงมักจะสัมผัสถึงเมืองนี้ได้

“ทุกคนเหมือนกับว่าได้มายังสถานที่อื่นเป็นบ้านเกิดเมืองนอน คุณเคยแม่กระทั่ง ดินสีก่อนหรือหญ้าสักต้น”

(นาคิ: 517)

ที่ “หนองไทร” คณะของทศพลชุดพบโบราณวัตถุ สิ่งหนึ่งคือ “ประติมากรรมนาคิ” ซึ่งเป็นรูปปั้นรูปครึ่งคนครึ่งงู ประติมากรรมนาคิเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้คำแก้วได้พบกับทศพล

พื้นที่หนองไทรยังเป็นพื้นที่กายภาพที่ซ้อนทับกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์คือ “เมืองมรุกขนคร” ซึ่งเป็นเมืองโบราณและเป็นที่อยู่ในอดีตชาติของเจ้าแม่ นาคิ พระพุทธรูปในท้องศักดิ์สิทธิ์บอกเล่า เรื่องราวในอดีตชาติของคำแก้วให้เธอได้ล่วงรู้ว่า ดวงวิญญาณของเธอคือนางพญางูเผือกหรือเจ้าแม่

นาดี อดีตชาติอาศัยอยู่ในสระน้ำกว้างใหญ่ใสสะอาดใกล้เมืองรุกขนครซึ่งปัจจุบันก็คือหนองไทร ต่อมานางนาดีได้เกิดไปหลงรักกับเจ้าชายแสนเมืองชายหนุ่มรูปงามที่เป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นอดีตชาติของ ทศพลแต่ผิดหวัง ต่อมา “เมืองอินทร์” ศัตรูในชาติอดีตของค้ำแก้วจับปลาไหลเผือกตัวใหญ่ยาวเจ็ด วา ซึ่งเป็นร่างของเจ้าแม่นาดีที่จำศีลอยู่ในสระ จึงนำมาถวายพระเจ้านิรุทธราช ซึ่งเป็นอมงบุญสูงใน ชาติปัจจุบัน เขาสั่งให้ฆ่าและนำเนื้อมากิน บริวารของพระเจ้านิรุทธราชที่ล้วนเป็นศัตรูของค้ำแก้วใน ชาติภพนี้ ทั้งหมดอ่วม กำนันแยม นายกอ นายเชษฐ และลำเจียก ทุกคนต่างรุมกันกินเนื้อ ปลาไหลเผือกอย่างตะกระตะกราม แต่เนื้อปลาไหลนั้นกินอย่างไรก็ไม่หมด พระเจ้านิรุทธราชจึงสั่งให้ แจกจ่ายให้ชาวเมืองกินกันทั้งเมือง การกระทำนี้ส่งผลให้เจ้าแม่นาดีโกรธมาก จึงสำแดงฤทธิ์บันดาล ให้ฝนตกกระหน่ำ แผ่นดินไหว น้ำท่วมจนรุกขนครพังทลาย ทุกสิ่งจมอยู่ใต้พื้นดิน ผู้คนล้มตายจน หมด ยกเว้นค้ำแก้วและเจ้าชายแสนเมือง

เจ้าแม่นาดีได้สร้างกรรมหนักเพราะมีจิตอาฆาตพยาบาทรุนแรง ฟาดฟันจึงสาปให้ร่าง กลายเป็นหินครึ่งคนครึ่งงูจมอยู่ในแผ่นดิน ซึ่งก็คือ “ประติมากรรมนาดี” ครึ่งเป็นคนแสดงถึงความดี งาม ส่วนอีกครึ่งเป็นงูแสดงถึงความชั่วร้าย ส่วนวิญญาณของนางต้องเร่ร่อนไป เกิดแล้วตาย ตายแล้ว เกิด เป็นคนบ้าง เป็นงูบ้าง ภพแล้วภพเล่าจนกระทั่งสิ้นเวร กาลเวลาผ่านไปหลายร้อยปี เจ้าแม่นาดี ได้มาเกิดเป็นพญางูขาวจำศีลที่โขงเจียม และถูกพ่อของค้ำแก้วจับนำมาขายฝรั่ง จนเกิดเหตุการณ์ที่ เป็นกำเนิดของค้ำแก้ว ความเชื่อที่ว่าชีวิตมนุษย์มีลักษณะเป็นวงจร คือตายแล้วเกิดใหม่ หรือเวียนว่าย ตายเกิด ความเชื่อเหล่านี้ ธีระพงษ์ มีโรสง (2560) กล่าวว่า เป็นพื้นฐานทางความคิดแบบปรัชญา ของอินเดีย การอธิบายชีวิตมนุษย์ พุทธศาสนาใช้คำว่า สังสารวัฏ เช่นเดียวกับกับศาสนาอื่น ๆ เพียงแต่การอธิบายสังสารวัฏแบบพุทธมีความแตกต่างศาสนาอื่น คือ การที่มนุษย์วนเวียนตายเกิด เป็น ตัณหา พุทธศาสนาอธิบายว่า ตัณหาเป็นเสมือนยางเหนียวที่ทำให้มนุษย์เกิดใหม่ เหมือนท่อนไม้ ที่มีเชื้อไฟอยู่ การตายของร่างกายจึงไม่ใช่จุดสิ้นสุด ชีวิตของมนุษย์จึงมีลักษณะแบบวงกลมที่เรียกว่า เวียนตาย เวียนเกิด ตราบที่มนุษย์ไม่สามารถสร้างเงื่อนไขให้หลุดออกจากการเวียนว่ายตายเกิด การ ตายเกิดจึงมีช่องว่างให้ตีความในลักษณะที่วิญญาณของผู้ตายจะกลายเป็นผีที่รอการเกิดใหม่อีกครั้ง ดังนั้น สังสารวัฏจึงเป็นเสมือนรากฐานของการสนับสนุนความเชื่อเกี่ยวกับผีให้น่าเชื่อถือ

ศาลเจ้าพ่อกู่ซำง

เรื่อง “นางพญาอสรพิษ” มีศาลเจ้าพ่อกู่ซำงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อไอพาร์ได้มีโอกาสไป ภาคเหนือเพื่อตามค้นหาสาเหตุของเรวัตติ เด็กหนุ่มน้องชายของระรินทิพย์แฟนสาวของเขา จึงถือ โอกาสออกไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ไปไหว้พระธาตุที่วัดพระธาตุหริภุญไชย หลังจากนั้นจึง เดินทางไปที่วัดจามเทวี เพื่อเยี่ยมชมจิตรกรรมฝาผนังประวัติพระนางผู้สร้างนครลำพูนและไหว้อัฐิของ พระองค์ท่าน และสถานที่เที่ยวอีกที่ก็คือ ศาลเจ้าพ่อกู่ซำง เป็นศาลาเล็ก ๆ หน้าสถาปัตยกรรมใหญ่

ด้านหลังเป็นอีกเจดีย์หรือกุ้อ โอฟารได้ถามชาวบ้านชายวัยกลางคนคนหนึ่ง โดยบอกเล่าถึงตำนานศาลเจ้าพ่อคู่ช้างไว้ว่า

“ฝั่งข้างทรงของเจ้าแม่จามเทวี ช้างนี้งาสีเขียวมีอิทธิฤทธิ์มาก งาชี้ไปทางไหนทิศนั้นจะแห้งแล้ง เขาจึงฝังเอาหัวงาปักลงดิน วันดีคืนดีคนแถวนี้จะได้ยินเสียงข้างร้องครับ กู้อ หรือเจดีย์ใหญ่ฝั่งข้างทรงกู้อ เล็กฝั่งข้างแม่”

(นางพญาอรพิษ: 82)

ศาลเจ้าพ่อคู่ช้าง เป็นโบราณสถานและศาสนสถานที่มีอยู่จริง ตั้งอยู่ที่ใกล้ชุมชนวัดไก่อแก้ว ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน โดยตั้งคู่กับศาลเจ้าพ่อกุ่ม้า เจดีย์นั้นสันนิษฐานว่าสร้างประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 21 ศาลเจ้าพ่อคู่ช้างกุ่ม้าเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในพื้นที่ ด้วยความเชื่อว่าเป็นสุสานข้างศึก - ม้าศึก คู่บารมีของพระนางจามเทวี ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญและมีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งของเมืองลำพูน มีผู้คนนับถือศรัทธาเป็นจำนวนมาก มีตำนานความเชื่อศาลเจ้าพ่อคู่ช้างกุ่ม้า เป็นสุสานข้างศึกและม้าศึกของ พระนางจามเทวี โดย “ปู่ก่างาเขียว” นั้นเป็นช้างคู่บารมีของพระนางจามเทวีแห่งทริภุญไชย เป็นพระยาช้างที่มีฤทธิ์มาก เมื่อออกศึกสงครามเพียงแค่ช้างหันหน้าไปทางศัตรูทำให้ศัตรูอ่อนแรงลงได้ ตำนานเล่าว่าปู่ก่างาเขียวเป็นช้างที่มีอิทธิฤทธิ์มาก เมื่อเวลาล้มลงเมื่อหันหัวหรือเอาปลายงาชี้ไปในทิศทางใด จะเกิดภัยพิบัติขึ้นในทิศนั้น ผู้คนบาดเจ็บล้มตายบ้านเมืองเกิดอาเพศ ดังนั้นตอนฝังซากร่างของปู่ก่างาเขียว จึงจัดวางส่วนของหัวและงาทั้งสองชูขึ้นสู่ท้องฟ้า แล้วก่ออิฐโอบกุ่มเป็นวงกลมรอบตัวช้างเพื่อไม่ให้ช้างล้ม (จังหวัดลำพูน: การท่องเที่ยวและบริการ, 2562)

ศาลเจ้าพ่อคู่ช้างเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะเชื่อว่าเป็นสถานที่ใช้ฝังช้างที่เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ และมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างขึ้นมาจากความเชื่อและจากตำนานของชาวบ้านในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวลำพูนให้ความเคารพนับถือคู่ช้างมาก มีการสร้างศาลเจ้าพ่อคู่ช้างไว้ในทางทิศตะวันออกใกล้กับองค์เจดีย์ด้านหน้า ศาลเจ้าพ่อคู่ช้าง มีรูปปั้นจำลองของปู่ก่างาเขียว เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มาสักการะ หากได้ลอดท้องพระยาช้างเชือกนี้เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนา ในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ของทุกปี จะมีงานรดน้ำดำหัวและบวงสรวงเจ้าพ่อ เพื่อขอขมาลาโทษและขอพรให้ปกปักรักษาประชาชนจากความทุกข์ทั้งปวง สถานที่นี้ทำให้ออฟารได้ข้อมูลจากคนในชุมชนเกี่ยวกับความลึกลับของคุ้มทิพย์วัลย์

คุ้มเจ้าแม่ทิพย์วัลย์

เรื่อง “นางพญาอสรพิษ” มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือ คุ้มเจ้าแม่ทิพย์วัลย์ “โอฬาร” คนรักของระรินทิพย์นักสืบจำเป็น เนื่องจากเรวัตน์น้องชายคนเดียวของระรินทิพย์เสียชีวิตอย่างปริศนาขณะไปเที่ยวเพื่อนที่ดอยคะหม้อ จังหวัดลำพูน โอฬารไปที่คุ้มเจ้าแม่ทิพย์วัลย์เพื่อค้นหาสาเหตุการตายของเรวัตน์ โอฬารเชื่อว่าคุ้มเจ้าแม่ทิพย์วัลย์เป็นรังของนางอสรพิษชื่อ “วิลาสินี” คนรักเก่าของอนันตพรน้องชายของเขาที่เสียชีวิตไป วิลาสินีเป็นลูกสาวของพันโทวิฑูและแสงโสม โดยก่อนวิลาสินีจะคลอด รูปปั้นปีศาจ “ขุนงวม” ซึ่งในอดีตเป็นอาจารย์อาคมแก่กล้าในสมัยสุโขทัย สมบัติของปู่เธอได้กลายเป็นคนปลุกปล้ำแสงโสม แสงโสมตั้งท้องกับปีศาจขุนงวมคลอดลูกสาวคือวิลาสินี ซึ่งมีสองสภาวะกลายเป็น “เวมานิกเปรต” คือ เปรตที่ภาคหนึ่งมีรูปร่างอยู่บนวิมานสุขสบาย และอีกภาคเป็น “รากษส” ดูร้ายและกระหายเลือด เมื่อกลายเป็นอสูรมีใบหน้าสีเขียวมีเขี้ยวอก เส้นผมกลายเป็นงูที่สามารถกัดคนตาย ดวงตาแดงกำ

ลักษณะเหล่านี้ใกล้เคียงกับความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทย การอธิบายเกี่ยวกับเปรตอย่าง เป็นรูปธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ชั้นต้นอย่างพระไตรปิฎก เป็นหลักฐานการยืนยันที่หนักแน่นถึงการมีอยู่จริงของเปรตอย่างชัดเจน แนวคิดนี้กระจายไปยังที่ต่าง ๆ ที่นับถือเรื่องผี กลายเป็นความเชื่อที่สอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อเรื่องผีมีพื้นที่ยอมรับในกระแสความเชื่อพุทธศาสนา มีอัตลักษณ์ใหม่เป็นการผสมผสานกับความเชื่อพุทธศาสนา (ธีระพงษ์ มีไธสง, 2560: 120) เมื่อโอฬารเดินทางถึงคุ้มเจ้าแม่ทิพย์วัลย์ เขาได้รับการร่วมมือจากยายลักษณะแม่ยายสาวผู้หนึ่งปลอมตัวเป็นสาวใช้ คุ้มเจ้าแม่ทิพย์วัลย์เป็นบ้านหลังใหญ่และลึกลับ ร่ำลือว่ามีผีตุมมาก ปัจจุบันคุ้มอยู่ในความครอบครองของเจ้าสร้อยสุรางค์ซึ่งเป็นทายาท ความจริงแล้วภูเปรตวิลาสินีนางปีศาจร้ายจับขัง และสวมรอยครอบครองทรัพย์สมบัติมหาศาล โดยบรรยายว่า

“ในที่สุดก็ถึงเรือนไม้เล็ก ๆ ชั้นเดียวหลายหลัง ปลูกเป็นหย่อมคล้ายหมู่บ้าน ตึกตา ใครต่อใครหลายคนโผล่มามองชายหนุ่มผู้พลัดถิ่น เบื้องหน้าคือเรือนทรงไทยแฝดหลายหลัง ปลูกต้นไม้หนาแน่นล้อมเป็นรั้วชั้นใน ทำให้แลเห็นเฉพาะหลังคาจั่วแหลม”

(นางพญาอสรพิษ: 86)

คุ้มเจ้าแม่ทิพย์วัลย์เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นจุดเชื่อมต่อกับโลกศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นดินแดนของอมนุษย์ปริวารปีศาจวิลาสินี เช่น ผงผีดิบสาวและอสุรยักษ คุ้มนี้เมื่อเวลากลางคืน ผงผีดิบสาวมีพลังแก่กล้าและออกหากินของสดของคาว ตอนกลางวันเหล่าผีดิบจะซุบซิดไม่มีเรี่ยวแรง เหม่อลอยไม่สามารถทำอันตรายแก่ใคร ธีระพงษ์ มีไธสง (2560) กล่าวว่า ยักษ์ จัดเป็นอมนุษย์ บางที่เรียกว่า

อสุรหรือรากษส ในคัมภีร์ศาสนาพุทธกล่าวถึงยักษ์ทั้งดีและชั่วร้าย ยักษ์ที่อยู่ข้างฝ่ายธรรมมีเท้ากุเวรหนึ่งในสี่จุดทั่วโลกเป็นหัวหน้า ส่วนยักษ์ร้ายหรือฝ่ายอธรรมจะมีทศกัณฐ์เป็นหัวหน้า ในมนโฑศน์คนไทยภาพยักษ์ปรากฏผ่านประติมากรรมที่ถูกผลิตซ้ำให้มีลักษณะหน้าตา ท่าทาง และการกระทำที่คล้ายเช่นเดียวกับที่ปรากฏในเรื่องนางพญาอสรพิษ

บ้านของผู้พันขำนิ

เรื่อง “นางพญาอสรพิษ” กล่าวถึงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งที่เชื่อมต่อโลกกายภาพกับโลกศักดิ์สิทธิ์ เชื่อมต่อระหว่างสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง เป็นสถานที่ที่โอฬารมาบ่อยที่สุดคือห้องพระในบ้านของพันโทขำนิ ขำนิยศาศตร์ ผู้มีคาถาอาคมแก่กล้าที่นิ่งสมาธิเจริญภาวนาสามารถถอดดวงจิตได้ โอฬารจึงขอความร่วมมือเพื่อล่วงรู้ความเป็นไปของคัมเจ้าแม่ทิพย์วัลย์ ผู้พันขำนิถอดดวงจิตและส่งกระแสจิตไปที่คัมคอยสังเกตุการณ์ผ่านฌาน ดังที่บรรยายว่า

“ณ ห้องเล็กด้านทิศตะวันออก อันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหลายองค์ หม่อมผู้สังเกตุการณ์นั่งหลบมุมหนึ่ง เช่นเดียวกับนางสุดสงวนภรรยาผู้พันขำนิที่เมียงมองอยู่นอกห้อง เจ้าบ้านวางขวดใบจิ๋วในพานทางเหลืองต่ำสุด เมื่อปักธูปปลงกระถางกระเบื้องเคลือบก็นิ่งขัดสมาธิ สันหลังตรงแนวมือซ้ายวางหงายบนตักมือขวาหงายทับสองนิ้วโป้งจรดกัน ซึ่งเป็นการเดินพลังปราน”

(นางพญาอสรพิษ: 118)

“พันโทขำนิจตุรูปสามดอกบูชาพระรัตนตรัย ต่อจากนั้นก็นั่งสมถกรรมฐาน กำหนดอานาปานสติ เพียงชั่วครู่ดวงจิตก็ลอยวูบออกจากร่าง”

(นางพญาอสรพิษ: 135)

ผู้พันขำนิมีคาถาอาคมแก่กล้า และเป็นผู้ชำนาญไสยศาสตร์ ก่อนถอดดวงจิตทุกครั้งจะสวดมนต์เจริญพระพุทธ คุณชুমุมนเทวดา ต่อจากนั้นก็นิ่งสมาธิ สองมือวางหงายซ้อนกันบนตัก กำหนดอานาปานสติหายใจเข้านี้กห้อง “พุทธ” หายใจออกห้อง “โธ” ตั้งจิตแน่วไว้ที่จุมูกด้านขวา ไม่ช้าจิตก็กว้างรู้สึกเหมือนหลับลึก กายทิพย์ของพันโทขำนิไปปรากฏที่คัมทิพย์วัลย์ สิงห์คำ ไต่งาม (2543: 42) กล่าวว่ สิ่งเร้นลับที่เหนือการสัมผัสและความเข้าใจของคนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตทุกด้าน เช่น การเกิด การเติบโต การแต่งงาน การย้ายถิ่นที่อยู่ การบวช กระทั่งการตาย เรื่องเหนือธรรมชาติปรากฏในรูปแบบการบูชา บวงสรวง กิจกรรมบันเทิงใจ เช่น การไหว้ครู การเจริญวิปัสสนากรรมฐานกำหนดอานาปานสติถอดดวงจิต เป็นพิธีกรรมและความเชื่อในอำนาจของความศักดิ์สิทธิ์

สำนักอาศรมอาจารย์หลิม

เรื่อง “มิตีที่สาม” สำนักอาศรมอาจารย์หลิม เป็นเรือนปั้นหยายูในดงไม้ลึก ในเรือนมีสิ่งของวัตถุศักดิ์สิทธิ์อาถรรพ์มากมาย และต่อมาได้กลายเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมเพื่อทำร้ายแม่ชีวนามัยและชมพูนุชหลายครั้ง ทั้งการปลุกเสกหุ่นขี้ผึ้ง ปลุกเสกวานหายณะ ทำให้แม่ชีวนามัยถูกคุณไสยบาดเจ็บสาหัส และประกอบพิธี “กองกฐน้อคคี” ที่ได้ทำให้คนในสำนักชีหลายคนกลายเป็นบ้าไประยะหนึ่ง อาจารย์หลิมเป็นหมอผีที่มีชื่อเสียงมาก ทำให้อาศรมอาจารย์หลิมเป็นที่รู้จักของผู้คนในละแวกนั้นที่แวะเวียนมาหาด้วยเรื่องไสยศาสตร์อยู่เสมอ ขรัวอินทร์เป็นรุ่นพี่ของอาจารย์หลิมต้องการแก้แค้น ส่วนบ้านเรือนไทยของขรัวอินทร์ซึ่งเป็นรุ่นพี่และต้องการแก้แค้นให้อาจารย์หลิม เป็นสถานที่ที่มีผู้คนรู้ไม่มากนัก เนื่องจากขรัวอินทร์เป็นหมอผีที่ลึกลับ นั้นเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ และยังเป็นพื้นที่ที่มีภูติผีวิญญานอยู่มากมาย เช่นที่บนหลังคาอาศรมอาจารย์หลิมมีผีเด็กชายเกาะอยู่ ดังที่บรรยายว่า

“เด็กชายไฉ่ผมจุกตัวโตกว่ายักษ์วัดแจ้ง มั่นนึ่งยอง ๆ อยู่บนหลังคาอาศรม หน้าดำมะเมื่อมสองลอกแลก ดวงตาที่กลมโปนเท่ากำปั้นกลอกกลิ้ง อ้ายเด็กยักษ์ยกมือป้องตาโยกตัวโจนเงน”

(มิตีที่สาม: 140)

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำนักอาศรมอาจารย์หลิม ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ผูกพันอยู่กับความเชื่อมาตลอด ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย การดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นมักมีเรื่องของความเชื่อเข้ามามีส่วนร่วมเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเสมอ มีการพัฒนาการขยายตัวของสังคมจะมีการเติบโตอยู่ตลอดเวลา ความเจริญด้านวัตถุมากขึ้น แต่ความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ผี เทวดาฝังลึกในความรู้สึกของมนุษย์ มีผลต่อการบูชาและการบวงสรวง เพื่อให้ผี เทวดา เกิดความพอใจ ช่วยคลบนัดลให้ผู้ที่ทำการบูชาหรือบวงสรวงนั้นสมหวังทุกประการ คติความเชื่อเกี่ยวกับผีหรือพลังอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ เป็นปรากฏการณ์ทางความเชื่อที่เกิดขึ้นและแพร่หลายในสังคมมนุษย์ทั่วไป หลายพื้นที่ล้วนมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าผี แต่มีการเรียกหรืออธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับผีที่ไม่เหมือนกันผ่านตำนานความเชื่อ ประสบการณ์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป ในการแบ่งประเทศของผีตามลักษณะของภูมิประเทศ อาจไม่ให้ความชัดเจนในเชิงวิชาการ เพราะผีบางชนิดไม่ใช่ผีท้องถิ่นหรือเกิดในท้องถิ่น แต่เป็นผีที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เป็นต้น (ธีระพงษ์ มีไธสง, 2560: 23)

บ้านเรือนไทยของขรัวอินทร์

เรื่อง “มิตีที่สาม” นอกจากมีสถานที่สำนักอาศรมอาจารย์หลิมเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมแล้ว ยังมีบ้านเรือนไทยของขรัวอินทร์เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เป็นพื้นที่มีภูตผีวิญญานอยู่ เป็นสถานที่ทำพิธีไสยศาสตร์เพื่อทำร้ายแม่ชีวนาลัยและชมพูชุน เนื่องจากเป็นศัตรูคู่อาฆาตกันมาตั้งแต่ภพชาติก่อน ชาตินี้จึงตามล้างผลาญกัน ขรัวอินทร์ทำพิธีคุณไสยต่าง ๆ เช่น เสกตะปูเข้าท้องแม่ชีวนามัย ส่งวิญญานร้าย ไปทำร้ายชมพูชุนและแม่ ทำให้แม่ชีวนามัยถูกคุณไสยมีอาการเจ็บป่วยอยู่ตลอดเวลา หากมองด้วยตาเปล่า บ้านเรือนไทยของขรัวอินทร์ก็มีลักษณะไม่ต่างจากบ้านเรือนทั่ว ๆ ไป แต่มีบรรยากาศความน่ากลัวที่ผู้พบเห็น และมี “วัตถุศักดิ์สิทธิ์” จำนวนมาก ดังที่บรรยายว่า

“มันเป็นเรือนไทยขนาดเล็ก หลังคาทรงมะลิลามุงแฝก โครงบนประกอบด้วยจันทน์เอก จันทน์พรางดั่ง ฯลฯ เทพบุตรได้บันดาลให้เธอมองทะลุฝา ลูกฟันท่องปะกน...ในห้องนั้นเป็นห้องบูชาเทวรูป ตั้งโต๊ะหมู่บูชา ประดิษฐานหลอดหลั่นตามลำดับองค์ที่เด่นที่สุดก็คือเทวรูปพระนารายณ์สี่กรพระหัตถ์ทรงจักร ขรัวอินทร์นั่งขัดสมาธิ สวดลำดับเม็ดประจำ ตาเพ่งมองอ่างดินเผาใบโตที่รมด้วยกำยาน ถัดออกไปทางโต๊ะหมู่มีกระถางรูปกับเชิงเทียนซึ่งปักเทียนขี้ผึ้งเล่มโต มิได้จุดไฟ โอม พระอัคนี ข้าขออัญเชิญ...แกพิมพ์้า ครั้งแล้วครั้งเล่า บางครั้งก็พักมือจากประจำ หยิบผงกำยานโรยทำให้เป็นควันผสมกับกลิ่นธูปหอมเอียน ๆ ชวนให้นึกถึงทวารลัยร้าง” (มิตีที่สาม: 285)

อำนาจเหนือธรรมชาติเป็นความเชื่อจากสิ่งเร้นลับ ซึ่งจะเป็นเรื่องราวที่อยู่นอกเหนือเหตุผลและการพิสูจน์ คือใช้ได้เพียงความเชื่อเป็นเกณฑ์วัด ความเชื่อในสิ่งเร้นลับนี้ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลและสังคม กลายเป็นพิธีกรรม สามารถเปลี่ยนแปลงตามเวลา เช่น ความเชื่อเรื่องโชคกลาง ความเชื่อในสิ่งที่เป็นอัมภมถและสิ่งที่เป็นมถ ความเชื่อเหล่านี้สังคมไทยมักเรียกว่าไสยศาสตร์ (วลีรัตน์ สิงหรา, 2528: 41) ความเชื่อเหนือธรรมชาติ คือ การที่มนุษย์ยอมรับนับถือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีอำนาจบันดาลให้เกิดเรื่องดีหรือร้ายได้ ขรัวอินทร์ทำพิธีอาถรรพ์เพื่อทำร้ายสองแม่ลูก แต่สุดท้ายต้องตายเพราะผลกรรมที่เข้าไปทั้งอาจารย์หลิมและนายอำนาจประสบอุบัติเหตุรถคว่ำตาย ไม่นานขรัวอินทร์พบจุดจบด้วยผลกรรมตามสนอง นายอำนาจไปเกิดเป็น “กาลปักษ์เทวอสูร” จองล้างจองผลาญสองแม่ลูกไปจนจบเรื่อง

สำนักนาริรักษารธรรม

เรื่อง “มิตีที่สาม” มีสำนักนาริรักษารธรรม เป็นสำนักที่แม่ชีวันามัย หอมกุหลาบ แม่ของ ชมพูนุชสร้างเพื่อบำเพ็ญกุศล ตั้งอยู่ในพื้นที่สองไร่เศษ มีสิ่งก่อสร้าง เช่น ตึกอาศรม วิหาร และเรือนหลายหลัง มีแม่ชีหลายคนอยู่ภายในสำนักเพื่อฝึกบำเพ็ญเพียรภาวนา แม่ชีวันามัยเจ้าของสำนักเชื่อว่าคนเราสามารถบำเพ็ญกุศลทำจิตให้บริสุทธิ์ได้โดยการนั่งสมาธิเจริญ “วิปัสสนากรรมฐาน” และเจริญ “สมถกรรมฐาน” ซึ่งสามารถถอดจิตแยกกายทิพย์ออกจากกายเนื้อได้ สำนักนาริรักษารธรรมเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวชาวจีนมาเที่ยวทุกวันหยุด เป็นสถาปัตยกรรมที่ออกแบบลักษณะครึ่งจีนครึ่งไทยอย่างสวยงาม ดังที่บรรยายว่า

“สำนักแห่งนั้นขึ้นป้ายที่ขอบประตูว่านาริรักษารธรรม แต่สิ่งที่เห็นเด่นชัดไม่ใช่ป้าย กลับเป็นองค์พระสังกัจจายณ์ ซึ่งหล่อด้วยปูนองค์ใหญ่สูงกว่ากำแพงรั้วพระสังกัจจายณ์เป็นรูปพระจีนศิระชะโล้น อ้วนลงพุง ยิ้มแก้มยุ้ย ดูเหมือนว่าท่านจะอารมณ์เย็นอยู่ตลอดเวลา สภาพของนาริรักษารธรรม คล้ายๆกับวัดผสมสำนักนางชี ดูครึ่งไทยครึ่งจีนอย่างเยะเยะไม่ออกว่าลักษณะไหนจะเด่นชัดกว่ากัน”

(มิตีที่สาม: 10)

สำนักนาริรักษารธรรม เป็นพื้นที่ทางศาสนาและจิตวิญญาณที่ผู้คนให้ความเชื่อถือศรัทธาว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ ผู้เลื่อมใสจึงมาที่นี่เพื่อขอให้แม่ชีวันามัยนั่งวิปัสสนาช่วยเหลือและแนะนำในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งขับไล่ผี ขับไล่คุณไสยต่าง ๆ สำนักนาริรักษารธรรมจึงมีชื่อเสียง เป็นที่พึ่งแก่ผู้เดือดร้อน สำนักนาริรักษารธรรมมีผลต่อความคิดของชมพูนุช ซึ่งเรียนจบวิชาเลขานุการที่มหาวิทยาลัยในปีนั้น แต่คนรักของเธอกลับทรยศ ชมพูนุชจึงตัดสินใจออกจากบ้านโดยทิ้งบ้านไว้ให้น้องชายคนเดียวชื่อ “ชาคร” จากนั้นกลับมาอยู่ที่สำนักนาริรักษารธรรมเพื่อดูแลแม่ชีวันามัยที่ตกอยู่ในอันตรายเพราะการปองร้ายของหมอผี และถูกทำร้ายด้วยคุณไสยจากศัตรูเสมอ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำนักนาริรักษารธรรมมีความสอดคล้องกับแนวคิดของปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (2546: 2-3) ที่ให้ความหมายคำว่า “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือโลกศักดิ์สิทธิ์” (the sacred) ว่าเป็นปริณิชนอล พื้นที่และเวลา ที่แตกต่างจากโลกของชีวิตประจำวัน มีความพิเศษตรงที่สามารถเผยให้มนุษย์ประจักษ์ถึงสิ่งที่สูงส่ง ซึ่งในที่นี้ครอบคลุมทั้งโลกหน้า โลกของเทพ ผี วิญญาณ และสัจธรรม นอกจากนี้ โลกศักดิ์สิทธิ์ยังอาศัยอยู่ในหลายรูปแบบหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการสถิตในสิ่งธรรมชาติ เช่น ต้นน้ำ หุบเขา หรืออยู่ในสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น สิ่งก่อสร้าง การท่องเที่ยวถ้อยคำ สัญลักษณ์ต่าง ๆ พิธีกรรม หรือการแสดงออกทางสุนทรีย์

เหตุผลอีกประการที่สำนักนาริรักษาศธรมเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นสถานที่ที่ตัวละครเอกคือ “ชมพูนุช” สามารถถอดดวงจิตไปสู่สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาบนเทวโลกได้ สถานที่นี้เป็นพื้นที่กายภาพที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นภพภูมิที่ซ้อนทับกันอยู่ ดังที่บรรยายว่า

“สามทุ่มของคืนนั้น ชมพูนุชนั่งสมาธิฐานหลับตานิ่ง นึกภาวนา พุท-โธ เวลาผ่านไปร่วมชั่วโมงเธอก็แยก ‘กายทิพย์’ จาก ‘กายเนื้อ’ ได้สำเร็จ ลอยวูบออกไปเห็นแสงสีต่าง ๆ สวยงามเป็นประกาย ตึกรามบ้านเรือนอยู่เบื้องล่าง ไหว ๆ หลังคาเล็กกราวกับแบบแปลนที่เขาตั้งโชว์ในบริษัทก่อสร้าง นึกอยากจะไปห้องทุ่งที่ไหนสักแห่ง สิ้นวินาทีที่นึกชมพูนุชก็มายืนอยู่กลางทุ่งดอกไม้ บรรยากาศรอบกายราวกับเมืองเนรมิต ไม้ดอกหลากสีส่งกลิ่นหอมจรจาย ผุ้งผีเสื้อนับพันบินว่อนไกลออกไปทิว เขาสีเทาจาง ๆ ตัดกับขอบฟ้า ตั้งแต่เกิดมา ยังไม่เคยเห็นวนอุทยานใด ๆ สวยสดตระการเท่านี้อย่างเรงร่า หญิงสาววิ่งเหยาะ ๆ กางแขนหมุนตัวบ้าง กระโดดบ้าง ประเดี๋ยวก็ก้มลงเด็ดดอกไม้ถือแกว่งเล่น

(มิติที่สาม: 100)

จะเห็นว่า เมื่อชมพูนุชเข้าสมาธิฐานจะสามารถถอดดวงจิตหรือกายทิพย์ไปที่มิติของ “จาตุมหาราชิกาภูมิ” บนเทวโลก ซึ่งเป็นที่อยู่ของนาทนฤปดินทร์ได้ สรวงสวรรค์บนเทวโลกเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากเป็นมิติพิเศษที่ไม่มีในโลกกายภาพ

สุสานบูรพกษัตริย์

ในเรื่อง “บาดาลดิน” สุสานบูรพกษัตริย์เมืองหิรัณยรัตน์ เป็นพื้นที่ต้องห้ามของเมืองหิรัณยรัตน์ ทุกคนในเมืองสั่งห้ามไม่ให้พลเข้าไป สุสานนี้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ น่ากลัว เต็มไปด้วยวิญญาณอาถรรพ์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2557: 115-120) อธิบายว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในคติไทยมีลักษณะตรงกันข้ามกับพื้นที่ในคติปัจจุบัน พื้นที่ในคติไทยถูกแบ่งออกเป็นส่วน ๆ ชัดเจน แต่ละพื้นที่มีลักษณะพิเศษต่างกัน ฉะนั้นในแต่ละพื้นที่มี “กฎ” ที่ต้องปฏิบัติ เมื่อมนุษย์ล่วงพ้นจากพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่หนึ่งจึงต้องปฏิบัติตาม “กฎ” หรือ “ธรรม” มิเช่นนั้นแล้วอาจเกิดภัยอันตรายต่าง ๆ นานาการจนเอาชีวิตไม่รอด หลักกว้าง ๆ ของคติเกี่ยวกับพื้นที่ที่แสดงออกมาในวัฒนธรรมไทยที่เรียกว่าพื้นที่ในแนวระนาบ คือ เป็นการสร้างเขตทางพิธีกรรมของพื้นที่ออกจากกัน ผู้เขียนบรรยายว่า

“สถานที่นี้ทั้งสวยงาม ว่างเวง น่าสะพรึงกลัว คล้ายมีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์สิงสถิต และท่านทั้งหลายกำลังมองเราอยู่”

(บาดาลดิน: 90)

“ฝ่าโลงหินรูปแคปซูลตั้งลดหลั่นเรียงรายทั่ว แวดล้อมด้วยกระถางไม้ประดับไม้ดอกแจกันกุหลาบ จนดูประหนึ่งอุทยานบุปผาชาติ ศิลานั่งถ้าลวดลายไทยทั้งสิ้น มีทั้งกนกเปลว ลายใบเทศ ก้านต่อดอก พุ่มข้าวบิณฑ์ และอีกหลายลายไม้ซ้ำแบบแต่ละมุมรับกันเหมาะเจาะ น่าจะเป็นฝีมือของประติมากรช่างศิลป์มากกว่าเกิดเองตามธรรมชาติ สถานที่นี้ทั้งสวยงาม ว่างเวง น่าสะพรึงกลัว คล้ายมีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์สิงสถิต และท่านเหล่านั้นกำลังมองเราอยู่” นอกจากนั้นยังมี “พานทองวางหอกตั้งอยู่ระหว่างแจกันกุหลาบ ด้ามหอกทำด้วยทองเนื้ออ่อนสีดอกบวบ ปลายแหลมซึ่งไม่ใช่เหล็กเป็นสีปีกแมลงทับแวววาวเป็นอนลือตสีคล้ำเกรอะกรัง”

(บาดาลดิน: 91)

สุสานของบูรพกษัตริย์เมืองหิรัณยรัตน์ เป็นที่ต้องห้ามของเมืองหิรัณยรัตน์ด้วยวิญญาณอาถรรพ์ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้เป็นที่ฝังร่างของกษัตริย์และเชื้อพระวงศ์มาตั้งแต่โบราณ ภายในสุสานมีพระศพของกษัตริย์แต่ละสมัย ดวงวิญญาณทุกดวงสิงสถิตอยู่ในสุสาน คอยปกป้องรักษาชาวเมืองหิรัณยรัตน์ให้ปลอดภัย ทุกวันมีมหาดเล็กนำกุหลาบเข้าไปกราบไหว้ ชาวเมืองหิรัณยรัตน์เชื่อในความคิดดีสิทธ์ของสุสาน ผู้เขียนบรรยายว่า

“สุสานเฮี้ยน วันดีคืนดีจะได้ยินเสียงคุ้ยชุบชิบ ชับขานนมโหรี บางคราวก็สรवलเส เฮฮาคล้ายจัดงานเลี้ยง”

(บาดาลดิน: 63)

การเคารพสุสานบูรพกษัตริย์ของเมืองหิรัณยรัตน์ เป็นการเคารพวิญญาณบรรพบุรุษ เกิดขึ้นเพราะเชื่อว่า วิญญาณชีวิตหลังความตายมีอยู่จริง การตายเป็นการจากไปของวิญญาณ ด้วยเหตุนี้ผู้มีชีวิตอยู่ควรมีความสัมพันธ์กับวิญญาณของผู้ตายโดยแสดงความเคารพบูชา ลัทธิบูชาบรรพบุรุษจึงเป็น ปากฎการณ์เกี่ยวข้องกับลัทธิวิญญาณนิยม หรืออาจกล่าวได้ว่า ลัทธิวิญญาณนิยม บูชาให้เกิดลัทธิบูชาเคารพบรรพบุรุษ และจากลัทธิเคารพบูชาบรรพบุรุษจึงมีศาสนพิธีให้กับผู้ตาย จะเห็นว่าเมื่อมีระบบศาสนาที่ชัดเจน เช่น ศาสนาพุทธ พราหมณ์-ฮินดู ของจีน เป็นต้น ลัทธิบูชาบรรพบุรุษก็ได้แฝงตัวอยู่ในพิธีกรรมทางศาสนาให้กับผู้ตายตามที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

4.2.1.2 แหล่งธรรมชาติ

ดอยพระอินทร์

เรื่อง “บาดาลดิน” มีดอยพระอินทร์เป็นจุดเชื่อมต่อกับ “เมืองหิริญยรัตน์” หรือโลกใต้พิภพซึ่งเป็นโลกศักดิ์สิทธิ์ ในเรื่องกล่าวว่าเป็นภูเขาลูกหนึ่งอยู่ในภาคเหนือ ตัวละครเอกชื่อ “ณพล” ไปท่องเที่ยวในตอนเปิดเรื่อง ขณะรถมินิบัสวิ่งไปตามทางบนภูเขา ณพลเล่านิทานปรัมปราเกี่ยวกับดอยพระอินทร์ว่า

“ตรงตำแหน่งดอยพระอินทร์ ลึกลงไปเป็นนครใต้พิภพ...เป็นพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาลนับสิบล้านกิโลเมตร ชาวเมืองผิวขาวสวย ผสมสีทอง บางอย่างของเขาดีกว่าเรามาก พวกนี้จะเป็นด้วยความถือตัว หรือเหตุผลอื่นไม่แน่ชัดเขาไม่ยอมขึ้นมาติดต่อกับผู้คนบนพื้นดิน”

(บาดาลดิน: 7)

ณพลเล่าว่าเมื่อหลายสิบปีก่อนมีผู้พลัดตกลงไปในนครใต้พิภพ และที่สำคัญปู่ของปู่ของเขาเอง ก็เคยพลัดตกลงไปในเมืองใต้ธรณีนี้ด้วยเช่นกัน จากนั้นก็ไม่มีโอกาสได้กลับขึ้นมาข้างบนอีกเลย

“เมื่อหลายสิบปีก่อนโน้น นักทัศนศาสตร์พลัดตกลงในลำธารที่ลอดใต้ภูเขา กระแสน้ำพัดพาตัวไปถึงนครลึกลับ ติดอยู่แรมเดือนทีเดียว กว่าจะหนีขึ้นมาได้แทบเอาชีวิตไม่รอด” “ปู่ของผมก็เคยพลัดตกลงไปในเมืองใต้ธรณี ท่านไม่มีโอกาสจะกลับขึ้นมาข้างบน ป่านนี้ก็คงเสียชีวิตนานแล้ว”

(บาดาลดิน: 8)

พื้นที่ดอยพระอินทร์ เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างโลกกายภาพกับโลกศักดิ์สิทธิ์ และเป็นพื้นที่ที่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการที่มีคนตกหายไปในโลกเบื้องล่าง แต่ก็ปรากฏในวัฒนธรรมดอยพระอินทร์เป็นสถานที่ที่มีอยู่จริง ซึ่งมีอีกชื่อเรียกหนึ่งว่า ก้อบอโจ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่สอง อำเภอน้ำสองยาง จังหวัดตาก

ดอยคะหม้อ

เรื่อง “นางพญาอสรพิษ” มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คือ “ดอยคะหม้อ” เป็นดอยแห่งหนึ่งในจังหวัดลำพูน ที่ดอยคะหม้อมีสระน้ำแห่งหนึ่งซึ่งเชื่อว่าเป็นสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ ดอยคะหม้อจึงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติ ดังตัวละครเพื่อนเรวัตเล่าถึงประวัติว่า

“เป็นชื่อภูเขาลูกหนึ่ง ห่างจากเวียงราวยี่สิบกิโลเมตร บนดอยคะหม้อมีสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ เวลาจะมีการสงฆ์พระธาตุหรือบุญไชย ชาวเวียงเขาจะขึ้นไปเอาน้ำมาสงฆ์ แต่ก็มีข้อแม้แม้ว่าห้ามผู้หญิงขึ้นไป เพราะจะทำให้ น้ำในสระแห้งแต่เนื่องจากว่าทางลำบาก เราจึงเปลี่ยนใจไปแถวป่าดอยคำศรีแทน”

(นางพญาอสรพิษ: 11)

ดอยคะหม้อ เป็นสถานที่จริงที่ผู้แตงนำมาใช้ในนวนิยาย ปัจจุบันดอยคะหม้อตั้งอยู่ในเขตตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีเรื่องเล่าว่า มีภูเขายูลูกหนึ่งรูปร่างเหมือนหม้อคว่ำ ชาวเมืองจึงเรียกกันว่า “ดอยคว่ำหม้อ” ต่อมาเพี้ยนมาเป็น “ดอยคะหม้อ” มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือ บนยอดดอยมีบ่อน้ำที่เกิดกลางแผ่นดินถือกันมาแต่โบราณว่าเป็นบ่อน้ำทิพย์ ที่บริเวณปากบ่อจะมีป้ายปักไว้ว่า “บริเวณบ่อน้ำทิพย์ห้ามผู้หญิงเข้า” เพราะเมื่อผู้หญิงเข้าไปแล้ว น้ำในบ่อจะแห้งทันที ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีการกำหนดขอบเขตไว้อย่างชัดเจนว่าผู้หญิงห้ามเข้า นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543) กล่าวว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้กำหนดขอบเขตอาณาเขตของความศักดิ์สิทธิ์ไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะพื้นที่ของวัดบริเวณพระอุโบสถจะล้อมรอบด้วยเขตชั้นหีสมา โดยการฝังลูกนิมิตหรือในการปฏิบัติภายในวัดพระภิกษุจะนั่งสูงกว่าฆราวาสโดยมีอาสนะรองรับเพื่อใช้เป็นเขตแนวของการจัด พิธีกรรมในพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ภายในศาสนสถานมีกำหนดอาณาเขตที่ห้ามสุภาพสตรีผ่านในเขตธรณีสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามความเชื่อในความเป็นสิริมงคลที่มีอาจหาความหมายและความจริงได้

มีตำนานเล่าถึงบ่อน้ำทิพย์แห่งดอยคะหม้อว่า เมื่อครั้งพุทธกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ ทรงแวะพักฉันท์อาหารบนยอดดอยคะหม้อ และพระองค์ได้อธิษฐานแล้วใช้นิ้วพระหัตถ์กดลงบนแผ่นดิน ฉับพลันก็มีน้ำพุ่งขึ้นมา พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “เมื่อตถาคตเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ธาตุของตถาคตจะไปตั้งอยู่ใจกลางเมืองหรือภูเขายูคนทั้งหลายจักตักเอาน้ำแห่งนี้ไปสงฆ์พระธาตุของตถาคต” เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 จึงมีประเพณีตักน้ำทิพย์จากดอยคะหม้อเพื่อนำไปผสมกับน้ำพระราชทานใช้สงฆ์พระบรมธาตุเจ้าหรือภูเขายูเป็นประจำทุกปี อีกทั้งเมื่อพระมหากษัตริย์ไทยจะเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติต้องนำน้ำในบ่อน้ำอัญเชิญไปร่วมเป็นน้ำพุทธานิเชกในพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกทุกครั้ง น้ำจากบ่อน้ำทิพย์ดอยคะหม้อจึงถือได้ว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองลำพูน (จังหวัดลำพูน: การท่องเที่ยวและบริการ, 2562) “สระน้ำ

ศักดิ์สิทธิ์” ใช้ในพิธีกรรม เป็นการประกอบสร้างจากตำนานพื้นเมืองเพื่อสร้างตัวตนของท้องถิ่น ในเรื่องนางพญาอสรพิษนั้น ดอยคะหม้อเป็นสถานที่ที่มีทำให้ “เรวัตร์” น้องชายของ “ระรินทิพย์” ตัวละครเอก กลายเป็นบ้าและสูญเสียความทรงจำทั้งหมด เพราะอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่เมื่อครั้งที่เรวัตร์กับเพื่อน ๆ ไปเที่ยวดอยคะหม้อ จังหวัดลำพูน บนดอยมีป่าชื่อ “ป่าดำกาด” เพื่อนๆ ที่ไปด้วยกันหายสาบสูญทั้งหมด พบเพียงรอยเลือด ไอพารคูร์ักของระรินทิพย์ตามไปพิสูจน์ความจริง จึงรู้ว่าเรวัตร์และเพื่อน ๆ ถูกอสูรย์กษบรวิหารของเจ้าแม่อสรพิษทำร้าย และฆ่าทุกคนตาย

ป่าชายแดนเขตมืด

ในเรื่อง “บาดาลดิน” ป่าเขตมืดที่ชายเขตแดนเมืองหิรัณยรุตน์ เป็นพื้นที่ที่มีกลิ่นสาบไปไม่หมดหมมอับชื้น อยู่ด้านล่างใต้ปล่องภูเขาไฟ เป็นพื้นที่อันตรายและมหัศจรรย์ มีสัตว์ร้ายประหลาดพิสดาร เช่น กบยักษ์ แมงมุมยักษ์ กิ้งก่ายักษ์ ตะขาบยักษ์ ผึ้งมนุษย์วานรกระหายเลือด ปีศาจค้างคาวปีกยาวหกฟุต ผึ้งสุนัขปีศาจ ผึ้งวานรยักษ์ ผึ้งผีดิบ ผึ้งเปรตนรก งูหลามยักษ์ งูยักษ์หงอนสามหัว ไดโนเสาร์คอยาวพันธุ์อัลเบอร์ทอซอรัส พันธุ์เตกซอรัส พันธุ์เซอร์ราซอเซียน ชายเขตมืดหรือป่ารกมีความสัมพันธ์กับตัวละครเอกของเรื่อง ฌพลพบรักกับเจ้าหญิงศรีสุรางค์ ได้ช่วยทำศึกกับกนกราชนคร ซึ่งเป็นเมืองของศัตรูได้พิภพ สุดท้ายเขาได้รับอนุญาตให้กลับโลกที่จากมา ผ่านช่องอุโมงค์ทางลับป่าชายแดนเขตมืด เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมต่อระหว่างนครใต้พิภพกับโลกมนุษย์

“สภาพและอุณหภูมิบริเวณนี้เปลี่ยนแปลงตลอดขึ้นอยู่กับความกดดันบนโลกพิภพ บางคราวเป็นแอ่งน้ำซับ บางคราวเป็นลำธารกรวดหลายหนน้ำเจิ่งนองพื้นถ้ำ ปลาย่ายมาติดเกยตื้น กล่าวกันว่าตำแหน่งนี้ใกล้โลกเบื้องบนที่สุด ท่านลองโผล่เข้าโพรงสักสิบสองเมตรแล้วจะได้คำตอบเอง”

(บาดาลดิน: 586)

ป่าชายแดนเขตมืดมีอุโมงค์ทางลับทำให้ฌพลกลับสู่โลกปัจจุบันหรือโลกกายภาพ คือบ้านที่ลาดพร้าว กรุงเทพฯ อย่างปลอดภัย เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำคัญในฐานะ “ประตูมิติ” เชื่อมโลกทั้งสองประตูมิตินี้อยู่ในอุทยานประยุกต์เชื่อมต่อกับลำธาร จุดตำแหน่งที่ใกล้กับโลกเบื้องบนที่สุด เมื่อฌพลขึ้นมาบนโลกมนุษย์ ความศักดิ์สิทธิ์ของโลกต่างมิติก็หมดอำนาจลง สร้อยโลหะศักดิ์สิทธิ์ห้อยเหรียญกลมรูปเปล่งแสงแดงระเรื่อของฌพลมีอำนาจคุ้มกันเขากลายเป็นฝุ่น พ่อเฒ่าที่ตามมาส่งร่างกายเสื่อมสลายถึงแก่ความตาย ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

“บัดดล พ่อเฒ่าอ้วนแน่นิ่ง ผิวหนังค่อยๆ เหี่ยวแห้งกลายเป็นผีตายซาก
ผมร่วง ฟันผุกร่อน ซี่โครงหักยุบ กระดูกท่อนอื่น ๆ ก็พลอยบิ่ววงกระจาย
ภินทนาการเป็นเจ้าสุลี”

(บาดาลดิน: 592)

กระบวนการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือฉากสังนิยมนมหัสจรรย์ผ่านสถานที่และเวลา
ในนวนิยายของ ตริ อภิรุณ เป็นการตั้งคำถามต่อความคิดที่เชื่อถือต่อกันมาเกี่ยวกับเวลาในอดีตและ
ปัจจุบัน สถานที่ และอัตลักษณ์ เป็นประเด็นที่เชื่อมโยงเรื่องราวให้สัมพันธ์ระหว่างโลกศักดิ์สิทธิ์กับโลก
สามัญอย่างสอดคล้องกัน เนื่องจากเวลา สถานที่ และอัตลักษณ์ ต่างเป็นประดิษฐกรรมทางวัฒนธรรม
และในอีกระดับหนึ่งสถานที่และเรื่องราวในนวนิยายสังนิยมนมหัสจรรย์ทั้ง 11 เรื่องนี้ เป็นพื้นที่เปิดโปง
ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่กระแสนวัฒนธรรมหนึ่งที่ยพยายามจะครอบงำวัฒนธรรมอีกกระแสหนึ่ง ดังที่
สุเรศ โขติอุตมพันธ์ (2554: 7) กล่าวว่า การเล่าเรื่องและการใช้ฉากตามแบบวรรณกรรมสังนิยมน
มหัสจรรย์ ฉากมักเป็นโลกที่เรารู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี แต่อาจจะมีเหตุการณ์แปลกประหลาดหรือคาด
ไม่ถึงเกิดขึ้น ทำให้ต้องหวนกลับมานึกถึงสิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นจริง” หรือ “ความมหัศจรรย์” ด้วย
เหตุนี้ รูปแบบของสังนิยมนมหัสจรรย์จึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาถึงประเด็น 2 ประเด็นด้วยกัน
ประเด็นแรก คือ ทั้ง “ความเป็นจริง” และ “ความมหัศจรรย์” ต่างเป็นคำที่มีความหมายเลื่อนไหล
และเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททั้งทางด้านเวลาและสถานที่ สิ่งที่เคยเป็น “ความมหัศจรรย์” ในยุคสมัย
หนึ่งหรือในสถานที่หนึ่ง ๆ อาจจะเป็น “ความเป็นจริง” ในอีกยุคสมัยหรือในอีกสถานที่หนึ่งก็เป็นได้
ประเด็นที่สอง คือ สังนิยมนมหัสจรรย์ตั้งอยู่บนรากฐานของการแบ่งแยกระหว่าง “ความเป็นจริง” และ
“ความมหัศจรรย์” เป็นปฐมก่อนที่จะแสดงให้เห็นถึงพรมแดนที่เลื่อนไหลและแปรเปลี่ยนของ “ความ
เป็นจริง” และ “ความมหัศจรรย์” ในภายหลัง

4.2.2 การประกอบสร้างผ่านพิธีกรรม บทสวดมนต์ และสิ่งของศักดิ์สิทธิ์

การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรม บทสวดมนต์ และสิ่งของศักดิ์สิทธิ์
ของตริ อภิรุณ ใช้ความเชื่อทางไสยศาสตร์และศาสนา เป็นการกราบวิงวอนอำนาจเหนือธรรมชาติจาก
พระ เทพและผี ให้ช่วยบำบัด ใช้เวทมนตร์คาถาจากหมอผี คนทรง เกจิอาจารย์ เป็นพระสงฆ์ ขรรษาส
เป็นการบำบัดความทุกข์ทางกายและใจ ดังนี้

4.2.2.1 การประกอบสร้างผ่านพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์

การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรมในนวนิยายของ ตรี อภิรุณ เป็นการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมทางศาสนาและความเชื่อที่ปรากฏในสังคม สะท้อนถึงความหวัง ความปรารถนา ความหวาดกลัวที่เกี่ยวข้องกับความคิดและอารมณ์ของมนุษย์ พิธีกรรมจึงเป็นการกระทำของกลุ่มคนที่มาพบปะสังสรรค์และสร้างแบบแผนพิธีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ดังนี้

พิธีกรรมสะดวงสืบทอดทายาทอสูร

ในเรื่อง “ทายาทอสูร” มีพิธีสะดวงสืบทอดทายาทอสูรที่ ตรี อภิรุณ สร้างเพื่อสืบทอดทายาทตะขาบอสูรร้าย ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เหตุการณ์มหัศจรรย์เกิดขึ้นภายในพิธีสืบทอดทายาทอสูรให้เป็นฉากที่ผูกโยงกับความเชื่อ พิธีกรรม เรื่องเล่าที่มีความมหัศจรรย์เป็นส่วนประกอบ โดยบรรยายฉากมหัศจรรย์นี้ว่า

“ฝ่ายตรงข้ามเดินเข้าเตาเตาตะ แตะ ครั้นแล้วก็ได้พิสูจน์สิ่งที่เธอสงสัย กระจกสี่เหลี่ยมจัตุรัสทำด้วยกบแก้วข้างใต้เสียไม้ไผ่หลาวรูปตาราง บรรจุหูรีใบทองแห้ง เมียง อาหารเช่น หมากพลู ดอกไม้ กล้วยสุกที่หั่นเป็นชิ้นเล็ก ปักสงสามเหลี่ยมรูปดอกเดี๋ยวจุดแล้วพร้อมขดสายสัญญาณ “เขาเรียกสะดวงสืบทายาทพิธีกรรมโบราณตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี” สิ่งที่ตั้งบนตั้งแทนตำแหน่งกระจกพิธีทางไสยศาสตร์คือตุ๊กตาเด็กชายไว้จุก ที่ชื่อเรียกว่าตุ๊กตาสังคโลก ปั้นด้วยดินเผาเคลือบแบบสุโขทัย สูงแปดนิ้วห้อยสร้อยคอลูกปัดหิน หน้าอกสักรูปตะขาบยาวเรื้อยลงมาจนจรดสะดือ มุมปากบนมีสองเขี้ยวอกแพลม “ตุ๊กตาลายตะขาบ อายุของมันตั้งเจ็ดร้อยปีเชียวนะ ยุคสุโขทัยโน้น ใครได้ไว้ครอบครองจะมีอำนาจลึกลับเหนือมนุษย์” ยายทรัพย์เล่าเสียงหยาดวังเวงให้เด็กหญิงรนาภูฟัง”

(ทายาทอสูร: 6-7)

ตรี อภิรุณ สร้างฉากสืบทอดทายาทเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีจิตวิญญาณของฉากกับความมหัศจรรย์ เป็นพื้นที่ผูกโยงระหว่างอำนาจศักดิ์สิทธิ์รูปเคารพกับพิธีกรรมโบราณ (บุญยงค์ เกศเทศ, 2557: 12) กล่าวว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ รูปเคารพ เป็นที่อยู่ของสิ่งเหนือธรรมชาติที่มนุษย์กำหนดหรือสร้างขึ้นหลายลักษณะ ตลอดจนการกำหนดพิธีกรรม บนบานศาลกล่าวด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะเป็นการเชื่อถือศรัทธาว่าสิ่งเหล่านั้นล้วนมีเทวดา ภูตผี มีอำนาจบันดาลให้เกิดผลตามที่ตั้งจิตอธิษฐาน โดยมีเงื่อนไขว่าหากสำเร็จตามคำอธิษฐาน จะต้องถวายสิ่งของ อาหารคาวหวาน รวมไปถึงการแก้บนด้วย

เครื่องเช่น บัตรพลี อันมีนัยเชิงเป็นการขอขอบคุณ สาเหตุที่มีการเชื่อถือศรัทธาดังกล่าว เนื่องจากในอดีต มนุษย์ต้องดำรงชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติ

พิธีกรรมปลุกวิญญานเสื่อเดียว

การกำจัดเจ้าแม่นาจิไม่สำเร็จ คณะของกำนันแยม ซึ่งมีหม่อว่ม บุญส่ง นายกอ เมือง อินทร์ และลำเจียก ยังกำจัดเจ้าแม่อยู่ตลอดเวลา มีการปลุกวิญญานเสื่อเดียว และหลอกให้เข้าปล้น บ้านคำแก้ว แต่ผู้ยักษ์ก็ช่วยปกป้องไว้ได้ ในที่สุดกลุ่มโจรก็ถูกฝูงงูรุมกัดกินจนตาย

ตัวอย่างพิธีกรรมปลุกวิญญานเสื่อเดียว

มีตะเกียงตั้งบนโต๊ะล้อมสายสิญจน์สว่างพอควร กำนันแยมกับหม่อว่มอาศัยแสงสว่างจุด หลุมศพเสื่อเดียวกลางป่าช้า บุญส่งนั่งในวงสายสิญจน์เบื้องหลังหม่อว่ม กำนันแยมพนมมือใช้ท่อนแขน เช็ดเหงื่อที่หน้า

“หม่อว่มเชื่อแน่ว่าจะป้องกันกองทัพงูไว้ได้ ดีไม่ดีข้ากับไอ้กอจะเหลือ แต่กระตูก”

“เถอะน่า ป้องกันได้ อย่าให้วานพญาลิ่งงูในกระเป่ากระเด็นตกหายก็แล้ว กัน”

นายกอขุดต่อ ในที่สุดก็ถึงฝาโลง สองผู้ขุดช่วยกันบ้างแผ่นกระดานออก อสรพิษนับสิบเลื้อย ยัวเหย้อยู่ในโลง ดวงตาของมันกระทบแสงไฟแดงระเรื่อหน้าขนพองสยองเกล้ายิ่งนัก ไขแต่เท่านั้นเสียง แสกสกรอบทิด ผูงูเป็นสิบเป็นร้อยโผล่ขึ้นที่ดวงรั้วพิษ เลื้อยเฟ้นพานหลายตัวชูคอแผ่แม่เบี้ยลายดอก จันขึ้นขัด

“อย่าวิ่งอยู่เฉย ๆ เดียวข้าจัดการเอง” หมอไสยศาสตร์ตะโกนกำชับแกมุดออกจากวงสายสิญจน์ ฉวยขันน้ำมนต์ที่อาราธนาจากหินพญาครุฑยกขึ้นจบเหนือศีรษะ “เจ้าประคุณ! ขออำนาจพญาครุฑจงคุ้มครองคณะของข้าอสรพิษ ทั้งหลายจงแพ้ยัย หนีกระเจิง โอม... เพียง!

หม่อว่มใช้มือจุ่มน้ำสลัดที่โลงเสื่อเดียวเป็นอันดับแรก ตาแก่หัวล้านสลัดน้ำมนต์รอบทิด กองทัพอสรพิษแตกฮือตัวที่ชูคอเหมือนโดนไม้ฟาด เพียงชั่วไม่ถึงสองนาทีฝูงสัตว์พิษก็หนีอันตรธานสิ้น

“กำนันไปอยู่กับคุณบุญส่งก่อน ไอ้กอส่องตะเกียงให้ข้า” แสงสว่างวับ ๆ แวม ๆ ก็เคลื่อนจากจุดเดิม หมออ่อนมุกเข้าลงดินก้มลง กลืนน้ำ ๆ ตู ๆ กระจายคลุ้งช่างน่าอัศจรรย์แท้! โลงว่างเปล่า นอกจากดินผงยุ่นเปียกสีตุ่น ๆ กองอยู่เป็นรูปโครงกระดูกมนุษย์ “ไอ้เดี๋ยว! เอ็งจงไปอยู่กับข้า” หยิบขลุ่ยผงกระดูกตรงตำแหน่งเชิงกรานใส่ตลับที่เตรียมมา ต่อจากนั้นก็เสร็จพิธีครึ่งหนึ่ง สองบุรุษเข้าวางด้ายดิบที่กันล้อม ชายสูงอายุส่งทุกคนเสียงเคร่งขรึม

“ข้าจะปลูกป่าข้าเรียกวิญญาณเสื้อเดียว เห็นอะไรตกอกตกใจอย่าหนีเป็นอันขาด อยู่กับข้า... ข้ารับรองความปลอดภัย”

ชายแก่ผู้ขมขังเวทพนมมือสวดบริกรรมคาถา สุนัขหอนวุ้งมาแต่ไกลรับกันเป็นทอด ๆ นักแสกร่องแซ่กกลางอากาศ ผุงค้ำควาบินพริบพริบ ครุฑใหญ่อากาศบริเวณนั้นเกิดแรงกดดันคล้ายฝนจะตกฟ้าแลบบนก้อนเมฆไกลโพนับัดดล..พายุพัดฮือต้นไม้ใหญ่ไหวเอนชูซ่า เสียงหวีดหวิวหนึ่งไม่อาจจับได้ว่ามันดังมาจากทางทิศใด สามผู้ช่วยหมอมือเปียกกัน เสียงปีศาจจิ้งจอกแจ๊กบางตัวร้องโหยหวน คุณพระช่วย! ผุงวิญญาณสำแดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ยืดหัว แลปลิ้นปลิ้นตา เป็นโครงกระดูกลอยในอากาศ หมออ่อนมุกกำข้าวสารอาคมชั๊ด ผุงอธิสมานกายล่องหนวับ แต่พายุอื้ออึงอยู่การท่องพระเวทดำเนินต่อไปอย่างเคร่งครัด ครุฑใหญ่เสียงประหลาดประหนึ่งประหนึ่งแผ่นดินไหว ร่างหนึ่งค่อย ๆ ผงกตัวก้าวขึ้น บุญส่งอ้าปากตาเบิกโพลง ปีศาจร่างน่าสะพรึงกลัวเนื้อหนังมันถูกผุงงูกัดเลือดแดงถือก

“ไอ้เดี๋ยวไซ้”

“ไซ้แล้ว... เเทอ-เทอ-เทอ”

เนื้อหนังที่ไซ้กเลือดเปลี่ยนเป็นเน่าเฟะ น้ำเหลืองหยดตึง หนอนไซ้กลิ่นเหม็นเน่าเอียน ๆ ตลบอบอวล กำนันแยมผู้นำดาบลวิงมุดวงสายสิญจน์ซื้อฝาคความมืดไม่ฟังเสียงห้าม นายกอดตามเป็นอันดับสอง บุญส่งฉวยไม้ค้ำรักแร้วิ่งไซ้กเขยกรั้งท้าย

“เอ็งจะไปไหนไม่ได้ไอ้เดี๋ยว” หมออ่อนมุกขมุดมอขึ้น “ข้าขอความร่วมมือจากเอ็งปราบเจ้าแม่เน่าคี่ที่เป็นศัตรูกับเอ็ง เราเป็นพวกเดียวกันเพราะฉะนั้นเอ็งอย่าหลอกพวกข้าทั้งสามเลย”

“ข้าไม่ทำอะไรสามคนนั้น แต่ผีอื่น ๆ นะสิ เห็นจากอำนาจของข้าที่จะห้ามปรามเขา ตัวใครตัวมันเถอะวะ”

“เพื่อให้ข้ารู้ว่าไอ้เดี๋ยวตัวจริง ลองแปลงร่างเป็นมนุษย์สิ” อาจารย์ไสยศาสตร์พูดกับมันด้วยกระแสดิจ

เนื้อตัวที่เน่าเฟะน้ำเหลืองเยิ้มเลื้อนหายกลายเป็นขุนโจรทมิฬ ร่างผอมสูงเกร็งไม่สวมเสื้อ สักลึงดำเปรอะไปหมดทั้งแผงอกและแผ่นหลังมังกรพันแขนกางเล็บพร้อมดาบเหล็กไหลนำมาปราบเจ้าแม่नाคิ พลังลึกลับความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์เหล่านี้ เป็นความเชื่อทั่วไปของมนุษย์กล่าวเฉพาะในสังคมไทย คนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคม เวทมนตร์ของขลัง เหล่านี้สะท้อนออกมาในวิถีชีวิต รวมถึงวรรณคดีต่าง ๆ ดังเช่นในเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีการทำกุมารทอง ทำดาบฟ้าฟื้น เรื่องไกรทองมีการระเบิดน้ำเพื่อปราบจระเข้ชาละวัน เป็นต้น ในสมัยอยุธยามีการเขียนผ้ายันต์ทำตะกรุดโดยพระอาจารย์ธรรมโชติมอบให้ชาวบ้านบางระจัน รวมถึงวิถีชีวิตในปัจจุบันที่เรามักเอารถยนต์ไปเจิม หรือการลงอักขระ การสักยันต์ มีเรื่องของคาถาอาคมเป็นพื้นฐานทางความเชื่อ แสดงให้เห็นว่าความเชื่อไสยศาสตร์มีอิทธิพลเหนือจิตใจของชาวโลกนั่นเอง

พิธีกรรมกำจัดเจ้าแม่नाคิ

ในเรื่อง “นาคิ” มีการจัดพิธีกรรมกำจัดเจ้าแม่नाคิ หลายครั้งที่ “หม่ออ่วม” หมอผีประจำหมู่บ้านดอนไม้ป่าซึ่งเกลียดชังเจ้าแม่नाคิ จึงร่วมมือกับพวกประกอบพิธีกรรมกำจัดเจ้าแม่नाคิ หม่ออ่วมปลุกสร้างโรงปะรำพิธี และเตรียมข้าวของเครื่องใช้ในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ของเขา เป็นการทำให้พื้นที่กายภาพกลายมาเป็น “พื้นที่พิธีกรรม” ซึ่งเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยสร้างรูปจำลองเจ้าแม่नाคิ ผูกด้วยแหวนหลวงปู่่มั่น และเผาด้วยแสงอาทิตย์ ซึ่งพิธีกรรมนี้ส่งผลทำให้คำแก้วทรมาณแทบขาดใจตาย แต่แล้วพิธีกรรมก็ต้องล่มไป เมื่อเจ้าแม่नाคิบันดาลให้ฝนตกลงอย่างหนัก คณะของกำนันแยม ซึ่งมีหม่ออ่วม บุญส่ง นายกอ เมืองอินทร์ และลำเจียก คนเหล่านี้ตั้งตัวเป็นศัตรูกับคำแก้ว และพยายามกำจัดเจ้าแม่नाคิมาตั้งแต่ต้น ได้ทำพิธีกรรมทำร้ายเจ้าแม่नाคิอีกหลายครั้ง โดยการนำของหม่ออ่วมและเมืองอินทร์ สองจอมขมังเวทย์ แต่ก็ถูกอำนาจของเจ้าแม่नाคิและฝูงงูบริวารปกป้องไว้ ดังตัวอย่างพิธีกรรมกำจัดเจ้าแม่नाคิ

“เขาช่วยกันสามคน มีเฒ่าอ่วม ลูกกอ แล้วก็กำนันแยม เอาฟางแห้งมาทำเป็นหุ่นजूด้วยาวเพื่อย มีแหวนทองเหลืองผูกเชือกคล้อง” ผู้ฟังรู้สึกไม่สบายอย่างไรชอบกล หวนระลึกถึงความฝันอันน่าสยดสยอง

“แกเอาหุ่นไปทำยังไงอีก”

“ปักไม้ตั้งกลางแจ้ง ก้นคอกล้อม” (นาคิ: 178)

เมื่อทุกคนกลับไปหมด คำแก้วรีบขึ้นเรือนจุดธูปสามดอกบูชาพระพุทธรูป กราบพระสามครั้ง อธิษฐานขอให้พระคุ้มครองเธอ ขณะเดียวกันนี้ที่ลานวัดชาวบ้านนับสิบกำลังล้อมजूจำลองที่ทำด้วยฟาง งูดังกล่าวปักไม้ขามลอยเด่นรับแสงแดด คำปองถือกระจาดเปล่าซึ่งขายของหมดแล้วเดิน

แหวกกลุ่มคนเข้าไปหาหม่อมอ่วมยังประรำพิธี แกนุงขาวหม่นขาวน่าเลื่อมใส ที่โต๊ะบูชาตั้งบายศรี อ้อยแดง มะพร้าวอ่อนและเครื่องบัตร์พลีครบถ้วน กำนันแยมลอบถลึงตากับหม่อมอ่วม นายกอริบกลบเกลื่อน เวลาผ่านไป พระภิกษุสงฆ์ฉันเพลใกล้เที่ยงทุกขณะ และบัดนี้เที่ยงตรง ดวงตะวันตรงศิระชะ ชายแก่จอมคาถาหยิบแว่นขยายออกไป ยืนขีดคอกที่กั้นหุ่น ยกมือขึ้นจับไหว้ก่อนที่จะยกแว่นส่องทางปลาย หางงูกึ่งกลางเลนส์เป็นจุดโฟกัสของแสงแดด และต่อท้ายในใจ “เจ้าแม่นาคี จงถึงคราววิบัติโอมเพี้ยง”

เริ่มเป็นวันลอยขึ้นมาและมากขึ้นทุกที คำปองเหงื่อแตกซิก ยกกระจาตขึ้นบังต่างร่ม เขม่นตาซ่ายตึก ๆ ใจคอหงุดหงิดกระวนกระวายประหลาด เมื่อสิ้นความอยากดูแม่มาย้วยกลางคนถือกระจาตเดินลิว อากาศร้อนเปลวแดดเต้นยิบ ๆ พยายามเดินเลาะลัดใต้ต้นไม้ ครุใหญ่ก็ถึงเรือนสูงแต่ทว่ามีเสียงอะไรเล่าตื่นโครมครามบนเรือน

“แม่จ๋า ... ช่วยคำแก้วด้วย” ลูกสาวร้องครวญครางสะอึกสะอื้น คำปองล้างเท้าลวก ๆ รีบก้าวขึ้นบันได “เอ็งปิดประตูห้อง แม่เข้าไปไม่ได้” มีเสียงคลานกระเสือกกระสน คล้ายคนที่กำลังจะสิ้นลมปราณ เมื่อบานประตูเปิด ออกคุณพระช่วย! คำแก้วเหงื่อโซมตัวนอนบิดตัว คล้ายงูถูกย่างสด “ฉันทร้อนเหลือเกินแม่ ขอน้ำกินหน่อย” ผู้เป็นมารดารีบพรวดพราดไปที่โถงเล็ก ตักน้ำฝนมาให้เธอ

(นาคี: 179)

ความเชื่อของตัวละคร เช่น คำแก้วที่จุดธูปสามดอกบูชาพระพุทธรูป กราบพระสามครั้ง อธิษฐานขอให้พระคุ้มครองเธอ ส่วนหม่อมอ่วมประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์เพื่อปราบเจ้าแม่นาคี บุญยงค์ เกศเทศ (2557: 9-10) อธิบายเกี่ยวกับพลังเหนือธรรมชาติ ว่าเป็นสิ่งลึกลับ มนุษย์เชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีอำนาจ ปกป้องคุ้มครอง บันดาลให้มนุษย์ผ่านพ้นภัยอันตราย ปราศจากความพินาศย่อยยับ เตือดเนื้อร้อนใจ จากภัยพิบัติทั้งหลายทั้งปวง จึงเกิดการพยายามคิดหาหนทางต่าง ๆ เป็นต้นว่า เช่นสรวง บัตร์พลี สังเวชบูชา เพื่อสร้างกำลังใจ ด้วยการคาดหวังว่า พลังอำนาจเหนือธรรมชาติจะสามารถบันดาลให้ได้รับสิ่งที่ปรารถนา ตลอดจนขจัดปัดเป่าเรื่องราวร้ายให้กลับกลายเป็นเรื่องดีได้ และเมื่อพบเห็นปรากฏการณ์ใด ๆ เช่น ฝนตก ฟ้ำร้อง แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด ตลอดจนมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้ามาผูกพันกับชีวิต ทั้งเกิด เจ็บไข้ได้ป่วย ล้มหายตายจาก ก็จะมีสติหวาดกลัว เนื่องจากไม่สามารถอธิบายหรือล่วงรู้ถึงมูลเหตุที่แท้จริงของปรากฏการณ์เหล่านี้ได้ และต่างก็เชื่อว่า น่าจะมีอำนาจลึกลับบางอย่างที่อยู่เหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปนั่นเอง

พิธีกรรมปลุกผีดิบ

ในเรื่อง “แก้วขนเหล็ก” สื่อถึงการรับวัฒนธรรมอิทธิพลมาจากฝั่งตะวันตก แม้ว่าจะคล้ายกับเรื่องผีดิบแต่รีกคูล่าของต่างประเทศ ตรี อภิรัม นำความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนาของไทย ความเชื่อในเรื่องของภูตผีวิญญานแบบไทย ๆ ผสมผสานอย่างกลมกลืน โดยบรรยายว่า

“วิธีการของพวกلامะก็คล้าย ๆ กับพวกวูดูในอาฟริกา พวกนั้นเลี้ยงผีดิบคือใครตายเอาศพฝังไว้มันจะขุดขึ้นมาปลุกเสกให้เป็นผีดิบ แล้วเลี้ยงไว้ใช้งานต่าง ๆ สอง-หรือสามปี พวกฝรั่งค้าทาสกลัวกันนัก กลัวว่าญาติของตัวที่ตายจะถูกขุดขึ้นมาปลุกเสก ความหมายในคัมภีร์ธิเบตคือ ชีวิตที่ชั่วร้ายจะแปลว่าผีก็ยิ่งได้ ลามะท่านห้ามทองคืนวันเพ็ญ ก็เกรงว่าจะเป็นการปลุกผี”

(แก้วขนเหล็ก: 47)

“เป็นที่ทราบกันแล้วว่า พระเครื่องแท้ทุกองค์ต้องผ่านพิธีพุทธาภิเษก และจะขลังแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับพระคณาจารย์ที่นั่งปรก กรรมวิธีปลุกพระ เขากำท่านไว้ในอุ้งมืออาราธนาความศักดิ์สิทธิ์” “ใช่ครับ คุณอาจำได้แม่น คัมภีร์ชีวิตวัณณะของนายดมเล่มนั้น รจนาขึ้นโดยพระอริยสงฆ์ภิกษุวัชรบาท ที่ท่านมรณภาพไปนานแล้ว เมื่อสวดขึ้นในคืนเพ็ญ จึงเป็นการเรียกพลังปราณ หรือ กระแสคลื่นแม่เหล็กของเจ้าของคัมภีร์มารวมกันคล้าย ๆ กับการปลุกพระนั้นแหละครับที่นี้เมื่อมีศพที่ไม่เนาอยู่ในบริเวณนั้น ศพก็จะเกิดอาการ สันตาคือฟื้นขึ้น”

(แก้วขนเหล็ก: 71-72)

ตรี อภิรัม ใช้สัญนิยมมหัศจรรย์ประกอบสร้างผ่านพิธีกรรมซึ่งผูกโยงกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของรูปเคารพบูชา เป็นพื้นที่ที่เปิดสู่เรื่องเล่าประสบการณ์มหัศจรรย์ว่าด้วยปลุกศพให้ผีดิบ คือเป็นสิ่งที่แสดงออกในเรื่องความเชื่อทั้งทางศาสนาและไสยศาสตร์ ดังที่ ศักดิ์ศรี แยมันดดา (2547) กล่าวว่า ความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์ของมนุษย์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ ทุกชาติทุกภาษาต่างก็มีเหมือนกัน จะมากหรือน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับความเข้มข้นเท่านั้นเอง สังคมใดที่เจริญในทางศาสนาและอภิปรายญา ความเชื่อในทางไสยศาสตร์ก็น้อยลงรวมทั้งบรรดาประเพณีพิธีกรรมก็คลาความศักดิ์สิทธิ์ลง กลายเป็นกิจกรรมร่วมทางสังคมเท่านั้น

พิธีกรรมปราบผีดิบ

ในเรื่อง “แก้วขนเหล็ก” มีพิธีกรรมปราบผีดิบ ณ เรือนโบราณใต้ถุนสูง ตารอดผู้ได้รับค่าจ้างจากวิทวัสให้ปราบผีดิบสองตัวนั่งอยู่ในห้องพิธีกรรม แกนุงขาวหม่มขาว โต้ะเล็กเตี้ย ๆ ตั้งอยู่เบื้องหน้า บนโต๊ะมีเครื่องบวงสรวงท้าวเวสสุวรรณ เช่น เลือดไก่ขาวหนึ่งถ้วยตะไลขนมต้มแดงต้มขาวกล้วย อ้อยแดง มะพร้าวอ่อน ฯลฯ มีสายสิญจน์ปักวงไว้รอบนอก หมอผีชื่อดังได้หลับตา บริกรรมอาคม จากค้อยข้าวเนินเปลี่ยนเป็นดั่งและเร็ว ท้องฟ้าที่สงบเงียบเริ่มวิปริต เมฆดำลอยต่ำคล้ายฝนจะตกลงมเย็นพัดอุ้ ตันไม้ใหญ่โอนเอนเกิดเสียงซู่ซ่าแล้วฟ้าก็แลบเป็นสาย ติดตามด้วยเสียงครืน โดยผู้เขียนบรรยายว่า

ช่างน่าประหลาด คล้ายจะมีเสียงหัวเราะของคนนับร้อยผสานอยู่ในเสียงพายุนั้น ชายแก่ร่างผอมเกร็งสวดเวทย์มนต์ถี่รัวยิ่งขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่ว่าพายุจะพัดกรรโชกสักเท่าใดเทียนขี้ผึ้งหนักห้าบาทสองเล่มที่จุดอยู่ก็ไม่ดับ

“เรียกข้าทำไม ... เรียกข้าทำไม?” เสียงหวือเหมือนเสียงตะโกนในหูเขา

“โอมเพี้ยง!” ตารอดเป่าพรวดเมื่อจบพระคาถาคาบสำคัญ

เรือนไหวเยือกได้ยินเสียงคนเดินหนัก ๆ ขึ้นบันไดแปลก! ไม่ยกแลเห็นอะไรเลย

แหยิบตรงแดงสามเหลี่ยมโบกไปมาสามครั้ง

ในทันใดก็ปรากฏร่างมนุษย์ผู้หญิง คุณพระช่วย! ราวกับผุดขึ้นจากนรก

ผีดิบล่ำเจียกในสภาพเสื้อผ้าขาดกระรุ่งกระริง ผมยวายุ่ง เป็นกระเซิง หน้ากระดุก

โหนกแก้มสูงคราบเลือดสด ๆ จับที่ริมฝีปาก ดวงตาแดงกำร้อนแรงไปด้วยโทสจริต

“ไ้รอด ... ถึงหาที่ตายไ้มั๊ย?” เจ้าหล่อนร้องเสียงแหลมปนแหบ

“เอ็งฆ่ามนุษย์มามากแล้วคีนนี้แหละข้าจะฆ่าเอง”

นางปีศาจหัวเราะอี ๆ เลือดไหลย้อยที่มุมปากสองเขี้ยวแหลมขาววะวับกับแสงเทียน

“เดี๋ยวกั้รู้ว่าใครจะฆ่าใคร”

ขาดคำหล่อนก็เดินที่อเข้าใกล้ซุสองมือ แสยะปากกลืนซากศพแห่ง ๆ กระจายคลั่ง ตารอดหยิบก้านมะยมติดใบจุ่มลงในบาตรน้ำมนต์ยกขึ้นสลัด

“วู้ย! เย็นดีจริงข้าชอบฮิ...” ผีดิบล่ำเจียกแหกปากหัวเราะ แสงเทียนที่วับ ๆ

แวม ๆ ทำให้ร่างนั้นเพิ่มความน่ากลัวเป็นทวีคูณ

(แก้วขนเหล็ก: 372)

จากนั้นตารอดกำทรายอคมชัด แต่ก็ยังเจ้าหล่อนไม่ได้ ผู้เชี่ยวชาญทางไสยศาสตร์เหงื่อแตกซิก แก้วมิดหมอดักดีสิทธิ์ในพานขณะนั้นนางมารร้ายก้าวถึงด้ายสายสิญจน์แล้วตัดสินใจจ้วงแทงเต็มเหนี่ยว บัดนี้สาวกผีดิบของเมฆินทร์ล้มลงซัดกันซังกอพราด ๆ มิดหมอดักตริงทรวงอก เลือดทะลักออกจากปากของเจ้าผีดิบกลิ่นคาวปนตุ ๆ คล้ายเลือดสด ๆ คลุกปลาเค็มเน่า อมนุษย์หญิงกรีดร้องโหยหวน ตารอดเป็นต่อสวดพระคาถาเร่งความขลังของมิด แต่ไม่ว่าจะสวดเร่งสักเท่าใดก็หาทำให้เจ้าผีดิบสิ้นสุดชีวิตไม่ สิ้นเสียงร้องคร่ำครวญลมเย็นก็กรรโชกเหือก เปลวเทียนต้นระริกทำท่าจะดับ เสียงสุนัขจากท้ายวัดหอนโปรว ค้างคาวบินพืพื นกแสกร้องแสบบนหลังคา แล้วมีเสียงหนัก ๆ ขึ้นบันไดนอกชานไหวแทบว่าจะหัก บัดนี้ปรากฏร่างใหญ่ทะมึนของผีดิบเมฆินทร์! ตารอดผะทั้งตัวขนลุกซู่ รู้ได้โดยสามัญสำนึกว่าเผชิญสิ่งที่ทรงอิทธิฤทธิ์เหนือกว่า รีบท่องคาถาอัญเชิญท้าวเวรเจ้าแห่งภูตผีปีศาจทั้งหลายทันที

ไสยศาสตร์มีทั้งที่เป็นไสยศาสตร์ฝ่ายดี (White magic) คืออำนาจลึกลับที่มีพลังสามารถนำมาช่วยเหลือมนุษย์ได้ เช่น รักษาความเจ็บไข้ ช่วยให้มียพลังในการต่อสู้ ส่วนไสยศาสตร์ฝ่ายไม่ดี (Back magic) คืออำนาจลึกลับที่ถูกพอมดมอผีใช้ไปเพื่อทำร้ายผู้เป็นปฏิปักษ์ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่ตนเองไม่พอใจ เช่น เสกหนังสือความเข้าใจการใช้หุ่นเป็นตัวแทนของบุคคลแล้วทำร้ายหุ่นเพื่อให้เกิดผลร้ายแก่บุคคลที่เป็นตัวแทนหุ่น (ศิลป์ชัย เขาว์เจริญรัตน์: 2558)

4.2.2.2 การประกอบสร้างผ่านบทสวดมนต์และคัมภีร์โบราณ

การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านบทสวดมนต์และคัมภีร์โบราณในนวนิยายของตรี อภิรุณ เป็นลักษณะอิงความเชื่อพุทธศาสนา ผู้เขียนกล่าวถึงอำนาจบูชาพระรัตนไตร คาถาชุมนุเม เทวดา พระชินบัญชร ผ่านพระธุดงค์ พระสงฆ์ผู้ทรงคุณธรรม แม่ชีผู้เคร่งศีลธรรม มีดังนี้

พระคาถารัตนสูตร

ในเรื่อง “ลูกสาวชาตาน” อนันตพรตัวละครเอกชายหมั้นสวดมนต์เจริญวิปัสสนา เขาเข้ากรรมฐานถอดจิตเพื่อสืบหาวิธีการช่วยวิลาสินีตัวละครเอกหญิงให้หลุดพ้นจากอำนาจที่ถูกครอบงำมาตลอดยี่สิบปี เขาสืบหาวิธีการที่จะช่วยเธอจนในที่สุดก็พบว่าพระคาถารัตนสูตรสามารถจัดผีหรือสิ่งช่วยร้ายได้ โดยตรี อภิรุณ นำเสนอผ่านการเล่าเรื่องของตัวละครหลวงพ่เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

“ตามตำนานสมัยพระพุทธองค์ เมืองไพศาลีเกิดอหิวาตกโรคระบาด ชาวเมืองล้มตายเป็นจำนวนมาก พวกภูตผีปีศาจก็เที่ยวหลอกหลอน พระพุทธเจ้าใช้ให้พระอานนท์ท่องรัตนสูตรพรมน้ำมนต์ที่วันครไพศาลี พวกปีศาจกลัวจนหนี

กระโดดข้ามกำแพงเมืองไป ท่านเล่าว่าพระศาสดานี้ศักดิ์สิทธิ์มาก ผู้ที่สวดต้องประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา และบารมีจากพบก่อนศาสดารัตนสูตรจึงจะสำคัญที่สุด

(ลูกสาวชาตาน: 125)

พระศาสดารัตนสูตรปรากฏ มีอยู่จริง ณ เมืองไพศาลี แห่งอาณาจักรวัชชี การทำน้ำพระพุทธรูปและประพรมเพื่อขจัดภูตผีร้ายไม่น่าจะเป็นพุทธประสงค์ แต่มีการเล่าขานตามตำนานว่าที่เมืองไพศาลี เมืองหลวงของแคว้นวัชชีของเหล่ากษัตริย์ลิจฉวีเกิดโรคระบาด คืออหิวาตกโรคหรือโรคห่า ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก เตือดร้อนไปทั่วเมือง กษัตริย์ลิจฉวีนิมนต์พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดชาวเมืองไพศาลีพระพุทธองค์พร้อมภิกษุสงฆ์จำนวนมากเสด็จไปตามคำนิมนต์ ทรงมีพุทธบัญชาให้พระอานนท์ พุทธอนุชา สวดรัตนสูตร อันว่าด้วยพระคุณของพระรัตนตรัย เพื่อขจัดโรคภัยและอำนวยสวัสดิมงคลแก่ชาวเมืองไพศาลี พร้อมประพรมน้ำพระพุทธรูปรอบกำแพงเมือง ภูตผีปีศาจร้ายได้ปลาสนาการไปหมดสิ้น ชาวเมืองมีกำลังใจเริ่มหายป่วยกันมากขึ้น เสด็จรพช วรรณปก : 2563) ตรี อภิรุณ ใช้สังขนิมมหัสจรรย์นำเสนอบทบาทอำนาจพลังศักดิ์สิทธิ์ผ่านเรื่องเล่าพระศาสดารัตนสูตรจากหลวงพ่เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ทำให้อันตพรสามารถปราบผีที่สิงอยู่ในร่างของวิลาสินีได้สำเร็จ ส่งผลให้ปมเรื่องในนวนิยายคลี่คลายลงด้วยความสงบสุข ในเรื่อง “ลูกสาวชาตาน” เป็นความมหัศจรรย์ที่ดำรงอิงอยู่กับโลกความเป็นจริงเป็นส่วนประกอบจึงเป็นได้ทั้งพื้นที่แห่งจินตนาการที่ผสมผสานกันระหว่างความจริงและความมหัศจรรย์

คัมภีร์วิวัฒนะ

ในเรื่อง “แก้วขนเหล็ก” มีคัมภีร์ชีวิตวิวัฒนะ ผู้ครอบครองคัมภีร์คือนายตมฤตม รจนาชิน โดยพระอริยสงฆ์กายวัชรบาท ซึ่งในนวนิยายเล่าว่าท่านได้มรณภาพไปนานแล้ว เมื่อสวดขึ้นในคืนเพ็ญจึงเป็นการเรียกพลังปราณหรือกระแสคลื่นแม่เหล็กของเจ้าของคัมภีร์มารวมกันคล้ายกับการปลุกพระเมื่อมีศพไม่เน่าอยู่ในบริเวณนั้น ศพเกิดอาการสันดาปคือฟื้นขึ้น มีคำล่ำลือว่าศพอาบยาของเมฆินทร์ฝังในปราสาทพยุพเมฆแต่ไม่มีใครค้นพบศพเมฆินทร์ นฤตมต้องการท่องคัมภีร์ชีวิตวิวัฒนะในคืนวันเพ็ญเพื่อให้ศพฟื้นคืนชีพ โดยผู้เขียนบรรยายว่า

“ที่เราปลุกพระได้สำเร็จ ก็เพราะเราอาราธนา ส่งกระแสจิตสัมผัสกับคลื่นพลังปราณที่ห่อหุ้มองค์พระ เกี่ยวกับคัมภีร์นั้นน่าจะท่านว่ามีพระธิเบตบางรูปสามารถปลุกผีดิบได้ เขาเรียกวิชานี้เป็นแขนงหนึ่งของไสยดำ คือเชิญวิญญาณ

ให้ กลับเข้าร่างเดิมที่ยังไม่เนาไม่เปื่อย แล้วบังคับให้ผีเดินไปจนถึงที่เผาศพของตัวเอง”

“ฮือ! ตอนนี้อยู่เหมือนอาจะเคยอ่านพบจากหนังสือบ้างแล้ว พ่อมดหมอผีในทวีปแอฟริกา มันทำยิ่งกว่านี้อีก มันเรียกวิญญาณกลับเข้าร่างศพ ซึ่งใช้น้ำยาจากสมุนไพรชนิดไม่ให้ศพเน่า แล้วใช้ทำงานในไร่นาแทนกรรมกร มันเรียกผีดิบเหล่านี้ว่า ‘ซอมบี้’ เหมือนคนทุกอย่างแต่เคลื่อนไหวช้า ตัวแข็ง นัยน์ตากระด้างไม่มีแวว เมื่อสืบทกว่าปีก่อนโน้นนิตยสารไลฟ์กับบริดเดอร์โดเจสท์เคยนำเสนอสารคดีเรื่องนี้มาตีพิมพ์”

(แก้วขนเหล็ก: 72)

ความหมายของคัมภีร์วัฒนธรรม คือ หากท่องประจำนำความเจริญมาสู่ตน ห้ามท่องในคืนวันเพ็ญเพราะทำให้สรรพสิ่งที่ตายคืนชีพ เป็นคาถาเรียกวิญญาณแห่งความตาย

คัมภีร์ไบโตนาล่าห์

นวนิยายของ ตรี อภิรุณ นอกจากจะมีพระคัมภีร์วัฒนธรรม ยังปรากฏคัมภีร์ไบโตนาล่าห์ในเรื่องมฤตยูผยอง โดยผู้เขียนบรรยายว่า

“ตามหลักการอันนี้ไสยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ตรงกันเปี้ยบ ร่างกายมนุษย์มีกระแสคลื่นความร้อน กระแสคลื่นนั้นจะแผ่อยู่กับวัตถุที่เจ้าตัวเกี่ยวข้องด้วยชั่วระยะหนึ่ง เช่น ผมเส้นด้าย เล็บ ฯลฯ เมื่อเราเอาสิ่งดังกล่าวมาประกอบพิธีกรรม มันก็จะส่งผลกระทบต่อไปถึงเจ้าของ วิชานี้ชื่อนาฟิอี มาจากคัมภีร์ไบโตนาล่าห์ ของศาสนาพราหมณ์ดึกดำบรรพ์

(มฤตยูผยอง: 143)

คัมภีร์ไบโตนาล่าห์ กล่าวถึงการกำเนิดของจักรวาล มีพระอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวนพเคราะห์ และทุกสรรพสิ่งถือกำเนิดขึ้น และกล่าวว่ก่อนพระพุทธเจ้าประสูติห้าพันปี ท่านโยคีรามสำเร็จมานสมาบัติขั้นสูงสุด ได้ถอดกายทิพย์ และวิญญาณขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นพรหมสุทธาวาส มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนวิชา “แสงทิพย์” ในศิลารังสี เมื่อลงมายังโลกมนุษย์ได้บันทึกวิชาแสงทิพย์ไว้ในศิลาจารึกและตั้งสำนักโยคีขึ้น

คืนวันเพ็ญ

ตรี อภิรุณ กล่าวถึงคืนแรม 15 ค่ำ หรือคือวันเพ็ญ เป็นวันที่ดวงจันทร์เคลื่อนไปอยู่ฝั่งตรงข้ามกับดวงอาทิตย์ ซึ่งแสงจากดวงอาทิตย์จะตั้งฉากกับดวงจันทร์พอดี ทำให้สามารถสะท้อนแสงมายังโลกได้มากที่สุด คนที่อยู่บนโลกซีกกลางวันจะมองไม่เห็นดวงจันทร์บนท้องฟ้า ในขณะที่คนที่อยู่ซีกกลางคืนจะเห็นดวงจันทร์น่านที่สุด ตรี อภิรุณ นำปรากฏการณ์วันสำคัญดังกล่าวนี้สร้างนวนิยายให้มีความลึกลับมหัศจรรย์ ทั้งการปลุกเสกพิธีกรรมหรือการจัดปรีมิพิธีทางศาสนาต่าง ๆ เช่น ในเรื่องมฤตยูผยอง ตรี อภิรุณ กล่าวถึงความลึกลับอาถรรพ์ของคัมภีร์อินทนิลในคืนเพ็ญ บรรยายว่า

“ไม่รู้หรือว่าเขาเป็นบุรุษสองวิญญาณ” เจ้ารัตนวงศ์ ณ เชียงสรวงอีกฮัด
“อันตรายเป็นอย่างยิ่งในคืนเพ็ญ โคนเขี้ยวแหลมกัดตายเสียยิ่งกว่ารอดชีวิต”

หนุ่มหล่อเกรงว่ามารดาจะตื่นตระหนกจึงจำเป็นต้องพลิกแพลงเหตุการณ์
“หมาป่าลอบเข้าปราสาทในคืนเพ็ญ บังเอิญผมออกมาเดินเล่นไม่ทันระวังตัว
คุณพ่อคุณแม่โปรดอย่ากังวลครับ หมอฉีควัคซีนกับยากันบาดทะยักให้ผมแล้ว”

“ประเพณีของคัมภีร์อินทนิล ในคืนเพ็ญเมษาเขาจะเปิดประตูรั้วโล่งจนถึงรุ่งเช้า
สิงหาราชเดือนแล้วผมไม่เชื่อ ซอบลองดี”

(มฤตยูผยอง: 119)

ในเรื่องนางพญาอสรพิษ ตรี อภิรุณ กล่าวถึงคืนเพ็ญในทำพิธีสังเวทเพ็ญฝ่ายมิถุนาพิธีด้วยการใช้เลือดวัวสด น้ำผึ้ง ดอกไม้เจ็ดสี รูปเทียน ยอดอ้อย และการทำพิธีรักษาเท้าซ้ายที่อัปลักษณ์ของเจ้าสร้อยสุรางค์ คือต้องเอาเลือดที่ชอกคอของหญิงสาวที่หน้าตาคล้ายแม่ชีแสงโสมตอนที่ยังเป็นคนธรรมดาขโสมตรงรอยดำไหม้รอยอัปลักษณ์จะหายไปทันที โดยบรรยายถึงคืนเพ็ญว่า

“อย่าเพิ่งดีใจ มันไม่ถ่านักหรอก ขึ้นตอนมากมายเลยจ้ะ สมมติว่าได้ตัวหญิงสาวคนนั้นมาแล้ว เราต้องรอไปจนกว่าจะถึงคืนเพ็ญที่มีจันทร์ปราภา ขณะที่เงาโลกบังดวงจันทร์มืด ช่วงนั้นแหละ เจาะเลือดขโสมรอยดำไหม้รอยอัปลักษณ์ส่องสว่างเท้าของฉันทันทีคืนเป็นปกติ”

“ทำเวลาอื่นไม่ได้ผลใช่ไหมคะ”

“ใช่สมมติว่าฉันทันกลับมาเป็นคนเดิม อิทธิฤทธิ์ก็จะเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว”

(นางพญาอสรพิษ: 193)

ในเรื่องแก้วขนเหล็ก ตรี อภิรัม กล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ของคืนเพ็ญ โดยบรรยายว่า

วันเพ็ญ เป็นวันแห่งอารมณโลก หรือวันแรงทางจิตตามสถิติคนบ้ามักจะคลั่ง
กันมากในคืนเพ็ญ นั้นเป็นเรื่องของคนบ้า แต่เรื่องของคนดี พิธีพุทธาภิเษก
พระภิกษุท่านก็มักจะทำในคืนเพ็ญ และแม้กระทั่งพระพุทธเจ้าของเราที่ประสูติ
ตรัสรู้ และนิพพานในวันวิสาขบูชา (แก้วขนเหล็ก: 47)

ความหมายคืนวันเพ็ญในแก้วขนเหล็กคือ ความบริสุทธิ์ของธรรมชาติและเป็นจุดเปลี่ยนของ
อุดมการณ์เชิงจริยธรรม ตรี อภิรัม สร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เรื่องแก้วขนเหล็กจากปีศาจดูดเลือด กำเนิดจาก
ความแค้นและถูกผลิตซ้ำด้วยมนต์ที่สาธยายในคืนวันเพ็ญ

4.2.2.3 การประกอบสร้างผ่านวัตถุมงคลและสิ่งของศักดิ์สิทธิ์

การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านวัตถุมงคลและสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายของ
ตรี อภิรัม มีดังนี้

แก้วขนเหล็ก

ในเรื่อง “แก้วขนเหล็ก” มีตำนานเล่าถึงโจงแก้วซ่อนศพลวงเมฆินทร์ เป็นการตั้งคำถาม
กับวิถีการมองโลกที่ยึดโยงกับเหตุผลซึ่งสร้างขีดจำกัดในการเข้าถึงความจริงที่มีอยู่อย่างหลากหลาย
ในโลกหลังสมัยใหม่ และกล่าวถึงเรื่องเล่าในอำนาจพลังศักดิ์สิทธิ์ของตัวละครและวัตถุสิ่งของ
ศักดิ์สิทธิ์ที่มีจริง โดยผูกโยงระหว่างความเชื่อในพลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของตัวละครกับความศักดิ์สิทธิ์
ของอนุภาคแก้วขนเหล็ก โดยบรรยายว่า

“แก้วขนเหล็กหนก่อนผมก็เคยบอกคุณวสันนา ว่าหลวงพ่อนรที่เขาถือกันว่า
ท่านสำเร็จพระอรหันต์ทำพิธีพุทธาภิเษกแก้วเมื่อนั้น”

“ครับ ผมเอามาทำเป็นหัวแหวน ความศักดิ์สิทธิ์จะยังคงอยู่ไหม”

“ผมคิดว่าคุณคงพบอภินิหารของแก้วเหล็กมาแล้ว เว้นแต่จะไม่ได้สังเกต
เท่านั้น”

“อภินิหารด้านไหนบ้างครับ”

“อยู่ยงคงกะพัน มหาอุจจ์ เป็นที่ครั้นคร้ามของภูตผีปีศาจ และเทวดาบาง
ประเภท” “กันผี!” ชายหนุ่มอุทาน อุดคิดถึงอะไรบางอย่าง “ผมเคยผจญผีดิบแก๊ง

นี้มาแล้วสอง-สามครั้ง” วิทวัสพูดอย่างไต่ตรง “มันหนีผมทุกครั้ง เป็นไปได้ว่ามันคงกลัวแก้วชนเหล็กที่ผมมีอยู่”

“ไม่เพียงแต่กล้าเท่านั้นแหละ เหล่าอมนุษย์ยังรู้ต่อไปว่า แก้วชนเหล็กพิฆาตมันถึงตายได้ จีมันลงไปที่แสงหน้านั้นแหละ ไหม้เป็นเถ้าไปเลย ผมรับรอง”

“แล้วถ้าจีตำแหน่งอื่นล่ะครับ”

“ไหม้ แต่ไม่ขลังเด็ดขาดเท่าแสงหน้า เพราะเป็นตำแหน่งมงคลที่สุดของร่างกาย พระท่านยังปิดทองให้เราแถว ๆ นั้น” ชายผู้นิยมเรื่องรางของขลังกล่าว

(แก้วชนเหล็ก: 805)

ความหมายวัตถุมงคลแก้วชนเหล็กคือสิ่งหยุดยั้งความแค้น เป็นเครื่องรางของขลังคู่กับคนดี มีคุณธรรมสามารถปราบปีศาจ ปราบความอาฆาตแค้น แก้วชนเหล็กคือแหวนโป่งขามที่เจียรระในจากแร่เขี้ยวหนุมาน ที่นำมาทำเป็นหัวแหวนโดยเชื่อกันว่า ถ้าผ่านพิธีปลุกเสกในคืนวันเพ็ญเดือนหกแล้วจะทำให้ผู้สวมแหวนนั้นมีพลังมปราณแกร่งกล้า ผู้ครอบครองคลาดแคล้วจากภัยพิบัติและอุบัติเหตุ ความลึกลับศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องแก้วชนเหล็กเข้าข่ายเป็นสังนิยมนหัตถ์จรรยา ตามทัศนะของสุชาติ สวัสดิ์ศรี ที่เสนอเกี่ยวกับวรรณกรรมไทยในอดีต ตำนานพื้นบ้าน นิทานท้องถิ่นและนิทานจักรวาล หรือกระทั่งบทอรรถรยในวรรณคดีว่าล้วนแล้วแต่มีลักษณะเป็นสังนิยมนหัตถ์จรรยาทั้งสิ้น นิยามเกี่ยวกับสังนิยมนหัตถ์จรรยาที่สุชาติ สวัสดิ์ศรี เสนอกลายเป็นพื้นฐานที่นักเขียนไทยจำนวนมากยึดถือและนำมาประยุกต์เขียนวรรณกรรมสังนิยมนหัตถ์จรรยาของไทย ในช่วงเวลาต่อมา กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ให้สัมภาษณ์ นิตยสาร Writer Magazine (ส.ค. 2539) พูดเกี่ยวกับสังนิยมนหัตถ์จรรยาในงานของเขาไว้ในทำนองเดียวกันว่า “ลักษณะแบบเมจิคอล มีอยู่ทุกหนทุกแห่งทั่วโลกนะ ในวรรณกรรมของแต่ละชาติ แต่ละภาษาต่างก็มีลักษณะนี้ปะปนอยู่ แล้วแต่ที่ใดจะมากหรือน้อย ของไทยเองในวรรณคดีเก่า ๆ ก็เต็มไปด้วยเรื่องราวเหล่านี้ เป็นประเภทปาฏิหาริย์ เหาะเหินเดินอากาศ หรือเรื่องสั้นเรื่องแรก ๆ ของไทย” (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559: 130)

รูปปั้นหญิงเปลือยนาคี

ประติมากรรมหรือรูปปั้นหญิงเปลือยเป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์ในเรื่อง “นาคี” เป็นรูปปั้นหญิงแกะสลักครั้งคนครั้งงู ที่คณะของทศพลชุดพบที่ “หนองไทร” ตรี อภิรุณ บรรยายว่า

“ครูใหญ่ วัดอุโบราณนั้นก็ประจักษ์แก่สายตาทุกคน มันเป็นรูปแกะสลักศิลาขาวอมชมพู รูปหญิงสาวเปลือยท่านอนบิดตัวช่วงล่างตั้งแต่สะโพกลงไปเป็นหางงู สิ่งที่คุณประหลาดยิ่งขึ้นก็คือ ส่วนบนหน้าผากที่จรดศีรษะมีหงอน” (นาคี: 16)

ประติมากรรมนาคี ได้เป็นจุดเชื่อมต่อทำให้ทศพลได้พบกับเจ้าแม่นาคี โดยตั้งแต่ได้มัน มาทศพลลุ่มหลงรูปปั้นนั้น เขาเคลิบเคลิ้มเหม่อมองมันคุ้มันอยู่เสมอ

“ทศพลนอนมองประติมากรรมนาคี หญิงสาวท่อนบนเปลือยกายนอนบิดตัว กลางหน้าผากเกือบติดศีรษะมีหงอน ส่วนช่วงล่างเป็นหางงูคล้ายจะขวิด”

(นาคี: 51)

ประติมากรรมนาคีมีอำนาจทำให้เมื่อทศพลอยู่ใกล้รูปปั้นนี้ เขาจะได้พบเจ้าแม่นาคีที่ปรากฏตัวมาเป็นร่างต่าง ๆ เช่น ภาพประหลาดในมิติเป็นปราสาทราชวัง

“ความว่างเริ่มแทรกซึม ม่านตาหนักอึ้ง แ่ววเสียงรีง ๆ ในช่องหู ขนลุกชูซ่าครึ่ง หนาวครึ่งร้อน โอ! คุณพระช่วย งูเผือกตัวโตขนาดเท่าแขนยาววาเศษ ไม่ทราบว่ามัน เลื้อยเข้ามาตั้งแต่เมื่อใด สิ่งที่น่าแปลกคือ มันมีหงอนที่หัว”

(นาคี: 51)

สุดท้ายคณะของกำนันแยมและบุญส่งได้รู้ว่าประติมากรรมนาคีสามารถทำให้คำแก้วกลับ กลายเป็นนาคีได้ จึงออกตามหาจนพบ และแอบเด็ดสัญลักษณ์นาคีที่เป็นรูปปั้นที่หน้าผากรูปปั้น แล้วเอา ไปหลอกทศพลให้ลองเอาไปแปะที่หน้าผาคำแก้วเพื่อพิสูจน์ความจริง ทำให้คำแก้วบาดเจ็บหนัก เกือบจะกลายเป็นงูยักษ์ และหนีไปซ่อนตัวในปราสาทหินเทวาลัย ความหมายรูปปั้นหญิงเปลือย คือศพของเจ้าแม่นาคีในอดีตชาติที่ถูกอาบน้ำยาจนแปรสภาพเป็นเนื้อหินประหลาด รูปปั้นหญิงสาว เปลือยนอนท่าบิดตัวท่อนล่างเป็นงู บนหัวมีหงอนคล้ายงูเป็นสัญลักษณ์

รูปปั้นหินแกะสลักปีศาจแม่ย่าทวดเกรี

ในเรื่อง “บาดาลดิน” มีรูปปั้นหินแกะสลักปีศาจแม่ย่าทวดเกรี การที่วัตถุสิ่งของ บางอย่างสามารถเป็นที่อยู่หรือที่สิงสถิตของวิญญาณได้ นับว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังที่บรรยายว่า

“เถรเมงั่วหันหน้าเข้าหาแท่นบูชาเทวรูป ดึงผ้าถุงที่ครอบวัตถุชนิดหนึ่งมันคือ ประติมากรรมหินแกรนิตแกะสลัก รูปหญิงแก่ห่อมสูงสองฟุตหลังโค้งงอ ดวงตากลุกลองน่ากลัว ถือไม้เท้าหงอกงอ”

เถรมะงั่ว ผู้เชี่ยวชาญไสยศาสตร์ ได้อธิบายเชิงประวัติของแม่ย่าทวดเกรีซึ่ง ต่อมากลายเป็นปีศาจว่า “สมัยศตวรรษก่อน แม่ย่าทวดยังมีชีวิตอยู่เวทมนตร์คลัง อิทธิฤทธิ์เหนือกว่าตู่ข้าหลายเท่า เป็นที่เลื่องลือทั้งสามนครใต้พิภพ แต่ชีวิตคนเรา อนิจจังไม่เที่ยง เมื่อเผ่าชราสุดขีด ก็เหมือนผลไม้สุกงอมที่หล่นจากต้น”

(บาดาลดิน: 285)

ปีศาจแม่ย่าทวดเกรีเป็นทวดของเถรมะงั่ว หลังจากเสียชีวิตไปก็กลายเป็นวิญญาณร้ายสิงใน รูปปั้น สามารถออกมาจากรูปปั้นและแปลงกายเป็นหญิงชรา มีฤทธิ์เดชแก่กล้า สามารถทำร้ายใครก็ได้ ที่เถรมะงั่วต้องการ โดยปีศาจแม่ย่าทวดเกรีจึงทำร้ายฉพล เพราะฉพลเป็นศัตรูกับชีวาตมมาตั้งแต่ อดีตชาติ ชีวาตมจึงสั่งให้เถรมะงั่วซึ่งเป็นทาสรับใช้ของตน ส่งปีศาจแม่ย่าทวดเกรีไปฆ่าฉพลตาย

หินหิมะ

ในเรื่อง “บาดาลดิน” นอกจากมีรูปปั้นหินแกะสลักปีศาจแม่ย่าทวดเกรี ภายในถ้ำเรื่อง แสงในเมืองใต้พิภพจะช่วยให้ผู้คนอายุยืนยาวหลายร้อยปีแล้ว บนเพดานถ้ำยังเต็มไปด้วยหินชนิดหนึ่ง ที่ชาวเมืองนำมาใช้ประโยชน์หลายอย่าง เรียกว่า “หินหิมะ” มีลักษณะเป็นหินแท่งขนาดยาว มีสีชมพู ละเอียด ใช้ส่องสว่าง และใช้เป็นพลังงานความร้อนให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย นำมาใช้แทนไฟฉายเพื่อ ส่องในเวลากลางคืน ใช้เป็นดอกไม้ในการล่าสัตว์ และยังสามารถใช้กำราบเหล่าวิญญาณผีดิบและสัตว์ ร้ายในป่ารกทางด้านทิศตะวันออกของเมืองได้อีกด้วย ดังที่บรรยายว่า

“แปลกแะะ พันทรายใต้เตียงนอนไออุ่นจัดพลุ่งขึ้นมาเป็นระยะ ๆ อ้อ! มีก้อน หินสีชมพูละเอียดด้วย นี่กระมังแหล่งพลังงานความร้อน” (บาดาลดิน: 16)

“หินหิมะที่แทรกผสมกับหินประเภทอื่น ทำให้ทางสัญจรกว้างสองเมตรสว่างเรืองอ้อนๆ”

(บาดาลดิน: 83)

รูปปั้นพระสังกัจจายณ์

ในเรื่อง “มิติที่สาม” วัตถุศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญต่อสำนักชินารักษาธรรม คือรูปปั้น พระสังกัจจายณ์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่ทางเข้าหน้าสำนัก รูปปั้นทางศาสนาหรือเทวรูปคือองค์ประกอบ ทำให้สถานที่นั้นเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แม่ชีวนามัยกับลูกศิษย์เชื่อว่ารูปปั้นพระสังกัจจายณ์มีอิทธิฤทธิ์ และความศักดิ์สิทธิ์มาก เชื่อว่าในพระพุทธรูปมีเทวดาหลายองค์สถิตอยู่ ที่บรรยายว่า

“พระสังกัจจายณ์นั่งฟังพลุ้ยบนแท่น หุยาน ใบหน้ากลมอ้ม ท่านยิ้มแก้มยุ้ย อยู่ช่นนั้นเหมือนจะขบขันนางพวงทอง” แม่ชีวนาลัยอธิบายว่า “ตามปุชเนียสถาน หรือวัตถุเคารพมักจะมีพวกเทวดาเฝ้ารักษาอยู่ ส่วนจะมากน้อยแค่ไหนนั้นก็ขึ้นอยู่กับ องค์นั้น ๆ พระสังกัจจายณ์ที่นี้เหมือนกัน เทวดารักษาอยู่หลายองค์เชียวจะ ท่าน พวกนี้แหละที่สำแดงปาฏิหาริย์ให้แม่พวงทองเห็น” (มิตีที่สาม: 22)

ครั้นเมื่อแม่พวงทองแม่บ้านในสำนักนาริรักษาธรรมพูดจาไม่ดี ทำให้แม่พวงเกิดอาการ คล้ายผีเข้าและเห็นภาพหลอนอยู่บ่อย ๆ ดังเช่นตอนหนึ่ง ที่บรรยายว่า

“ตาแป๊ะ! ตาแป๊ะร่างยักษ์คะ นั่งอยู่บนแท่นโน่น กวักมือเรียกอฉัน หัวเราะเห็น ฟันขาว โอ๊ย กลัวแล้วจ้า...” (มิตีที่สาม: 21)

เมื่อชมพูนุชจุดธูปและพูดกับพระสังกัจจายณ์เจียบ ๆ คนเดียว รูปปั้นพระสังกัจจายณ์ แสดงความศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นพระภิกษุจีนเนื้อหนังเหมือนมนุษย์ ขนตากระพริบได้ ชมพูนุชตกใจ ที่บรรยายว่า

“นี่อะไรกัน คุณพระช่วย! ใบหน้าอันกลมโตของหลวงพ่อกลายเป็นใบหน้า พระภิกษุจีนสูงอายุ เนื้อหนังมังสาเหมือนมนุษย์ ขนตาสั้น ๆ กระพริบได้ ยิ้มกว้าง เปลี่ยนเป็นยิ้มละไม และแล้วสภาพมนุษย์ก็เลื่อนวูบ กลับกลายเป็นพระพักตร์หล่อ ปูนดุจเดิม

(มิตีที่สาม: 68)

รูปปั้นอสุรยักษ

ในเรื่อง “นางพญาอสรพิษ” มีรูปปั้นศักดิ์สิทธิ์อสุรยักษ เป็นสมบัติของพ่อของเจ้าสร้อยสุรางค์ที่มอบให้ไว้ก่อนจะเสียชีวิต รูปปั้นนี้ทำพิธีปลุกเสกมาจากศิลาอาถรรพ์ สามารถกลายร่างเป็น อสุรได้ อสุรหินเป็นสมุนที่ซื่อสัตย์ของเจ้าสร้อยสุรางค์ เพราะสามารถทำร้ายใครก็ได้ที่เจ้าสร้อยสุรางค์ต้องการ ครั้งหนึ่งเยาวลักษณ์ แม่บ้านตัวปลอมที่ไอพารส่งให้ไปสืบข่าวในคุ้มได้มาพบเจอเมื่อ เจ้าสร้อยสุรางค์เรียกตัวเธอขึ้นไปในเรือพม้นที่เรือนที่ บรรยายว่า

“ทันใดนั้นคุณเยาวลักษณ์ก็เหลือบพบรูปปั้นอสุรหินสูงประมาณหนึ่งเมตร
 ผมของมันหยิก ตาโปน เขี้ยวโจ่ง รูปแกะสลักตั้งอยู่บนแท่นศิลาสี่เหลี่ยมสูง มองเผิน ๆ
 คล้ายเสาปราสาทขำรุดแห่งอดีตกาล

(นางพญาอสรพิษ: 285)

เมื่ออสุรถูกเรียกด้วยมนต์คาถาจากเจ้าสร้อยสุรางค์ จากก้อนหินธรรมดาที่จะกลายเป็น
 อสุรรูปร่างใหญ่โตสูงเกือบสิบเมตร มีฤทธิ์มาก รูปปั้นอสุรจึงเป็นวัตถุที่เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่ง
 เพราะมีอำนาจมากและมีวิญญาณสิงสถิตอยู่

“อสุรหินผู้ชายสูงใหญ่เป็นสามเท่าของมนุษย์ ตาโปนเขี้ยวแหลม ริมฝีปาก หนา
 แปะ ผมหยิกกันหอย มันเหน็บกระบองเกลียวที่ขอบโจงกระเบน มันจับร่างมนุษย์ที่
 ดิ้นกระเด๋วชูขึ้น เล็บแหลมจิกชอกคอผู้เคราะห์ร้าย”

(นางพญาอสรพิษ: 36)

การทำความเข้าใจคำว่าสัญนิยมมหัศจรรย์ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมไทยนั้นตั้งอยู่บน
 วิธีการเล่าเรื่อง ซึ่งประกอบสร้างความจริงสำหรับเหตุการณ์มหัศจรรย์ในเรื่องหนึ่ง ๆ นั้น สัญนิยม
 มหัศจรรย์เป็นการประพันธ์เพื่อขยายขอบเขตความหมายของคำว่า “ความจริง” ให้ชัดเจนขึ้น โดยที่
 เป็นทั้งความจริงทั่ว ๆ ไปซึ่งตั้งอยู่บนเหตุผล และความเป็นจริงที่อิงอยู่กับ “ความมหัศจรรย์”
 ที่หมายความว่าเรื่องราวของสิ่งแปลกประหลาดเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทาง
 วิทยาศาสตร์ คือหมายรวมไปถึง ผีसाงและเทวดา เรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ ความสามารถพิเศษของ
 บุคคลและวัตถุสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ บรรยายกาตแปลกประหลาดที่มีได้เป็นเพียงภาพลวงตา และเป็นความ
 มหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นจริง (หัตถกาญจน์ อารีศิลป์, 2556: 28)

4.2.3 การประกอบสร้างผ่านตัวละครศักดิ์สิทธิ์

การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายของ ตริ อภิรม ผ่านตัวละคร เป็นอีกรูปแบบ
 หนึ่งของนวนิยายสัญนิยมมหัศจรรย์ ในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างคือ “ร่างกาย” ของ
 ตัวละคร ดังที่เสาวณิต จุลวงศ์ (2545) กล่าวว่า ร่างกายของตัวละครกลายเป็นพื้นที่อีกแบบหนึ่งใน
 เรื่องแต่ง ความพิเศษของ “ร่างกาย” ในฐานะพื้นที่แห่งจินตนาการประการหนึ่งคือความงามพร้อม
 ของตัวละครทั้งหญิงชายจากวรรณคดี และอีกประการคือลักษณะความพิเศษต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้
 แบ่งกลุ่มประเด็นในการศึกษา ดังนี้

4.2.3.1 ตัวละครคนสองร่าง

สาวชาวบ้าน – นางพญานาคี

ในเรื่อง “นาคี” ตัวละคร “คำแก้ว” มีฐานะเป็นตัวละครคนสองร่างที่มีความศักดิ์สิทธิ์ โดยตัวคำแก้วนั้นถือเป็นจุดเชื่อมต่อหนึ่งระหว่างโลกกายภาพกับโลกศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากสามารถเข้าออก และพาผู้อื่นเข้าไปในโลกศักดิ์สิทธิ์หรือเมืองเนรมิตรได้ ตัวละครคำแก้วยังมีความศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากเป็นเรือนร่างอีกภาคหนึ่งของเจ้าแม่นาคีที่มีอิทธิฤทธิ์มากเพราะถูกวิญญูณนาคีสวมทับตั้งแต่วัยเกิด

“ตามประวัติคำแก้วเกิดวันสุริยคราส นางพญานูอาละวาดกัดผู้คนตายแรก ทารกคลอดออกมาตาย เจ้าแม่สงสารนึ่งคำปองที่เคารพกราบไหว้จึงสิงทับร่าง ทารก”

(นาคี: 208)

อีกทั้งยังสามารถเปลี่ยนร่างเป็นร่างเจ้าแม่นาคีและกลายเป็นพญานูยักษ์ที่มีฤทธิ์มากได้ โดยหมออ่วม กล่าวว่า

“เจ้าแม่นาคีมีสามกาย หนึ่ง-งูเผือกยักษ์หัวหงอน สอง-สาวสวยในชุดนาง พญานาค และสาม-เด็กสาวชาวบ้านธรรมดาอยู่ในดงไม้ป่านี้แหละ”

(นาคี: 207)

เมื่อคำแก้วเข้าไปในปราสาทหินหรือเมืองเนรมิต เธอจะกลายร่างเป็นกายทิพย์ของเจ้าแม่นาคี ที่มีความงามสมบูรณ์แบบตามอุดมคติแบบนางในเทพนิยาย และมาปรากฏตัวให้ “ทศพล” เห็นอยู่บ่อย ๆ จนทศพลเรียกเธอว่า แม่เทพธิดาไพร ดังที่บรรยายว่า

“ทันใดนั้น ได้กลิ่นหอมประหลาด ความรู้สึกบอกแก่ตนเองว่ามันเป็นกลิ่น ดอกมะลิวัลย์ ร่างหนึ่งเคลื่อนไหวเจิบเขิบเหมือนเงา แม่เทพธิดาไพรนั่นเอง เธอแต่งกายชุดเดิม มงกุฎเงินรูปงูชนดสุกปลั่ง ดวงทับทิมแดงสด”

(นาคี: 121)

“แม่เทพธิดาไพร แต่หนนี้ช่างโสภิตพรรณราย เต็มไปด้วยสง่าราศีของนางพญา
แตกต่างจากทุกครั้งที่เราพบ”

(นาคิ: 128)

“เด็กสาวสวมมงกุฎเงินรูปงู ที่ดวงตางูฝังทับทิม แต่งชุดแพรเยื่อไม้สีกลีบบัว
สวยสง่าเหมือนนางพญา”

(นาคิ: 171)

คำแก้วเป็นตัวละครที่แปลกประหลาด เพราะตั้งแต่เด็กเธอก็เริ่มสื่อสารกับงูได้ มีเหล่างูเป็น
บริวาร และเมื่อคำแก้วโกรธ หรือหรือเหตุอันตรายร้ายแรงให้เธอต้องต่อสู้และปกป้อง ร่างคำแก้วจะ
กลายเป็นพญางูยักษ์

“วินาทีนั้นเธอรูสึกว่าร่างกายช่วงล่างเปลี่ยนแปลง สองขาติดกัน นิมหยุ่น
ปลายเท้าดูเหมือนจะเรียวยแหลมยืดออกไป”

(นาคิ: 226)

“พญางูขาว ลำตัวใหญ่เท่าต้นตาล เกล็ดสีขาวยืดประกายรุ่ง หงอนลาย
กนกสีชมพูอ่อนเช่นเดียวกับครีบก อ้าปากแลบลิ้นแปลบๆ ดวงตาแดงก่ำเหมือน
จะเปล่งแสงไฟ”

(นาคิ: 556)

ร่างกายของคำแก้วเปลี่ยนไปมามีอิทธิฤทธิ์เหนือธรรมชาติ สามารถรับรู้โลกในอดีตได้
ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเวลาในโลกความจริง ตัวละครคำแก้วจึงนับเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อีกลักษณะหนึ่ง
เช่นเดียวกับทศพล แม้ว่าเขาจะไม่มีอำนาจวิเศษ แต่การที่เป็นมนุษย์ธรรมดาเพียงคนเดียวนอกจากคำ
แก้วที่สามารถเข้าไปในมิติโลกเนรมิตรได้ อีกทั้งยังเป็นชาติต่อมาของเจ้าชายแสนเมืองที่อยู่ในรุกขนคร
ในอดีต ผู้เขียนใช้สัญนิยมมหัศจรรย์สร้างตัวละครให้เกิดอำนาจพลังศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกเรื่องจาก ‘คำแก้ว’
ในวัยเด็ก โดยสร้างความมหัศจรรย์ในเรื่องด้วยการนำเสนอภาพปรากฏการณ์ สุริยุคราสให้ผูกโยงกับ
ตำนานความเชื่อเรื่องพญานาคของผู้คนริมฝั่งโขงในฐานะความมหัศจรรย์ที่ยังอาจหาคำอธิบายสรุป
ในทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ชัดเจน ตรี อภิกรม สร้างคำแก้วให้มีความมหัศจรรย์คือเป็นอีกร่างหนึ่งของ
นางพญางูขาวหรือเจ้าแม่นาคิ ดังที่บรรยายว่า

ของผู้อ่าน มิติที่เชื่อมร้อยระหว่างพื้นที่ในวรรณกรรมกับโลกความเป็นจริงจะช่วยจกจูงให้ผู้อ่านเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่เหตุการณ์มหัศจรรย์ที่ปรากฏในตัวบทจะเกิดขึ้นจริงในพื้นที่ที่เราอาศัยอยู่ มิติของความจริงนั้นจึงมิได้จำกัดอยู่แค่สิ่งที่อธิบายได้ด้วยเหตุผลเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงสิ่งที่ไม่อาจอธิบายได้ด้วยเหตุผล

หนุ่มผู้นำหมู่บ้าน – เสือสมิง

ในเรื่องภูตพิศม์ ตรี อภิรุณ สร้างตัวละครที่มีสองร่าง คือ ผู้ใหญ่อำนวย ผู้นำหมู่บ้านเสือร้อง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีวิญญาณปีศาจของนางพญาสมิงเข้าสิงสู่ ทำให้เป็นเหมือนคนสองวิญญาณในตัว เมื่อใดถึงคืนเดือนเต็มดวงจะกลายร่างเป็นปีศาจเสือออกล่าสังหารเหยื่อทั้งที่ตัวเขาไม่ได้ต้องการ ผู้ใหญ่อำนวยมีกรรมบางอย่างทำให้กลายร่างเป็นเสือสมิงในยามกลางคืนโดยเฉพาะคืนพระจันทร์เต็มดวง มีเพียงแววรัชนีเป็นคนช่วยชายหนุ่มรอดพ้นจากบ่วงกรรมแห่งคำสาปนั้นได้ ผู้เขียนบรรยายว่า

“ตั้งแต่แรกเกิดทีเดียว อำนวยต้องกระแสนอุปปีฬกรรมฝ่ายอกุศลอุปปีฬกรรม ทำหน้าที่เบียดเบียนความสุขของเจ้าชะตา และส่งเสริมให้เขาสร้างบาปอีกด้วย อุปมาเหมือนต้นไม้ควรจะมีดอกออกผลแต่ถูกคนมือบอนคอยลิดรอนตัดกิ่งเสมอ”

“เฮ้อ! พุดลำบาก อำนวยคุยกับครูแววกลางแสงแดดจัด เขาเกิดความเป็นตัวของตัวเองชั่วขณะ แต่พอก้าวทับเงาไม้ก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลกลับเหมือนเดิม”

“ปีศาจเสือ!”

สุภาพสตรีนักบุญยกถ้วยน้ำชาขึ้นจิบสีหน้าสงบสมณะเช่นเดียวคนที่ปลงตก

“ครูแววพร้อมที่จะฟังเรื่องน่าสะพรึงกลัวแล้วหรือจ๊ะ”

“พร้อมค่ะ”

“ใช่ ฉันไม่ปฏิเสธเพราะมันจะกลายเป็นมุสา ปีศาจเสือตัวเมียที่เลียในกายของอำนวยเกิดความหึงหวง ทันทีที่เขาจับคุณมันก็บันดาลให้ปวดศีรษะจุดต้องวิ่งกระเซอะกระเซิงหนี”

“มีนา วันแรกที่หนูรับงานครูประชาบาล ผู้ใหญ่อำนวยกำชับว่าอย่ารักเขา หนูไม่ไหวเกือบตาย หว่าดูถูก คุณป้าคะเวลาอยู่กลางแสงแดดจ้าเขาพ้นจากอิทธิพลนางเสือสมิงชั่วคราวใช้ไหมคะ”

“ไม่ถึงกับพ้นทีเดียวหรอก เพียงแต่ว่าอำนาจที่มันครอบคลุมอ่อนตัวลงนั้นเป็นเหตุให้เขาพูดจาทะแถมคุณตามประสาคนหนุ่ม”

“จะเรียกว่ากรรมกงเกวียนก็ได้ พ่อของอำนาจเป็นนักล้าเสื่อตัวฉกาจ
เศษผลกรรมจึงส่งกระทบมาถึงลูก”

(ภูตพยัคฆ์: 101)

ตรี อภิรัม สร้างตัวละครศักดิ์สิทธิ์จากความเชื่อเรื่องผลกรรมและคำสาปมนต์ดำ คือ ผู้ใหญ่ อำนาจเป็นคนสองร่างจากไสยศาสตร์ในความเป็นชนบทกันดาร มีอาถรรพ์ครอบคลุมหมู่บ้าน แนวคิดเรื่องกรรมเป็นแนวคิดในกลุ่มแม่น้ำสินธุ อธิบายในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีมาก่อนศาสนาพุทธ ในทางพุทธศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับกรรมเก่า ชาติหน้า ภพหน้า ให้ความสำคัญกับชีวิตในปัจจุบันว่า ขณะเป็นมนุษย์มีชีวิตอยู่ ควรปฏิบัติต่อชีวิตที่เป็นอยู่อย่างไร ใช้ชีวิตที่เป็นอยู่อย่างมีคุณค่าที่ได้อย่างไร ดังนั้น แนวคิดเรื่องกรรมจึงสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องของการลงโทษและให้รางวัลวิญญาณที่ตายไปแล้ว เป็นความเชื่อเดิมในสังคมทั่วไป ทำให้ชุดมโนทัศน์เกี่ยวกับกรรมทางพุทธศาสนามีลักษณะที่กลมกลืนไปกับความเชื่อของท้องถิ่น (ธีระพงษ์ มีไธสง: 2560)

เทพเจ้า เทวดา นางฟ้า

แต่เดิมผู้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ ในสังคมบรรพกาล มีความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ พลังลึกลับ และเชื่อเรื่องเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ เจ้าที่เจ้าทางมีอยู่ในธรรมชาติ ต่อมามนุษย์จินตนาการทางความเชื่อทำให้เกิดพัฒนาการกลายเป็นเทพเจ้าที่อยู่ในธรรมชาติ รวมถึงพัฒนาไปในลักษณะที่มีชื่อกลายเป็นเทพเจ้าที่มีตัวตน เช่น ชาวโรมัน ที่เดิมเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับในธรรมชาติ รับเอาวัฒนธรรมทางความเชื่อจากชาวกรีกที่อพยพมาใหม่ ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างแนวความเชื่อเดิมที่มีอยู่แล้วกับแนวความเชื่อของชาวกรีกเกี่ยวกับเทพเจ้า โดยมีชื่อเรียกเทพเจ้าจากเดิมเป็นภาษากรีกเปลี่ยนมาเป็นภาษาลาติน มีการประกอบพิธีกรรม การเซ่นสรวงบูชาเทพเจ้าหรือเทพยดา ต่อมามีเทพเจ้าจำนวนมากจนไม่สามารถจะระบุชื่อได้ หรือแม้แต่สังคมอินเดียที่ผู้คนนับถืออำนาจในธรรมชาติอย่างแม่น้ำภูเขา ต่อมาก็รับเอาแนวคิดเกี่ยวกับเทพเจ้าที่มีชื่อเฉพาะจากพวกชาวอารยันที่อพยพเข้ามาใหม่ ทำให้เทพเจ้าเดิมที่ไม่มีชื่อก็กลายเป็นเทพที่มีชื่ออย่างเช่น เทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์เรียกว่า สิวาตรี เทพเจ้าแห่งน้ำเรียกว่า พระแม่คงคา เป็นต้น (ธีระพงษ์ มีไธสง, 2560: 11)

นวนิยายของ ตรี อภิรัม สร้างตัวละครเป็นคนสองร่าง คือ เทพเทวดา นางฟ้า เช่น จอมเทพนาทนฤบดีนทร์และนางวรกายัญญาพิไลในเรื่องมิติที่สาม นางจินตวาณีและเทพโศรวารในเรื่องจินตวาณี เป็นตัวละครที่กลับชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ในภพใหม่แต่สามารถแปลงกายเป็นเทพ ล่องลอยเหาะเหินเดินอากาศได้หรือถอดจิตไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้ ร่างที่เป็นมนุษย์คือความจริงบนโลกธรรมสามัญ ส่วนอีกร่างเป็นความเหนือจริงมหัศจรรย์ที่ผู้เขียนใช้จินตนาการสรรสร้างอยากให้มีมิติลึกลับดังที่บรรยายว่า

“วิบากกรรมอันนี้แม้จะอ่อน ๆ ก็จริง แต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะช่วยเหลือกัน
เรามาทัศนารถดินแดนถึงสวรรค์ดีกว่า”

“โอ้! ฉันเที่ยวจนเบื่อแล้วละค่ะ” เธอยิ้มหวาน “ไม่เห็นจะมีอะไรนอกจากทุ่ง
ดอกไม้บานาชนิด” ดวงตาสีน้ำตาลแก่อ่อนโยนฉายประกายระยิบระยับ

“ที่คุณพูดก็ยังไม่ถึงห้าเปอร์เซ็นต์ของอาณาเขตเลยอะครั้นผมจะพา
ไปสวรรค์ชั้นสูงกว่านี้ คุณพูดก็จะปรับจิตตามไม่ทันอันตราย”

“ตกลงค่ะ” แยมเรียวกปากสีชมพู

นาทนต์ดินทร์จับมือชมพูชหรือนางวรกัญญาพิไล พริบตานั่นทุกสรรพสิ่ง
รอบ ๆ ภายหมุนตัวแสงสีต่าง ๆ สวยงามวูบวาบ และแล้วเขาก็เธอก็หยุดนิ่งปรากฏ
ว่ายืนกลางทุ่งดอกไม้อันหอมหวาน อากาศบริสุทธิ์เหมือนยามเช้าที่ดวงอาทิตย์ยังไม่
ส่องแสงริ้วเมฆรุ่งงามวิจิตร บางตำแหน่งมองคล้ายปราสาทมณฑลเทียร อีกชื่อหนึ่งเขา
เรียกแดนสุคติ”

(มิติที่สาม: 689)

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเทพ เทวดา ศาสนาพุทธ ธีระพงษ์ มีไธสง (2560: 126) กล่าวถึง
เทวดาจำพวกหนึ่งที่ตั้งอยู่ในชั้นต่ำ โดยสิงสถิตอยู่ตามต้นไม้ มี 2 พวก คือ มีวิมานอยู่บนต้นไม้
อยู่บนยอดต้นไม้ เรียกว่า รุกขวิมาน บนกิ่งก้านต้นไม้ เรียกว่า สาขัญญวิมาน ซึ่งแปลว่า วิมานที่ตั้งอยู่
บนกิ่งไม้และอยู่บนต้นไม้ เทวดาเหล่านี้บางครั้งมีสถานะเหนือกว่ามนุษย์ ในศาสนาพุทธมีลักษณะ
คล้ายกับความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณที่สิงสถิตอยู่ในธรรมชาติอย่างต้นไม้ ภูเขา ป่า ของคนใน
ท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นความเชื่อในสังคมบรรพกาลทั่วไป เมื่อศาสนาพุทธแพร่กระจายไป แนวคิด
เกี่ยวกับเทวดาชั้นต่ำถูกอธิบายไว้สอดคล้องกับความเชื่อเดิมที่มีอยู่ ทำให้คนในท้องถิ่นหันมายอมรับ
นับถือศาสนาพุทธ ผนวกเอาความเชื่อของตนเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อเรื่องเทวดาในศาสนาพุทธ
ได้อย่างลงตัว รุกขเทวดาและผีที่สิงสถิตอยู่ในป่าเขาลำเนาไพร จึงกลายเป็นอัตลักษณ์ทางความเชื่อ
ใหม่ที่ผสมผสานชุดความเชื่อทั้งสอง

4.2.3.2 ตัวละครคนร่างเดียว

นางซี

ตรี อภิกรม สร้างตัวละครศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นตัวละครร่างเดียวคือ แม่ซีหรือนางซีให้มีความมหัศจรรย์เหนือจริง ตัวละครแม่ซีผู้เขียนสร้างให้เป็นคนดีมีเมตตา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของตัวละครอื่น ๆ เช่น แม่ซีวีซวีวัลย์ในเรื่องทนายทอสูร แม่ซีวนามัยในเรื่องมิติที่สาม แม่ซีแสงโสมในเรื่องนางพญาอสรพิษ และแม่ซีชวนชมในเรื่องภูตพยัคฆ์ เหล่านี้เป็นตัวละครกัลยาณมิตรที่คอยช่วยเหลือ ส่งเสริม และไขข้อข้องใจให้ตัวละครอื่น ๆ รับรู้ในความจริง รวมทั้งเป็นเกราะแก้วป้องกันภัยให้กับตัวละครพระนาง ในนวนิยายเรื่องภูตพยัคฆ์ แม่ซีชวนชม หญิงชราผู้มีปัญญาอำนาจพิเศษ เป็นผู้ที่เตือนแวรซ์ซินางเอกของเรื่องให้เธอร่มมัดระวังตัว โดยบรรยายว่า

“หนูพอจะเข้าใจคะ กรรมมีชนิดเดียวหรือคะ”

“โอ! เยอะแยะทีเดียว ชนกรรม อุปัตถัมภกรรม ครุกรรม ฯลฯ ถ้าหนูสนใจแอบมาเยี่ยมฉันวันหลังจะอธิบายให้ฟัง”

แวรซ์ซินีเหลียวไปบริเวณปากถ้ำที่กวาดเตียน

“หน้าหนาวที่นี้คงจะหนาวกว่าที่หมู่บ้านมาก คุณป้าไม่น่าจะทนไหว”

“มันเคยแล้วจ๊ะ” นางยิ้มอ่อนโยน “กลางคืนฉันจะก่อกองไฟให้ความอบอุ่นข้างโศดหินปูนพื้นที่พรวดดับไว้ นอกจากนั้นฉันก็ใช้วิธีอื่นด้วย”

“วิธีไหนคะ”

“แหม ไม่อยากเปิดเผย หนูไม่เข้าใจมันจะกลายเป็นว่าฉันอูตริ มนุษยธรรม”

“รับรองว่าหนูไม่คิดยั้ง”

“ฉันปฏิบัติสมถกรรมฐาน หรือเจริญเตโชกสิณสร้างธาตุไฟขึ้นในตัวต่อสู้อากาศหนาวจัด แบบเดียวกับโยคีอินเดียนั่นแหละจ๊ะ ฉันฝึกมายี่สิบกว่าปีแล้วเรียนจากโยคีองค์หนึ่ง”

หญิงสาวขลุ่ยเกิดความรู้สึกซาบซึ้งใจ “สมถกรรมฐานคือวิปัสสนาใช่ไหมคะ”

“คนละอย่าง สมถะคือการทำสมาธิแน่วนิ่งเพื่อให้จิตเกิดพลังพิเศษ วิปัสสนายากกว่ามากมายหลายเท่านี้ ผู้กระทำจะต้องรู้จักการกำหนดรูป นาม เสียก่อนไม่ว่าพอนั่งขัดสมาธิหลับตาปี ก็เป็นวิปัสสนา”

สนทนากับแม่ซีชวนชมได้ความรู้ทางธรรมะแวรซ์ซินีเล่าเหตุการณ์สยองขวัญคืนแรกที่เธอติดอยู่ในรถปิกอัพแล้วยืนยันว่า

“หนูเชื่อว่าที่หมู่บ้านเรามีเสือลายพาดกลอนกับผีดิบคุณป้าคิดยังไงคะ”

“ลำบาก พุดแล้วไม่ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น นอกจากจะเพิ่มความหวาดกลัว
กำหนดปฏิบัติตามกฎของอำนาจเคร่งครัด หนुकงพันอันตรายขอเวลาฉันเดียว
นะ”

กล่าวจบ อุบาสิกาชุดสีกรักก็กลับตานั้น วางสองมือหงายซ้อนกันบนตักครู่
เดียวก็ลืมหัดขึ้น เอ่ยเสียงราบเรียบ “ภายในวันสองวันนี้ที่หมู่บ้านจะมีคนตาย
สาม-สี่คน หนุกวระวังตัวที่สุด กลางคืนอย่าถอดพระเครื่องออกจากคอ”

(ภุตพยัคฆ์: 102-103)

ตรี อภิรุณ ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์เมืองโบราณลานป่าหลวงและคำพระพุท
ทำนายผ่านแม่ชีชวนชม โดยผู้เขียนบรรยายว่า

“คุณป่าทราบเรื่องราวนครดึกดำบรรพ์ไหมคะ”

“หลวงปู่องค์หนึ่งเคยบอกเมื่อยี่สิบปีก่อนว่ามีเมืองโบราณนับหมื่น
ปรักหักพังยังฝังอยู่ในดินที่ลานป่าหลวง ส่วนประวัติความเป็นมาครถลมนั้น
ท่านไม่รู้”

“อา ... ตั้งหมื่นปีเป็นไปได้อย่างไรคะ”

“ตามพระพุททำนาย เมื่อมนุษยชาติเจริญสุดขีดไฟประลัยกัลป์ก็จะล้าง
โลก นี้ก็ซึกจะเข้าเค้าแล้ว เกิดสงครามโลกครั้งที่สามเมื่อไฟประลัยกัลป์จะ
ลุกไหม้ทำลายสิ้น ประเทศทั้งหลายจะจมลงใต้ปฐพีสิ้นยุคหลังจากนั้นนานโข
มนุษยชาติจะเริ่มต้นขึ้นใหม่ จากความเสื่อมไปสู่ความเจริญสุดขีดของวัตถุแล้วก็
สลายตัว”

“วนเวียนเป็นวัฏจักร” หลิงสาวชาวกรุงช่วยต่อให้

“ใช่จะ วนเวียนอย่างนี้ไม่รู้ว่่าก็รอบต่อก็รอบ เมืองที่ฝังใต้ดินนั้นก่อน
ประวัติศาสตร์ จะถึงสมัยพระพุทเจ้าองค์ที่สามคือสมเด็จพระกัสโปหรือไม่
ฉันเองก็ตอบไม่ถูก”

(ภุตพยัคฆ์: 212)

พระสงฆ์

เมื่อศึกษานวนิยายของตรี อภิรุณ พบว่ามีการสร้างตัวละครพระสงฆ์ให้มีความมหัศจรรย์
เหนือจริงเป็นความศักดิ์สิทธิ์ ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ผู้เขียนสร้างให้เป็นคนดีมีเมตตา เป็นที่ยึด
เหนี่ยวจิตใจของตัวละครอื่น ๆ เช่น หลวงพ่อเงินวัดดอนยาหอมในเรื่องแก้วขนเหล็ก พระธุดงค์ในเรื่อง
นาดี หลวงพ่อวิสุทธิวังโสรองเจ้าอาวาสวัดคูหานาคินในเรื่องนาศีกา๒ หลวงปู่ชุ่มเขมวโรเจ้าอาวาสวัด

ช่วงดาวเสาร์ เจ้าชะตาจะต้องชดใช้กรรมบางอย่างหรือเกิดมาด้วยความอาฆาตมาดร้าย” หลวงปู่ชุ่มกับนายสุขยังคงเฝ้าชมปรากฏการณ์บนท้องฟ้า จนกระทั่งดวงจันทร์โคจรบังดาวพฤหัสบดี

(จินตวาณี: 5-6)

เจ้านาย ขุนนาง

ตรี อภิรัม สร้างตัวละครศักดิ์สิทธิ์ผ่านเจ้านาย ขุนนาง เช่น หลวงเมฆินทร์ เจ้าคุณเทวรักษ์ในเรื่องแก้วขนเหล็ก พระยาเชลียง ธิตาคำหยาด ธิตาคำหล้า และธิตาคำแก้วในเรื่องทายาทอสูรแม่ทัพไชยสิงห์ พระเจ้าปัดตนคร พระเจ้านิรุทธราชและพระธิดาพิมพาวัตในเรื่องนาดี เจ้าสร้อยสุรางค์ในเรื่องนางพญาอสรพิษ เจ้าสิงหาราช เจ้ารุ่งรพี เจ้ารัตนวงศ์ และเจ้าพงษ์สุริยาในเรื่องมฤตยูผยอง เจ้าหญิงรุกขมณีและเจ้าชายสุริเยนทร์ในเรื่องภูตพยัคฆ์ เจ้าหญิงศรีสุรางค์ เจ้าหญิงศรีเมือง เจ้าหญิงศรีวงศ์ จอมราชันสินธพในเรื่องบาดาลดิน เหล่านี้เป็นตัวละครมหัศจรรย์ อีกทั้งผู้เขียนยังสร้างให้มีความงดงามราวกับเทวดานางฟ้า

ในเรื่องบาดาลดิน ตรี อภิรัม สร้างตัวละครที่มีร่างเดียว เช่น เจ้าหญิงศรีสุรางค์ มีความงามสมบูรณ์ตามแบบฉบับในอุดมคติของผู้หญิงหรือตามลักษณะของนางในเทพนิยาย รวมทั้งเจ้าหญิงแห่งพิริยรัตน์นครอีกสององค์คือ เจ้าหญิงศรีเมือง และเจ้าหญิงศรีวงศ์ ล้วนมีสิริโฉมงามเหนือจริงกว่ามนุษย์ธรรมดาทั่วไป เป็นเสมือนตัวละครในเทพนิยาย ผู้เขียนบรรยายว่า

“คืนนั้น ฌพลนอนไม่หลับมานตาแข็ง หวงนึกถึงแต่เหตุการณ์หวามระทึกแม่เทพธิดาผมทองเรียงระบำลีลาอ่อนช้อย หัวเราะเสียงหวานพลีวดูระซังสี่เงินริมฝีปาก จมูก นัยน์ตา และผิวพรรณแบบสาวเอเชีย แต่ผมเหมือนชาวยุโรป”

(บาดาลดิน: 74)

“ชายหนุ่มปลดผ้าสองผืนที่อำพรางออกไล่เลียกับสตรีสาวนิรนามต่างฝ่ายต่างเห็นโฉมหน้าซึ่งกันและกัน ประหนึ่งเทพอัสม คู่เดิมที่เคยเจอกันครั้งหนึ่งแล้ว สตรีสาวผู้โสภิต คลีริมฝีปากที่งามดูจุหลายแยม ดวงตาดำลับสวยบาดใจฉพลกลิ่นหอมสมุนไพรอ่อนๆ กระจายจากผิวเนื้อนวล น้ำเสียงกังวานหวานซึ้งดูระซังทอง ดวงตาในช่องกลมเล็ก ๆ ดำลับแวววาว แม่เทพธิดาผู้สวยปานหยาดฟ้ามาดิน”

(บาดาลดิน: 143-144)

ตรี อภิรม บรรยายถึงฉพลรวาทเหตุบุตร มีฝีมือกีฬาและการรบเป็นเลิศ อีกทั้งยังเป็นฝาแฝดที่รูปร่างหน้าตาเหมือนกับ “จอมราชันสินธพ” ที่รูปร่างหน้าตาตงงาม เจ้าชายสินธพแห่งเมืองหิรัญยรัตน์สิ้นพระชนม์ไปแล้วเป็นฝาแฝดของฉพลในอดีตชาติ ถูกสร้างให้มีลักษณะงามสมบูรณ์ของตัวละครชาย ผู้เขียนบรรยายว่า

“บัดนี้ ร่างสูงผึ่งผายยืนค้ำระยะไถ้มาก ชายหนุ่มรูปร่างหน้าตาเหมือนกับเขายิ่งกว่าฝาแฝดบางคู่ แตกต่างกันที่ผม-คิ้วสีทองและผิวขาวเนียนแบบชาวเหนือ หน่อมสุดหล่อก้มลง ตามองตาระยะฟูตเศษ เขาเอื้อมมือจับผมสีดำสนิทของฉพล คล้ายพบสิ่งแปลกประหลาด ครั้นแล้วก็ปล่อยมือ”

(บาดาลดิน: 29)

“บรรทมบนแท่นหินอ่อนสลักลวดลายกนกเปลว แต่งองค์ชุดยอดศึก สาบเสื้อปักลายประแจเงิน เกศาสลวยสีทองเข้ม ดวงพักตร์หล่อเหลาราวเทวรูปกรีก เนตรหลับพริ้ม นาสิกโด่ง คางแฝดนิดๆ”

(บาดาลดิน: 582)

ร่างกายของฉพลเมื่อกลับออกจากนครใต้พิภพมาสู่โลกความเป็นจริง จากเส้นผมที่เคยดำลึกลับกลายเป็นสีทองเช่นเดียวกับสีผมของจอมราชันสินธพพี่ชาย ฝาแฝด ขณะที่ผ่านมิติออกมาจากเมืองหิรัญยรัตน์ ฉพลนำของบางอย่างของโลกศักดิ์สิทธิ์ออกมา คือเจ้าหญิงศรีสุรางค์มอบก้อนกรวดเม็ดหนึ่งให้แก่ฉพลเป็นที่ระลึก เมื่อกลับมาสู่โลกจริงก้อนกรวดได้กลายเป็นเพชรสีชมพูที่หายาก

“เรื่องอุทากับกระเจกเงาอย่างตะลึง ยกมือเสยผมสำรวจ เป็นไปได้ยังไงกันนี้ เส้นผมทั้งศีรษะสีทองอมแดงนิดๆ มันคงเปลี่ยนขณะที่เขาจับลับในรอกไค้ชรับอากาศ”

(บาดาลดิน: 595)

ร่างกายของตัวละครชาวนครใต้พิภพ ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความมหัศจรรย์ เนื่องจากเป็นตัวละครที่แตกต่างไปจากมนุษย์ธรรมดา แม้ว่าผู้คนเหล่านี้ถ้าดูเผิน ๆ จะเหมือนคนธรรมดาแต่มีบางอย่างที่บอกว่าแตกต่างไปจากมนุษย์ทั่วไป ชาวนครใต้พิภพมีจำนวนราว 600 คน และไม่เคยถูกแสงแดดเลยตลอดชีวิต ได้ถูกสร้างให้มีลักษณะงามสมบูรณ์ตามอุดมคติทั้งชายและหญิง ทั้งยังมีอายุยืน

มาก คือมีอายุชั้ยโดยเฉลี่ยสี่ถึงห้าร้อยปี แทบไม่เจ็บป่วย และแทบจะไม่มีควมบกพร่องทางร่างกายใด ๆ เช่นไม่มีใครหัวล้าน ไม่มีใครฟันหัก ทุกคนมีผมสีทองอร่ามและสีเงิน ผิวขาวสะอาด แต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง และล้วนแต่หน้าตาต่างดงามทั้งสิ้น ตรี อภิรัม สร้างตัวละครสังคมนิยมมหัศจรรย์จากจินตนาการให้เกิดความหมายในเชิงลึกลับศักดิ์สิทธิ์

นักเรียนนอก

ในเรื่องมิติที่สาม ตรี อภิรัม สร้างตัวละครเอกชื่อ ชมพูนุช สาวสวยตกรีนักเรียนนอกที่กลับมาจากปิ้งเพื่อกลับมาอยู่กับแม่ชื่อนามัย มารดาของเธอผู้เป็นประมุขแห่งสำนักปฏิบัติธรรมที่มีชื่อว่า สำนักนารีรักษารธรรม ผู้มีพลังจิตลึกลับสามารถหยั่งรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ ในภพนี้ต้องพบกับศัตรูที่ทรงอิทธิฤทธิ์ร้ายกาจจากอดีตชาติอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง ชมพูนุช ที่เปี่ยมด้วยบารมีสูงส่งแต่ปางก่อนทำให้เธอมีพลังที่เหนือกว่าใคร ๆ ภูตผีปีศาจยังยอมสยบ แม้แต่เทวดายังเกรงเธอสามารถถอดกายทิพย์ท่องเที่ยวไปในแดนสวรรค์และแดนนรกได้กำลังเผชิญเคราะห์กรรมจากความแค้นของศัตรูในอดีตชาติ ‘กาลปักษ์’ ซึ่งเป็นถึงกึ่งเทพกึ่งยักษ์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

“สามทุ่มของคืนนั้น ชมพูนุชนั่งสมาธิธรรมฐานหลับตานิ่ง นึกภาวนา พุท-โธ เวลาผ่านไปร่วมชั่วโมงเธอก็แยก ‘กายทิพย์’ จาก ‘กายเนื้อ’ ได้สำเร็จ ลอยวูบออกไปเห็นแสงสีต่าง ๆ สวยงามเป็นประกาย ตึกรามบ้านเรือนอยู่เบื้องล่างไหว ๆ หลังคาเล็กราวกับแบบแปลนที่เขาตั้งไว้ในบริษัทก่อสร้าง นึกอยากจะไปท่องเที่ยวที่ไหนสักแห่ง สิ้นวินาทีที่นึกชมพูนุชก็มายืนอยู่กลางทุ่งดอกไม้ บรรยากาศรอบกายราวกับเมืองเนรมิต ไม้ดอกหลากสีส่งกลิ่นหอมจรจาย ผุ้งผีเสื้อนับพันบินว่อนไกลออกไปทิวเขาสีเทาจาง ๆ ตัดกับขอบฟ้า ตั้งแต่เกิดมา ยังไม่เคยเห็นนวนอุทยานใด ๆ สวยสดตระการเท่านี้อย่างเรไร่า หญิงสาววิ้งเหยาะ ๆ กางแขนหมุนตัวบ้าง กระโดดบ้าง ประเดี้ยวก็ก้มลงเด็ดดอกไม้ถือแกว่งเล่น”

(มิติที่สาม: 100)

แม้ชมพูนุชจะเป็นปัญญาชนหัวก้าวหน้าสำเร็จการศึกษาจากเมืองนอก แต่ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครมีสายเลือดและสภาวะจิตใจที่ผูกโยงกับพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับมารดา เมื่อเข้าสมาธิธรรมฐานจะสามารถถอดดวงจิตหรือกายทิพย์ไปที่มิติของ “จาดุมหาราชิกาภูมิ” บนเทวโลก ซึ่งเป็นที่อยู่ของนาถนฤปดินทร์ตัวละครเอกชายได้ สรวงสวรรค์บนเทวโลกมีความมหัศจรรย์ในแง่เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากเป็นมิติพิเศษและศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่มีอยู่ในโลกกายภาพ

ครูสาวชาวกรุง

ในเรื่องกฤษณ์ ตรี อภิรุณ สร้างตัวละครเอกเป็นครูสาวชาวกรุงชื่อ แวว์ชณี เวทาค เวศม์ ครูสาวผู้อำภักที่ถูกรักคนรักหนุ่มที่กำลังเตรียมแต่งงานทรยศเนื่องจากไปทำสาวคนอื่นห้อง เธอจึงตัดสินใจเดินทางมาเป็นครูสอนเด็กชาวเขาแดนทุรกันดารที่หมู่บ้านแดนโขมดและหมู่บ้านห้วยเสือร้อง เธอได้พบกับเรื่องราวระทึกขวัญผสมไสยศาสตร์มนต์ดำภายใต้ความน่าสะพรึงของหมู่บ้านแดนกันดารแห่งนี้ เหตุการณ์แปลก ๆ น่าสยดสยองเกิดขึ้นในหมู่บ้านเสมอ โดยเฉพาะในเวลากลางคืน ทำให้แวว์ชณีต้องกลายเป็นนักสืบจำเป็น จนพบแม่ชีชวนชมจึงได้รู้สาเหตุที่แท้จริงว่า หมู่บ้านห้วยเสือร้องต้องอาถรรพ์ของนางพญาเสือสมิงและแวว์ชณีอาจจะเป็นคนเดียวที่ช่วยชายหนุ่มผู้นั้นให้รอดพ้นจากบ่วงกรรมแห่งคำสาปนั้นได้ ผู้เขียนสร้างแวว์ชณีให้เป็นตัวละครมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ เป็นตัวละครศักดิ์สิทธิ์ผู้ปราบนางพญาเสือสมิง โดยบรรยายว่า

ณ บัดนี้ครูตอยคนสวยนั่งบนม้าเตี้ยเบื้องหน้าอบสูงอายุเล่าเหตุการณ์สองเรื่องโดยตลอดสตรีนักรวมจิบน้ำชาละมุนละไมนัยน์ตาแจ่มใสสดชื่นจับที่ชะง่อนเขา

“เริ่มที่ความฝันก่อนนะจ๊ะ ไม่เหลวไหลหรอกแสดงว่าจิตของครูแวมมีพลังสูงตอนที่ครูหลับมันพุ่งข้ามมิติแห่งกาลเวลาย้อนไปพบอดีตไกลโพ้นที่ลานป่าหลวงครูแวมเคยเป็นนางพญานครดึกดำบรรพ์นั่งเสลี่ยง ส่วนขุนทัพรูปหล่อที่ควมม้าตามฉัน ชักสงสัยเสียแล้วสิ ขอตัวประเดี๋ยวจ๊ะ”

แม่ชีอาวุโสลงจากแท่นหินเดินเข้าถ้ำสองคุหา คั้นซื้ออะไรครู่หนึ่งก็กลับมานั่งที่เดิม

“นี่จะ ภาพถ่ายของอำนวยสมัยที่เขาเป็นนักเรียนอาชีวะเชียงใหม่”

แวว์ชณีรับภาพขาวดำขนาดสามนิ้ว เด็กหนุ่มไว้ผมสั้นไว้หนวดเครารูปร่างโอบหน้าหล่อจตุรบุตร

“แหม ... แทบไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นรูปเขาอู๋! คุณป้าคะหนูนี่ก็ออกแล้ว ขุนทัพที่ขี่ม้าตามนางพญาในความฝัน หน้าตาริมฝีปากคล้ายคุณอำนวยมากค่ะ”

“นั่นปะไรฉันนึกแล้วไม่ผิด” แม่ชีชวนชมยิ้มอ่อนโยน “คุณกับลูกชายฉันเคยเกี่ยวข้องกันตั้งแต่อดีตชาติ”

“ทำยังไงหนูจะทราบเรื่องราวโดยละเอียด

“ลองขออนุญาตอำนวยไปลานป่าหลวงสิจ๊ะ ณ สถานที่นั้นครูแวมอาจจะสำนึกบางอย่าง หรือจิตล่องลอยไปสู่เหตุการณ์ในอดีต” นางผกคีรีชะที่ปลงผมเนียบๆ

“อ้อ ... มิน่าเล่าคุณถึงมาอยู่ที่เสื่อร้อง”

“หนูหนีจากภาวะบีบคั้นทางครอบครัวค่ะ”

“ยังจำได้ไหม ฉันทเคยอธิบายว่า ไม่ว่าจะคนเราจะทำหรือพบเหตุอะไรก็ตามจะมีทั้งปัจจัยแห่งปัจจุบันและอดีตกาลสนับสนุนด้วยเสมอ”

“จำได้ค่ะ”

“ปัจจัยปัจจุบัน ครูแหวหนีความผิดหวังจากกรุงเทพฯ แต่อดีตชาติคุณสัมพันธ์กับเมืองตึกดำบรรพ์และอำนาจด้วย” ผู้ฟังชนลูกเกรียว ขนตายาวองอนกะพริบถี่ มองแม่ชีภาพบุตรชายสลบไปมาสลบไปมา

แหวรัชนีไหว้อาลาสตรีผู้ทรงศีล นางเก็บรูปอำนาจเข้าถ้ำ กราบพระพุทธรูปหิน อธิษฐานขอให้ค้นพบธนูเทวดาศักดิ์สิทธิ์

(ภุตพยัคฆ์: 213)

4.2.3.3 ตัวละอมนุษย์

ตรี อภิรัม การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายผ่านตัวละครมนุษย์ ได้แก่ ภุต ผีปีศาจ สัตว์นรก โอบปาติกะ และวิญญาณต่าง ๆ ดังที่อธิบายเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณ ว่า

“ก่อนอื่นแควรรู้ความหมายว่า "ผี" อันที่จริงชาวบ้านเรียกผิดด้วยความเคยชิน ความหมายของมันก็คือศพ เคลื่อนไหวกระดิกกระเตี้ยอะไรไม่ได้ทั้งสิ้น ส่วนที่หลอกหลอนแสดงภาพน่าเกลียด ทางพระเรียกเปรตหรือปีศาจ อย่างเดียวกันยากนักที่เปรตจะปรากฏกายให้ใครเห็น”

(มิตินิยาม: 74)

“วิญญาณเป็นนามธรรมหรือรูปปรมาณูที่เล็กยิ่งกว่าจุตปลายเข็ม อยู่ต่างมิติกับมนุษย์ ผู้ที่จะเห็นได้ต้องมีเหตุหลายประการสนับสนุนเช่น ผู้นั้นสายตาเป็นสื่อได้ ญาณอภิญญาเป็นความประสงค์ของวิญญาณที่จะสำแดงร่าง อยู่ในอารมณ์กาลเวลาและสถานที่อันเหมาะสมรวมทั้งเหตุผลปลีกย่อยอื่น ๆ อีก”

(จินตวาณี: 84)

ผู้เขียนสร้างตัวละครเหล่านี้ให้มีพลังอำนาจพิเศษ ทั้งตัวละครอยู่บนเมืองสวรรค์และโลกมนุษย์ ซึ่งมีทั้งตัวละครดีและไม่ดี คือเป็นตัวละครไสยดำ เป็นคนชั่วและเป็นพวกของคนชั่ว เช่นในเรื่องแก้วขนเหล็กมีผีดิบปีศาจร้ายเมฆินทร์ ในเรื่องทนายทอสูรมีวิญญาณร้ายอสูรตะขาบ ในเรื่อง

นาคิมิผีดิบเสื้อเดี่ยว ผูกวิญญาณร้าย ในเรื่องนาศิภาค 2 มีฝูงเปรต อสุรกาย ในเรื่องจินตวาณิมิเปรต อสุรกาย ในเรื่องลูกสาวชาตานิเปรต ชาตานิและภูตผีปีศาจ ในเรื่องนางพญาอสรพิษมีอสุรร้าย ขรวิ้งว่ม สมุนปีศาจร้าย ในเรื่องภูตพยัคฆ์มีปีศาจเสื้อสมิง ในเรื่องมฤตยูผยองมีปีศาจสุนัขป่าและ มหิททิกเปรต ในเรื่องมิติที่สามมียักษ์กาลปักข์และเปรตขรวิ้งว่ม เหล่านี้เป็นตัวละครศักดิ์สิทธิ์ เป็นความจริงและความมหัศจรรย์

เรื่องลูกสาวชาตานิ ปีศาจวิลาสินี เป็นลูกสาวของปีศาจขรวิ้งว่มและแสงโสม เนื่องจากแสง โสมได้รับสมบัติเก่าแก่จากปู่ คือรูปปั้นปีศาจ “ขรวิ้งว่ม” ซึ่งในอดีตเป็นอาจารย์อาคมแก่กล้าในสมัย สุโขทัยกลายเป็นคน ปีศาจปลุกปล้ำแสงโสมเธอก็ตั้งท้องกับปีศาจ วิลาสินีมีสองสภาวะ เวลาโมโห สุดขีดเธอจะกลายเป็น “เวมานิกเปรต” หรือเปรตที่ภาคหนึ่งมีรูปร่างสวยอยู่ใตวิมานบนสวรรค์ชั้น จตุมาหาราชิกา แต่อีกภาคเป็น “รากษส” ที่ดุร้ายและกระหายเลือด เมื่อวิลาสินีกลายเป็นอสุร จะมี ใบหน้าสีเขียว มีเขี้ยวงอก ดวงตาแดงก่ำ เส้นผมกลายเป็นงูสามารถกัดคนตาย บรรยายว่า

“ผู้หญิงสวยระดับนางงามจักรวาล เวลาโกรธจัด หน้าเขียว เขี้ยวงอก ตาแดง ก่ำ ผมเป็นงูตัวเล็ก ๆ ยั้วเยี้ย”

(ลูกสาวชาตานิ: 69)

“แสงโสมพิจารณาเทวรูปทั้งองค์อีกครั้ง ในทันใดเธอชนลูกกรูเกรียว ม่านตาขยายกว้าง ในสมองแว่วเสียงรี้ง-รี้ง ไม่ได้ยินสรรพสำเนียงอื่น ๆ พระพักตร์ หินเปลวเปลี่ยนสภาพกลายเป็นเนื้อคนเขียวปากแดงมีเขี้ยวงอก นัยน์ตาสีชมพู ละเอียดที่บนศีรษะมีผมหยิกเป็นอสรพิษตัวเท่านี้วก้อยยั้วเยี้ย มันชูหัวโงกแกแลบลิ้น แพลบ ๆ และเทวรูปชาตานิเผยยิ้มให้เธอ”

(ลูกสาวชาตานิ: 23)

ตัวอย่างฉากที่ปรากฏตัวละครมนุษย์

“คุณพระช่วย! ชมพูนุทตะลึงแห่งนคอดั้งบ่า เทวอสุรตนหนึ่งยืนเด่นบนก้อน เมฆ มือถือกระบองเท่าท่อนซุง ผิวกายสีเขียวมรกต หน้ายักษ์ ปากแบะ เขี้ยวโง้ง งอนขึ้น อสุรตนนี้นิ่งผ่ายกทองหยักกรั้ง ท่อนบนเปลือย แต่คาดสังวาลนพเก้าเป็น ประกายวูบวาบระยิบระยับ รัตเกล้าที่คาดรัดผมเป็นเพชรพลอยเช่นกัน “เจ้ามี ความเพียรระงูตสำหมาจนถึงจตุมาหาราชิกาข้าไม่ขัดขวางหรือเชิญเจ้าท่องเที่ยว ได้ตามอัธยาศัย

(มิติที่สาม: 155)

“บุรุษผู้สวมวิญญาณระดับสูงนั่งตริกตรอง ร่างของอสุรกายเป็นเงาดำเลื่อม ไม่ชัดเจนเท่ามนุษย์ สามหัวที่ใหญ่น่าเกลียดตั้งอยู่บนคอยาวมันส่ายหลุกหลิก ตลอดเวลาคล้ายยักษ์ที่แม่แม่เบี้ยจ้องจะฉก

“เฮ้ ข้าจะสงเคราะห์เจ้า” เขาเดินตรงไปที่ศาลรูปปรารงค์สามยอด หยิบหินก้อนจิ๋วสำรวจสมาธิถอนพลังปราณ วินาทีนั้นเหมือนกับจะลงดี สุรินทราหูเอ๋อมีอัยักษ์ลี้มวจะจับตัวชายหนุ่ม แต่แล้วก็ชะงักหอดมือวบด้วยความเกรงกลัว ไศรวารปาก่อนหินทันที “น่าอาย ลอบทำร้ายข้างหลัง เก่งจริงลองจับข้าใหม่สิ”

“ล้อเล่นเท่านั้นแหละไม่น่าจะเส้นกระดูกง่าย” มันส่ายยิ้ม นัยน์ตาโปนโตกลอกกลิ้ง แล้วกระโจนจากยอดไม้ลงไปนั่งจุมบुकบนหลังศาลพระภูมิ”

(จินตวาณี: 88)

การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิกรม ผ่านตัวละครศักดิ์สิทธิ์ คือการนำเสนออำนาจของพลังศักดิ์สิทธิ์ของนวนิยาย เป็นความมหัศจรรย์ที่ดำรงอยู่กับโลกความเป็นจริงเป็นส่วนประกอบ จึงเป็นได้ทั้งพื้นที่แห่งจินตนาการที่ผสมผสานกันระหว่างความจริงและความมหัศจรรย์ ดังที่ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2559: 128) กล่าวว่า มิติด้านความมหัศจรรย์ในวรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์ของไทยดังที่กล่าวข้างต้นนั้นทำให้เห็นว่าวรรณกรรมแนวนี้มีความเป็นไทย ๆ เพราะสามารถเชื่อมโยงไปยังวรรณกรรมไทยในอดีต นิทานท้องถิ่น ตำนานพื้นบ้าน ด้วยเหตุนี้สังคมนิยมมหัศจรรย์จึงได้รับความสนใจกว่าทางเลือกวรรณกรรมแนวอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นวนิยายไทยในอดีต นิทานท้องถิ่น ตำนานพื้นบ้าน ด้วยเหตุนี้สังคมนิยมมหัศจรรย์จึงได้รับความสนใจกว่าทางเลือกวรรณกรรมแนวอื่น ๆ ปัจจัยในการชี้ขาดที่สำคัญยิ่ง คือบริบททางสังคมไทยในขณะนั้นหันมาให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านในฐานะทางเลือกและทางรอดของสังคมไทย

4.2.4 การประกอบสร้างผ่านเหตุการณ์และพฤติกรรมมหัศจรรย์

เหตุการณ์มหัศจรรย์ในนวนิยาย เกิดจากการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมที่มหัศจรรย์เหนือธรรมชาติของตัวละครมนุษย์และตัวละครอมมนุษย์มีทั้งที่เป็นธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ ตามทัศนะของ วลีรัตน์ สิงห์หลา (2528) กล่าวว่า พฤติกรรมของตัวละคร ฉากและบรรยากาศ ในการวิเคราะห์นวนิยายเหนือธรรมชาติ โครงเรื่องต้องเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความขัดแย้งระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ตัวละครต้องมีลักษณะเด่นคือตัวละครเหนือธรรมชาติอันได้แก่ตัวละครมนุษย์ที่มีพฤติกรรมเหนือธรรมชาติและตัวละครอมมนุษย์มีทั้งที่เป็นธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ

มีฉากที่เป็นธรรมชาติหรือฉากสมจริงและฉากเหนือธรรมชาติ ซึ่งฉากทั้งสองประเภทนี้ก่อให้เกิดบรรยากาศของความลึกลับตื่นเต้น

เหตุการณ์มหัศจรรย์และพฤติกรรมมหัศจรรย์ ในนวนิยายของ ตรี อภิรุณ เป็นเรื่องเล่าจากตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณกรรมไทย และวรรณกรรมต่างประเทศ คติความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อในสิ่งเร้นลับเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อของมนุษย์ในเรื่องชีวิตหลังความตาย โชคชะตามนุษย์ เวทมนตร์คาถา และเครื่องรางของขลัง

เรื่อง “แก้วขนเหล็ก” ตรี อภิรุณ สร้างความศักดิ์สิทธิ์ โดยการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัศจรรย์และผ่านเหตุการณ์มหัศจรรย์ ได้แก่

- 1) การเกิดความแค้นระหว่างท่านเจ้าคุณเทวรักษ์กับหลวงเมฆินทร์ในอดีตชาติ
- 2) การนำคัมภีร์เร้นลับบรรจุคาถาชีวิตวณะที่ได้มาจากองค์ลามาแห่งทิเบตมาไว้ที่ปราสาท
- 3) การไปสำรวจปราสาทพยับเมฆทำให้ณตมเปลี่ยนไป
- 4) การสวดคัมภีร์เจริญวณะเพื่อชุบชีวิตศพให้กลายเป็นปีศาจร้ายผีดิบ
- 5) การฆ่าดูตเลือดสาวสวยเพื่อดำรงชีวิตเป็นอมตะของปีศาจเมฆินทร์
- 6) การขโมยคัมภีร์เจริญวณะเพื่อสวดคาถาย้อนกลับหวังให้ความสงบสุขคืนกลับมา
- 7) การใช้ฤทธาภาพของ "แก้วขนเหล็ก" ปราบปีศาจร้ายผีดิบ

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงเรื่องราวความแค้นของ เมฆินทร์ ทายาทเจ้าของปราสาทพยับเมฆที่ตายไปนานแล้ว แต่ศพก็ถูกเก็บไว้ในโลงแก้วฝังซ่อนไว้ในปราสาทพยับเมฆและด้วยอำนาจของคัมภีร์วณะที่ณตมผู้รับมรดกปราสาทพยับเมฆคนใหม่ได้มาจากลามาแห่งทิเบต ซึ่งเชื่อกันว่าถ้าท่องเป็นประจำก็จะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ตน แต่ห้ามท่องคัมภีร์นี้ในคืนวันเพ็ญเพราะจะทำให้สรรพสิ่งที่ตายไปแล้วฟื้นคืนชีพอีกครั้ง และการฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกครั้งแม้จะต่างชาติภพ แต่ความแค้นที่ฝังแน่นในวิญญาณต้องได้รับการชำระ เรื่องราวของการแก้แค้นจึงเต็มไปด้วยความตื่นเต้นหวาดผวาคือการฆ่าดูตเลือดสาวสวยเพื่อดำรงชีวิตเป็นอมตะ การขโมยคัมภีร์เจริญวณะเพื่อสวดคาถาย้อนกลับหวังให้ความสงบสุขคืนกลับมา เรื่องทั้งหมดจบลงด้วยการใช้ฤทธาภาพของ "แก้วขนเหล็ก" ในปราบปีศาจร้ายผีดิบเมฆินทร์ได้สำเร็จ

เรื่อง “ทายาทอสูร” ตรี อภิรุณ สร้างตัวละครให้มีอำนาจพลังศักดิ์สิทธิ์ที่ยึดโยงกับเรื่องเล่าที่ไหลเวียนอยู่ในสังคม เช่น ประวัติศาสตร์หรือตำนาน เพื่อตั้งคำถามกับวิถีการมองโลกที่ยึดโยงกับเหตุผลซึ่งสร้างขีดจำกัดในการเข้าถึงความจริงที่มีอยู่อย่างหลากหลายในโลกหลังสมัยใหม่ผ่านพฤติกรรมมหัศจรรย์ ได้แก่

- 1) เจ้าโชนแตะเนื้อต้องตัวคำหยาดธิดาเจ้าเมืองเชลียง

- 2) การเกิดความแค้นระหว่างเจ้าโชนกับพระยาเชลียง
- 3) นักบวชช่วยชีวิตเจ้าโชนและสอนคาถาอาคมให้แกร่งกล้า
- 4) เจ้าโชนปลุกเสกผีแถนป็นเป็นตุ๊กตาสังข์โลก
- 5) การตั้งพิธีกรรมสะตวงสืบทายาทด้วยตุ๊กตาสังข์โลกในคืนแรม 15 ค่ำ
- 6) เจ้าโชนทำคุณไสยโดยการฆ่าตัวตายแล้วเสกตนเองเป็นตะขาบสิงร่างธิดาพระยาเชลียง
- 7) การพิธีสะกดวิญญาณอสูรโดยแม่ชีวัชรวิสัย
- 8) การทำพิธีปลุกเสกพระขรรค์ที่สร้อยเพื่อแทงลงบนหุ่นปั้นวรรณากู

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการเล่าถึงความแค้นของจอมอสูรร้ายอายุกว่า 800 ปี นามว่า “เจ้าโชน” ที่มีต่อ “พระยาเชลียง” เจ้าเมืองเชลียงหรือเมืองศรีสัชชนาลัย แห่งราชสำนักพระร่วงเจ้า แคว้นสุโขทัย เนื่องจากเจ้าโชนมีใจรักธิดาของพระยาเชลียงจึงปลอมแต่เนื้อต้องตัวนาง จึงเป็นเหตุให้เขาถูกลงโทษ เจ้าโชนมีความแค้นในใจจึงได้ทำคุณไสยโดยการฆ่าตัวตายและเสกตนเองให้กลายเป็นตะขาบเพื่อเข้าสิงร่างของธิดาพระยาเชลียงรุ่นแล้วรุ่นเล่า เมื่อมาถึงรุ่นของ วรรณากู จุดมุ่งหมายของคุณยายยังสาว คือต้องการสืบทอดวิญญาณอสูรสู่ทายาทฝ่ายหญิง วรรณากูจึงเป็นต้นเหตุแห่งความวุ่นวายของเรื่องเลวร้ายและการตายปริศนาของหลายชีวิต แต่ทว่าจนแล้วจนรอดอำนาจมืดก็ไม่อาจทำตามประสงค์ได้สำเร็จ ด้วยมีคนคอยขัดขวางตลอดเวลา จึงเกิดเป็นแรงอาฆาตแค้นหลอมรวมกับกลยุทธ์ไสยดำ ทำพิธีปลุกเสกพระขรรค์ที่สร้อยแทงลงบนหุ่นปั้นวรรณากู ทั้งอสูรและวรรณากูต่างเจ็บปวดกระอักเลือดทรนทรายหนีไป เรื่องราวจบลงด้วยคุณยายวรรณากูเอาพระขรรค์เงินแทงตัวเองเพื่อปลิดชีวิตไปพร้อมกับเจ้าโชน

เรื่อง “นาคี” ตรี อภิรม สร้างความศักดิ์สิทธิ์โดยการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัศจรรย์ และผ่านเหตุการณ์มหัศจรรย์ ได้แก่

- 1) การลบหลู่เจ้าแม่นาคี
- 2) การเกิดอาเพศท้องฟ้าเกิดสุริยคราส
- 3) การชุดเจิวัดอุโบราณมีลักษณะเป็นรูปปั้นประหลาดเป็นหินสลักสีขาวอมชมพูรูปหญิงสาวเปลือย ที่เป็นสัญลักษณ์ของนาคีหรือพญานาค
- 4) การจัดปรีมิ์กำจัดเจ้าแม่นาคีด้วยแหวนพิรอดกับสายสิญจน์ศักดิ์สิทธิ์
- 5) การร้ายคาถาแสดงอิทธิฤทธิ์เรียกฝนมาสู้กับพิธีของหมออ่วม
- 6) การเกิดพายุฝนและฝนตกฟ้าผ่าจนสายสิญจน์ขาด พิธีและไฟที่เผาหุ่นปางดับลงทุกคนวิ่งหลบพายุฝน
- 7) การจับค้ำปองและทศพลเผาทั้งเป็นเพื่อล่อคำแก้วออกมาเมืองบาดาล

8) การกลายร่างนางพญางูออกอาละวาดฆ่าคนทั้งหมดตายไปและกลายร่างเป็นงูตลอดอายุขัย

ความรักที่เกิดขึ้นอย่างแปลกประหลาดระหว่างทศพลหนุ่มนักโบราณคดีจากเมืองกรุงกับคำแก้วสาวงามแห่งบ้านดอนไม้ป่า ผู้มีชาติกำเนิดอันน่าพิรึง ทุกอย่างเริ่มขึ้นหลังการค้นพบรูปปั้นนาถีสลักเสลาเป็นครึ่งหญิงงามครึ่งงู ในอดีตชาตินี้ย้อนไปหลายร้อยปี ที่แห่งนี้คือมรุกขนครที่แสนยิ่งใหญ่ มีตำนานรักของเจ้าชายหนุ่มกับนางพญานาค อันเป็นเหตุให้เมืองต้องล่มสลายลง ความรักความแค้นของหลายชีวิตได้เกี่ยวพันด้วยกรรมเก่าและแรงแห่งความพยาบาทให้ต้องมาพบพานกันอีกในชาติภพนี้ อาถรรพ์ของนางพญานาคี สำแดงฤทธิ์ให้คนทั้งหมู่บ้านต้องผจญกับความขนพองสยองเกล้า หากบ่วงกรรมก็ชักนำศัตรูที่ไม่หวั่นเกรง ซ้ำยังหาทางกำจัดเจ้าแม่ทุกวิถีทาง มนต์ราแห่งรักของนางพญางูเกี่ยวกระหวัดเลื้อยรัดทศพลไว้ด้วยแรงเสนาห์จากกาลก่อน จนทศพลยอมละทิ้งทุกสิ่งเพื่อมาอยู่เคียงข้างสาวชาวป่า และสุดท้ายแล้วเรื่องจบลงด้วยการกลายร่างนางพญางูออกอาละวาดฆ่าคนทั้งหมดตายไปและกลายร่างเป็นงูตลอดอายุขัย

เรื่อง “นาศิภาค 2” ตริ อภิรัม สร้างความศัคดีสิทธิ์โดยการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัสจรรย์และผ่านเหตุการณ์มหัสจรรย์ ได้แก่

- 1) การผูกใยรักจากอดีตชาติระหว่างมนุษย์กับนางพญานาคี
- 2) การได้ยินเสียงผู่เปรต อสุรกาย ร้องโหยหวนขอส่วนบุญ
- 3) สุนิย์รัตน์รับศีล 8 สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม มีความเมตตา เข้าวัดทำบุญ
- 4) วัลยาทำเสน่ห์กับหมอผีจอมขมังเวทย์เพื่อไม่ให้เสียคนรัก
- 5) วัลยาถูกเจ้าแม่ลำเจียกทำร้าย
- 6) การตรวจคัมภีร์โบราณเพื่อหาวิธีกำจัดเจ้าแม่นาคีลำเจียก
- 7) การใช้ขั้วนาคบาตที่อยู่บนเทือกเขานันทภูมาสูงกำจัดเจ้าแม่นาคีลำเจียก
- 8) สุนิย์รัตน์จำศีลที่วัดคูหาหินหลายวันส่งผลให้ไสยดำของหมอเสน่ห์เสื่อม

เมื่อใยรักจากอดีตชาติระหว่างมนุษย์กับนางพญานาคี ได้ลักทอผ่านชาติภพ และแรงกุศลที่ได้สั่งสม คำแก้วในชาติพบใหม่เป็นเพียงสาวชาวบ้านธรรมดาไม่มีอำนาจพิเศษใดๆ นอกเหนือจากหัวใจรักที่มีเพียงชายคนรัก เกลียวกรรมอันเป็นสังขรณ์ของทุกชีวิตที่หนุนนำพาชายคนรักกลับมาพบอีกครั้ง ทำให้ความรักงอกงามอย่างรวดเร็วและแนบแน่นเพราะแรงเสนาห์อันร้อยรัดกันมาหลายภพชาติ แต่ด้วยแรงพยาบาทของเจ้ากรรมนายเวรจากกาลก่อนร้ายกาจขวางกั้นความรักของเขาและเธอ ศัตรูในอดีตชาติกลับกลายเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ แต่ด้วยอำนาจที่เหนือกว่าด้วยอิทธิฤทธิ์แห่งนาคาและด้วยบุพเพสันนิวาส อำนาจเหนืออิทธิปาฏิหาริย์แห่งการสมาทานรับอุโบสถศีลส่งผลให้มนต์ไสยดำทำให้ฝ่ายศัตรูพ่ายแพ้

เรื่อง “จินตวาณี” ตรี อภิรัม สร้างความศักดิ์สิทธิ์โดยการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัสจรรย์และผ่านเหตุการณ์มหัสจรรย์ ได้แก่

- 1) การเกิดดาวพฤหัสบดีสว่างพระจันทร์ทำให้เทพจากสรวงสวรรค์เดินทางมายังโลกของมนุษย์ได้
- 2) การเสียชีวิตกะทันหันของประณตทำให้เทพจากสรวงสวรรค์เข้าสิงแทนร่าง
- 3) การเกิดเรื่องลึกลับของขวัญมีเปรตอสุรกายปรากฏในบ้านสวัสดิโสภาค
- 4) เทพโศรวารในร่างประณตฝึกฝนการสวดมนต์ภาวนาและการนั่งสมาธิ
- 5) การเปิดสำนักหมอฟีประณต ในบ้านสวัสดิโสภาค
- 6) เฉ็ดฉายอาของประณตถูกผีสิง
- 7) ประณตปราบผีที่สิงร่างอาสาสำเร็จ
- 8) การจัดปรมิพิธีทางไสยศาสตร์เพื่อค้นหาติดตามหญิงผู้เป็นที่รัก

ความรักของโศรวาร เทพจากสรวงสวรรค์ ยอมสละสิ่งทุกอย่างเพื่อออกตามหาจินตวาณีผู้เป็นคนรักในอดีตชาติ การเสียชีวิตอย่างกะทันหันของประณตนักศึกษาหนุ่มได้เปิดโอกาสให้โศรวารเข้าสิงแทนร่างของเขา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะตามหาจินตวาณีบนโลกมนุษย์ โดยหารู้ไม่ว่าชีวิตของมนุษย์ซับซ้อนยิ่ง แต่โศรวารในร่างของประณตไม่สามารถใช้พลังแห่งเทพได้สะดวกนัก และต้องพบอุปสรรคปัญหาอีกมากมาย โอกาสที่จะได้พบกับจินตวาณิดังหวังจึงเต็มไปด้วยอุปสรรค และแล้วผลของการสวดมนต์ภาวนาการนั่งสมาธิ และการจัดปรมิพิธีทางไสยศาสตร์ทำให้โศรวารพบหญิงผู้เป็นที่รัก

เรื่อง “ลูกสาวชาตาน” ตรี อภิรัม สร้างความศักดิ์สิทธิ์โดยการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัสจรรย์และผ่านเหตุการณ์มหัสจรรย์ ได้แก่

- 1) การเดินทางไปวัดศรีสวายเมืองเก่าสมัยสุโขทัยเพื่อชုตวัดฤๅษณ์โบราณ
- 2) การชูปมือข้างขวาให้น้ำตาลแกมเทาที่ถูกตัดฝังจมดินกระทั่งกลายเป็นหินคล้ายมือมัมมี่
- 3) การนำวัดฤๅษณ์มือขาวไปต่อกับรูปปั้นที่ห้องโบราณชั้นใต้ดินของผู้ทรงอิทธิพล
- 4) การขอภินของสด ๆ คาว ๆ และอาหารพิสดารของหญิงตั้งครรรภ์
- 5) การได้อิทธิพลจากเทวรูปชาตานคล้ายมีวิญญูญาณศักดิ์สิทธิ์สิงทับ
- 6) การสวดมนต์เจริญวิปัสสนาเขาเข้ากรรมฐานถอดจิตเพื่อช่วยให้คนรักหลุดพ้นจากอำนาจที่ถูกครอบงำ
- 7) การท่องสวดพระคาถารัตนสูตรพรมน้ำมนต์

เมื่อความโลภและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคนกลุ่มหนึ่ง ที่เปิดโอกาสให้มฤตยูร้ายที่ถูกจองจำเนิ่นนานฟื้นคืนชีพ และสืบสายพันธุ์ลึกลับที่มาจากมัน วิลาสินีเธอคือสายโลหิตของตระกูลสูงศักดิ์ เธอคือสาวสวยที่ชายหนุ่มหมายปอง เธอคือสาวงามผู้โชคดีที่หญิงสาวต่างอิจฉา และเธอคือมหันตภัยร้ายที่ไม่ควรเข้าใกล้เป็นอย่างยิ่ง เพราะเธอเป็นลูกสาวชาตาน ความสวยของเธอแอบซ่อนมหันตภัยร้ายเหนือคำบรรยาย จะรู้ได้ก็ต่อเมื่อมีโอกาสอยู่กับเธอตามลำพัง และไม่มีผู้ใดที่จะหยุดยั้งเธอได้นอกจากพลังอันแกร่งกล้าของพุทธคุณคือการท่องสวดพระคาถารัตนสูตรพรมน้ำมนต์

เรื่อง “นางพญาอสรพิษ” ที่เป็นภาคต่อจากเรื่องลูกสาวชาตาน ตริ อภิรม สร้างความศักดิ์สิทธิ์โดยการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัสจรรย์และผ่านเหตุการณ์มหัสจรรย์ ได้แก่

- 1) การหายตัวไปอย่างลึกลับไร้ร่องรอยของบรรดาสาวสวยและการตายที่เป็นปริศนาของชายหนุ่มที่เดินทางไปทัศนจรที่ตอຍคະหมໍ່จังหวัดลำพูน
- 2) การระลึกถึงเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมาในอดีตที่เกิดขึ้นในกาลยุคสุโขทัย
- 3) การเดินทางไปคุ้มทิพย์วัลย์ ซึ่งเป็นของเจ้าสร้อยสุรางค์สาวสวยผู้ลึกลับที่ไม่เคยปรากฏตัวให้ใครเห็น
- 4) การกลายร่างเป็นเวมานิกเปรตหรือรากษส ผมเป็นงู หน้าเขียวเขียววงอก และกัดคอศัตรูจนเสียชีวิต
- 5) การที่ผู้คนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคุ้มทิพย์วัลย์เริ่มเสียชีวิตมากขึ้นด้วยสภาพถูกกัดและสูบลเลือดไปจนหมด
- 6) การบุกไปยังคุ้มทิพย์วัลย์พร้อมสายสิญจน์ศักดิ์สิทธิ์และทรายเสก
- 7) การกำจัดสมุนปีศาจจนราบคาบและการคล้องสร้อยสายสิญจน์ลงบนศีรษะเวมานิกเปรตวิลาสินีหรือเจ้าสร้อยสุรางค์ได้สำเร็จ

เมื่อการหายตัวไปอย่างลึกลับอย่างไร้ร่องรอยของบรรดาสาวสวย และการตายที่เป็นปริศนาของชายหนุ่ม ทำให้นักสืบจำเป็นอย่างไ้พารต้องมุ่งหน้าสู่ภาคเหนือ เพื่อค้นหาสาเหตุการตายของเรวัตติ เด็กหนุ่มผู้เป็นน้องชายของระรินทิพย์แพนสาวของเขา การไปครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่คุ้มทิพย์วัลย์ ซึ่งเป็นของเจ้าสร้อยสุรางค์ สาวสวยผู้ลึกลับที่ไม่เคยปรากฏตัวให้ใครเห็นแม้แต่คนในคุ้มของเธอ เมื่อไ้พารพบว่าเรื่องราวสยดสยองที่เกิดขึ้นทั้งหมดมาจากวิลาสินีสาวสวยผู้เป็นอดีตคนรักเก่าของน้องชาย เธอตายไปแล้วแต่ทำไมเธอจึงสามารถฟื้นจากความตายได้ การฟื้นคืนชีพของเธอครั้งนี้จึงนำมาซึ่งความวิบัติและโหดเหี้ยมตั้งอสรพิษร้าย จึงนำมาซึ่งการกำจัดสมุนปีศาจให้ราบคาบด้วยการคล้องสร้อยสายสิญจน์ลงบนศีรษะเวมานิกเปรตวิลาสินี

เรื่อง “ภูตพยัคฆ์” ตริ อภิรุณ สร้างความศักดิ์สิทธิ์โดยการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัสจรรย์และผ่านเหตุการณ์มหัสจรรย์ ได้แก่

- 1) การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านห้วยเสือร้องเหมือนนรกบันดาล
- 2) การเกิดเหตุการณ์แปลก ๆ น่าสยดสยองที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน
- 3) การเกิดต้องมนต์อาถรรพ์ของนางพญาเสือสมิงในหมู่บ้าน
- 4) การมีวิญญูณปีศาจของนางพญาสมิงเข้าสิงสู่
- 5) การได้พบกับแม่ชีชวนชมหญิงชราผู้มีอิทธิญาอำนาจพิเศษ
- 6) การใช้เครื่องรางศักดิ์สิทธิ์ป้องกันตัว
- 7) การตามหาธนูหยกศักดิ์สิทธิ์เครื่องรางพระอรหันต์ที่ใช้กำจัดปีศาจร้ายเสือสมิง
- 8) การจัดทำพิธีกรรมคุณไสยดำต่อสู้อย่างไม่มีใครยอมใคร
- 9) การพ่ายต่อคุณความดีแห่งอำนาจของพระพุทธศาสนาที่มีในตัวแม่ชีชวนชมและแววรัชนี

เมื่อแววรัชนี เวททางควแควศม์ ครูสาวผู้อาภักที่ถูกรกรกฎคนรักหนุ่มที่กำลังเตรียมแต่งงาน ทรยศเนื่องจากไปทำสาวคนอื่นท้อง เธอจึงตัดสินใจเดินทางมาเป็นครูสอนเด็กชาวเขาแดนทูลกันดารที่หมู่บ้านแดนโฆมต ซึ่งหมู่บ้านแห่งนี้มีเรื่องราวระทึกขวัญผสมไสยศาสตร์มนต์ดำ ภายใต้ความน่าสะพรึงของหมู่บ้านแดนกันดารแห่งนี้ เต็มไปด้วยเหตุการณ์แปลก ๆ ที่น่าสยดสยองเกิดขึ้นในหมู่บ้านเสมอ ๆ โดยเฉพาะในเวลากลางคืนทำให้แววรัชนีต้องกลายเป็นนักสืบจำเป็น จนพบแม่ชีชวนชมจึงได้รู้สาเหตุที่แท้จริงว่า หมู่บ้านเสือร้องต้องอาถรรพ์ของนางพญาเสือสมิง และสิ่งที่จะแก้ได้คือธนูหยกศักดิ์สิทธิ์ของคู่บ้านคู่เมืองนั้นทะบุเรงนครที่ล่มสลายไปนับพันปีพร้อมกับนางพญารุกขมณี เพื่อล้างอาถรรพ์ที่ครอบคลุมหมู่บ้าน จึงเกิดการตามหาธนูหยกศักดิ์สิทธิ์เครื่องรางพระอรหันต์ที่ใช้กำจัดปีศาจร้ายเสือสมิง บทสรุปของเรื่องราวอันสยดสยองขวัญนี้ก็พ่ายต่อคุณความดีแห่งอำนาจของพระพุทธศาสนาที่มีในตัวแม่ชีชวนชมและแววรัชนี

เรื่อง “มฤตยูผยอง” ตริ อภิรุณ สร้างความศักดิ์สิทธิ์โดยการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัสจรรย์และผ่านเหตุการณ์มหัสจรรย์ ได้แก่

- 1) การเดินทางมาเที่ยวคุ้มอินทนิลเพียงลำพังในเขตหมู่บ้านผาเงื่อมดินแดนห่างไกลทางภาคเหนือ
- 2) การมอบขลุ่ยเอาไว้ให้เป็นอย่างเป็นปริศนา
- 3) การเกิดข้อกังขาสงสัยในพฤติกรรมของคนในคุ้มอินทนิล
- 4) การมีสาวแสนสวยมากเสน่ห์ที่แฝงความลึกลับน่าประหลาดเอาไว้
- 5) การถูกเปิดเผยความลับของเจ้านครเวียงพิงค์ที่ปกปิดกันมานานับศตวรรษ
- 6) การกลายร่างเป็นปีศาจสุนัขป่าสีดำหรืออชครังคผสมมหิททิกเปรตอสูร

- 7) การออกไล่ล่าเหยื่อมนุษย์ชาวบ้านนอกคุ้มเป็นภักษา
- 8) การใช้พลังอำนาจแห่งขลุ่ยอาถรรพ์ลบล้างคำสาปของตระกูลได้สำเร็จ
- 9) การล่มสลายถล่มราพณาสูรลงกับพื้นปฐพีพร้อมกับชีวิตของปีศาจมฤตยูผยอง

คุ้มอินทนิลที่ตั้งอยู่กลางป่าผาเงื่อม ปราสาทใหญ่โตรโหนฐานแห่งนี้ เป็นที่อยู่ของเจ้านครสกุล ณ เชียงสรวงมานับศตวรรษได้ชุกซ่อนความลับอันน่าสะพรึงกลัวสุดสยดสยองเอาไว้ อานนท์ เดินทางไปเที่ยวที่คุ้มอินทนิลของเจ้าสิงหราช ณ เชียงสรวง โดยไม่ได้นัดหมาย และบังเอิญเป็นช่วงสำคัญของวงศ์สกุล ณ เชียงสรวง ที่ต้องทำพิธีรำลึกบรรพบุรุษซึ่งสืบทอดกันมานานาน อานนท์เริ่มสงสัยในพฤติกรรมของคนในคุ้มอินทนิลแห่งนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้ารัฐพีสาวสวยลึกลับ และเจ้ารัตนวงศ์ ขายน้อยของรุ่งรพี รวมถึงเจ้าพงษ์สุริยาประมุขแห่งคุ้มอินทนิล และแล้วสิ่งที่เขาสงสัยก็กระจ่าง ต่อเมื่อเขาได้กลายเป็นญาติกิตติมศักดิ์ของสกุล ณ เชียงสรวง โดยไม่รู้ตัว เป็นเชื้อวพิษที่ทุกคนต้องหวาดกลัว เพราะเขาคือ มฤตยูผยอง ความลึกลับน่าสยดสยองของคุ้มอินทนิลยิ่งเพิ่มมากขึ้นเมื่อได้ทายาทคนใหม่ แต่ก็ไม่มีใครรู้เลยว่าความลับมิได้เป็นความลับอีกต่อไป ความลับของเจ้านครเวียงพิงค์ที่ปกปิดกันมานับศตวรรษถูกเปิดเผยขึ้น จึงเกิดการใช้พลังอำนาจขลุ่ยอาถรรพ์ลบล้างคำสาปของตระกูลได้สำเร็จ และเกิดการล่มสลายถล่มราพณาสูรลงกับพื้นปฐพีพร้อมกับชีวิตของปีศาจมฤตยูผยอง

เรื่อง “มิติที่สาม” ตรี อภิรัม สร้างความศักดิ์สิทธิ์โดยการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัศจรรย์และผ่านเหตุการณ์มหัศจรรย์ ได้แก่

- 1) การกลับมาของสาวสวยตึกรีนักเรียนนอกจากปิ้งเพื่อมาอยู่กับแม่ชีวนามัย
- 2) การมีพลังจิตลึกลับสามารถหยั่งรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้
- 3) การถอดกายทิพย์ท่องเที่ยวไปในแดนสวรรค์และแดนนรกได้
- 4) การใช้เดรัจฉานวิชาทำลายผู้อื่นของหมอผีใจบาป
- 5) การสร้างความปั่นป่วนโกลาหลให้กับผู้คนในสำนักปฏิบัติธรรมนานับประการ
- 6) การปรากฏกายของผู้มีนามว่านาถนฤบดีนทร์เทพชั้นจาตุมหาราชิกา
- 7) การปกป้องนางผู้เป็นที่รักให้พ้นจากอันตรายทั้งปวงจากกาลปักษ์
- 8) การตั้งโต๊ะหมู่บูชา ในพานมีเส้นผม ว่านออกแตก ใบเล็บครุฑ ใบเล็บเหยี่ยว เพื่อทำพิธีอาถรรพ์ทางไสยศาสตร์เพื่อกำจัดศัตรู
- 9) การสวดมนต์ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง
- 10) การเกิดคุณไสยของมนต์ดำสิ่งสู่ตัวหมอผีจนได้ทรมาณทรมานทุรนทุรายและตายไปเป็นเปรต

เมื่อภูมิของเทวดาซึ่งมนุษย์ทั่วไปไม่สามารถสัมผัสหรือรับรู้ได้นอกจากผู้มีบุญสั่งสมมาแต่อดีต จากหลายอดีตชาติที่ต่างถูกพันด้วย เป็นเหตุให้เกิดเรื่องราวเกี่ยวพันกันมาอย่างไม่สิ้นสุดและจนมาถึงชาติภพปัจจุบันภพที่ศัตรูอวันปิดบัญชีแค้น แม่ชีวนามัย ประมุขแห่งสำนักปฏิบัติธรรมผู้มีพลัง

จิตลึกลับสามารถหยั่งรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ และในภพนี้ต้องพบกับศัตรูที่ทรงอิทธิฤทธิ์ร้ายกาจ สัญญารักนำพาให้หนุ่มสาวได้พบกัน สัญญาแค้นทำให้เทพอสูรกลับมาจองแวงสตรีผู้ทรงศีล ความรัก ความแค้นจากต่างมิติยากจะจบลง เมื่อหมอผีร้ายกระทำการตั้งโต๊ะหมูปูชา เพื่อทำพิธีอาถรรพ์ทางไสยศาสตร์เพื่อกำจัดศัตรู จึงเกิดปรากฏกายของผู้มีนามว่านาทนฤบดีนทร์เทพชั้นจตุรหาราชิกาเพื่อปกป้องนางผู้เป็นที่รักให้พ้นจากอันตรายทั้งปวงจากกาลปักษี บทสรุปจบลงด้วยพลังของการสวدمนต์ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง

เรื่อง “บาดาลดิน” ตริ อภิรัม สร้างความศักดิ์สิทธิ์โดยการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัสจรรย์และผ่านเหตุการณ์มหัสจรรย์ ได้แก่

- 1) การเดินทางไปเที่ยวที่ดอยพระอินทร์แล้วเกิดอุบัติเหตุพลัดตกลงไปในเหวลึก
- 2) การอยู่ในเมืองบาดาลหรือเมืองหิรัณยรัตน์ได้พิภพ
- 3) การได้พบกับเจ้าชายสินธพที่เสียชีวิตไปนานแล้ว ร่างของเจ้าชายถูกเก็บไว้ที่สุสานบุรพ

กษัตริย์

- 4) การใช้บดเห็ดอายุวัฒนะพันปีรอกพระโอษฐ์ทำให้ร่างกายไม่เฒ่าเปื่อย
- 5) การคิดหาวิธีต่าง ๆ หลบหนีไปให้พ้นจากหิรัณยรัตน์นครเพื่อกลับสู่ภพภูมิที่ตนจากมา
- 6) การกลับคือสู่โลกปัจจุบันพร้อมของโลกศักดิ์สิทธิ์ติดตัวมาด้วยนั่นคือก้อนกรวดเม็ดหนึ่ง
- 7) การเป็นผู้ครอบครองก้อนกรวดที่กลายเป็นเพชรสีชมพูหายากมีมูลค่ามหาศาล

เมื่อชายหนุ่มที่เดินทางไปท่องเที่ยวดอยพระอินทร์กับแฟนสาว แล้วเกิดอุบัติเหตุพลัดตกลงไปในเหวลึก เมื่อเขาฟื้นสติกลับมาอีกครั้งก็พบว่า สถานที่ที่เขาอยู่นั้นเป็นเมืองใต้บาดาล และได้พบกับ "ปูทวด" ของเขาที่หายสาบสูญไปในสถานที่นี้ ฌพลได้เจอกับ "เจ้าชายสินธพ" ซึ่งได้สิ้นพระชนม์ไปแล้ว มาปรากฏร่างให้เห็น นำแปลกที่เขาอยู่กับเจ้าชายเหมือนกันราวกับฝาแฝด และได้ช่วยให้เขารอดพ้นจากอันตรายหลายครั้งหลายครา ทั้งยังได้พบกับเจ้าหญิงสามพี่น้อง เจ้าหญิงรัชทายาทศรีสุรางค์ เจ้าหญิงศรีเมือง เจ้าหญิงศรีวงศ์ ผู้มีเบื้องหน้าเบื้องหลังให้ขบคิด เหตุการณ์เลวร้ายใต้บาดาลก็เกิดขึ้น เมื่อฌพลถูกคุกคามจากภัยมืดเหตุเพราะเขาตกเป็นเป้าหมายของศัตรูที่รอวันชำระแค้น เขาจึงคิดหากลยุทธ์ฝ่าวิกฤติกลับคืนสู่โลกพิภพที่จากมา

จากพฤติกรรมมหัสจรรย์และเหตุการณ์มหัสจรรย์เหล่านี้ ชี้ให้เห็นว่า ตริ อภิรัม ใช้ความเป็นสังนิยมมหัสจรรย์ในการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมมหัสจรรย์ได้อย่างมีมิติที่น่าติดตามด้วยการสร้างตัวละครมนุษย์และอมมนุษย์เหนือธรรมชาติ ลักษณะพฤติกรรมของตัวละครและเหตุการณ์อันมหัสจรรย์เหล่านี้มีความสำคัญยิ่งต่อโครงสร้างของโครงเรื่องในนวนิยาย ดังที่ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2554: 10) อธิบายว่า ตัวทวารณกรรมสังนิยมมหัสจรรย์ต้องบังคับให้อ่านเชื่อมโยงระหว่างโลกของตัวละครกับโลกชีวิตจริง ทำให้ผู้อ่านเกิดความลึกลับระหว่างคำอธิบาย 2 แบบในตอนจบ คือ แบบ

“ธรรมชาติ” ที่เหตุผลอธิบายสิ่งที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ได้ เหล่านี้เสนอว่าปาฏิหาริย์หรือสิ่งมหัศจรรย์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นเป็นเพียงแค่ภาพลวงตาหรือจินตนาการของตัวละคร และแบบ “เหนือธรรมชาติ” ที่เสนอว่าปาฏิหาริย์หรือสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง

จะเห็นว่าการกำหนดแนวเรื่องนวนิยายของ ตรี อภิรุ้ม เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับอภิปิธิปาฏิหาริย์ไสยศาสตร์เป็นแนวทางหลักที่มีความสมจริงตามกาลเทศะ มีความเหนือจริงตามคติไตรภูมิ มีเรื่องแนวสืบสวนสอบสวนสอดแทรก และเรื่องแนวพาฝันโรแมนติก สื่อนำให้เห็นถึงการผูกเรื่องโดยใช้การนำเสนอความจริงของเรื่องเล่าที่ไหลเวียนอยู่ในสังคม เช่น ประวัติศาสตร์หรือตำนานในอดีต เพื่อตั้งคำถามกับวิถีการมองโลกที่ยึดโยงกับเหตุผลซึ่งมีขีดจำกัดในการเข้าถึงความจริงที่มีอยู่อย่างหลากหลาย อาจเป็นทั้งเรื่องเล่าอำนาจพลังศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุสิ่งของและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่จริงในสังคม นอกจากนี้ความเชื่ออภิปิธิปาฏิหาริย์ทางไสยศาสตร์ เล่าโดยอิงความสมจริงตามกาลเทศะแบบย้อนยุค ท่ามกลางการปะทะระหว่างวัฒนธรรมอันหลากหลาย และการถูกปิดกั้นกดทับให้เสียงที่ไม่เคยได้พูดและเสียงที่พูดไม่ได้ไม่มีโอกาสได้เปล่งออกมา ตลอดจนการต่อสู้เรียกร้องเพื่อรักษาและยืนยันอัตลักษณ์และสิทธิของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม สิ่งหนึ่งที่มนุษย์ได้เรียนรู้ก็คือ คำตอบและทางออกต่อปัญหาและสภาวะการณดังกล่าวไม่ใช่เรื่องที่จะแบ่งแยกได้ชัดเจน มนุษย์ต้องเรียนรู้เผชิญหน้าและอยู่กับความสลับซับซ้อนและความเป็นพหุลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ความเป็นชายขอบ ความไร้ตัวตน ตลอดจนสภาวะไร้สิทธิ์ไร้เสียง มีโอกาสแสดงตัวตนและเปล่งเสียงออกมาผ่านตัวละครโดยไม่ถูกกดทับด้วยอคติจากกรอบคิดของหลักเหตุผลนิยมและความจริงเชิงประจักษ์นิยมอีกต่อไป (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2559: 197)

โดยสรุป การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยายมหัศจรรย์ของ ตรี อภิรุ้ม ผู้เขียนถ่ายทอดนัยสำคัญในการเสนอสารผ่านเรื่องราวของนวนิยายด้วยการสร้างตัวละคร ที่เป็นความเสมือนจริงและความลวง ซึ่งพฤติกรรมอันมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติที่นำเสนอในนวนิยายทั้ง 11 เรื่อง เปรียบเสมือนปัญญาที่ทำให้ตัวละครหลุดพ้นจากเหตุการณ์ชั่วร้ายต่าง ๆ นวนิยายของ ตรี อภิรุ้ม จึงไม่ได้เป็นเพียงนวนิยายสังคมนิยายมหัศจรรย์ที่นำเสนอเรื่องราวลึกลับมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติหรือให้ความเพลิดเพลินบันเทิงแก่ผู้อ่านเท่านั้น แต่ยังเป็นนวนิยายที่มีความโดดเด่นตามหลักธรรมคำสอนที่อิงจากเรื่องเล่าในพุทธศาสนาด้วยภาษาที่งดงาม ซึ่งหลักคุณธรรมที่ ตรี อภิรุ้ม ถ่ายทอดผ่านนวนิยายนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างมากทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ประเทศชาติ เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี - สมานฉันท์ ความใกล้ชิดอบอุ่นสนิทสนม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรัม : ความหมายและการประกอบสร้าง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานวนิยายแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรัม ในการก่อกำเนิด และบริบทของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยาย ที่สัมพันธ์กับชุมชน การท่องเที่ยว ธุรกิจบันเทิง และศึกษาลักษณะด้านเนื้อหาของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมมหัศจรรย์ ตลอดจนศึกษาวิธีการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านภาษา บทสนทนา และศึกษาการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านสถานที่และเวลา พิธีกรรม ตัวละคร และพฤติกรรมมหัศจรรย์ ซึ่งสื่อให้เห็นว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในความเป็นสังคมนิยมมหัศจรรย์ผู้เขียนถ่ายทอดนัยสำคัญในการเสนอสารผ่านเรื่องราวของนวนิยายอย่างไร

การวิจัยนี้กำหนดขอบเขตข้อมูลนวนิยาย 11 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแก้วขนเหล็ก ทายาทอสูรนาคี นาคีภาค 2 จินตวาณี ลูกสาวชาตาน นางพญาอสรพิษ ภูตพยัคฆ์ มฤตยูผยอง มิติที่สาม และเรื่องบาดาลดิน ประพันธ์โดย ตริ อภิรัม โดยยึดตามความน่าสนใจ ความนิยม และมีลักษณะลึกลับมหัศจรรย์ วิธีการศึกษาใช้การสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารและตัวบทหลัก การวิจัยนี้ใช้แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (Sacred space) ของ ศรีศักร วัลลิโภดม และแนวคิดสังคมนิยมมหัศจรรย์ (Magical realistic) ของ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ เป็นกรอบหลักในการศึกษา ผลการศึกษาสรุปดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ตริ อภิรัม มีอัตลักษณ์พิเศษ คือ การยึดมั่นเชื่อถือในหลักคำสอนพุทธศาสนาและด้วยพลังสร้างสรรค์ที่ตั้งบนรากฐานของ ความดี ความงาม ความจริง และเชื่อมั่นการปกครองของประเทศสยามแบบประเพณีสมัยสุโขทัย คือลักษณะ “เทวราชา” โดยเชื่อว่าพระมหากษัตริย์คือผู้มีความศักดิ์สิทธิ์สูงส่ง ทรงมีความเมตตากรุณาจากการนับถือพุทธศาสนา ทรงเป็นผู้ปกครองที่ก่อปรด้วยทศพิธราชธรรม อัตลักษณ์ของนวนิยายสังคมนิยมมหัศจรรย์ในบริบทของกาลเทศะ คือการยึดโยงเอาอิทธิฤทธิ์เหนือธรรมชาติของผีसाงเทวดาหรือสิ่งปาฏิหาริย์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีปฏิบัติในพุทธศาสนา ยึดโยงความเป็นเจ้ากับอำนาจอิทธิฤทธิ์ของผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น อาทิ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ภูเขาศักดิ์สิทธิ์ แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามการยึดโยงดังกล่าวส่งผลต่อบทบาทของชนชั้นเจ้าให้เป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณและเป็นผู้นำทางการเมือง

พุทธสถานชั้นการปกครองและสังคมศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองหรือรัฐแต่โบราณจึงมีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อเหล่านี้

ข้อค้นพบตามจุดมุ่งหมายข้อ 1. เรื่อง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ พบว่า นวนิยายของ ตริ อภิรุณ เป็นแนวเรื่องเกี่ยวกับคติจักรวาลทัศน์แบบไตรภูมิ ทั้งเรื่อง นรก-สวรรค์ โลกมนุษย์ รูปภูมิ อรูปภูมิ ป่าหิมพานต์ ซึ่งมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับชีวิตที่ได้แรงบันดาลใจจากความรู้ ความคิด และความเชื่อที่ผู้เขียนยึดถือเชื่อมั่นในระดับชาติตระกูล ศาสนา และเครื่องรางของขลังที่สั่งสมอยู่ในสังคมไทยและสัมผัสอยู่รอบตัว สะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ทางสังคมทั้งระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น ระดับโลกาภิวัตน์ ทั้งปัญหาความรัก ปัญหาชีวิต ปัญหาสังคม ข้อขัดแย้งทางวัฒนธรรม ปัญหาเหล่านี้เป็นเสมือนสนามชีวิตทางสังคมของกลุ่มอำนาจใหญ่ อำนาจย่อยหลายกลุ่มที่ปะทะต่อสู้ ต่อรอง และต่อต้านกันและกัน เช่น อำนาจอุดมการณ์ อำนาจของความเชื่อความศรัทธา อำนาจของชนชั้น อำนาจของทุน อำนาจของความรู้ และอำนาจของเพศสถานะ

การก่อเกิดนวนิยายแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ เป็นการถ่ายทอดความคิด ความรู้จากประสบการณ์ที่ได้พบได้สัมผัสอย่างลึกซึ้งจากคนใกล้ตัวคือคุณยาย เช่น เรื่องเล่าเกี่ยวกับผีในวังหลวง เรื่องการอพยพขณะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ผู้เขียนเผชิญ และเรื่องราวจากสภาพสังคมของชนชั้นเจ้าและอำนาจรัฐในการปกครองแผ่นดิน รวมถึงการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้คนอยู่ดีกินดี ซึ่งทุกอย่างมักอยู่ในกรอบของเศรษฐกิจการเมืองเป็นสำคัญ ความเชื่อเหล่านี้มีปริบทต่อการเสนออุดมการณ์ของผู้เขียน ทั้งเป็นการกล่อมเกล่าผู้อ่านให้เกิดพลังศรัทธาในคติธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ปริบทพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นสัมพันธ์ชุมชน คือการสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ของผู้คนในชุมชน เป็นการผลิตซ้ำชุดความเชื่อเดิม ปริบทการท่องเที่ยว คือ การนำเสนอประเพณีพิธีกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงประวัติศาสตร์โบราณ ได้แก่ ชุมชนที่นับถือนาคาคติริมแม่น้ำโขงและปราสาทเขาพนมรุ้ง และปริบทต่อธุรกิจบันเทิง คือให้มีความสุขสนุกสนาน ความตื่นเต้น หลีกหนีจากเหตุการณ์ทุกข์ ส่วนผู้ผลิตนั้นมิรายได้ มีกำไร อันเป็นความสำเร็จที่มุ่งหวัง

ลักษณะเนื้อหาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรุณ ทั้ง 11 เรื่อง เปรียบเสมือนพื้นที่ของโลกและจักรวาลที่ผู้เขียนสร้างขึ้น มีพื้นที่ทางสังคมเป็นตัวตั้งหลัก และมีพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่ร่วมกัน ได้แก่ พื้นที่ความขัดแย้งทางชนชั้น เป็นความขัดแย้งของชนชั้นสูงกับชนชั้นกลางและชนชั้นล่างหรือผู้เป็นสามัญชน พื้นที่ปะทะประสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท เป็นการผลัดไสความรู้แบบท้องถิ่นให้เป็นความแปลกประหลาด ความไร้เหตุผล ความผิด ความด้อยต่ำ ความเป็นอื่น แล้วนำเสนอชุดความรู้ความทันสมัยแบบทุนนิยมว่าเป็นเหตุผลที่ดีกว่าแทนที่ พื้นที่การต่อสู้ต่อรองระหว่างบุรุษเพศและสตรีเพศ เป็นการนำเสนอพลังอำนาจที่ก้าวร้าวรุนแรงของบุรุษเพศ และเสนอพลังสตรีหลายลักษณะตามสถานที่และเวลา พื้นที่ความหลากหลายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของกลุ่มชาติ

พันธุ์ในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนชายขอบ และเป็นสัญลักษณ์ของความดี ความชั่ว และพื้นที่การผลิตซ้ำความคิดแบบไตรภูมิและพุทธธรรม เป็นการนำเสนอปรัชญาชีวิตแบบจิตนิยมตะวันออกที่ละเอียดอ่อน มีอุดมการณ์สำคัญคือความเชื่อกฎแห่งกรรม การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ศรัทธาในวิถีชีวิตที่ประกอบด้วย ศิล สมาธิ และปัญญา

ข้อค้นพบตามจุดมุ่งหมายข้อ 2. เรื่อง กลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ พบว่า เป็นการเขียนความคิด อุดมการณ์ และจินตนาการ ในปริบทของอดีต ปัจจุบัน อนาคต ของชาติบ้านเมือง เป็นการเขียนจินตนาการทางศีลธรรมที่ผู้เขียนได้แรงบันดาลใจจากคุณยายเนื่อง รอดประดิษฐ์ คุณยายของผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องชีวิตชนชั้นเจ้าที่มีต่อชีวิตเคารพกันและกัน รู้จัก “ที่ต่ำที่สูง” มีการกำหนดแนวเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ไสยศาสตร์ มีความเหนือจริงตามคติไตรภูมิ มีการผูกเรื่องโดยนำเสนอเรื่องเล่าที่ไหลเวียนอยู่ในสังคม เช่น ประวัติศาสตร์หรือตำนานอดีต เล่ากาลเทศะแบบย้อนยุค ผ่านกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

กลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ ผ่านกลวิธีทางภาษา มีการใช้ภาษาเล่าความจริง เสนอเรื่องราวแทรกเรื่องเล่าอิงประวัติศาสตร์ของยุคสมัย ภาษาเล่าความเหนือจริง เสนอความลึกลับผู้คน ศพที่ฟื้นคืนชีพ เรื่องวิญาณโดยตั้งคำถามกับความตายและเรื่องเหนือธรรมชาติ ภาษาสร้างอารมณ์ เสนอภาษาที่สร้างความสะเทือนใจในอารมณ์รัก โลภ โกรธ หลง ภาษาสื่อความก้าวร้าวรุนแรง เสนอเรื่องเลียนแบบเหตุการณ์จริงในสังคมแล้วแทรกจินตนาการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตีแผ่แง่มุมต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์อย่างตรงไปตรงมา ภาษาสื่อความคิดทางการเมือง เสนอ ปัญหาทางการเมือง ปัญหาทางเศรษฐกิจ การปกครอง และปัญหาการขัดแย้งของสังคม ภาษาจากคำยืมเป็นคำภาษาบาลี-ภาษาสันสกฤต การประกอบสร้างผ่านกลวิธีทางบทสนทนา เป็นการสนทนาเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นหลัก

การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมหัตถกรรมของ ตริ อภิรุณ ผ่านสถานที่และเวลา คือสื่อคติความเชื่อทางพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้แก่ สถานที่ชุมชนและศาสนสถาน เป็นการเสนอพุทธสถานชั้นการปกครองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองหรือรัฐแต่โบราณ สถานที่ทางธรรมชาติ เป็นการเสนอพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างโลกกายภาพกับโลกศักดิ์สิทธิ์และเป็นพื้นที่ที่มีตำนานเรื่องเล่า เพื่อตั้งคำถามต่อความคิดที่เชื่อถือต่อกันมาเกี่ยวกับเวลา สถานที่และอัตลักษณ์ เป็นประเด็นที่เชื่อมโยงเรื่องราวให้สัมพันธ์ระหว่างโลกศักดิ์สิทธิ์กับโลกสามัญอย่างสอดคล้องกัน เนื่องจากเวลา สถานที่และอัตลักษณ์ เป็นประติมากรรมทางวัฒนธรรม สถานที่และเรื่องราวในนวนิยายสังคมนิยมหัตถกรรมทั้ง 11 เรื่องนี้เป็นพื้นที่เปิดโปงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่กระแสวิวัฒนธรรมของชนชั้นสูงพยายามครอบงำวัฒนธรรมชนชั้นล่างหรือชาวบ้านในชนบท พยายามสร้าง

อัตลักษณ์ความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม และให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้าน

การประกอบสร้างผ่านพิธีกรรม บทสวดมนต์ และสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ คือใช้ความเชื่อทางไสยศาสตร์และศาสนา เป็นการกราบวิงวอนอำนาจเหนือธรรมชาติจากพระ เทพ และผี ให้ช่วยบำบัดความทุกข์ทางกายและใจ ได้แก่ การประกอบสร้างผ่านพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ เป็นการเสนอพฤติกรรมทางศาสนาและความเชื่อที่ปรากฏในสังคม สะท้อนถึงความหวัง ความปรารถนา ความหวาดกลัวที่เกี่ยวข้องกับความคิดและอารมณ์ของมนุษย์ การประกอบสร้างผ่านบทสวดมนต์และคัมภีร์โบราณ เป็นการเสนอลักษณะอิงความเชื่อพุทธศาสนา การประกอบสร้างผ่านวัตถุมงคลและสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ เป็นการเสนออำนาจวัตถุสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ที่มีจริง เป็นเครื่องรางของขลัง ประติมากรรม เป็นต้น

การประกอบสร้างผ่านตัวละครศักดิ์สิทธิ์ เป็นจินตนาการที่ผสมผสานกันระหว่างความจริงและความมหัศจรรย์ ตัวละครที่มีอิทธิฤทธิ์เหนือธรรมชาติ ได้แก่ ตัวละครคนสองร่าง เสนอมิติอำนาจตัวละครที่มีต่อความสำคัญของแนวเรื่อง เช่น ตัวละครเทพเจ้า เทวดา นางฟ้าในร่างมนุษย์ นางพญานาคิในร่างสาวชาวบ้าน และเสือสมิงในร่างหนุ่มผู้นำหมู่บ้าน ตัวละครคนร่างเดียว เสนอความมหัศจรรย์เหนือจริงผ่านตัวละคร เช่น นางซี พระสงฆ์ เจ้านาย ขุนนาง เรียนนอก และครูสาวชาวกรุง ตัวละครมนุษย์ เสนอภูต ผี ปีศาจ สัตว์นรก โอปปาดิยะ และวิญญาณต่าง ๆ ตัวละครเหล่านี้มีระดับจริยธรรมต่างกัน ตัวละครคนสองร่างและตัวละครคนร่างเดียวส่วนใหญ่เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมใช้พลังอำนาจกำจัดคนชั่วปกป้องคนดี ส่วนตัวละครมนุษย์ไม่มีจริยธรรม ส่วนใหญ่ใช้พลังอำนาจฆ่าคนดี แกร่งแย่ง ช่างชิงให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์

การประกอบสร้างผ่านเหตุการณ์และพฤติกรรมมหัศจรรย์ เป็นความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติของตัวละครมนุษย์และอมมนุษย์ พฤติกรรมมหัศจรรย์และเหตุการณ์มหัศจรรย์ ในนวนิยายของ ตริ อภิรัม เป็นเรื่องเล่าจากตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณกรรมไทย และวรรณกรรมต่างประเทศ คติความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อในสิ่งเร้นลับเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อของมนุษย์ในเรื่องชีวิตหลังความตาย โชคชะตามนุษย์ เวทมนตร์คาถา และเครื่องรางของขลัง เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ และความขัดแย้งระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ตริ อภิรัม ชื่อจริงว่า เทพ ชุมสาย ณ อยุธยา ต้นตระกูลคือ กรมขุนราชสีหวิกรม หรือพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าชุมสาย กรมขุนราชสีหวิกรม โดยต้นตระกูลชุมสายมีฉัตรสามชั้นเป็นสัญลักษณ์ เกิดในเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ครอบครัวอพยพหนีสงคราม ช่วงเวลานั้นเศรษฐกิจของบ้านเมืองเกิดวิกฤติผันผวน คนในยุคนั้นลำบากมาก มีความวุ่นวายทั้งเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ

และความปลอดภัย ผู้เขียนใช้เหตุการณ์และประสบการณ์ส่วนหนึ่งสร้างโครงเรื่องในนวนิยาย งานเขียนส่วนใหญ่เป็นจินตนิยายแนวสยองขวัญ โดยมีแรงบันดาลใจจากคติจักรวาลทัศน์แบบไตรภูมิ และได้แรงบันดาลใจจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีในวัง โจรฆ้องเวทย์ มือปราบพุกบุตร เหล่านี้คือตัวตนของผู้เขียนที่เป็นราชินิกุลในตระกูลเจ้า พ.ศ. 2562 ได้รับรางวัลอันทรงคุณค่ารางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์

1) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังนิยมนมหัสจรรย์ของ ตริ อภิรัม

การก่อกำเนิดนวนิยายสังนิยมนมหัสจรรย์ของตริ อภิรัม สื่อแสดงคุณค่าทางวรรณศิลป์และสะท้อนศิลปะการประพันธ์ที่สัมพันธ์แนบแน่นกับชีวิตของผู้เขียน ได้รับแรงบันดาลใจจากความรู้ ความคิด และความเชื่อที่ผู้เขียนยึดถือและเชื่อมั่นทั้งเรื่องของระดับชาติตระกูล ศาสนา และเครื่องรางของขลังที่สั่งสมอยู่ในสังคมไทยและสัมผัสอยู่รอบตัว และเมื่อผลงานตีแผ่ออกไป ปรีบทของผลงานทำให้ส่งผลในด้านต่าง ๆ ได้แก่

ปรีบทต่อต่อชุมชน พบว่า มีบทบาทต่อการสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ของผู้คนในชุมชน และมีบทบาทต่อการเพิ่มมูลค่าของชุมชน ผู้เขียนนำเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ใช้เขียนนวนิยาย เช่น แก้วขนเหล็ก บ่วงนาคบาศ แหวนพิรอด แหวนหัวพญานาค ฯลฯ สิ่งของวิเศษเหล่านี้ถูกนำมาสรรคสร้างเพื่อบูชา เป็นการผลิตซ้ำความเชื่อที่มีมาแต่ยุคสมัยโบราณ แต่ดูเสมือนว่าค่านิยมในสังคมไทยปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องตามทัศนะของ สุกัญญา สุจฉายา (2558: 133) กล่าวว่า สังคมไทยหันมาชื่นชมนิยมนคนรำรวย วัตถุมงคลซึ่งแต่เดิมนั้นมิไว้เพื่อป้องกันตัว หรือเพื่อเป็นกำลังใจให้เจ้าของปกป้องตัวเอง ปัจจุบันเน้นเมตตามหานิยม ให้ค้าขายคล่อง การงานไม่ติดขัด มีโชคลาภ มีผู้คนรักใคร่โดยเฉพาะเพื่อเพิ่มพูนเสน่ห์ทางเพศ พิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อบูชาราคาก็มีการประชาสัมพันธ์ระบุดขึ้นตอนวิธีการต่าง ๆ อย่างละเอียดเพื่อความสะดวกสบายของผู้ทำ สิ่งเหล่านี้เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนท้องถิ่น

ปรีบทต่อการท่องเที่ยว พบว่า นวนิยายของ ตริ อภิรัม ทั้งสถานที่ธรรมชาติและศาสนสถาน มีความสำคัญต่อบริบทการท่องเที่ยวทั้งในแง่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น ป่าคำชะโนดและปราสาทหินพนมรุ้ง จากนวนิยายเรื่อง “นาคี” นับเป็นความเชื่ออันทรงพลังที่ผู้คนในสังคมต่างในความเคารพศรัทธา กล่าวได้ว่านวนิยาย ละคร และภาพยนตร์เรื่องนาคีของ ตริ อภิรัม มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการสร้างมูลค่าและสร้างให้ผู้คนทั้งหลายอยากไปที่คำชะโนดและปราสาทหินพนมรุ้ง มีประเพณีพิธีกรรม (ritual) ที่แต่เดิมาเคยมีบทบาทต่อชาวบ้านใน “โลกศักดิ์สิทธิ์” (The Sacred World) ในการตอบสนองความต้องการความมั่นคงทางจิตใจของผู้คนหรือเพื่อสร้างความสามัคคีให้ชุมชน

ปรีบทต่อธุรกิจบันเทิง พบว่า นวนิยายทั้ง 11 เรื่อง ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำและบางเรื่องตีพิมพ์มากกว่า 2 ครั้ง นวนิยายเหล่านี้สร้างเป็นละครและภาพยนตร์ เช่น ทายาทอสูร, แก้วขนเหล็ก

สร้างเป็นละครโทรทัศน์ซ้ำหลายรอบ โดยเฉพาะ“นาศิ” ที่มีผู้ชมติดตามจำนวนมาก ความนิยมนี้จึงเกิดการแตงนวนิยายเรื่องนาศิภาคที่ 2 ขึ้น เพื่อสร้างเป็นภาพยนตร์ “นาศิ 2” อันเป็นเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาที่เล่าขานกันมานานตามตำนาน “ดอนไม้ป่า” เป็นความเชื่อเรื่องพญานาค และเรื่องเล่าของเจ้าแม่นาศิ ที่ชาวบ้านศรัทธา นับถือมาจนถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นการผลิตซ้ำชุดความเชื่อเดิมในเรื่องพญานาค นวนิยายเรื่องนี้และอีกหลายเรื่องมีบทบาทต่อผู้ชมที่ต้องการความสุขสนุกสนาน ความตื่นเต้น หลีกหนีจากเหตุการณ์ทุกข์ ส่วนผู้ผลิตนั้นมิรายได้ มีกำไร อันเป็นความสำเร็จที่มุ่งหวัง

ลักษณะด้านเนื้อหาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังนิยมนมหัศจรรย์ของ ตรี อภิรุณ แสดงให้เห็นว่านวนิยายแต่ละเรื่องเปรียบเสมือนพื้นที่ของโลกและจักรวาลที่ผู้เขียนสร้างขึ้นในโลกแต่ละใบ มีพื้นที่ทางสังคมเป็นตัวตั้งหลัก และมีพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่ร่วมกัน เป็นเรื่องราวที่สะท้อนความจริงและความมหัศจรรย์เป็นพื้นฐาน สอดคล้องกับ สุธเดช โชติอุดมพันธ์ (2554: 7) กล่าวว่า “สังนิยมนมหัศจรรย์” เป็นรูปแบบผสมผสานระหว่าง “ความเป็นจริง” และ “ความมหัศจรรย์” คือ วรรณกรรมสังนิยมนมหัศจรรย์ ฉากมักเป็นโลกที่เรารู้จักมักคุ้นเป็นอย่างดี แต่อาจมีเหตุการณ์แปลกประหลาดคาดไม่ถึง ทำให้หวนคิดถึงสิ่งที่เราเรียกว่า “ความเป็นจริง” หรือ “ความมหัศจรรย์” ที่ต่างเป็นคำที่มีความหมายเลื่อนไหลและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททั้งทางด้านเวลาและสถานที่ นวนิยาย 11 เรื่องของ ตรี อภิรุณ ปรากฏลักษณะด้านเนื้อหาแนวสังนิยมนมหัศจรรย์ดังต่อไปนี้

1) พื้นที่ความขัดแย้งทางชนชั้น พบว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครอง เป็นชนชั้นสูงกับชนชั้นใต้การปกครอง คือชนชั้นกลางและชนชั้นล่างหรือผู้เป็นสามัญชน ปัญหาเกิดจากการไม่ยอมสลายกำแพงแห่งชนชั้น เป็นการผูกขาดความสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มอำนาจที่ไม่ยอมอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม มีการกดขี่ และสกัดกั้นความคิดต่าง ชนชั้นปกครองได้แก่ ขุนนางบรรดาศักดิ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เจ้าเมือง ผู้มีตระกูลบุญหนักศักดิ์ใหญ่ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ รวมถึงผู้นำทางลัทธิความเชื่อ ชนชั้นใต้การปกครองได้แก่ ทายาทผู้สืบสกุลรุ่นใหม่ คุชีวิตของฝ่ายหญิง ผู้รับใช้ใกล้ชิด ผู้คิดต่างเห็นต่าง คนดีมีคุณธรรม ตรี อภิรุณ เสนอข้อขัดแย้งระหว่างชนชั้น โดยการแสดงอำนาจไม่ชอบธรรมของชนชั้นปกครองผ่านตัวละคร ส่วนกลไกการกดขี่ ทำร้าย ทำลาย ใช้ความรุนแรงผ่านไสยศาสตร์มนต์ดำ ด้วยการปลุกเสกปีศาจร้ายให้เป็นฆาตกรดุเดือด ฆ่า ช่มชู่เอาชีวิต ทำให้มีอันเป็นไปแบบสูญเสียความเป็นมนุษย์ เนื้อเรื่องประกอบด้วยพฤติกรรมมหัศจรรย์เหนือจริงที่เชื่อมโยงกับวิถีความเชื่ออันหลากหลายเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา เน้นการเจริญวิปัสสนาญาณชั้นลุ่มลึก และพุทธศาสนาระดับชาวบ้าน ที่รับเอาคติความเชื่อในเรื่องพราหมณ์ พุทธ ผี

2) พื้นที่ปะทะประสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท พบว่า นวนิยายของ ตรี อภิรุณ ประพันธ์ขึ้นในช่วงหลังยุคอาณานิคม คือหลังปี พ.ศ. 2519 ที่ประเทศเพื่อนบ้านรอบไทยได้ประกาศเอกราชปลดปล่อยตนเองจากเจ้าอาณานิคม ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ซึ่งในช่วง

เวลาดังกล่าวกล่าวประเทศไทยได้เริ่มต้นใช้แบบแผนพัฒนาประเทศ โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยมีประเทศตะวันตกเป็นแม่แบบและให้เงินทุนสนับสนุนการพัฒนา และใช้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการต่อสู้ระหว่างทุนนิยมกับลัทธิคอมมิวนิสต์ ชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีแบบแผนวัฒนธรรมแบบท้องถิ่น ทั้งทางด้านภาษา จารีตประเพณี คติความเชื่อและเศรษฐกิจแบบยังชีพด้วยการหาของป่า การทำสวน ทำไร่ ทำนา เลี้ยงปศุสัตว์ ซึ่งผูกพันอยู่กับธรรมชาติ ได้เปลี่ยนเป็นพื้นที่เปิดรองรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเช่น การสร้างเขื่อน ถนน สถานีราชการ ตลาด สถาบันการศึกษา และหน่วยงานด้านสาธารณสุข ส่วนทางด้านความเจริญแบบเมืองนั้น เกิดความทันสมัยจากความรู้ใหม่ ๆ ผลักไสความรู้แบบท้องถิ่นในชนบทให้เป็นความแปลกประหลาด ความไร้เหตุผล ความผิด ความด้อยต่ำ ความเป็นอื่น แล้วนำเสนอชุดความรู้ของชุดความทันสมัยแบบใหม่ที่ตนเห็นว่าเป็นเหตุผลที่ดีกว่าแทนที่

3) พื้นที่การต่อสู้ต่อรองของบุรุษเพศและสตรีเพศ พบว่า สตรี อภิรุณ เสนอพลังสตรีหลายลักษณะตามสถานที่และเวลา นวนิยายกลุ่มที่เสนอพลังอำนาจที่ก้าวร้าวรุนแรงของบุรุษเพศ เช่น หลวงเมฆินทรในนวนิยายเรื่องแก้วขนเหล็ก พระยาเซลิ้งและเจ้าโชนในเรื่องทนายทอสูร นายกอหมออ่อนและกำนันแยมในเรื่องนาดี พลังของบุรุษเพศกลุ่มนี้คือการฆ่าด้วยศาสตราวุธและคุณไสยดำ ทำให้คู่ปรปักษ์เจ็บปวด ป่วย ตาย ด้วยความพยายามที่แค้นจนเกิดการจองเวร เป็นการใช้อำนาจของผู้ปกครองทั้งระดับเมืองและบ้าน เป็นการใช้อำนาจของผู้มีอิทธิพล ผู้มีเวทย์มนต์คาถาไสยศาสตร์ดำ ที่นอกจากจะเป็นอำนาจเหนือจริงแล้วยังเป็นศาสตราวุธที่เป็นกลไกของอำนาจมืด ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อหรือเป็นผู้ถูกระทำคือสตรีเพศที่มีพลังอ่อนนุ่ม เช่น คำปอง คำแก้ว นางพญานาคี กระทั่งบารมีของพระธุดงค์ พระวิปัสสนาจารย์ เจ้าอาวาสสำนักธรรม พระอรหันต์ แม่ชีอรหันต์ พลังของตัวละครกลุ่มนี้เป็นบารมีธรรมที่เกิดจากการถือศีล สมาทานอุโบสถศีล การภาวนา การสวดท่องคาถาคักดีสิทธิ

4) พื้นที่ความหลากหลายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่านวนิยายของ สตรี อภิรุณ มีเทศะหรือสถานที่ซ้อนทับกันตามช่วงเวลาที่แตกต่างกันคือ อดีตชาติกับปัจจุบันชาติ โดยสร้างสถานที่ สองช่วงเวลา อาจเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรื่องนาคิหมู่บ้านดอนไม้ป่าและหนองไทรสถานที่ที่นักศึกษาโบราณคดีขุดพบวัตถุโบราณ อดีตชาติคือ เมืองมรุกขนครแห่งแคว้นศรีโคตรบูรณ์ อาณาจักรของกลุ่มลาวล้านช้างยุคก่อนประวัติศาสตร์ เมืองโบราณแห่งนี้มีคติความเชื่อดั้งเดิมคือการถือผีฟ้า ผีแถน และพญานาคเจ็ดตระกูลแห่งลำน้ำโขง ที่กล่าวถึงในเรื่องนาคิคือพญานาคเจ้าปู่ศรีสุทโธ ในภาคกลางมีวัดที่เป็นปูชนียสถานสำคัญ ได้แก่ วัดทับหลวง วัดคูหาภินคิน ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง ส่วนเมืองโบราณในเขตล้านนาหรือภาคเหนือ ได้แก่ เมืองเซลิ้งหรือเมืองศรีสัชชาลัยแห่งอาณาจักรสุโขทัย วัดศรีสวยเมืองเก่าสุโขทัย สถานที่ของภาคเหนือมีคัมภีร์วัลย์

คัมอินทนิล ดอยพระอินทร์ ดอยคะหม้อ การอ้างอิงบ้านเมืองโบราณสามารถสร้างสีสันให้นวนิยายมี
เค้าความจริงและมีความเหนือจริงอย่างมีเหตุผลมากขึ้น

5) พื้นที่ของการผลิตซ้ำความคิดแบบไตรภูมิและพุทธธรรม พบว่า ตรี อภิรัฐม มีปรัชญา
ชีวิตแบบจิตนิยมตะวันออกที่ละเอียดอ่อน แนวคิดหลักที่ปรากฏอยู่เสมอราวกับเป็นอุดมการณ์สำคัญ
คือความศรัทธาในเรื่องกฎแห่งกรรม การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว เทิดทูนวิถีชีวิตที่ประกอบด้วย ศีล สมาธิ
และปัญญา เชื่อมมั่นในพยานุภาพของความดีคนดี เวทย์มนต์ คาถา กฤตยาคุณทั้งหลายไม่อาจทำงาน
ในโลกอันบริสุทธ์ี ตัวละครเอกทั้งหญิงและชายจึงเป็นกัลยาณชน คือเป็นคนดี คนงาม คนที่มีความ
ประพฤติดี คนที่ประกอบด้วยคุณอันงามมีวิถีชีวิตที่งดงาม มีคุณธรรมประจำใจ ประกอบอาชีพในทาง
สุจริต เว้นอาชีพที่ผิดเป็นทุจริต ตั้งอยู่ในเมตตา กรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียนใครให้
เดือดร้อน ไม่เป็นศัตรู ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใด เป็นกัลยาณชนโดยธรรมชาติ ผู้ดำรงมั่นคงอยู่ในกัลยาณ
ธรรม คือ เบญจศีลและเบญจธรรม ตัวละครพระนางเป็นกัลยาณมิตรที่มีบุพเพสันนิวาสร่วมกัน

ข้อค้นพบทั้ง 5 ประเด็นดังกล่าวข้างต้น มีบางประเด็นที่สอดคล้องกับการศึกษาของ สุรเดช
โชติอุดมพันธ์ (2559) เรื่อง “สังคมนิยมศาสตร์ในวรรณกรรมไทยกับวาทกรรมแห่งความเป็นอื่น”
โดยศึกษาวิเคราะห์การใช้สังคมนิยมศาสตร์เป็นแนวทางการประพันธ์เพื่อนำเสนอวาทกรรมความเป็น
อื่นในวรรณกรรมไทย 3 เรื่อง ได้แก่ นวนิยายเรื่องโลกที่กระจัดกระจาย ของศิริวร แก้วกาญจน์
เรื่องสั้นเรื่องแม่มดแห่งหุบเขา ของกนกพงศ์ สงสมพันธ์ และนวนิยายเรื่องหมานคร ของคยองนุช
ซึ่งผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง มีลักษณะร่วมอยู่ที่การนำเสนอประเด็นเรื่องความ
เปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการปะทะของวัฒนธรรมตะวันตกและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะที่ใช้สังคมนิยม
ศาสตร์เพื่อนำเสนอภาพด้านลบจากการถูกกระแสความเจริญแบบตะวันตกบุกกรุกวัฒนธรรม
ท้องถิ่น และพบว่าลักษณะการนำสังคมนิยมศาสตร์มาใช้เป็นแนวทางในการประพันธ์วรรณกรรมไทย
เป็นไปเพื่อนำเสนอการปะทะของวัฒนธรรมสองกระแสได้กลับวาทกรรมสังคมนิยมที่พยายามหยิบ
ยื่นความเป็นอื่นให้วัฒนธรรมท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็พยายามสร้างอัตลักษณ์ให้กระแสความเชื่อและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม

จากการศึกษาพบว่า นวนิยายทั้ง 11 เรื่องของ ตรี อภิรัฐม นำเสนอสาระสำคัญที่เข้าข่าย
สอดคล้องในประเด็นเรื่อง ความหลากหลายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการ
ปะทะประสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท ส่วนประเด็นใหม่ที่พบในการศึกษาคือ
สาระเรื่องความขัดแย้งทางชนชั้น การต่อสู้ต่อรองระหว่างบุรุษเพศและสตรีเพศ และการผลิตซ้ำ
ความคิดแบบไตรภูมิและพุทธธรรม

2) กลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรัม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นความคิด อุดมการณ์ และจินตนาการ ในบริบทของอดีต ปัจจุบัน อนาคต ของชาติบ้านเมือง ซึ่งกระบวนการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่

1) กลวิธีประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรัม ผ่านกลวิธีทางภาษา พบว่า ผู้เขียนใช้ภาษาเล่าความจริง ที่แฝงเร้นด้วยนัยที่สื่อผ่านภาษาทั้งเรื่อง สังคมการเมือง ศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญูณ ดำเนินความเชื่อที่ ผสมผสานเรื่องราวเหนือจริงกับความจริง ทำให้ความเชื่อ ดำเนิน ความเร้นลับเหนือธรรมชาติของ สังคมไทย ส่วนภาษาสร้างความเหนือจริง มีฉากสำคัญส่วนใหญ่มักมีคำกล่าวที่ว่า “ช่างน่าอัศจรรย์ นึก!”, “คุณพระช่วย!” เป็นภาษาสร้างความเหนือจริง เกี่ยวกับความลึกลับผู้คน ศพที่ฟื้นคืนชีพ รวมถึง เรื่องวิญญูณโดยตั้งคำถามกับความตายและเรื่องเหนือธรรมชาติ เช่น ดำเนินของหมู่บ้านดอนไม้ป่า ในเรื่องนาคี อาถรรพ์ของนางพญาเสื่อสมิงในเรื่องภูตพยัคฆ์ อำนาจของคัมภีร์เจริญวิวัฒนะเพื่อชุบชีวิต ศพให้กลายเป็นปีศาจร้ายผีดิบในเรื่องแก้วขนเหล็ก พระคถารัตนสูตรพรมน้ำมนต์ปราบอสูรร้ายใน เรื่องลูกสาวชาตาน ดำเนินเรื่องเล่าเมืองบาดาลหรือเมืองหิรัณยรัตนใต้พิภพในเรื่องบาดาลดิน เป็นต้น ส่วนภาษาสร้างอารมณ์ คือการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามผู้เขียน ใช้ภาษาที่สร้างความสะเทือนใจในอารมณ์รัก โลภ โกรธ หลง ส่วนภาษาสื่อความก้าวร้าว รุนแรง คือ เป็นเรื่องเลียนแบบเหตุการณ์จริงในสังคมแล้วแทรกจินตนาการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตีแผ่แง่มุมต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่ก้าวร้าวรุนแรงในบางแง่มุม ส่วนภาษาสื่อความคิดทาง การเมือง ถ่ายทอดภาษาที่สื่อปัญหาทางการเมือง ปัญหาทางเศรษฐกิจ การปกครอง ปัญหาการ ขัดแย้งของสังคม โดยวิธีดำเนินเรื่องผ่านตัวละคร ความคิดทางการเมืองของ ตริ อภิรัม เสนอใน รูปการถกเถียงเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองและลัทธิที่เชื่อถือ หรือเสนอในรูปการต่อสู้ทางการเมือง ส่วน ภาษาจากคำยืม มีทั้งบาลีและสันสกฤตปรากฏทั้งในฉากบนสวรรค์และโลกมนุษย์

ผ่านกลวิธีทางบทสนทนา พบว่า เป็นการสนทนาเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนา เป็นหลัก มีการความเชื่อเรื่องวิญญูณ ภูตผีปีศาจ บทสนทนาเป็นเรื่องราวความเชื่อและดำเนิน เหล่านี้มีสัญลักษณ์เป็นความจริงที่ผู้เขียนสื่อผ่านตัวละครที่มีพลังอำนาจญาณพิเศษ เช่น พระสงฆ์ แม่ชี ผู้นำปกครอง บทสนทนาจากผู้เล่าเหล่านี้เป็นตัวละครอาวุโส

2) การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในนวนิยายแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ของ ตริ อภิรัม

การประกอบสร้างผ่านสถานที่และเวลา ผู้วิจัยในแนวคิดหลักของ ศรีศักร วัลลิโภดม, (2542) อธิบายลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ 3 ลักษณะคือ 1) ลักษณะเชิงพื้นที่ ซึ่งมักอยู่ในตำแหน่งภูมิ ประเทศที่เด่น อาทิ เนินเขา หรือเป็นสถานที่ที่มีร่องรอยที่ไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ศาสนสถานของ บรรพบุรุษที่เสียชีวิต หรือลักษณะทางธรรมชาติที่แปลกประหลาด 2) พื้นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า ดำเนินของชุมชน ที่เล่าขานต่อกันมาจนกลายเป็นความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จนถึงปัจจุบัน ซึ่งดำเนิน

ได้ผูกโยงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนเข้ากับพลังอำนาจบางอย่างที่อธิบายไม่ได้ระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ และ3) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จะมีร่องรอยหรือสัญลักษณ์ที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นร่องรอยศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่โดยมีความเกี่ยวข้องกับตำนานในพื้นที่

นวนิยาย 11 เรื่อง ปรากฏพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่ชุมชนและศาสนสถาน ได้แก่ ปราสาทพิพเมฆในเรื่องแก้วขนเหล็ก เมืองโบราณเชลียง บ้านเรือนไม้ริมคลองเทเวศร์ในเรื่องทายาทอสูร ปราสาทหินเทวาลัย หมู่บ้านดอนไม้ป่า หนองไทร-เมืองมรุกขนครในเรื่องนาคี วัดคูหานาคินในเรื่องนาคี 2 วัดทับหลวงในเรื่องจินตวาณี ศาลเจ้าพ่อภูซ่าง บ้านของผู้พันธานี คุ่มเจ้าแม่ทิพย์วัลย์ในเรื่องนางพญาอสรพิษสำนักอาศรมอาจารย์หลิม บ้านเรือนไทยของขรรค์อินทร์ สำนักนารีรักษาธรรมในเรื่องมิติที่สาม สุสานบุรพทิศตรีในเรื่องบาดาลดิน สถานที่ทางธรรมชาติ ได้แก่ ดอยพระอินทร์ ป่าชายแดนเขตมิดในเรื่องบาดาลดิน ดอยคะหม้อในเรื่องนางพญาอสรพิษ เหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2542) และ ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (2546: 2-3) กล่าวว่า “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือโลกศักดิ์สิทธิ์” (the sacred) คือปริณชิต พื้นที่และเวลา มีความพิเศษตรงที่สามารถเผยให้มนุษย์ประจักษ์ถึงสิ่งที่สูงส่ง ซึ่งในที่นี้ครอบคลุมทั้งโลกหน้า โลกของเทพ ฝิ วิญญาณ และสังขาร นอกจากนี้ โลกศักดิ์สิทธิ์ยังอาศัยอยู่ในหลายรูปแบบหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการสถิตในสิ่งธรรมชาติ เช่น ต้นน้ำ หุบเขา หรืออยู่ในสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สิ่งก่อสร้าง การท่องเที่ยวถ้อยคำ สัญลักษณ์ต่าง ๆ พิธีกรรม หรือการแสดงออกทางสุนทรีย์

การประกอบสร้างผ่านพิธีกรรม บทสวดมนต์ และสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ พบว่า ตรี อภิรุณ ใช้ความเชื่อทางไสยศาสตร์และศาสนา เป็นการกราบวิงวอนอำนาจเหนือธรรมชาติจากพระ เทพและผี ให้ช่วยบำบัด ใช้เวทมนตร์คาถาจากหมอผี คนทรง เกจิอาจารย์ เป็นพระสงฆ์ ฆราวาส ผ่านพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ พิธีกรรมสะตวงสืบทอดทายาทอสูรในเรื่องทายาทอสูร พิธีกรรมกำจัดเจ้าแม่มาคิ พิธีกรรมปลุกวิญญาณเสื้อเดี่ยวในเรื่องนาคี พิธีกรรมปลุกผีดิบ พิธีกรรมปราบผีดิบในเรื่องแก้วขนเหล็ก การประกอบสร้างผ่านบทสวดมนต์และคัมภีร์โบราณ ผ่านบทสวดมนต์และคัมภีร์โบราณ ได้แก่ คัมภีร์วัณณะในเรื่องแก้วขนเหล็กพระคาถารัตนสูตรในเรื่องลูกสาวชาตาน คินวันเพ็ญในเรื่องแก้วขนเหล็กและมฤตยูผยอง ผ่านวัตถุมงคลและสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ แก้วขนเหล็ก ในเรื่องแก้วขนเหล็ก รูปปั้นหญิงเปลือยนาคิในเรื่องนาคี รูปปั้นหินแกะสลักปีศาจแม่ย่าทวดเกรี หินหิมะในเรื่องบาดาลดิน รูปปั้นพระสังกัจจายณ์ในเรื่องมิติที่สาม รูปปั้นอสูรยักษ์ในเรื่องนางพญาอสรพิษ

การประกอบสร้างผ่านตัวละครศักดิ์สิทธิ์ พบว่า ตัวละครในนวนิยายของ ตรี อภิรุณ เป็นรูปแบบหนึ่งของนวนิยายสังนิยมนิทศรย์ ในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างคือ “ร่างกาย” ของตัวละคร ดังที่ เสาวณิต จุลวงศ์ (2545) กล่าวว่า ร่างกายของตัวละครกลายเป็นพื้นที่อีกแบบหนึ่งในเรื่องแต่ง ความพิเศษของ “ร่างกาย” ในฐานะพื้นที่แห่งจินตนาการประการหนึ่งคือ ความงามพร้อมของตัวละครทั้งหญิงชายจากวรรณคดี และอีกประการคือลักษณะความพิเศษต่าง ๆ

ตัวละครคนสองร่าง ได้แก่ สาวชาวบ้านหรือนางพญานาคีในเรื่องนาคี หนุมผู้นำหมู่บ้านหรือเสื่อสมิงในเรื่องภูตพยัคฆ์ เทพเจ้าเทวดานางฟ้า เช่น จอมเทพนาทนฤบดีนทร์และนางวรกายัญญาไฟในเรื่องมิติที่สาม นางจินตวาทินีและเทพโคธราในเรื่องจินตวาทินี ตัวละครคนร่างเดียว ได้แก่ นางซี เช่น แม่ชีวัชรวัลย์ในเรื่องทายาทอสูร แม่ชีวนามัยในเรื่องมิติที่สาม แม่ชีแสงโสมในเรื่องนางพญาอสรพิษ และแม่ชีชวนชมในเรื่องภูตพยัคฆ์ พระสงฆ์ เช่น หลวงพ่อเงินวัดดอนยาหอมในเรื่องแก้วขนเหล็ก พระธุดงค์ในเรื่องนาคี หลวงพ่อวิสุทธิวัชรองเจ้าอาวาสวัดคูหาธานีในเรื่องนาคีภาค2 หลวงปู่ชุ่มเขมวโรเจ้าอาวาสวัดทับหลวงในเรื่องจินตวาทินี หลวงปู่ลีในเรื่องภูตพยัคฆ์ และหลวงพ่อบานเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุท่าพระจันทร์ในเรื่องลูกสาวชาตาน เจ้านายขุนนาง ได้แก่ หลวงเมฆินทร์ เจ้าคุณเทวรักษ์ในเรื่องแก้วขนเหล็ก พระยาเชลียง ฑิตาคำหยาด ฑิตาคำหล้า และฑิตาคำแก้วในเรื่องทายาทอสูร แม่ทัพไชยสิงห์ พระเจ้าปัตตนคร พระเจ้านิรุทธราชและพระธิดาพิมพาวดีในเรื่องนาคี เจ้าสร้อยสุรางค์ในเรื่องนางพญาอสรพิษ เจ้าสิงหราช เจ้ารุ่งรพี เจ้ารัตนวงศ์ และเจ้าพงษ์สุริยาในเรื่องมฤตยูผยอง เจ้าหญิงศรีสุรางค์ เจ้าหญิงศรีเมือง เจ้าหญิงศรีวงศ์ จอมราชันสินธพในเรื่องบาดาลดิน นักเรียนนอกในเรื่องมิติที่สาม ครูสาวชาวกรุงในเรื่องภูตพยัคฆ์ ตัวละครมนุษย์ ได้แก่ ผีดิบปีศาจร้ายเมฆินทร์ในเรื่องแก้วขนเหล็ก วิญญาณร้ายอสูรตะขาบในเรื่องทายาทอสูรมีผีดิบเสื่อเดียว ผู่วิญญาณร้ายในเรื่องนาคี ผูंपเรตอสูรกายในเรื่องนาคี ภาค2และเรื่องจินตวาทินี ชาตานและภูตผีปีศาจในเรื่องลูกสาวชาตาน อสูรร้ายชั่ววังมวม สมุนปีศาจร้ายในเรื่องนางพญาอสรพิษ ปีศาจเสื่อสมิงในเรื่องภูตพยัคฆ์ ปีศาจสุนัขป่าและมหิทพิภตในเรื่องมฤตยูผยอง ยักษ์กาลปักข์และเปรตชั่ววินทร์ในเรื่องมิติที่สาม

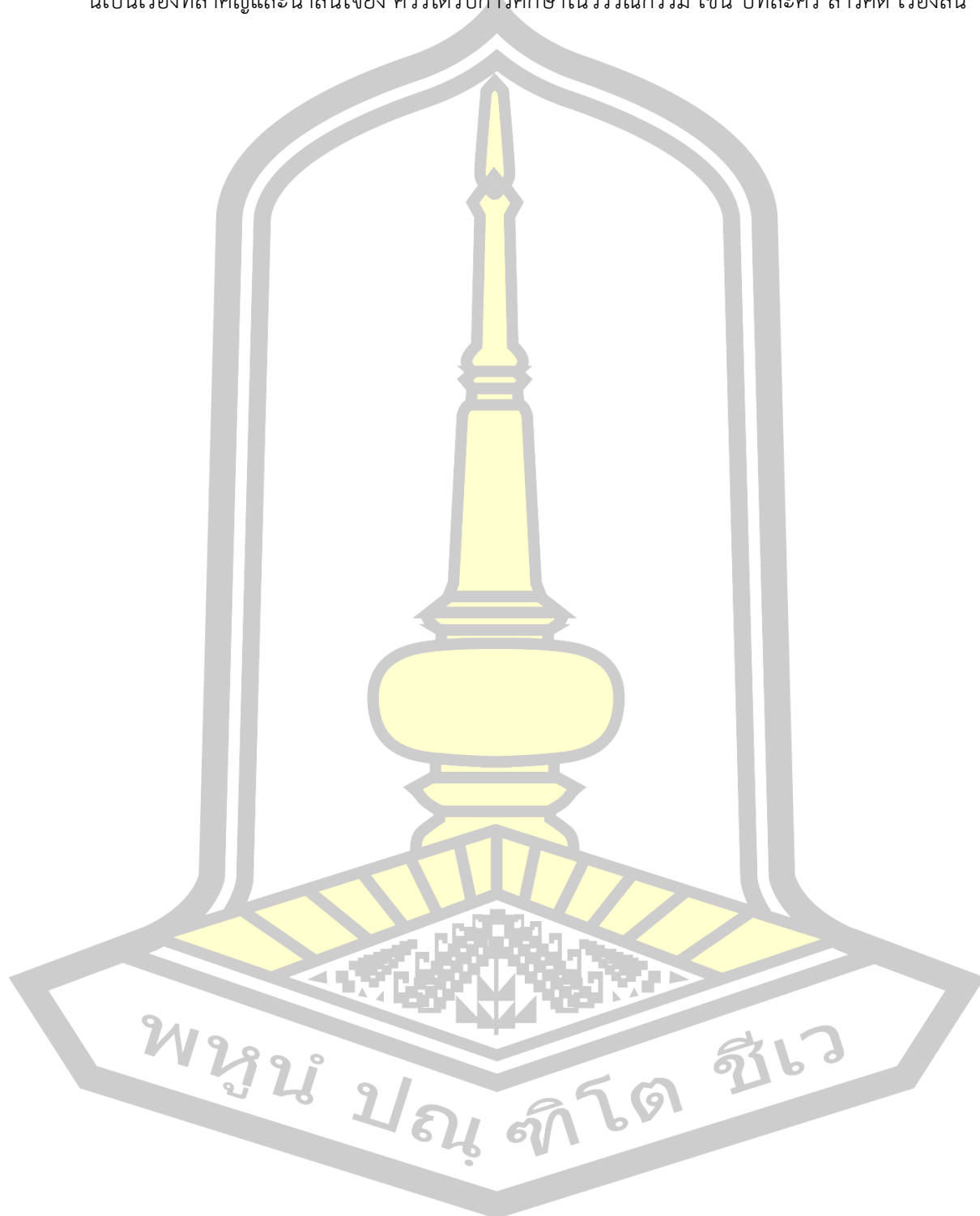
การประกอบสร้างผ่านเหตุการณ์และพฤติกรรมศาสตร์ พบว่า พฤติกรรมศาสตร์และเหตุการณ์ศาสตร์ในนวนิยายของ ตริ อภิรุณ เป็นเรื่องเล่าจากตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณกรรมไทย และวรรณกรรมต่างประเทศ มีคติความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อในสิ่งเร้นลับ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อของมนุษย์ในเรื่องชีวิตหลังความตาย โชคชะตามนุษย์ เวทมนตร์คาถา และเครื่องรางของขลัง เช่น การเกิดความแค้นจากอดีตชาติ การกลับชาติเกิดเพื่อล้างแค้นด้วยอำนาจมนต์ดำ การสวดท่องคาถาอาคมศักดิ์สิทธิ์ และการถอดกายทิพย์ไปแดนสวรรค์และนรกได้ เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

1) สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่ทุกพื้นที่ และมีการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งจากเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและธรรมชาติของความคิดศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมของวัดวาอารามต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ควรมีการศึกษาและควรอนุรักษ์ไว้เพื่อถ่ายทอดประโยชน์ต่อไปในอนาคต

2) นวนิยายแนวสัจนิยมศาสตร์สะท้อนความจริงของชีวิตและสังคมโดยยึดหลักความเหมือนจริงและความสมจริงตั้งบนหลักของเหตุและผล เป็นวรรณกรรมที่เปิดพื้นที่ให้กับความ

หลากหลายและความขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งดำรงอยู่ในสังคมหรือแฝงตัวอยู่ในระบบคุณค่า ระบบความเชื่อ
นี้เป็นเรื่องที่สำคัญและน่าสนใจยิ่ง ควรได้รับการศึกษาในวรรณกรรม เช่น บทละคร สารคดี เรื่องสั้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษณา วงษ์รักษ์. (2542). **วิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในนวนิยายเหนือธรรมชาติของ “แก้วแก้ว” ระหว่างปี พ.ศ.2531-2536**. มหาวิทยาลัยนเรศวร: พิษณุโลก.
- กัญญา วัฒนกุล. (2550). **สังนิยมนมหัสจรรย์และสหบทในนวนิยายเรื่อง คาฟกา ออน เดอะ ซอร์ ของฮาร์กิ มูราคามิ**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- เกศวรงค์ นิลवास. (2552). **การวิเคราะห์วรรณกรรมไทยร่วมสมัยแนวสังนิยมนมหัสจรรย์**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ขวัญจิตร นุชชำนาญ. (2555). **ความเชื่อเหนือธรรมชาติและการสร้างสภาวะเหนือธรรมชาติใน นวนิยายของกิ่งฉัตร**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). **ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2521). **คติชาวบ้านอีสาน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรวัฒนา.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2519). **ความเป็นมาของคำสยาม ไทย, ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของ ชื่อชนชาติ**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- จิตรลดา สุวัตติกุล. (2526). **วรรณกรรมไทยร่วมสมัย**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุฑามาศ สุวิมลเจริญ. (2555). **กระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมใน บริเวณ รอยพระพุทธรูปและรอยพระพุทธรูปที่ช่วยหลวงแม่แอน**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เจือ สตะเวทิน. (2517). **ประวัตินวนิยายไทย**. กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2529). **“ความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยในจังหวัดนครปฐม,”** ใน *วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2558). **อ่าน(ไม่)เอาเรื่อง (ปรับปรุงใหม่)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่าน.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2559). **สังนิยมนมหัสจรรย์ ในงานของกาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ, โทนี มอร์ ริสัน และ วรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่าน.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). **สัญญาวิทยา โครงสร้าง หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษารัฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). **วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น (พิมพ์ครั้งที่ 6)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ณัชชภัทร พานิช. (2545). **การสืบทอดวัฒนธรรมการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนไทลื้อ : กรณีศึกษา ตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ดารารพร ศรีม่วง. (2556). การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักเขียน : กรณีศึกษาเรื่องเล่าจาก

ประสบการณ์ชีวิตของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล. มหาวิทยาลัยศิลปากร : กรุงเทพฯ.

ดุซงญอ แซ่ตัน. (2551). **นวนิยายจินตนิมิตของแก้วเก้า : การศึกษาด้านกลวิธีการสร้างเรื่องและการ**

นำเสนอเรื่อง. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

ตรี อภิรุณ. (2525). **แก้วขนเหล็ก.** (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: โชคชัยเทเวศร์.

ตรี อภิรุณ. (2543). **ทายาทอสูร.** (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: ดับเบิ้ลนายน์.

ตรี อภิรุณ. (2550). **จินตวาณี.** (พิมพ์ครั้งที่3). นนทบุรี: อุทยานความรู้.

ตรี อภิรุณ. (2550). **ลูกสาวซาตาน.** (พิมพ์ครั้งที่3). นนทบุรี: อุทยานความรู้.

ตรี อภิรุณ. (2551). **นางพญาอสรพิษ.** (พิมพ์ครั้งที่2). นนทบุรี: อุทยานความรู้.

ตรี อภิรุณ. (2551). **บาดาลดิน.** (พิมพ์ครั้งที่2). นนทบุรี: อุทยานความรู้.

ตรี อภิรุณ. (2551). **ภูติพยัคฆ์.** (พิมพ์ครั้งที่2). นนทบุรี: อุทยานความรู้.

ตรี อภิรุณ. (2551). **มฤตยูผยอง.** (พิมพ์ครั้งที่2). นนทบุรี: อุทยานความรู้.

ตรี อภิรุณ. (2551). **มิตินี้สาม.** (พิมพ์ครั้งที่2). นนทบุรี: อุทยานความรู้.

ตรี อภิรุณ. (2559). **นาคี.** (พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพฯ: โปสต์บุ๊กส์.

ตรี อภิรุณ. (2560). **นาคี2.** กรุงเทพฯ: โปสต์บุ๊กส์.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2556). **เขียนหญิง : อำนาจ โยนิ และการเขียนของลิ่งค์.**

กรุงเทพฯ: Unfinished Project Publishing, สนพ.

ธวัช ปุณโณทก. (2522). **ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน ในวัฒนธรรม**

พื้นบ้าน: คติความเชื่อ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539). **วรรณกรรมวิจารณ์.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นาคร.

ธีระพงษ์ มีไธสง. (2560). **ฝึกบุพการีการผสมผสานทางความเชื่อ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อินทนิล.

นพวรรณ ร่องทอง. (2543). **กำเนิดและพัฒนากาพย์ของนวนิยายสังคมนิยมแนวมหัศจรรย์.**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นรารธ สายเส็ง. (2560). **ธรรมชาตินุษย์กับมุมมองเชิงพื้นที่. วารสารที่ทัศน์วัฒนธรรม. ปีที่ 10(1), 635-646.**

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2560). **แนวคิดมานุษยวิทยากับการศึกษาความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย.**

วารสารมนุษยศาสตร์. ปีที่ 25(47), 173-197.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศรีศักร วัลลิโภดม และ เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2543). **มองอนาคต บทวิเคราะห์เพื่อ**

ปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). “พื้นที่ในคดีไทย.” ใน *ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ ผ้าขาวม้า, ผ้าซิ่น, กางเกงใน และ ฯลฯ ว่าด้วยประเพณี, ความเปลี่ยนแปลงและเรื่องสรรพสาระ ปีที่ 13(2)*, 130–149. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557). *ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น กางเกงใน และ ฯลฯ : ว่าด้วยประเพณีความเปลี่ยนแปลง และเรื่องสรรพสาระ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์งานดี.
- นิมิตรชัย ชูปุ. (ม.ป.ป.). *การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมของวัดเขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง*. การประชุมหาดีใหญ่วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 7. บุญยงค์ เกศเทศ. (2557). *ผีวิถีคน ความเชื่อและการพึ่งพาระหว่างคนกับผี*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์กาเกะเยีย.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2557). *ตงภูดิน : เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับปฏิบัติการสร้าง ความหมายว่าด้วยสิทธิชุมชน*. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง ปีที่ 10(3)*, 167–192.
- ประสิทธิ์ บัวงาม. (2538). *ความเชื่อเกี่ยวกับเกษตรกรรมของชาวบ้าน ตำบลเกาะนางคำ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรีตตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล. (2546). *เจ้าแม่ คุณปู่ ช่างซอ ช่างฟ้อน และเรื่องอื่น ๆ ว่าด้วยพิธีกรรมและนาฏกรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ปวีวัฒน์ คำเจริญ. (2543). *นวนิยายรูปแบบจดหมายของไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พยุงพร นนทวิศรุต. (2555). *ตำนานผีเจ้านาย : พลวัตของเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางสังคมในชุมชนชายแดนไทย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- พยุงพร ศรีจันทวงษ์ และคณะ. (2562). *เรื่องเล่าภูเขาศักดิ์สิทธิ์ ในท้องถิ่น อำเภอเชียงคาน จังหวัด เลย : ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ*. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- มณี พยอมยงค์. (2530). *ความเชื่อของคนไทยใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุพาวดี อัจหาญ. (2559). *ผ้าทอในนวนิยายไทย : การประกอบสร้างและการสื่อความหมาย*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รินฤทัย สัจพันธ์. (2558). *ข้ามชาติ ข้ามศาสตร์ ข้ามศิลป์*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- วนิดา บำรุงไทย. (2544). *ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

- วยากร พึ่งเงิน. (2555). **เรื่องเล่าของตัวตนในนวนิยายเชิงอัตชีวประวัติเรื่อง เงามีขาว ของแดน อนุรักษ์ แสงทอง**. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วลีรัตน์ สิงหราช. (2528). **เรื่องเหนือธรรมชาติในนวนิยายของจินตวีร์ วิวัธน์**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- วัลยา วิวัฒน์ศร. (2541). **มิตสถานที่ในนวนิยายของฟร็องซัวส์ โมริแยค ค.ศ. 1922-1941**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ว่องวาริทิพย์. (2549). “การจารึกความทรงจำท้องถิ่น : สิ่งที่ปรากฏในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์.” *วารสารไทยคดีศึกษา ปีที่ 4(1)*, 85-127.
- วิทยา วงศ์จันทา. (2555). **การประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ ไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- วิไลเลขา ถาวรธนสาร. (2545). **ชนชั้นนำไทยกับการรับวัฒนธรรมตะวันตก**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (2542). **ภูเขาศักดิ์สิทธิ์กับความเป็นสากล**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2539). **ความหมายของพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ**. *วารสารเมืองโบราณ: กรุงเทพฯ*.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2557). **ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาจากภายในและสำนักของ ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2557). **ปฏิบัติการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2560). **สร้างบ้านแปงเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2562). **พระพุทธศาสนาและความเชื่อของสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่3)**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- ศักดิ์ศรี แย้มนันทดา. (2547). **ภารตนิยาย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม่คำผาง.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2562). **เมื่อวัฒนธรรมเป็นทุนในบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว : ส่งเสริม สืบสาน สร้างสรรค์ ใน ประเทศไทยในความคิดของเมธีวิจัยอาวุโส (เล่ม 1)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.
- ศิริพร ณ ถลาง บรรณาธิการ. (2558). **“ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2553). **หลวงพระบางเมืองมรดกโลก : พื้นที่พิธีกรรมและการท่องเที่ยวเชิง อัตลักษณ์ในกระแสโลกาภิวัตน์**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศุภมณฑา สุภานันท์. (2554). “พื้นที่ เวลา อัตลักษณ์ และการสร้างความหมายทางสังคม.”

วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 29(3), 186–203.

สถาพร เก่งพานิช. (2558). การจัดการพื้นที่ภูเขาศักดิ์สิทธิ์วัดม่อนพระยาแช่ให้เป็นสถานที่แสวงบุญและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถาพร เก่งพานิช. (2559). การจัดการพื้นที่ภูเขาศักดิ์สิทธิ์วัดม่อนพระยาแช่ ให้เป็นสถานที่แสวงบุญ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สน สีมাত্রัง. (2550). คติความเชื่อไตรภูมิและจักรวาลวิทยา ในจิตรกรรมฝาผนังไทย.

กรุงเทพฯ: คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมชาติ มณีโชติ. (2550). เมืองโบราณกัณฑ์วิชัยกับสัญลักษณ์ความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์. ใน *มุขิตตาวิชาการ #2*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมฤทธิ บัวระมวล. (2537). ตำนานแห่งความเชื่อและโชคลาง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คุ้มคำ.

สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย. (2556). ปากไก่: วารสารของสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ฉบับรางวัลราธิป. ปากไก่: วารสารของสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย.

สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ. (2554). “พื้นที่ ในเรื่องสั้นดรชนินางของอิงอร.” การประชุมทาง

วิชาการระดับชาติ “ภาษา วรรณคดีไทย และการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ :

การเรียนรู้และ สร้างสรรค์จากสังคมไทยสู่สังคมโลก, 313–314.

สะอาด รอดคง. (2533). วิเคราะห์นวนิยายเหนือธรรมชาติของแก้วก๊าว.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สัณฐิตา กาญจนพันธุ์. (2529). ระบบความเชื่อกับพัฒนาการทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่.

เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สายชล สัตยานุรักษ์. (2557). 10 ปัญญาชนสยาม เล่ม2. กรุงเทพฯ: Openbooks.

สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: บริษัทเอสอาร์พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

สายทิพย์ ภาณุทัต. (2555). ฝีสางและเทวดา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟอร์มิค.

สิงห์คำ โต๊ะงาม. (2543). ตำนานผีบ้านไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อินทรี.

สิริวัฒน์ มาเทศ. (2553). อีสตรีที่มีความพยายามในละครโทรทัศน์ไทย.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพฯ.

สุกัญญา สุฉฉายา. (2558). การประยุกต์ใช้คติชนในการสร้างวัดมุงคลในปัจจุบัน. ใน *เรื่องเล่าพื้นบ้านไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2546). นาคในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุจิตรา จรจิตร. (2547). มนุษย์กับวรรณกรรม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- สุประวีณ์ แสงอรุณเฉลิมสุข. (2558). การวิเคราะห์ความเชื่อเหนือธรรมชาติในนวนิยายชุดผ้าของ **พงศกร**. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ปีที่ 3(1)*.
กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุระเดช โชติอุดมพันธ์. (2554). **สังนิยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมของกาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ**.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุระเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). **ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20**.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุระเดช โชติอุดมพันธ์. (2561). **วรรณกรรม : ประวัติศาสตร์เรื่องเล่าแห่งจินตนาการ**.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บุคคลเคป.
- สุระเดช โชติอุดมพันธ์. (2562). **The Spatial Turn : วิวิธวิทยาการศึกษาพื้นที่ในวรรณกรรม**.
กรุงเทพฯ: ศยาม, นสพ.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2557). **การเมืองภาคประชาชนในระบบประชาธิปไตยไทย**.
กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). (2513). **เล่าเรื่องในไตรภูมิ**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2563). **วาระสุดท้ายของพระพุทธองค์**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2545). “นวนิยายเรื่องปลายเทียน ในฐานะพื้นที่แห่งจินตนาการ.” ใน *วรรณสาร เอเชียัน : สายสัมพันธ์และสตรีวิถี*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษาคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2561). **พื้นที่เรือนไทยในนวนิยายเรื่องแม่เปี้ย**. ใน *วรรณคดีศึกษา: จากพื้นผิว ถึงโครงสร้าง สู่อุดมการณ์*, 155–180. นนทบุรี: ภาพพิมพ์.
- แสง จันทร์งาม. (2534). **ศาสนศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่2)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พิมพ์ลักษณ์.
- หัตถกาญจน์ อารีศิลป์. (2556). **สังนิยมมหัศจรรย์ในเรื่องสั้น “เงาแห่งฝน”: ได้ “เงา” แห่งลัทธิอาณานิคม**. *วารสารมนุษยศาสตร์ ปีที่ 20(ฉบับพิเศษ)*, 74–109.
- หัตถกาญจน์ อารีศิลป์. (2555). **สังนิยมมหัศจรรย์ในเรื่องสั้น “มรณสักขี”: รัฐ ศาสนา ศรัทธา มายาคติ**. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย ปีที่ 29*, 1–46.
- อภิญา เพ็องฟูสกุล. (2543). **พื้นที่ในทฤษฎีสังคมศาสตร์**. *วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 12(2)*, 65–160.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2543). **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม)** (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรรวรรณ ฤทธิศรีธร. (2562). การละเมิด การนิยามตัวตนมนุษย์ และอำนาจไสยศาสตร์ในนวนิยายเรื่องทายาทอสูร. ใน การประชุมวิชาการ “มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 14.

มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อรรวรรณ ฤทธิศรีธร. (2562). จากงูกลายเป็นคน จากคนกลายเป็นงู : ความลึกลับของความเป็นมนุษย์และความเป็นสัตว์ในนวนิยายเรื่อง “นาคี.” วารสารมนุษยศาสตร์ ปีที่ 26(1), 153–178.

Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Malden, Massachusetts: Blackwell. (Translated by Donald Nicholson-Smith).

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). **ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2**. [ออนไลน์]. ได้จาก https://www.m-culture.go.th/young/ewt_news.php?nid=177&filename=index.

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 9 มกราคม 2560].

คิตะธารา. (2553). **องค์ประกอบของนวนิยาย**. [ออนไลน์]. ได้จาก https://my.dek-d.com/apinitta/blog/?blog_id=10120135. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 22 พฤษภาคม 2562].

จังหวัดลำพูน: การท่องเที่ยวและบริการ. (2562). **ลำพูน : สถานที่ท่องเที่ยวแนะนำ**. [ออนไลน์]. ได้จาก <http://www.lamphun.go.th/tourism>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 มกราคม 2563].

ชวลิต อรุณทัต. (2561). **หลังโลกพลิกกลับในแบบฉบับของ “ตรี อภิรม”**. [ออนไลน์]. ได้จาก https://anowl.co/specialarticle/interview_t_apirom/?fbclid=IwAR0BmaTd_47Oaypd3_W3hrC0UJQn4pO0Fiag5hH0Rldw2o4YQZF_DHkc8TE. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2562].

ธเนศ เวศร์ภาดา. (2560). **ความเชื่อทางคติชนกับแนวคิดทางพุทธศาสนาใน “นาคี”**. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://www.facebook.com/notes/ธเนศ-เวศร์ภาดา/ความเชื่อทางคติชนกับแนวคิดทางพุทธศาสนาใน-นาคี.%0A>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 22 พฤษภาคม 2562].

ประเพณีไทย ดอทคอม. (2556). **เจ้าปู่ศรีสุทโธ คำชะโนด**. [ออนไลน์]. ได้จาก <http://www.prapayneethai.com/เจ้าปู่ศรีสุทโธ-คำชะโนด>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 พฤศจิกายน 2561].

ร้อยเรื่องพันราวของชาวนีต : หมอวราวรรณกรรม. (2554). **ตรี อภิรุณ นักเขียนนิทานอุโฆษแห่งสยาม**

ประเทศ. [ออนไลน์]. ได้จาก

<http://oknation.nationtv.tv/blog/gotonongkhai/2011/02/>.

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 15 ธันวาคม 2561].

วินทร์ เลียววาริณ. (2560). **16 องศาเหนือ.** [ออนไลน์]. ได้จาก

<https://www.facebook.com/winelyovarin/posts/1968570853418871/>.

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 9 กันยายน 2562].

ศิลป์ชัย เชาวเจริญรัตน์. (2558). **ศาสนวิทยา.** [ออนไลน์]. ได้จาก

http://sinchaichao.blogspot.com/2015/06/blog-post_4.html.

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 29 กรกฎาคม 2562].

ศิลปวัฒนธรรม. (2563). **เบื้องหลังเรื่องเล่า “พระเจ้าอยู่ทอง” ปราบ “นาค” ก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยา.**

[ออนไลน์]. ได้จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_21477. [สืบค้นเมื่อ

วันที่ 4 มิถุนายน 2563].

สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น : ชุมชนคนรักหนังสือ. (2557). **ตรี อภิรุณ นักเขียนจินตนิยายสยองขวัญ**

คนสำคัญของไทย. [ออนไลน์]. ได้จาก

<http://www.praphansarn.com/home/content/437>.

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 15 พฤศจิกายน 2562].

สุวิษา แก้วฤทธิ. (2560). **คำชะโนด ดินแดนแห่งเมืองพญานาค.** [ออนไลน์]. ได้จาก

<https://www.sanook.com/travel/1405785/>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2562].

Bangkok life news. (2562). **เปิดคำประกาศเกียรติคุณ “ประวัติ 12 ศิลปินแห่งชาติ 2562.”**

[ออนไลน์]. ได้จาก <https://www.bangkoklifeneews.com/17185803/เปิดคำประกาศ>

เกียรติคุณ-ประวัติ-12-ศิลปินแห่งชาติ-2562. [22 กุมภาพันธ์ 2563].

พูน ปรณ ทิโต ชีเว

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวกิตติยา คุณารักษ์
วันเกิด	วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2535
สถานที่เกิด	อำเภอขามเฒ่า จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 48 หมู่ 8 บ้านหัวเสือ ตำบลสร้างแข่ง อำเภอขามเฒ่า จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44210
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2550 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านตาพวนสร้างแข่ง อำเภอขามเฒ่า จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2553 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมขามเฒ่า อำเภอขามเฒ่า จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2558 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาภาษาไทย (เกียรตินิยมอันดับ 2) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ. 2563 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ทัโต ชีเว